70

Orell

V
B J
C

fl: 2-0-0

IOHANNIS CRELLII
Franci

DE VNO DEO PATRE

D. G. Seidel

Libri duo.

In quibus multa etiam de Filii Dei & Spiritus sancti natura disseruntur.

RACOVIÆ,
Typis Sebastiani Sternacii,
Anno Christi 1631.

BIBLIOTH: UNIV.

IOHANNES CRELLIUS
Ecclesiæ Racovianæ Minister,
CHRISTIANO LECTORI
Salutem.

EDidimus non ita pridem, Christiane lector, librum de Deo & ejus attributis, quem Iohannis Volkelii de Vera religione libris præfiximus. In eo cùm de Vnitate Dei ageremus, res videbatur postulare, ut ad unitatis istius rationem penitùs explicãdam ostẽderemus, Deum summum non essentiâ tantùm, sed & personâ unum esse, nec quenquam esse alium, quàm Patrẽ Domini nostri Iesu Christi. Et cœperamus quidem pluribus id argumentis demonstrare, argumẽtaq; illa adversus vulgares, aut aliquãtò speciosiores exceptiones munire. Verùm cùm opus nobis, ut ibi dixim⁹, sub manu cresceret, hanc tractationem a reliquo opere sejungendam putavimus. Etenim partim argumentorum copia, quæ ultrò se nobis ex sacris literis offerebant, scripti nostri molem augebat; partim illud, quòd

nollemus quicquam eorum ſcientes prudentes præterire quod ad argumētorum noſtrorum vim labefactādam, aliquid momenti habere credi poſſet. Nam cùm ob hanc inprimis de uno Deo Patre ſententiam, licèt plurimis ac clariſſimis ſacrarum literarum teſtimoniis nixam, acerbiſſimis omnium odiis & inſectationibus ſimus expoſiti; operæ pretium videbatur oſtendere, quanta nobis hac in parte fieret injuria, quámque adeò in ſeipſum injurius eſſet Chriſtian⁹ orbis, qui hanc divinæ veritatis partem tam contumaciter repudiaret: præſertim cùm tam varius, támque inſignis hujus doctrinæ in ſacra Theologia totáque religione Chriſtiana ſit uſus, quemadmodum ſub finem horum librorum, Deo adjuvante, docebim⁹. Tantò autem hunc laborem putavi magis eſſe neceſſariū, quòd viderem, noſtros homines, cùm ab adverſariis, hoſtili ferè animo ac calamo, aſſiduè oppugnarentur, in eo potiſſimùm fuiſſe occupatos, ut illorum rationes refellerent, ſuas autem
ferè

ferè breviter tantùm, aut hinc inde sparsim, scriptis suis inseruisse, cùm respondentium potiùs, ut diximus, partes, quàm argumētantium sustinerent. Etsi enim viri quidam in Ecclesia nostra summi, argumentantium quoque in hac controversia munus in se suscipere aliquando cœperunt: aliis tamen scribendi laboribus avocati, hunc e manibus deponere fuêre coacti. Quare non nisi initium ejus, quod in hunc finem moliebantur, operis nobis reliquerunt, quod ante annos complures publico dedimus. Optandum quidem vehementer fuerat, viros tantos, ab ingenio rerúmq; divinarum scientiâ nobis longè instructiores, opus hoc potiùs absolvisse, quàm nobis perficiēdum reliquisse: sed quia id ab illis factum non est, non erat committendum, ut nunquam absolveretur. Poteramus autem tantò laborem hunc audaciùs aggredi, quòd evidens sententiæ veritas, & rationū firmissimarum e sacris literis sponte subnascentium multitudo, ingenii nostri tenuitatem sublevaret; quodq;

cerneremus, sententiam ipsam per tot annos, a tot támque acutis adversariis, nullo non armorũ machinarúmq; genere frustra fuisse oppugnatam. Itaque animum a caussæ bonitate sumsimus. Spem sanè in Deo ac Christo habemus, fore ut ii, qui veritatis cognoscendæ studio tenentur, ubi argumenta nostra expenderint, veritatem ejus, quam tuemur, sententiæ cernant; quin etiam ii, quorum animos ita præconceptæ opiniones occuparunt atque obsederunt, ut veritati locum apud se dare nolint, animadvertant tamen, si legere nostra sustinuerint, non levibus nos rationibus a sententia, quæ a tot seculis in orbe Christiano recepta fuit, dimotos; & si quid in illis superest æquitatis ac humanitatis, tanto nos odio prosequi eo nomine desinant. Quãquam enim nos, divino freti auxilio, nihil non perpeti veritatis caussâ parati sumus: aliorum tamen esset, non modò ab odii acerbitate sibi temperare, sed etiam commiseratione tangi eorũ, quos in gravem quidem errorem incidisse putarent, sed non le-

non levi tamen momento in eum impulsos intelligerent. Hominis namq; Christiani non est, imò ne hominis quidem, eum, quem judicio lapsum esse, utut in re gravi, existimes, non modò humanitate non erigere ac sublevare, verùm etiam acerbitate magis impellere ac præcipitare. Sed quicquid illi tandem facturi sint; Deo tamen confidimus, non effecturos, ut nos sententiæ, quam profitemur, unquam pœniteat. Interim te, Christiane lector, per veritatis, perq́; tuæ salutis amorem obtestamur, ut ea, quæ scribimus, expendas, atque ad verbi divini normam exigas. Nihil postulamus, quod jam antè a te non requisierit Apostolus, cùm *omnia probare, &, quod bonū est, tenere* jussit. Spernere hæc, ac susque deque habere, salva pietate non potes. Nam ut cætera abessent, suo loco commemoranda; gloria divina hîc agitur, cujus pars minima rebus humanis etiam maximis major est, in quibus tamē quantum studii omnes, & tu fortassis ipse ponas, vide. Excusari possit in alio harum re-

rum rerum ignoratio, quia facultas fortè cognoscendi, ac porrò contemtus abfuit: in te excusari non potest apud eum judicem, qui, ne ampliùs ignores, occasionem meliora cognoscendi offert, efficitq; ut sine contemtu nescire ea non possis. Non patitur se divina veritas impunè sperni. Nôsti il-
Luc: 12. 48. lud Servatoris: *Cui multum datū est, ab eo multum repetetur; & apud quem multum est depositum, ab eo ampliùs reposcetur.* A te plus exiget Dominus, quàm ab aliis, cui majorem, quàm aliis non paucis, veritatis cognoscendæ facultatem largitur. Cavendum tibi est, ne justissimus ille judex, in hac caussa te injustum deprehendat judicem, qui cùm accusatores nostros, conviciis sæpe magis, quàm rationibus nos oppugnantes, ubivis audias, nos audire nolis, cum nos nostráq; modestè defendimus. Quòd si etiam caussam nostram damnare audeas, & non modò cœlo nos proscriptos, sed & terris fortè omnibus proscribendos statuas; cogita, inauditos tanquam innocentes damnari. Neque
verò ti-

verò tibi ſuffecerit, examinandi laborem in alios ita rejeciſſe, ut illorum judicium ſine tuo ſequaris. Cogita, tibimet ipſi rationem de te reddendam eſſe. Tibi, tibi, inquam, pro ingenii ac facultatis modo probanda ſunt omnia, &, quod bonum eſt, tenēdum. Quòd ſi aliis omnia commiſeris, vide etiam atque etiam, ne hominibus aut negligentibus, aut eruditionis ac ſcientiæ opinione tumentibus, aut humanæ auctoritati ac præconceptæ opinioni penitùs addictis, aut alioqui pertinacibus ac cedere neſciis, aut quietis potiùs ac ſecuritatis ſuæ, quàm ſalutis, ſive ſuæ, ſive alienæ amantibus, aut meticuloſis, ac, quod ſentiunt, dicere nō audentibus, te tuamque ſalutem commiſeris: uno verbo, ne cæcus ſeqvutus cæcos duces, unà cum eis in foveam cadas. Ne cogites, pii ſunt illi ac veritatis admodùm amantes, quos ſequor. Nam ne de eo nunc quicquam dicam, quòd hanc de aliis opinionem eorum ſæpe mores ac facta refutent; multæ ſunt vitiorum latebræ, & occulti pectoris humani re-

cessus Deo tantùm ac Christo patent. Itaq; magis sępe verendum est, ne dum de aliena pietate ad eum modum judicas, erres, quàm dum de dogmate agitur, de quo judicium tibi sumere fortè non audes. Neq; verò est, quòd dicas, subtiliora sunt ista, nec pro captu meo. Nam si sententiam ipsam, de qua hîc disputatur, spectes, quid eâ simplicius? quid Apostolico, quod vocant, symbolo, pueris etiam noto, continet sublimius? Deum nempe illum unum alium non esse, qnàm Patrem Domini nostri Iesu Christi. Si argumenta spectes, quę ex sacris literis depromsimus; ea per se plana sunt ac facilia; adeò quidem, ut eorum vim declinare alia ratione non poss'int adversarii, quàm ut a verborum simplicitate tum ipsi deflectant, tum nos abducere conentur. Quin & ea argumenta, quæ ab ipsa ratione petivimus, si pauca excipias, quæ eruditorum caussâ adjecimus, ita sunt clara, ut vis potiùs rationi atque intellectui sit facienda, ne eorum vim penitus admittat, quàm animus intendendus, ut

dus, ut ea percipiat. Quòd ſi quid fortè occurrerit in defenſione argumentorum ex ſacris literis petitorũ, quod homini artis diſputandi imperito poſſit videri ſubtilius; id ab eo prçteriri poterit. Cætera enim, quæ ab unoquoq; intelligi facilè poſſunt, illi ad ſententiam de hac cauſſa ferendam ſuffectura cõfidim⁹. Quãquam nos totũ hoc ſcriptionis genus ita temperavim⁹, ut ab homine mediocriter in literis verſato intelligi poſſint omnia, etiã ea, quæ in ſecũdo libro hinc inde ex Philoſophia, ac receptis ſcholarum ſententiis petivimus. Nec nobis revera imputãdum eſt, ſi quid interdum a nobis dicatur, quod a rudioribus ſubtile dici queat; ſed adverſariis, qui, ut diximus, a ſimplicitate tum verborum divini ſpiritus, tum ſententiarum, quas ratio etiam indoctis dictat, abducunt, ac diſtinctionum ſubtilitate, planiſſima, quæ pro ſententia noſtra producimus, argumenta eludere conantur. Quare amicè monemus & oramus omnes, ad quorum manus hoc ſcriptum noſtrum pervenerit, ut dicta

ut dicta nostra diligenter ad divinorum oraculorum stateram appendant atq; examinent, néve conscientiæ suæ, cùm veritatem deprehendent, vim faciant, & vel ei reluctantes, vel perpetuo eam silentio prementes, suam aliorúmque servitutem alant; sed alios partim ad veriorem sententiam, partim ad moderatiora consilia flectere studeant, & quantum in se est, efficiant, ut omnes ad veritatem de rebus sacris liberè inquirendam animum erigere, & ad lucem illius oculos attollere audeant; atque ita in universo terrarum orbe, animi, oris, ac vitæ pietate colatur Deus unus, Pater, ex quo omnia, & unus Dominus, Iesus Christus, per quem omnia. Ipsi gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

INDEX CAPITVM
Libri utriusque de Vno Deo Patre.

LIBER I.

SECTIO PRIMA.

In qua directè probatur, Patrem Iesu Christi solum esse Deum illum summum; & primùm quidem ex illis sacrę scripturę testimoniis, quę de Patre expressè loqvuntur.

SECTIO SECVNDA.

In qua ostenditur, Christum non esse Deum illum supremum, ut intelligatur, solum Patrem Deum illum summum esse.

SECTIO TERTIA.

In qua ostenditur, Spiritum sanctum Deum summum non esse, ut pateat, solum Patrem Deum summum esse

LIBER

LIBER SECUNDUS.

SECTIO PRIMA.

In qua de tribus, quæ vulgò statuuntur, supremæ Deitatis personis generatim agitur.

SECTIO SECUNDA.

In qua de secunda, quæ statuitur, supremę Deitatis persona disseritur.

Elenchus locorum sacræ scripturæ, qui hoc in libro vel integri explicantur, vel in parte aliqua illustrantur.

SCOPUS ET DISTRIBUTIO hujus operis.

SCopus *hujus operis nostri est ostendere, Deum summum nullum esse alium, præter Patrem Domini ac Servatoris nostri Iesu Christi. Opus autem totum in duos partiemur libros. In priori sacrarum literarum testimoniis, atque argumentis inde ductis, sententiam nostram firmabimus. In posteriori aliis idoneis rationibus ad eandem probandam, contrariámque refellendam utemur. Quanquam & istic ad sacras literas subinde lectorem revocabimus. In priori autem operis parte ita progrediemur, ut primùm directè probemus, Patrem Iesu Christi solum esse Deum illum summum; idq; partim iis scripturæ sacræ testimoniis, in quibus aperta fit Patris mentio; partim iis, in quibus Patris quidem nomen expressum non est, de eo tamen revera sermo est. Deinde indirectè, ut loqvuntur, idem demonstrabimus, cùm ex iisdem sacris literis docebimus, nec Christum, quem cæteroquin ex Patris dono Deum super omnia in secula benedictum esse confitemur, Deum illum summum esse, nec spiritum sanctum, quem Dei altissimi virtutem atque efficaciam esse infrà patebit. Sic enim relinquetur, Patrem solum esse Deum summum: cùm nemo præterea alius cogitari possit.* Lib: 1. Sect: 3. cap: 5.

1 Arg: ex Ioh: 17. 3.

LIBRI PRIMI

Sectio prima.

In qua directè probatur, Patrem Domini nostri Iesu Christi solum esse Deum illum summum; & primùm quidem ex illis sacrę scripturæ testimoniis, quæ de Patre expressè loquuntur.

CAP. I.

Argumentum primum ex verbis CHRISTI, Ioh. 17. 3: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te (Pater) solum verum Deum, &c.*

PRimum ergo sententiæ nostræ testimonium atque argumentum esto illud ipsius Christi, Patrem suum his verbis alloquentis: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Hic nemo dubitat, *veri Dei* nomine Deum summum intelligi. Quare cùm Christus Patrem suum ita describat, ut eum solum verum Deum dicat; intelligitur, Patrem Christi solum esse Deum summum.

DEFEN-

1. Arg: ex Ioh: 17.3.

DEFENSIO ARGUMENTI.

Responsio ad argumentum prima, & ejus refutatio.

NON pauci sunt, qui evidentiâ verborum coacti, id, quod dicimus, totū concedunt, sed non eâdem sententiâ. Ajunt enim, non ideo Patrem solum dici verum Deum, ut ab eadem illa deitate excludatur Filius & Spiritus sanctus: sed ut excludantur tantùm idola, seu falsi Gentium Dii. Hîc enim verum Deum falsis opponi. Et est quidem verum, ideo Patrem solum verum Deum appellari, ut ii a vera Deitate excludantur, qui jam tum pro Diis falsò habebantur, ac colebantur: sed ea tamen ratione id fit a Christo, quæ latiùs pateat, & non tantùm illos, sed & quosvis alios, præter Patrem, a suprema illa deitate excludat. Itaque intelligitur, si cui, præter Iesu Christi Patrem, suprema deitas tribuatur, id falsò fieri. Id autem, quod asserimus, & vis verborum requirit, & occasio seu caussa ab ipsis adversariis indicata. Nam quod ad prius attinet; ea est vis vocis solius, ut omnes alios excludat a communione prædicati, præter eum, cui apponitur. Is autem, cui vocula solus, si sententiam spectes, (nam de verborum constructione postea agemus) apponitur, est Pater Iesu Christi, fatentibus iis, cum quibus nunc nobis res est. Prædicatum est verus Deus, seu Deus summus. Quare vox solius a communione hujus prædicati omnes excludit præter Patrem, ac porrò etiam Christum & Spiritum

 Sanctum.

1. Arg: ex Ioh: 17. 3.

Sanctum. Quod ad posterius attinet; vel ideo Gentium Dii a vera deitate vi horum Christi verborum excludi intelliguntur, quia constet, eos a Patre, quem solum verum Deum Christus appellat, esse diversos, vel quia jam constet, eos falsos Deos esse. Non posteriorem ob caussam. Nam aliàs a vera deitate jam exclusi censerentur, antequam horum Christi verborum vi excludi intelligerentur; nec opus foret ad eam rem verba ista adhibere. Si priorem ob caussam; necesse est omnes, quos a Patre Iesu Christi diversos esse constat, a vera supremáve Deitate excludi. Nam aliàs argumentum, quod ex his verbis duceretur ad idola Gentium a vera deitate excludenda, foret invalidum. Tale enim foret, si categoricè proponeretur: Quidam a Patre Iesu Christi diversi, non sunt veri Dii. Gentium Dii sunt a Patre Iesu Christi diversi. Ergo Gentium Dii non sunt veri Dii. Major in prima figura esset particularis, quæ consecutionem reddit invalidam. Quare etiamsi falsa Gentium de idolis suis opinio occasionem præbuerit Christo, ut Patrem solum verum Deum diceret: ita tamen verba sua concepit, ut & alii a vera illa Deitate excluderentur; nec magis illi, quibus divinitas suprema jam tum falsò attribueretur, quàm quibus eadem in posterum quoque attribui falsò posset. Nam, ut hoc quoque addamus, quis dubitet, Petrum v. g. Paulum, Gabrielem, Michaëlem, a suprema illa Deitate, vi istorum

Chris-

 1. Arg: ex
Christi verborum validè excludi? Atqui nemo Ioh: 17. 3.
tum erat, qui eos Deos supremos statueret: neque adeò Christus ad illos a Deitate excludendos speciatim respexit. Quare vis verborum ac sententiæ latiùs patet, quàm eorum occasio, & ad alios quoque, præter Gentium idola, rectè extenditur.

Neque verò est, quòd quis dicat, ideò non modò idola Gentium, sed & homines atque Angelos illos, horum verborum vi a suprema deitate excludi, quia non sint ejusdem essentiæ seu substantiæ cum Patre: Filium autem & Spiritum sanctum non excludi, quia ejusdem sint cum Patre essentiæ. Consentaneum enim esse, si quid Patri soli tribuatur, ab ejus rei communione non excludi personas, quæ eandem numero substantiam habeant. Nam præterquam quòd hoc nihil revera est aliud, quàm id pro concesso sumere, quod est maximè controversum; cùm Christus Patrem solum verum Deum dixit, non minùs solam Patris personam, quàm essentiam seu substantiam intellexit, & porrò non minùs eos a vera illa supremáque Deitate exclusit, qui personæ essent a Patre diversæ, quàm qui substantiæ diversæ. Populari enim loquendi genere utitur Christus, & discipulorum suorum captui sese accommodat. Preces enim ideo illis præsentibus ad Patrem clara voce concepit, ut eos non minùs hac ad Patrem oratione & instrueret, & consolaretur, quàm antea, illos ipsos alloquens, fecerat. Atqui populo, imò universis,

1. Arg: ex Ioh: 17. 3. *versis,* solus Pater *non minùs solam Patris personam denotat, quàm substantiam; ac porrò non minùs omnes diversas a Patre personas excludit, quàm substantias. Adde, quòd, cùm personam a Patre diversam cogitat vulgus, statim & substantiam ab eo diversam cogitat. ubi unam substantiam concipit, diversam personam cogitare non potest. Certè de modis, subsistentiis, suppositalitatibus, personalitatibus, quæ in eadem numero substantia existentes, distinctas tamen reipsa personas constituant, ne hodie quidem vulgus Christianorum cogitat; nedum ut olim inter Iudæos, etiam piscatores ista noverint. Quare si Christus populari captui sese accommodans, omnes diversas a Patre substantias, a suprema deitate voluit exclusas; simul etiam omnes diversas a Patre personas exclusas voluit. Vnde intelligitur, in his verbis contrarium potiùs ejus pro concesso poni, quod in exceptione hac sumitur, nempe eum, qui personâ a Patre distingvatur, ut Christus, etiam substantiâ ab eo distingvi, ac porrò horum Christi verborum vi a vera illa supremáque Deitate excludi. Idq; tantò magis de Christo credendum est, quòd eum discipuli, qui tum aderant, non modò hominem verum esse cernerent, sed etiam a Patre, tanquam missum a mittente, in his ipsis verbis discerni, & ad eundem preces fundere, & gloriam ab ipso petere audirent. Deinde si nemo vi horum Christi verborum a vera illa Deitate ex-*

tate excluditur, etiamsi a Patre personâ manifestè differat, nisi præterea etiam constet, eum essentiâ ab eo diversum esse; sequetur, eum his verbis refutari non posse, qui dixerit, Gabrielem v. g. Petrum, Paulum, aut denique Iovem, Neptunum, aliósve Gentium Deos, veros eße Deos, personis quidem a Patre distinctos, sed ejusdem tamen cum illo essentiæ, eo nempe modo, quo vulgò de Christo, aut de Spiritu sancto sentiunt. At quis non videt, efficacissimè hujusmodi personas, sive veras, sive fictas, a Deitate vi verborum Christi excludi, modò quis eas a Patre diversas esse fateatur?

1. Arg: ex Ioh: 17. 3.

Sed ajunt illi, nos ipsos contendere, si quid soli *Deo tribuatur, id non protinus negari illis, qui ab eo dependeant, eive fini subordinati, in quorum numero ponamus Christum. Quare etiamsi* Pater solus *dicatur verus Deus, non protinus tamen verum Deum negari Christum. Quemadmodum nec cùm solus Deus aut*[a] *sapiens, aut*[b] *potens, aut*[c] *immortalitatem habere dicitur, excluduntur ab his attributis ii, qui ea a Deo acceperunt. Sed hæc objectio, si res rectè intelligatur, non modò sententiam nostram, & argumentationem ex verbis Christi ductam non convellit, sed etiam confirmat. Etenim ne nos quidem volumus, Christum a vera Deitate vi istorum verborum penitus excludi, si nimirum vera Deitas laxiùs sumatur, ita ut eam quoq; Deitatem in se cõplectatur, quæ a su-*

a Rõ: 16. 27. 1 Tim: 1. 17. Iud: ℣ 25.
b 1 Tim: 6. 15.
c ib: ℣ 16.

1. Arg: ex Ioh: 17. 3. *prema revera, non falsa tantùm hominum opinione, dependeat. Ostendimus enim* [d] *in libro de Deo & ejus attributis,* Dei *nomen naturâ suâ commune esse, & omnibus illis, qui sublime aliquod imperium, aut potentiam eximiam habent, competere, in terris quidem Principibus ac magistratibus; in cœlo angelis, & supra hos omnes Christo, angelorum omnium capiti, ac Regi omnium Regum; sed per excellentiam supremo illi ac a nullo alio pendenti Monarchæ, tanquam proprium attribui. Quare id tantùm nobis volumus, Christum a vera* Ioh: 17. 3. *illa Deitate,* κατ' ἐξοχὴν *seu per excellentiam sic dicta, h. e. a Deitate suprema atq; independente, vi illorum, de quibus agimus, verborum excludi. Nam his verbis primò a suprema Deitate omnes, præter Patrem, excludi statuimus; consequenter autem a vera Deitate etiam laxiùs sumta eos, qui eam ab ipsomet Patre, cui soli suprema atq; independens divinitas competere dicatur, non acceperint. Nam pro independente habetur, quia ab eo, a quo solo ea revera pendere potest, non pendet. Vnde omnia Gentium idola a vera Deitate horum verborum, seu mavis, sententiæ in illis comprehensæ vi, simpliciter excluduntur; cùm a Patre non modò revera non penderent, sed ne pendere quidem crederentur. Christus autem ab ea non excluditur, quia illius a Patre dependentia, ratione divini in omnia imperii, & cultûs tanto imperio digni, evidentissimis documentis demon-*

d vid: in primis cap: 13. adde etiam c. 8, & 9.

 1. Arg: ex
demonstrata est. Quod autem de hoc loco dicimus, Ioh: 17. 3.
id etiam fit in cæteris, in quibus ejusmodi attributa Deo soli tribuuntur, quæ tamen aliis quoq; ab eo communicantur. Nam in iis etiam omnes, præter Deum, excluduntur a communione istorum attributorum κατ' ἐξοχὴν *& strictè acceptorum. Solus enim Deus dicitur sapiens, potens, immortalitatem habens, non quia solus simpliciter sit sapiens, potens, immortalis; sed quia solus a seipso talis est. Itaq; cæteri omnes, præter Deum, excluduntur hujusmodi verborum vi a sapientia, potentia, immortalitate independente, & aliunde non profecta: tum demum simpliciter atq; in universum ab iis attributis excluduntur, cùm constat, quòd ea a Deo, cui soli primò competant, non acceperint, ac porrò ab eo hac in parte revera non pendeant. Ficta dependentia, jurè pro nihilo habetur. Vnde intelligitur, quid nobis velimus, cùm dicimus, si quid soli Deo in sacris literis tribuatur, id non protinus negari iis, qui a Deo pendeant, eiq; sint subordinati. Non enim id volumus, nulla prorsus ratione ejusmodi attributa illis negari: (negantur enim iis* κατ' ἐξοχὴν *sumta;) sed non protinus negari simpliciter atq; in universum, seu significatione laxiore.*

Instabunt illi fortè, cum quibus nunc agimus, & dicent, se idem aliquo modo statuere. Patrem enim solum ideo vocari Deum verum seu summum,

 quia

1. Arg: ex Ioh: 17. 3.

quia fons sit divinitatis, ac porrò quandam præ Filio ac Spiritu sancto prærogativam ratione divinitatis habeat. siquidem Filius ac Spiritus sanctus divinam eßentiam ab ipso habeant, ipse a nemine. Quam ob causam Patrem nominatim αὐτόθεον appellant, & ea ratione Filio & Spiritui sancto opponunt. Sed qui ita respondent, vel sibi contradicunt, vel nihil dicunt, nudaq́ nobis verba pro rebus obtrudunt. Nam si vera competit Patri præ Filio & Spiritu sancto excellentia, ita ut propter eam Dei *nomen soli Patri tribui, Filio autem ac Spiritui sancto adimi queat; fieri non potest, ut Filius ac Spiritus sanctus sint ille summus altißimusq́ Deus. Deo enim altißimo nihil dignius, nihil excellentius ulla ratione cogitari potest, & ipsimet in symbolo Athanasiano cõtendunt, in Trinitate nihil eße prius aut posterius, nihil majus aut minus. Quòd si Pater fons divinitatis est respectu Filii ac Spiritus sancti; quomodo eadem numero erit Patris, Filii, & Spiritus sancti divinitas? Foret enim Pater suæ ipsius divinitatis, seu eßentiæ divinæ fons, seipso prior & posterior. Quomodo, si Pater est fons cæterarum personarum, non pendebit Filius ac Spiritus sanctus a Patre? quomodo non uterq; erit effectus Patris? ac porrò quomodo Filius ac Spiritus Sanctus erunt ille summus altißimusq́ Deus? Hic enim a nullo pendet, nullius est effectus. Quòd si hæc agnoscere no-*

1. Arg: ex Ioh: 17. 3.

scere nolunt; quid aliud faciunt, quàm ut verba nobis inania pro rebus obtrudant, atq; adeò nihil dicant? Et qua, quæso, ratione verba sacrarum literarum planißima, & rudißimo cuiq; exposita, huc torquere audent? Quo pacto enim homo rudis (ne de doctis nunc quicquam dicam) capere potest, solum Patrem eße illum summum Deum, cùm interea jubeatur credere, etiam Filium ac Spiritum sanctum eundem illum Deum summum eße? quo pacto prærogativam poterit cogitare cujuspiam præ eo, qui Deus sit summus? quî prærogativam illius præ eo, qui idem sit numero cum ipso Deus? quî fontem cæterarum personarum eum, a quo illæ tanquam effectus a causa non pendeant? Hoc certè non est hominem rudem erudire, sed ei mentem eripere, & facere, ut, qui aliquid intelligebat, nihil ampliùs intelligat. quod & doctis eveniet, si ea expendere, & mente potiùs rem concipere fuerint conati, quàm verborum tantùm sono se atq; alios fallere voluerint.

Ex his autem illud etiam intelligi haud difficulter potest, quomodo occurrendum sit illis, qui ajunt, per attributionem, seu appropriationem, ut loquuntur, Patri hîc & alibi Dei *nomen tribui, & quidem, ut nunc ponimus, soli. Nam vel volunt* Dei *nomen, propter eam, quam Pater præ Filio ac Spiritu sancto habeat, prærogativam, illi soli tanquam proprium attribui, & sic Filio ac Spiritui sancto tacitè adimi; vel nulla prærogativæ illius ra-*

Joh: 17.3. *lius ratione habitâ. Si prius; quo pacto refutari queant, jam diximus. Si posterius, nullo prorsus idoneo, sive ex sacris, sive e profanis literis, vulgarique loquendi consvetudine, exemplo ostendere poterunt, attributum, quod pluribus æquè commune est, uni tantùm ex illis ita rectè tribui posse, ut dicatur, ei* soli *id competere. Quare istiusmodi attributionis in his Christi verbis nulla est habenda ratio.*

Sed jam alia, quæ ad primum hoc sententiæ nostræ testimonium responderi solent, refellamus. Sunt ergo, qui negent, hanc in illis Christi verbis sententiam contineri, quæ ab aliis admittitur, nempe Patrem solum esse verum Deum. Aliâ enim, & quidem duplici ratione, hæc verba explicant. Nonnulli *ajunt, vocem* solius *non ad subjectum verborum Christi, quod, si sententiam spectes, Pater est, sed ad prædicatum pertinere, quod est* verus Deus. *Christum enim dicere,* Patrem esse illum solum verum Deum, *non,* Patrem solum esse verum illum Deum. *Priorem autem illam enunciationem non prohibere, quò minùs etiam Filius aut Spiritus sanctus possit dici verus Deus, vel etiam solus ille verus Deus. Non enim pugnare inter se has enunciationes: Pater est ille solus verus Deus; &, Filius, aut Spiritus sanctus, est ille verus Deus, aut solus ille verus Deus.*

Responsio secunda ad argumentum.

Alii verò ita contendunt hæc verba ordinanda construendaque esse, ut sensus sit: Hæc est vita æterna,

Responsio tertia.

terna, ut cognoscant, Te, & eum, quem misisti, Iesum Christum, esse illum solum verum Deum. *Itaq; tantum abeße, ut his verbis Christus a suprema Deitate excludatur, ut ea potiùs illi expreßè tribui censenda sit. Quæ quanti sint momenti, videamus.* — 3. Arg: ex Ioh: 17. 3.

Quod ergo ad priores attinet; ii vehementer falluntur. Vox enim adjectiva solius, *quoties adhibetur ad alia subjecta a communione prædicati excludenda, subjecto, nō prædicato, adjicitur.* Hoc *autem loco vocem* solius, *ad alia subjecta, nempe idola, a communione prædicati, quod est* verus Deus, *excludenda adhiberi, omnes adversarii contendunt. Quare non prædicato adjicitur, sed subjecto, quod, si sententiam spectes, non nisi Pater est. Atq; ut rem adhuc planiùs cernas, vide, utrùm ex nostra, an illorum sententia, idola seu Gentium Dii validè excludantur a vera Deitate. Si nostram sententiam sequaris, res confecta est. Etenim si solus Christi Pater est verus Deus: idola certè veri Dii non sunt. cùm non sint Pater Christi. At si sententiam illorum sequaris, qui hac responsione utuntur, nondum res confecta est. Statuunt enim illi, salva ista enunciatione, Pater est solus verus Deus, aliis etiam subjectis poße idem prædicatum attribui. Poße enim nihilominus dici, Filium eße verum Deum, & quidem illum solum verum Deum; similiter & Spiritum sanctum. Itaque hæc Christi verba per se non prohiberent, quò minùs* — Responsionis secundæ refutatio.

Joh: 17. 3. minùs etiam infinitis aliis subjectis idem prædicatum attribueretur. Quare nō ex his Christi verbis constare poßet, idola non eße veros Deos, sed aliunde id totum eßet intelligendum.

Dicet fortè quispiam, subjectum, cui vox solius proximè apponatur, eße nomen Dei, non Patrem; prædicatum autem, a cujus communione alia subjecta excludantur, eße vocem veri. Sensum enim eße, Patrem eße illum Deum, qui solus sit verus. Sed & hoc effugium vanum est duplici de causa: primò, quia vox veri hîc non est prædicatum ejusmodi, quod solum vim aliquam significandi habeat, & peculiare aliquod cujusquam rei attributum denotet, sed tantùm unà cum eo, cui adjicitur. Neque enim hoc loco verus idem significat quod verax: sed cùm rei falsæ, seu falsò sic appellatæ opponatur, nil significat præter veritatem rei, cui apponitur. Itaque solum de re nulla prædicatur, sed unà cum eo, cui apponitur, quod hoc loco est Deus. Significat nempe unà cum illa voce sumtum, eum, qui verè ac reipsa, non hominū tantùm opinione, sit Deus. Sic dicimus, Christum esse verum hominem, verum Messiam, & sic in cæteris. Perinde enim est, ac si diceres, eum verè ac reipsa esse hominem, esse Messiam, non falsò, non hominum tantùm opinione. Quare non ita sunt dirimendæ hæ voces Deus verus, ut altera iterum subjectum constituat, altera prædicatum, & vox solius voci Dei censeatur apposita, ut ab aliis omni-

1. Arg: ex Ioh; 17. 3.

liis omnibus subjectis, præter Deum, prædicatum veri *removeatur: sed voces* veri Dei *conjunctim prædicatum unicum constituunt, & vox* solius *subjecto illius, nempe Patri, apposita censeri debet, ut alia omnia præter Patrem subjecta a communione hujus prædicati, nempe veræ Deitatis, excluderentur. Et sanè non id agebat Christus, ut idola Gentiúmve Deos a veritate simpliciter excluderet, sed ut a vera Deitate excludendos, seu pro veris Diis non habendos doceret. Quòd si dicas, vocem* Dei *denuo repetendam, ut sensus sit, Patrem esse illum Deum, qui solus sit verus Deus; quid aliud facies, quàm ut, quod quisque simpliciter efferret, per ambages dicentem facias Christum, & absque necessitate tum subjectum, tum prædicatum duplices, idq́ subjecto iterum in prædicatum relato; perinde ac si quis hujusmodi locutionem ad Christum directam.* ut agnoscant te solum verum Christum *seu* Messiam, *ita mallet explicare*, ut agnoscant te esse illum Christum, qui solus est verus Christus, *quàm simpliciter*, ut agnoscant te, qui solus es verus Christus *seu* Messias. *Nam, ut alteram quoque rationem addamus; etiamsi ita essent accipienda verba, ac si dictum esset, Patrem esse illum Deum, qui solus sit verus Deus; nihilominus tamen perinde esset, ac si dictum esset, Patrem solum esse verum Deum. Quemadmodum si dicerem, Christus est ille homo, qui solus est ex virgine natus;*

1. Arg: ex Ioh: 17. 3. *ne natus; aut, Christus est ille homo, qui solus est verus ille Messias; perinde est ac si dicerem, Christus solus est homo ille ex virgine natus; Christus solus est verus ille Messias. sic etiam: Elias est Propheta ille, qui solus est igneo curru in cœlum subvectus; perinde est ac si dicerem, Elias solus est Propheta ille, qui igneo curru est in cœlum subvectus. itémque, Gabriel est angelus ille, qui solus Mariæ virgini conceptionem Christi annunciavit; perinde est, ac si diceres, Gabrielem solum esse angelum illum, qui Mariæ virgini conceptionem Christi annunciavit. Neque verò ullum dissimile exemplum, sive ex sacris literis, sive ex aliis probatis autoribus, sive ex communi popularique loquendi genere afferent. Quoties nimirum quispiam dicitur esse id, cui soli quippiam aliud insit; perinde est ac si diceretur, primo illi subjecto soli utrumque conjunctim competere. Neque verò illi quicquam proficiunt, qui hujus generis fingunt exempla, ut de certa quadam* Ecclesia, *(nos exempli caussâ, Antiochenam illam antiquam sumemus,) dicant, eam esse illam* Ecclesiam, *quæ sola est vera* Ecclesia, *aliis licèt veris* Ecclesiis *simul extantibus. Ajunt enim, ita licere dicere: Antiochena* Ecclesia *est* Ecclesia, *quæ sola est vera. quia nimirum ex numero sit earum* Ecclesiarum, *quæ solæ sint veræ* Ecclesiæ. *sic diceret alius: Petrum esse animal, quod solum sit rationale. quia sit unum ex istis animalibus, quæ sola sunt rationalia.*

Sed hu-

1 Arg: ex Ioh: 17. 3.

Sed hujusmodi exempla exemplis indigent. Probandum enim est idoneo aliquo exemplo, vel sacro, vel profano, rectè quempiam ad eum modum loqui posse. E *sacris non proferent exemplum. Vulgus non ita loquitur. Christus autem vulgari more locutus est. Non rectè autem eos loqui, qui hujusmodi utuntur exemplis, inde patet: quòd cùm dicimus,* Ecclesiam *aliquam solam esse veram* Ecclesiam, *si modò statuamus, plures esse numero veras* Ecclesias; Ecclesiæ *illius nomine, quæ sola sit vera, non intelligimus quamvis singularem* Ecclesiam *separatim sumtam, sed totum* Ecclesiæ *istius genus, seu mavis speciem. Non enim de singulari aliqua* Ecclesia *separatim sumtâ dici potest, eam solam esse veram* Ecclesiam. *alià s rectè diceretur, solam Antiochenam* Ecclesiam *fuisse veram* Ecclesiam, *quod illi ipsi nolunt, qui talia exempla fingunt. sed toti illi speciei aut generi* Ecclesiarum, *illi nimirum, quæ salutarem* Christi *doctrinam profitetur, id tanquam proprium convenit, & ei soli inesse rectè dicitur. Id autem, quod diximus, inde etiam apparet, quòd cùm* Ecclesiæ *alicui* soli *veræ* Ecclesiæ *nomen tribuere volumus, non possumus* Ecclesiæ *illi addere vocem* omnis, *quæ significaret, de singulis* Ecclesiis *separatim idem dici posse. Non enim licet dicere:* Omnis *aut* Quævis Ecclesia salutarem Christi doctrinam profitens sola est vera Ecclesia: *sed simpliciter tantùm:* Ecclesia *salutarem* Chri-

 sti do-

Ioh: 17. 3. *sti doctrinam profitens sola est vera Ecclesia. At cùm Ecclesiam v. g. Antiochenam dicimus Ecclesiam, Ecclesiæ nomen ita sumimus, ut Ecclesiam singularem ac separatim consideratam denotet, seu Ecclesiam distributim, non collectim sumtam, Totum enim genus, aut speciem collectim sumtam. non licet de quovis individuo separatim efferre. Quare non licet etiam dicere, Antiochenam Ecclesiam esse illam Ecclesiam, quæ sola sit vera. Eodem modo non rectè dicitur, Petrum esse illud animal, quod solum est rationale. Petrus enim non est totum illud genus, aut species animalis, cui soli rationale insit; & sic in cæteris.*

Hactenus ergo inconcussum manet, illis verbis Christi hanc contineri sententiam, quòd Pater solus sit verus Deus. Dicimus autem, sententiam hanc verbis illis contineri. Nam *ut hoc quoque nunc addamus, quod & verbis Christi, & sententiæ nostræ non parum lucis afferet; verba illa* solum verum Deum, *Græcè* τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, *per appositionem cum voce præcedente* Te *Patrem designante cohærent, ac si dictum esset,* qui solus es verus Deus. *Itaque articulus voci* μόνον *in Græco præfixus, eandem rem denuò describi indicat, ut & alibi in appositionibus fieri solet. Simillimum huic habes locum 1. Tim. 6. 16. ubi cùm dixisset Paulus,* quem (adventum Domini nostri Iesu Christi, *vel* Dominum nostrum Iesum Christum) suis temporibus ostendet

stendet beatus & solus potens, Rex regum, & Dominus dominantium: *addit*, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, qui solus habet immortalitatem. *Ubi quivis videt, hæc verba superioribus per appositionem cohærere, & articulum servire conjunctioni novæ hujus descriptionis Dei cum præcedentibus; vocem autem* solius *ad subjectum referri. Quare non est, quod quis putet, nos vocem* solius *cum præcedente vocula* Te, *si constructionem Grammaticam spectes, connectendam censere. Nam & articulus obstat voci* μόνου *præfixus; & hoc pacto subaudiendum esset verbum* esse. *Perinde enim foret, ac si dixisset Christus,* Te solum esse verum Deum: *quod etsi per se verum est, tamen ab hujus loci sententia alienum esse paulò pòst intelligetur.*

Iam enim tempus est, ut eorum quoque examinemus ac refellamus sententiam, qui ita hæc verba accipiunt, ac si dixisset Christus, Hæc est vita æterna, ut cognoscant, Te, *(Pater)* & eum, quem misisti, Iesum Christum, esse illum solum verum Deum. *Primùm dicimus, hanc explicationem ideo consistere non posse, quia vocem* solum *ad prædicatum, nempe* verum Deum *refert, quam ad subjectum referendam esse nos antè docuimus. Quòd si quis ita velit accipere verba, ac si dictum esset,* Te, &, quem misisti Iesum Christum solum, esse illum verum

Deum: *primùm obſtat poſitus voculæ* ſolius. *Etenim cùm vox* ſolus *ad plura ſubjecta ſimul refertur, vel omnibus, ut nos modò fecimus, poſtponi, vel omnibus præponi ſolet. quod poſterius fit in illis Pauli verbis, quæ ſola nonnulli ad ſuam hujus loci explicationem illuſtrandam adducunt, extántque 1. Cor. 9. 6. Ita enim ibi e Græco legendum eſt:* An ſolus ego & Barnabas, non habemus poteſtatem non operandi? *At hoc noſtro loco non tantùm vocula* ſolus, *ſed unà totum prædicatum, nimirum* verus Deus, *interponitur inter ſubjecta illa duo, ad quæ referri cenſetur, nempe inter vocem* Te, & Ieſum Chriſtum, *quem Pater miſerit. Vt taceam, articulum voci* μόνον *præfixum non pati, ut ea vel cum voce* Te, *vel cum verbis* Ieſum Chriſtum, *iſto modo conjungatur; quemadmodum omnes Græcæ lingvæ non ignari fatebuntur. Deinde hac ratione evertetur nihilominus adverſariorum de Spiritus ſancti deitate ſententia. Si enim Pater & Chriſtus ſolus eſt verus ille Deus: Spiritus ſanctus Deus ſupremus revera non erit. Idem autem ſequetur, etiamſi ita verba accipias, ac ſi dixiſſet Chriſtus:* ut cognoſcant te (*Pater*) & Ieſum Chriſtum, quem miſiſti, eſſe illum Deum, qui ſolus eſt verus. *Oſtendimus enim antea, id perinde eſſe, ac ſi dictum eſſet,* Te & Ieſum Chriſtum ſolum eſſe Deum illum verum.

Nihil

Nihil, inquam, hac in parte interest, sive primo statim subjecto addatur vox solius, *sive illi subjecto, quod pars prædicati est. Præterea falsum est, in eo sitam esse vitam æternam, seu rationem vitam æternam consequendi, ut homines cognoscant, Patrem & Christum esse illum solum verum Deum. Proprie acceptum consistere non potest. Aliàs ad salutem æternam & necessariò requireretur, & sufficeret, Patrem & Christum pro illo solo vero Deo agnoscere. At hoc pacto omnes, qui eam sententiam animo tenent, vitam æternam consequerentur: cùm tamen iis in vitiis hærere simul queant, de quibus apertè pronunciant sacræ literæ, eos, qui talia faciant, regni cœlestis hæreditatem non adituros. Dices ergo, impropriè id accipiendum, ita nimirum, ut hæc cognitio in se comprehendat fidem in Christum, per charitatem omnisq; generis virtutes efficacem; per metonymiam nimirum cum synecdoche conjunctam, quâ caussæ nomine simul etiam effectus comprehendatur. quo pacto illi fidei, quâ creditur, Iesum esse Christum Dei Filium, vita æterna in sacris literis adscribi videtur. At ne hoc quidem consistere potest. Sic enim nihilominus significaretur, illam cognitionem omnibus ad vitam æternam esse necessariam, & fidei per charitatem efficacis fundamentum quoddam. At hoc falsum esse inde liquet, quòd non modò Christus ipse, qui ad salutis viam hominibus annunciandam, fidémque sal-*

1. Arg: ex Ioh: 17. 3.

Ioh: 20. 31.

Joh: 17. 3. *que salvificam illis inserendam missus a Deo fuit, eam sententiam apertè non tradidit, aut hominibus inculcavit; sed ne illius quidem Apostoli, divinitatis ac doctrinæ ipsius clarissimi præcones. Nam quod ad Christum attinet; is non modò ultrò non docuit atque inculcavit, se unà cum Patre esse illum solum verum Deum; verùm etiam cùm ei commodissima occasio præberetur, id de se pronunciandi, non pronunciavit tamen; sed ita de se loquutus est, ut se a Deo κατ' ἐξοχὴν dicto apertè discerneret, & se ab eo totum pendere ostenderet.*

v. 33. & d. *quemadmodum apparet ex cap. 10. hujus ipsius historiæ Evangelicæ, v. 33, & d. de quibus verbis &* [a] *alibi a nobis dictum est, & dicetur* [b] *infrà suo loco. Apostoli autem, cùm de præstantia Christi loquuntur, cujus cognitio sit fundamentum illius fidei ac pietatis, per quam servamur, nihil commemorant sublimius, quàm quòd Iesus sit ille Christus, aut Dei Filius; quæ duo pro eodem ponunt. idq; apud ipsum hunc scriptorem non infrequenter occurrit. qua de re itidem infrà dicendi locus erit. Accedit, quòd sacri scriptores, ac nominatim Iohannes, cùm de ea cognitione loquuntur, in qua religio, aut via ad vitam æternam consistit, non de ea cognitione loquantur, quâ certum aliquod attributum, Deo aut Christo essentiale, illi inesse cognoscatur, qualis cognitio hæc esset, quòd Pater & Christus sit ille solus verus Deus: sed de*

a in lib: de Deo cap: 13.
b inf: h. lib. sect: 2. cap: 31.

l. sect: 2. c. 31.

1. Arg: ex Ioh: 17. 3. vid: Ioh: 8. 19, 55: 14. 7: 16 3: 17. 25. 1 Ioh: 2. 3, 4, 13, 14: 3. 1: 4. 7: 5. 20. cõf: Ephes: 1. 17. & Col: 1. 9. Ioh: 6. 69. conf: cum ℣ 12, 24, 25. 17. 25.

sed de cognitione Dei simpliciter, de quali nos Christum hîc loqui censemus, intelligentes cognitionem Dei inprimis respectu ipsius voluntatis, rerumq; ad eam quoquo modo spectantium; itémque de cognitione Christi respectu ipsius muneris, quod ad voluntatem divinam patefaciendam, confirmandam, exsequendam ac perficiendam totum spectat. Taceo nunc modum loquendi, quali nec Iohannes, nec quisquam scriptorum N. fœderis utitur, cùm de cognitione totius alicujus complexi seu enunciati loquitur. Nam sententiam hanc, quam ii, cum quibus nunc disputamus, his Christi verbis comprehensam volunt, ita efferrent sacri scriptores, ut cognoscant, quòd *(vel, ut vulgata loqui solet,* quia *aut* quoniam) tu es solus verus Deus, *&c. quemadmodum ii, qui in lectione sacrarum literarum aliquãtò diligentiùs versantur, animadvertent: quo pacto v. g. apud eundem Iohannem legimus,* [a] cognovimus, quia *(seu* quòd) tu es Christus Filius Dei; [b] cognoverunt principes, quia *(vel* quòd) hic est Christus. Nõ *urgeo etiam illud, quod alibi demonstrabimus, nec preces, quas ad Patrẽ hîc fundit Christus, nec missionem a Patre, quam in his ipsis verbis commemorat, pati, ut Christus unà cum Patre solus ille verus supremúsque Deus statuatur. Illud tantùm hîc dicam, quod a doctissimis quibusdam adversariis aliquatenus est animadversum, non convenire huic loco, ut Christus de se pronunciet,*

a cap: 6. 69.
b cap: 7. 26.

inf: sect: 2. cap: 17.
ib. cap: 5.

1. Arg: ex Ioh: 17. 3.

se unà cum Patre esse illum solum verum Deum: partim quidem, quia Patrem oret, & porrò quàm modestissimè de se loquatur; partim verò quia se ut Patris legatum consideret ac describat. Patrem enim orans, non se Patri æquasse, & id de se pronunciasse censendus est, quo Pater ipse nihil habet majus; sed, ut modestissimo & supplici conveniebat, infra eum se posuisse. Deinde cum se tanquam Patris legatum hîc consideret ac describat, non censendus est sibi tribuisse summam Patris legantis majestatem ac gloriam, quæ in eo consistit, quòd solus verus Deus sit. Adde, quòd & ordo & concinnitas orationis postulat, ut prior descriptio Patri, cui proximè adhæret, sit propria, quemadmodum posterior Christo est peculiaris: non verò Christus & peculiari ratione describatur, & iterum eâ, quæ illi sit cum Patre communis, idq; iis verbis, quæ, si ordinem spectes, non minùs Patri propriè attribui videntur, quàm posteriora Christo. Et primam quidem ex his tribus rationibus, aliquatenus attigit acutissimus ac doctissimus Pontificiorum interpres. Inter alias enim caussas, ob quas Christus hoc loco non se, sed Patrem appellaverit solum verum Deum, hanc quoque affert, Quòd voluerit Christus de Patre quidem suo, ut Filium decebat, honorificè, de se verò quàm modestissimè loqui, ideò, *inquit*, non se, sed Patrem Deum appellavit. Eodem, ut opinor, pertinet, quòd

Iohan. Maldonatus Iesuita in hũc locum.

nec se

 1. Arg: ex
nec ſe quidem ipſum nominare voluit: nec Ioh: 17. 3.
enim dixit, ut cognoſcant te, & me: ſed, *ut cognoſcant te, & quem miſiſti Ieſum*, per tertiam perſonam de ſeipſo loquens, quod majoris modeſtiæ, quàm ſeipſum, cùm de rebus agitur honorificis, qualis hæc erat, nominare. *Quòd ſi cenſendus eſt Chriſtus in re tantilla modeſtiæ hoc loco conſuluiſſe; quantò magis in eo, ne ſe unà cum Patre ſolum verum ſupremúmque Deum hîc diceret? Quamquam non tantùm modeſtiæ, ſed & rei ipſi hîc conſulere voluit Chriſtus. Voluit enim ſe Patri, & cognitionem ſui cognitioni Patris ſic adjungere, ut ſimul, quantum interſit discriminis, oſtenderet. Significare enim voluit, Patrem tanquam ſummum rerum omnium Monarcham ac Principem cognoſcendum, ejúsque voluntatem per ſe attendendam eſſe; ſe verò tanquam legatum ejus ſpectandum, qui voluntatem ejus annunciet, & certiſſimis documentis demonſtret, eandem porrò Dei nomine exſequuturus ac perfecturus. Hujusmodi enim deſcriptiones perſonarum in ſac. literis non otioſæ eſſe ſolent, ſed ad rem, qua de agitur, illuſtrandam accommodatæ. Sed de his ſatis. Cui planæ ſacrarum literarum interpretationes placent, non poteſt non hanc, quam oppugnamus, repudiare, noſtram autem amplecti, niſi opinioni de re ipſa perconceptæ omnia poſtponere malit.*

2. Arg: ex 1 Cor. 8. 6.

CAP. II.

Argumentum secundum ex verbis Pauli 1. Cor. 8. 6. *Nobis unus* (est) *Deus, Pater, ex quo omnia,* &c.

Secundum nostræ de uno Deo Patre sententiæ testimonium esto illustris Pauli locus, ubi nobis, quis sit ille unus Deus, explicuit, dum ita inquit: *Nobis unus* est *Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum.* Quid clarius dici potuit ad ostendendum, Deum illum unicum neminem esse alium, præter Patrem Domini nostri Iesu Christi? Siquidem Paulus explicans, quis sit ille uuns Deus, simpliciter dicit, esse Patrem; non, Patrem Filium & Spiritum sanctum. Atqui nulla ratione fieri potuisset, ut Paulus, explicaturus, quis sit ille unus Deus, Patris tantùm mentionem faceret, omissis personis aliis, si Deus ille unus non tantùm Pater esset, sed & Filius, & Spiritus sanctus. Quandoquidem duæ illæ præter Patrem personæ, æquè ad id declarandum pertinerent, quis sit ille unus Deus, atque ipse Pater; adeò ut ab illo hîc omitti aut subticeri non possent.

DEFENSIO ARGUMENTI.

HÆC licet adeò sint plana atque perspicua, ut primo

primo statim aspectu pateant: invénit tamen amor sua defendendi, quod responderet. Alii enim excipiunt, Paulum non dicere, unum illum Deum esse solum *Patrem, sed simpliciter, esse Patrem. Hac autem ratione cæteras personas non excludi. Et ne sine argumento id dicere videantur, sequentia statim verba producunt, ubi Paulus asserit,* Vnum esse Dominum, Iesum Christum, per quem omnia, & nos per illum. *Atqui, inquiunt, nemo dixerit, Vnum illum Dominum esse* solum *Christum. Aliàs Pater unus ille Dominus non esset, quod nemo non videat esse absurdissimum. Vnum enim illum Deum non posse non esse unum illum Dominum. Alii respondent,* Patris *nomen de divinis usurpatum ambiguum eße. Nunc enim* οὐσιωδῶς *h. e. essentialiter sumi, & deitatem, vel trinitatem totam indistinctè significare; nunc* ὑποστατικῶς *h. e. personaliter accipi, & primam, ut loquuntur, Trinitatis personam, Patrem Domini nostri Iesu Christi, denotare. Hoc autem loco in priori significatione sumi; non in posteriori, quemadmodum nostra sententia postulet.* 2. Arg: ex 1 Cor:8. 6. 1 Responsio. 2 Responsio.

Sed quod ad priores attinet; ostendimus jam antea, eam esse vim illorum Pauli verborum, ac si dictum esset, Deum illum unum neminem esse alium, præter Patrem. Siquidem hic explicare voluit Apostolus, quis sit ille unus Deus. Rectène verò is rem 1 Responsionis refutatio.

1 Cor. 8. 6. τὸ ἑις rem explicat, qui non modò tantundem, sed plus etiam omittit, quod ad rem explicandam pertinet, quàm exprimit, & loco trium personarum unam tantùm, ut hic faceret Apostolus, commemorat? Quis, quæso, ex adversariis nostris, explicaturus, quis sit ille unus Deus, ita agit, ut solius Patris mentionem faciat, & dicat, Deum esse unum, nempe Patrem Iesu Christi? Quis illorum non sic potiùs loquitur, aut loqueretur: Deum illum unum esse Patrem Filium ac Spiritum sanctum? Nempe quia sic illi loquendum est, si sententiæ suæ convenienter loqui velit. Tantò autem magis ita debebat loqui Apostolus, si cum adversariis nostris sensisset; ne nostro huic, ut ipsi censent, errori tam gravi, tam pestilenti, occasionem præberet, ut nimirum Deus ille unus, non minùs personâ, quàm essentiâ unus statueretur, & non nisi Pater Iesu Christi esse crederetur. præsertim cùm personæ a sua ipsius essentia discrimen, tunc in vulgus notum non esset, vel, ut rectiùs loquamur, inventum nondum esset: & præterea de Filio, ac Spiritu sancto dubitari non immeritò posset, utrùm Deus ille summus essent. partim quòd utrumque a Patre proficisci apud omnes in confesso esset; partim quòd Apostoli utrumque a Deo simpliciter ita dicto frequentissimè distingverent; ut cùm illum Dei Filium, hunc Dei spiritum appellarent. Quare non erat tam periculosè loquendum, & tanti, ut illis placet, tamq; perniciosi erroru oc-

roris occasio fidelibus præbenda, fidelissimo & salutis humanæ studiosissimo magistro. Ex quo etiam apparet, nihil id esse, quod nonnulli hic respondent, Paulum per attributionem seu appropriationem, ut vocant, dixisse, Deum illum unum esse Patrem. Hac enim ratione vulgus Christianorum nequaquam erudiisset, sed errore potiùs, ut jam diximus, gravissimo implicasset. Siquidem attributionis illius, quæ hîc statuitur, rationem vulgus nõ intelligit: cùm multi ex eruditis etiam viris de ea ne audierint quidem. Itaq; tanti non erat, figurâ hac cum rei detrimento uti. In explicationibus rerum, perspicuitati student omnes fideles doctores; & tãtò quidem magis, quantò res sunt majores, quantoq; majus obscuritas afferre potest periculum. At quis Apostolo fidelior? quid majus eo, de quo agebatur? qui error, ex adversariorũ præsertim nostrorum sententia, gravior? quod majus periculum? Sed deinde cujusmodi hæc est attributio seu appropriatio? Num ejusmodi, ut vox angustior, nẽpe Pater, laxiori, ac plures personas actu in se comprehendenti, nempe Deo, per appositionem adjungatur, aut de ea simpliciter prædicetur? At quo exemplo docebunt, id rectè fieri posse? Solet quidem nonnunquam nomen individui adjungi nomini speciei, ut Iesu Christi nomen voci hominis: sed tunc speciei nomen plura individua actu non complectitur, sed aliquod tãtùm individuum sub se comprehensum denotat.

Quòd si

Quòd si dicant, in eo sitam esse appropriationem, quòd vox Dei, *quæ cæteroqui pluribus numero personis, nempe Patri, Filio, & spiritui sancto communis sit, hîc tanquam unius, nempe Patris, propria sumatur; primùm id pro concesso sumunt, quod non modò controversum est, sed & falsum, & his ipsis Pauli verbis contrarium censeri debet, nempe* Dei *nomen, cùm pro Deo summo ponitur, pluribus numero personis commune esse, ita nimirum, ut de singulis univocè, seu, ut loquuntur, in quid prædicetur: quo pacto illi volunt, Patrem esse Deum, Filium esse Deum, Spiritum sanctum esse Deum. Etenim cum Deus summus* unus *tantùm sit numero, & hoc ipso loco a Paulo dicatur, non potest de pluribus numero distinctis ad eum modum prædicari. Vnum enim numero de pluribus numero differentibus univocè prædicari nequit: siquidem id speciei tantùm ac generis est proprium, seu mavis illius, quod genere aut specie unum est. Deinde hoc pacto evertitur responsio superior ad argumentum nostrum, nempe Apostolum non dicere, Vnum illum Deum esse solum Patrem. Nam si vox* Dei *hoc loco sumitur tanquam Patris propria; certè menti ipsius consentanea est hæc oratio, Vnus ille Deus est solus Pater. Si enim non solus esset Pater, sed & Filius ac Spiritus sanctus: jam vox* Dei *non sumeretur ut Patris propria, sed ut tribus personis communis. Quare ab ipso statim initio, non negare debebant, Paulum id*

dicere,

2. Arg: ex 1 Cor: 8. 6.

dicere, quod nos asserimus, nimirum Deum unum esse solum Patrem, aut vice versa; sed tantùm de hujus ipsius assertionis sensu nobiscum disputare. Præterea si vox Dei tanquam Patris propria hîc usurpatur, vel per excellentiam sumitur, & significat eam personam, quæ cæterarum sit fons; vel nulla habita ratione illius excellentiæ, simpliciter pro Patre ponitur. Si priori modo; jam præcedenti capite docuimus, eos qui ita dicunt, vel sibi contradicere, & Patrem revera solum statuere Deum summum, vel nihil dicere. Si posteriori, ad rem non fuisset loquutus Apostolus. Non enim de eo quærebatur, utrum unus sit Pater, sed utrum unus sit Deus, ut ex præcedentibus Apostoli verbis manifestum est. Quanquam ne priori quidem ratione ad rem locutus fuißet Apostolus. Quæstio enim non de eo erat, utrùm unus tantùm eßet, qui aliarum personarum supremam divinitatem habentium fons esset; sed simpliciter, utrùm unus an plures essent, qui supremam divinitatem revera haberent, ac porrò divino cultu primò ac per se essent afficiendi.

Adhuc unam potissimùm rationem explicuimus ac defendimus, quâ responsio eorum refellitur, qui negant hanc eße vim verborum Pauli, ut intelligamus, Deum illum unum esse solum *Patrem. Altera ratio est, quòd si dicere velis, Deum illum unum non eße Patrem solum, sed etiam alias personas, nempe Filium & Spiritum sanctum; ne-*

2. Arg: ex 1 Cor;8.6. *cessariò in alterutrum horum absurdorum tibi sit incidendum, vel ut dicas, Patrem non esse illum unum Deum, similiter nec Filium, nec Spiritum Sanctum; vel quamlibet illarum personarum eße simul & Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Etenim cùm ais, Apostolum non dicere, Vnum illum Deum esse solum Patrem, sed tantùm, Vnum illum Deum esse Patrem; vel statuis, locutionem Apostoli non esse propriam, sed per Synecdochen quandam, unam Trinitatis personam pro tota Trinitate poni; propriam autem locutionem hanc eße, Deus ille unus est Pater Filius & Spiritus sanctus, seu tota Trinitas: vel locutionem quidem hanc, Deus ille unus est Pater, censes esse propriam, sed non tamen talem, quin eâ salvâ liceat itidem propriè dicere, Vnus ille Deus est Filius, Vnus ille Deus est Spiritus sanctus. Si prius statuis; vel quævis Trinitatis persona est tota Trinitas, vel non est ille unus Deus. Ita enim argumentari licebit: Deus ille unus est tota Trinitas, seu Pater Filius ac Spiritus sanctus simul juncti. Atqui Pater est Deus ille unus: Ergo Pater est tota Trinitas. Similis autem de Filio ac Spiritu sancto argumentatio est. Quòd si conclusionem absurdam esse agnoscas, neganda tibi erit minor, quæ partim ex sacris literis confirmatur, partim ex tua sententia. Ita enim agere licebit: Deus ille unus est tota Trinitas. Pater non est tota Trinitas. Ergo Pater non est ille unus Deus. Similiter de*

Filio,

 2. Arg: ex 1 Cor. 8. 6.
Filio, & Spiritu ſancto argumentari poterimus. Si poſterius ſtatuis; ita argumentabimur: Deus ille unus eſt Pater. Deus ille unus eſt Filius, & Spiritus ſanctus. Ergo Filius, & Spiritus ſanctus ſunt Pater; & contrà. Non addimus autem in concluſione voculam quidam *vel* aliquis, *quia termini ſunt ſingulares. Quòd ſi concluſionem ut abſurdam admittere nolis, iterum minor tibi erit neganda. Ita enim argumentabimur: Deus ille unus eſt Pater. Filius, & Spiritus ſanctus non eſt Pater. Ergo Filius, & Spiritus ſanctus non eſt Deus ille unus. viciſſim etiam de Patre ita concludere licebit: Deus ille unus eſt Filius, aut Spiritus ſanctus. Pater non eſt Filius, nec Spiritus ſanctus. Ergo Pater non eſt unus ille Deus.*

Tertia ratio ex ſequentibus verbis peti poteſt. Etenim ſi unus ille Deus eſſet non tantùm Pater, ſed etiam quiſpiam alius; certè Chriſtus is eſſet. Atqui Chriſtus hîc manifeſtè ab illo uno Deo diſtingvitur, atque ita Deus ille unus non eſſe demonſtratur, dum additur: Et unus Dominus, Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per illum.

Quòd verò illi ajunt, hæc ipſa verba docere, cùm Deus ille unus Pater dicitur, non excludi ab eadem illa deitate Filium, aut Spiritum ſanctum; quia nec hîc, ubi Dominus ille unus dicitur Ieſus Chriſtus, excludatur ab eodem illo dominio Pater; in eo non parùm falluntur. Quandoquidem

 vox Do-

1 Cor. 8.6. vox Domini eum hoc loco denotat, qui Deo summo aliqua ratione sit inferior, eiq; in imperio subordinatus, utut ei sit proximus; h. e. eum significat, per quem Deus ille summus omnia ad salutem hominum quoquo modo spectantia gubernat. Hoc autem modo Deus ille unus, dominus nequaquam est: cùm non possit seipso ulla ratione esse inferior, & sibi ipsi esse subordinatus. Quare ab hujusmodi dominio verbis sequentibus rectè excluditur. Probatur autem id, quod diximus, duplici ratione ex hoc ipso loco ducta. Primùm enim, unus ille Dominus vel idem revera est cum uno illo Deo; vel aliqua ratione eo est inferior. Idē non est; aliàs nulla distinctionis foret ratio, nec ulla eßet caussa, cur unus ille Deus Pater, unus verò ille Dominus Christus esse diceretur. Nō minùs enim Dominus ille unus, quàm Deus ille unus, Pater fuisset dicendus. Quæ enim caußa foret, cur Deus ille unus Pater eße diceretur; eadem etiam esset, ob quam Dominus ille unus Pater dicendus eßet. Restat ergo, ut eum significet, qui Deo uno est aliqua ratione inferior. Deinde idem probatur ex descriptionibus, quæ utrique, hoc est, tum Patri, tum Christo, adduntur, & quibus a se invicem discernuntur. Nam ut superiori quoque capite monuimus, descriptiones, quæ rebus aut personis in sacris literis adduntur, non solent eße vel otiosæ, vel a re, qua de agitur, alienæ; sed ad eam illustrandam, aut probandam comparatæ. Hoc lo-

 2. Arg: ex 1 Cor. 8.6.

eo, si quicquam ad rem faciunt illæ descriptiones, quòd Pater sit is, ex quo omnia, & nos in illum, Christus is, per quem omnia, & nos per illum; ostendunt, Patrem quidem esse unum illum Deum, Christum verò unicum illum Dominum. quasi dixisset Apostolus: Vnus nobis est Deus, nempe Pater; utpote ex quo sunt omnia, & porrò nos in illum. & unus etiam nobis est Dominus, nempe Iesus Christus; ut pote per quem sunt omnia, & porrò nos per ipsum. Necesse enim est, ut unus ille Deus is sit, ex quo sunt omnia, hoc est, qui prima est ac suprema omnium eorum efficiens caussa, quæ ad nos Christianos pertinent, (ad Christianos enim eum peculiariter respicere, vocula nos aliquoties repetita docet) & in quem proinde, tanquam ultimum scopum, nos toti respicere, omnémque cultum & honorem conferre debemus. Deus enim supremus is nobis est habendus, qui prima est ac suprema caussa, ut aliarũ rerum, ita nominatim earũ, quæ ad nos salutémq; nostram spectant: Vnus autem is, qui non aliquarum tantùm rerum, sed omnium caussa suprema est. Si enim unus non esset; aliæ ex hoc, aliæ ex alio, tanquam primo auctore supremâq; caussâ manarent: ac porrò earum rerum gloria a nobis partim ad hunc, partim ad illum esset referenda. Vnum verò nobis Dominum esse Christum ex eo patet, quia per eum sunt omnia, hoc est, quia media est caussa omnium eorum, quæ ad nos salutemq; nostram spe-

2. Arg: ex 1 Cor. 8. 6. *ctant, quódque per eum omnia a prima illa rerum caussa gubernantur ac dispensantur. Vnde porrò consequitur,* nos per illum *vicissim Deum debere colere, h. e. eum medium esse honoris, qui a nobis Deo exhiberi debet, scopum ac finem.* Nam *quia* per eum omnia, *non modò Dominum eum esse, sed etiam unicum esse Dominum ostenditur. Si enim plures essent, alia per hunc administrarentur, alia per illum: & sic partim per hunc, partim per illum Deus nobis esset colendus. Hæc verbis ac scopo Apostoli, quis non videt apprimè consentanea?* Neque *verò est, quòd quis dicat, etiam de Deo summo interdum dici,* per eum esse omnia. *Etenim certum est, id non significare, quempinm alium, qui nimirum suprema sit caussa, per Deum summum ista efficere. At de Christo in sacris literis frequenter dicitur, quempiam alium, nempe Deum aut Patrem, qui non potest non esse suprema caussa, per ipsum quippiam facere, id quod caussæ secundæ est; qua de re infrà suo loco agemus fusiùs. In his autem Pauli verbis non ea ratione dici* per Christum fieri omnia, *quo de Deo id alibi dicitur, id demonstrat, quòd hoc loco inter se opponantur, & ad distingvendas diversas personas adhibeantur illa,* ex quo omnia, & per quem omnia; *quemadmodum & ista:* nos in ipsum, & nos per ipsum. *Quare nec id, quod Patri adjungitur, Christo est commune; nec id, quod Christo adjungitur, ita sumitur, ut commune sit*

h. lib: sect: 2. c. 19.

ne sit Patri. Hoc autem non alia ratione fiet, quàm si verba Patri adjecta significent, eum esse primam omnium caussam efficientem, & ultimum nostrum religionisq; nostræ finem: ea verò, quæ Christo adjiciuntur, significent id, quod verborum fert proprietas, nempe eum esse mediam omnium caußam efficientem, & intermedium religionis finem. Ex quibus jam intelligitur, Deum quidem unum significare illum, qui prima sit omnium caußa efficiens, ultimusq; finis: Dominum verò unum significare illum, qui media sit omnium caussa efficiens, & finis similiter cultûs a nobis Deo præstandi intermedius; ac proinde illum superiorem majoremq;, hunc aliqua ratione minorem inferioremq; eße. Et sanè plærique sacrarum literarum interpretes hanc significationem illius dominii, quod Christo peculiariter tribuitur, videntur agnoscere. Quoties enim legunt, Christum esse factum Dominum, aut potestatem illi regnúmve datum, aut eum regnum aliquando traditurum Deo ac Patri, ferè ajunt, sermonem ibi eße de illo dominio, aut regno, quod ipsi tanquam mediatori peculiariter in Ecclesiam a Patre concessum sit. Cùm igitur tale dominium uni competat Christo; cur ejus ratione habita non dicatur unus Dominus; *præsertim hoc loco, ubi, ut vidimus, unus Dominus ab uno Deo apertè discernitur, & Iesus Christus, nullius alterius adjecta mentione, eße dicitur; ipseq; Christus spectatur ut is, per*

2. Arg: ex 1 Cor: 8:6.

2. Arg: ex 1 Cor: 8. 6. *quem omnia, & per quem Deus a nobis colendus est, id quod mediatoris est, ut vulgò vocem eam accipiunt; ubi denique ad nos Christianos Ecclesiamq; haud obscura est relatio. Satis ergo constat, Patrem non eße illum unum Dominum, de quo hîc sermo est, nec hoc idem, quod Christo tribuitur, dominium illi convenire. Quòd si ita est; ea, quæ de uno Domino loquuntur, verba, non tantùm non labefactant sententiam nostram, quam prioribus verbis de uno Deo loquentibus ineße volumus, sed etiam confirmant. Si enim, cùm Paulus dicit, unum eße Dominum, Iesum Christum, significare voluit; eum Dominum nullum eße alium, quàm Iesum Christum; similiter etiam, cùm dixit,* unum nobis esse Deum, Patrem illum, *significare voluit, Deum illum nullum eße alium, quàm Patrem. Eadem enim verborum vis ac ratio est; nec minùs hæc, quàm illa, ad alios excludendos virium habent.*

Antequam autem hinc abeamus, breviter nobis explicandum est, quî Dominus ille unus ab uno Deo distingvatur; cum tamen Domini nomen κατ᾽ ἐξοχὴν *omninò sumi videatur. alioquin enim multi forent domini, ut ipse Paulus in verbis præcedentibus v. 5. indicavit. Atqui Dominus* κατ᾽ ἐξοχὴν *ita dictus neminem videtur significare alium, quàm summum illum Deum, & a nullo alio pendentem rerum Monarcham. Respondemus*

 2. Arg: ex 1 Cor: 8. 6.
demus, Domini *quidem nomen*, *cùm tanquam Christi proprium ponitur*, κατ' ἐξοχὴν *sumi*, *sed respectu cæterorum Dominorum, qui eatenus sunt ejusdem cum ipso generis, quatenus a Deo summo dominium acceperunt, ac porrò ab eo dependent. In hoc enim genere Christum contineri sacræ literæ manifestissimè testantur, & nos infrà clarissimis earum testimoniis productis docebimus. Itaque quæcunque tandem sit illa* ἐξοχὴ, *quæ voce* Domini *continetur, cùm pro Christo ponitur, aut ei soli tribuitur, eà non tam latè patet, nec tam est sublimis, ut etiam supremum prorsus ac independens dominium complectatur, quod Dei summi proprium est; ac proinde nec vox* Domini *eo sensu Deo summo convenit, sed ab eo distingvitur. Ita nempe factum est, ut cùm* Dei *nomen suâ naturâ aliquid excellentius atque augustius, quàm solum* Domini *nomen, significet;* Dei *quidem nomen* κατ' ἐξοχὴν *sumtum illum denotaret, qui imperium haberet prorsus independens, & prima omnium rerum esset caussa efficiens;* Dominus *verò, ab eo, qui Deus* κατ' ἐξοχὴν *dicitur, distinctus, eum per excellentiam quandam designaret, qui inter dominos a Deo pendentes primum teneret locum, & cæteris omnibus esset longè sublimior. qua de re plura dicere poßemus, nisi nobis aliò eßet properandum.* sect: 2. c. 1.

Examinanda enim nunc est altera ad argumentum 2 Responsionis refutatio.

1 Cor. 8. 6. mentum nostrum ex hoc Pauli loco ductum responsio, quæ est, Patrem hoc loco non pro Patre Iesu Christi sumi, sed totam Trinitatem complecti. Quam quidem responsionem alicui in mentem venire potuisse mirum est. Certè in illis excusari minimè potest, qui se nihil præter purum putum Dei verbum docere gloriantur, & nobis objicere solent, quòd rationem secuti, a verbo Dei discedamus, & scripturas torqueamus. Quid enim est extra scripturam loqui, & a plana & aperta ejus sententia discedere, si istud non est? Quo namque exemplo probabunt unquam, Patris vocem de Deo usurpatam tres divinitatis personas significare? Omnibus sunt obvia loca, in quibus Patris vox aut absolutè prolata, aut manifestè ad nos (quod illi hîc tacitè fieri volunt) relata, Patrem Domini nostri Iesu Christi denotat. & certè idem & Christi & noster Pater est, ut manifestè apud
Ioh: 20, 17. Iohannem docet Christus, & non pauca alia demonstrant. Hæc ergo vocis Patris significatio, cùm omnibus sit notissima, & sacris literis usitatissima, altera verò illa nullo possit idoneo demonstrari exemplo; quid iis in mentem venit, ut illâ relictâ, hanc amplecterentur, vel potiùs excogitarent, & eo quidem loco, ubi Paulus perspicuè, quis sit ille unus Deus, explicare, & porrò significatione vocis notâ uti voluit? Afferunt quidem illi loca, ubi Deum ob creationem Patrem dici censent; hîc autem ajunt ad creationem respici; cùm ex eo dicantur

cantur

cantur esse omnia. *Sed hoc posterius sine proba-* 2. Arg: ex 1 Cor: 8. 6.
tione sumitur. Vox enim omnia *solet ad subjectam referri materiam, & ad eam restringi. Hîc autem de* nobis, *hoc est, Christianis, ac proinde de rebus ad Christianos nominatim pertinentibus sermo est. Deinde non probant illi, Patrem, qui ob creationem ita vocetur, alium esse præter Patrem Domini nostri Iesu Christi. Videmus sanè, vel in symbolo, quod Apostolicum appellatur, eundem dici Patrem omnipotentem, & creatorem cœli & terræ; hujus autem filium Iesum Christum. & ipsi, utut creationem & cæteras actiones, quæ extra Deum exercentur, faciant toti Trinitati communes; aßerunt tamen, peculiariter tribui Patri creationem, Filio redemtionem, Spiritui sancto sanctificationem. Quare etiamsi tandem Deus hoc loco ob creationem Pater appellaretur, nulla tamen foret caußa, cur quempiam alium, præter Patrem Domini nostri Iesu Christi, intelligendum putaremus; sed caußa potiùs foret magna, cur hunc censeremus nominatim intelligendum. Quanquam præterea vel planè nullus, vel vix ullus est in universa Scriptura locus, in quo ob solam creationem primam, de qua illi loquuntur, Deus dicatur, aut Pater simpliciter, aut Pater noster: sed ob alia planè paterna ejus in homines, qui eum Patrem suum vocant, beneficia, & certam quandam, adeoq́; non omnibus communem, sed populo ipsius propriam creationem. In novo*

 sanè Te-

1 Cor: 8. 6. *sane Testamento jure negari potest, Deum uspiam ob solam creationem primam, Patrem aut simpliciter, aut nominatim nostrum dici. siquidem ubicunque ejus appellationis caussæ afferuntur, aliæ præter creationem primam afferuntur. Denique nuspiam illi ostendent, Christum simpliciter Patrem appellari; sed semel tantùm apud Esaiam*
Esa: 9. 6. Patrem seculi, *idq́ue, ut Græca Latinaq́ue interpretatio addit,* futuri. *Adde, quòd longè aliud est, patris nomen alicubi de quopiam prædicari; aliud, cùm Patris nomen adhibetur ad certum aliquod subjectum denotandum, quod pater sit, eum ipsum nominatim intelligi, aut unà cum aliis comprehendi. De Spiritu autem sancto adeo frigidè illi probant, eum Patrem esse, ut ferè pigeat memorare, quæ afferunt. Præcipuum ac propè unicum est, quòd per eum regeneremur, quódque Christus*
Joh: 3. 6. *dicat,* Quod ex spiritu natum est, spiritus est. *Sed hoc pacto etiam aquam debebant Patrem facere, siquidem eam Christus paulò antè cum spiri-*
℣ 5. *tu hac in re conjunxit, & ex ea & spiritu renasci nos oportere dixit.* Nisi quis, *inquit,* renatus fuerit ex aqua & spiritu, (sancto *addit Vulgata versio*) non potest introire in regnum Dei. *Per aquam autem illi aquam elementarem, quæ in baptismo adhibetur, intelligere solent; & quicquid tandem per eam intelligas, persona non est. Sic & verbum Dei Patrem debebant facere, quia*
1 Pet: 1. 23. *scriptum est a Petro: nos esse* renatos non ex semine

 2. Arg: ex 1 Cor: 8. 6.
mine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei vivi, *vel potiùs* vivum, & permanens in æternum. *Eadem autem ratio valeret etiam in generatione propriè dicta. Itaque quoties scribitur, Christum v. g. natum esse* ex semine *Davidis, semen Davidis Christi Pater statueretur, & sic in cæteris. Quòd si probare non possunt, spiritum sanctum patrem esse, aut rectè ita appellari posse: quantò minùs probare poterunt, eum alicubi Patris nomine designari aut comprehendi, cùm Pater ad certum aliquod subjectum designandum, ut hoc loco fit, usurpatur? Sed deinde, etiamsi hujusmodi vocis hujus significatio alicubi reperiretur, hîc tamen locum non haberet, ubi Pater a Christo manifestè discernitur, & ab eo certâ notâ distingvitur. Etenim Pater essentialiter, ut illi loquuntur, sumtus, etiam Christum, ex ipsorum mente, includit. Atqui is Patri hîc ea ratione, quam suprà expendimus, opponitur, & ab eo, ut loquuntur, contradistingvitur. Denique contradictio in hac ipsorum latet sententia.* Nam *vel* Pater *ille, de quo hæc verba accipiunt, persona est, vel non est. Si persona est, cur eum Patri personaliter accepto opponunt? cur illum Patrem Christi esse non sinunt? Vel enim una est persona, vel plures. Si una; quæ alia hîc intelligi poterit, præter Christi Patrem? Si plures; non Pater, sed Patres dicendi erunt. Si verò persona non est, Pater non est. Pater enim omnis, utut*
metapho-

Eph: 4. 6. *metaphoricè sic dictus, modò intellectu sit prædi-tus, persona est.* Nam *pater ob actionem aliquam, & inprimis ob generationem, sive propriè, sive figuratè sic dictam, ita vocatur. Actiones autem hujusmodi non nisi suppositorum sunt, hoc est, sub-*
lib:2. sect:1. c. 4. *stantiarum primarum perfectarum, ut suo loco explicabimus. Suppositum verò omne, si intellectu sit præditum, omnium consensu, persona est. Necesse ergo est, Patrem hunc, de quo Paulus loquitur, personam, & quidem unam esse. Pater verò pro una persona in divinis acceptus, adversariorum etiam confessione, non nisi Christi Pater est. Ut frustrà sint, qui ad hujus & similium locorum aciem retundendam, novum istum vocis significatum commenti sunt.*

Cap. III.

Argumentum tertium ex loco Pauli. Ephes. 4. 6. *Unus (est) Deus & Pater omnium.*

Loco illi Pauli ad Corinthios, quem hucusque ad supremam deitatem soli Patri Domini nostri Iesu Christi asserendam ursimus, non absimilis est ille ejusdem Apostoli ad Ephesios: *Unus (est) Deus & Pater omnium.* Istic enim *Deus* ille, qui unus esse dicitur, & *Pater*, unum idemque subjectum significant, ac proinde alterum altero latiùs

non pa-

3. Arg: ex Eph: 4. 6.

non patet, nec quisquam alius est Deus ille unus, quàm Pater Domini nostri Iesu Christi.

Non arbitramur autem hoc loco necesse esse, ut multis demonstremus, sat familiare esse sacris literis, ut de eadem re loquentes, eamque diversis nominibus designantes, nomina illa particulâ copulativâ *&* inter se connectant; quemadmodum hoc loco voces *Dei* & *Patris* inter se connexa videmus. Notârunt enim id sacrarum literarum interpretes, tum plurimis aliis in locis, tum nominatim etiam in iis, in quibus hæ eædem voces *Deus* & *Pater* conjunguntur. ut cùm dicit idem Apostolus, [a] Christum aliquando traditurum regnum *Deo & Patri*; aut cùm unà cum Petro ita loquitur: [b] *Benedictus sit Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi*; aut cùm ait: [c] *ut unanimes, uno ore honorificetis Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi*; ut [d] alia non pauca his similia, quæ apud eundem Apostolum extant, loca nunc præteream. Satis enim apparet, istis locis, diversis nominibus idem subjectum describi, ac perinde esse ac si dictum fuisset, *Deus qui Pater est*, vel *Deus, hoc est, Pater*, vel alia simili ratione.

a 1 Cor: 15. 24.
b 2 Cor: 1. 3. Ephes: 1. 3. 1 Pet: 1. 3.
c Rom: 15. 6.
d 2 Cor: 11. 31: Gal: 1. 4: Ephes: 5. 20. Phil: 4. 20. Col: 1. 3: 2. 2. (in Græco:) 3. 17. 1 Thess: 1. 3. & alibi.

Hoc autem ad Ephesios loco omnino unum eundemque *Dei* & *Patris* nomine intel-

5. Arg: ex Eph: 4. 6. ligi, primùm ex eo apparet, quòd junctim de hujus illiusque unitate loquitur, non verò, ut in cæteris omnibus, quas commemoravit, rebus fecerat, distinctè. Dixerat Apostolus, demonstraturus, Christianos unitatem spiritualem, pacis inter se vinculo colligatos, tueri debere; & *Unum*, inquit, *corpus, & unus spiritus, quemadmodum etiam vocati estis in una spe vocationis vestræ: unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & Pater omnium.* Cur non dixit similiter, ut in cæteris, *unus Deus, unus Pater omnium*, si alium *Dei*, alium *Patris* nomine intelligebat? Idem deinde ex eo patet, quòd Deum unum hoc loco distinxit, & *a Domino uno*, & a *Spiritu uno*, & quidem ita, ut eos non tantùm diversis vocibus designaret, diversisq; orationis membris includeret, sed alias etiam res iis interjiceret, ut tantò luculentiùs appareret, eos a se invicem discerni. Vidimus autem jam superiori capite, per *unum Dominum*, nominatim Christum intelligi. Quis ergo alius per *unum Deum*, tum ab *uno Spiritu*, tum ab *uno Domino* seu Christo distinctum, intelligeretur, quàm Pater Christi? præsertim cùm ipsum Patris nomen expressè fuerit ab ipso Apostolo additum. Etenim ne totam Trinitatem *Dei* illius, qui *unus* dicitur, nomine intelligas, obstat primùm

 3. Arg: ex Eph: 4. 6.
mùm ratio jam dicta, quòd duæ, ut vulgò creditur, Trinitatis perſonæ jam fuerint commemoratæ, & ab *uno Deo* diſtinctæ. Deinde quàm abſurda foret illa oratio, *una eſt omnium Trinitas & Pater!* Nam ne illud nunc urgeam, Trinitatem *unum Deum* non eſſe, ſed tres, ut alibi docebitur, & cuivis lib:2. ſect:1. c. 1.
per ſe patet, modò vim intellectui ſuo ob præconceptę opinionis amorem facere nolit; quid opus eſt, poſt totam Trinitatem Patrem nominatim addere, quaſi in ea non fuiſſet comprehenſus? Quòd ſi explicandi cauſſâ voluiſſet aliquid addere Apoſtolus, tres perſonas debuiſſet exprimere, non unam. Neque enim qui unius perſonæ facit mentionem, Trinitatem perſonarum explicat.

Defensio Argumenti.

Sed non deſunt, qui Patris *nomine hoc etiam loco totam Trinitatem vel Deitatem indiſtinctè ſumtam velint intelligi. Quod quàm abſurdè faciant, quãquam ex ſuperioris argumenti defenſione poteſt intelligi; tamen hìc quoque ideo potiſſimùm oſtendendum eſt, quòd præcipui ejus ſententiæ patroni eò progreſſi ſint, ut per* unum ſpiritum, unum Dominum, unum Deum & Patrem, *idem hoc loco intelligi, nec in re, ſed in verbis tantùm diſtinctionem eſſe dicant. Quàm au-*

dax,

3. Arg: ex Eph: 4. 6.

dax, quamq; absurda sit ea verborum Pauli explicatio, difficile est dicere. Sed ita necesse fuit illis facere, quibus constitutum fuit θέσιν διαφυλάττειν, & nihil non defendere, quod sententia semel decreta postularet. Non urgebimus autem nunc, tres personas, quarum unaquælibet sit spiritus, Dominus, Deus, Pater, unum Spiritum, Dominum, Deum, Patrem, ut illi pro concesso sumunt, esse non posse. Illud quærimus, quo exemplo freti, vel Spiritûs, vel Patris nomen, ad tres personas extendant? De Patris *nomine dictum est cap. præcedenti. Inde ea, quæ huc pertinent, petantur.* Spiritûs *nomen, nunc simpliciter, nunc cum adjectione positum, pro spiritu sancto infinities positum legas; at pro Patre aut Christo nuspiam. De Patre vox* Spiritus [a] *semel in s. literis prædicatur;* [b] *bis diverso sensu de Christo. at subjectivè posita, seu certum subjectum, quod spiritus sit, designans, nec de Christo, nec de Patre uspiam intelligitur. Num fortè licebit significationes vocum usitatissimas, quas Paulum secutum hîc esse satis patet, repudiare, & eam, quæ nuspiam extat, verbis affingere? Sed deinde, quæ caussa, cur ter potiùs eandem rem repetere maluerit Apostolus, quàm tria inter se distincta, quæ iisdem vocabulis exprimi possent, quæq; ad rem, quam agebat, singula plurimùm pertinerent, distinctè enumerare? Cur, inquam, maluit ter Deum indistinctè nominare,*

[a] Ioh:4.24. vid: si placet, lib: de Deo cap:15. pag.107.

[b] 1 Cor:15. 45. 2 Cor:3.17.

 3. Arg: ex Eph: 4.6.
nominare, & verba tantùm cumulare, quàm nunc unitatem spiritus sancti, sub nomine unius spiritus, nunc Christi sub nomine unius Domini, nunc Patris, sub hoc ipso nomine commemorare? Præterea, cur aliis rebus interjectis tria hæc disjunxit Apostolus? cur saltem non conjunxit, & continua serie de illorum unitate loquutus est? Cætera, quæ junctim commemoravit, diversa esse videmus: ea, quæ disjunctim commemoravit, eadem putabimus? Novimus quidem, interdum rem eandem commutatis verbis referri: sed cùm res inter se similes ordine recensentur, & cæterarum singulæ singulis membris aut commatibus absolvuntur, non solet res eadem diversis membris, cæterarum similibus repeti; multò autem minùs, cæterarum rerum similium ac commatum interjectu, a se dirimi ac divelli. Nullum hujusmodi exemplum, nec ex profanis, nec ex sacris illi proferent. Accedit, quòd tum demum a sacris scriptoribus res eadem solet ita significanter, ut hîc fieret, repeti, cùm in singulis verbis aliqua peculiaris vis est, quæ hîc nulla foret. In voce sanè Spiritus nulla hîc foret, quemadmodum mox intelligetur. Quòd si vox Domini unius hîc idem significaret, quod unus Deus, & sic supremum omnium rerum monarcham designaret; ejus vis universa non modò Dei unius nomine fuißet expreßa, sed statim etiam clariùs explicata, cùm post Patris nomen additur, eum esse super omnes. Significatur,

Eph. 4. 6. *ficatur enim, eum unum omnibus summo cum imperio præesse, eos regere ac gubernare; ut inde intelligatur, Patrem meritò cum Deo illo uno ita fuiße conjunctum, ut idem esse intelligeretur. quasi dixißet,* Vnus est simul & Deus & Pater omnium, utpote qui est super omnes. *Si enim Pater unus ille Deus non esset, non omnibus summa cum potestate præeßet. Iam verò an non satis his verbis vis vocis* Domini *fuißet expressa? Sed in voce* spiritus *quæ vis foret? Nil enim significaret aliud, quàm unam spiritualem eßentiam. Nihil de eo nunc dicam, quòd non protinus Dei essentia significaretur. ponatur vel sine ratione,* spiritu *seu* spirituali essentiâ *commemoratâ, nominatim Dei significari substantiam. quid hoc ad unitatem Christianam demonstrandam facit? num propterea, quòd illi omnes eandem esse credant? At nec fidei ipsorum in hoc commate fit mentio; & ejus unitas peculiariter commemoratur, dum dicitur,* una fides. *Quid ergo id ad rem pertinebat, unam esse spiritualem, adde, si lubet, Dei essentiam?* Nihil. *Intelligendum enim est, non ex eo simpliciter fidelium unitatem concludi, quòd rerum illarum, quæ enumerantur, quælibet in se una sit; sed quòd, cùm in se una sit, alia quidem specie, alia numero, omnibus fidelibus sit communis. Ex hac enim rerum tantarum communione, seu rerum Christianis communium unitate, eorum unitas concluditur. Quare omnia, quæ enumerantur, vel bona sunt in ipsis Christianis existentia*

sive sigillatim, ut spes, fides, baptismus; quò & spiritum illum unum referre licet; sive junctim, ut corpus illud mysticum: vel sunt res, quæ extra ipsos quidem existant, sed manifestam tamen ad eos relationem habeant, & ad concordiam illos adigant: quales sunt, unus Dominus, *itemq́;* unus Deus, ac Pater *omnibus illis communis,* qui est super omnes, *hoc est, ut antè diximus, qui omnibus summo cum imperio unus præest, omnes æquè regit ac gubernat: est etiam* per omnes, *hoc est, suâ providentiâ per omnes sese diffundit, omnia totius Christiani corporis membra permeat, ad omnia bonitate sua pertingit; vel, quod eódem redit, inter omnes veluti versatur, inq́; eorum est medio, ope nimirum, auxilio, providentiâ suâ: est denique* in omnibus, *hoc est, in omnibus per spiritum suum habitat. Quibus enim hæc omnia sunt communia, eos inter se maximè unitos esse oportet. At quæ relatio est inter* spiritum *& Christianos, si eo nomine spiritualem Dei eßentiam intelligas? quomodo illa communis erit omnibus Christianis? Neque enim ab illis possidetur, ut res prioris generis à nobis enumeratæ. Non habet etiam relationem ad ipsos, ut vox* Domini, Dei, *&* Patris. *Annon res ipsa ostendit, si divinum per hanc vocem spiritum intelligere velis, omnino necesse esse intelligere spiritum sanctum, omnibus fidelibus communem, quo veluti animentur & gubernentur? Hic enim inter ea erit bona, quæ divina beni-*

3. Arg: ex Eph: 4. 6.

3. Arg. ex Eph. 4. 6. *na benignitate ab illis obtinentur.* Neque *sanè ejus mentio ulla ratione omitti hîc debuit: partim quia inter bona Christianis communia, quæ illos inter se uniant, vel inprimis elucet spiritus sanctus, qui eos ad ejusdem felicitatis spem erigit atque obsignat. Vnde Apostolus de eadem re ad Corinthios agens, postquam dixisset, Christum, ejúsve Ecclesiam, unum corpus esse ex variis veluti membris compactum, addit:* Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudæi, sive Græci, sive servi, sive liberi: & omnes in uno spiritu potati sumus. *Eandem ob caussam multa in præcedentibus ejusdem loci verbis de unitate spiritus disseruerat, ne ob tam diversas, quas in diversis Christianis exserebat facultates, alii alios pro alienis haberent, vel saltem minora dona adeptos præ se despicerent; sed potiùs sese invicem, pro diversis quidem, sed ejusdem tamen corporis membris agnoscerent, cùm eodem Dei spiritu veluti animarentur. Cur ergo hoc loco, ubi eandem rem tractat Apostolus, illam spiritus sancti, quo Christiani essent imbuti, unitatem expressè non commemoraret? Quò accedit, quòd Apostolus statim in sequentibus, quemadmodum & in illo ad Corinth. loco, de diversitate donorum, seu effectuum divini Spiritus, Christianis hominibus dati, disserit. ut nullum sit dubium, eum priùs de unitate ipsius illius Spiritus, ut illic, fuisse loquutum. Vbinam autem eum com-*

[Margin: 1. Cor: 12. 13. — ib: ℣ 4, 7, & seqq.]

 4. Arg. ex Math. 24. 36. & Mar. 13. 32.
eam commemorasse censendus est, nisi cùm de uno *spiritu fuit loquutus? nisi fortè unius baptismi nomine eum velis comprehensum, quod tamen isti nolunt, qui de aquæ baptismo loqui Apostolum omnino contendunt, nec nos abnuimus. Et certè si de divino quodam spiritu hîc sermo est, non de animo ac voluntate, cujus ratione fideles unus esse spiritus debeant; non est quidquam dubitandum, de spiritu sancto loqui Apostolum. Quòd si verò per* spiritum unum, *spiritum sanctum intelligas; nulla est caussa, cur per* unum Dominum *non intelligas Christum, quemadmodum in loco superiori factum videmus; ac porrò per* Patrem, *quod cæteroquin etiam vox ipsa exigebat, Iesu Christi Patrem.* 1. Cor: 8. 6.

Satis, ut arbitramur, ostendimus, Patris *nomine in illo ad Ephesios loco non nisi Patrem Domini nostri Iesu Christi intelligi: ac porrò non nisi hunc, unum illum Deum a Paulo statui. Quòd si quis ad appropriationem seu attributionem a quibusdam in hoc argumento confictam velit confugere, ei haud difficulter occurri poterit, si illa considerentur, quæ cap. præcedenti ea de re diximus, priorem responsionem ad argumentum nostrum ex eo loco ductum examinantes. Quare non est, quod iis diutiùs immoremur.*

4. Arg. ex Math. 24. 36. & Mar. 13. 32.

Cap. IV.

Argumentum quartum ex verbis Christi. Math. 24. 36: *De die autē illa, & hora nemo scit, neq; angeli coelorum, nisi solus Pater.* & Marci 13. 32. *De die autem illo, vel hora nemo scit: neque Angeli in coelo, neque Filius, nisi Pater.*

Antequam a locis abeamus, quæ Patris expressam faciunt mentionem, unum adhuc placet addere argumentum ex verbis Christi Matth. 24. & Mar. 13. petitum, in quibus apertè asserit, *Solum Patrem*, aut, quod perinde est, *neminem nisi Patrem scire de die illo vel hora*, ultimi nimirum judicii, seu adventus sui. Hinc enim sententia nostra clarissimè demonstratur. Nam qui solus aliquando scivit diem horámve ultimi judicii, is solus est summus ille Deus. Atqui, teste Christo, Pater solus aliquando diem horámve illam scivit. Quare is solus est summus ille Deus. Maioris, ut vocant, propositionis veritas facilè cuivis patet. Qui enim solus aliquando scivit omnia, solus etiam est summus ille Deus. Siquidem Deus summus semper scit, scivitque omnia. At qui solus aliquando scivit ultimi judicii diem,

em, solus tunc scivit omnia. Qui enim eum diem nescivit, non omnia prorsus scivit. Quare qui solus aliquando scivit ultimi judicii diem, solus etiam est summus ille Deus. 5. Arg. ex 1. Cor: 12. 4, 5, 6.

Si quid ad hujus argumenti defensionem pertinet; quamquam tam clarum est, ac validum, ut eâ non egere videatur; id à nobis dicetur infrà, ubi de Christo agemus. h. lib: sect: 2, c. 3.

Sequuntur nunc argumenta ex iis locis ducta, in quibus Patris quidem nomen non extat, de eo tamen revera sermo est.

Cap. V.

Argumentum quintum ex verbis Pauli 1. Cor. 12. 4, 5, 6, petitum: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus: & divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus: & divisiones operationum sunt, idem verò Deus, &c.*

In his, quæ adduximus, Apostoli verbis, satis apparet, voces illas, *idem Deus*, significare unicum illum, omnibusque Christianis communem Deum. Iam verò cùm illum Apostolus, & *ab eodem spiritu*, & ab *eodem*

5. Arg. ex 1. Cor. 12. 4, 5, 6. *Domino*, quem Christum esse ex duobus e-
jusdem Apostoli locis suprà vidimus, distin-
sup: cap. 2. & 3. gvat; patet, Deum illum esse Patrem Do-
mini nostri Iesu Christi, nec quenquam præ-
terea alium. Etenim quis alius cogitari po-
test, ab unico illo spiritu, unicoque Christi-
anorum Domino, nempe Christo, distin-
ctus, qui *Dei ejusdem* nomine designetur,
præter Christi Patrem? qua verò ratione
sub hoc ipso *Dei ejusdem* nomine, *ab eodem
spiritu, & ab eodem Domino* distingveretur, si
unicus ille spiritus, unicusque Dominus,
non minùs essent *idem* ille *Deus*, quàm Pa-
ter? Neque verò quisquam de hac istius loci
sententia dubitabit, qui hæc cum illis con-
ferre voluerit, quæ de duobus ejusdem A-
postoli locis 1. Cor. 8. 6: Ephes. 4. 4, 5, 6.
diximus.

Defensio Argumenti.

*Hic non admodum veremur, ne quis ex adver-
sariis hæc tria*, *nempe* eundem spiritum,
eundem Dominum, eundem Deum, *ita ac-
cipiat, quemadmodum nonnullos similia verba in
loco Eph. 4. interpretari diximus; nempe ut asse-
rat, ista omnia toti Trinitati esse communia, nec
diversas singula personas aut res denotare, sed e-
andem Trinitatem tribus diversis modis describi.
Etenim ne ea nunc repetam, quæ de loco ad Ephe-
sios sunt*

ſios ſunt dicta, ubi vidimus, apertiſſimè unum ſpiritum *ab* uno Domino, *& ab* uno Deo *diſtingvi, & illorum nominum ſingula ſingulas perſonas aut res deſignare: unde facilè eſt colligere, idem in hoc quoque loco fieri, qui illi ad Epheſios, partim verbis, partim argumenti ac ſcopi ratione eſt ſimillimus: accedit illud, quòd hoc pacto vox* ſpiritûs *non ſpiritum ſanctum a Patre & Filio diſtinctum ſignificaret, ſed pro ſpirituali ſubſtantia ſumeretur; quemadmodum in illo ad Epheſ. loco a quibusdam fieri vidimus. At præterquam quòd id alioquin eſt ineptum, & a mente Apoſtoli, ut illinc apparere poteſt, alienum; nec antecedentia, nec ſequentia verba iſtam interpretationem patiuntur. Etenim Apoſtolum nominatim loqui de* ſpiritu ſancto, *quem infrà aliquoties ſimplici* ſpiritus *nomine deſignat, omnia arguunt. Nam de donis ſpiritualibus, ſeu a ſpititu ſancto manantibus, loqui cœperat Apoſtolus, & regulam ſtatim ab initio propoſuerat, quâ Corinthii deberent ſpiritum ſanctum ab impuro, afflatum divinum a diabolico, qui fortaſſe pro divino ſe venditaret, diſcernere. quam eandem Iohannes quoq;, aliis licèt verbis, in Epiſtola ſua prima tradidit. Ita enim ait Paulus:* Nemo in ſpiritu Dei loquens dicit anathema Ieſu (*Gr.* Ieſum;) & nemo poteſt dicere Dominus Ieſus (*Gr.* Dominum [eſſe] Ieſum) niſi in ſpiritu ſancto. *Hoc cum dixiſſet, addit:* diviſiones autem gra-

5. Arg. ex 1. Cor. 12. 4, 5, 6.
℣ 7, 8, 9, 11, 13.
℣ 1.
1. Ioh: 4. 2, 3.
℣ 3.

3. Arg. ex 1. Cor: 12. 4, 5, 6. tiarum *seu* donorum sunt, sed idem spiritus. *Vbi nemo non videt, ad eum spiritum respici, cujus proximè facta fuerat mentio. quasi dicat, Omnibus quidem, qui Dei spiritu impulsi loquuntur, hoc commune est, ut Christum dicant Dominum: sed alioqui diversa admodum sunt dona, ab eo spiritu in homines, qui eo replentur, manantia, licèt is ipse spiritus sit idem, non diversus. Accedit, quòd postea versic. 8, & seqq: prolixè varia illa spiritus sancti effecta enumerat, explicaturus id, quod priùs dixerat,* divisiones *seu* discrimina esse donorum, sed eundem spiritum. *Hæc cum quivis facilè possit cernere; non est, ut diximus, admodum verendum, ne quis illâ rimâ elabi conetur. quamquam error omnes effugiendi vias quærere solet.*

Verùm non desunt, qui spiritum sanctum tribus istis modis designari dicant, & nunc spiritum eundem, *nunc* eundem Dominum, *nunc denique* eundem Deum *appellari contendant. Sed hanc interpretationem facilè refellit collatio* cap. 4. 4, 5, 6. *hujus loci cum illo ad Ephesios, ubi idem argumentum tractans Apostolus,* unum spiritum, *ut vidimus, & ab* uno Domino, *& ab* uno Deo *manifestè discernit, & ex singulorum unitate argumenta petit singula, quibus demonstret, Christianos unitatem spiritualem inter se summo studio tueri debere; non verò ob diversitatem fortè donorũ spiritualium, rerúmve his similium, a se in-*

vicem

vicem divelli. quod idem hoc quoque loco agere Apostolum, quivis facilè animadvertet, si caput hoc perlegerit. Quare haudquaquam consentaneum est, Apostolum eos, quos alibi tam apertè, eandem rem tractans, distinxerat, hic confundere; &, cùm iisdem verbis utens, tria planè distincta argumenta posset afferre, scopo suo aptissima, unum tantùm revera complecti maluisse, a solius spiritus sancti unitate seu identitate ductum. Adde, quòd aliàs quoque nec res, nec locus hic patitur, ut Spiritus sanctus intelligatur, cùm Dominum eundem, *aut* Deum eundem *esse Paulus ait. Siquidem non de aliquo tantùm Deo summo, aut Domino Christianorum insignitè sic dicto, sermo est, sed de eo, præter quem nullus est alius. Non enim id dicere voluit Apostolus,* aliquem *Deum summum, aut aliquem Christianorum Dominum insignitè sic dictum, esse eundem; sed simpliciter Deum illum summum, Dominumq́ insignitè sic dictum, esse eundem. At nemo nescit, præter spiritum sanctum Deum summum esse Patrem, cui innumeris locis* Dei *nomen tãquam proprium attribui, fatentur ipsi adversarii; & hoc ipso loco fit versic. 2. ubi Spiritus sanctus* Dei *spiritus appellatur. Certè ipsum spiritum istic* Dei *nomine non intelligi liquet. Similiter &* Dominum *insignitè ita dictum, præter Spiritum sanctum extare, innumeri sac. literarum loci docent, in quibus* Domini *nomen Christo tanquam proprium, fatenti-*

1. Arg. ex 1. Cor. 12. 4, 5, 6.

6. Arg. ex 1. Tim. 2. 5. *fatentibus ipsis adversariis, tribuitur. quin & hoc ipso loco, eodem versic. secundo, Iesum esse* Dominum *asseritur. Et quoties, quæso, apud Apostolum* Dei *Patris, &* Domini *Iesu Christi sit mentio? Quid ergo est, quòd hoc loco putemus, Spiritum sanctum, jam semel nominatum, intelligi, cùm distinctè posteà* Domini *&* Dei *sit mentio? Quin potiùs sacrarum literarum consvetudinem atque analogiam secuti, Deum, Dominum, ac Spiritum a se invicem discernimus; quemadmodum fit ab eodem Apostolo in fine posterioris ad eosdem Corinthios Epistola, ubi ita inquit:* Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.

Cap. VI.

Argumentum sextum ex verbis 1. Tim. 25. *Vnus (est) Deus; unus & mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.* quibus accedunt illa Rom. 3. 30: *Vnus est Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, &c.*

Argumentum nostrum ex illo 1. ad Tim. loco ejusmodi est: Si solus Pater *unius Dei* nomine istic intelligitur, solus Pater est summus ille Deus. Nam si quisquam alius præter Patrem esset Deus summus, *unius Dei* nomine

 6. Arg. ex 1. Tim. 2. 5.
nomine comprehendi debuiſſet. cùm unus Deus is ſit, præter quem nullus eſt alius. Iam verò ſolum Patrem iſtic *unius Dei* nomine intelligi inde patet, quòd is tantùm eo nomine intelligatur, inter quem & homines Chriſtum Ieſum mediatorem eſſe dicit Apoſtolus, uti ex connexione verborum apparet. At is eſt ſolus Ieſu Chriſti Pater.

VBERIOR CONFIRMATIO AC defenſio argumenti.

VT *argumentum hoc penitùs confirmetur, illud probandum eſt, quod ultimo loco diximus, nempe ſolum Patrem eſſe illum Deum, inter quem & homines Chriſtum mediatorem eſſe ait Apoſtolus. Nam Chriſtum quidem inter Patrem & homines mediatorem eſſe nemo dubitat: ſed inter ſolum Patrem & homines eum mediatorem eſſe multi negant. Totius enim Trinitatis mediatorem eſſe Chriſtum ſtatuunt. Verùm ea ſententia conſiſtere non poteſt. Inde enim ſequeretur, Chriſtum, qui ſecunda Trinitatis illius perſona ſtatuitur, ſui ipſius mediatorem eſſe, ſeu inter ſeipſum interveniſſe medium; id quod ſeipſum evertit. Adde, quòd Chriſtus hoc loco apertiſſimè a Deo, cujus mediator eſſe dicitur, diſtingvatur. Dices, Chriſtum ſecundùm humanam tantùm naturam eſſe mediatorem. Nihil autem in eo eſſe abſurdi, ſi ſtatuatur, Chriſtum ſecundùm humanam na-*

1. Tim. 2. 5. *nam naturam consideratum, sui ipsius secundùm divinam naturam spectati mediatorem esse, & a Deo uno rectè distingvi. Verùm hanc responsionem non modò non afferunt, sed etiam penitus repudiant multi ex ipsis adversariis. Alii enim omnino contendunt, Christum secundùm utramque naturam esse mediatorem. alii verò, etsi ita loqui verentur, re tamen ipsa idem dicunt. Nam revera ad totam Christi personam, quanta quanta est, seu ad Christum, quà Deus simul & homo est, munus id referunt.* *Quod ad cæteros attinet, qui Christum secundùm humanam tantùm naturam mediatorem esse volunt; nec illi hac distinctione difficultatem effugiunt. Alii enim sunt, aut fuerunt, qui ipsam humanam Christi naturam revera mediatorem esse voluerunt, &* hominis Iesu Christi *nomine apud Paulum intelligi contenderunt. Hi, ut cæteri adversarii animadverterunt, omnino fateri coguntur, humanam Christi naturam personam esse. Nam & officia, quale est mediatorem esse, non nisi personarum sunt; & nomen* hominis, *itemq́;* Iesu Christi, *personæ nomen est. Quòd si humana Christi natura persona est, Christus secunda supremæ divinitatis persona esse nequit. Forent enim in eo duæ personæ, humana, & divina; divina, inquam, per essentiam. At duas in Christo personas esse, omnes tanquam Nestorianum, & sacris literis adversum, meritò rejiciunt, & absurdissimum esse judicant.*

6. Arg. ex 1. Tim. 2. 5.

Verùm alii sunt, & longè quidem plures, qui ut hunc scopulum evitent, subtiliùs agunt. Etenim non ipsam humanam Christi naturam, sed ipsius, ut loquuntur, suppositum personámve, propriè mediatorem esse ajunt: naturam autem humanam dicunt esse principium formale ejus, ut ita dicam, mediationis, h. e, eam subjecti partem, quæ propriam actionis caußam in se contineat. Hoc quia obscurius est, exemplo declarandum est. Docent Philosophi, hominem propriè intelligere, amare, odisse; itemq́; edere, bibere, currere; non ipsam animam, aut corpus: sed intelligere quidem illum, amare, atq; odisse, secundùm animam; edere autem ac bibere secundùm corpus. Quare principium formale quarundam hominis actionum est anima, quarundam corpus. Eodem ergo modo dicunt adversarii, Christi suppositum seu personam, h. e. ipsum Christum totum, propriè esse mediatorem, ac porrò ea facere, quæ mediatoris sunt, sed secundùm humanam naturam. Et rationem quoq; hanc addunt, quia nisi ipsa Christi persona mediator esset, actiones, quas ut mediator præstat, vim infinitam non haberent, nec Deo pro peccatis hominum, infinitam pœnam merentium, satisfacerent; id quod illi Christi mediatoris proprium esse censent officium. At nunc, quia persona ipsius, quæ sit ipse Deus infinitus, actiones has, licèt secundùm humanam naturam, propriè exserat; ideo eas infinitam vim ac dignitatem habere.

Sed

8. Arg. ex 1. Tim: 2. 5. Sed dum ita disputant, elabendi rimam, quam distinctione naturarum sibi videbantur aperuiße, iterum occludunt. Etenim si ipsa Christi persona divina mediator est, & actiones obit mediatoris proprias; etiam divinam naturam easdem obire neceße est; & sic Christum secundùm divinam quoque naturam mediatorem eße. Nam ut ipsi fatentur adversarii, divina persona a natura divina reipsa non differt, nec quicquam naturæ addit, nisi subsistentiam. Subsistentia autem per se vim agendi nullam habet: sed vis agendi omnis in natura residet. subsistentia tantùm conditio quædam est, sine qua non agit natura. Quare quicquid divina Christi persona agit, natura ipsius divina, subsistentiâ prædita, agit. Ex quo intelligi potest primùm, non rectè dici, ipsum Christi, ut loquuntur, suppositum seu personam secundùm humanam naturam aliquid agere. quandoquidem Christi persona, si vim sententiæ adversariorum sequamur, ipsa natura divina est subsistentiam suam habens. Non rectè autem dicitur, naturam divinam subsistentem secundùm humanam naturam aliquid agere. cùm humana natura naturæ divinæ pars nō sit. vox autem secundùm, ut ab adversariis usurpatur, etiam partis respectum omnino includit. Quòd si perinde eam locutionem accipias, ac si dictum eßet, per humanam naturam; jam & Pater, & Spiritus sanctus poßet aliquid secundùm humanam Christi naturam agere, quam-

6. Arg. ex 1. Tim. 2. 5.

re, quamquam fortè Pater non ut proxima caussa, seu immediatè humanam naturam movens: at spiritus sanctus in illa habitans, etiam ut proxima caußa, atque immediatè naturam illam movens. Deinde & istud ex dictis intelligitur, distinctione illa naturarum effici non posse, ut rectè dici queat, Christum sui ipsius mediatorem eße; non tantùm quia rectè dici nequeat, ejus personam secundùm humanam naturam quicquam agere, si persona illa ipse Deus supremus est; verùm etiam, quia ex ista adversariorum sententia sequatur, ipsam naturam Christi divinam primò ac propriè mediatoris officio fungi, utut fortè humanæ naturæ operâ hac in parte utatur. Neceße enim foret, ut eadem natura divina inter seipsam & homines interveniret media; id quod nemo non videt eße absurdum. Intelligitur denique, hanc distinctionem naturarum non efficere, ut Christus mediator a Deo distingvi possit, si Christus est ipse ille Deus. Quò accedit, quòd non nisi ea simpliciter a se invicem distingvuntur, de quibus simpliciter aßeri potest, eorum unum non eße alterum. Hoc autem loco Deus & Christus, qui illius mediator eße dicitur, simpliciter a se invicem distingvuntur. Quare nec Deus ille Christus, nec Christus Deus ille est. Distinctio nempe naturarum efficere non potest, ut quippiam de subjecto aliquo simpliciter negetur, quod ob alteram naturam de eo simpliciter aßerendum est,

 ut fusi-

6. Arg. ex 1. Tim. 2. 5. *ut fusiùs docebimus capite 3. sectionis sequentis. Quare nec efficere potest, ut quippiam simpliciter ab eo distingvatur, quod de illo simpliciter prædicandum est. quandoquidem hujusmodi distinctio, ut vidimus, tacitè simplicem alterius de altero negationem involvit.*

Non est autem, quòd quis dicat, ideo rectè Christum in verbis Apostolicis a Deo distingvi, & sic tacitè negari, eum esse Deum illum; quia Dei *aut* Dei unius *nomine tota Trinitas intelligatur, Christus autem non sit tota Trinitas. Etenim hoc pacto dici posset, ne Patrem quidem esse Deum, aut Deum illum unum; quia Pater non sit tota Trinitas. At quis ferret ita loquentem? Sacris certè literis apertè contradiceret, qui ita loqui auderet. Adde, quòd ne ipsi quidem adversarii nomen* Dei, *aut* Dei unius, *collectivum esse putent, quod nimirum tres personas junctim ita significet, ut de singulis seorsim prædicari nequeat. Nam in prædicando id nomen universalis naturam habere volunt, ita ut sigillatim de unaquaque persona dici queat, hoc nempe pacto; Pater est ille unus Deus, Filius est unus ille Deus, Spiritus sanctus est unus ille Deus. Quare non ideo Christus ab uno Deo distinctus fuit, & sic tacitè negatum, eum esse illum unum Deum, quia tota Trinitas non sit; sed quia simpliciter Deus ille unus non sit.*

Dicet fortè quispiam, quemadmodum non sequitur, Christum non esse hominem, quia sit me-

diator hominum; cum potiùs ideo sit homo, quia hominum est mediator: unde Apostolus expressè dicat, mediatorem illum unicum Dei & hominum, esse hominem *Iesum Christum: ita nec ex eo, quòd Christus dicatur esse mediator* Dei, *Dei, inquam, supremi atque unici, consequi, eum non esse Deum supremum atque unicum. Hoc quamquam ad secundam hujus libri sectionem magis pertinet, breviter tamen refutabimus; præsertim quia res longiori disputatione non eget. Quis enim non animadvertit, cùm Christus dicitur esse mediator hominum,* hominum *nomine alios homines intelligi, qui sunt præter Christum, qui a Deo vel penitus erant alienati, vel non ita conjuncti, quin novo fœdere per mediatorem Deo conjungi possent.* Ex *eorum autem numero Christus profectò non fuit. Quare hoc argumentum retorquere potiùs in adversarios possumus. Quemadmodum enim Christus ex eorum hominum numero nequaquam est, quorum mediator fuit, nec sub illis in loco Paulino comprehenditur: ita idem Christus nec Deus ille est, aut Dei illius nomine comprehenditur, cujus mediator dicitur.*

6. Arg. ex 1. Tim. 2. 5.

Deniq; si tota Trinitas Dei illius nomine comprehenderetur, cujus mediator est Christus; Christus etiam Spiritûs sancti mediator foret. At id nequaquam vero est consentaneum. Ejus enim rei in tabulis fœderis, cujus mediator fuit Christus, aperta extarent testimonia. At quænam illa?

 Non po-

6. Arg. ex 1. Tim: 2. 5. *Non postulamus ejusmodi scripturæ loca, in quibus expreßè dicatur, Christum Spiritûs sancti fuiße mediatorem; sed e quibus liquidò appareat, ita Christum iner Spiritum sanctum & nos interveniße medium, ut mediatori inter eos, qui fœdere sunt jungendi, intervenire est neceße, & partes illius muneris propras inter ipsum & nos obiiße. Nostrâ sententiâ, quam ne adversarii quidem doctiores falsam existimant, utut imperfectam eße dicant, mediatoris inter Deum & homines officium est, Dei ad homines internuncium eße, & fœdus inter utrosque percutere; ac porrò efficere, ut homines voluntatis divinæ cognitione instructi, ad Deum colendum accedant. Adversarii autem vulgò existimant, Christi mediatoris proprium esse munus, pœnas omnium peccatorum nostrorum plenissimè persolvendo, Dei iram adversus homines accensam placare, & pro illis apud Deum (quod nos sacerdotis esse censemus) interpellare. At ubinam in sac. literis docetur, Christum spiritus sancti ad homines fuiße internuncium, fœdus inter eum & homines percussiße, & homines voluntatis ipsius cognitione imbutos, ad eum colendum adduxiße? De Patre clarissima extant sac. literarum testimonia, quorum nonnulla sequenti sectione adducemus. Certè Christus, nomine* Patris *non expreßo, eum ita nonnunquam describit,* Is qui me misit, *& hanc descriptionem cum* Patris *nomine commutat. Vnum tantùm, quantùm meminisse*

vid. sect. 2. cap 4, 5, 15.

vide inter alia nō pauca, Ioh 8. 26, 27, 28.

 6. Arg. ex 1. Tim. 2. 5.
meminiße poßum, ex s. lit. locum proferre solent adversarii, quo probent, Christum a spiritu sancto mißum, qui quidem extat apud Esaiam cap. 48. 16. ubi ita Propheta, secundùm Vulgatam interpretationem loquitur: Et nunc Dominus Deus misit me, & spiritus ejus. *Sed præterquam quòd ibi Propheta revera de seipso loquitur, ut etiam ab adversariis quibusdam est animadversum; & si quis neget, ea de Christo eße intelligenda, nihil habituri sunt adversarii, quo id probent: notandum est, ita quoque verba illa ex Hebræo rectè verti poße, ut a recentioribus quibusdam interpretibus factum est,* Et nunc Domi- Castellio.
nus Deus misit me, & spiritum suum. *Adde, quòd retenta etiam vulgata interpretatione, neceße foret statuere, aliter Spiritum sanctum misiße Christum, aliter ipsum Dominum Deum, a quo spiritus sanctus illic apertè distingvitur. At hìc de ea ratione agitur, quâ spiritus sancti legatus atque internuncius fuerit Christus, quæ Dei sit propria. Similiter autem nec de fœdere inter spiritum sanctum & homines percußo, ut cætera nunc omittam, quicquam legitur. Quæ verò loca proferunt adversarii, in quibus putant scriptũ eße, Christum nobis placaße Deũ; ea de Patre ipsimet solent interpretari, non de Spiritu sancto, de quo nullum producunt testimonium.* Neque *asserere iidem solent, Christum pro nobis interpellare apud Spiritum sanctum; sed apud Deum Patrem.*

1. Tim: 2. 5. *trem. Unde Iohannes ait:* nos habere advocatum apud Patrem, Iesum Christum, illum
1. Ioh. 2. 2. justum, qui sit propitiatio pro peccatis nostris. *Restat ergo, ut nō tota Trinitas, sed solus Pater nomine* Dei, *in loco nostro intelligatur; atque ita Deus ille unus, & Pater, pro eodem habeantur. Sed quid multis opus? ipsa similitudo hujus loci cum iis, quos superiùs excussimus, in quibus* unius Dei *nomine Pater intelligitur, aut* unus *ille* Deus *Pater esse dicitur, eundem hîc quoque intelligi, satis unumquemque, qui veritati pertinaciam opponere nolit, docet. Quò accedit, quòd, ut in locis 1. Cor. 12: & Ephes. 4. ostendere voluit Paulus, eundem esse Deum omnium Christianorum, non alium horum, alium illorum: ita hîc docere vult, eundem esse omnium omnino hominum Deum; qui proinde eodem modo erga omnes sit affectus, eatenus nimirum, quatenus omnes cupiat servari, & ad agnitionem veritatis pervenire: non verò hos quidem servari, cæteros verò perire. Unde etiam unum ad homines mediatorem misit, qui cum omnibus, ipsius nomine, idem fœdus percuteret, ac sangvine suo sanciret; & sic omnes ex servitute peccati ac mortis, veluti pretio dato, eximeret, omnibusq; summam illam Dei erga ipsos benevolentiam testatam faceret.*

De loco Rom. 3. 30. *Hic autem locus illius etiam nos admonet, qui extat apud eundem Apostolum Rom. 3. 30. ubi ostensurus, Deum omnes homines, Iudæos simul ac*

 7. Arg. ex
Gentes, peræquè ex fide justificaturum, ita ait: Rom: 16.
quandoquidem unus [est] Deus, qui justifi- 27. Ioh: 5.
cabit circumcisionem (*h. e. circumcisos seu Iu-* 44. Iud. ℣
dæos) ex fide, & præputium, (*h. e. præputiatos,* 4.
seu gentiles) per fidem. *Loquitur autem de illo Deo, de quo eò usque multa dixerat, & cui justificandi actionem adscripserat. quem quidem a Christo aliquoties apertissimè distingvit, de eo inter alia aßerens, quòd Christum constituerit pro-* ℣ 25.
pitiatorium. Hunc autem non nisi Christi Patrem eße, omnes agnoscere videntur. Certè nec totam Trinitatem eße, nec ipsum Christum, nec Spiritum sanctum, partim iisdem, partim similibus rationibus ostendi potest, quibus in proximo loco sumus usi, quemadmodum cordatus lector per seipsum intelliget. Quare diutiùs immorari hîc nolumus: præsertim quia hunc locum mantißam tantùm prioris eße volumus.

Cap. VII.

Septimum argumentum ex iis locis ductum, in quibus nomine *solius Dei*, aut *solius sapientis Dei*, aut *solius veri Dei*, solus Iesu Christi Pater designatur.

Quamquam ex singulis istorum locorum, in quibus hujusmodi ratione solus Iesu Christi Pater designatur, argumenta du-

 cere pos-

7. Atg. ex Rō.16.27. Ioh.5. 44. Iud.℣ 4.

cere possemus: tamen quia argumenta sunt inter se similia, ea pro uno censebimus. Ita verò concludere licet: Si per *solum Deum*, aut *solum sapientem Deum*, aut *solum herum Deum*, solꝰ Pater alicubi intelligitur, (intelligi autem postea docebimꝰ) necesse est solum Patrem esse Deum illum, nempe summum, sapientem, herum. Necesse enim est, ut simpliciter dicere possim, *solus Deus*, aut *solus sapiens Deus*, aut *solus herus Deus* est Pater: & vice versa, Pater est *solus Deus*, Pater est *solus sapiens Deus*, aut *solus herus Deus*. Alioquin hæc non ponerentur pro Patre tanquam æquipollentia; seu non solum Patrem significarent, sed quempiam etiam alium. Vtram autem ex his enunciationibus sumseris, nostra sententia stabilietur. Si priorem; dici absolutè ac simpliciter non potest, solum Deum, aut solum sapientem, aut solum herum Deum esse Patrem, si latiùs patet nomē *solius Dei*, &c, quàm Pater, seu si quispiam alius etiam, præter Patrem, est solꝰ Deus, aut solus sapiens Deus, aut solus herus Deus. Neque enim angustius de latiori simpliciter enunciatur; sed contra. Si posteriorem enunciationem sumas; ostensum est suprà in defensione primi argumenti, id perinde esse ac si diceres, solus Pater est Deus, solus Pater est sapiens ille Deus, aut herus Deus. Cùm enim quispiam dicitur esse is,

cui soli aliquid conveniat; perinde est, ac si diceres, idem attributum illi, qui primò nominatur, soli convenire. ut si dicam: Deus est spiritus ille, qui solus ab omni æternitate extitit; perinde est, ac si dicerem, solus Deus est spiritus ille, qui ab omni æternitate extitit; & sic in cæteris.

7. Arg. ex Rō. 16. 27. Ioh. 5. 44. Iud. ℣ 4.

Confirmatio ac Defensio argumenti.

V*T autem ostendamus, istiusmodi ratione Patrem solum alicubi designari, incipiemus ab eo loco, in quo* solius sapientis Dei *fit mentio, utpotè valdè claro, & ad id, quod probandum est, aptissimo. Is verò extat sub ipsum Epistolæ ad Romanos finem, ubi ait Apostolus*: Soli sapienti Deo, per Iesum Christum, cui honor, & gloria, in secula seculorum. *Hoc loco* solius sapientis Dei *nomine nullum intelligi alium, quàm Patrem Domini nostri Iesu Christi, haud difficulter intelligi potest. Clarum enim est, eo nomine nec Christum intelligi; cùm a solo sapiente Deo apertissimè distingvatur; idq; tanquam media gloriæ atque honoris caussa, ab ultimo ejusdem scopo atque objecto; neque etiam totam, quæ ab adversariis statuitur, Trinitatem. aliàs Christo, qui in ea Trinitate contineretur, per seipsum, tanquam per mediam causam, gloria tribueretur. Nam quod ad effugium duarum natu-*

I. locus. Rom. 16. 27.

7. Arg. ex Rō. 16.27. Ioh: 5.44. Iud. ℣ 4.

rarum attinet; id non magis hîc, quàm in superiori testimonio locum habet: cùm hîc Christus consideretur ratione habita officii, quod sustinet; cujus respectu media est cultûs divini caußa. Vnde adversarii ipsi vulgò statuunt, cùm per Christum dicimur Deum colere ac venerari, Christum tanquam mediatorem considerari. Mediatoris autem, ut & cætera officia, non nisi personæ quà talis est, conveniunt. Quare vel humanam Christi naturam personam eße, & Iesu Christi nomine intelligendam, dicere oportet; vel statuendum, Christum etiam secundùm divinam naturam hîc considerari; aut hanc primò ac directè Iesu Christi nomine hîc intelligi, quemadmodum præcedenti capite est ostensum. Restat ergo, ut nomine solius sapientis Dei certa quædam persona divina, & quidem Christo superior, intelligatur. Dignior enim est is, cui tanquam ultimo scopo gloria tribuitur, causâ mediâ, per quam ei cultus exhibetur. Talis verò persona nulla est præter Patrem. De spiritu sāncto frustra hîc cogitaveris. Nā, ne illud nūc urgeam, quòd ne personam quidem spiritum sanctum eße constet; illud certum est, spiritum sanctum non eße personam personâ Christi digniorem. Talem autem eam eße docuimus, cui per Christum gloria tribuitur. Præterea Patrem quidem per Christum coli, tum ex sacris literis, tum omnium confeßione manifestum est. At spiritum sanctum per Christum coli, quis sacrarum litera-

vid. inter alia Eph: 5. 20. Col: 3. 17.

7. Arg. ex Rō. 16. 27. Ioh. 5. 44. Iud. ℣ 4.

rum locus, non dico aſſerit, ſed indicat? Imò tantum abeſt, ut per Chriſtum colendus dicatur, ut ne ſimpliciter quidem gloria illi, eo præſertim pacto, quo hîc intelligitur, tribuenda eſſe dicatur, vel ab aliquo ſaltem homine tributa legatur, de quo infrà ſuo loco plura. Sect. 3. c. 2. *Nec ſanè ulla eſt cauſſa, cur, ſi certa hic perſona ſit intelligenda, Patre præterito ſpiritum ſanctum intelligi velimus: cum Deo hoc loco gloria tribuatur tanquam primo ſalutis, rerumque ad eam pertinentium auctori. Patri autem omnia iſta, tanquam primo auctori, ſi non ſoli, ſaltem potiſſimùm adſcribi ſolere, adverſarii non diffitentur, & ex illo Pauli loco apertiſſimum eſt, ubi Patrem eum eſſe dicit,* ex quo omnia. 1. Cor. 8. 6. *Unde etiam eum ultimum cultûs & honoris, qui a nobis proficiſcatur, finem conſtituit. Idem enim eſt ille, ex quo omnia, & in quem omnia.* Rom: 11. ult.

II. locus, Ioh. 5. 44.

Secundus ex tribus iſtis locis extat apud Iohannem, ubi ita inter alia Iudæos alloquitur Chriſtus: Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: & gloriam, quæ a ſolo Deo eſt, non quæritis? *Quo in loco Patrem nomine ſolius illius Dei intelligi, primùm totus contextus oſtendit, in quo Chriſtus nunc Deum, nunc Patrem ſuum promiſcuè commemorat, nec ulla vel minima eſt cauſſa, cur ſuſpicemur, Chriſtum ab una perſona ad aliam in eadem oratione tranſiiſſe: cum omnia, quæ Deo illi tribuuntur, Pa-*

Rõ. 16.27. Ioh. 5.44. Iud. ℣ 4. *tur, Patri rectissimè adscribi, nemo negare queat. vide versic. praeced. & seqq. imò totum illud cum Iudaeis colloquium, initio facto a versic. 17. Deinde Christus de eo loquitur Deo, quem Iudaei pro Deo agnoscebant, & de quo inter eos constabat, gloriam ab eo proficiscentem quaerendam esse, utut eam quaerere negligerent. Loquitur enim de re, quae fidem in ipsum (nempe Christum) antecedere debeat; quâ quia carebant Iudaei, ideo ad fidem in Christo collocandam, ab ipsomet hîc inepti pronunciantur. Atqui nullum alium, praeter eum, quem Christus Patrem suum appellabat, pro Deo tunc agnoscebant Iudaei. Quòd enim illi vel Trinitatem pro Deo habuerint, vel Filium, aut Spiritum sanctum, nemo arbitror est, qui asserere ausit. At de Patre Christus id affirmat infrà cap. 8. 54. ubi ait:* est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quòd Deus vester sit. *Constat ergo hoc loco, solum illum Deum eundem esse cum Patre, nec latiùs illum, quàm hunc patere.*

III. locus. ℣ 4. *Tertius locus extat apud Iudam, qui, si Graeca ipsius verba inspicias, ait, falsos doctores, jam tum in Ecclesiam subingressos,* solum herum Deum, & Dominum nostrum Iesum Christum negare. lib. de Deo cap. 14. *Docuimus enim jam alibi, per* solum illum *herum Deum, non Christum, ut multi ex adversariis existimant, sed quempiam alium intelligi. Nam primùm si Christum intellexisset, nil fuisset opus, postquam eum appellasset* solum

herum

herum Deum, *eundem nominare* Dominum nostrum; *præsertim cum vox* heri *vim omnem vocis* Domini *complectatur. Deinde non potest Christus* solus herus Deus *appellari; cùm Pater ipsius ita Herus sit ac dicatur, ut hoc ipso nomine designatus, a Christo distingvatur. Neque verò uspiam Christus in toto Novo Testamento* herus *dicitur; sed Pater ita appellatus reperitur. Nec mirũ, quia in magna illa Dei domo, Christus non pater est, sed filius patrisfamiliâs; & caput habet Deum, ut suo loco dicetur. Paterfamiliâs autem caput aliud in domo non habet, sed in ea supremus dominus est ac rector. Quòd verò quidam articuli unitatem urgent, qui verbis illis,* solum herum Deum, & Dominum nostrum Iesum Christum, *sit præfixus, nihil agunt. Vnitas enim articuli pluribus nominibus præfixi, non protinus identitatem rei arguit, sed sæpe aliquam tantùm rerum diversarum affinitatem aut conjunctionem, qualis v. g. eorum est, quæ ad eandem actionem concurrunt, aut circa quæ eadem actio versatur. Vide Matth. 3. 7: 16. 1, 6: 17. 1, 27: 27. 56: Eph. 2. 20: 3. 5: 4. 11: 1. Thess. 1. 8: Heb. 9. 19. Viri sanè quidam inter adversarios eruditissimi, cùm in hoc argumento articuli unitatem ursissent, alibi rationem inde petitam parùm firmam esse pronunciant. Constat ergo Christum illic* solius heri Dei *nomine non intelligi.*

7. Arg. ex Rõ. 16. 27. Ioh. 5. 44. Iud. ℣ 4.

vid. Luc. 2. 29, & deinc. Act: 4. cõf. ℣ 24. cum 27, & 30.

cõfer annotat: Bezæ ad verba Eph. 4. 11. *Pastores & Doctores*: & illa cap. 5. 5. *Dei & Christi*,

Porrò autem nec Trinitatem, quæ statuitur, to-

tam eo

Rō. 16.27. *tam eo nomine intelligere possumus. alioquin quid*
Ioh. 5. 44. *opus fuisset, postquam dictum esset, eos Trinita-*
Iud. ℣ 4. *tem totam, hoc est, & Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum negare, addere nominatim, eos Dominum nostrum Iesum Christum negare? quasi non satis id dictum fuisset, cùm assertum fuit, eos totam Trinitatem negare. Dices, totam* Trinita*tem non nisi confusè, ac proinde obscurè, appellatione* solius heri Dei *significari. quare explicationis causâ aliquid fuisse addendum distinctius. Respondemus, si ratio ista aliquid haberet momenti, non tantùm Domini Iesu Christi, sed & Patris & Spiritus sancti expressam mentionem fuisse faciendam; cùm illi non minùs indistinctè ac confusè, si istorum sententia vera est, nomine* solius heri Dei *significentur, quàm Christus. Vt taceam, si Christus a solo illo hero distinctus est; consentaneum esse, personam personæ conjungi, non verò tribus personis confusè sumtis, unam personam, & quidem ex trium istarum numero, subjici. Porrò, si certa aliqua persona intelligenda est; quis est, qui spiritum sanctum, (ut eum nunc personam esse largiamur) Patre præterito, cum Christo, tanquam eum qui imperet, conjunctum esse, eiq́; non modò verborum ordine, sed etiam tituli dignitate præpositum, asserere audeat? Sacræ enim literæ Patrem, tãquam summum monarcham, cum Christo plurimis in locis, nulla spiritus sancti facta mentione, conjungunt, eumq́; Christo, & verborum ordine, &*

dine, & tituli dignitate præponunt: Spiritum sanctum, Patre præterito, cum Christo, tanquam dominum ac principem nunquam conjungunt, & ne aliàs quidem, nisi fortè rarissimè; nedum ut eum verborum ordine aut tituli dignitate Christo præponant. Vt taceam, Patrem expressè Herum appellari, spiritum sanctum nuspiam; nedum ut solius heri *nomine fuerit insignitus. quin nec* Dei *nomen ullibi ei tributum legitur. qua de re suo loco.* inf. hoc lib. sect. 3. c. 1.

8. Arg. ex Dan. 7. & Apoc. 4. & 5.

Cap. VIII.

Argumentum octavum ex visionibus, apud Danielem, & in Apocalypsi Iohãnis extantibus, ductum.

Locis hucusque allatis addendæ sunt visiones duæ, inter se admodùm similes, ex quibus unam tantùm Dei altissimi personam esse apparet. Vnde protinus etiam intelligitur, Deum illum summum nullum esse alium, præter Patrem Iesu Christi. Quandoquidem hic, omnium confessione, divina persona est; & cæteræ, quæ itidem supremæ divinitatis personæ esse creduntur, esse non possunt, nisi ille divina persona sit: siquidem is cæterarum fons ac principium est, & quicquid in illis divinitatis est, id ab ipso est. Quare si una tantùm divinitatis supremæ persona est, solus Pater persona est supremam di-

8. Arg. ex Dan. 7, & Apoc. 4, & 5.

mam divinitatem habens. ut taceam, ex illis ipsis, quas adducemus, visionibus, si cum aliis scripturæ locis conferantur, satis intelligi, Deum illum, qui se quodammodo conspiciendum præbuit, non nisi Patrem esse. Earum verò visionum prior extat apud Danielem cap. 7.9, & d. ubi dicitur, antiqvum dierum, h. e. Deum illum, qui ab omni æternitate extitit, sedisse, ad eumque cum nubibus cœli venisse quasi filium hominis, & ab eo potestatem, & honorem, & regnum accepisse. Posterior verò extat Apoc. 4. & 5. capp. ubi itidem describitur, quomodo Deus ille omnipotens & æternus, creator omnium, in throno sederit, & postmodum ad eum venerit Agnus, atque ab eo acceperit librum, quem nemo alius aperire atque inspicere dignus fuerit, librum, inquam, arcanorum Dei de rebus futuris decretorum. Vtrobique autem Deus ille summus atque æternus, qui per sedentem in throno intelligitur, tanquam una persona depingitur, & a Christo apertissimè distingvitur, idque etiam tum, cùm divinus Christo honor tribuitur, aut tribuendus esse dicitur. Nam & apud Danielem dicitur, ei, qui quasi filius hominis ad antiqvum dierum accesserit, ab eo datum esse honorem; & omnes populos, tribus, & linguas ipsi servituras. ubi sanè

non de

non de civili honore aut servitute Christo praestanda, sed de religiosa ac divina sermo est. & in Apocalypsi scribit Iohannes: *Omnem creaturam, quae in coelo est, & super terram, & sub terra, & quae sunt in mari, & quae in eo omnes (Gr. in iis omnia,) audivi dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in secula seculorum.* quin etiam antea a quatuor animalibus, & viginti quatuor senioribus, itemque ab angelis, Agno separatim laudes fuerunt dictae; quemadmodum superiùs separatim sedenti in throno cap. 4. 8, & d. Atqui si plures essent Dei altissimi personae, & inter eas nominatim Christus; plures etiam tanquam in throno sedentes, fuissent exhibitae; nec Christus ita fuisset a sedente in throno, seu Deo illo aeterno atque omnipotente, distinctus, quin appareret, ipsum quoque in throno sedere, & Deum illum omnipotentem atque aeternum esse.

8. Arg. ex Dan. 7. & Apoc. 4. & 5.

c. 5 13.

ib: ℣ 8. & d.

Defensio Argumenti.

Quòd si quis dicat, essentiam tantùm divinam, quae una sit numero, sub imagine sedentis in throno fuisse exhibitam, non personam aliquam; is non parùm fallitur. Nam praeterquam quòd ipsa imago sedentis in throno, personae imago revera est, & personae quidem unius; actiones, quae seden-

 ti in thro-

8. Arg. ex Dan. 7. & Apoc. 4. & 5. ti in throno tribuuntur, eum omnino suppositum, ut vocant, intelligens, h. e. personam esse demonstrant. cum actiones non nisi suppositorum esse vulgò in scholis dicantur: actiones autem illæ, quæ sedenti in throno tribuuntur, non nisi intelligenti naturæ convenire possint. Vt taceam, quàm plurima sac. literarum testimonia, de quibus infrà dicendi locus erit, cum his collata, satis docere, Patrem Iesu Christi per eum, qui in throno sedeat, intelligi. Hunc enim Christo potestatem, honorem, regnum, cæteraq; omnia dedisse manifestè asserunt: alium quempiam Christo ea omnia dedisse nuspiam dicunt.

sect: 2. c. 18.

Non est autem, quòd quis ad distinctionem Christi & sedentis in throno dicat, illum tantummodo secundùm humanam naturam ab hoc distingvi: at secundùm divinam cum ipso eũdem esse. Nam primùm, si Christus secundùm naturam potiorem, secundùm quam solam persona esse creditur, idem cum sedente in throno esset; non posset ab eo simpliciter distingvi. Id enim perinde esset, ac si simpliciter negaretur esse sedens in throno. At de toto simpliciter non potest negari id, quod de eodem simpliciter, ob alteram naturam aut partem, asserendum est, etiamsi ei secundùm alteram naturam, præsertim minùs præstantem, non insit; ut ex iis intelligetur, quæ infrà sect. 2. cap. 3. dicentur. Quî, quæso, fieri potuisset, ut in tota visionis utriusque descriptione,

nemini-

 8. Arg: ex Dan:7. & Apoc: 4. & 5.

ne minimum quidem extaret indicium, unde appareret, Christum cum sedente in throno eundem esse; & diversitas quidem naturarum eßet apertissimè expreßa, unitas autem, in cujus cognitione non minus eßet situm, nullo modo? Deinde cùm Christo, quatenus a sedente in throno distingvitur, actiones suppositorum intelligentium seu personarum propriæ tribuantur, ut ex ipsis visionibus, præsertim posteriore, manifestum est; apparet, eum, quà persona est, considerari, atque a sedente in throno distingvi. At persona Christi adversariis est illa ipsa, quam secundam Trinitatis faciunt; quæ est ipsa natura divina subsistentiam suam habens. Quare hanc quoque, si sibi consentanea loqui velint adversarii, a sedente in throno distinctam eße, illis fatendum est: vel, si hoc fateri nolint, nobiscum aßerendum, Christi personam non esse secundam Trinitatis ab ipsis assertæ. Præterea quis credat, cùm Christo fuit divinus honor tributus, eum tantùm secundùm naturam minùs præstantem fuiße consideratum, & non potiùs totum, aut secundùm naturam illo honore maximè dignam? Atqui cùm ei honor ille tribuitur, apertissimè consideratur, ut a sedente in throno distinctus. Quare Christum totum, etiam ejus, sive naturæ, sive partis respectu, quæ in ipso eßet præstantissima, a sedente in throno distinctum esse oportet. Denique si Christus secundùm divinam naturam unus idemq; cum sedente in throno eßet;

 vel plu-

9. Arg. quòd *Deus* pro Patre sumi solet. *vel plures personæ in throno sedentes, Patris nempe, & Filii, (ne de Spiritu sancto nunc quicquam dicam) exprimendæ fuißent; vel statuendum esset, Patrem & Filium non tantùm eßentiâ, sed & personâ eundem eße. quandoquidem dubium esse non potest, Patris personam per sedentem in throno expressam eße. Atqui eandem eße Patris & Filii personam omnes tanquam Sabellianum rejiciunt, & meritò damnant.*

Cap. IX.

Breviter indicantur plura argumenta, quibus ostenditur, solum Patrem Iesu Christi esse Deum supremum.

Præter argumenta hucusque allata, non pauca poßunt afferri alia; sed quia cum illis ferè sunt cõjuncta, quæ secunda & tertia sectione a nobis producentur; ideo breviter tantùm a nobis hoc loco indicabũtur; nec omnia tamen, sed solùm potiora.

9. Argumẽtum. Nonum ergo sententiæ nostræ argumentum constitui potest, quòd nomen *Dei*, aut *Domini*, cùm pro voce *Iehova* aut *Adonai* usurpatur, innumeris scripturæ locis tanquam Patris proprium sumatur, ita nimirum, ut is solus eo nomine, sive simpliciter posito, sive cum epithe o aliquo, ut *veri, vivi, omnipotentis*, & quæ sunt his similia, elato intelligatur, & hac ipsa appellatione designatus,

gnatus, a Christo aut Spiritu sancto, aut ab utroque simul distingvatur. Id enim non fieret, si non Pater tantùm esset supremus ille Deus, sed etiam Filius ac Spiritus sanctus. qua de re vide, quæ dicturi sumus infrà sect. 2. cap. 1. & sect. 3. cap. 5. & si libet, etiam cap. 9, 10, 11, 12, libri nostri de Deo & ejus attributis.

10. Arg. quòd sol⁹ Pater a seipso sit.

Decimum argumentum constitui potest, quòd solus Iesu Christi Pater a seipso sit, nec a quopiam alio vel naturam, vel quicquam divini acceperit, id quod Dei supremi est proprium. Cum quo illud conjungi potest, quòd solus Pater sit, ut vulgò loquuntur, fons divinitatis. Ab eo enim ipse quoque Filius divinitatem suam habet, ut tum res ipsa loquitur, tum adversarii vulgò fatentur. Ab eodem etiam procedit Spiritus sanctus. Et licèt Latinæ Ecclesiæ statuant, Spiritum sanctum a Patre & Filio simul procedere, quod si rectè intelligatur, concedi non tantùm potest, sed etiam debet: illud tamen partim ex sacris literis, partim ex ipsorum adversariorum sententia patet, non posse Filium esse primam Spiritus sancti originem, quam fontis nomine hîc intelligimus, sed a priori alia profectam. Qui enim ipsemet aliunde fluit, ac divinitatem suam accipit, is non potest esse prima divinitatis alienæ

10. Argumentum.

10. Arg: quòd solus Pater a seipso sit.

lienæ scaturigo. Et sanè quicquid in sac. literis dicitur, quod eò pertineat, ut intelligamus, spiritum sanctum etiam a Filio procedere, id in eo revera continetur, quòd Filius spiritum sanctum mittat, atque in fideles suos effundat. Atqui Filius Spiritum sanctum mittit a Patre, ut ipsemet expressè asseruit Ioh. 15. 26. & rogaturum se aliquando dixit Patrem, eumq; alium Paracletum discipulis missurum, Ioh. 14. 16. & promissione Spiritus sancti accepta a Patre effudit in fideles tam præstans donum, ut testatur Petrus Act. 2. 33. confer etiam Luc. 24: 49; & Ioh. 7. 39. Itaque Græcæ Ecclesiæ, licèt alioqui de Spiritus sancti persona cum Latinis consentiant, ab iis tamen ea in parte discedunt, quòd Spiritum sanctum non a Patre & Filio, sed a Patre per Filium, aut procedere, aut mitti darive dicunt. quæ loquendi ratio ad veram sententiam exprimendam est accommodatior. Patet ergo, solum Iesu Christi Patrem esse divinitatis fontem, seu primam originem, ac porrò solum ex quo sint omnia; id quod supremi Dei proprium est. Nam ut solus Deus supremus est is, ex quo sunt omnia: ita is solus, ex quo sunt omnia, Deus supremus est. Plura ad hoc argumentum pertinentia vid. infrà sect. 2. cap. 2, & 3. & sect. 3. c. 11.

Vndeci-

Vndecimum argumentum patet latissimè, & in multa distingvi potest. Omnia enim sacræ scripturæ loca huc pertinent, in quibus aliqua Patri præ Christo prærogativa tribuitur. Huc spectant primùm ea sac. literarum testimonia, in quibus Pater aut expressè [a] major Christo, aut [b] Christi caput, aut [c] Deus Christi appellatur: quin & illa, [d] quibus Pater Christo mandata dedisse, Christumque ejus servum ac ministrum fuisse, ejus mandatis paruisse, & [e] ejus voluntati suam subjecisse dicitur. itemque illa, ubi Christus dicitur [f] esse Dei, [g] esse Dei mediator, [h] Dei sacerdos, [i] missus a Patre; [k] venisse ut Patris voluntatem, non suam faceret. Pertinent huc & illa, quibus Christus profitetur, [l] non se, sed Patrem primum operum admirandorum, quæ ederet, autorem esse; [m] suam doctrinam non suam, sed Patris esse; [n] qui in se credat, non in se credere, sed in eum, qui se miserit, nempe Patrem. quibus & illa sunt similia, quæ docent, [o] Patrem per Christum coli, & ad Patris gloriam, tanquam ad ultimum scopum referri ea, quæ Christus vel habet divina, vel præstat, vel vicissim a nobis illi præstantur: [p] Christum preces ad Patrem fudisse: [q] Patrem resuscitationis Christi verum esse auctorem; [r] Patrem exaltasse ac glorificasse

11. Arg. a multiplici Patris præ Christo & Spiritu sancto prærogativa.

a vide sect. 2 cap. 14.
b ib. c. 24.
c ibi, c. 23.
d ibi. c. 16.
e ibid. c. 12.
f ib. c. 25.
g ib. c 27.
h ib. c 28.
i ib c. 5. & 15.
k ib. c. 16.
l ib. c. 3, & 19.
m ib. c. 4.
n ib. c. 8.
o ib. c. 19.
p ib c. 17.
q ib c 29.
r ib. c. 18.

II. Arg. a multiplici Patris præ Christo & Spiritu sancto prærogativa.

s ib. c. 24.
t ib. c. 19.

Christum, atque adeò omnia ei largitum esse: [s] Patri Christum traditurum aliquando esse regnum, eiq; subjectum futurum: [t] Patrem per Christum omnia fecisse aut facere. Docebimus autem suis locis, dum ista, quæ enumeravimus, Patri adscribuntur, prærogativam ei præ Christo toto, non verò secundùm alteram tantùm naturam considerato, tribui; ac porrò etiam Spiritu sancto eum esse majorem. quod vel inde perspici potest, quòd ea, quæ enumeravimus, & Patri absolutè soleant adscribi, & nuspiam Christo, respectu nimirum naturæ alicujus potioris, nuspiam Spititui sancto adscribantur. Adde his & alia, quæ ab ipsis adversariis ex parte sunt observata; ut [u] quòd Pater, non Christus, non Spiritus sanctus, homines prædestinasse, & vel ante conditum mundum, vel a jactis mundi fundamentis quippiam cuiquam decrevisse legitur. Omnis gloria, omnis felicitas, sive Christo, sive ejus fidelibus destinata, a Patre primùm decreta parataque est. Omnis ab illo salutis nostræ ratio pendet. Quid verò de creatione cœli & terræ dicam? Hanc utut adversarii etiam Christo ac Spiritui sancto asserere conentur; ipsi tamen dicere solent, eam Patri peculiari ratione, non secùs ac si ipsius propria esset, adscribi solere; quo pacto Fi-

u ib. c. 10. vi. Mat: 20, 23: 22. 1, & d. 25, 34. Rom. 8. 29, & d. Gal. 1. 15, 16. Eph. 1. 3, & seq. usq; ad ℣ 13.

cto Filio tribuatur Redemtio, Spiritui sancto sanctificatio: qua de re nonnihil dicemus infra sect. 3. [x] Hinc & in Symbolo, Apostolico dicto, nec Christo, nec Spiritui sancto Creatio cœli & terræ adscribitur, sed Patri tantùm. Ita enim dicimus: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ. Et in Filium ejus unigenitum*, &c, non ipsum Christum creatorem, sed creatoris filium unigenitum confitentes. Neque verò sac. literæ uspiam Christo creationem cœli ac terræ adscribunt, &, cùm creationem ei tribuunt, non modò de creatione nova, seu certa quadam reformatione rerum loquuntur, verùm etiam nuspiam dicunt, ipsum Filium creasse omnia, sed per ipsum, aut in ipso esse creata omnia. Deniq; cùm vel de religione ac cultu divino universo, vel de certis illius partibus loqvuntur sac. literæ, ita Patrem commemorare solent, ut satis appareat, hunc esse eum, cui omnibus seculis ab omnibus hominibus cultus fuerit exhibendus, & a piis omnibus exhibitus, & in quem solum omnis honor ultimò sit referendus. Vnde etiam post exaltatum Christum, is tamen mos in Ecclesiis Christianis obtinuit, ut preces publicæ plęræque ad Patrem dirigerentur, paucæ ad Filium, rarissimæ, præsertim si preces ab

11. Arg: a multiplici Patris præ Christo & Spiritu sancto prærogativa.

x cap. 7.

11. Arg: a multiplici Patris præ Christo & Spiritu sancto prærogativa.

y inf. sect. 3 c. 2.

hymnis distingvas, ad Spiritum sanctum; qua de re y alibi nonnihil dicemus. Unde preces Ecclesiasticæ ut plurimùm ita finiri solent, *per Dominum nostrum Iesum Christum*, nonnunquam & Filii nomine præfixo, per quem nimirum ut mediatorem, & sacerdotem, ad ipsum Patrem preces funduntur; licèt nos alioqui non modò libenter fateamur, ad Christum ipsum preces fundi posse, sed sæpe etiam debere, contendamus; & in Ecclesiis nostris id creberrimè ipsi faciamus. Sed tamen ista, quæ in vniverso Christiano orbe per tot secula duravit, consvetudo, quam ne dogma quidem illud vulgare de tribus supremi Dei personis tollere potuit, testimonium præbet nostræ de uno Deo Patre sententiæ. Hujusmodi enim Patris præ Filio & Spiritu sācto prærogativa, illum solum supremum esse Deum evincit. Ipsa nempe veritas sese animis hominum etiam sibi reluctantium, insinuavit, & suæ claritatis radios iis immisit, nec se penitus errorum nebulis obscurari passa est. Nam undique apparent indicia atque argumenta, ex quibus patet, solum Patrem esse eum,

Rom. 11. 36.

ex quo omnia, & per quem omnia, & in quem omnia, ut de Deo summo Paulus loquitur, h. e. cujus consilio ac decreto omnia primùm constituantur; cuius efficaci providentia ac

virtute omnia perficiantur; in quem deniq; tanquam ultimum finem omnia tendant. Facilè id observabit paulò diligẽtior sac. literarum lector, præsertim ita monitus, si & rerum, quæ Patri, Filio, ac Spiritui sancto tribuuntur, & rationis, quâ eæ illis tribuuntur, ac porrò modorum loquendi, qui de iis usurpantur, diversitatem attenderit.

12. Arg. quòd solus Pater sit Deus Patriarcharum.

Addi postremò & illud potest, quòd null⁹ ali⁹ est suprem⁹ ille Deus, quàm qui olim dictus fuit Deus Abrahami, Isaaci, & Iacobi, Deus Israëlitarum. Hic autem nullus est alius, quàm Pater Iesu Christi. Vnde nonnulli ex doctiorib⁹ adversariis scripserunt, eum, qui olim Deus Abrahæ & Patrum appellari voluit, nunc proprio elogio vocari Patrem Christi. titulus nimirum seu descriptio mutata fuit, personâ manente eâdem. Hinc Deus ille Abrahami, Isaaci, & Iacobi, Deus Patrum, simpliciter ita appellatus, pro solo Patre manifestè ponitur Act. 3. 13. Ita enim inquit Petrus: *Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus Patrum nostrorum, glorificavit Filium suum Iesum.* Si non Pater solus, sed & Filius, & Spiritus sanctus, erat ille Deus Patrum; cur Deus ille Patrum, simpliciter sic appellatus, dicitur resuscitasse *Filium suum?* Num fortè Christus est sui ipsius, uti & Spiritûs sancti, Filius?

12. Argumentum.

Calvin. ad Act. 22. 14.

Cur etiam D. Auctor ad Hebræos, ut alios nunc præteream, *Deum* illum, qui *multifariam multisq; modis olim loqvutus est Patribus in Prophetis*, qui nimirum ſubinde Deus Abrahami, Iſaaci, & Iacobi, aut Deus Iſraëlitarum appellatur; cur, inquam, hunc ſimpliciter ita appellatum pro Patre poſuit? Addit enim, eum *noviſſimè diebus iſtis loqvutum eſſe nobis in Filio.* An non indicavit, eundem eſſe Deum illum, qui in toto Vet. Teſtamento loquens introducitur, quique Deus Patrum appellatur, & Patrem Chriſti, nec latiùs illam, quàm hanc appellationem patere? Certè plus quam Lynceum eſſe neceſſe eſt, qui Chriſtum, ne (de Spiritu ſancto nunc quicquam dicam) ſub Vet. Fœd. pro Deo ſummo habitum ac cultum fuiſſe, in ejus Fœderis ſcriptis deprehendere velit: adeo magnum ea de re ſilentium illic eſt. Sed de his hactenus.

SECTIO SECVNDA.

In qua ostenditur, Christum non esse Deum illum supremum, ut intelligatur, solum Patrem Deum illum summum esse.

In præcedenti sectione ea produximus loca, quæ inprimis ostendunt, & quidem directè, Patrem solum esse supremum illum Deum: interim tamen istud quoque simul probant, Christum non esse eundem illum Deum; id quod secundo loco nobis probandum sumsimus, cùm ad prioris demonstrationem pertineat. Si enim Christus, quod idem de Spiritu sancto statuendum esse postea docebitur, non est ille unus supremusq́ Deus; relinquitur, solum Patrem Deum illum esse: cum nemo restet alius, de quo id vel suspicari homo Christianus possit. Ostendimus autem, Christum in omnibus illis locis a Deo uno *distingui, ac proinde Deum illum unum non esse. Idem enim a seipso distingveretur. Et ne quis distinctione naturarum se hîc effugere posse existimet; in plærisque, ex quibus etiam de cæteris judicium fieri facilè potest, demonstravimus, Christum ibi non considerari secundùm aliquam naturam, quæ persona non sit, sed habita ratione ipsius personæ suæ, quæ ex adversariorum sententia Deus ille unus est, & secunda, ut illi loqvuntur, Trinitatis persona.*

Verùm

1. Arg. Christus a Deo creberrimè distingvitur.

Verùm istis rationibus plures adhuc addere placet, non quòd istæ per se cuivis cordato sufficere non possent aut deberent: sed ut appareat, quot quantisq́; divinarum literarum præsidiis nostra de uno Deo Patre sententia sit communita. Ita enim spes est fore, ut non modò omnes cordati ab omni impietatis ac temeritatis crimine nos liberent, qui a recepta per tot secula sententia discesserimus; sed etiam mirari incipiant, se in tanto veritatis undique collucentis, & sese ultrò omnium oculis inferentis splendore caligâsse; seq́; impiè contumaces fore intelligant, si ad tantam ejus lucem oculos datâ operâ claudere, & veram, quam defendimus, sententiam repudiare audeant.

Primùm igitur ea adducemus sacrarum literarum testimonia, & ex iis petita argumenta, quæ potissimùm ostendant, Christum non esse illum unum supremúmve Deum; interim tamen simul Patri præ Christo prærogativam tribuant, & quidem soli, ex qua statim constare possit, Patrem solum Deum illum supremum esse. deinde ea subnectemus, quibus illud tantùm directè demonstretur, Christum Deum illum supremum non esse.

Cap. I.

Argumẽtum primum inde ductum, quòd Christus a Deo creberrimè distingvatur.

Quod ergo ad prioris generis testimonia

1. Arg. Chriſtus à Deo creberrimè diſtingvitur.

atque argumenta inde petita attinet; initium faciemᵉab iis, quæ patent latiſſimè, & ad nomina, Chriſto, vel aliqua ratione negata, vel tributa, referri poſſe videntur: quorum quidem duo tantùm hoc loco a nobis afferentur. Prius eſt, quòd Chriſtus a *Deo* ſimpliciter poſito innumeris locis apertè diſtingvatur. Atque ut ex tanta exemplorum copia pauca proferamus, quæ de cæteris lectorem admoneant; quoties Chriſtum Dei filium appellatum legimus? Alibi eum Dei Verbum ſeu Sermonem, Dei imaginem vocatum videmus: alibi eum in principio apud Deum fuiſſe, a Deo miſſum, a Deo egreſſum, panem Dei eſſe, qui e cœlo deſcenderit, in Dei forma, Deoque æqualem fuiſſe; ad dextram Dei, aut potentiæ Dei conſediſſe, a Deo Dominum & Chriſtum factum, a Deo judicem conſtitutum eſſe, ſcriptum cernimus. Certum autem eſt, *Dei* nomine in iſtiusmodi locis Deum ſummum intelligi. Quomodo ergo Chriſtus ipſe, Deus ille ſummus eſſe poteſt? Neceſſe enim eſſet, vel duos eſſe Deos ſummos, eum nimirum, qui *Dei* nomine ſignificaretur, & Chriſtum; vel Chriſtum a ſeipſo diſtingvi, quod abſurdum eſſe omnes intelligunt.

Ioh. 3. 18. Apoc 19. 13. 2 Cor: 4. 4. Col: 1. 15. Ioh: 1. 2, 2: 6. 33. Ioh: 3. 17, 34: 8 32: 13. 13: & 16. 27, 30.

DEFEN-

1. Arg. Christus à Deo creberrimè distingvitur.

Defensio Argumenti.

Verùm ad hoc argumentum duo respónderi solent. Primùm, Dei *nomine in istiusmodi locis Patrem denotari. Cùm verò Christus persona sit a Patre diversa; non mirum eße, Christum a Deo distingvi. Deinde, Christum ratione humanæ naturæ a Deo distingvi, non ratione divinæ.*

Prior exceptio duas potissimùm ob caußas nullius est momenti. Vna est, quòd inde sequatur, vel duos eße Deos summos, nempe Patrem, & Christum; vel hos duos, licet personis distinctos, unum tamen Deum constituere. Prius ne adversarii quidem concedunt. Posterius itidem consistere non potest, quia Dei *nomen, personæ nomen est. Significat enim eum, qui aliis imperet; & quidem, cùm summum Deum denotat, eum designat, qui summo imperio omnia moderetur.* Hoc *autem non nisi personæ est, seu, ut in scholis loqvuntur, suppositi intellectu præditi, quæ personæ definitio est. Quare qui unum Deum dicit summum, unam personam dicit, summo imperio omnia temperantem: qui plures personas ejusmodi dicit, plu-* sect. 1. c. 1. *res Deos summos dicit. qua de re libro secundo plura. Altera caußa est, quia si nomen* Dei *pro Deo summo acceptum, Christo cum Patre commune est; nulla est ratio, cur pro Patre peculiariter sumatur, & sic Christus a Deo distingvatur. Quomodo enim vox Patri & Filio communis, u-*

num

num ab altero distingvet? Num rectè loqui ex illorum sententia censeretur, qui Patrem a Deo simpliciter posito distingveret? Quis unquam, verbi gratiâ, legit, Pater Dei, Pater misit Deum, Pater dedit Deum, Deus exivit a Patre, si in Patrem creditis, etiam in Deum credite; *quemadmodum legimus, Christum esse Dei filium, Deum misisse filium suum, Christum exiisse a Deo; & ipse pronunciat:* Si creditis in Deum, & in me credite. *An non ipsæ aures priores illos loquendi modos, tanquam a sacrarum literarum, imò & eorum, cum quibus nobis res est, consvetudine abhorrentes respuunt? Quòd si dicas, ideò vocem communem peculiariter attribui Patri, quia is sit fons ac principium divinitatis: siquidem Filius & Spiritus sanctus suam ab eo Deitatem habeant: ostendimus jam suprà, eos qui ita respondent, vel sibi contradicere, suumq; dogma de Trinitate personarum in una Dei substantia evertere, vel nihil dicere, & inania nobis verba obtrudere. Quare eò lectorem remittimus.*

1. Arg. Christus à Deo creberrimè distingvitur.

Ioh: 3. 16, 17: 13. 3: 14. 1.

sect. 1: c. 8.

Ad posteriorem exceptionem quod attinet, quæ est, Christum secundùm humanam naturam, non secundùm divinam, a Deo absolutè posito distingvi; ea itidem consistere non potest. Nam primùm docuimus jam suprà, non posse Christum simpliciter a Deo distingvi, si ipsemet Deus supremus est, etiamsi tandem secundùm alterutram naturam non sit. Deinde ex adversariorum sententia, in

sect. 1. c. 6. & 8.

I. Arg. Christus a Deo creberrimè distingvitur.

multis locorũ a nobis adductorum, iisve similium, Christus secundùm divinam naturam spectatur; ut cùm appellatur Dei Filius, aut Filius Dei unigenitus; itemq; cùm in principio apud Deum extitisse, a Deo in mundum missus fuisse, e cœlo descendisse, a Deo exiisse, Deo æqualis esse aut fuisse dicitur. Plærique etiam illa huc referunt, quòd Dei imago, Dei Verbum aut Sermo appellatur, quodq; in forma Dei fuisse perhibetur. Quare necesse est dicere, Christum in ejusmodi locis totum, quantus quantus est, a Deo distingvi, non verò unius tantùm naturæ respectu. Ex hujusmodi autem locis facilè de cæteris judicium fieri potest. Cur enim distinctionis ratio diversa quæratur, ubi de eadem persona sermo est, cùm eadẽ ubiq; ratio locum habere possit? Quò accedit, quòd eodẽ modo & Spiritũ sanctũ a Deo simpliciter posito distingvi infrà docebimus, quo Christum ab eo distingvi vidimus. Quòd si distinctio eadem est, cur non & distinctionis ratio; præsertim si eadem utrobique locum habere queat, ut adversarii vel fatentur, vel fateri coguntur. Quam enim in spiritu sancto, tertiã, ut illi volunt, Trinitatis personã statuunt, eandem & Christo accommodari posse, fatendum illis est. At si ad distinctionem naturarum confugias; longè diversa erit distinctionis utriusque ratio. Ea enim in Spiritu sancto locum non habet. Quare non in hac, sed in alia re distinctionis inter Deum & Christum ratio collocanda est. Nullam autem

Sect. 3. c. 5.

aliam

aliam excogitari posse docuimus, quàm ut solus Pater supremus ille Deus agnoscatur. Et hæc de primo argumento dicta sufficiant. 2. Arg. Christ⁹ dicitur Filius Dei

CAP. II.

Argumentum secundum ex nomine *Filii Dei* ductum.

Secundum argumentum ex eo peti potest, quòd Christus toties in sacris literis Dei Filius dicitur. Filius enim Dei supremus ille Deus esse non potest. Hoc autem ut probemus, non repetemus nunc id, quod capite præcedenti ursimus, hac ipsa appellatione Filium a Deo simpliciter dicto distingvi. Nō etiam illud urgebim⁹, quòd necesse sit aliam Patris, aliam Filii substantiam esse: quia alioqui Pater Fili⁹ foret, & Fili⁹ Pater: cùm quisq; cum sua substātia sive essentia reipsa idem sit. quòd si verò alia est Filii substātia, alia Patris; Fili⁹ De⁹ summus esse non potest; nisi duos Deos summos statuas. Non denique illud hîc urgebimus, quòd, ut rudissimi quique intelligunt, Filius Patre sit posterior tempore: Deus autem supremus, tempore nemine possit esse posterior; cùm ab omni æternitate extiterit. Hæc, inquam, nunc non urgebimus, alibi urgenda: sed illud tantùm, quòd ex hac appellatione sequatur, Patrem Filio excellen- lib. 2. sect. 2. c. 1. & seq.

2. Arg. Christus dicitur Filius Dei.

tiorem esse. Deo autem supremo nemo ulla ratione excellentior est. Quicquid enim excellentiæ est, quod in supremam divinitatem cadere possit, id ab eo abesse non potest, qui Deus supremus est. alias defectu aliquo laboraret. At talis excellentia est, a seipso esse. Excellentior enim ac maior is est, qui essentiam suam, & quicquid omnino habet, a seipso habet, quàm is, qui ab alio & essentiam habet, & omnia, quæ essentiam conseqvuntur, & sine illa haberi non possunt. Iam verò Deum Patrem essentiam suam, & cætera omnia, quæ habet, a seipso habere, apud omnes constat; & nisi haberet, ipse quoque alterius Filius, aut creatura quædam, non Deus summus foret. At Filius ob id ipsum, quia Filius est, essentiam suam, ac porrò etiam quicquid essentiam consequitur, & sine illa haberi non potest, a Patre habet. Quæ causa est, (ut hoc obiter notemus) cur Christus longè sæpiùs *Dei Filius*, quàm *Deus* in sacris literis dicatur: nempe quia prior appellatio ita Christi divinitatem exprimit, ut simul a suprema illa atq; independente divinitate, quæ Patris est, eandem discernat: id quod vox *Dei* non præstat. Patet ergo Patrem Filio excellentiorem esse; ac porrò Filium supremum Deum esse non posse. Certè & ipsi adversarii, ut non

ut[a] non semel jam monuim9, prerogativam quandam Patris præ Filio & Spiritu sancto agnoscunt, quòd is sit fons divinitatis. Vnde complures ex Veteribus Ecclesiæ doctoribus, illud Christi Ioh. 14. *Pater major me est*, de eo secundùm divinitatem acceperũt, ut suo loco videbimus.

2. Arg. Christ9 dicitur Filius Dei

a vid. sect. 1. c. 1. & 2. & cap. præced: hujus sect.

inf. cap. 14. hujus sect.

Defensio Argumenti.

Sed non deerunt, qui dicant, Christum quidem, quà Filius est, seu habita ratione personæ suæ, a Patre esse; non verò, quà Deus est, seu habita ratione naturæ divinæ. Hujus n. respectu eum non minùs, quàm Patrem, esse a seipso, &, ut loqvuntur, αὐτόθεον. Vnde consequatur, Patri præ Filio, quà Filius est, non quà Deus, ὑπεροχὴν seu prærogativam atq; excellentiam quandam competere. Hanc verò non prohibere, quominus Christus Deus supremus sit. Verùm hac responsione nihil proficiunt. Nam illud ipsum, quod fatentur, sufficit nobis ad probandum id, quod non fatentur. Primò enim docuimus, Deo supremo neminem ulla ratione posse esse excellentiorem. At illi fatentur, faterią; coguntur, Patrem Filio, quà Filius est, seu habita ratione personæ, excellentiorem esse. Adde, quòd Deus supremus nullatenus, h. e. nec ratione naturæ suæ, nec ratione personæ, (ut nunc ista cum adversariis ita distingvamus) ab alio est.

Christ⁹ dicitur Filius Dei

lio est. Quicquid enim ab alio est, id a caussa efficiente pendet. At Deus supremus nullatenus a caußa efficiente pendet. Quare si Christus ratione personæ a Patre est; Deus supremus eße non potest. Præterea malè illi personam Christi a natura ipsius divina ita distingvunt, ut dicant, illam a Patre eße, hanc non eße. Siquidem persona divina nil est aliud, quàm ipsa natura divina subsistens, ut libro secundo docebimus, & multi ex adversariis fatentur. Nam quòd isti, cum quibus nunc nobis res est, ajunt, personam, quà talis est, nihil eße aliud, quàm τρόπον ὑπάρξεως, h.e. modum existendi, quem alii subsistentiam vocant; in eo mirum in modum falluntur. Poterant id vel inde discere, quòd persona Patris generat, Filii generatur. At modus existentiæ, seu subsistentia, nec generat, nec per se generatur, sed ipsa natura subsistens. Accedit, quòd tum ex aliis, tum inprimis ex Ioh. 10. 34, & seqq. satis apparet, Christum eatenus jure dici poße Deum, quatenus est Dei Filius. Docet enim ibi Christus exemplo eorum, quos Deus ipse olim Deos appellavit, se, quem Pater sanctificaverit, & in mundum miserit, multò magis appellari posse Filium Dei. Vbi eandem ob rationem concludere poterat, se multò magis appellari poße Deum. quamquam non conclusit, ut hac ipsa ratione ostenderet, se sibi divinitatem supremam haud sumsiße, sed eo ipso, quòd

2. Arg. Christ⁹ dicitur Filius Dei.

quòd Deum Patrem suum appellaßet, & se Filium ipsius hoc pacto asseruisset, a supremo Deo sese distinxiße, ut alibi est a nobis explicatum. Certè illi ipsi quoque, quos in exemplum adduxit Christus, eandem ob caußam & Dii & Filii Dei in eo scripturæ loco, cujus partem Christus adducit, fuerunt appellati. Id tantùm discriminis appellationes illæ habent, quòd prior personas illas a Deo supremo per se non distingvit, posterior distingvit: illa dependentiam divinitatis a supremo numine non exprimit, utut divinitatem illam, quæ a supremo numine dependet, exprimat: hæc etiam dependentiam illam exprimit. Ex quibus intelligitur, si Christus, quà Filius Dei, a Patre est, & sic Pater ipso est excellentior; Christum etiam quà Deus est, a Patre esse, & sic Patrem ipso esse excellentiorem. Postremò, si Christus naturam suam non accepit a Patre, non fuit propriè generatus. Quisquis enim ab altero propriè generatur, naturam suam ab altero accipit. Atqui illi, uti & cæteri adversarii, omnino volunt atque urgent, Filium propriè a Patre generatum eße; & nisi id statuatur, Christum unigenitum Dei Filium non fore. Quare sua vineta cædunt, dum naturam suam divinam Christum a Patre accepiße negant, sed personam tantùm ab eo habere aßerunt. quamquam nec in eo satis sibi semper constant, ut ab aliis adversariis est animadversum.

In libro de Deo & ejus attributis cap. 13.

Psal. 82, 6.

Ad distinctionem naturarum in Christo, quia

3. Arg. ex Ioh. 5. 19. *nemo hîc confugit, aut confugere potest; ideo eam non attingimus.*

Cap. III.

Argumentis, quæ in sequentibus afferenda sunt, distributis, tertium proponitur ex verbis Christi apud Iohannem c. 5. 19: *Non potest filius a se facere quidquam, &c.*

Iam ut relictis nominibus ad alia veniamus sententiæ nostræ argumenta; ea nobis producenda sunt sacrarum literarum testimonia, in quibus aliquid vel de Christo negatur, quod de eo negari, vel contrà tribuitur, quod ei tribui non posset, si Deus ille summus esset. Animadvertendum enim est, quædam prædicato quæstionis nostræ, h. e. Deo summo, inesse, quæ subjecto ejusdem, nempe Christo, non insunt; quædam contrà subjecto inesse, quæ prædicato non insunt, h. e. quædam Christo convenire, quæ Deo summo non conveniant. Quare nos ex utriusque generis rebus argumenta ducemus. Et quia inter cæteros scriptores plurima tum hujus, tum illius generis testimonia nobis suppeditat Iohannes, qui vulgò creditur hunc sibi in Evangelica historia scopum præfixisse, ut Christum supremum illum, atque ab omni æternitate existentem Deum esse demonstraret; ideo ab eo faciemus initium, docebimusq́ tantum abesse, ut

id, quod

3. Arg. ex Ioh. 5.19.

id, quod vulgò creditur, defendere sibi proposue-rit, ut nemo eam sententiam pluribus atque evidentioribus argumentis convulserit. Nam scopus quidem ipsius fuit, divinitatem Christi ostendere, sed eam, quæ tota a supremo illo Deo dependeat. Hæc *enim, inquit*, scripta sunt, ut credatis, quòd Iesus sit Christus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine eius. *Eo ipso autem, quòd Iesus sit Christus, h. e. unctus ille, Deiq; Filius, a Deo supremo manifestè distingvitur, & ab eo totus, quantus quantus est, pendere, eoq; inferior esse ostenditur.* Ioh. 20. 31.

Eorum autem, quæ ex hoc scriptore peti possunt, testimoniorum, in quibus aliquid de Christo negatur, quod de ipso, si is supremus ille Deus esset, negari non posset, primum constituemus illud, quod extat capite 5. 19: *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* quod ex parte infrà repetitur v. 30. ubi ait: *Non possum a meipso facere quidquam.* In prioribus autem verbis, ut doctissimi quidam ex adversariis nostris docuerunt, vocula *nisi* ponitur pro *sed si*, ut alibi quoque, tum apud eundem Iohannem, tum apud alios scriptores sacros contingit, apud quos nonnunquam simpliciter pro *sed* ponitur. Nam alioqui, si particula illa vim suam retineret, sequeretur, Christum indicare voluisse, se aliquid a

Ioh Maldonatus. Ioh. 15. 4. Math. 12. 4. 1. Cor. 7. 17. Gal. 2. 16. Apoc. 9. 4. 21. 27.

3. Arg. ex Ioh. 5. 19. ſemetipſo facere poſſe, nempe ſi Patrem aliquid facientem viderit: cum tamen hęc duo inter ſe opponatur, *a ſeipſo quicquam facere, & facere aliquid tum, ubi Patrem id facientem viderit*; ita ut Chriſtus dicere voluerit, ſe nihil a ſemetipſo facere poſſe, ſed tum demum, ubi Patrem id facientem, & ſibi ea in re veluti præeuntem viderit: quemadmodum quivis per ſe facilè poterit animadvertere, & verba verſiculo 30. repetita oſtendunt. Ex hoc autem loco ita argumentamur: Deus ille ſummus a ſeipſo omnia facere poteſt. Chriſtus a ſemetipſo nihil facere poteſt. Ergo Chriſtus non eſt Deus ille ſupremus. Propoſitio major, ut in ſcholis appellant, per ſe manifeſta eſt. Deus enim ſupremus prima atq; ſuprema omnium rerum cauſa eſt; ac porrò quicquid facere poteſt, a ſeipſo poteſt, non ab alio: alioquin ipſe prima ac ſuprema cauſa non eſſet; ſed is potiùs, a quo haberet, ut facere aliquid poſſet. Aſſumtio autem, ſeu minor, ipſius Chriſti eſt.

Defensio Argumenti.

Ad hoc argumentum duplex afferri conſvevit reſponſio, neutra quidem prorſus directa, ſed quarum tamen altera majorem propoſitionem labefactare videtur; altera præmiſſas ſive diſtingvendo, ſive

 3. Arg. ex Ioh. 5. 19.

do, sive limitando, totum argumentum invalidum reddere. Alii enim respondent, Christum ideo dicere, se nihil a seipso facere posse, quia operandi potentiam non a seipso habeat, sed eam a Patre, per æternam illam ex essentia ejus generationem, acceperit. Itaque fatentur illi, Christum hîc de se secundùm divinitatem, atque adeo quatenus Deus ille summus sit, loqui; negant autem, inter se pugnare, Deum summum esse, & non a seipso, sed ab alio acceptâ potentiâ omnia facere. Alii verò respondent, Christum hîc secundùm humanam naturam de se loqui, non secundùm divinam. Quare ex hoc argumento nihil seqvuturum aliud, quàm Christum secundùm humanam naturam non esse Deum supremum; id quod ipsi ultrò agnoscant.

Quod ad priorem responsionem attinet; ea duas præcipuè ob caussas consistere nequit. Prior est, quòd contradictionem non uno modo involvit. Primùm enim eundem simul & supremum Deum, & non supremum facit: supremum quidem expressè; non supremum autem, quatenus eum potentiâ ab alio acceptâ omnia facere asserit. Dum enim ita statuit, eum primam omnium rerum caussam, & sic supremum Deum esse negat, ut ex antè dictis constat. Deinde dum Christum ab omni æternitate generatum fuisse dicit, simul & æternum dicit, & non æternũ: æternum expressè, non æternum tacitè, dum generatum asserit. Præterea cùm

Ioh.1.59. *ea cùm ex eßentia quidem Patris genitum perhibet, sed ita, ut eandem numero eßentiam habeat; eundem Christum ex seipso genitum dicit: cum quisque, ut antè monuimus, idem sit cum essentia sua; & fateantur adversarii, personas divinas cum eßentia re idem eße, licet inter seipsas re differre velint.*

Altera caußa, ob quam prior illa responsio consistere nequit, est, quòd istiusmodi verborum Christi explicatio contextui repugnat, & maximè verbis sequentis versiculi, in quibus Christus, dicti
ꝟ 20. *sui rationem explicaturus, ita ait:* Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini. *Vt autem res tota fiat planior, quædam hîc priùs animadvertenda sunt. Primùm, hæc duo, ut suprà jam monuimus, inter se opponi*, ex seipso aliquid facere, *&* aliquid facere, si Patrem facientem viderit; *& ideo Christum prius illud de se negare, quia hoc posterius de se aßerat. deinde*, ex seipso aliquid facere, *eße, propriâ, & non aliunde acceptâ potentiâ, sapientiâ, auctoritate, operari. Vnde consequitur,* Aliquid facere, si Patrem facientem viderit, *eße, non propriâ, sed a Patre acceptâ potentiâ, sapientiâ, auctoritate id facere. Comparat nempe hoc loco Christus Patrem artifici cuipiam, qui filio suo præeat exemplo, &, quid faciendum sit, fidelissimè ostendat, eaq; ratione,*

 3. Arg. ex Ioh. 5, 16.
ut is quoque idem facere poſſit, efficiat: ſe verò ipſum hujusmodi filio aſſimilat, qui a Patre ſibi commonſtrata ſpectet, diſcat, atq; imitetur: nempe quia illam, quam diximus, potentiam, ſapientiam, atque auctoritatem ab eo acceperit. Hanc ergo dando, demonſtrat Pater; eandem accipiendo, videt Filius. Vnde ita argumentamur: Si ideo Chriſtus negaret, ſe a ſemetipſo quicquam facere poſſe, quia a Patre, per æternam illam generationem, potentiam omnia faciendi acceperit; ſequuturum, Patrem ei per generationem iſtam omnia demonſtrâſſe. Atqui id falſum eſſe, non uno modo apparet. Primò quia inde ſequeretur, Chriſto omnia abſolutè, nulla re excepta, jam ab æterno fuiſſe demonſtrata, nec quicquam ei demonſtrari ampliùs, nedum aliquid majus, potuiſſe. Siquidem per æternam illam ex eſſentia Dei generationem, Filius eſſentiam ipſius Dei, ac porrò etiam omnipotentiam, omnesq; naturales ipſius proprietates, uti ſanè credunt adverſarii, accepiſſet. Has autem qui habet, ei nihil demonſtrari poteſt ampliùs, ſeu nullius rei efficiendi facultas ei ampliùs dari poteſt, non magis, quàm ipſi Patri. Atqui Chriſtus, ut vidimus, manifeſtè aſſerit, d. ꝟ 20. *Patrem ſibi adhuc majora iis, quæ jam demonſtraverat, demonſtraturum, hoc eſt, majorum operum patrandorum facultatem daturum. Ex quo apparet, nondum omnia abſolutè ipſi demonſtrata fuiſſe. Quò accedit, quòd majora*

illa ope-

3. Arg. ex Ioh.5. 19. *illa opera, quæ sibi demonstraturus sit Pater, explicaturus Christus, duo commemorat, quorum alterum alteri veluti subservit, nempe facultatem mortuos vivificandi, & judicandi potestatem, v. 21. & 22. Atqui ea sibi ideo data esse, h.e. certò datum iri, infrà Christus asserit,* quia filius hominis sit. *v.27. Vnde consequeretur, Christo, quia filius hominis sit, majora fuisse demonstrata a Patre opera, quàm per æternam illam ex Dei essentia generationem, per quam habeat, ut Deus supremus sit: id quod seipsum tollit. Præterea si Pater per æternam illam ex essentia sua generationem, istam operandi facultatem Filio dedisset, non ex libera voluntate, sed necessariò dedisset. Nam ea ipsa generatio ab adversariis prorsus necessaria statuitur, & porrò omnia, quæ in illa necessariò continentur, aut cum ea necessariò sunt connexa. Et ita sanè illos statuere necesse est. Aliàs enim generatio illa æterna non esset. Quicquid enim simpliciter ab æterno est, simpliciter etiam necessarium est. Quod a libera Dei voluntate pendet, id æternum esse non potest: quia liber voluntatis actus, tempore rem illam præcedit. Iam verò Christus ipse in verbis v.20. a nobis adductis ostendit, ex libera voluntate, non necessariò Patrem sibi facultatem istam dedisse, seu, ut ipse loquitur, omnia demonstrâsse. Ait enim:* Pater diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit, *q. d. & ideò, quia nimirum diligit Fili-*

git Filium, omnia, quæ ipſe facit, demonſtrat ei: ut quivis per ſeipſum cernit. Quicquid autem ex ſua erga quempiam dilectione facit Deus, id ex voluntate libera facit: quod neceßariò facit, ita ut non poßit non facere, non ex dilectione facit. Denique cùm Pater dicitur omnia demonſtrare Filio, & quidem ex ſua erga ipſum dilectione; apparet tum, cùm demonſtravit, Filium jam extitiße, eumq; ſpectatum, tanquam jam genitum, non tanquam eum, qui eo ipſo demum actu generetur. Atqui in iſta generatione, non ſpectatur Chriſtus tanquam jam genitus, (aliàs non generaretur:) ſed tanquam is, qui eo ipſo demum actu producatur. Quare iſta demonſtratio per generationem illam facta non eſt.

3. Arg. ex Ioh. 5. 19.

Diſtinctio naturarum in Chriſto examinatur.

Quod ad poſteriorem reſponſionem attinet, quæ diſtinctione naturarum in Chriſto, vim argumenti noſtri effugere conatur; quia eâ creberrimè utuntur adverſarii, ideo ſemel aliquantò diligentiùs eſt examinanda, ut lector in cæteris, ubi eadem occurrerit reſponſio, huc remitti poßit. Quia verò adverſarii vulgò cenſent, ſe diſtinctionis illius, ac porrò etiam reſponſionis ſuæ auctores habere Apoſtolos, qui nonnulla Chriſto ſecundùm carnem competere dicunt; ideo primùm, quantopere in eo fallantur adverſarii, oſtendemus. Deinde docebimus, diſtinctionem illam ad argumentum noſtrum ex loco Ioh. 5. 19. petitum, aliaq; ſimilia diſſolvenda, nullum afferre momentum. & denique

3. Arg. ex Ioh. 5. 19. *denique hoc ipsum, quòd Christo secundùm humanam naturam alia competere, alia non competere vulgò dicantur, adversariorum de Christo sententiam evertere demonstrabimus.*

Vt ergo id, quod primo loco proposuimus, expediamus; locorum, in quibus adversarii vulgò existimant, suæ se distinctionis exemplum habere, primus extat Act. 2. 30, ubi Petrus ait, Deum jurasse Davidi, se de fructu lumbi ejus secundùm carnem (*sic enim habent codices Græci*) suscitaturum esse Christum. *Secundus locus extat Rom. 1. 3. ubi ait Paulus, Filium Dei* esse factum ex semine Davidis secundùm carnem. *Tertius est cap. 9. ejusdem epistolæ v. 5. ubi dicitur, Christum* esse ex Patribus secundùm carnem. *Censent autem adversarii,* secundùm carnem *esse* secundùm humanam naturam, *& huic distinctionis membro tacitè opponi illud,* secundùm divinam naturam: *præsertim quia Paulus, postquam in loco isto Rom. 9. dixisset, Christum esse ex Patribus secundùm carnem, hæc apponit verba,* qui est Deus super omnia benedictus in secula; *ubi non obscurè suppeditare videtur alterum distinctionis istius membrum, nempe* secundùm divinam naturam. *Sed quantoperè adversarii in distinctionis illius, quâ utuntur Apostoli, sensu fallantur, ex eo apparet, quòd cùm in sacris literis non rarò verba illa* secundùm carnem *occurrant, nuspiam tamen op-*

 3. Arg. ex Ioh.1.59.
ponantur illis ſecundùm divinam naturam; *ſed ſemper illis* ſecundùm ſpiritum, *quæ longè alium habent ſenſum. Sic Paulus, (ut ea tantùm percurramus loca, quæ ad rem noſtram propiùs accedunt) in eadem ad Romanos epiſtola c. 4. 1. ait:* Quid ergo dicemus inveniſſe Abraham patrem noſtrum ſecundùm carnem? *Sic enim rectè, ſi ſententiam ſpectes, Vetus interpres verba ordinavit. Vbi vides, Paulum dicere, Abrahamum eſſe ſuum, uti & cæterorum Iudæorum* patrem ſecundùm carnem: *id quod nemo non videt eſſe ſimile illi, quòd Chriſtus* ſecundùm carnem *ex fructu lumbi Davidis ſuſcitatus, aut ex ſemine Davidis factus, aut ex patribus eſſe dicitur. Vocat autem Paulus Abrahamum ſuum cæterorúmque Iudæorum patrem* ſecundùm carnem, *ut indicet, ſe eum hìc non conſiderare ut patrem ſpiritualem. Etſi enim Abrahamus ſpiritualis quoque pater erat Apoſtoli, non tamen cæterorum generatim Iudaorum, cum quibus ſe hoc loco conjungit Apoſtolus. Docet enim tum eodem* [a] *cap. infrà, tum* [b] *alibi, atq; adeo etiam* [c] *cap. 9. hujus epiſtolæ, Abrahamum credentium tantùm verum eſſe patrem, & hos demùm verum eſſe Abrahami ſemen, ad quod ſpirituales Dei promiſſiones ſpectent. Eodem pacto* [d] *cap. 9. Rom. ubi Chriſtus dicitur eſſe* ex patribus ſecundùm carnem, *paulò antè v. 3. vocat Apoſtolus Iudæos* cognatos *ſuos* ſecũdùm carnem, *opponens illos tacitè cognatis*

spiritualibus, seu secundùm spiritum. sic & 1. Cor. 10. 18. jubet videre Israëlem, *h. e. Israëliticum populum,* secundùm carnem, *itidem eum Israëli secundùm spiritum, h. e. populo Christiano, opponens. Populus enim Christi est verus ac spiritualis Dei Israël, Rom. 9. 6: Gal. 6. 16. Sic in 2. Cor. 5. 16, ait, se nunc* neminem nosse *(h. e. æstimare ac probare)* secundùm carnem, *& si noverit aliquando* secundùm carnem Christum, *nunc jam non amplius noße. ubi itidem* secundùm carnem, *tacitè opponitur ei, quod est* secundùm spiritum, *& vel in Christo, vel in iis, qui sunt in Christo, spectandum est. Illustris etiam est locus Gal. 4. ubi unus Abrahami filius, nempe Ismaël, dicitur* natus secundùm carnem, *v. 23, 29. alter verò, nempe Isaacus,* secundùm spiritum, *v. 20. non certè secundùm divinam naturam; sed divina virtute, quæ ob promissionem divinam antegreßam, ad nativitatem ejus perficiendam intervenit. confer v. 23, 28. & Rom. 9. 8, 9. licèt idem Isaacus, si generatio ejus cum spirituali Christianorum generatione, non cum Ismaelis ortu conferatur, jurè* secundùm carnem *facta dici queat. Sic &* Domini secundùm carnem, *sunt domini* carnales, *ut vetus habet interpres, Col. 3. 22. h. e. tales, qui in rebus ad carnem tantùm & terrenam hanc vitam spectantibus, imperandi jus habent, in rebus spiritualibus haudquaquam. Et ne quis effugii pateat locus, ille ipse locus Rom.*

 3. Arg. ex Ioh. 5.19.
cus Rom. 1. 3. quem adversarii pro se militare putant, sententiam nostram confirmat. Ita enim ait Apostolus: qui (*Filius Dei*) factus est (*vulgata addit* ei) ex semine David secundùm carnem, qui prædestinatus (*Gr.* definitus *seu* constitutus est) Filius Dei in virtute secundùm spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum. *Vides, verbis illis* secundùm carnem, *opponi illa,* secundùm spiritum sanctificationis, *h. e. quo sanctificatus fuit Christus; esseq́; sermonem de ratione, quâ Christus fuerit Dei Filius definitus* ex resurrectione mortuorum. *qua de re plura dicemus infrà cap. 31.* Secundùm spiritum *autem nuspiam significat* secundùm divinam naturam; *nec uspiam* spiritus *vox subjectivè posita, sive sola, sive cum adjectione aliqua, naturam seu essentiam divinam denotat. & vel sola* sanctificationis *vox, ei hoc loco apposita, quemvis monere potest, de spiritu potiùs sancto, virtuteq́; divina, quâ & resuscitatus fuit Christus, & in regem populi divini cælestem unctus, adeoq́; Filius Dei κατ' ἐξοχὴν constitutus, sermonem esse. Videbimus enim infrà capite 31. in sac. literis sæpe pro eodem sumi, esse Christum, seu Regem illum a Deo unctum, & esse Dei Filium. Ex quo intelligi potest & alter in eadem epistola locus cap. 9. 5. Quo enim pacto Christus est Dei Filius perfectissima ratione sic dictus,*

3. Arg. ex Ioh. 5. 19.

eâdem & Deus est super omnia benedictus in secula. Constitutus *autem* est, *ut vidimus*, Dei Filius in virtute secundùm spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum. *Quare & Deus super omnia benedictus in secula. Et sanè cùm verba* secundùm carnem, *præcedentibus annexa, omnino postulare videantur, ut tacitè alterum distinctionis membrum in sequenti membro subintelligatur; non est difficilè videre, potiùs id esse subaudiendum, quod nos volumus, quàm quod ex adversariorum sententia esset apponendum. Ineptè enim subaudirentur verba* secundùm divinam naturam. *Ita namque censendus esset Apostolus dicere:* qui secundùm divinam naturam est Deus super omnia benedictus in secula. *Atqui cùm divinam naturam sive essentiam commemorasti, jam revera commemorasti id, quod adjicitur. At cessat absurditas, si id subaudias, quod Apostolum cap. 1. ejusd. epistolæ expressisse vidimus, nempe* secundùm spiritum sanctificationis. *Taceo, quòd nec Petr9 in tota illa oratione sua, in qua asserit, Deum jurasse Davidi, se de fructu lumbi ejus suscitaturum Christum secundùm carnem, quicquam huic respectui* secundùm carnem *opponat, quod divinam in Christo essentiam arguat; sed resurrectionem atque exaltationem Christi divina virtute perfectam, quâ Dei filius perfectissima ratione evasit, uti ex parte jam vidimus, &*

plenius

3. Arg. ex Ioh. 5. 19.

pleniùs suo loco docebimus. Quare nihil est in illis locis, quod distinctionem illam adversariorum stabiliat. Quòd si in illis nihil est, quod eam stabiliat, licèt inter cætera eam vel maximè videantur confirmare; jurè concludi potest, nec alibi quicquam esse in sacris literis, quod eam stabiliat: ac porrò eam non debere adhiberi ad tot sacrarum literarum loca, de Christo simpliciter loquentia, restringenda, & a simplicitate sententiæ deflectenda.

Sed jam ad id accedendum est, quod secundo loco nobis probandum sumsimus, nempe distinctionem illam ad argumentum nostrum ex loco Ioh. 5. 19. ductum, aliáve similia infringenda, nullum afferre momentum. Nam primùm consvetudo loquendi nequaquam fert, ut quod de toto aliquo simpliciter dici possit ac debeat, de eodem simpliciter negetur, etiamsi ea res toti illi secundùm unam tantùm partem insit, secundùm alteram non insit. Quis enim v. g. hominem simpliciter neget edere, bibere, aut carneum, crassum, procerum, aut humili statura esse, quia anima ejus, aut ipse secundùm animam, non edat, non bibat, carneus, crassus, procerus, aut contrà brevis staturæ non sit? licèt anima potior hominis pars sit; illa autem homini secundùm corpus tantùm competant. At si Christus Deus ille supremus est, de eo simpliciter asserendum est, eum omnia a seipso facere posse, uti antea est ostensum; nec adversarii, qui verba

3. Arg. ex Ioh. 5. 19. illa Christi, de quibus agimus, de eo secundùm humanam tantùm naturam intelligenda eße dicunt, diffitentur, imò urgent potiùs. Neque enim minùs simpliciter solent de Christo id affirmare, quod ei secundùm naturam multò potiorem inest, quàm negare, quod ei secundùm inferiorem non inest. Quare si Christus supremus Deus eßet, non poßet de eo simpliciter, seu nulla addita limitatione, certæq; naturæ respectu expreßo, negari, eum quicquam a se facere poße. Cum ergo negetur; apparet, eum Deum illum supremum non eße. Quò accedit, quòd hoc loco Christus Filii nomine describatur, idq; respectu Dei. Hanc autem descriptionem adversarii plæriq; ad solam divinam Christi naturam, omnes ad eam præcipuè referunt. Quare tantò minùs est credibile, de eo hic simpliciter negatum eße, quod ei secundùm divinam naturam insit, ac porrò de Filio Dei simpliciter dici & possit, & debeat. Certè id perinde foret, ac si diceres, Hominem, aut substantiam mente præditam, non poße intelligere, ratiocinari, meminiße, quia secundùm corpus ista non possit.

Verùm adversus id, quod diximus, nonnulli ex adversariis afferre illud solent, hominem secundùm animam eße immortalem vel incorruptibilem, & tamen simpliciter negari, eum eße immortalem vel incorruptibilem. Sed animadvertendum est, nos de illis loqui attributis, quæ & possint, &

 3. Arg. ex
ſint, & ſoleāt, vel etiā debeāt, de toto ſubjecto ſim- Ioh. 5. 19.
pliciter, ac ſine limitatione efferri, licèt uni tantùm ejus parti primò & per ſe inſint, toti autem non niſi conſequenter. At immortale vel incorruptibile eſſe, ut ipſi adverſarii unà nobiscum fatentur, non effertur de toto homine ſimpliciter & absque limitatione: nempe quia totum hominis compoſitum diſſolvi, & ſic mori & corrumpi videmus, utut ſpiritus ſuperſtes maneat. At iidem adverſarii contendunt, ut omnia, quæ humanitati Chriſti competunt, attributa, de Chriſto ſimpliciter, ac ſine limitatione ſolent efferri, v. g. quòd ſit conceptus, ex virgine natus, paſſus, mortuus, ſepultus, reſuſcitatus, & quæ ſunt his ſimilia: ita etiam omnia divinæ naturæ attributa. Itaque ut Deum ſimpliciter eſſe aſſerunt, ita eundem ab æterno extitiſſe, omnipotentem, omniſcium, immenſum, creatorem cæli & terræ eſſe, ſimpliciter & absque limitatione aſſerunt, &, ſi ſibi conſentire velint, aſſerere coguntur. Nonnulli illud Rom. 7. 17.
Pauli afferunt, ubi aſſerit, ea, quæ operetur, mala, non ſe operari, ſed peccatum, quod in ipſo habitet: ubi putant, id, quod de toto ſimpliciter enuncietur, de eodem ſimpliciter negari, quia alteri parti non inſit. itaque diſtinctione partium, contradictionem, quæ prima fronte in verbis illis appareat, tollendam eſſe. Sed non parùm falluntur. Neque enim iſtic a Paulo diverſarum in eodem ſub-

 dem ſub-

3. Arg. ex Ioh. 5. 19. *dem subjecto partium habetur ratio, quasi secundùm unam partem subjecto res tribuatur, secundùm alteram eidem adimatur.* Non *istud, inquam, ibi fit: sed attributum idem per elegantem antanaclasin, nunc laxiùs, nunc strictiùs, nempe per quandam* ἐξοχὴν, *sumitur; & laxiùs quidem sumtum, subjecto tribuitur; strictiùs autem acceptum, de eodem toto, quantum quantum est, negatur, & non alteri subjecti ejusdem parti, sed alteri subjecto tribuitur, ut locus ipse ostendit. Homo enim a Paulo, sub ipsius persona descriptus, mala illa operari dicitur, propriè ac laxè sumto* operandi *verbo: idem autem negatur ea operari, quatenus* operandi *verbum significat, primam ac principem operationis causam esse. Hanc enim*

1. Cor. 15. 10. *non se, sed* peccatum *esse ait. Eodem modo alibi dicit, se plus cæteris Apostolis laborâsse; non autem se, sed gratiam Dei, quæ sibi adfuerit. Se laborâsse affirmat, propriè loquendò: negat idem, quia non fuerit prima & princeps ejus laboris caussa, sed Dei gratia, quæ ipsi præsens adfuit. Sic & Chri-*

a Ioh. 7. 16. b c. 12. 44. *stus ait:* [a] Doctrina mea non est mea, sed ejus qui misit me. [b] Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me. *Etenim doctrina Christi, ipsius erat, quia ab eo promulgabatur: non erat, quia ipse non erat primus illius auctor, sed is qui ipsum miserat. In ipsum creditur, quia objectum est fidei: non in ipsum, quia prin-*

 3. Arg. ex
quia princeps fidei objectum, ultimúsque scopus Ioh. 5. 19.
non est. hic enim is est, qui Christum misit.

Quare ut ad locum nostrum revertamur, necesse est, ut Christus, cùm simpliciter negavit, se ex seipso quicquam facere posse, de seipso toto, quantus quantus est, non verò de una tantùm sui parte, vel de se secundùm unam tantùm partem, fuerit loqvutus. Quod ut adhuc evidentiùs appareat, & regula a nobis antea constituta tantò magis confirmetur, illud addendum est: Si id, quod de toto absolutè asseri potest ac solet, de eodem toto itidem simpliciter & absque ulla limitatione negari potest, quia nimirum id ei secundùm aliquam partem, utut inferiorem, non insit; licebit de Christo simpliciter dicere id, quod nos volumus, nempe eum non esse Deum altissimum, non extitisse ab æterno, non creâsse mundum; Filium Dei non esse incarnatum, aut hominem factum; non fuisse, antequam ex virgine nasceretur, in cælo: quia nihil horum ei secundùm humanam naturam competit. quin etiam dici poterit, Filium Dei non esse Filium Dei, præsertim illum unigenitum, si eatenus talis esse statuatur, quatenus ex essentia Patris sit genitus, quod ei secundùm humanam naturam non convenit. dicere denique licebit, eum nec conceptum ex Spiritu sancto, nec natum ex Maria, nec crevisse, nec edisse, nec bibisse, nec flevisse, non mortuum, non resuscitatum, non ascendisse in cœlos, non venturum ad judicium, &

5. Arg. ex Ioh. 5.19. alia innumera; quia ei nihil horum secundùm divinam naturam cōpetat. At prima illa adversarii nō ferunt, cætera nullius Christiani hominis aures ferre poßunt. Quis ferat ejusmodi Theologiam, quæ permittit, ut possis, Iesum Filium Dei eße, eundémve aliquando mortuum eße, & resurrexisse, simpliciter negare? Quare si hæc & inaudita sunt, & intolerabilia; cogitandum illis est, æquè intolerabilem eße ipsorum interpretationem, quâ, cùm Christus simpliciter ait, Filium nihil a seipso facere poße, dicunt, eum secundùm humanam tantùm naturam de se loqvutum eße; secundùm autem divinam naturam eum omnia a seipso posse; unde consequitur, absolutè de eo dici poße, eum omnia a seipso facere poße, non minùs, quàm absolutè Deus ille summus eße asseritur.

Deinde vel fatentur ii, cum quibus hîc nobis res est, de natura Christi divina simpliciter, seu nulla addita limitatione dici poße, eam a seipsa nihil facere poße, vel non fatentur. Si fatentur; cur inter humanam & divinam naturam hîc distingvunt? cur verba Christi, de quibus agimus, non secundùm divinam, sed secundùm humanam, de ipso intelligenda dicunt? Num fortè & divinam naturam secundùm humanam nihil a se facere poße dicent? At quis non videt hujusmodi loquendi ac limitandi rationem ineptam eße? Num tu dixeris, animam hominis secundùm corpus vim cogitandi, intelligendi, ratiocinandi in se non

 3. Arg. ex Ioh. 5. 19.
habere? aut corpus non esse carneum, crassum, procerum aut humile, secundùm animam? Et esto, liceat hujusmodi limitatione expressè addita, de anima negare ea, quæ illi revera insunt, corpori non insunt; & contrà de corpore, quæ illi insunt, animæ non insunt; num protinus simpliciter ac sine ulla limitatione idem facere licebit? Quis fando audivit, uni totius alicuius parti simpliciter adimi id, quod illi revera inest, quia alteri ejusdem totius parti non insit? Quomodo ergo divinæ naturæ simpliciter adimi posset id, quod illi inest, nempe a se omnia facere posse, quia id humanæ naturæ non competat? Iam verò si non fatentur adversarii, posse de natura Christi divina simpliciter dici, eam a seipsa nihil facere posse; concidit ipsorum de persona Christi sententia. Etenim si Filius Dei est persona supremam divinitatem habens; necesse est, ut quicquid de ipso simpliciter vel negatur, vel affirmatur, idem quoque de divina ipsius natura simpliciter vel negari, vel affirmari queat. quandoquidem persona supremam deitatem habens, nil est aliud, quàm ipsa natura divina subsistens, ut non pauci ex adversariis fatentur, & nos libro secundo docebimus. Cum ergò de Filio Dei simpliciter negetur, eum a seipso quicquam facere posse, idem autem de natura divina simpliciter negari nequeat; fatendum erit, Filium Dei personam supremæ deitatis non esse. Neque verò hujus argumenti vim effugere possunt sect. 1. c. 4.

ii, qui

3. Arg. ex Ioh. 5. 19. *ii, qui personam divinam volunt esse non naturam divinam, sed naturæ divinæ subsistentiam. Nam primùm ex hoc ipso Iohannis loco evincitur, vel falsam esse ipsorum de persona divina sententiam, vel Filium Dei personam suprema divinitate præditam non esse. Etenim Subsistentia nihil operatur, neque a seipsa, neque alio demonstrante. Natura enim ipsa subsistens omnia operatur, vel suâ, vel aliunde accepta facultate. Subsistentia nullam ipsa facultatem habet, nec a se, nec ab alio acceptam. Atqui Filius Dei Patre demonstrante omnia operatur. Quare subsistentia non est. Si Filius Dei subsistentia non est, vel persona divinitatis supremæ non erit subsistentia, vel Filius Dei persona supremæ divinitatis non erit. Deinde si subsistentia aliquid operaretur, eo modo operaretur, qui naturæ illi conveniens est, cui inest, & cum qua reipsa idem est. At natura divina, cui subsistentia divina inest, & cum qua, ut docent adversarii, re idem est, a seipsa operatur, non verò alio demum demonstrante. Quare & subsistentia divina ad eum modum operari dicenda esset; nec magis simpliciter negari posset, eam a seipsa operari, quàm de natura divina id queat negari. Adde, quòd non minùs ineptè atque absurdè diceretur, subsistentiam divinam* secundùm humanam naturam *nihil a seipsa facere posse, quàm naturam divinam secundùm humanam nihil a seipsa posse facere.*

Præter-

Præterea, si eo modo verba Christi essent re- 3. Arg. ex Ioh. 3. 19.
stringenda, ut volunt adversarii; Christus ad rem loqvutus non esset. Apparet enim ex ipso loco, fatenturq; omnes, Christum ad Iudæorum objectionem respondere, & verba illa sua, Pater meus hucusque operatur, & ego operor, *ab omni blasphemiæ atque arrogantiæ crimine defendere velle. Gravissimi namque criminis loco id ipsi a Iudæis ducebatur: quia hujusmodi verbis* Patrem proprium diceret Deum, æqualem seipsum faciens Deo, *ut vers: 18. legitur. Ita enim ratiocinabantur: Qui se æqualem Deo facit, is morte piandum admittit scelus. At Christus seipsum æqualem Deo facit: quandoquidem Deum proprium dicit Patrem, seq; in operando ei æquat. In qua argumentatione de Christo toto agitur, non de una tantùm ejus natura, præsertim indigniore. Nam nec Christus, cùm asseruit,* Pater operatur, & ego operor, *de una tantùm sui parte, & quidē indigniore, loqvutus est, sed de se, quâ Filius Dei, atque adeò Deus erat, ut ipsi adversarii urgent, qui illa etiam v. 18. verba nobis objicere solent, ut inde probent, Christum naturâ esse Deum; quia & proprium Deum Patrem dixerit, & Deo se æqualem constituerit: quorum neutrum ei convenire possit, qui non sit naturâ Deus. Ad illud autem Iudæorum argumentum respondet Christus:* Amen amen dico vobis, non potest Filius facere quicquam a semetipso &c. *Quid*

Ioh. 5. 19. &c. *Quid verò ad rem faceret hæc responsio, si Christus hîc de se secundùm humanam tantùm naturam loqueretur; cum de ipso vel toto, quantus quantus est, vel secundùm divinam naturam, ut adversariorum fert sententia, quæreretur? quomodo is sua verba, in quibus de se toto, aut de seipso, ut Deo summo, fuerat loqvutus, defendisset? Objicitur illi: æqualem te facis Deo, nempe quà Filium Dei te facis, tibiq́ divinam (ut adadversariis placet) naturam eo pacto arrogas. Respondet Christus, ex ipsorum sententia: Filius secundùm humanam naturam nil potest a seipso facere, atque eatenus Patri est inæqualis. Quid hoc ad rhombum? Quòd si nobiscum statuas, Christum de seipso toto, quantus quantus erat, loqvutum, maximè ad rem loqvutum, & solidissimè crimen sibi objectum diluisse deprehendes. Respondet enim: se non simpliciter & absolute Deo se æqualem facere, etiamsi ratione operationis se Deo comparet: quia, utut omnia faciat, quæ Pater; nihil tamen a seipso facere queat, sed ea tantùm, quorum faciendorum facultatem sibi Pater dederit. Itaque ratione ipsius operationis sese Patri æqualem: ratione modi operationis inæqualem esse. Patrem enim a seipso operari: se, non nisi demonstrante Patre, seu potentiam, sapientiam, auctoritatem sibi dante. In eo verò nihil esse blasphemiæ, nihil arrogantiæ, crimen nullum. Adde, quòd ne illa quidem, quæ in ipsis operibus per se*

spectæ-

 3: Arg. ex
spectatis cernatur, æqualitas, prorsus absoluta sit. Ioh. 5. 19.
siquidem adhuc majora sibi Pater sit ostensurus, ac porrò æqualitati illi aliquid adhuc possit adjici.

Denique si Christus de se ratione humanæ tantùm naturæ dixisset, se nihil a seipso facere posse, & interim intelligi voluisset, se ratione divinæ naturæ omnia a seipso facere posse; non Patrem, præsertim solum, sibi ea in re opposuisset, aut opponere debuisset, sed seipsum secundùm divinam naturam consideratum, sibi secundùm humanam spectato. Atqui non hoc, sed illud facit Christus, dum subjicit: nisi quid viderit Patrem facientem. *item:* Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit ei opera. *Nam præterquam quòd oppositionis ratio rectiùs constet, si natura Christi una naturæ alteri, cujus diversa sit in eo, de quo agitur, ratio, opponatur, quàm si eadem opponatur personæ alienæ; nulla etiam caussa justa excogitari potest, cur Christus, cum ratione unius naturæ negâsset, Filium a seipso quicquam facere posse, ratione alterius naturæ non apertè de eodem Filio affirmârit, eum omnia a seipso facere posse. cùm non major illud negandi, quàm hoc asserendi caussa esset: ne dicam, majorem fuisse caussam hoc asserendi, quàm illud negandi; siquidem de æqualitate Filii cum Patre, & quidem quà Filius est, agebatur. Adde, quòd natura Chri-*

5. Arg. ex Ioh. 5. 19. *tura Christi divina propior magisq; propria caussa fuisset istius, quam secundùm humanam naturam accepisset, facultatis edendorum miraculorum, quàm Pater. nisi fortè divinam in ipso naturam otiosam fuisse velis. Itaque huic potiùs, quàm Patri, ea vis fuisset adscribenda. Quòd verò nonnulli, Patri potiùs, quàm divinæ suæ naturæ, Christum opera sua tribuisse asserunt, ut quandam Patri præ se prærogativam tribueret; id ipsum sententiam ipsorum evertit, nostram autem stabilit; cum præsertim prærogativam illam in eo consistere sit necesse, ut Pater a seipso, Filius non nisi potentiâ a Patre acceptâ, omnia facere statuatur. Etenim eo ipso Christus supremus ille Deus esse negatur, dum alius agnoscitur, cui aliqua præ ipso prærogativa competat; dumq; asseritur, eum ab alio, quacunque tandem ratione, acceptâ potentiâ omnia facere. Pater verò solus supremus ille Deus statuitur, dum ei soli, tanquam primæ caussæ opera Christi adscribuntur, eiq; præ Christo prærogativa tribuitur.*

Reliqvum nunc est id, quod tertio loco nobis demonstrandum sumsimus, nempe hanc ipsam distinctionem, quâ utuntur adversarii, dum alia secundùm divinam, alia secundùm humanam naturam, Christo seu Dei Filio competere, vel non competere dicunt, ipsorum de Christo sententiam evertere. Etenim ex eo ipso sequitur, Dei Filium non esse personam supremæ divinitatis. Rationem

 3. Arg. ex
hujus rei jam suprà alicubi attigimus. Nam dum Ioh. 5. 19.
ita distingvunt adversarii, ostendunt, humanam naturam esse personæ Christi partem, & ad eam constituendam pertinere. At humana natura personæ supremam divinitatem habentis pars esse nequit, nec ad eam constituendam concurrere potest. Etenim sive personam divinam velis esse naturam divinam subsistentiâ præditam, sive ipsam illam naturæ divinæ subsistentiam; neutro modo humana natura illius pars esse potest. Nam nec naturæ divinæ pars est, nec subsistentiæ; cum neutra ex partibus diversis sit constituta: & utraque ab omni æternitate extiterit integra; ac porrò neutram humana natura constituere potest. Certè vel duas in Christi personas statuere necesse est; unam simplicem, quæ ab omni æternitate extiterit; alteram ex humana & divina natura compositam, (quamquam hoc pacto divina persona pars alterius effecta fuisset, & sic persona esse desiisset) vel illi distinctioni naturarum valedicendum est. Sed hac de re suo loco plura. lib. 2. sect. 2. cap. 6.

Fusiùs aliquantò de hoc Iohannis loco egimus, partim quia ut quisque locus evidentiùs adversariorum sententiam evertit, (est autem hic inter evidentissimos unus) ita ferè plus in eo obscurando, & a genuino sensu detorquendo laboratũ est; partim verò, quia nõ pauca, quæ de eo dicta sũt, in sequentib⁹ etiã locis sunt profutura, utpote

 ad quos

4. Arg. Christ⁹ nō est primus doctrinæ suæ autor.

ad quos, vel utroque illo, quem excussimus, modo, vel alterutro responderi consvevit.

Cap. IV.

Quartum argumentum ex illis apud Iohannem locis petitum, in quibus negatur, Christum doctrinæ suæ primum esse auctorem.

Porrò ut ad alios apud Iohannem locos pergamus, in quibus aliquid de Christo negatur, quod de ipso negari, si Deus ille supremus esset, non posset; affines ei, quem præcedenti cap. examinavimus, illi sunt, in quibus Christus negat, se primum doctrinæ illius, quam promulget, auctorem esse. qui quidem loci sunt non pauci; in eorumque nonnullis operum quoque fit mentio, quorum auctorem primum, non se, sed Patrem, non minùs, quàm in præcedenti testimonio, facit. Nam cap. 7. 16, 17, 18, cùm mirarentur Iudęi, quomodo is literas sciret, cùm non didicisset; respondit eis Iesus, & dixit: *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me. Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina, utrùm ex Deo sit, an ego a me ipso loquar. Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quærit. qui autem gloriam quærit ejus, qui misit eum, hic verax est, & injustitia in illo non est.*

& cap:

& cap: 8. 28: *Cùm exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscetis, quòd ego sum, & a me ipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor.* & cap: 12. 49, 50: *Ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar: & scio, quòd mandatum ejus vita æterna est. Quæ ergo loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.* & cap. 14. 10: *Verba, quæ ego loquor, a me ipso non loquor: Pater autem in me manens, ipse facit opera.* Vbi quidem *operum* nomine, verba quoque ipsius includenda esse, ipsa docet oppositio. & infrà eodem capite v. 24: *Sermonem, quem audistis, non est meus: sed ejus, qui misit me, Patris.* quò pertinent & alia complura, quæ apud eundem scriptorem extant, cap. 8. 38, 40: & 15. 15: & 17. 8, 14. quin & cap: 3. 11, 32, 34. in quibus Christum ea, quæ loqvutus est, apud Patrem vidisse, a Deo vel Patre audivisse, eáve illi a Patre data, & Dei seu Patris verba sermonemque fuisse legimus. Ex his autem patet, Christum supremum illum Deum non esse. Deus enim supremus prima etiam supremaque omnium caussa est, nec de eo ullo pacto dici potest, doctrinam ipsius, non esse ipsius, sed alterius alicujus personæ; eumq; a semetipso non loqui; quemadmodum ex probatione majoris propositionis argumenti superioris patet. At de

4. Arg. Christus non est primus doctrinæ suæ autor.

4. Arg. Christ⁹ nō est primus doctrinæ suæ autor.

Christo illa toties tamque manifestè dici, eumque non primam, sed secundam mediamque doctrinæ suæ caussam constitui cernimus.

Defensio Argumenti.

Effugium illud distinctionis naturarum nullum hîc locum habere, in argumento proximo, cùm secundam responsionem refelleremus, ostendimus. siquidem hîc Christus simpliciter ac sine ulla limitatione negat, suam doctrinam esse suam, seq; a semetipso loqui. Itaque de se, quantus quantus fuit, loqutum esse necesse est. præsertim cùm id quod de se negat, non alteri alicui naturæ suæ, sed alteri personæ, nēpe Patri, in solidum adscribat; atque adeò non unam naturam alteri, sed personam personæ, hoc est, seipsum Patri, ea in parte opponat. Nam *si is esset verborum sensus, quem adversarii, ista distinctione utentes, volunt, dicendum ei fuisset: Doctrina mea non est mea secundùm humanam naturam, sed secundùm divinam: seu mea est, non quà homo sum, sed quà Deus: non verò: doctrina mea non est mea, sed ejus, qui misit me, nempe Patris. Et in loco quidem cap: 14. 10. quî decuisset, omissâ divinæ naturæ mentione, dicere:* Pater autem in me manens, *seu* habitans, ipse facit opera? *ubi & verba intelligenda esse docuimus. Etenim cùm causam operum suorum in se habitantem indicare vellet, cur non*

cur non potiùs divinam suam naturam, in se essentialiter habitantem, sibiq; propriam, quàm personam a se diversam nominavit? Cur, ut tantò significantiùs sese excluderet, cùm Patrem nominâsset, apposuit pronomen ipse; *q. d. ipse, inquam, Pater facit opera?* Nónne *manifestum est, Christum se totum, quantus quantus est, a prima operum ac verborũ suorum caussa distingvere, & ea sibi ademta, Patri in solidum adscribere voluisse? Accedit, quòd Christus, cùm dicit, doctrina* mea, *sermo* meus, *eatenus doctrinam sermonémve illum* suum *intelligi volebat, quatenus maximè erat ipsius. Fuisset autem maximè ipsius, ex sententia adversariorum, quatenus is persona divina esset, a qua non minùs, quàm a Patre, doctrina illa primò manâsset. Quare cùm id dixisset, atque intelligi voluisset; nulla erat caussa, cur eam Patri potiùs, quàm sibi, suæve naturæ divinæ adscriberet, etiamsi tandem naturæ diversæ in ipso locum haberent. Illud denique distinctionem naturarum hinc excludit, quòd Christus seipsum hîc manifestè considerat, quatenus legati divini munus sustinebat. At munus illud non nisi personæ est, quà talis. Quare vel de ipsa natura divina Christum hîc loqui statuendum est, vel fatendum Christum personam supremæ divinitatis non esse. Siquidem, uti præcedenti cap. ostendimus, & alibi pluribus ostendemus, persona divina nihil est aliud, quàm ipsa natura divina subsistentiam suam ha-*

4. Arg. Christus nõ est primus doctrinæ suæ autor.

vide lib. 2. sect. 1 c. 4.

V. Arg. Christus a seipso non venit.

am habens. Adde, quòd adversarii Christum secundùm divinam naturam primò missum esse volunt. statuunt enim, missum esse Filium a Patre e cœlis, ut carnem assumeret, ac porrò salutis humanæ negotium susciperet. Quod si Christus etiam secundùm divinam naturam, imò secundùm hanc primò, Patris legatus est; cur ea, quæ ei, ut legato Patris tribuuntur, ad humanam tantùm naturam restringuntur, & non potiùs toti Christo, quantus quantus est, tribuuntur? Quòd si quis in his aliisq; similibus locis Patri præ Christo, etiam quatenus Deus est, prærogativam aliquam tribui velit, ut quidem verba omnino postulant; is eo ipso Christum supremum Deum non esse, contrà Patrem solum (cum nulli alii ejusmodi prærogativa competat, eiq; Christus in solidum, nulla alterius personæ facta mentione, doctrinam operaq; sua adscribat) supremum illum Deum esse, fateatur necesse est: qua de re in præcedentium argumentorum defensione dictum.

Cap. V.

Quintum argumentum, ex iis apud Iohannem locis petitum, in quibus Christum a seipso venisse negatur.

Similia prioribus sunt ea loca, in quibus Christus se a semetipso venisse negat, sed a Patre

5. Arg. Christus a se ipso non venit.

Patre missum se dicit. Ita enim ait cap. 7: 28, 29: *Vnde sim scitis: & a me ipso non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis: Ego scio eum: quia ab ipso sum, & ipse me misit.* & cap. 8. 42: *Si Deus Pater vester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex eo*(vel *ex Deo*)*processi, & veni* (vel *venio:*) *Neq; enim a me ipso veni, sed ille me misit.* & cap 5. 43: dixerat: *Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* At si Christus Deus ille supremus est, quomodo a seipso non venit? A seipso enim venire, est propria voluntate motum, suave ipsius auctoritate fretum venire, ac munus aliquod inter homines obire. At quomodo Deus ille supremus id, quod facit, non propria voluntate auctoritateque, sed aliena, facere dici potest? Certè etiamsi diversæ essent in una essentia divina personæ, Pater & Filius; non posset tamen una ab altera mitti ac venire, quin simul a seipsa veniret. quandoquidem eadem numero utriusq; foret voluntas, eadem auctoritas. Itaque nihil decernere, nihil jubere posset Pater, quin illud ipsum eadem actione decerneret Filius. Quòd si absurdum est, quempiam a seipso mitti, & Christus apertè negat, se a semet ipso venisse; statuendum est, eum non esse personam

6. Arg. Christ⁹ nō venit, ut voluntatem suam faceret.

ejusdem cum Patre essentiæ, adeoque nec supremum illum Deum.

Defensio Argumenti.

Exceptio de duabus naturis cur locum hic non habeat, in præcedentium argumentorum defensione docuimus; præsertim quia hîc Christus apertè tanquam a Patre missus consideratur; id quod ad totam Christi personam pertinere, & ad naturam ipsius divinam nominatim ab adversariis referri solere diximus. Et præterea, cùm Christus hoc pacto auctoritatem sibi doctrinæq; suæ conciliare apud omnes voluerit; quid opus fuisset, a Patre illam petere, si divinā in se essentiam habuisset, & sic non minùs, quàm Pater, imò idem numero cum illo Deus fuisset, idq; Patris nomine commemorato, ut adversarii statuunt, intelligi voluisset? Quorsum enim attinet, auctoritatem aliunde petere, cum eam per teipsum, & eandem quidem numero, cum altero, habeas, & te habere, credi ab omnibus omnino velis?

Cap. VI.

Argumentum sextum ex illis apud Iohan. locis petitum, in quibus negat Christus se venisse, ut voluntatem suam faceret.

Sexto loco commemoranda sunt illa testimonia, in quibus Christus negat se venisse, ut

ſe, ut voluntatem ſuam faceret, ſed ejus, a quo miſſus fuerit, Patris. id quod ex priori conſequitur. Legati enim eſt, non ſuam, ſed mittentis voluntatem facere ac quærere. Atq; huc pertinent illa Chriſti verba, Ioh. 5. 30: *Non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me.* & cap. 6. 30: *Deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me*, intellige Patris, ut ex ſeqq. verſic: aliiſque pluribus locis, & ex reipſa intelligitur. Quomodo autem Chriſtus, ſi ſupremus ille Deus erat, non quærebat voluntatem ſuam, aut, ut eam faceret, non venerat? Quorſum enim venerat, niſi ut voluntatem Dei illius ſummi faceret? Imò eo ipſo, dum ſe voluntatem Patris quærere, &, ut eam faceret, de cœlo deſcendiſſe aſſerit, eo ipſo, inquam, aſſereret, ſe quærere voluntatem ſuam, &, ut eam faceret, de cœlo ſe deſcendiſſe, ſi idem numero cum Patre Deus eſſet. ſiquidem, ut antea monuimus, eorum, quorum eadem numero eſſentia eſt, eadem planè eſt voluntas, idemq; numero voluntatis actus, quemadmodum ſanè adverſarii de Deo Patre ac Filio ipſius ſtatuunt.

6. Arg. Chriſtus nõ venit, ut ſuam voluntatem faceret.

Exceptio autem illa de humana natura, ſecundùm quam hîc loqvutus ſit Chriſtus, ne cætera, quæ ſuprà diximus, hîc repetamus, ideo locum non

Brevis argumẽti defenſio.

7. Arg. ex Ioh. 8. 50, & 54.

habet, quòd in secundo loco, unde de priori judicium fieri potest, dicat Christus, se de cœlo descendisse, *non ut suam, sed ut Patris voluntatem faceret. At descensus ille Christi, toti ipsius personæ convenit, vel, ut adversarii credunt, secundùm divinam naturam ei competit. Secundùm hanc enim Christum e cœlis descendiße contendunt, ut e virgine nasceretur. Quare de tota sua persona, non de una tantùm illius parte loquitur. aut si ratione unius tantùm naturæ hæc sibi tribuit, ex adversariorum sententia de divina loqui censendus erit; id quod seipsum evertit. Cætera, quæ hîc dici poßunt, jam in superioribus locis sunt explicata.*

Cap. VII.

Argumentum septimũ ex eo, quòd Christus suam gloriam non quæsierit.

Septimò huc pertinent illa ejusdem Christi cap: 8. 50: *Ego non quæro gloriam meam: est, qui quærat, & judicet.* & illa eodem capite v. 54: *Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorificat me.* Ex quorum illo ita argumentari licet: Si Christus supremus ille Deus fuisset, non potuisset non gloriam suam quærere. Etenim finis omnium actionum Dei, & eorum, qui ab ipso mittuntur, eive serviunt, ultimus est

 7. Arg. ex
scopus, Dei ipsius gloria. Itaque si Christus Ioh. 8. 50.
Deus ille supremus esset, suam gloriam non & 54.
potuisset non quærere. Deinde cum satis apertè profiteatur, se gloriam quærere ejus, qui ipsum miserit, nempe Patris, cap. 7. 18. si ejusdem cum illo essentiæ fuisset, idemq; cum ipso Deus; ipsius gloriam quærendo, etiam suam quæsivisset. Præterea cùm dicat, Patrem ipsius gloriam quærere ac judicare, ipsúmve glorificare; necesse fuisset, ipsum quoq; Christum eodem tempore, eádemq; operâ, suam gloriam quærere ac judicare, séque adeò ipsum glorificare. cum, ut antea monuimus, eorum, quorum eadem numero est essentia, eadem voluntas ac potentia agendi, eandem etiam numero operationem esse sit necesse. Vnde adversarii quoque volunt, operationes Trinitatis ad extra, ut loqvuntur, esse indivisas. Quamquam limitationem ratio istius identitatis non admittit; & ea etiam admissa, hic eandem, ex adversariorum sententia, operationem fuisse necesse est: quia eam glorificationem vel in exaltatione humanæ naturæ, vel in manifestatione gloriæ Christi apud homines constituunt, & constituere necesse habent. Iam verò videmus, Christum apertè negare, se

8. Arg. ex Joh. 12. 44. re, se gloriam suam quærere, aut seipsum glorificare.

Ex posteriore autem loco ita concludimus: Si Christus Deus ille supremus esset, dicere non potuisset, si seipsum glorificaret, gloriam suam nihil fore. Quomodo enim gloria, quæ a supremo Deo proficiscitur, aut quâ Deus supremus seipsum glorificat, nihil, h. e. vana atque inanis, esse posset? Certè non magis vana esset, quàm gloria a Patre profecta. Atqui apertè Christus dicit, si seipsum glorificaret, gloriam suam nihil esse: & ea in parte glorificationem a Patre profectam, tanquam veram ac solidam, glorificationi a se profectæ opponit.

Cap. VIII.

Octavum argumētū ex verbis Christi Ioh. 12. 44: *Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me.*

Hæc, quæ citavimus, Christi verba, significare, ipsum non esse principale fidei objectum, ultimumq; scopum, in quem ea tendat, & in quo conquiescat, omnes facilè intelligunt. Ita enim communis loquendi postulat consvetudo, quam Christum seqvutum esse constat; siquidem a populo, quem altiori voce alloquebatur, intelligi volebat.

Hinc

 8. Arg. ex Ioh 12. 44:
Hinc verò sequitur, Christum non esse illum supremum Deum. Deus enim ille summus, ultimus est fidei scopus, & principale ejus objectum. At Christus se hunc esse in verbis citatis negat.

Defensio Argumenti.

Distinctio naturarum hîc locum habere non potest, tum ob simplicem negationem; tum propterea, quòd Christus se hîc considerat, quatenus in ipsum creditur, credendúmve est. At in ipsum credendum est, ut in Dei filium, atque adeò, si adversariis credimus, ut in ipsum Deum summum. Vnde, cùm de Christo agitur, urgent illud Ieremiæ: Maledictus homo, qui confidit in homine, *omittentes aut non expendentes illud, quod sequitur,* & ponit carnem brachium suum, *h. e. in carne, re fragili, robur ac præsidium suum collocat,* & cor ejus recedit a Deo. *quorum neutrum in Christo homine, præsertim a dextris Dei in cœlestibus collocato, locum habet. Quare, ut ad locum nostrum redeamus; cùm se Christus objectum fidei constituit, interim tamen principale se objectum, ultimumq; ejus finem eße negat; de se ut Dei Filio loquitur. Eum verò secũdùm humanã tantùm naturam Dei Filiũ eße, adversarii non cõceßerint. Adde, quòd se, ut Patris legatum cõsideret. Nam legato, quâ talis est, adhibita fides, non in ipso, sed in legante ultimò terminatur: cum inde*

vide supra cap. 3. huj. sect.

vid. Ioh. 3. 18. & cap. 9. 35, 30.

Ier. 17. 5.

9. Arg. Christ[9] diem judicii ignoravit.

cum inde ejus pendeat auctoritas, isq; non sua, sed aliena, nempe mittentis dicta proponat. Et Christus sanè ideò hoc dixit, ut fidem in se collocatam cõmendaret; nempe quia non in se cõquiescat; cum ex seipso non loquatur: sed in ipsum Patrem, qui se misisset, tendat, atq; in eo terminetur. Quæ autem Christo, ut Patris legato tribuuntur, ea ad Christum, quantus quantus est, referenda esse, &, si is persona sit supremæ divinitatis, etiam divinæ naturæ esse adscribenda, jam suprà cap. 4. hujus sect. docuimus. Quòd si hoc absurdum est; fatendum erit, Christum supremum Deum non esse.

CAP. IX.

Argumentum nonum, quòd Christus aliquando diem ultimi judicii ignoraverit.

Hucusque ex Iohanne adduximus testimonia, in quibus de Christo id negatur, quod de eo negari non posset, si is Deus ille summus esset. Sequitur, ut ex aliis quoque scriptoribus sacris similia adducamus testimonia, & quidem ejusmodi, in quibus prærogativa Patri præ Christo tribuatur. Eorum autem primum faciemus illud Christi, quod suprà de Patre agentes attigimus, Marc: 13. 32: *De die autem illo, vel hora* (nempe ultimi judicii) *nemo scit, neque angeli in cœlo, neque*

lo, neque Filius, nisi Pater, seu, ut Matthæus cap: 24. 36. loquitur, *nisi solus Pater*. Quomodo solum Patrem Deum supremum esse, hinc evincatur, antea ostendimus. nunc, quomodo hinc probetur, Filium non esse supremum illum Deum, vidēdum est: licèt priori probato, hoc posterius necessariò consequatur. Sed nos contraria hic agimus ratione, & non ex eo, quòd solus Pater sit Deus supremus, Christum non esse Deum summum demonstramus; verùm ex hoc posteriori illud. Res autem facilis est, & cuivis patet: Deus enim ille summus nihil ignorat, aut unquam ignoravit. Filius autem Dei diem horamque ultimi iudicii aliquando ignoravit. Quare Filius Dei summus ille Deus non est. 9. Arg. Christ⁹ diem judicii ignoravit.

Defensio Argumenti.

QVantopere se in hoc nodo solvendo torserint adversarii, quámque diversas diversi, imò & iidem, interpretationes excogitârint, videre licet tum apud alios, tum inprimis apud Maldonatum, qui refert, Hieronymum & Augustinum, testimonii difficultate pressos, eò confugisse, ut locum vitiatum esse dicerent, & non legendum, neque Filius, sed Pater:*cōtra omnium codicum fidem; quam si licebit in dubium vocare, nihil erit in sacris literis certum, nihil firmum, nihil quod negare non*

9. Arg. Christ⁹ diem judicii ignoravit.

re non liceat. neque solùm Marci, sed & Matthæi verba his respondentia expungere oportebit. Ait deinde idem interpres, majorem partem antiquorum auctorum existimâsse, Christum ignorasse diem judicii, non quòd revera ignoraverit, sed quòd fecerit, ut nos ignoraremus, quòd nobis revelare noluerit, quòd ejus corpus, id est, Ecclesia ignoraverit, quòd se scire dissimulaverit: in eamq; sententiam citat Origenem, Chrysostomum, Gregorium, Hieronymum, Bedam, Theophylactum. Hanc interpretationem (si modò hoc nomen meretur) eo argumēto idē rectè refellit, quia isto modo etiam Pater diem judicii ignoraret; quia eum nobis non revelavit. Sed deinde quænam hæc fuisset Christi ratio? Volebant discipuli ex ipso diem judicii scire. Respondet Christus, ex istorum sententia: Filius facit, ut vos ignoretis diem judicii, eum revelare non vult, scire se dissimulat. Atqui idipsum rogabant discipuli, ut eum sibi indicaret. Caussa erat afferenda, cur indicare nollet, cur, ut illi loqvuntur, dissimularet. Denique quæ hæc interpretatio: nescio, *id est, dissimulo me scire? Itáne Christus cum discipulis egit, &, cum quibus apertè agere, & licebat, & decebat, eos elusit? Ejusmodi oratio, ne cordato quidem homine, nedum Christo digna esset. Alios rursus, ut Origenem, Epiphanium, Chrysostomum, ait interpretatos, Christum ignorásse diem judicii, id est, nondum expertum fuisse. Hanc sententiam eadem*

9. Arg. Christ⁹ diem judicii ignoravit.

eadem ratione, quâ superiorem, refutat: quia hoc pacto & Pater ignoraret, cum nec ipse eum sit expertus. Alios dixisse ait, sensum esse, nec filius hominis scit, nisi Pater sciat: sed quia Pater sciat, filium etiam hominis scire, ut Euthymius. Quæ interpretatio admodum est frivola: primò quia hoc modo caussam nō attulisset, cur discipulis diem judicii non indicaret, nec desiderium ejus cognoscendi, & ab ipso inquirendi minuisset, sed auxisset: quia hoc pacto indicâsset, filium hominis eum diem scire. Deinde nec vox Filii absolutè de Christo posita filium hominis, *sed Filium* Dei, *quà talis est, denotat; præsertim cum statim ei vox* Patris *opponatur, per quam Deus intelligitur: & vocula* nisi, *in verbis* nisi Pater, *non cum proximis revera verbis*, neque Filius, *cohæret, sed cum illis* nemo scit; *vel saltem sumitur pro adversativa* sed. *Denique adversatur ea interpretatio verbis Matthæi, qui ait*, solum Patrem scire. *Quàm ridiculum enim esset, dicere, filium hominis non scire diem judicii*, nisi solus Pater sciat? *contradictio enim est in adjecto, & conditio apposita id, cui apponitur, evertit. Ait autem porrò idem interpres: multos veteres & graves Auctores, quorum nomina ordine recenset, ita interpretatos, Christum, quatenus homo est, diem judicii ignorâsse. quod ipse non nisi eatenus verum esse putat, quatenus intelligatur, Christum non eo titulo, seu non ea de caussa, scivisse diem judicii, quia*

9. Arg. Christ⁹ diem judicii ignoravit.

cii, quia homo fuerit, sed quia Deus. Alioquin enim falsum, atque adeò horrendum auditu esse putat, Christi humanam naturam aliquid ignorâsse. Arbitrantur namque Pontificii, quin & alii nonnulli, Christi humanam naturam ab initio statim conceptionis aut nativitatis omnia scivisse. Verùm & illam interpretationem refellit, quia Christus non solùm neget, Filium hominis (Dei *potiùs dicere hic debebat) diem judicii scire, sed etiam affirmet,* solum Patrem scire: *quo verbo non solùm Filium, sed etiam Spiritum sanctum videatur excludere.*

Verùm enimverò quia hodie ea interpretatio, quam interpres ille rejicit, nempe ut Christus non secundùm divinam, sed secundùm humanam naturam dicatur verè ignorâsse diem judicii, vulgò receptissima est, etiam apud eos, qui alioquin in ipso conceptionis momento divinæ naturæ proprietates humanæ communicatas, aut omnium rerum scientiam animæ ejus infusam statuunt; ideo ea nobis hîc breviter refellenda, eâque excussâ, istius etiam hominis propria interpretatio paucis refutanda est.

Istiusmodi ergo interpretatio, & ad argumentum nostrum responsio, quæ vulgò affertur, tribus potissimùm de caussis admitti non debet. primùm, quia Christus simpliciter, & sine ulla limitatione negat, Filium scire diem ac horam judicii. Vnde consequitur, eum de se toto, quantus quantus est,

loqvu-

loqvutum eſſe; quemadmodum in examinatione reſponſionis ſecundæ ad locum Iohan: 5. 19. oſtendimus. Deinde, ut alia eod. loco dicta prætereamus, tum ex ſimplici voce Filii, *Deo Patri oppoſitâ, tum ex gradatione, quâ utitur Chriſtus, ab Angelis ad Filium, a Filio ad Patrem aſcendens, apparet, eum omnino de ea natura loqvutum eſſe, ſecundùm quam Dei Filius eſt. Tertiò, quia apud Matthæum expreſſè dicitur,* ſolum Patrem ſcire *diem horámve judicii. quæ eadem verborum Marci ſententia eſt, dum ait:* nemo ſcit, *&c,* niſi Pater; *Patrem ipſi quoque Filio opponens. Atqui ſi Chriſtus ſecundùm divinam naturam diem judicii ſciviſſet, jam non ſolus Pater, ſed & Filius ſciviſſet; & præterea, ſi adverſariis credimus, Spiritus ſanctus.*

9. Arg. Chriſt⁹ diem judicii ignoravit.

Quòd verò hoc loco illud Pauli dictum Coloſſ: 2. 3. tantopere urgent: In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi; *non animadvertunt primùm, verba illa non minùs, imò etiam rectiùs, ad nomen* myſterii *Dei & Chriſti, cujus mentio proximè præceſſerat, referri poſſe, quàm ad* Chriſti *nomen; ſiquidem de illius cognitione ibi præcipuè agitur, ut ſenſus ſit: In myſterio Dei & Chriſti omnes theſauros ſapientiæ & ſcientiæ abſconditos eſſe. Myſterium autem illud evangelica doctrina eſt. vide cap: 1. v. 25, 26, 27. Deinde voces* ſcientiæ & ſapientiæ *accipiendæ ſunt de notitia rerum ad ſalutem humanam pertinenti-*

9. Arg. Christ⁹ diem judicii ignoravit.

tinentium, quæ nobis etiam per Christum revelatæ sunt, & a nobis diligenter cognoscendæ. In harum autem rerum numero diem judicii non eße, ex illis ipsis Christi verbis, de quibus disputamus, apparet. Vt taceam, etiamsi alioqui de eodem rerũ genere sermo eßet: tamen speciale hoc dictum de judicii die, derogaturum generali, & non hoc ex illo, sed illud ex hoc interpretandum eße.

Restat, ut nonnulla de ea interpretatione ac responsione dicamus, quam ille Pontificiorum interpres, cæterorum omnium sententiis refutatis, excogitavit: quamquam eam ita proponit, ut nec ipse ei satis fidere videatur. Ait enim: sed, nisi fallor, eodem modo Christus loquitur, quo supra dixit: *Sedere autem ad dextram & sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.* Itaque indicat, quod magis est, se non solùm, ut hominem, sed etiam ut Deum, modo quodãm diem judicii ignorare; non quòd ignoret, sed quòd non ipsius sit officium, scire: sicut non dixit, quibus paratum est *a me*, sed *a Patre meo*, non quòd non etiam ab ipso paratum esset: sed quòd regnum parare, id est, prædestinare, non ipsius, sed Patris officium sit. Sic etiam Patris est constituere, quando solvendus sit mundus, quando dies judicii futurus sit. hoc est, quod Apostolis dicit, *Non est vestrum, noße tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua pote-*

Math. 20, 23.

Act. 1. 7.

9. Arg. Christ⁹ diem judicii ignoravit.

sua potestate. Propterea solus ipse scire significatur. Atque hic, ni fallor, verus est sensus. *Rectè bis apposuit illud,* ni fallor. *subverebatur enim, ne falleretur: nec sibi ipsi vir ingeniosus satisfaciebat, cùm aliis satisfacere vellet. Sed nec locum rectè explicuit, imò pervertit; nec difficultatem sustulit, sed aliquâ ex parte auxit. Nam primùm & sine exemplo, & sine ulla justa ratione a propria & usitata vocum* non scit *significatione recedit, dum interpretatur,* non esse alicujus officium ut sciat; *nisi fortè hoc ipsum pro caussa afferat, de quo controvertitur, nempe non posse dici, Filium nescire diem judicii, quia, ut cætera omnia, ita & diem illum semper sciverit. Deinde, quocunque modo interpretetur verba illa,* non esse officium Filii, diem illum scire, *non effugit tamen difficultatem. Vel enim ideo officii Christi id non est, quia non teneatur illum diem scire, seu ad id, ut diem illum sciat, non sit obligatus; vel quia teneatur illum diem nescire, ita ut ne liceat quidem illi scire; quod posterius loci ab ipso citati postulare videntur. Si posterius vult, auget difficultatem, non minuit; & plus etiam, quàm opus est, dicit. Non enim tantùm dicit, Filium tunc nescivisse judicii diem, sed ne licuisse quidem illi scire. Quomodo autem is Deus ille supremus esse potest, qui non modò aliquid ignoret, sed ne scire quidem possit; aut cui aliquid ne liceat quidem scire, idq; quà Deus est? Et ta-*

 men

9. Arg. Christ⁹ diem judicii ignoravit.

men hunc sensum videntur omnino postulare loca ab eo citata, & cum hoc ita, ut oportet, collata. Nam cùm Christus dicit, Sedere ad dextram & sinistram non est meum dare, *significat, id non esse in sua potestate atque arbitrio situm, seu sibi id non licere facere. Locus autem Actorum potestatis expressam mentionem facit, & significat, Patrem suæ ipsius (est enim Græcè* ἰδίᾳ *i. e.* propriæ) *potestati atque arbitrio, temporum ac momentorum determinationem, ac porrò etiam notitiam reservasse. Si verò prius vult; primùm, quid hoc ad rem faciet? Sensus enim erit, neminem esse obligatum ad id, ut sciat diem judicii, nec Angelos, nec Filium, sed solum Patrem. quid tum enim? etiamsi nec homines, nec angeli, nec Filius obligatus sit, ut sciat; scire tamen & illi, & hic poterit: & nos, (sic dicere potuissent discipuli) ut non teneamur, scire tamen cupimus: cum scire, salva dicti illius veritate, possimus. Credit enim ille, adversus quem disputamus, etiamsi Christi officium non fuerit scire diem judicii, scivisse tamen. Hoc ergo pacto non repressit Christus Apostolorum desiderium, ac diem illum cognoscendi cupiditatem; & locum reliquit istiusmodi cogitationi, fieri posse, ut & homines, & angeli, diem illum sciant. Deinde quo pacto dici potest, Patris officium esse, seu Patrem obligatum esse, ut diem judicii sciat, Filium non esse, si hic quoque supremus est,*

atque adeò unus cum Patre Deus? Etenim non potest alteruter eorum ad quippiam sciendum obligari, quin alter quoque sit obligatus: cum idem numero utriusque sit intellectus, eademq; prorsus scientia. Et præterea, quamcumque caußam attuleris, ob quam Pater ad judicii diem sciendum sit obligatus, ea Filio erit communis, si is supremus cum Patre Deus est. Quin si fieri poßet, ut eorum alter ad id obligatus eßet, alter non eßet, vel minùs eßet; statuendum foret, Christum magis eße obligatum; quia is judicis officium sustineat, & in eo, si supremus est Deus, a nullo dependeat, adeò ut diem judicii pro arbitrio & constituat & determinet. Taceo, non rectè dici, Patris officium eße, eúmve teneri scire diem judicii, cum non possit non scire; vel, si ideo officium ejus eße dicas, quia eum diem teneatur definire ac constituere; videndum est, quàm rectè dicatur, id eum facere teneri, quod in arbitrio ipsius positum est. Sed de his hactenus.

9. Arg. Christ⁹ diem judicii ignoravit.

Cap. X.

Argumentum decimum ex verbis Christi Matth. 20.23: *Sedere ad dexteram & sinistram non est meum dare, &c.*

Alterum locum faciemus eum, quem nōnemo, ut vidimus, interpretum, cum eo, de

10. Arg. ex Math. 20. 23. quo hucusque egimus, testimonio contulit, extatque apud eundem Matthæum cap: 20. ubi ita Christus ait: *Sedere autem ad dexteram & sinistram non est meum dare*, (sic legitur in Græco, non addita voce *vobis*, quæ in vulgata interpretatione reperitur) *sed quibus paratum est a Patre meo.* Facilè autem cuivis patere potest, quid Christus dicere voluerit: nempe in sua potestate non esse, seu sibi non licere pro arbitrio decernere, quinam in regno ejus ad dextram ipsius, quinam item ad sinistram sedere, adeoq; proximum ab ipso dignitatis ac honoris gradum obtinere debeant. Hoc enim illis deberi, quibus id a Patre sit destinatum; cuius decreta rescindere ipse non possit. Ex quo apparet, Christum eam sibi potestatem negare, quam Patrem exercuisse indicat. Vnde consequitur, Christum Deum illum supremum non esse. In Dei enim supremi potestate atque arbitrio sunt omnia, quæ modò sub ullam potestatem cadunt; quale sanè est illud, dare aut decernere, ut aliquis ad dexteram, alius ad sinistram Christi in regno ejus sedeat. siquidem Christus indicat, a Patre id aliquibus paratum esse.

Defensio Argumenti.

Dices, ne Deo quidem ipsi licere decreta sua, præsertim aliquid boni cuipiam destinantia, rescin-

rescindere. Quare Christo non licuisse ampliùs pro arbitrio decernere, quinam ad dextram ipsius, qui verò ad sinistram sedere debeant; etiamsi Deus ille supremus sit: quia jam antea decretum ea de re immutabile fecerit. Respondemus, id hîc pro concesso sumi, quod & planè controversum est, & nullo alio scripturæ testimonio comprobari potest, (nec enim legimus in scriptura, Filium aut Spiritum sanctum, sed solum Patrem quemquam prædestinâsse, *ait hoc loco doctissimus Pontificiorum interpres) & verbis loci non modò non consentaneum, sed etiam ab eo alienum est. Nam si ita se res haberet, nec simpliciter dixisset Christus*, sedere ad dextram & sinistram non est meum dare; *nec de Patre solo dixisset, id ab eo aliquibus paratum; sed vel a se, non nominato Patre, id factum dixisset, vel saltem se cum Patre conjunxisset. Quis enim non putaret absurdum esse, si quis ipsum Christi Patrem, utut decretum de sessione illa ad dextram ac sinistram aliquibus dandâ jam fecerit, ita loquentem introduceret*: Sedere ad dextram & sinistram, non est meum dare, sed quibus paratum est a Filio meo. *Nónne hoc pacto Pater Filio aliquam præ se tribueret prærogativam, & id ei adscriberet, quod sibi adimeret? Quare cùm nunc Filius eo pacto de se loquatur; statuendum est, ut quidem nonnullos interpretes agnoscere videmus, Christum, etiam quà Deus est, aliquam*

10. Arg. ex Math. 20. 23.

Ioh. Maldonatus.

Patri prærogativam præ se adscribere, & , quod illi tribuit; sibi adimere. id quod, si rem ex vero æstimes, nihil est aliud, quàm dicere, Patrem solum supremum illum Deum eße, Filium non eße, ut suprà satis docuimus.

cap. 2. huj^9 sect.

Dicet alius, Christum hîc non simpliciter negare, suum eße dare, ut hic ad dextram ipsius, ille ad sinistram sedeat; sed, non eße suum illis duobus discipulis, Zebedæi filiis, dare. Omnino enim vel legendam, vel subaudiendam eße vocem vobis: *quia & vetus interpres eam habeat; & sequentia verba, prioribus opposita, id requirant. Sequitur enim:* sed quibus paratum est a Patre meo. *Vnde apparere videtur, in præcedentibus verbis subaudiendum eße nomen personarum, quibus rem tantam dare, Christo non competat: eos verò esse discipulos illos, qui id a Christo petierint, voce* vobis *a vetere interprete designatos. Quòd si vocula illa addatur, nil, inquies, Christus de se dicit aut negat, quod de Deo supremo dici aut negari non poßit. Sed primùm, nulla ratio cogit, ut voculam* vobis *vel legendam, vel subaudiendam censeamus; sed ratio potiùs est, cur legendam non putemus. Nam quod ad auctoritatem veteris interpretis attinet; nulla est caußa, cur relicto fonte, rivulum sequamur, & hunc illo puriorem eße credamus. Quin potiùs lectio interpretationis Latinæ, lectioni Græcorum codicum, si hi inter se consentiant, cedere debet, & ex illa corrigi. Consentiunt*

 10. Arg. ex Math. 20. 23. cap. 10. 40.

tiunt autem hîc inter se Græci codices, & quidem non apud Matthæum tantùm, sed & apud Marcum, ubi eodē modo legitur; & doctissim⁹ ille Pontificiorum interpres nullum se scire ait veterem interpretem Græcum, qui voculam vobis *legerit, ac ne Augustinum quidem inter Latinos. Quod verò ad rationem attinet ex sequentibus verbis ductam; ea quidem svadet, in præcedentibus verbis personarum quoque haberi rationem, quibus sessionem illam ad dextram ac sinistram dare Christi non sit; sed inde non sequitur, vocem* vobis *omnino esse subaudiendam, & sic istis discipulis duobus nominatim tantam felicitatem hîc negari. Nemo enim non videt, ita quoque rectè hæc verba posse accipi, ac si dixisset Christus: Sedere ad dextram & sinistram non est meum dare, quibuscunque nimirum velim, etiam cognatis, quales vos estis, solius cognationis habita ratione; aut id simpliciter petentibus, & alios ea in re prævenientibus, ut vos facitis: sed iis demum, quibus id a Patre meo destinatum est. Sed deinde, largiamur nunc, vocem illam* vobis *vel legendam, vel subaudiendam esse: nihilominus tamen, cùm Christus dicat, non esse suum dare sessionem illam, nisi iis, quibus a Patre paratum sit; sequitur, eum non esse Deum illum supremum. Indicat enim istiusmodi verbis, non se primum tantæ dignitatis auctorem esse, sed Patrem, & se ad alienum, nempe Patris, arbitrium, legésq; ab eo constitutas, honorem il-*

Math. 20. *rem illum & promittere, & aliquando daturum*
23. *eße. Alioquin, ut superiùs monuimus, vel a se, vel saltem a se ac Patre simul, tantam dignitatem aliquibus paratam eße dixißet. Iam verò neutrum illorum, quæ diximus, in Deum illum supremum cadit. Is enim & primus est auctor omnium istiusmodi honorum præmiorumq́; & non ad aliena, sed ad suæ tantùm voluntatis arbitrium se componit, ac præmia honoresq́; distribuit.*

Exceptio de humana natura, secundùm quam non fuerit ipsius dare, cùm secundùm divinam esset, nullum hîc locum habet: tum propter simplicem negationem; tum quòd non naturam naturæ, sed suam personam Patris personæ hîc opponat, &, quod sibi adimit, huic tribuat: tum denique, quòd hæc ratio ad petitionem istorum discipulorum repellendam nullam vim habuißet. Neque enim illi rogabāt, ut secūdùm hanc, nō secundùm illam naturam id ipsis daret, quod cuperent; sed simpliciter ut daret; ac proinde, ut eatenus daret, quatenus poßet. Quare si respondißet Christus, non eße suum dare secundùm humanam naturam; statim regerere potuißent, nil id sua referre, modò secundùm divinam daret, secundùm quam dare poßet. Sed non ita ii fuerunt subtiles, licèt Christum Dei filium eße crederent, ut de distinctione illa cogitarent. Itaque simplicem negationem simpliciter accipiendam putârunt, & Christum ad rem loqvutum, non extra oleas vagatum crediderunt.

Taceo,

 11. Arg. ex Math. 19. 17.
Taceo, quòd doctissimi quoque adversariorum, Christum de se ut Deo hîc loqvutum esse agnoscunt, ut in superioris loci examinatione vidimus. Ioh. Maldonatus.

Cap. XI.

Vndecimum argumentum ex illis Christi verbis Matth. 19. 17: *Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.*

Tertium locum constituemus illum, qui apud eundem Matthæum extat capite proximè præcedenti, nempe 19. 17. ubi, cùm juvenis quidam ita Christum fuisset alloqvutus: Magister bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? *his ei verbis respondit Christus, ut tum in Græcis codicibus apud ipsum Matthæum, tum in* Mar. 10. 18. *Latinis etiam apud Marcum & Lucam legitur:* Luc. 18. 19. Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus, *vel* solus Deus. *quem locum & olim & hodie multi ita sunt ausi accipere, ac si Christus ex confessione istius juvenis docere voluisset, se esse Deum illũ unum, sive summum: quod si falsum esse ostenderimus; statim in illos argumentum retorquebitur, & contrarium ejus, quod illi volunt, hîc a Christo pro concesso sumi, apparebit. Et illi quidem ita argumẽtari Christum credunt: Nemo est bonus, nisi Deus, nempe summus. Ego ex*

tua con-

11. Arg. ex Math. 19. 17. *tua confeßione sum bonus. Ego igitur sum Deus summus. Sed primùm Christus nuspiam, utut longè majores ejus rei occasiones haberet, sese Deum eße, vel expreßè dixit, vel apertè docuit, ut cuilibet evangelicam historiam legenti constabit; imò ut suprà alicubi monuimus,* sect. 1. c. 1. & l. 2. c. 2. *cùm illi objiceretur, quòd se Deum faceret,* Dei *nomen studio declinavit,* Ioh. 10. 33. & d. *&* *se* Filium Dei *profeßus est; nedum ut se Deum illum summum eße aut profeßus fuerit, aut id demonstrare fuerit conatus. Quantò ergo minùs hoc loco, ex sola* boni *voce, & quidem nomini* magistri *addita, rem tantam collegit? Deinde, si Christus docere hunc* juvenem *voluißet, se eße Deum illum supremum; voluißet etiam eundem intelligere, neminem præter se eße, cui* Dei *aut* boni *nomen κατ' ἐξοχὴν sumptum conveniat. Dixit enim neminem eße bonum, præter unum, nempe Deum. Ostendimus autem jam alibi, si quis dicatur eße is, cui soli quippiam competat, illi ipsi quoque subjecto soli idem tribuendum eße.* sect. 1. in defensione 1. arg. & cap. 7. *Quòd si ergo Christus, se Deum illum eße, qui solus sit bonus, docere voluißet; intelligere juvenem illum voluißet, neminem præter se talem eße. Atqui hoc falsum est: cum præter Christum talis sit Pater, ille nempe Deus, de quo, tanquam a se diverso, tum alibi frequentißimè, tum in eadem oratione loquitur. Quòd si quis dicat Christum intelligi voluiße, nullum eße præter se alium, ratione ha-*

 II. Arg. ex Math. 19, 17.
tione habita essentiæ, cui Dei & boni *nomen per excellentiam sumtum conveniat; esse tamen alium, ratione habita personæ; is nimirum pro concesso sumet id, quod falsissimum esse omnes agnoscunt, juvenem illum inter essentiam & personam distingvere jam novisse, & ei constitisse, plures personas divinas in una numero essentia esse posse; vel dicere cogetur, Christum hunc juvenem, distinctionis illius ignarum, hoc suo sermone in gravissimum errorem impulisse, nempe ut crederet, nullam præter Christum aliam esse personam, cui Dei aut boni nomen, ita, ut diximus, sumtum, conveniat. Fierine potuit, ut rem tantam tam breviter attingeret Christus, & hominem ignarum ea de re non erudiret? Denique ipsa Christi verba,* Quid me vocas bonum? nemo bonus, nisi solus Deus, *satis apertè docent, Christum titulum tantum, utpote soli Deo competentem, repudiâsse; nedum ut eo arrepto, rem adhuc incredibiliorem, nempe se esse summum illum Deum, inde concluserit. Quid ergo, inquies; Christus non erit bonus? Respondemus, vocem* boni, *cùm ita sumitur, ut non nisi Deo summo competat, quemadmodum hoc loco fit a Christo,* κατ' ἐξοχὴν, *ut jam antea monuimus, accipi, & eum denotare, qui omnium perfectissima ratione, atque ex seipso bonus sit. quo pacto & sapientiam, & potentiam, & immortalitatem sumi, cùm solus Deus sa-* Rom. 16. 1. Tim. 1. & 6.

piens,

11. Arg. ex Math. 19. 17. vid. sect 1. de fes. arg. 1

piens, potens, immortalis dicitur, alibi jam vidimus. In hac significatione negat Christus, se esse bonum. Nam si objicias, juvenem illum non simpliciter Christum appellâsse bonum, sed magistrum bonum, *& sic in tam perfecta significatione vocem boni non accepisse, sed in ea, quæ magistro divinitùs dato convenire posset: respondemus, juvenem illum, cùm inusitato quodam more Christum ita compellâsset,* Magister bone, *quo pacto eum aliàs appellatum fuisse nuspiam deprehendimus, eum singulari quadam ratione bonum appellare, & per quandam excellentiam illi hoc nomen tribuere voluisse. Etsi autem de tam perfecta vocis significatione, quæ soli Deo convenit, non cogitârit; tamen cum hujusmodi appellatio, propter singularitatem suam, a communi consvetudine recedentem, significationem tam perfectam, & sic divinitatem quandam, redolere videretur; modestiæ Christi summæ fuit, hunc titulum, tanquam soli Deo verè competentem, non admittere, sed declinare ac repudiare. Et hoc quidem longè magis decuit, quàm eum titulum, alia mente prolatum, in supremæ suæ deitatis confessionem trahere. Simili quadam ratione idem Christus infrà Matth. 23. 8, 9, 10, discipulos monet, ut Rabbinorum ac magistrorum titulo sese insigniri non patiantur; quia unus sit magister noster Christus; néve quempiam in terris Patrem vocent; quia unus sit Pater noster, qui in cœlis est: etiamsi fortè*

ii, qui

ii, qui eos Rabbi aut Magistros appellarent, de 11. Arg. ex Math. 19. 17.
tam perfecta significatione, in qua eæ appellationes non nisi Christo convenirent, minimè cogitarent, imò ne verisimile quidem eßet cogitare; neque etiam nos Patris nomen in tam excellenti significatione sumeremus, quâ id non nisi Deo summo conveniret. Satis enim est, ejusmodi appellandi consvetudinem, sapere aliquid nimium, atque adeo divinius quippiam redolere, quod non nisi Christo, aut Deo summo conveniat. siquidem modestia etiam ea fugit, quæ speciem habent nimii. Quod ergo perfectißimæ humilitatis magister istic verbis docuit discipulos, id in loco nostro docuit exemplo, dum Boni *titulum, tanquam nimium, ac soli Deo proprium, repudiavit. Hinc autem patet, longè aliter, quàm adversarii censent, atque adeò contraria ratione, argumentatum fuiße Christum, hoc nimirum pacto:* Nemo est bonus, nisi Deus, nempe summus; quod perinde est, ac si diceret: Quisquis est bonus, nempe κατ' ἐξοχὴν, is est summus ille Deus. At ego non sum Deus ille summus. Quare non sum bonus, κατ' ἐξοχὴν nomine hoc sumto; nec ita a te fueram appellandus.

CAP. XII.

Argumentum duodecimum ex verbis Christi ad Patrem: *Non sicut ego volo, sed sicut tu.*

12. Arg. ex Matth 26. 39. Quartum locum faciemus illum, ubi Christus ita suas ad Patrem preces conclusit, *Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu,* seu, ut Lucas loquitur, *Non mea voluntas, sed tua fiat.* Ex his enim verbis colligitur, Christum non esse supremum illum Deum. Deus enim summus nulli alii personæ de se statuendi, & contrà etiam, quàm ipse cuperet ac vellet, decernendi arbitrium permittit, aut permittere potest. Alioquin hoc ipso facto personam illam se superiorem agnosceret. Deo autem summo nil est superius. Iam verò Christus hic alii personæ, nempe Patri suo, de se statuendi, & contrà etiam, quàm ipsemet alioqui vellet, decernendi arbitrium permittit. Deinde, si Christus supremus ille Deus fuisset, unus etiam idemque cum Patre, ut & adversarii contendunt, Deus, seu unius cum illo essentiæ fuisset: alioqui duo dii summi forent. Atqui ex hoc loco constat, Christum non fuisse eundem cum Patre Deum, seu ejusdem cum illo essentiæ. Nam si fuisset; una etiam illi cum Patre voluntas, idemque numero voluntatis fuisset actus, ut suprà alicubi docuimus. Ex hoc autem loco apparet, voluntatem utriusque diversam fuisse, diversumque illius actum: imò fieri potuisse, ut una alteri in re illa, de qua a-

Math. 20. 39. Luc. 22, 42.

hac sect. c. 5. & 6.

qua agitur, esset contraria, quamquam ita, 12. Arg. ex Math. 26. 39.
ut voluntas Christi Patris voluntati cedere parata esset. Alioqui minimè dicere potuisset, *verùm non mea voluntas, sed tua fiat.* siquidem non potuisset non propria ipsius voluntas fieri, si Patris voluntas fieret, nec potuisset, verbi gratiâ, cupere Christus, ut calix ille a se transiret, si Pater eum transire nollet.

Defensio Argumenti.

Respondebitur hic statim, ex verbis manifestè apparere, Christum secundùm humanam naturam ita loqui, non secundùm divinam. Et nos *quidem credimus, Christum secundùm humanam naturam, seu ipsam illam humanam naturam hîc loqui, sed ita, ut simul concedendum sit, aliam in eo naturam, nempe divinam illam, non esse. Nam primùm simplex illa negatio,* non mea voluntas fiat, *non permittit, ut in Christo alia fuerit natura, & quidem potior, secundùm quam ipsius voluntas omnino fieri debuerit; quemadmodum necesse foret statuere, si in Christo divina illa fuisset natura, quae eadem numero & Patris esset. Vt taceam, absurdum esse, imò planè impossibile, in Christo eodem tempore contrarias de eadem re fuisse voluntates, quarum altera vellet calicem ab ipso transire, altera nollet. Certè simul quoque duas personas in ipso agnoscere foret necesse.* Nam

 ut alte-

12. Arg. ex Math. 26. 39. *ut alteram attexamus rationem, ob quam illa naturarum distinctio hîc locum non habeat; necesse est Christum hæc de se dixisse, quatenus persona est. Nam operationes hujusmodi, quales sunt, velle, ac porrò etiam petere, non nisi suppositorum sunt intellectu præditorum, quà talium; atque adeò nonnisi personarum, quà talium. Vel ergo necesse est adversarios statuere, Christum hæc de se loqvutum, quà divina persona sit, una nimirum ex personis Trinitatis, quod falsum esse docuimus, & illi ipsi, qui distinctione naturarum hîc utuntur, agnoscunt; vel necesse est agnoscere, humanam ipsius naturam, secundùm quam voluerit illa, ac petierit Christus, personam esse; & sic, ne duæ in ipso personæ, contra omnem & rationem & scripturam, cum Nestorianis statuantur, divinam in illo essentiam ac personam non extare. Denique animadvertendum est, eum non naturæ suæ divinæ arbitrio ac voluntati, sed Patris voluntati se hîc subjicere, & sic non naturam naturæ, sed personam personæ, & illius voluntatem hujus voluntati opponere. Quare in Christi persona eam voluntatem, quam Patri tribuit, & suæ simpliciter opponit, planè non extitisse fatendum est.*

Cap. XIII.

Argumentum decimum tertium ex verbis Hebr. 5. 5: *Christus semetipsum non clarificavit?* &c.

Hucusque ex Evãgelicę historię scriptoribus, atque adeò non nisi ex ipsius Christi sermonibus loca attulimus, in quibus ea de Christo negantur, quæ de eo negari nullo modo possent, si is Deus supremus esset. quibus placet subjungere illa D. Auctoris Epist: ad Hebr: verba, quæ extant cap: 5. 4. 5: *Nec quisquam sumit sibi honorem*, (nempe Pontificatûs, seu summi sacerdotii) *sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret: sed qui loqvutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Nam si Christus esset summus ille Deus, quomodo seipsum non clarificâsset, ut pontifex fieret? si modò Deus ille summus Pontifex esse potest; de quo infrà. Etenim a Deo supremo omnis pontificatûs honor pendet, & in alios confertur. Et eo ipso, quòd Pater eum clarificavit, ut Pontifex fieret, quemadmodum hîc affirmatur; semetipsum etiam clarificâsset Christus, ut Pontifex fieret, si is summus ille, atque adeò unus cum Patre Deus esset. Atqui id hoc loco negatur, & is, qui dixit ad eum, *Filius meus es tu*, ipsum clarificâsse, non ipse seipsum dicitur.

13. Arg. ex Hebr. 5. 5.

DEFENSIO ARGUMENTI.

13. Arg. ex Heb. 5. 5.

EXceptio de duabus naturis hîc non magis locum habet, quàm in locis superioribus, tum ob simplicem negationem; tum propterea, quòd Christus hîc consideretur, quà officium sacerdotale adeptus est, quod ei non nisi quà persona est, competit. quòd si illa persona est supremæ divinitatis, ipsi naturæ divinæ ea, quæ de Christo hîc dicuntur aut negantur, attribuenda aut neganda erunt. Cum persona divinitatis supremæ nihil aliud sit, quàm natura divina subsistentiâ prædita. Adde, quòd ea, quæ Christo hîc tribuuntur, eatenus ei adscribuntur, quà Dei Filius est. Etenim verba illa Psalmi secundi non ideò citat D. Auctor, ut eum, qui Christum glorificârit, ac pontificem fecerit, simpliciter tantùm describat; sed ut ea ipsa descriptio doceat, Christum a Deo Pontificem esse factum. Nam præter consvetudinem & hujus & cæterorum divinorum auctorum, qui descriptiones personarum ad materiam subjectam accommodatas, non a re alienas, adhibere solent; etiam verba sequentia id docent. Subjicit enim D. Auctor: quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedech. *Ex quibus verbis liquidò cernitur, etiam in priori loco de sacerdotio, quod Christo datum fuerit, sermonem esse. Atqui locus ille vulgò de Christo secundùm divinam naturam accipi, & ad generationem ipsius ex essentia Patris, ab omni æternitate factam, torqueri solet. quod*

 13. Arg. ex Hab. 5. 5.
let. quod quamquam absurdum est, & præter alia, cum verbis Pauli Act: 13. 32, 33, atque adeò cum hoc ipso loco pugnat: eorundem tamen exceptionem de humana natura, secundùm quam hic locus de Christo sit accipiendus, excludit. Denique si de certa tantùm natura, non verò de tota Christi persona loqui hîc voluißet Auctor divinus, non Christum Patri, sed sibi ipsi secundùm divinam naturam opposuißet, & quod humanæ ademißet, divinæ tribuißet. Id autem non fecit; nec facere potuit. Si enim eo ipso Christus factus est à Deo Pontifex, quatenus a Deo genitus est, adeoq; Dei Filius extitit, uti divinum auctorem indicare manifestè videmus; a se ipso, ne secundùm divinam quidem naturam considerato, Pontifex constitui potuit. Aliàs Christus fuißet genitus a seipso, secundùm divinam naturam considerato, & sic sui ipsius eßet filius; divinaq; natura potuißet ad ipsum dicere, Filius meus es tu, ego hodie genui te. *quod quàm sit absurdum, quamq; secum ipso pugnet, quivis cernit. Verùm enim verò is demum locum hunc, & argumentationem Auctoris rectè intelliget, qui animadverterit, Christum eatenus præcipuè Dei Filium dici, quatenus summam cum Deo similitudinem, ipsius beneficio est adeptus: non fuiße autem Christum Deo similiorem effectum, quàm tum, cùm perpetuam domûs Dei administrationem, ac populi divini in æternum curandi servandiq; munus est adeptus; id*

quod sacerdotio ipsius continetur. siquidem id munus Regio non opponit D. Auctor, sed hoc in illo aliqua ratione includit. Verùm hæc obiter hic dicta sunto, infrà lectori profutura.

14. Arg. ex Ioh. 14. 28. Pater major me est.

Cap. XIV.

Argumentum decimum quartum ex verbis Christi Ioh. 14. 28: *Pater major me est.*

Enumeravimus adhuc loca non pauca, in quibus aliquid de Christo negatur, quod de eo negari non posset, si is Deus ille summus esset. Sequitur, ut ea loca videamus, in quibus ei aliquid tribuitur, quod tribui non posset, si is Deus ille summus esset; & quidem ea primùm, in quibus aliqua Patri præ ipso prærogativa adscribitur, & sic Pater Christo superior constituitur: cujusmodi & ea fuerunt, quæ hucusque adduximus. Initium autem iterum faciemus a Iohanne, apud quem hujus quoque generis plurima extant testimonia: inter quæ primum locum dabimus illi, in quo Christus apertissimis verbis, Patrem sese majorem esse profitetur, quod quidem facit cap: 14. 28. ubi ait: *Pater* (in Græco additur *meus*) *major me est.* cui adjungi debet ille cap: 10. 29. locus, ubi idem Christus ait: *Pater meus, qui dedit mihi* (nempe oves)

pe oves) *major omnibus est*. Vbi quidem isto- 14. Arg. ex Ioh. 14. 28. Pater major me est.
rum *omnium* nomine, Christum quoque ipsum includi, tum collatio cum illis cap: 14. verbis, tum illud ostendit, quòd Patri eodem in loco tribuit, quòd sibi oves illas dederit, ac porrò sibi, quòd eas a Patre acceperit. Atqui Deo supremo nemo major esse potest.

DEFENSIO ARGUMENTI.

Hic multi veterum Auctorum concesserunt, Christum de se, etiam quà Filius Dei est, loqui, & eatenus Patrem sese majorem dicere, quatenus Patris nomen principium, &, ut Græci loqvuntur, caussam Filii significat. Sic præter alios Ioh. Maldonatus.
Pontificius ille, quem suprà citavimus, interpres ait exponere Athanasium, Hilarium, Epiphanium, Gregorium Nazianzenum, *Cæsarium, Cyrillum, Damascenum, Chrysostomum, Leontium, Theophylactum, Euthymium, locis eorum annotatis.* Sed haud scio, *inquit*, an plus adversariis (*Arianis nimirum, cum quibus disputabant*) concesserint, quàm æqvum erat. *Vidit nempe homo acutus, inde consequi, Christum, etiam quà Filius Dei est, non esse supremum illum Deum: siquidem eo, quà talis est, Pater sit major. qua de* sect. 1. c. 1.
re nos suprà jam satis diximus. Adde, quòd ista ratio, quâ illi Patrem Christo majorem faciunt, ad institutum Christi nihil facit. Reddit enim ibi

14. Arg. ex Ioh. 14. 28. Pater major me est.

Christus rationem ejus, quod proximè dixerat: Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem. *Quibus verbis sanè significat, aliquid sibi acceßurum boni, aut felicitatis, ubi ad Patrem abiverit; adeoq; discipulos vel ipsius caussâ gaudere debere, quòd ad Patrem abeat: quemadmodum viri doctissimi ante nos observarunt. Quid vero id ad rem facit, quòd Pater eatenus sit Christo major, quatenus divinæ ipsius, sive naturæ, sive personæ, fons sit, ipsumq; ex eßentia sua ab æterno genuerit? An non res ipsa monet, Christum significare voluiße, Patrem eatenus se majorem eße, quatenus beatior, gloriosior, potentior se sit; se verò, ubi cum illo propiùs fuerit conjunctus, & in sedem ejus propriam receptus, ejusdem beatitatis, gloriæ, potentiæ atque imperii participem fore. Sed non est neceße, ut in illa veterum interpretatione refellenda multùm laboremus. Quandoquidem hodie vix quisquam est, qui eam sequatur. Animadvertentes enim recentiores, istiusmodi interpretatione Arianorum sententiam de Christi divinitate non parùm stabiliri; illam potissimùm responsionem, quâ itidem non pauci veterum usi sunt, arripuerunt, quòd Christus istic non secundùm divinam, sed secundùm humanam tantùm naturam de se fuerit loqvutus. Quæ responsio propè iisdem rationibus, quas suprà cap. 3. hujus sectionis attulimus, si paucula in nonnullis immutaveris, refelli potest.* Nam ne ea

nunc re-

 14 Arg. ex Ioh. 14.28. Pater major me est.

nunc repetamus, quibus docuimus, exemplum hujusmodi distinctionis in sac. literis nullum extare; quin etiam hanc ipsam distinctionem sententiam adversariorum de persona Christi evertere; ostensum est a nobis, non posse id te toto simpliciter negari, qud de eodem simpliciter affirmari possit ac soleat, vel etiam omnino debeat, utut ei secundùm aliquam partem, præsertim indigniorem, non insit. Unde sequitur, etiam vice versa, non posse de toto aliquo simpliciter affirmari id, quod de eodem toto simpliciter negari possit ac soleat, vel etiam debeat, utut id ei secundùm aliquam partem, præsertim indigniorem insit. Iam verò si Christus est ille supremus Deus, Patri per omnia æqualis, ut quidem adversarii affirmant, idq́ nulla adhibita limitatione, sed simpliciter; simpliciter etiam de eo negari potest, imò debet, Patrem eo majorem esse. Neque enim magis simpliciter de eo affirmare licet, eum esse Deum illum summum, & Patri per omnia æqualem, quàm negare, Patrem eo esse majorem, vel ipsum esse Patre minorem. Quare nec affirmare Christus de seipso simpliciter potuit, si ipsemet Deus ille summus fuit, Patrem se majorem esse. Quò accedit, quòd hujusmodi affirmatio, Pater meus major me est, *æquipollet hujusmodi negationi,* Ego non sum tam magnus, ut Pater meus, *quemadmodum per seipsum quivis cernit, & scopus horum verborum a nobis suprà indicatus docet. Significare enim ve-*

nim voluit Christus, sibi aliquid adhuc deesse, quod Pater habeat; & proinde, ut & ipse idem adipiscatur, sibi ad Patrem abeundum esse. Quare cum docuerimus, non posse de toto negari, quod de eodem toto simpliciter affirmari possit aut debeat; non potuisset Christus ita de se loqui, si ob alteram naturam, & quidem potiorem, contrarium de se intelligi voluisset. Deinde cùm is, qui loquitur, sit ipse Dei Filius: dicit enim, Pater me major est; eo ipso indicans, Deum Patrem Filio suo majorem esse; vel necesse est dicere, Patrem ipsâ naturâ Christi divinâ majorem esse, id quod adversarii illa ipsa distinctione sua evitare conantur; vel fatendum, Filium Dei non esse personam supremæ Deitatis. quandoquidem persona supremæ deitatis nihil aliud est, quàm ipsa divina natura subsistentiam suam habens, ut superiùs diximus cap. 3. Præterea interpretatio adversariorum, vim verborum Christi planè enervat, & ad id, quod spectabat Christus, invalida reddit. Ideò enim Christum hæc verba protulisse vidimus, ut discipuli cernerent, sibi ad Patrem, ut majori potiretur felicitate, abeundum esse; ac proinde non tantùm non tristarentur, sed etiam lætarentur, eum abire. At si Christus secundùm unam tantùm naturam Patre fuisset minor, & interea in se habuisset naturam aut personam, Patri per omnia æqualem; nihil opus fuisset, eum ad Patrem tanquam majorem ire, ut majori felicitate potiretur; nec di-

 14. Arg. ex
nec discipuli caussam habuißent gaudendi, quòd a Ioh. 14. 28.
se abiret, sed potiùs tristandi, quòd cum posset non Pater ma-
abire, abiret tamen; potuissentq́; Domino statim iur me est.
objicere: Imò verò, cur tu ad Patrem, tanquam te majorem abis, cum eâ sis præditus naturâ aut personâ, quæ Patri sit per omnia æqualis, eaq́; natura tibi etiam nobiscum in terris versanti semper intima adsit. Quin ergo apud nos manes, & eam felicitatem, quam apud Patrem quæris, hic tibi ipse paras? Vides, hac ratione, si ea ex adversariorum mente accipiatur, apud discipulos nihil effecturum fuisse Christum. Efficere autem plurimùm potuit, si omissa illa naturarum distinctione, verba simpliciter & absolutè, prout prolata sunt, de se accipi voluit.

Verùm sunt nonnulli viri docti ex adversariis, qui hæc Christi verba, uti & alia non pauca apud eundem Iohannem loca, nec de humana Christi vide Ioh.
natura, nec de divina putant esse accipienda, sed Calv. Ad-
de toto, ut loqvuntur, complexo: quia tametsi mon. ad fra-
Deus sit æternus, cùm tamen ad nos descendit, tres Polo-
medius esse cœperit inter Deum & nos. Sed nihil nos.
illi proficiunt. Etenim vel volunt, Filium, cùm ad nos descendit, desiisse esse Deum supremum, vel non volunt. Si volunt; Filius nec est, nec fuit unquam Deus supremus. Hic enim non potest unquam desinere esse Deus supremus. Si non volunt; non potuit Filius propterea simpliciter diei Patre minor, aut, quod idem est, Pater ipso major. Quia

Deo su-

Joh. 14. 28. Pater major me est.

Deo supremo nemo simpliciter, imò nemo ullo modo major est. &, si vera est adversariorum de Christo sententia, Filius dici debet Patri per omnia æqualis. Non potest autem, ut antea ostendimus, idem de eodem toto simpliciter & affirmari & negari. Deinde cum totum illud complexum, de quo verba ista Christi dicunt esse accipienda, sit persona Christi, seu Filius ipse Dei, ut nec illi diffitentur, & nos antea ostendimus; necesse est ut fateantur, vel personam illam non esse personam supremæ deitatis, vel etiam de natura divina dici posse, Patrem ea majorem esse, quemadmodum paulò antè est a nobis demonstratum. Non repetimus etiam illam rationem, quâ responsionem hodie apud adversarios maximè receptam refutavimus; nempe quòd hujusmodi interpretatio vim verborum Christi enervet, & ad id, quod intendebat, inefficacia reddat. Eadem enim ratio etiam adversus hanc interpretationem militat. Nam si ita sunt accipienda hæc verba, ut nihilominus intelligi possit, vel potiùs debeat, Christum esse supremum Deum, seu naturam Dei supremi in sese habere; non sunt ea idonea ad ostendendum, Christo ad Patrem fuisse abeundum, & discipulos gaudere debuisse, quòd ad Patrem esset abiturus; quemadmodum ex superiùs dictis intelligi potest. Adde, quòd, si Christus ideo se Patre minorem diceret, quia medius sit inter Deum & nos; semper eo sensu Patre minor esset, etiam

postquam

postquam in cœlum ascendit, & ad dexteram Patris consedit. quandoquidem Christus etiamnum medius est inter nos & Deum: cum sacerdos sit, & advocatus noster, qui pro nobis apud Patrem interpellet. quam ob caußam ipsi adversarii eum mediatorem nunc eße dicunt. Atqui Christus satis ostendit his verbis, se, postquam ad Patrem abierit, eo non fore ampliùs minorem. Vnde illi ipsi, cum quibus nobis hîc res est, dicunt, Christum in his verbis statum præsentem comparare cœlesti gloriæ. Etenim, ut superiùs jam indicavimus, quia Filius gloriâ illâ, h. e. immortalitate ac sublimi illa in omnia potestate adhuc carebat, ideo Patre minor erat; eandem adeptus, Patre non ampliùs minor censetur. Neque enim hîc exactißima, & omnibus numeris absoluta æqualitas spectanda est. Quare non eatenus se Christus Patre minorem, aut Patrem se majorem dixit, quia ipse sit inter Deum & nos medius. Non commemoro nunc, illos, cum quibus nobis res est, statuere, Christum etiam ab initio mundi aliqua ratione Dei & hominum mediatorem fuiße. Vnde consequeretur, divinam ipsius personam, absque humana natura existentem, jam ante illum, quem intelligunt, descensum, Patre minorem fuiße. Nec illud hîc urgeo, si Christus, quia ad nos descendit, h. e. ut illi censent, humanam naturam aßumsit, medius inter nos & Deum, ac porrò Patre minor evasit: neceße eße, & Patrem & Spiritum sanctum medium in-

14. Arg. ex Ioh. 14. 28. Pater major me est.

15. Arg. Filii a Patre in mundũ est missus.

ium inter nos & Deum, ac seipso minorem evasisse. Neque enim potuit Filius, ejúsve natura divina humanam aßumere, quin simul & Patris & Spiritus sancti natura, ac porrò ipsemet Pater ac Spiritus sanctus eandem naturam humanam aßumeret, si verum est id, quod adversarii dicunt, istorum trium naturam divinam numero unam eandemq; eße. qua de re agemus libro secundo.

sect. 2. c. 5.

Cap. XV.

Argumentum decimumquintum ex eo ductum, quòd Filius a Patre in mundum sit missus.

Secundo loco illud afferri potest, quod toties apud Iohannem legitur, Christum a Deo vel a Patre missum. quod etiam apud alios scriptores reperitur, & inter alios apud Paulum, cùm ait: *Deus Filium suum misit in similitudine* (sic est in Græco) *carnis peccati*, Rom. 8. 3. & Gal: 4. 4: *Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub Lege.* Hinc enim consequitur, Christum non esse supremum illum Deum. Nam hujus non est mitti, sed mittere; quia ejusdem etiam non est, ulla ab altero mandata accipere; sed omnibus dare. Omnis autem legatus, quà talis, mandata ab altero accipit, & ad alterius voluntatem ac nutum dicta fa-

vide Ioh. 3. 17: 4. 33: 5. 23, 24, 30, 37, 38. & alibi passim.

dicta factave sua, quæ ut legatus suscipit, componat necesse est: alioqui legati munus non obibit. Vnde & Christus, ut supra vidimus, ait Ioh. 12. 49: *Qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar.* & v. sequenti: *Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.*

15. Arg. Filiꝰ a Patre in mundũ est missus.

Defensio Argumenti.

Hic non facilè ad naturarum distinctionem confugere solent adversarii; partim quia volunt, Christum, antequam e virgine nasceretur, a Patre fuiße e cœlo mißum, imò hunc ipsum in finem fuiße mißum, ut e virgine nasceretur, humanamq́ naturam aßumeret; partim, quia cernunt, mitti, & sic legati munus sustinere, non nisi personæ, quâ talis est, convenire. ut taceam, si secundùm humanam tantùm naturam missus eßet Christus, consecuturum, eum etiam a seipso, seu a divina sua natura, mißum eße; cum tamen missionis suæ auctorem aliam personam, nempe Patrem, ubiq́ faciat, seipsum nunquam; imò expreßè, ut suprà vidimus, neget, se a seipso venisse. Ioh. 7. 28.

Quare aliò confugere solent adversarii, & ex eo, quòd Christus a Patre mißus fuerit, consequi negant, eum Patre minorem eße. Plærique sanè eorum aßerunt, eum salva sua cum Patre æqualitate, etiamtum, cùm humanam naturam nondum as-

15. Arg. Filiᵘˢ a Patre in mundū est missus.

dum aßumsißet, & ante Legem, & sub ipsa Lege, a Deo mißum, indéq; angelum, seu nuncium ac legatum, sæpius appellatum fuiße; quod nos in libro de Deo, cùm de nomine Iehova ageremus, satis, ut arbitror, refutavimus. Ajunt autem illi, non eße inusitatum, ut senator v. g. aliquis a collegis suis, quibus cæteroquin auctoritate ac potestate par sit, mittatur, & eorum nomine legationem obeat. quin etiam majorem a minore mitti poße; sive quia id munus ipsemet sponte sua in se recipiat, sive quia id precibus aliisve persvasionibus ab eo impetretur. Sed primùm, rationem consecutionis argumenti nostri non refellunt, quâ salvâ, argumentum ipsum salvum est. Deinde si ita se res habet in divinis, quemadmodum in humanis illi fieri contendunt, ut nimirum par a pari, imò etiam major a minori mitti possit; nil prohibebit, quominùs etiam Pater a Filio aut Spiritu sancto mittatur: id quod ipsorum etiam adversariorum sententiæ repugnat, qui negant, Patrem a Filio, aut a Spiritu sancto, sive separatim, sive ab utroque simul, mitti poße. Quamquam mirum est, eos id negare: cum tres illas personas sibi invicem per omnia æquales statuant; ita ut nil repugnet, si una earum mitti possit, etiam cæteras mitti. Sed quid dico nil repugnare? cùm fieri non possit, ut una mittatur, quin mittantur etiam cæteræ: siquidem unius sint essentiæ: persona autem sine eßentia mitti non possit. Quòd si enim Patris etiam eßentia fuit

15. Arg. Filii a Patre in mundũ est missus.

tia fuit mißa, cùm Christus, aut Spiritus sanctus (ut de hoc quoque nunc simul agamus) fuit mißus; certè ipsum Patrem mißum fuiße neceße est. Is enim mittitur, cujus eßentia mittitur: cum idem sit quisque reipsa cum sua eßentia. Præterea ex hac istorum responsione sequetur, nil prohibere, quin Deus aut Christus ab angelis, ac denique ab hominibus mittatur, precibus nimirum, aut aliis persvasionibus adductus. Quòd si hoc absurdißimum eße omnes intelligunt; agnoscant etiam, fieri non poße, ut Christus Patri per omnia sit æqualis, siquidem ab eo mißus fuerit. Neque enim ulla alia caußa fuit, cur vel hoc, vel illud, quod priori loco diximus, absurdum eße omnes cēserent, quàm quia ratio ipsa omnes docuit, legantem quidem, ratione habita ejus rei, cujus gratiâ legationem decernit, principalem, ut cum vulgo loquar, eße; legatum verò, illius eße eadem in re ministrum. simul autē & illud intellectum fuit, Patrem Filio aut Spiritu sācto, qui ab eo prodeant, suamq; ab illo eßentiam accipiant, inferiorem, eorúmve ministrum eße nullo modo poße, nedum hominum aut angelorum. Quod ergo ad instantias, quas vocant, seu exempla in contrarium adducta attinet; hîc eos decuerat meminiße illius, quod ipsi sæpe, ubi nullus ei rei locus est, inculcare solent, malè hac in re argumentum duci ab humanis ad divina. Ratio autem diversitatis hæc est: quia nullus hominum (nisi fortè summos reges excipias, qui le-

16. Arg. Christ⁹ mã-data a Deo accepit.

gationes obire ipsi non solent,) adeò magnus est, quin in re certa alteri subjici, seve ipsum subjicere possit, atque adeò mandata ab eo accipere, eiq́; ministrare. Quare etiam is, qui alteri dignitate par est, vel etiam superior, ab eo mitti, & legationem ipsius nomine obire, eaq́; in parte illo inferior evadere, & ei tanquam principali, in negotio aliquo inservire potest. At Deus ille summus ita mutari non potest, ut aliqua in re quopiam fiat inferior, eiq́; ministret; sed semper omnibus est superior, eiq́; ministratur ab omnibus. Quare nec legati munus suscipere unquam potest.

Cap. XVI.

Argumentum decimum sextum inde ductum, quòd Christus mandata a Deo acceperit, eaq́; servârit.

Tertiò, his subjungenda sunt illa apud Iohannem loca, quibus Christus apertè profitetur, se mandata a Patre accepisse, seq́; ea servare. Ea verò sunt non pauca. Nam & cap: 10. 18. ait: *Hoc mandatum* (nempe de ponenda anima mea, ut eam iterum accipiam) *accepi a Patre meo.* & cap: 12. 49: *qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar:* quæ verba cap. præcedenti citavimus. & cap: 14. 31: *Sicut manda-*

mandatum dedit mihi Pater, ſic facio. & cap. 15. 10: *Et ego Patris mei præcepta ſervavi, & maneo in ejus dilectione.* vide etiam cap. 4. 34: & 6. 38: & 8. 29, 55: & 17. 4: & 18. 11. & illa, in quibus ſat clarè docetur, Chriſtum obedivisſe Deo, Rom: 5. 19. Phil. 2. 8. quibus adde Heb. 5. 8. Referri etiam huc poſſunt illa apud Prophetas loca, in quibus Deus Chriſtum ſervum ſuum vocat, ut inter alia fit Eſa: 42. 1. (qui locus de Chriſto citatur a Matth. cap. 12. 18.) & cap: 49. 5, 6. ejusdem prophetiæ (qui locus ex parte citatur. Act: 13. 47.) & cap. 52. 13: & 53. 11: & Ezech: 34. 23, 24: & cap. 37. 24, 25. & ille, ubi Miniſter ſacrarii appellatur, Heb: 8. 2. Quę omnia oſtendunt, Chriſtum Deum illum ſummum non eſſe. Hic enim a nemine mandata accipere, iisq; parére, nemini obedire, nullius ſervus eſſe poteſt. aliàs ſummus non eſſet. Superior enim is eſt, qui mandata dat, & cui obeditur ac ſervitur.

16. Arg. Chriſtꝰ mãdata a Deo accepit.

DEFENSIO ARGUMENTI.

EXcipiunt adverſarii vulgò, Chriſto ſecundùm humanam tantùm naturam iſta competere. Sed hæc exceptio facilè per ea convellitur, quæ ſuprà cap. 3. & 14. capp. hujus ſectionis dicta ſunt. Nam primùm ea, quæ attulimus, de Chriſto ſimpliciter ac ſine ulla limitatione dicuntur. At ſi in

Christ^9 mã-data a Deo accepit.

Christo eßet ipsa supremi Dei eßentia, seu mavis, si ipsemet Deus ille summus eßet; non minùs simpliciter, imò etiam magis de eodem illa negari deberent. Non enim magis de eo affirmare simpliciter liceret ea, quæ illi secundùm naturam humanam insunt, quàm negare, quæ ei secundùm divinam non insunt. Non potest autem idem de eodem simul & affirmari & negari simpliciter. Deinde si Christus persona supremæ deitatis est, limitatio illa secundùm humanam naturam *in illo locum non habet, nec efficere potest, ut, quod humanæ ipsius naturæ tantùm competit, de persona ipsius simpliciter efferatur. Siquidem persona divinitatis supremæ, ipsa natura divina est. divinæ autem naturæ non potest dici quippiam competere secundùm humanam; ac multò minùs de ea simpliciter efferri id, quod ipsi per se repugnat, & creaturæ tantùm competit; qualia sunt mandata accipere a Patre, ea servare, Patri servire. Tantò autem magis hæc ratio urgenda est, si constet, ea, quæ de Christo dicuntur, personæ tantùm revera ac propriè convenire: qualia sunt illa, quæ recensuimus. Non enim competunt hæ actiones propriè nisi supposito intelligenti, h. e. personæ, quà tali. præsertim quia ratione officii, quod sustinuit Christus in terris, mandata a Patre accepit, eaq; præstitit; & nunc minister sacrarii, quà Sacerdos, dicitur. Officia autem hæc non nisi personæ, quà tali, conveniunt. Iam verò quod non nisi per-*

sonæ

sonæ Christi propriè convenit, id ei naturæ convenire neceße est, quæ cum subsistentia sua personam ipsius absolvit. Quòd si ea natura divina est; concidit adversariorum limitatio, hujusmodi attributa ad humanam tantùm naturam restringentium. si humana natura; vel duæ in Christo personæ erunt, divina & humana; vel divina illa, quam adversarii statuunt, neganda erit; & humana tantùm, si eßentiam respicias, divina autem, si qualitates, quibus est a Deo donata, agnoscenda; id quod nos volumus. Non commemoramus nunc illud, quòd mandata Christus a Deo accepit, etiam quà legatus ipsius fuit. Legatum autem Dei Christum statuunt adversarii non tantùm secundùm humanam naturam, sed etiam, & quidem primò, secundùm divinam. Quo ergo pacto mandatorum acceptionem & conservationem, ac porrò servi nomen, ad humanam tantùm naturam restringunt? Neceße nempe est, ut illi dogmati priùs renuncient, quàm ista limitatione hîc utantur.

16. Arg. Christ⁹ mãdata a Deo accepit.

Cap. XVII.

Argumentum decimum septimum ex eo ductum, quòd Christus preces ad Patrem fuderit.

Quartò afferri possunt illa, tum apud Iohannem, tum apud alios scriptores sacros loca, in quibus Christus Patrem orasse legitur. Ex-

Christ⁹ Patrem oravit.

tur. Extant autem prolixæ ipsius ad Patrem preces, partim pro se, partim verò pro discipulis, tum præsentibus, tum futuris, fusæ, toto cap: 17. Iohannis. quibus adde illas in horto Gethsemane, Matth. 26. 39, 42, 44. Luc: 22. 41, 44. & illas in cruce Matth: 27. 46. Luc: 23. 34, 46. ad quarum illas, quas Christus pro seipso tunc ad Deum fudit, respiciens proculdubio D. Auctor ad Hebræos cap: 5. 7. ait: *Qui* (Christus) *in diebus carnis suæ preces supplicationesq́ ad eum, qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia*, vel (ut ex Græco verti potest) *a metu*. Quin & alibi legitur, eum pernoctâsse in precatione Dei, seu ad Deum, Luc: 6. 12. vide etiam cap: 9. 18, 28, 29: 11. 1. & Ioh. 14. 16. Ex quibus liquet, Christum Deum summum non esse. Hic enim, cum nullius ope indigeat, & a nullo pendeat, nullius opem unquam implorat.

Defensio Argumenti.

Responsio illa, quòd Christus secundùm humanam tantùm naturam oraverit, per ea, quæ & superiùs cap. 3, & 14. diximus, & cap: præcedenti ex parte repetiimus, satis refutatur. Quibus adde: si Christus, ut illa distinctio ponit, divinam in se naturam habuißet, nihil futurum fuiße

fuiße opus, ipsum ad alteram personam, nempe Patrem, confugere, quemadmodum Christum fecisse toties legimus, idq́ etiam cum lachrymis & clamore valido. Quid enim opus est ab alio petere, idq́ tanta cum contentione, atque adeo etiam cum lachrymis, quod per te ipsum, idq́ viribus naturalibus & aliunde non pendentibus, præstare semper liberrimè facillimeq́ possis; imò quod omnino præstare ipsemet decreveris? quemadmodum sanè de Christo statuendum est, si is ipse Deus summus fuit.

17. Arg. Christ⁹ Patrẽ oravit.

Ajunt hîc nonnulli, fieri poße, ut is etiam, qui aliquid per se præstare possit & velit, ab altero id petat, ut ei hac in parte honorem exhibeat, & ei benefacti gloriam quodammodo relinquat. & decuiße Christum, ut pote Filium, Patrem hac ratione honorare; & quæ a tota Trinitate proficiscantur beneficia, a Patre nominatim, tanquam e fonte petere. Quæ responsio difficultatem primùm non tollit. Nam vel volunt illi, qui ita respondent, Patri præ Filio, & sic primæ divinitatis personæ præ secunda, etiam quà talis est, aliquam prærogativam competere, vel id nolunt. Si volunt; non sunt personæ illæ ejusdem numero eßentiæ, nec Filius supremus ille altissimusq́ Deus est, ut suprà jam ostendimus. Si nolunt; nulla est caußa, cur Filius a Patre potiùs aliquid petat, quàm a seipso, (si modò quispiam a seipso aliquid petere potest) vel absque ullis precibus id per seipsum præstet. Quæ enim

c 1, & 2. hujus sect.

 caußa

Christ⁹ Patrē oravit.

caußa est in omnimoda paritate, ut Patri potiùs is honor deferatur, factiq́ gloria tribuatur, quàm Filio? Imò verò id cavendum potiùs fuißet Christo, ne exemplo precū suarum, quas ad Patrem solum fudiße deprehēditur, caußam præberet aliis, majorē honorem Patri, quàm vel ipsi, vel spiritui sancto, exhibēdi. Siquidem personis omnino æqualibus, æqualis etiam debetur honor; & ipsimet adversarii contendunt, trium illarum, quas statuunt, divinitatis supremæ personarum æqualem honorem ac gloriam eße. Quòd si dicas, ut quidem nonnulli faciunt, modestiæ Christi fuiße, ut quod per seipsum vel sibi sumere, vel aliis largiri poßet, a Patre potiùs peteret; ne ea, quæ jam dicta sunt, repetamus; quærere licebit, cuinam naturæ modestiam illam putent tribuendam? Si humanæ; ejus modestiæ non fuit, sed judicii tantùm, Patrem Filio præferre, & ad honoratiorem potiùs preces dirigere. Modestiæ majoris est ad inferiorem potiùs, quàm ad superiorem accedere. aut si omninò pares existimes personas; non magis modestiam probas, si ad hanc, quàm si ad illam accedas, precesq́ tuas convertas. Si divinæ naturæ aut personæ modestiam illam adscribant; (quemadmodum quidem neceße eße diximus, si persona illius divina, h. e. ipse summus Deus eßet) valde absurdi sunt, & in Deum summum injurii. Modestia enim, hominum atque angelorum virtus est, non Dei altißimi. illius, inquam, naturæ hæc virtus est, quæ &

quæ & extolli, & aliqua ratione dejici possit, non illius, quæ non possit. Quòd si modestiam Deo etiam summo, quà talis, audeas tribuere; nulla erit caussa, cur tantopere contendas, Christum non secundùm divinam naturam, sed secundùm humanam tantùm orasse Patrem. Non enim impossibile foret, Christum secundùm divinam naturam ita se modestiæ caussâ demisisse coram Patre, ut eum pro aliis, nempe hominibus, oraret, & dona, quæ ipsemet illis per se largiri poterat, iis impetraret. Quod tamen quàm absurdum sit, nemo non videt, & ipsi adversarii satis se cernere indicant, dum ad naturarum distinctionem in hoc argumento omnes, quod sciam, confugiunt.

17. Arg. Christ. Patrē oravit.

Sed præterea responsionem illam nequaquam admittit precum Christi ad Patrem fusarum modus, maximè ab Auctore Epist. ad Hebr. expressus, & ab Evangelicæ quoque historiæ scriptoribus ex parte indicatus. Is enim indigentiam etiam Christi, & precandi necessitatem, non modestiam solam arguit. Illius enim argumentum est, tum tanta in precando assiduitas, tum clamor ille validus, & lachrymæ, & animi anxietas, quæ in precando paulò ante mortem apparuit. Si dicas, necessitatis quidem fuisse, quòd oraverit Christus; sed modestiæ, quòd Patrem potiùs, quàm se divinámve suam naturam oraverit: ne superiùs dicta nunc repetamus; si humana Christi natura cum divina personaliter unita statuatur, necessitas illa

17. Arg. Christ⁹ Patrē oravit. *planè excludetur, præsertim in rebus ad ipsum Christum pertinentibus, in quibus tamen eum clamorem illum, & lachrymas, tantamq́; animi contentionem adhibuiße cernimus. Etenim quo pacto v. g. necessitas humanam Christi naturam impellere potuißet, ut tam ardenter Patrem oraret, ne ipsam desereret, aut ope sua destitueret, utq́; spiritum ipsius in manus suas reciperet, & ipsam a morte servaret, si naturæ divinæ, quæ id præstare & poßet & vellet, imò non poßet non præstare, indißolubili nexu juncta fuißet? Num putamus, humanam Christi naturam veritam fuiße, ne unio illa personalis dißolveretur? At de eo ne dubitare quidem cuiquam permittunt adversarii, nedum ut Christi humanæ naturæ, seu Christo homini, tale quid in mentem venire potuiße credant. An fortè vereri poterat, ne salvâ illâ unione, ipsa nihilominus perpetuò in morte maneret, & sic divina natura cum corpore exanimi atque exsangvi in omnem æternitatem personaliter unita maneret? Quis id cogitare non horreat? cum ne ad momentum quidem, si ex vero rem æstimes, id fieri potuerit. Restat ergo, ut non modestiæ, sed necessitatis caußâ & oraverit Christus, & Patrem, diversam a se personam, oraverit. nempe quia id, quod sibi petebat, per seipsum præstare non poterat; quod aliis petebat, non nisi accepta a Patre potestate, largiri poterat, quam, pro aliis orando, sibi dari tacitè petebat. Indicat prius illud D.*

18. Arg. Chriſto omnia ſunt a Patre data.

lud D. Auctor Epiſt. ad Hebr. cap: 5. 8. dum eum, cui Chriſtus preces ac ſupplicationes cum clamore valido & lachrymis obtulerit, nomine ejus proprio non expreßo, ita circumſcribit: qui poſſit illum ſalvum facere a morte, *ſeu* a morte liberare. *Hac enim deſcriptione eam perſonam a Chriſti perſona diſtingvere, & ſimul cauſsam afferre voluit, cur ei preces obtulerit; & denique, quid ſibi tunc tam anxiè petierit, indicare. At nec a Chriſto eam perſonam hoc pacto diſtinxißet, ſi Chriſtus ſeipſum non minùs, quàm ipſum Pater, a morte ſalvum reddere potuißet; cum communia non diſtingvant, ſed propria; nec cauſsam attulißet juſtam, cur ei tanto cum clamore & lachrymis, ut ſe a morte liberaret, ſupplicârit.*

Cap. XVIII.

Argumentum decimũ octavum ex eo ductum, quòd omnia Chriſto a Patre ſint data.

Quintò afferri poſſunt illa loca, in quibus ſcriptum eſt, omnia Chriſto a Patre data eſſe; idque partim generatim, partim ſpeciatim, hoc eſt, rebus certis, quæ ipſi a Patre ſint datæ, nominatim expreſſis. Quò pertinent plurima, non modò apud Iohannem, ſed & apud alios ſcriptores loca. Et quia adhuc ex Iohanne potiſſimùm citamus teſtimo-

Christo omnia sunt a Patre data.

testimonia, ideo ab eo incipiamus; præsertim quia apud eum crebriùs, quàm apud alios scriptores, expressè scriptum est, Patrem Filio aliquid dedisse. Ita igitur ait cap: 3. 35: *Pater diligit Filium: & omnia dedit in manu ejus.* & cap: 5. Christus, declaraturus verba illa, de quibus suprà egimus, *Pater diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit, & majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini;* ita inter alia ait v. 22: *Neque enim Pater judicat quemquam: sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem.* & v. 26: *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso: sic dedit & Filio habere vitam in semetipso: & potestatem dedit ei, etiã* (in græco enim est καὶ) *judicium facere, quia filius hominis est.* cui loco, quod ad vitam attinet Filio a Patre datam, non planè dissimilis est ille cap: 6. 59: *Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem; & qui manducat me, & ipse vivet propter me. Omne quod dat mihi Pater* (h. e. quemvis hominem probi animi, quem ad me Pater trahit:) *ad me veniet.* quod aliquo modo repetit v. 39. & cap: 10. v. 29: *Pater meus, qui* (ita est in Græco) *dedit mihi* (oves,) *major omnibus est.* cap: 13. 3: *Sciens* (Iesus) *quòd omnia dedit ei Pater*

in manus,

 18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

n manus. & cap:17.2: *Dedisti* (Pater) *ipsi* (Filio) *potestatem omnis carnis, ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam æternam*. & v. 5: *Clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, claritate, quam habui priùs, quàm mundus eßet, apud te*. Idem enim est clarificare, quod dare claritatẽ, uti & per se manifestũ est, & apparet ex ver:22 24. Rursus v. 6: *Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti*. & mox v.7: *Nunc cognoverunt, quòd omnia, quæ dedisti mihi, abs te sunt*. vide etiam v. 9, 11, 12, 24. Et v. 22: *Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis*: & v. 24. *ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi. quia dilexisti me ante constitutionem mundi*. Idem Iohannes initio Apocalypseos ait: *Apocalypsis* (seu revelatio) *Iesu Christi, quam dedit illi Deus, palàm facere servis suis, quæ oportet fieri citò*. Quomodo autem ei hanc revelationem dederit Deus, prolixè narratur infra cap: 5. ab initio usque ad v.10 & caussa ejus rei hæc additur, *quia occisus fuerit, & emerit nos in sangvine suo, & fecerit nos Deo nostro reges & sacerdotes*. Legatur integer locus, utpote rem totam graphicè admodum depingens. Capite autem 2. circa finem ait ipse Filius Dei: *Qui vicerit & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea*, &c. *sicut & ego accepi a*

Patre

38. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

Patre meo. quod idem aliis verbis explicat infra sub finem cap: 3. v. 21.

Iam ut ad alios Novi Testamenti scriptores accedamus, qui vel expressè, vel verbis tantundem valentibus asserunt, Christo aliquid, aut etiam omnia, quamvis divinissima, esse a Deo Patre tradita; primùm ita inter alia apud Matthæum cap: 11. 27. ait ipse Christus: *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo.* & cap: 21, 24. de se citat illa Psalmi 118. 21. verba: *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud; & est mirabile in oculis nostris.* qui locus etiam ex parte citatur Act: 4. 11. & alibi. ubi etsi verbum *dandi* non extat, res tamen extat eo verbo significata; h. e. gloriam, potentiam, atque imperium Christo a Deo datum esse indicatur. qua de re apertiùs capite 28. Matth. v. 18. loquitur Christus, dum ait: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Porrò apud Lucam ita de ipso loquitur Angelus cap: 1, 32: *Hic erit magnus, & Filius altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem* (seu *solium*) *David Patris ejus; & regnabit in domo*(Græcè *super domum*) *Iacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* & cap: 22. 30. ait ipse Christus: *Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum.* Dispositio enim illa dationem arguit. Apud eundem

autem

 18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.
autem scriptorem in Actis c. 2.33. ait Petrus: *Dexterâ igitur Dei exaltatus* (Christus,) *& promissione Spiritûs sancti accepta a Patre, effudit hunc, quem* (Græcè *hoc, quod nunc*) *vos videtis & auditis.* & mox, cùm citasset de Christo Davidis verba: *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*; addit vers. 35: *Certissimè sciat ergo omnis domus Israël, quòd & Dominum eum & Christum fecit Deus, hunc Iesum, quem vos crucifixistis.* & cap. 3. 13: *Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus Patrum nostrorum, glorificavit Filium suum Iesum.* & cap: 5. 31: *Hunc principem & salvatorem Deus exaltavit dexterâ suâ ad dandam pœnitentiam Israëli, & remissionem peccatorum.* & cap. 10. 42: *& præcepit nobis* (Christus) *prædicare populo & testificari, quòd ipse est, qui constitutus est a Deo judex vivorum & mortuorum*; quod ex parte repetit Paulus infrà cap: 17: 31. ex cujus Epistolis, ne nimis prolixi simus, aliquot tantùm adducemus loca, 1. Cor: 15. 27. ex Psal: 8 ait, *omnia subjecit* (Deus & Pater) *sub pedibus ejus* (nempe Christi.) *cùm autem dicat,* (vel *dicit* potiùs) *omnia subjecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui subjecit ei omnia.* quod etiàm dilucidè explicat ad Eph: 1. 20. & d. ubi ait, quòd Deus Domini nostri Iesu Christi, Pa- vide ℣ 17.

88. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

sti, Pater gloriæ *constituit* (Christum) *ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro. & omnia subjecit sub pedibus ejus: & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam,* (Græcè *super omnia Ecclesiæ,*) *quæ est corpus ipsius,* &c. & Phil: 2. 9. & d. *Propter quod* (nempe quia Christus humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem crucis) *& Deus exaltavit* (Græcè *superexaltavit*) *illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingva confiteatur, quòd Dominus* (scil. sit) *Iesus Christus, in gloriam* (ita est in Græco) *Dei Patris.* Et quis omnia scripturæ loca enumerando percensere posset? vide inter alia, Hebr: 1. 2, & deinceps usque ad finem capitis; & cap: 2. 7, 8, 9: & c. 3. 2, & d. & c. 5. 5, 6, 8, 9. & 1. Pet. 1. 21.

In veteri autem Testamento, præter loca, quæ in testimoniis scriptorum novi Fœderis a nobis citatis continentur, nempe Psal: 8. & 110. illustre est admodum illud Psalmi secundi v. 6, 7, 8: *Ego constitutus sum rex* (Hebræus codex habet, *Ego constitui regem,* & Deo Patri verba hęc tribuit, quæ vetus interpres Christo) *super Sion montem sanctum e-*

ctum ejus (Hebr: *meum:*) *prædicans præceptum ejus*(Hebr. *Narrabo decretum*, nempe quo rex ſum conſtitutus: Chriſti enim ſunt verba, Davidis antitypi:) *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poßeßionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea*, &c. cui jungenda eſt inſignis illa viſio apud Danielem cap: 7. 13. ubi ait: *Videbam in viſione noctis, & ecce cum* (vel *in*) *nubibus cœli quaſi filius hominis veniebat, & usque ad antiqvum dierum* (h. e. Deum illum æternum ſuprà v. 9, & 10, deſcriptum) *pervenit, & in conſpectu ejus obtulerunt* (Chald *in conſpectum ejus appropinquare fecerunt*) *eum. Et dedit* (antiqvus dierum) *ei poteſtatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & lingvæ, ipſi ſervient: poteſtas ejus, poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur.* Plura ſcientes volentes prætermittimus.

18. Arg. Chriſti, omnia ſunt a Patre data.

Ex his autem evincitur, Chriſtum non eſſe Deum ſummum. Huic enim nemo quicquam largiri, nedum omnia poteſt: cum ipſe largiatur omnibus omnia. At Chriſto tot tantaque, imò omnia Patrem largitum eſſe videmus. Quare Chriſtus Deus ille ſupremus non eſt. Poſſes & plura argumenta

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

constituere, præsertim ex illis locis, in quibus non est dandi aut donandi verbum: sed vis argumenti eadem est; ut si dicas: Qui exaltatus est a Deo, aut ab eo glorificatus, aut Dominus & Christus factus, is non est summus ille Deus.

Defensio Argumenti.

AD hoc argumentum, & scripturæ, quibus id nititur, loca, non omnes, imò nec iidem ubiq; eadem respondent. Alii enim majorem, quam vocant, argumenti directè negare videntur; alii in distinctionibus effugium quærunt. Nam quod ad priores attinet; ajunt nonnulli, Apostolum etiam affirmare, Christum traditurum regnum Deo ac Patri *1. Cor: 15. 24. quo loco idem est verbum, quo utitur Christus Mat: 11. 27. cùm ait:* Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. *Itaq; Deo etiã summo aliquid tradi darive poße ajunt. Deinde, ut Christus Ioh. 17. 2, 5. petat a Patre glorificari, & sic gloriam sibi dari; ita eundem ibidem aßerere, se Patrem glorificâße, & porrò glorificaturum.*

I. Responsio, ejusq; refutatio.

Sed primùm de ejusmodi nos loquimur datione, quæ ex gratia & benignitate quadam dantis proficiscatur: quam ob caußam largiendi *verbo in argumento nostro usi sumus. Ejusmodi enim est illa datio, quâ Christo omnia sunt a Patre data: siquidem eam Christus dilectioni Patris erga se aperte*

pertè adscribit cap: 3. & 5. Iohannis; & cap: 17. gloriam sibi destinatam precibus exorat, & Deus Psalmo secundo dicit Filio: Postula a me, & dabo tibi hæreditatem gentes, *&c: & Paulus Philip: 2. ait, Christo* donatum, *seu* ex gratia datum esse (*nam in Græco est* ἐχαρίσατο) nomen, quod est super omne nomen. *Et ratio, ob quam vis vivificandi & judicium exercendi Christo data sit, nimirum,* quia filius hominis sit, *satis arguit, ejusmodi, qualem diximus, dationem illam fuisse: quod idem liquet ex loco Danielis cap: 7. aliisq; similibus. At hujusmodi dationem non esse illam, quâ Christus traditurus est regnum Deo & Patri, omnes per se facilè cernunt. Neque enim gratiæ aut benignitati Christi in Patrem, qui nullius benignitate eget, imputari poterit. Est enim traditio illa regni talis, qualis est ducis v. g. ad certum quoddam bellum conficiendum a rege suo constituti, quo confecto, potestatem sibi datam deponat, eamq; regi suo, qui eam per ipsum hucusque exercuerat, reddat, ut per seipsum, si ita velit, eam in posterum exerceat. Hoc autem totum, jure ipso ita postulante, facit: siquidem potestas ei ad bellum tantùm illud conficiendum fuerat a rege data. Sic Christus, qui ad suos, nostrosq; hostes debellandos, potestatem regiam a Patre accepit, eamq; Patris nomine hucusque exercet, omnibus hostibus deletis, eam Patri suo reddet, h. e. ita deponet, ut eam Pater in*

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

38. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

posterum per seipsum exerceat, atque, ut Paulus loquitur, Deus sit omnia in omnibus. Ex quo *emergit altera ratio diversitatis: quòd nos de ea loquimur datione, quam inferior in superiorem exercere non potest, qualis est collatio potestatis ac juris alicujus in alterum, datio vitæ, rerúmve similium. At traditio illa regni potest in inferiorem respectu superioris, imò non nisi in illum, cadere. Facilè autem cuivis apparet, quantopere ea traditio, quâ Christus regnum Deo & Patri reddet, ab ea differat, quâ Pater Christo solium Davidis, omnemq; in cœlo & in terra potestatem, ac porrò etiam cætera dedit. quia, cùm Christo illa data sunt a Patre, is Dominus & Christus factus dicitur. At quis de Patre ausit dicere, eum tunc, cùm ei regnum tradet Christus, Dominum & Christum, a Christo factum ac constitutum iri?*

Sed deinde largiamur, aliquid Deo dari posse; quis est, qui audeat dicere, Deo supremo omnia *ab altero esse tradita? omnem ei in cœlo ac terra potestatem datam esse? ut de se Christus affirmat. Num Patri, quem supremum esse Deum inter omnes constat, conveniret hæc v. g. oratio:* Ego dispono vobis regnum, quemadmodum mihi disposuit Filius? *Num dici posset, Patri datum esse ab altero vitam habere in semetipso? eum vivere propter alterum? Num ei conveniret hæc oratio:* Filius meus, qui dedit mihi oves, major est omnibus? *Num illa:* Tui erant (discipuli, o Fili,) & tu mihi

eos de-

eos dedisti? Sed quid opus est pluribus? percurre cætera, & vide, num sine blasphemia Patri Deo summo illa possis applicare. 18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

Ex his autem facilè etiam perspicitur, quàm frivolum sit alterum, quod de clarificatione Patris ex cap: 17. Iohannis ver: 2. & 4. affertur. Tantum nimirum interest inter clarificationem Christi, quam a Patre petit, & inter clarificationem Patris, a Christo in terris profectam, quantum interest inter gloriam, quam nobis Deus promittit, Rom. 2. 7. 10. 5. 2. & aliquando per Christum dabit, & inter eam, 1. Thess: 2. 12 quam nos Deo dare aut reddere dicimur: inter 1. Pet. 5. 10. benedictionem, quâ nobis Deus benedicit, & illam, quâ nos Deo; inter laudē, & honorē, quo nos aliquādo afficiet, & eū, quo nosipsum. Nam clarifica- Ioh: 12. 26. Rom. 2. 7. 10. tio Patris a Christo profecta, erat illustratio no- 1. Cor. 4. 6. minis divini, seu bonitatis, potētiæ, sapientiæq; paternæ celebratio ac manifestatio: ea verò, quam Christus petebat, in immortalitatis & potestatis supremæ collatione cōsistebat. quod & per se manifestū est, & postea docebitur, cùm tertiā ad argumētū nostrū respōsionem refellemus. Quare in verbis Christi, Ioh: 17. 2, 4. ejusmodi est antanaclasis, ac si quis nostrûm diceret: glorifica nos, o Deus, ut nos te glorificemus: benedic nobis, ut nos tibi benedicamus: laudē illam & honorem nobis destinatum da, ut nos te laudemus atq; honoremus: vel, nos te glorificavimus in terris, te laudavimus, honoravimus, opus, quod nobis perficiendum dedisti,

Christo omnia sunt a Patre data. *consummavimus. Quare nos apud temetipsum glorifica eâ gloriâ, quam nobis destinâsti ante conditum mundum.*

Sed jam tempus est, ut alias quoque ad argumentum nostrum responsiones, seu mavis, locorum, ex quibus illud ducitur, interpretationes videamus. II. Responsio, ejusque refutatio. *Respondent ergo nonnulli, Christo omnia a Patre per æternam ex essentia ipsius generationem data esse. Quæ responsio itidem majorem argumenti petere videtur, eamq́; universaliter veram esse negare. De Patre enim tantùm eam veram esse tacitè dicitur; at non de Filio, aut etiam de Spiritu sancto. Sed hæc responsio duas præcipuè ob caussas non est admittenda. Primò quia non uno modo, ut suprà jam alicubi indicavimus, contradictionem involvit.* sup. h sect. c. 2 & 3. *Nam eundem simul & æternum, & non æternum facit: simul summum Deum, & non summum: eundem essentiâ cum Patre, & non eundem: ei æqualem, & non æqualem. Illud quidem, dum ei numero eandem cum Patre essentiam tribuit, & ab omni eum æternitate extitisse asserit: hoc, dum eundem generatum fuisse ex essentia Patris, ab eoq́; omnia, quæ ratione Deitatis habet, accepisse asserit. Deinde quia plurimis locorum a nobis citatorum manifestè refragatur. Nam quædam apertè loqvuntur de re, quæ in tempore, non quæ ab omni æternitate facta fuerit. ut locus Luc: 1. 32. & Ioh. 5. 20, & d. ubi etiam vita commemoratur, quam Filio Pater in semet-*

semetipso habere dederit, h. e. [a] *(ut doctissimi interpretes animadverterunt) vivificandi vis ac virtus, quam non pauci eum per æternam illam generationem a Patre accepiße volunt. sic & cap: 6. 37: & 17. 4: Act: 2. 33, & seqq. & cap: 3. 13: 5. 31: 1. Cor. 15. 27. Ephes. 1. 20, & d. Phil: 2. 9, & d. quibus adde omnia, quæ ex Epistola ad Hebr: ex Epistola Petri, Apocalypsi, itémque ex Psalmis, & ex Daniele citavimus. Quædam etiam caußam illius dationis exprimunt ejusmodi, quæ cum æterna illa ex eßentia Dei generatione nihil commune habet; ut quòd Pater Filium dilexerit, Ioh: 3. 35: & 5. 20: & 17, 24. quæ caußa etiam ad vitam, quam Pater Filio in seipso habere dederit, pertinet; aut quòd Filius, nempe Dei, filius hominis sit, ibid: v. 27. aut quòd obediens fuerit Patri usque ad mortem crucis, Phil: 2. 9, & d. quodq; Patrem glorificaverit in terris, & opus consummaverit, quod ipsi dederat, ut faceret, Ioh. 17. 4, 5. aut quòd id a Patre postulârit & exoraverit, ibid. & Psal. 2. 8. Et hæc de secunda responsione dicta sufficiant.*

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

a Ioh. Calvinus, VVolfg. Muscul9 & Iohan. Maldonatus.

vid. sup. c. 3. hujus sect.

Iam ut ad eas responsiones accedamus, quæ distinctione quadam argumentum solvere conantur; eæ iterùm sunt variæ. Nonnulli enim vocem dandi, *& alias, quæ similem vim habent, distingvere videntur; alii res eas, quæ datæ dicuntur; aliæ denique eum, cui datæ sint, ratione diversarum, quæ in ipso sint, naturarum, quarum una e-*

III. Respõsio ejusque refutatio.

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

jusmodi sit, ut secundùm eam dari aliquid ipsi potuerit, atque adeò omnia data sint, altera ejusmodi, ut secundùm eam ipsi nil sit datum. Et primi quidem illi vocem dandi *in majore propositione, de datione, quæ reipsa fiat, accipiendam esse dicent; minorem autem nonnisi de ea, quæ declaratione fiat. Respondent enim ad loca, quibus assumtionem nostram firmavimus, præsertim nonnulla, non ita ea intelligi debere, quasi Pater Filio res in iis commemoratas reipsa, certo demum tempore dederit, sed quòd ea illum habere, vel per æternam illam generationem accepisse, declaraverit, &, ut ab omnibus agnoscerentur, effecerit. Sic non pauci accipiunt illam claritatem,* Joh. 17. 1, 5, 22, 24. *quam a Patre Christus petierit; sic illud, quòd eum Deus Dominum & Christum fecerit;* Act. 2. 36. *sic istud,* Phil. 2. 9. *quòd ei nomen dederit, quod est super omne nomen. Sed primùm ipsimet satis vident, hanc responsionem non quadrare ad omnia, quæ adduximus, loca. At cæteris salvis, nihilominus argumentum nostrum constaret, etiamsi ista, quæ commemoravimus, aut etiam nonnulla alia, ad eum modum, quem ipsi volunt, accipienda essent.* Deinde *nulla est caussa (nisi idipsum, quod hoc argumēto impugnamus, pro caussa afferre velint) ob quam a proprietate simplicitateq; verborum discedere debeamus; imò caussæ sunt graves, ob quas ab ea discedendum non sit.* Nam *quod ad claritatem illam attinet, quam Christus a Patre flagitat* Joh. 17. *si*

is in se

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

ũ in se jam reipsa habebat id, quod isti manifestandum fuiße dicunt, nempe majestatem illius unius Dei, (hanc enim intelligere eos neceße est per claritatem, quam eum reipsa apud Patrem ante conditum mundum habuiße contendunt;) quid opus erat Patrem rogare, ut ipsum glorificaret? Id enim in manu ipsius Christi semper fuisset, non minùs, quàm in Patris: nec minùs ipse seipsum glorificaßet, quàm Pater ipsum. siquidem opera ad extra, imò omnia, illis communia eße neceße foret. Deinde Christus id a Patre petit, tanquam præmium præstiti operis, sibi a Patre commissi, ut apparet ex collatione v. 4, & 5. At præterquam quòd Deo supremo præmium dari nullum potest; quódnam hoc est operis præstiti præmium, ut Deus supremus agnoscatur eße, qui est? an non hoc Deo, nullo ullius operis respectu, summo jure debetur? nec minùs Filio, quàm Patri, aut Spiritui sancto. Præterea, quomodo explicabunt illud, Clarifica me Pater apud temetipsum? quid enim est illud apud temetipsum? An non manifestũ est, istiusmodi verba opponi solere, atq; hoc loco opponi ei, quod fiat apud homines, aut coram iis appareat, ut in posterioribus verbis tacitè opponitur illis apud me? Nõ ergo sermo est de re, quæ apud homines fieri debeat, qualis eßet manifestatio illa gloriæ Christi, quam ab æterno reipsa habuißet; sed quæ apud Deum. Quid igitur? Num fortè Pater sibi ipsi declarare majestatem

Filii

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

Filii debebat? Non satis eam nôrat? & cùm non nosset, sibi ipsi declarare debebat? Num angelis secum in cœlis versantibus? quid? non satis illi secundæ Trinitatis personæ majestatem nôrant? non oculis usurpârant?

Quod ad locum Actorum 2. attinet, ubi Deus Iesum dicitur fecisse Dominum & Christum; non patiuntur verba ejusmodi explicationem. Nam, si istorum sequamur explicationem, ita loqui censendus erit Petrus: Certissimè ergo sciat omnis domus Israel, quòd & Dominum eum & Christum declaravit Deus hunc Iesum, quem vos crucifixistis. At cui id declarârat? num angelis? nondum illi nôrant, Christum esse, quod erat, & jam pridem fuerat? num hominibus? at his ipsis verbis id Iudæis revera primùm declarabat Petrus, & per eum Deus. Deinde hæc verba deducit Petrus ex Psal. 110. *illis Psalmi:* Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis. *At in illis Christus jubetur regnare, interpretante Paulo 1. Cor. 15. 25. nō verò regnare tantùm declaratur. Num fortè jubet Pater, ut Filius ipse declaret, se regnare, sempérque regnasse? Atqui illi nobis persvadere volebant, Christum Ioh. 17. Patrem rogasse, ut ipse id faceret, cùm ipse eum vicissim, & jam glorificâsset, &* 1. Cor. 15. 24. & d. *glorificaturus porrò esset. Deinde huic sessioni ad dextram Dei opponitur apud Paulum regni traditio, quæ certè non consistet in eo, quòd non ampliùs declaraturus sit Christus, se regnare: imò, si*

Christus est unus ille Deus, tum demùm in cœlis declarabit nobis, se regnare, non minùs, quàm Patrem: cum Deus sit futurus omnia in omnibus. *Mitto alia, quæ dici de illis Psalmi verbis possent. Denique qui volunt, Deum Iesum declarâsse Dominum & Christum, vel statuunt, illum ab æterno fuisse Christum, vel certo demum tempore factum esse. Ab æterno esse non potuit. Christum enim esse, est esse unctum, id quod in Deum supremum, quatenus talis est, cadere non potest; nec quisquam, quod sciam, id ausus est dicere; sed omnes id Christo, quà homo est, convenire ajunt. Factus igitur est aliquando Christus, & quidem ab eo, cujus unctus esse dicitur, nempe Deo ac Patre. Quid ergo ambages, quid effugia quærunt? cum nihilominus fateri cogantur, eum aliquando Christum, ac porrò etiam Dominum, (Christum enim esse, est esse Regem ac Dominum populi divini) a Deo reipsa, non declaratione tantùm, factum esse, utut tandem de tempore, quo id factum fuerit, nobiscum non consentiant. Illud enim nobis hîc sufficit, quòd eum Deus Dominum & Christum reipsa fecerit. Quamquam quis est, qui, si impetrare a se possit, ut præjudicatam opinionem ad breve tempus seponat, non videat, id post mortem ac resurrectionem Christi esse factum? cum omnes loci illius, de quo agimus, circumstantiæ eò nos ducant, imò impellant; ut alios prætercam huic si-*

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

huic similes, inter quos ille Eph: 1. 19. & seqq: & Hebr. 1. 3.

Quod ad locum Phil: 2. attinet; nec illè explicationem istam admittit. Primùm, quia illis verbis explicatur præmium longè maximum demissionis & obedientiæ Christi, usque ad mortem crucis Deo præstitæ. Id verò esse non potuit, declarare, quinam ille, ac quantus sit, semperq; fuerit, h. e. ut adversariis dicere necesse est, eum Deum illum summum esse demonstrare, qua de re suprà, de loco Ioh: 17. 5. agentes, diximus. Deinde ideo inter cætera Christus superexaltatus, & nomen super omne nomen ei datum esse dicitur, ut etiam cœlestium genua ei flecterentur. Quid verò opus erat cœlestibus ea declaratione, ut Christo, secundæ nimirum Deitatis personæ, quam semper optimè novissent, & oculis, ut sic dicam, usurpássent, & adhuc usurparent, genua flecterent? Sed præterea collatio hujus loci, partim cum duobus præcedentibus, partim cum aliis scripturæ testimoniis, quæ istam explicationem non admittunt, huic autem sunt per quàm similia, hîc quoque eam repudiandam esse ostendunt. Denique ut omnia ista loca, de declaratione tantùm majestatis ac gloriæ Christi accipienda esse largiamur; nihilominus tamen inde constabit, Christum Deum illum summum non esse. Cur enim aliàs Patri, non ipsi Christo, declaratio illa tribueretur? Annon Christus eam declarare per seipsum & semper potuisset, & voluisset?

luisset? imò non potuisset non declarare, Patre illam declarante; quemadmodum paulò superiùs hoc ipso capite monuimus. Et de tertia responsione hactenus.

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

Quod autem ad eos attinet, qui distinctione potissimùm rerum Christo datarum effugere conantur; illi iterùm inter se discrepant. Alii enim, (quæ quarta jam est responsio) cùm omnem potestatem Christo datam, cùm eum ad dextram Dei collocatum, cùm Dominum ac Christum factum esse, aliaq; similia legunt, id non de jure imperandi, sed de actu atque exercitio imperii intelligendum esse ajunt. Alii, (quæ quinta est responsio) cōcedunt, etiam de jure imperandi sermonem esse, quod Christus sibi per obedientiam mortemq; suam acquisierit, quà mediator ac redemtor. Sed primùm de utraque responsione idem dici potest, quod de tertia præcedenti, nempe etiamsi hæc istorum locorum admitteretur explicatio, salvum tamen fore argumentum nostrum, salvis cæteris, quibus fulcitur, locis, quæ istam explicationem respuunt. Deinde, quod ad priorem attinet, eam loca illa scripturæ non admittunt. Etenim omnis potestas in cœlo & in terra, non actum seu exercitium imperii, h. e. actiones, quæ a regio munere proficiscuntur, sed ipsum imperandi ac gubernandi jus facultatemq; plenam denotat. Eadem vis est sessionis ad dextram Dei, vel in solio Dei, aut solio Davidis. Cum enim quispiam ab altero in solio regio col-

IV & V. Responsio & utriusque refutatio.

Christo omnia sunt a Patre data.

gio collocatur, aut sedere jubetur, non tantùm exercitium imperii, imò non ipsum exercitium primò datur, utpote quod ab eo ipso, qui in solio regio collocatur, propriè pendet; sed ipsum ei regium munus, potestas, ac dignitas conceditur. Similiter non tum demum quispiam Dominus ac Christus, seu Rex fieri dicitur, cùm imperium, quod plenissimo jam jure obtineat, ac reipsa possideat, exercet, sed cùm in ejus possessionem mittiur. Præterea, ut de posteriori etiam responsione simul agamus; vel habuit Christus semper plenum imperandi jus ac facultatem, vel non habuit. Si non habuit, quomodo Deus ille supremus esse potest? Num Deus supremus esse potest, qui jus imperandi plenissimum semper non habeat? Si habuit; quomodo ei ab altero, nempe a Patre, certo demum tempore datum donatumq́; est, ut vel actu imperaret, vel jus imperandi adipisceretur? Quomodo hujusmodi imperium illi pro demissionis ac obedientiæ præmio a Patre dari potuit, ut quidem datum esse præter locum Iohannis c. 17. 4. 5: Phil. 2. 9, & d. alia non pauca indicant. vid: Esa: 53. 10, 11, 12: Luc: 24. 26, 46, 47: Heb: 2. 9. 10: 12. 2: 1. Pet: 1. 21: Apoc. 3. 21. Etenim quod quis in potestate sua jam habet, quodq́; plenissimo jure semper obtinuit, id ei pro præmio persolvi non potest, nec omnino ab altero dari. Nam si quis dicat, fieri posse, ut quispiam duplici, aut etiam triplici jure ac titulo eandem rem obtineat, ut si iis, cui alter quippiam de-

am debeat, illius ex asse hæres, & naturâ, & testamento evadat: fieri item posse, ut rem jam possidenti, novum jus ad eandem possidendam accedat; respondemus, si quis rem aliquam jam possideat, & quidem pleno jure, dici nequaquam posse, eam illi tum demum ab altero dari, cùm novum illi ad eam possidendam jus accrescit. Quod enim meum est, meum ampliùs fieri non potest, ac proinde nec ab altero dari. Sed deinde quis dicat, rem illam tum temporis ei donari *ac* ex gratia dari? *quis dicat, eam illi pro præmio tunc persolvi? Nónne rideres eum, qui mille aureos, quos tuo jure, eóq; optimo jam possideas, tibi se donare, aut pro mercede laboris constituere, ac porrò etiam præmii loco persolvere assereret? Et etiamsi tandem eos nondum possideres, modò ii tibi jure optimo jam deberentur; nemo eos tibi vel donare, vel pro mercede laboris adhuc præstandi constituere, & porrò præmii loco persolvere posset. Nónne meritò rideres debitorem tuum, qui pecuniam, quam ipsi mutuò dedisses, se tibi donare, aut ob certum aliquem laborem sibi a te præstitum, præmii loco persolvere diceret? Quantò ergo minùs Christo potestas atque imperium donari, & præmii loco persolvi potuisset, si id jam summo plenissimoq; jure perpetuò obtinuisset, etiamsi ei novum ad illud possidendum jus accrevisset? Quare cùm omnis potestas atque imperium Christo datum donatumq; ab altero dicatur, cùm Dominus & Christus post* 18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

O *resurre-*

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

resurrectionem a Deo factus esse affirmetur, cùm id demissionis & obedientiæ præmium tulerit; fieri non potuit, ut id jam antè possideret; imò ne illud quidem, ut plenum ad eam rem jus ante obedientiam illam præstitam haberet. Quòd si ita est, quomodo Deus ille summus esse potest? Neque verò est, quòd quis existimet, illud imperandi jus, quod Christus quà mediator ac redemtor habeat, illo jure ac potestate non contineri, quod Deus summus ex seipso habet; ac porrò Christo, licèt Deus summus esset, id dari ab alio potuisse. Etenim Dei summi jus ac potestas ad omnia se extendit, quæcunque naturâ suâ injusta non sunt. Injustum autem certè non est imperium illud, quod Christo ut mediatori ac redemtori tribuitur. Et quódnam, quæso, est illud imperandi jus? nónne jus leges nobis præfigendi, easq; administrandi, jus peccata nobis remittendi, nos ab hostibus nostris tuendi, & æterna felicitate donandi? quid verò? Deo summo illa omnia faciendi jus non est? Quomodo ergo Pater jus illud Christo dedit? quomodo id per ipsum exercet, si Deus summus id ex seipso non habet? Quare & Christus id ex seipso haberet, si Deus ille summus esset. Alia nonnulla, quæ hoc loco dici possent, infrà commodiore loco dicentur.

VI. Responsio, ejusque refutatio.

Restat, ut ultimam, omniumq; usitatissimam ad loca a nobis adducta, & argumentum ex illis nexum, responsionem examinemus; quæ quidem in distinctione naturarum Christi sita est. Ajunt enim vul-

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

nim vulgò, hæc de Christo secundùm humanam naturam, non secundùm divinam dici. Sed primùm, ut superiùs cap:14. docuimus, non poßet simpliciter aßeri, Christo illa omnia data donataq́; eum exaltatum, glorificatum, Dominum ac Christum factum eße, si divinam illam naturam, secundùm quam ista de eo dici non poßent, haberet. Quandoquidem eadem illa de ipso simpliciter negari deberent, non minùs, quàm in locis citatis simpliciter de eo affirmantur. Quò accedit, quòd istiusmodi loca tacitam quandam negationem, & quidem simplicem, in se contineant, nempe Christum illa, quæ ei data eße dicuntur, ex seipso non habere. Alioquin enim data ei eße non dicerentur. At in negationibus ejusmodi, distinctionem naturarum locum non habere, suprà satis ostendimus, præsertim de loco Ioh: 5. 19. agentes. Deinde Regem, Christum, Dominum eße vel fieri, imperium tenere aut exercere, & si quæ his sunt similia, non nisi supposito intelligenti, seu personæ, quà talis est, primò ac propriè competunt. Quare vel de ipsa persona divinitatem supremam habente, quà talis est, atque adeo de ipsa natura divina statuendum est, ei hæc omnia eße a Patre donata; vel fatendum, Christum talem personam non eße. Denique si in Christo supremi Dei eßentia eßet, nulla caußa foret, cur ab alia persona, nempe a Patre, ei omnia data, isq́; Dominus ac Christus factus eße diceretur, & non potiùs a seipso. Num

sup. cap. 9. hujus sect.

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

enim natura Christi divina hac in parte otiosa fuit? num humanæ omnia non dedit? Certè dedisse adversarii contendunt; & ita dicere coguntur, tum propter arctissimum, quem statuunt, utriusque naturæ nexum; tum propterea, quòd Pater dare non potuit, quin Filius eadem simul daret, si unius est cum Patre essentiæ. Cur ergo Patri, & quidem soli, non etiam Christo, id tribuitur? Si dicas, propter prærogativam Patris præ Filio id factum; eo ipso solum Patrem Deum illum summum esse, Filium non esse, fateberis. Quamquam ne simplex quidem prærogativa efficere potuit, ut Patri toties, támque apertè, Filio ipsi nuspiam id tribueretur. Neque enim audiendi sunt illi, qui, cùm in quibusdam locis legunt, Deum Christo aliquid dedisse, eum glorificâsse, exaltâsse, Dominum & Christum fecisse, totam Trinitatem, essentiámve divinam intelligunt, ut Christo eandem actionem tribuere possint. Nam primùm, cùm toties legamus, aut expressè scriptum esse, Patrem illa fecisse, ut quidem præter alia fit in locis omnibus ex Iohanne citatis; aut Deum glorificâsse Filium, eíve aliquid dedisse; fateanturq; ipsi, Dei nomen plurimis in locis solum Patrem designare; cur hunc in illis, de quibus agitur, locis intelligi non fatentur? Nónne ipsa locorum similitudo id svadet? nónne ea, quæ generaliùs aut confusiùs videntur dicta, ex iis locis, quæ specialiùs & distinctiùs eandem rem exprimunt, præsertim cum tot sint numero

18. Arg. Christo omnia sunt a Patre data.

numero, explicanda sunt? Deinde an non manifestum est, cùm Deo actio dandi, exaltandi, glorificandi tribuitur, personam intelligi, (actiones enim ejusmodi non nisi personis tribuuntur) & quidem a Christo distinctam? quis enim vel inter ipsos adversarios ferret ita loquentem: Filius Dei Christo dedit aut donavit nomen; Filius Dei Christum glorificavit, Iesum fecit Dominum? Certè qui ita loqueretur, is Nestorianismum redolere, & duas Christo personas, Filium Dei & Christum, attribuere, ab ipsis adversariis, nec immeritò, diceretur. At eadem est ratio, si dicas, Deum illa Christo præstitisse, Deíq; nomine, Filium intelligas. neque id ignorant adversarii. Quis autem Spiritum sanctum intelligi dicat, qui nuspiam Dei *nomine in scriptura expressus reperitur; nedum ut eo nomine a Christo distinctus, eíq; prælatus esse inveniatur; nuspiam etiam Christo aliquid donâsse, eúmve exaltâsse legitur. Vt taceam, eandem quæstionem redituram, quam de Patre, ursimus, nempe cur Spiritui sancto potiùs, quàm Filio, ista tribuerentur, si Filius Deus supremus esset.*

Appendix hujus argumenti, in qua docetur, divinitatem Christo a Patre donatam esse.

Antequam ab hoc argumento penitùs discedamus, hanc ei appendiculam subjungere placet, quâ

Divinitatē Christo a Patre donatam esse. *nostra sententia adhuc magis confirmetur.* Ex lo*cis enim a nobis adductis patet, Christo divinitatem seu deitatem a Patre dono datam esse; atque adeò eum Deum a Patre factum. Unde porrò consequitur, Christum supremum illum Deum non esse. Hic enim ex seipso Deus ab omni æternitate fuit, non verò ab altero demum divinitatem suam accepit; alioqui supremus non futurus. Id autem, quod diximus, duobus potissimùm argumentis, quæ ex locis a nobis citatis & excussis ducuntur, confirmari potest. Primum est:*

Argumentum I. Qui ab alio Dominus est factus, is etiam (si Deus est) Deus ab alio factus est. Atqui Iesus, quem Deum esse constat, est a Deo factus Dominus. Ergo ab eodem etiam Deus factus est. Minor propositio, quam vocant, seu assumtio Petri est Act: 2. Major hac ratione con-

ꝟ 36. firmatur: Quia si non esset factus ab alio Deus, cum Deus tamen sit, nec Dominus fieri ab alio potuisset. Qui enim Deus est, præsertim in tam perfecta significatione, in qua Christus Deus esse perhibetur, is etiam Dominus est; &, si Deus a seipso est, etiam Dominus a seipso est; ac proinde Dominus ab alio fieri ampliùs non potest. Potest idem & hac ratione confirmari: Dominium illud Christi, vel idem est cum ipsius Deitate, vel ab ea diversum. Si idem; certè cùm is factus est Dominus, simul etiam Deus est factus. si diver-

si diversum; vel deitati illius par est, vel minus. Majus enim deitate sua Christus nil habet. Si par; (quamquam id dicere ii non possunt, qui ei supremam illam atque independentem deitatem tribuunt;) par etiam illius est cum deitate ratio: & nulla est caussa, cur, si is Dominus est factus, non etiam factus sit Deus. Si minus; itidem sequetur, eum ex semetipso non habere, quòd Deus sit. Si enim ex seipso non habet id, quod minus est; multò minùs id, quod majus est. Quo loco non est omittendum, Ambrosium in his ipsis Petri verbis, pro voce *Domini*, legere *Dei* nomen, quasi Petrus dixerit: *Et Deum eum, & Christum fecit Deus, hunc Iesum*, &c.

18. Arg. Divinitatē Christo a Patre donatam esse.

lib. 1. de Fide cap. 7.

Secundum argumentum ejusmodi est: cui id datum donatúmve est, ob quod divino cultu affici debet, ei etiam ipsa deitas data donataq; est. Neq; enim quicquam præter divinitatem est, ob quod aliquis divino cultu affici a nobis debeat, seu quod efficiat, ut quispiam cultu illo dignus sit. Iam verò Christo datum donatumq; legimus id, ob quod divino cultu affici debet, nempe omne judicium, nomenq; super omne nomen. Ita enim, ut vidimus, loquitur ipse Christus Ioh. 5. 22, 23: *Neque enim Pater judicat quem-*

Argumentum II.

Divinitatē Christo a Patre donatam esse.

cat quemquam, sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum. Et Paulus Phil.2. 9,& d. ait: *Propter quod & Deus exaltavit* (Græcè *superexaltavit*, seu *in summam sublimitatem extulit*) *illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen; ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum; & omnis lingva confiteatur, quòd Dominus [sit] Iesus Christus in gloriam Dei Patris.* Vtrobique autem de divino cultu adoratione'que, quæ Christo ab omnibus debeatur, sermonem esse, & res ipsa loquitur, & omnes fatentur. At eum illi cultum, ob judicium omne a Patre datum, ob nomen super omne nomen ei donatum, exhibendum esse, eadem testimonia luculenter asserunt. Idem facilè probari potest etiam ex illo Danielis loco, cap. 9. ubi Christus ab antiquo dierum, h. e. Patre suo, dicitur potestatem & honorem & regnum accepisse; additurque, omnes populos, tribus, ac lingvas ipsi servituras, nempe ob potestatem tantam, ac regnum ipsi datum. Quis enim regi suo non serviat? Servitus autem illa non civilis intelligitur, utpote non terreno regi præstanda; sed religiosa ac divina, ut pote regi divino ac cœlesti exhibenda. Cur ergo negant adversarii plærique, Dei-

que, Deitatem Christo datam donatámve esse? *Et sanè non pauci tum ex veteribus, tum ex recentioribus sacrarum literarum interpretibus, cùm Paulus ait, Christo donatum esse nomen super omne nomen, asserunt,* Dei *nomen istic intelligi; quia præter id nullum aliud extet nomen, quod super omne nomen sit. Quamquam in eo multi errant, quòd per* nomen *ipsam appellationem seu vocem* Dei *intelligunt. Etenim quomodo post mortem demùm ei hæc appellatio donata fuit; Iohannes Verbum seu Sermonem Deum fuisse dicat, nempe in principio ejus rei, de qua loquitur, quæ quidem est* Evangelium. *Adde, quòd Paulus de præmio loquatur, quod Deus Christo propter tantam demissionem, atque obedientiam usque ad mortem crucis, donavit. At quódnam illud præmium est, dare alicui titulum, si rem ipsam titulo designatam non des? Itáne Deus ille benignissimus atque opulentissimus præmia pro tanta pietate persolvit? Ejusmodi præmium ne Principe quidem, alióve homine potēte dignū esset. Adde, quòd, cùm quis rem ipsam habet, & quidem optimo jure, nihil est prorsus opus ei nomen dare aut donare, quo res illa designetur; præsertim cùm rei illi nomen aliquod jam est positum ac constitutum, ut quidem hîc accidit. Si quis rex reipsa sit, & quidem optimo jure, ei regis titulum donare nil est opus: cùm nemo eum illi, nisi injuriâ, negare possit. Id autem donari demum potest, quod jure etiam posset negari.*

18. Arg. Divinitatē Christo a Patre donatam esse.

vide inter alios Cornel. Cornel. a Lapide in hunc locum.

Ioh. 1. 1.

18. Arg. Divinitatē Christo a Patre donatam esse.

vide Calvin. & Bezam.

gari. Quare per nomen *illud non titulum, sed dignitatem aut potestatem, ut sit in loco simili* Eph. 1. 21. *intelligere oportet, ut nomen super omne nomen, sit dignitas aut potestas omni alia sublimior. Hæc enim est propria cultûs atque honoris tanti causa. Vt enim potestati terrenæ ac civili civilis cultus; ita supremæ ac divinæ divinus cultus debetur: quemadmodum & locus* Ioh. 5. 22. *docet, ubi* Christo *ob potestatem judicandi, quæ potestatis ipsius pars est maxima, imò omnem quodammodo in se complectitur, divinum honorem ab omnibus exhibendum esse ostenditur. Iam verò, si ita se res habet; cur adeò nobis insultant adversarii, quòd dicamus,* Christum *ex gratia* Dei Patris *Deum esse, ei divinitatem ab eo donatam, eum Deum ab eo factum constitutúmq; esse?* Cur nobis *exprobrant, quòd duos habeamus* Deos, *alterum (ut nonnulli in re tam seria cavillari non verentur) senem, alterum juvenem: quasi aut duos* Deos *haberemus summos; aut unum habere* Deum *summum, alterum verò ab eo dependentem, eiq́; subordinatum, sacris literis sit adversum, quæ multos etiam* Deos *esse disertè asserunt; & nominatim unum* Deum Patrem, *ex quo omnia, & unum* Dominum Iesum Christum, *per quem omnia, nos habere affirmant; aut quasi* Deus, *quia ab omni æternitate* Deus *sit, senex propterea meritò dicendus sit; aut juvenis* Deus Christus, *quia tempore eo sit posterior, ut* Filius Patre; *cum & sene-*

1 Cor 8. 6. cap. 1.

ctus & juventus nonnisi in corruptibilibus locum habeat, in incorruptibilib⁹ atq; immortalibus cesset. Quòd si ita Deum senem esse volunt, ut Daniel antiquum dierum vocat eum, ad quem ille, qui filio hominis similis fuerit, accesserit, & potestatem, honorem, regnum, dominiumq; in omnes terrarum populos ab eo acceperit, quod sanè ab omni æternitate factum non esse omnes cernunt; cur illud rident? cur, quod sacræ literæ tam clarè tradunt, impiè exagitant? Nondum is Christianæ religionis naturam satis novit, qui id ignorat. Christianos ab Ethnicis illud hac in parte disjungit, quòd Christiani unum Deum summum agnoscunt, nec ulli præterea divinitatem tribuunt, nisi cui eam Deus ille summus revera concesserit. sed hoc nondum eos a Iudæis aut Turcis dispescit. A Iudæis enim & Turcis illud disjungit, quòd Christiani præter illum summum Deum, etiam Filium ejus pro Deo suo colant, seu, ut Paulus loquitur, unum Deum Patrem, ex quo omnia, & in quem nos; & unum Dominum Iesum Christum, per quem omnia, & per quem nos, agnoscant. Sed hæc obiter, nec tamen absque necessitate, dicta sunt. Deflectendum enim paulùm erat a via, ut errantes in viam revocaremus.

18. Arg. Divinitatē Christo a Patre donatam esse.

Cap. XIX.

Argumētum undevigesimum, quòd Chri-

19. Arg. Christ[9] secũda est omniũ caussa.

Christus & opera & verba sua Patri adscribat: quódq; non prima, sed secunda sit rerum ad salutem spectantium caussa.

Vt igitur ad alia sententiæ nostræ argumenta pergamus; subjungi possunt illis, quæ modò attulimus, testimoniis, ea Iohannis loca, in quibus Christus opera dictaque sua Patri, tanquam primo auctori, non sibi suæque alicui naturæ divinæ, adscribit. In quibus tamen hoc loco non multùm immorabimur, partim quia nonnulla de iis superiùs diximus, cùm ea ex Iohanne recenseremus loca, in quibus aliquid de Christo negatur, quod de eo negari non posset, si Deus ille summus esset, secundo ac tertio hujus sectionis capite: partim etiam, quia proximè præcedentibus locis, in quibus aliquid dignitatis Christo a Deo datum, donatum, in eúmve collatum esse dicitur, ita sunt affinia, ut eandem propè cum illis vim habeant. Recensebimus tamen potiora ex illis, in quibus Christus opera sua Patri adscribit, (nam ea, quæ de doctrina ipsius loqvuntur, plæraque suprà sunt a nobis adducta, partim
cap. 4. verbis ipsis adscriptis, partim locis, ubi extent, annotatis) & aliquid adhuc iis, quæ superiùs ea de re dicta sunt, adjiciemus. Omisso

missso ergo celebri illo cap: 5. loco, in quo Christus asserit, se nihil ex seipso facere; Patrem sibi omnia demonstrare, quę ipse facit, & adhuc majora sibi demonstraturum opera, v. 19. 20; itemque illo cap: 14. 10. ubi ait, Patrem in se manentem, ipsum facere opera illa; de quo utroque, satis suprà dictum est; pertinent huc illa Christi verba, quæ itidem extant cap: 5.36: *Ego habeo testimonium majus Iohanne* (vel *Iohannis*, scil: *testimonio;*) *opera enim, quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea, ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quòd Pater misit me.* & cap: 10. 25: *opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me.* quid autem est, ea in nomine Patris sui facere, quàm facere potentiâ, auctoritate, ac jussu Patris? & eodem cap: v. 37. 38: *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, etiamsi mihi non vultis* (vel *velitis*) *credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis, quia* (vel *quòd*) *Pater in me est, & ego in Patre.* & cap: 11. 41. Lazarum resuscitaturus, ita ait: *Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. ego autem sciebam, quòd semper me audis: sed propter populum, qui circumstat, dixi, ut credant, quòd tu me misisti.* Ex quo loco apparet, quòd Christus Lazarum resuscitaverit, aliaque similia ediderit miracula, id inde profectum fuisse, quòd a Patre ex-

19. Arg. Christ⁹ secũda est omniũ caussa.

cap. 3. hujus sect.

19. Arg. Christ⁹ secũda est omniũ caussa.

tre exaudiretur, & virtus ea perficiendi semper illi subministraretur, vel subministrata nunquam auferretur: id quod etiam Martham, quæ Iesum esse Christum Dei Filium jam agnoverat, credidisse videmus, ut v. 22. profitetur. Horum autem nihil de Christo dici posset, si is Deus ille supremus esset, omniaque illa miracula ex seipso, seu virtute, potestate atque auctoritate sibi planè propria, ac naturaliter in se residente, edidisset. Taceo finem illorum operum a Christo perspicuè expressum, nempe ut credatur, ipsum a Patre missum esse: & sic Patrem in ipso, tanquam in unico legato, charissimoq; Filio, esse; ac vicissim ipsum esse in Patre, seu cũ illo maximè unitum esse; prout similia apud eũdem Iohannem verba alibi accipiuntur. Atqui si Christus summus ille Deus esset, & virtute sibi planè naturali miracula edidisset, non hic illorum finis esse debuisset, ut ab alio missus esse crederetur; sed potiùs ut a seipso venisse, & omnibus suo ipsius nomine præcepta dare ac promissa proponere intelligeretur.

vid. Ioh. 6. 56:14. 20:15. 4, 5: 17. 21, 22, 23, 26. 1 Ioh: 2. 5, 6. 24, 27, 28: 3. 24. 4. 12, 13, 15, 16: 5. 20.

Effugio illi distinctionis naturarum rima jam antè est præclusa, siquidem hæc de Christo simpliciter seu absque limitatione efferuntur, quod fieri non poßet, si is unus ille eßet Deus: quia eadem de ipso etiam absq; limitatione neganda eßent. Deinde,

inde, quia operationes illæ Christi supposito, seu personæ, quà talis est, propriè conveniunt, non naturæ, quæ persona non sit. Quare vel humanam naturam personam esse fateri debent, si de ea intelligere illa velint; & sic Christum divinam personam altissimumq; illum Deum esse negare coguntur; vel asserere, de Christo etiam, quà persona est divina, ipseq; ille altissimus Deus, illa dici. Præterea non alteri personæ, sed alteri suiipsius parti, hoc est, naturæ divinæ, ea adscribere debebat; nisi illam otiosam ea in re fuisse velis: cum otiosa esse non posset, Patre operante, si una eademq; numero est utriusque natura.

19. Arg Christ⁹ secũda est omniũ causa.

Addenda autem his e Iohanne petitis locis sunt illa Petri Act: 2. 22: *Iesum*, inquit, *Nazarenum, virum approbatum a Deo in vobis* (seu *apud vos*) *virtutibus, & prodigiis, & signis, quæ fecit Deus per illum in medio vestri* &c. & illa ejusdem Petri cap: 10. 38. ubi ait: *quomodo unxit eum* (Iesum a Nazareth) *Deus Spiritu sancto & virtute, qui pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Deus erat cum illo.* id quod agnoverat antea Nicodemus, dum ita Christum alloquitur: *Scimus, quòd a Deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum illo.* Atqui si Christus Deus ille supremus esset, nec Deus per illum ea facere dicendus esset; nec hanc Petrus afferre caussam de-

19. Arg. Christ⁹ secũda est omniũ caussa.

sam debuisset, cur miracula edidisset Christus, *quoniam Deus erat cum illo:* sed hanc, *quoniam ipse Deus erat*, aut, *quoniam divinam in se eßentiam habebat*; vel quocunque tandem modo rem eandem efferre placuisset.

Neque verò hîc dici poße, Dei nomine divinam Christi naturam intelligi, sed Patrem Christi; iisdem argumentis doceri potest, quibus usi sumus in defensione argumenti proximè præcedentis, cùm de iis ageremus testimoniis, in quibus Deus aliquid Christo dediße, aut aliquid in eum contuliße dicitur. Distinctionem etiam naturarum paulò antè exclusimus.

Christũ secundam nõ primam esse rerũ ad salutem nostram pertinẽtiũ caussam.

Sed ne de solis Christi miraculis agamus, adjiciamus ea scripturæ loca, quibus ostenditur, Christum cæterarum quoque actionum, quas edidit, divinissimarum, atque ad salutem nostram maximè pertinẽtium, non primam, sed secundam intermediamq; caussam esse. Id verò ex iis intelligitur locis, in quibus asseritur, *per eum omnia facta eße.* ut Ioh: 1. 3. *in ipso condita esse universa*, h. e. per ipsum, (*in* enim pro *per* Hebraico more passim sumi, omnibus est notissimum) Col: 1. 16. quod eodem statim versiculo explicatur, dum dicuntur omnia *per ipsum* esse creata. Nam quòd ibidem subjicit vulgata versio, etiam *in ipso* omnia esse creata, id Græcè est *in ipsum*, & finem denotat. Sic paulò pòst eodem lo-

19. Arg. Christ9 secũda est omniũ caussa. sect. 1. c. 2.

dem loco dicitur, placuisse, nempe Deo, *omnia per ipsum reconciliare*, quæ in cœlo & in terra. Alibi etiam *per eum omnia esse* dicuntur, 1. Cor: 8. 6. de quo loco suprà actum est: ubi etiam ostendimus, non eo modo id accipi debere, quo de Deo ipso semel atque iterum dicitur, *per eum esse omnia*. De Deo enim non ita sumi, quasi aliquis alius, qui suprema sit operis caussa, per eum quippiam fecerit; sed simpliciter, quòd is sit omnium caussa efficiens, vel quòd ipsius virtute atque operatione omnia ad exitum perducantur. At de Christo non semel dici, aliquem alium, nempe Deum, quem supremum operum caussam esse nemo nescit, per Christum omnia facere aut fecisse. Nam inter alia ait Apostolus Eph: 3. 9: *qui (Deus) omnia creavit per Iesum Christum*, ut exemplaria Grçca constanter legunt: & Auctor Epistolæ ad Hebr: 1. 2. cùm dixisset, Deum his ultimis temporibus nobis loqvutum esse *in Filio*, h. e. per Filium, ex Hebraismo paulò antè notato, addit: *per quem & secula fecit*, nempe Deus ille, qui per eum nobiscum est loqvutus. Sic & 2. Cor: 5. 18. dicitur: *omnia* [*esse*] *ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Iesum Christum*. alibi: *Deum nobis victoriam dedisse per Dominum nostrum Iesum Christum*, 1. Cor. 15. 57. *Deum Spiritum sanctum effudisse in nos abundè per Iesum Chri-*

39. Arg. Christ⁹ secūda est omniū caussa.

sum Christum salvatorem nostrum, Tit: 3. 5. *Deum judicaturum occulta hominum* (secundùm Pauli Evangelium) *per Iesum Christum,* Rom. 2. 16. ut alia similia loca præteream. Ex quibus omnibus apparet, Christum non esse supremum illum Deum. Hic enim est prima supremaque omnium rerum, quas facit, caussa, non secunda aut intermedia. At ista loca docent, Christum intermediam, non primam supremamque eorum, quæ facit, caussam esse. Alioqui dici non posset, Deum per ipsum omnia facere.

1. Thess. 4. 2. 2. Thess. 3. 12.

Quod si enim quis dicat, Paulum asserere, se Thessalonicensibus dedisse præcepta per Dominum Iesum, *aut per Christum eos hortari, licèt Christus media illius actionis caussa, respectu Pauli fuisse non videatur, sed Paulus potiùs respectu Christi: respondemus, illam significationem, quæ cæteroquin etiam in sacris literis rara est, illic locum haudquaquam habere posse, ubi Deus per Christum vel omnia, vel aliquid fecisse dicitur; quemadmodum id ipsum, quod modò nobis ipsis objicientes diximus, docet. Eo enim modo, quo Paulus per Dominum Iesum se præcepta dedisse, aut hortari ait, non nisi inferior per superiorem agere quippiam potest. Significat enim, se ista fecisse aut facere auctoritate Domini Iesu interposita; hac sua se præcepta atque hortationes fulcire. At hoc modo nihil Deus per quemquam agere potest.*

potest. Restat ergo, ut usitatissima voculæ per *significatio retinenda sit ibi, ubi Deus per Christum facere quippiam dicitur, nimirum, ut Deus primum ac principale agens, Christus secundum atq; intermedium, quod ab illo dependeat, statuatur.* Quod insuper illustri illo Pauli loco confirmatur, qui extat 1. Cor 1. 30. ubi Apostolus omnia beneficia, quæ Deus per Christum in nos contulit, complectitur, dum ita ait: *Ex ipso* (nempe *Deo*) *vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia a Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemtio.* Vides, eum sapientiæ, justitiæ, sanctificationis ac redemtionis nostræ, non primum auctorem, sed caussam secundam, & a priori alia, nempe Deo, pendentem statui? quandoquidem expressè *factus esse nobis* dicitur *a Deo sapientia, & justitia, & sanctificatio, & redemtio,* h. e. caussa sapientiæ, justificationis, sanctificationis, & redemtionis liberationisq; nostræ. quod etiam significatum fuit verbis præcedentibus, in quibus Corinthii, quà Christiani nimirum erant, *esse ex Deo in Christo Iesu,* seu per Christum Iesum, dicuntur. Non dissimilis huic locus extat Heb. 5. 9, 10: ubi dicitur, quòd Christus *consummatus, factus sit omnibus obtemperantibus sibi caußa salutis æternæ, appellatus a Deo Pontifex juxta ordinem Melchisedech.* Vides, eum *factum eße caußam salutis æternæ,*

19. Arg. Christ⁹ secũda est omniũ caussa.

Christus secunda est omniū caussa.

ternæ, & quidem eatenus, quatenus a Deo Pontifex est renunciatus? Cum hoc autem loco convenit ille, quem suprà ex Actis citavimus cap. 5. 31. ubi *Deus* dicitur Christum *principem & salvatorem exaltâsse* (h. e. ut is princeps ac salvator fieret, eum extulisse) *dexterâ suâ, ad dandam pœnitentiam Israëli, & remissionem peccatorum*. Accedunt his illa loca, quæ de effusione Spiritus sancti a Christo facta loquuntur, quæ sanè actio una est ex illustrissimis, ad salutem humani generis spectantibus. Et ne repetamus illum ex Iohanne locum, quem suprà jam citavimus, de precibus a Christo ad Patrem fusis differentes, cap. 14. 16: *Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis*, & quæ sequuntur; alius adhuc extat apud eundem Iohannem eadem de re locus infrà cap: 15. 26: *Cùm autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, spiritum veritatis, qui a Patre procedit*. ubi vides, Christum non a se, tanquam a primo fonte, sed a Patre missurum fuisse, atq; adeò misisse Spiritum sanctum, quem etiam nominatim a Patre ait procedere; primam illius caussam Patrem, se mediam constituens. Eadem de re insignis extat in Actis locus, quem suprà etiam citavimus, cap: 2. 33. ubi statim a prima illa atque illustrissima Spiritus sancti in discipulos Christi

sup. cap 18. hujus sect.

Christi effusione, ita loquitur Petrus: *Dexterâ igitur Dei exaltatus* (Christus,) *& promissione Spiritûs sancti acceptâ a Patre, effudit hoc, quod nunc videtis & auditis.* Spiritum ergo sanctum a Patre, ut alibi ipse Christus dixit, promissum, ab eodem postea reipsa accepit, & sic demùm in Apostolos effudit. Quod quid est aliud, quàm Patrem primam illius effusionis caussam, Christum secundam esse, a Patre ea in re penitus dependentem? Ex quibus etiam intelligi potest, cur Iohannes cap. 7. 39. dixerit, *Spiritum sanctum nondum fuisse, quia Iesus nondum fuerit glorificatus*; nempe quia non nisi dexterâ Dei exaltatus ac glorificatus, Spiritum sanctum dare potuerit. Vnde ipse quoque Christus dixit, cap. 16. 7: *Ego veritatem dico vobis: expedit vobis, ut ego vadam,* (nempe ad Patrem, & sic glorificer.) *Nisi enim abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* Quàm longè autem hæc absint ab ea sententia, quæ Christum ipsum Deum summum, & sic primam summamque omnium rerum actionumq; caussam constituit, & nos jam ostendimus, & quivis per se facilè potest cernere.

19. Arg. Christus secunda est omniũ caussa.

Act. 1. 4.

Distinctio naturarum non magis hîc, quàm in præcedentibus locis, argumentisq; inde ductis, locum habet: tum quia necesse esset, de eodem Christo ea-

sto eadem, quæ de illo hîc simpliciter ob humanam naturam dicuntur, ob divinam negare: tum quòd hæc quoq; loca tacitam negationem, & quidem simplicem, in se contineant, nempe Christum ista ex seipso non facere, seu primam istorum operum caußam non eße: tum denique quia operationes illæ non nisi supposito seu personæ Christi, quà talis est, conveniunt; & partim loca ipsa manifestè indicant, partim adversarii fatentur, Christum in illis considerari, aut ut mediatorem, ac Dei legatum, aut ut secerdotem, aut ut regem, &, ut uno verbo omnia complectamur, ut Servatorem, ac porrò ut personam. Officia enim hæc non nisi personæ primò & per se competere, & nos docuimus vid. sup. c. 3, 14, 16. *alibi, & adversarii fatentur. Quid autem inde consequatur, ex præcedentibus capitibus intelligitur.*

Cap. XX.

Argumentum vigesimum ex verbis Christi Ioh. 8. 16: *Iudicium meum verum est: quia solus non sum, sed ego, & qui misit me Pater.*

Potuißemus ex locis a nobis & proximè, & superiùs adductis plura formare argumenta, atque adeò ex singulis, præsertim clarioribus, singula: sed nos de numero non multùm laboramus, verùm de pondere, atque evidentia, quæ ipsa ultrò nobis numerum parit. Adeò enim materia hæc, quam tracta-

 20. Arg. ex Ioh. 8. 16.
tractamus, fæcunda est, ob tam evidentem sententiæ, quam defendimus, veritatem, ut modus potiùs argumentorum, quàm copia nobis quærenda esse videatur. Habeantur ergo loca proximè examinata pro argumento hujus ordinis, in quo adhuc versamur, sexto, ex Iohannis, aliorumq; simul scriptorum sacrorum testimoniis petito, in quibus aliquid de Christo affirmatur, quod affirmari de eo non posset, si is Deus ille supremus esset: cujus generis adhuc alia supersunt apud eundem Iohannem loca, quæ nunc persequamur.

Septimũ ergo argumentum petemus ex illis Christi verbis, quę extant cap: 8. Ioh v 16: *Si judico ego, judicium meum verum est: quia solus non sum, sed ego, & qui misit me Pater.* Quibus verbis indicat Christus, si ipse esset solus, nec Pater ipsi adesset, fieri posse, ut in judicãdo erraret, vel saltem nõ immeritò de veritate judicii ipsius dubitari posse. Nunc autẽ dubitandi caussam esse nullam, quia Pater ipsi perpetuò adsit, ac porrò eum in judicio errare nequaquam permittat. At si Christus Deus ille summus esset, non minùs verum fuisset ipsius judicium, etiamsi solus fuisset, quàm nunc censendum est, quia Pater ei adsit. Num enim unius personæ, quæ summus ille Deus sit, judicium non ita pro vero habetur, quàm si constet, aliam illi personam, quæ itidem Deus summus sit, illi adesse? An

20. Arg. ex Ioh. 8. 16. se? An ii, quibuscum loquebatur Christus, ita erant stupidi, ut, si intellexissent, Christum esse ipsum Deum summum, non statim fuissent fassuri, ejus judicium esse verissimum, etiamsi de alia aliqua persona, quæ ipsi tum aliàs, tum in judicando adesset, nil audiissent aut cogitassent?

DEFENSIO ARGUMENTI.

Dices fortè, Christum orationem suam accommodasse Iudæorum opinioni, qui eum purum hominem esse crediderint. Itaq; eum pro concesso sumere non potuisse, se esse Deum illum summum: sed ex re ipsis manifesta argumentum ducere coactum fuisse. Verùm hæc responsio nulla est. Nam primùm, si Christus id tantùm pro concesso sumere voluisset, quod Iudæi de ipso crederent; ne illud quidem, quod hîc de se affirmat, pro concesso sumere debuisset aut potuisset, præsertim adversariorum stante sententia. Nondum enim illi credebant, Deum esse ipsius Patrem, id quod hîc sumit; nondum credebant, Patrem ipsius, nempe Deum, ipsum misisse, ac porrò etiam ei adesse. Deinde hac responsione uti non possunt adversarii, nisi fateri velint, non ideò Christum appellasse Deum Patrem suum, quia ex ejus essentia ita fuerit generatus, ut unus cum illo Deus esset. Etenim si hanc ob caussam Deum appellasset Patrem suum, jam id pro concesso sumsisset, quod eum sumere non potuisse

 20. Arg. ex Ioh. 8. 16.
potuiße responsio illa contendit. Quid enim aliud foret, pro conceßo sumere, Deum eße Patrem suum, quàm se quoque Deum summum eße? Atqui manifestè videmus, Christum hîc ponere, Deum eße Patrem suum. Quòd si dicas, id quidem Christum ponere, sed implicitè atque occultè, ita, ut Iudæi id non intelligerent; concidet id, quod adversarii nostri dicere solent, tam manifestum eße hoc pro generatione illa Christi ex eßentia Dei argumentum, quòd Christus Deum Patrem suum, se autem Filium ipsius vocet, ut Iudæi quoque id intellexerint. Et hanc volunt eße caußam, cur ei & blasphemiæ crimen eo nomine impegerint, eúmque lapidare voluerint, ac tandem in crucem egerint, quòd Deum Patrem suum, seq́ ejus Filium eße diceret; quia nimirum intellexerint, eum hoc modo indicare, se eße ex eßentia Dei genitum, ac porrò unam cum illo eßentiam habere. Huc enim trahere solent illa apud eundem Iohannem loca cap. 5. 17, 18, & c. 10. 30, & d. & cap. 19. 7. & Matth. 26. 63, & d.

Dicet fortè quispiam alius, hoc ipsum Christum dicere voluiße, quod nos negemus, nempe se eße unum illum cum Patre Deum. Hanc enim ob caussam eum affirmâße, se solum non eße, sed Patrem sibi adeße, ac porrò errare se in judicando non poße, quia Pater eßentiæ unitate sibi sit junctus. Sed primùm nimis obscurè loqvutus fuißet, si rem tantam illis verbis complecti voluißet. Quis enim,

 si quis-

Ioh. 8. 16. *si quispiam dicat,* Ego non sum solus, sed ego & Pater, *intelligat, eum id velle dicere, se unum esse cum Deo essentiæ? Nam si dicas, voce* Patris *id satis indicari; animadvertendum est, vim argumentationis Christi, seu medium, ut loqvuntur, terminum principalis argumenti, non in voce* Patris *consistere, sed in eo, quòd Pater Christo adesset. Atqui quòd Deus aut Pater cum aliquo sit, longè aliam vim habet, quàm unam cum illo essentiam habere. Significat enim ex consvetudine loquendi, omnibus, sed præcipuè Iudæis, familiarissima, Deum alicui favore opeq; sua adesse. Quare hoc pacto mentem Christi, vimq; argumenti non percepissent Iudæi. Adde, quòd, si tanta vis in voce Patris est, cur Christus dixit Patrem suum secum esse? quasi quispiam cogitare posset, eos, quos unius essentiæ esse jam intelligeret, a se invicem divelli, atque alterum ab altero relinqui posse. Denique descriptio illa Patris, quòd ipsum, nempe Christum, miserit, illi sententiæ repugnat: partim quidem, quia omnino necesse est, aliam esse mittentis, aliam ab eo missi essentiam; nec summus Deus esse potest, qui ab altero est missus, sed eo minor,* 1. sect. c. 15. *ut suprà suo loco est ostensum: partim verò, quia in hac descriptione Patris, non obscurè caussa redditur, cur Christus solus non sit, sed sit cum eo Pater: nempe quia Christus Patris sit legatus, & quidem insignis. Deus autem legatis suis omnibus favore opeq; sua in omnibus, quæ officium ipsorum ulla ra-*

 21. Arg. ex
ulla ratione postulet, semper adest. Tantò autem Ioh. 8. 14.
magis Christo, quàm cæteris, quantò Christus erat cæteris præstantior. Hoc nisi agnoscas, descriptio illa Patris ad rem præsentem nihil faciet. Non solet autem Christus descriptiones otiosas, atque ad rem nihil facientes adhibere. Iam verò id, quòd Pater Christum miserit, nullo modo caussa ejus rei est, quòd Christus unius sit cum Patre essentiæ.

Exceptio de duabus in Christo naturis, si quis eam hic adhibere velit, facilè iisdem rationibus refutatur, quibus in præcedentium argumentorum defensione usi sumus; quas proinde cordatus lector, mutatis, ut loqvuntur, mutandis, per seipsum huc transferre, & ad rem præsentem accommodare poterit.

Cap. XXI.

Argumentum vigesimum primum ex verbis Christi Ioh. 8. 14: *Verum est testimonium meum: quia scio unde veni, & quò vado.*

Octavò afferri possunt illa Christi verba, eod. cap. 8. Iohannis, unde proximum citavimus testimonium, scripta, quæ acuti quidam inter adversarios viri, ad suam sententiam flectere conati sunt. Extant autem v. 14. ubi ad hunc modum ait Christus: *Etsi*

Ioh. Maldonat⁹, & auctores ab eo citati.

21. Arg. ex Ioh. 8. 14. *ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum: quia scio unde veni, & quò vado.* Etenim si Christus esset summus ille Deus, non hanc rationem afferre debuisset, atque adeò nec attulisset, quòd sciat, unde veniat, & quò vadat; sed hanc potiùs, quòd ipsemet sit summus ille Deus, aut quippiam tale, quod eandem sententiam contineat. At non hanc, sed illam Christus caussam attulit.

Defensio Argumenti.

Occurrunt illi, quos diximus, & hanc ipsam caußam attulisse Christum ajunt. Figuratè enim locutum, & plus, quàm dicit, indicâsse, nempe, se Filium Dei naturalem, ac verum esse Deum, intellige summum. Quòd si objicias, cur ergo apertè non dixit, quia Deus sum? Respondent illi, Christum usum fuisse insinuationis figurâ, ad personas, quibuscum loquebatur, accommodatâ, & penè necessariâ. Non enim, inquiunt, ferre potuissent, si apertè se Deum, aut Dei Filium esse dixisset. Dixisse ergo quod verum erat, quodq; caussæ erat necessarium: sed ita dixisse, ut adversarios suos verborum ambiguitate obscuritateq; deluderet. Verùm isti homines se atque alios hac explicatione deluserunt, non Iudæos Christus. Fatentur illi, estq; res manifesta, Christum verbis istis indicare, se venire a Patre, venire e cœlo,

e cœlo, & iterum in cœlum ad Patrem iturum. 21. Arg. ex Ioh. 8. 14.
Quis enim dubitet, id Christum hîc significare voluisse, quod alibi apud eundem Iohannem ait cap. 16. 18: Exivi a Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem? *quæ res aliis aut similibus verbis non semel apud eundem scriptorem repetitur. Atqui tantum abest, ut hujusmodi verba denotent, Christum esse illum summum Deum, ut contrarium etiam indicent. Etenim si illa verba,* egressus sum a Patre, & veni in mundum, *de motu, ut loqvuntur locali, hoc est, de descensu e cœlis in terram propriè sic dicto accipias, quemadmodum illa, quæ his opponuntur,* iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem, *de locali e terris in cœlum abitu intelligenda sunt; ea in Deum summum non cadunt. Hic enim loco, ut omnes fatentur, non movetur. Si verò ita accipias, ut significent, Christum legationis suæ auctorem habuisse Deum Patrem, ad quem sit rediturus, ut facilè intelligi potest ex v. 42. ejusdem capitis; nec hoc Deum summum arguit, sed potiùs Deo summo inferiorem, ab eoq; pendentem, & aliam ab eo essentiam habentem. Atqui alia horum verborum sententia nulla restat. Quòd si enim dicas, eatenus Christum a Deo egressum, quia ab æterno ex ejus essentia generatus fuerit, quemadmodum isti, adversus quos præcipuè disputamus, velle videntur; id planè a loco alienum est. Quandoquidem satis manifestè apparet,*

paret, egreßum illum Christi a Patre, cum ejusdem adventu in mundum, connexum eße, quemadmodum reditus ad Deum, cum relictione mundi: ac porrò de re sermonem eße, quæ certo demum tempore, non ab æterno facta fuerit, quod etiam satis liquet ex v. 42. paulò antè citato. Simul & illud apparet, exitum illum a Patre rem ejusmodi eße, quæ reditui ad Patrem eleganter opponi queat, & cum eo nequeat simul consistere. Quæ verò oppositio est inter æternam ex Patris eßentia generationem, & reditum ad Patrem e terris in cœlos? aut cur reditus iste ad Patrem cum illa generatione consistere nequeat, si illa, ut adversariis statuere neceße est, adhuc durat?

Cap. XXII.

Argumentum vigesimum secūdum ex verbis Christi Ioh. 8. 29: *Non reliquit me solum Pater: quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper.*

Nonum hujus generis testimonium extat eod. cap. 8. Ioh. v: 29. ubi ita Christus ait: *& qui me misit, mecum est: non reliquit me solum* (*Pater*, addit Græcus codex:) *quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper.* cujus sententiæ pars prior, extat etiam infrà cap: 16. 32. ubi ita discipulos alloquitur Christus: *Ecce venit hora, & jam vênit, ut dispergamini unusquisque*

 21. Arg. ex
quisque in propria, & me ſolum relinquatis: & non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt. Ex quibus locis conſequitur, Chriſtum non eſſe Deum illum ſupremum; & ex priori quidem duplici ratione. primùm, quia Chriſtus verbis utriusque loci indicat, ſibi non ſatis opis ac præſidii fore, ſi a Patre deſeratur; id quod de Deo ſummo cogitari non poteſt. Illi enim per ſeipſum ſemper abunde ſatis eſt opis ac præſidii: nec opus eſt, ut illi quispiam adſit, opemque ferat. Deinde ſi Chriſtus eſſet Deus ſupremus, ejusdem cum Patre eſſentiæ; non hanc afferre debuiſſet, neque adeò attuliſſet, rationem, cur Pater ſecum eſſet, quia quæ placita ſunt ei, ſemper faciat: ſed hanc, quia unius ſit cum illo eſſentiæ. Hæc enim & neceſſaria & unica revera fuiſſet cauſſa, cur cum Chriſto Pater eſſet; utpote qua ſtante, non potuiſſet is cum Chriſto non eſſe, & ad quam cæteræ, quæ cogitari poſſent, cauſſæ nihil ampliùs momenti potuiſſent adjicere. Ea enim coniunctio cæteras illas cauſſas & tempore anteceſſiſſet, & in ſummo jam fuiſſet poſita, omnibusque numeris ita abſoluta, ut Pater & Chriſtus firmiori arctioriq; nexu adſtringi iam ampliùs non poſſent.

Ioh. 8, 29.

Defen-

22. Arg. ex Ioh. 8. 29.

DEFENSIO ARGUMENTI.

Maldonatus cum Autoribus ab eo citatis.

HUjus posterioris argumenti vim, cùm viderent illi, qui præcedentem etiam locum in contrarium sensum vertere conati sunt, dixerunt, particulam ὅτι, non caussam, sed effectum potiùs, & indicium seu argumentum a posteriori sumtum significare. Non enim ideo Patrem cum Christo fuisse, quia quæ placita ei erant, faceret; quasi alioquin cum ipso non esset futurus: sed contrà, ideo Christum hæc fecisse, quia Pater cum illo fuerit. Innumera autem vel in solis Psalmis exempla esse, ubi particula quia *ita usurpetur: e quibus illud Psalmi 16. (Heb. 17.) 6. producunt:* Ego clamavi, quoniam exaudisti me, Deus. *Non enim propterea clamâsse, quia exauditus fuerit, sed propterea exauditum, quia clamârit. Verùm quæ caussa illos impulit, ut ab usitata ac simplici particulæ illius significatione, quæ cuivis hîc statim in mentem venit, discederent? Certè nulla, præter eam sententiam, de qua hîc disputatur. Viderunt enim aliàs, locum hunc suo de Christo dogmati consentaneum non fore. At non adeò frequens est ille particulæ* quia *usus, ut isti dicunt, præsertim in Novo Testamento; & exemplum illud e Psalmo petitum nullum est. Nam, ut taceam, in Hebræo non legi,* quoniam exaudisti me, *sed in futuro,* quoniam exaudies me; *quod caussam, cur ad Deum clamaverit David, continere po-*

nere potest; nempe quia certò persvasus fuerit, se a Deo exauditum iri: illud præterea notum est, apud Hebræos [a] *præterita, uti &* [b] *futura, crebrò pro præsentibus sumi, & non minùs, quàm præsentia apud Latinos, actionis frequentationem aut consvetudinem denotare. q. dixißet David: quia exaudire me soles. Vnde &* [c] *recentiores quidam ita vertunt locum,* quoniam exaudis me. *Hoc verò an caußam denotare non potest, ob quam David ad Deum clamârit? Imò verò maximè. Etenim ut preces ad Deum fundamus, id vel inprimis nos incitat, quòd videamus, Deum nos exaudire solere. Deinde, si Christus ex eo, quòd ea semper faceret, quæ Patri placerent, tanquam ex effectu argumentari voluißet; sumsißet id, tanquam Iudæis, quibuscum loquebatur, jam satis notum, se ea, quæ Patri placerent, semper facere. Atqui id Christus non facit. Nam alioquin etiam illud, tanquam Iudæis satis manifestum, ponere debuißet, quòd a seipso nihil faciat, sed, sicut ipsum docuerit Pater, ita loquatur. Quandoquidem quivis cernit, si Christus semper ea fecit, quæ Patri placerent; cum etiam nihil a seipso, seu proprio ausu fecißet, nec quicquam fuiße loqvutum præter ea, quæ Pater ipsum docuißet. At verò hoc posterius Christus non ponit tanquam Iudæis manifestum; sed id tunc ab illis cognitum iri aßerit, cùm ipsum exaltaverint, ut patet ex versic: præcedenti. Quare nec prius illud, tanquam iis jam manife-*

22. Arg. ex Ioh. 8. 29.

a vide inter alia innumera: Psal. 1.1: 2.1: 10.3, 6, 10, 17: 11.1, 7: 12.5: 14.1: 15.3, 4, 5.

b Psal. 1. 2, 3, 4: 2.1, 2, 4: 5. 4: 6, 7, 10. 6. 7, 10.7.9: 8.4. & alibi passim. vide plærisq; his locis Vatabl. & Hebr. textum.

c vide Bibl. Vatab. Iun. & Tremel.

12. Arg. ex Ioh. 8. 29. *manifestum ponit, ut istorum hominum sententia postulat. Quò accedit, quòd si Christus ex effectu argumentari voluisset, opera potiùs miraculosa, quàm virtutis ac pietatis opera produxisset. Illa enim omnium manifestissima erant ipsius cum Patre conjunctionis effecta; ad quæ alibi quoque crebrò, cùm de sua cum Patre conjunctione aliáve re simili loquitur, provocare solet, ut apud eundem scriptorem legimus. vid: cap: 5. 36: & cap: 10. 37, 38: & cap: 14. 11: & 15. 24. Præterea si etiam aliunde apparet, hanc veram fuisse caussam, cur Deus Christo adesset, quia ea, quæ placita ei essent, semper faceret; ratio illorum, ob quam ab usitata ac simplici significatione voculæ* quia *dicedendum hîc esse putant, prorsus concidit. At ita se rem habere, inde patet, quòd caussa, cur Deus Christum constanter amârit, ac porrò ei ope sua semper adfuerit, hæc ab ipso Christo alibi affertur, quia ea fecerit, aut porrò facturus sit, quæ Patri placerent, ejusq; mandatis essent consentanea. Nihil autem aliud est, Patrem non relinquere Christum solum, sed ei adesse, quàm Patrem constanter amare Christum, eiq; ope sua perpetuò adesse. Caussam verò amoris erga se paterni, ac porrò etiam opis, quam sibi tulerit, eam fuisse, quam diximus, illis verbis Christus indicat, quæ extant infrà cap. 10. 17:* Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. *Hoc enim mandatum, ut seq: vers: ad-*

 22. Arg. ex Ioh. 8. 29.
vers: addit, acceperat a Patre suo. & cap, 15. 10: Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea; sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione. *Vbi, quicquid isti dicant, cum quibus nobis res est, monet discipulos suos Christus, ut, ipsius erga se charitate semel potiti, operam dent, ne eâ iterum excidant, sed eâ perpetuò fruantur; modumq; illis ostendit, quo id certò sint consequuturi, suprà etiam vers: 2. similitudine indicatum, nempe ut præcepta ejus servent. Hunc porrò modum suo exemplo illustrat, & ad id, ut in amore ipsius permanere queat, accommodatissimum, atque adeò unicum esse ostendit: quandoquidem & ipse Patris præcepta servando, id consequutus sit, ut in ejus dilectione maneat, h. e. ab eo constanter diligatur. Concidit ergo, ut diximus, illa ratio, ob quam particula* quia *non caussam, sed effectum aut indicium in verbis c. 8. 29. denotare censenda sit. Quòd si caussam denotat, res ipsa, ut vidimus, indicio est, Christum Deum illum summum non esse.*

Distinctione naturarum argumentum nostrum solvi non potest. Obstant enim primùm eæ caussæ, quas suprà aliis etiam in locis indicavimus, nempe quòd ista de Christo simpliciter dicantur, quòdq; hic eum necesse sit spectare, ut personam, tum ob missionem, tum ob operationes, quas sibi tribuit e- cap. 3, 14, 18 hujus sect.

23. Arg. Pater est Christi Deus

atenus, quatenus hîc considerandus est. Deinde & illud responsionis illius vim tollit, quòd nihilominus ea potiùs caußa fuißet a Christo afferenda, ob quam Pater ipsi adsit, eumq; solum non relinquat, quia secundùm divinam naturam, cui humana personaliter sit unita, idem sit cum Patre Deus.

Cap. XXIII.

Argumentum vigesimum tertium, quòd Pater appellatur Deus Christi.

Decimò ea recensebimus testimonia, in quibus Pater appellatur Deus Christi. Ita autem ea de re ipse Christus cum Maria colloquens ait infrà apud eundem Iohannem cap: 20. 17: *Vade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.* & apud eundem scriptorem Apoc: 3: in eodem versiculo 12. quater Patrem Deum suum vocat, dum ait: *Qui vicerit, faciam eum columnam in templo Dei mei, & foràs non egredietur ampliùs: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Ierusalem, quæ descendit de cælo a Deo meo.*

Quod ad alios scriptores attinet; primùm apud Matthæum. & Marcum legimus, Christum, cùm in cruce penderet, ita ad Patrem clamâs-

clamâſſe: *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquiſti?* Matth: 27. 46. Mar: 15. 34. Paulus autem Epheſ: 1.17. optat, ut *Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater gloriæ, det illis ſpiritum ſapientiæ.* & D. Auctor Epiſt: Hebr. cap: 1.8, 9. de Chriſto citat illa Pſalmi 45..7, 8. verba, de Salomone olim, tanquam Chriſti typo, prolata: *Thronus tuus, Deus, in ſeculum ſeculi, &c. dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis.* Sic & Michæas de Chriſto loquitur, cap: 5: 4: *Et ſtabit, & paſcet in fortitudine Domini, in ſublimitate nominis Domini Dei ſui.* Ex quibus apparet, Chriſtum non eſſe ſupremum illum Deum. Deus enim ſummus Deum non habet, ſeu illius nullus alius eſt Deus; ſed ipſe potiùs Deus Deorum eſt. *Deum* enim *alicujus eſſe*, eſt in eum imperium ac poteſtatem habere, vel ejus eſſe benefactorem, vel denique ab eo, tanquam ſummum dominum aut benefectorem coli. In Deum autem ſupremum nemo dominium habet, nemo ei benefacit, nemo ab eo colitur. Alioquin ipſe ſummus non eſſet.

23. Arg. Pater eſt Chriſti Deus.

DEFENSIO ARGUMENTI.

Hic nullum illis aliud reſtat effugium, præter naturarum diſtinctionem. Quamquam ne id capp. 13, 14 16.

25. Arg. Pater est Christi Deus.

quidem restat. quandoquidem & hanc elabendi rimam jam satis suprà obstruximus: præsertim quia omnes locorum istorum circumstantiæ arguunt, de tota Christi persona agi, seu eum ut personam considerari. Consideratur enim ut Dei Filius, ut Servator noster, ut Dominus, ut a Deo unctus, ut Deus, ut princeps a Deo constitutus. Quare persona supremæ deitatis esse non potest. alioqui etiam divina ipsius natura Deum haberet. Et præterea si Christus ipse Deus ille summus esset, utut humanam etiam naturam haberet, non tamen aliquis alius, seu alia persona, nempe Pater, ipsius Deus esset, sed ipse sibi Deus foret. Ipsemet enim summum in naturam suam humanam imperium haberet, ipsemet ei benefaceret, ipsemet ab ea coleretur; certè non minùs, quàm alia aliqua persona, imò magis. Cur ergo alius potiùs, nempe Pater, ipsius Deus appellatur, non ipse sui ipsius? Quòd si absurdum esse agnoscant, quempiam sui ipsius Deum esse; agnoscant etiam, Christum Deum summum non esse.

Cap. XIV.

Argumentum vigesimum quartum ex verbis 1. Cor. 11. 3: *Caput Christi Deus.*

Hucusque ex Evangelica potissimùm historia a Iohanne descripta, ea protulimus testimonia, in quibus

 24. Arg. ex 1. Cor. 11. 3.
quibus aliquid de Christo affirmatur, quod de eo affirmari, si is Deus ille summus esset, non posset; & ea quidem ejusmodi, quæ Patri præ Christo prærogativam aliquam tribuant, & sic Patrem solum (cum nulli alii ejusmodi prærogativa competat) Deum summum esse demonstrent. Sequitur, ut ex aliis quoque divinis scriptoribus similia testimonia atque argumenta depromamus. Quanquam jam non pauca produximus, cùm e Iohanne testimonia peteremus; eò quòd eandem aut similem sententiam continerent.

Ex iis autem, quæ supersunt, ei primum dabimus locum, quod verbis e Iohanne aliisque scriptoribus proximè citatis admodum est vicinum, utpote in quo Deus caput Christi esse dicitur. Id autem fit 1. Cor. 11. 3. ubi hunc in modum Paulus loquitur: *Volo autem vos scire, quòd omnis viri caput Christus est: caput autem mulieris vir: caput verò Christi Deus.* Atqui Dei summi nullum aliud est caput, seu nullum is supra se caput habet; alioqui summus non futurus. Facilè enim a quovis intelligitur, caput alicujus esse, significare, in eum imperium aliquod aut potestatem habere, eumq; certa quadam ratione regere.

DEFENSIO ARGUMENTI.

Hic iterum adversarii ad suam illam naturarum in Christo distinctionem, tanquam ad

24. Arg. ex 1. Cor. 11. 3. *sacram anchoram confugere solent, quam tamen a nobis suprà satis confutatam esse, lector animadvertere potuit. Non repetimus omnia, quæ dicta sunt; illud tantùm hîc quoque observari volumus, Christum hîc etiam ut personam spectari. Considerat ur enim ut caput viri, ac porrò uniuscujusq; hominis, hoc est, ut dominus cuivis viro aut homini regendo propositus, quemadmodum & vir caput est mulieris. At talis est Christus, quà persona est. Quare si adversariorum de Christo sententia vera est, eum, quà persona divina, Deusq; adeò summus est, caput supra se habere oportebit. id quod contradictionem involvit, éstque illud ipsum, quod effugere conantur ii, qui illâ naturarum distinctione hîc utuntur. Neque verò est, quòd quis dicat, in prioribus quidem verbis, ubi caput viri Christus esse dicitur, eum ut personam considerari; in posterioribus autem spectari ratione ejus tantùm naturæ, quæ persona non sit. Præterquam enim, quòd id sine ratione asseritur; ratio etiam id refellit. Primò quia dubium non est, Deum Christi caput esse, quà dominium atque imperium in virum ab eo accepit. Accepit autem Christus id dominium quà persona est. Cur ergo Deus caput Christi, quatenus hîc persona est, non constituatur? Deinde, si caussam inquiras, cur Apostolus, cùm asseruisset, Christum viri caput esse, postea etiam dixerit, Christi caput esse Deum; hanc præcipuam invenies, ne videretur Deo, nullum am-*

vide capp 3, 14, 16. hujus sect.

24. Arg. ex 1. Cor. 11. 3.

lam ampliùs in virum relinquere potestatem; quia Christus illius caput, seu dominus ac rex sit: sed potiùs ut intelligeretur, Deum eo ipso quoque viri caput, seu dominum ac regem eße, quia Christus cujusvis viri caput sit: cùm Deus ipsius etiam Christi sit caput. Quemadmodum enim mulier non ideò e Christi imperio ac potestate est exemta, quia vir illius caput est, cum ipsius quoque viri caput ac dominus sit Christus: ita nec vir e Dei potestate est exemtus, quia Christus illius caput est: cum Deus ipsius etiam Christi sit caput. Adde, ideò id dixisse Apostolum, ut intelligeretur, si quâ ignominiâ Christus, qui caput nostrum sit, a nobis afficiatur, id in ipsum Deum tandem redundaturum, qui ipsius iterum sit caput. At neutra hæc ratio quicquam valeret, si Deus non eßet Christi caput, quatenus is viri caput est ac dominus. Si autem Deus Christi caput est, quatenus is dominus noster est; caput est personæ illius, quà talis. Deniq;, non deberet ejusmodi gradatio fieri, ut a viro ad Christum, a Christo ad Deum, tanquam aliam ab ipso personam, ascendereur, si præter humanam alia eßet in Christo natura, cui non minùs competeret, ut caput ipsius eßet, quàm personæ ab ipso diversæ: sed illius naturæ non minùs, quàm hujus mentio facienda fuißet. Quòd si quis eò confugere velit, ut dicat, Dei *nomine non Patrem intelligi, sed totam Trinitatem: ei primùm aliquem saltem locum afferre neceße est, e quo manifestè constet,*

14. Arg. ex 1. Cor. 11. 3. *Deum a Christo distinctum, aliquem alium præter Patrem denotare. siquidem nos innumera afferre poßumus, in quibus, ipsis etiam adversariis fatentibus, non nisi Patrem denotet; & aliàs constat, ea, quæ huic similia sint, Patri nominatim in sacris literis attribui. Similia enim illa sunt, eße, caput alicujus, & eße Deum alicujus. At hoc posterius de Patre Christi nominatim dici, ex illis Christi verbis Ioh: 20. 17. & illis Apostoli Eph: 1. 17. quivis intelligere potest. Adde, quòd rationes, ob quas Deus caput Christi dicatur, in Patrem Christi omnes quadrent. An in quempiam alium, de eo nil constat: vel potiùs, quòd in neminem alium quadrent, constat: nempe quòd Christo omne imperium dederit; quòd leges, secundùm quas nos regat ac judicet, tulerit; quódq; adeò voluntatem suam per ejus manus ad exitum perducat, suæq; gloriæ per ejus imperium consulat. Sed denique illæ rationes, quæ evincunt, Christum hic ut personam considerari, Trinitatem illam Dei nomine intelligi non permittunt. Alioqui persona Christi, quæ ista Trinitate contineri creditur, suiipsius, quà talis, caput foret. Neque verò eßentiam ipsam, quæ persona non sit, intelligere licet. Nam hæc regere neminem potest; & porrò caput nullius est. Sed frustra fingitur verus Deus, qui persona non sit: cùm Dei nomen, ut jam suprà monuimus, personæ nomen sit.*

Esa: 53. 10. Ioh. 13. 32: 14. 13. 17. 1. Phil. 2. 11.

hac sectione cap. 1.

25. Arg. ex 1. Cor. 3. 23.

Cap. XXV.

Argumentum vigesimum quintum ex verbis 1. Cor. 3. ult. *Christus [est] Dei.*

Secundum locum faciemus eum, qui extat in eadem ad Corinth: Epist: cap: 3. circa finem, éstque præcedenti non multùm dissimilis; utpote in quo asseritur, Christum esse Dei. Quæ res ut rectiùs intelligatur, totum adscribemus locum. Ita ergo ait Paulus: *Nemo glorietur in hominibus. Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura: omnia enim* (Græcè non habetur *enim*) *vestra sunt: vos autem Christi: Christus autem Dei.* Facilè quivis ex ipsis verbis intelligit, *esse alicujus,* hoc loco significare, vel ab altero aliqua ratione possideri, in ejúsve potestate esse, vel saltem ejus usibus esse dicatum, ac porrò superiorem habere alium. Vnde Paulus non vult, ut quispiam Christianorum in homine aliquo, ne Apostolo quidem, glorietur, ut nimirum se Pauli, aut Apollo, aut Cephæ, h. e. Petri, esse jactet, quemadmodum Corinthii faciebant: sed potiùs in Christo, atq; adeò in Deo omnes glorientur. Quandoquidem ipsi nullius sint

alterius

35. Arg. ex 1. Cor. 3, 22. alterius, præterquam Christi, ac porrò etiam Dei: sed contrà potiùs omnia, ne Apostolis quidem exceptis, ipsorum. Nam & Apostoli, Christianorum usui ac saluti erant consecrati, eisque adeò inserviebant, non contrà. Vnde in posteriori ad eosdem Corinthios Epistola sub ipsum capitis 1. finem ait: *non dominamur fidei vestræ: sed adjutores sumus gaudii vestri.* & cap: 4. 5: *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum dominum nostrum: nos autem servos vestros per* (Græcè *propter*) *Iesum.* Vnde patet, Christum Deum illum sūmum non esse. Deus enim summus eo, quem explicuimus, sensu, nullius est; alioqui summus non futurus. Dicitur quidem Deus esse *Deus alicujus*, sed non simpliciter *esse alicujus*. Illud prius summam Dei præ eo, cujus Deus esse dicitur, eminentiam, & imperium in illum significat: hoc verò posterius, eum a quopiam veluti possideri significaret. Quamquam etiamsi hoc uspiam diceretur, non tamen eo sensu diceretur, aut dici posset, quo id de Christo dici vidimus.

Defensio Argumenti.

Hoc argumentum distinctione naturarum in Christo non magis, quàm præcedentia testimonia, eludi potest: tum propter alias caussas su- cap. 3, 14, 16.

prà allatas; tum propterea, quia Christus hîc tanquam Dominus noster, ac porrò tanquam persona consideratur; idq; non minùs, cùm is Dei esse perhibetur, quàm cùm nos ipsius esse dicimur. Quandoquidem ideò Paulus, postquam nos Christi esse dixisset, Christũ rursus Dei esse affirmat, ne ideo, quia Christi simus, nos Dei non ampliùs esse quispiam putet; sed potiùs, ut vel ob id ipsum nos Dei esse intelligat, quandoquidem & ipse Christus, ac porrò omnia, quæ ipsius sunt, Dei sint. Quòd si ut persona hîc consideratur; persona ipsius supremi Dei persona nõ est. Hæc enim alterius non est, nisi & divinam naturam alterius esse velis, quod illi, qui distinctione naturarum hîc utuntur, hac ipsa distinctione evitare conantur. Præterea si Christus Deus ille summus esset, etiamsi simul naturam humanam haberet, non magis tamen eum alterius alicujus personæ, quàm sui ipsius esse, dicendum foret. At hîc simpliciter Dei, alterius nimirum personæ, esse dicitur, nulla ejus rei mentione facta, quòd etiam sui ipsius sit, seu quòd humana ejus natura sit divinæ. Si quid est, quod ad uberiorem harum rationum intelligentiam pertineat, id e præcedentium rationum defensione peti potest.

25. Arg. ex 1. Cor. 3. 22.

Cap. XXVI.

Argumentum vigesimum sextum, ex ver-

16. Arg. ex 1. Cor. 15. 24, 28. ex verbis 1. Cor. 15. 24, 28. quòd Filius traditurus sit regnum Deo & Patri, eique subjectus sit futurus.

Tertius locus extat in eadem epistola cap. 15. ubi Christus regnum Deo & Patri traditurus esse dicitur, & ipsemet subiectus futurus ei, qui ipsi subiecerat omnia. Ita enim ait versu 24, 25: *Deinde finis: cùm tradiderit regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit* (vel *aboleverit*) *omnem principatum, & potestatem, & virtutem. Oportet autem* (Græcè *enim*) *illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus* (vel *suis.*) & v. 28: *Cùm autem subjecta illi fuerint omnia; tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi* (vel *ei*) *omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.* Vnde duplici modo argumentari, atque adeo duplex argumentum, quod tamen pro uno numerabimus, petere possumus: prius ex versic. 24. posterius ex versic. 28. Nam quod ad prius attinet; docuimus jam superiùs, ubi de iis egimus locis, in quibus aliquid, vel etiam omnia Christo a Patre tradita esse dicuntur, ejusmodi traditionem regni hoc loco intelligi, quæ in ejus depositione, & juris, quod quis ad imperandum habebat, abdicatione consistit, ita ut ipsemet in posterum idem illud regnum nec per

cap. 18. hujus sect.

26. Arg. ex 1. Cor. 15. 24, 28.

nec per se, ut antea, nec per eum, cui regnum tradit, administret: quo pacto potestatem suam dux, a rege bello alicui gerendo præfectus, bello confecto regi tradit. Atqui Deus summus hoc pacto regnum suum nemini tradit, aut tradere potest; nisi dicas, eũ simul etiam Deum summum esse desinere. Quòd si alicui regnũ tradit, ut olim Christo tradidit, nõ ita tradit, ut ipse regno illo sese exuat, sed ut per eum, cui regnũ tradit, tanquam sibi subordinatum, regnet. quo pacto & rex per duces suos bellum gerit; &, ne longiùs abeamus, Deus per Christum, quem judicem constituit, judicaturus dicitur mundum. Cum enim dicitur neminem iudicare; intelligendum est eum per seipsum neminem judicare, sed per Filium, cui omne judicium tradidit. siquidem aliàs Deus non uno loco dicitur judicaturus, sive absolutè, mediâ ejus judicii caussâ non expressâ; sive hac apertè commemoratâ, dum dicitur iudicaturus esse orbem *in viro*, seu per virum, quem constituit, h. e. *per Iesum Christum*, ut expressè scriptum legimus Rom. 2. 16.

Ioh. 5. 22, 24.
Rom. 2. 5, 6. 3. 6.
1 Cor 5. 13.
2. Thess 1. 5.
1. Pet. 1. 17.
Act. 17. 31.

Quod ad posterius argumentum attinet, quod ex versic: 28. duci potest; patet, Deum summum nemini subjici posse. At ipse Dei

Filius

26. Arg. ex 1. Cor. 15. 24, 25. Filius subjicietur aliquando ei, qui ipsi subjecerat omnia, nempe Patri. Quare Dei Filius summus Deus esse non potest.

Defensio Argumenti.

Hic plærique omnes ad distinctionem naturarum confugiunt: sed nihil proficiunt; tum propter simplicem ejusmodi affirmationem, quæ in utroque versiculo reperitur, quæ locum non haberet, si ob alteram naturam, nempe divinam, eadem de Christo simpliciter negari deberent: tum propterea, quòd Christus hîc eatenus consideratur, quatenus rex fuerat, atque adeò quà persona est: ut vel humana natura pro persona sit agnoscenda, vel divinæ personæ simul & naturæ ista sint adscribenda: quorum illud sententiam adversariorum prorsus convellit, hoc, iisdem agnoscentibus, seipsum. Adde, quòd in posteriori loco emphaticè dicitur, & ipse Filius *subjectus erit ei, qui subjecerit ei omnia. Quis verò credat, Paulum, cùm ita loqueretur, Christum consideraâsse non secundùm eam naturam, secundùm quam Dei Filius est, sed secundùm aliam?* Neque *enim est, quòd quis dicat,* Filii *nomen hoc loco absolutè poni, non addito* Dei *nomine, ut possit etiam Filius hominis intelligi. Etenim vox* Filii *manifestè opponitur* Deo *&* Patri *tanquam correlato suo, ut in scholis loqvuntur, nec unquam aliter vox Filii de Christo absolutè usurpata intelligitur, quàm ut ad*

vid. cap. 3, 14, 16. hujus sect.

 26. Arg. ex 1. Cor. 15. 24, 28.
ut ad Deum tanquam correlatum suum, referatur, non verò ad hominem aliquem. Vt taceam, ipsam emphasin, quæ est in duabus voculis & *seu* etiã, & ipse, *postulare, ut eo modo describt° cẽseatur Christ°, quo reliqua omnia ibidem cõmemorata, nempe ipsi subjecta, superet, non quo illis vel par sit, vel etiam inferior. Is verò modus non est, ut dicatur* hominis filius, *sed* Dei. *Illo enim modo hominibus par est, angelis etiam inferior. At quà* Dei Filius, *κατ' ἐξοχὴν sic dictus, etiam angelis est superior, ut apertè scribitur Heb: 1. 4, 5. Denique, si secundùm humanam tantùm naturam Christus tradet regnum, & subjectus erit, secundùm divinam non item; cur soli Patri regnum traditurus, cur ei soli se subjecturus, non etiam sibi suæve divinæ naturæ esse dicitur? cur additur, ut* Deus *sit omnia in omnibus? cur non etiam ipse Christus omnia in omnibus futurus est? Neque enim est, quòd quis dicat, ibi divinam naturam absolutè, etiam Christi, intelligi. Nam & ex reipsa intelligitur, personam aliquam designari, (operatio enim ipsi, gubernatióque omnium tribuitur) & quidem a Christo distinctam; & antecedentia verba omnia apertè docent, de* Deo & Patre, *seu de Deo, qui Pater Christi sit, sermonem esse, utpote qui etiam Christo omnia subjecit, eumq́; ad dextram suam collocavit, quemadmodum alibi vidimus.*

Quòd verò nonnulli excipiunt, ideo dici, Christum re-

26. Arg. ex 1. Cor. 15. 24.28. *ſtum regnum traditurum eſſe Deo & Patri, quia id regnum, quod tanquam mediator habeat, non id, quod tanquam Deus, ſit depoſiturus; id nullius itidem eſt momenti. Nam primùm oſtendimus jam* cap. 18. hujus ſect. *ſuprà, Chriſto, ſi Deus ille ſummus eſſet, regnum hujusmodi dari non potuiſſe. quia aliàs idem imperium & ex ſeipſo, & non ex ſeipſo eodem tempore haberet; ſimul in eo ſubordinatus eſſet alteri, & non eſſet; uno verbo, ſimul & ſummus eſſet, & non ſummus. Docuimus enim, regnum hujusmodi per ſe conſideratum eâ poteſtate atque imperio contineri, quod Deus ſummus ex ſeipſo habet. ſiquidem nullus eſt imperii illius actus, qui Deo ſummo per ſe non competat. Quòd ſi Chriſtus ejusmodi regnum accipere non potuit, ſi Deus ſummus eſt; nec tradere alteri, ac deponere poteſt. Cum ergo legamus, eum regnum illud Deo ac Patri traditurum, & ſic depoſiturum; patet, eum Deum illum ſummum eſſe non poſſe. Adde, quòd, ſi iſtiusmodi adverſariorum reſponſio admittenda eſſet, ſeqvuturum ſit, Chriſtum regno illo tradito non ſubjectum iri Deo & Patri, contrà quàm Apoſtolus manifeſtè teſtatur. Qui enim ſummum atque independens in res omnes imperium retinet, is nemini ſubjicitur: aliàs ſupra ſe alium agnoſceret, & ſic ſummus non eſſet. Imò tantum abeſſet, ut Chriſtus poſt traditionem illam regni, quod quà mediator habet, magis eſſet ſubjectus Patri, quàm antea, ut potiùs minùs ſubjectus eſſe cenſeri deberet.*

Etenim ratione regni illius, a Patre, ut diximus, & sacræ literæ abundè testantur, dependet, & ei subordinatus est: quæ subordinatio aliquid saltem subjectionis in se continet. Atqui hæc, regno illo deposito, prorsus cessaret, manente interim imperio summo atque independente, quod non patitur, ut ulli sit subjectus. Distinctio naturarum nihil hîc habet ponderis; partim quia illam jam antè rationibus exclusimus; partim quia illi, qui responsione ista utuntur, Christum secundùm utramq; naturam, aut totam Christi personam, mediatorem esse, ac porrò regnum, quod ei ut mediatori conveniat, habere atque administrare volunt.

27. Arg. Christus est mediator.

Cap. XXVII.

Argumētum vigesimum septimum, quòd Christus sit Dei & hominum mediator.

Quarto loco illud afferri meretur, quod sub finem præcedentis capitis attigimus, nempe quòd Christus dicatur *mediator Dei & hominum*, 1. Tim. 3. 4. & eodem sensu *mediator fœderis novi*, aut *melioris*, nempe quàm vetus fuerat, Heb. 8. 6: 9 15: 12. 24. Intelligitur enim, eum inter Deum & homines, ad fœdus inter illos feriendum, intervenisse medium, ejúsque fuisse, ut alibi loquitur divinus ad Heb. scriptor, *sponsorem*, cap: 7.

27. Arg. Christus est mediator.

22. Hinc verò intelligitur, Christum Deum summum non esse. Etenim Deus ille summus mediator nullius esse potest, sed ipse potiùs mediatorem habet. Si enim mediator esset, primùm alium haberet se superiorem, inter quem & homines interveniret medius. Nam sive ideo mediatorem dici velis, quia in fœdere feriendo Dei negotium agat apud homines, tanquam ejus internuncius, & voluntatis ipsius interpres; sive ideo, quia hominum caussam ac negotium agat apud Deum; utroque modo tanquam Deo inferior spectatur. Itaque simul & summus esset, & non summus. Deinde ipse suiipsius foret mediator. Nam si quis dicat, ideò hoc posterius non consequi, quia Deus ille, cujus mediator sit Christus, non nisi Pater sit; ne illud nunc repetamus, quod alibi docuimus, ex eo ipso consequi, Christum non esse Deum summum, quia a Deo simpliciter posito distingvatur; duo adhuc sunt, quæ istam exceptionem excludant. Primum est, quòd nulla potest excogitari caussa, cur, si Pater mediatorem habeat, Christus mediarem, & quidem eundem non habeat, si is summus, atque adeo idem cum Patre Deus sit. Sive enim voluntas Patris per mediatorem exponenda fuit hominibus, sive hominum caus-

cap. 1. hujus sect.

27. Arg. Christus est mediator.

num caussa apud Deum agenda, & is, ut vulgò credunt, placandus; eadem caussa æquè ad Christum pertinuit, atque ad Patrem, si Christus quoque est summus ille, idémque cum Patre Deus. Alterum est, quòd ob essentiæ unitatem ne fieri quidem potest, ut unius personæ aliquis sit mediator, qui alterius non sit. Nam sive voluntatem suam una persona per quempiam exponat, sive id agatur, ut ejus voluntas ad misericordiam per quempiam flectatur; fieri non potest, quin simul cæterarum etiam personarum, quæ ejusdem sint essentiæ, voluntas per eundem exponatur, aut ad misericordiam flectatur. siquidem earum personarum voluntatem, ut & intellectum, cæterasq; proprietates easdem esse numero, easdemque planè operationes esse necesse est. quod in iis, quæ ad extra sunt, quales hæ sunt actiones, verum esse fatentur ipsi adversarii. Iam verò absurdum atque adeo impossibile est, quempiam suiipsius esse mediatorem.

Defensio Argumenti.

Distinctione naturarum effugere non possunt adversarii, tum ob alias caussas, suprà non semel explicatas, tum propterea, quòd sect. 1. c. 6. docuimus, adversariorum alios, dum Christum mediatorem secundùm humanam naturam con-

Christus est mediator.

stituunt, humanam revera naturam personam facere; alios dicere ipsum divinum Christi suppositum seu personam, mediatoris partes obire: (obire autem non potest, nisi ipsa divina natura obeat:) alios apertè dicere, atque adeò contendere, Christum esse mediatorem secundùm utramque naturam. Hujus autem suæ assertionis rationem inter alias hanc afferunt, quam repudiare nec cæteri adversarii possunt, quòd aliàs satisfacere divinæ justitiæ, infinitum pro peccatis nostris pretium postulanti, non potuisset. Et hoc vel unicum vel præcipuum fundamentum est dogmatis de incarnatione, ut loqvuntur, Filii Dei secundæ personæ Trinitatis. Ex quibus apparet, adversarios ad distinctionem naturarum in Christo confugere hic non posse. Interim tamen, quàm malè ista sint constituta, quæ dicunt, vel illud arguit, quòd Paulus, cùm dixisset, unum esse Deum, unum etiam mediatorem Dei & hominum, *eum descripturus, non dicit,* Deum & hominem Iesum Christum, *sed simpliciter,* hominem Iesum Christum. *At illo modo ei fuisset loqvendum, si sententia istorum vera esset. Descriptiones enim personarum, ut jam non semel monuimus, apud sacros Auctores, ut esse debent, ita & sunt rebus, de quibus agitur, accommodatæ. Quare, si Christus, & quà Deus, & quà homo, seu secundùm utramque naturam, mediator fuisset; eum non solùm hominem, sed & Deum appellare debuisset,*

cum eum

cùm eum describere vellet;præsertim cum & Dei *&* hominum,*quorũ mediator sit, expreßè facta eßet mentio. Et ita sanè loqui amant adversarii, cùm suis verbis sententiam ea de re suam explicant.* 28. Arg. Christus est Sacerdos.

Cap. XXVIII.

Argumentum vigesimum octavum, quòd Christus Sacerdos sit.

Non absimile priori est, quòd Christus Psalmo 110.4. & inde in Epistola ad Hebræos multis locis *Sacerdos* aut simpliciter, aut *summus*, seu *Pontifex* dicitur; ideo nonnulla hìc de eo adjiciemus; præsertim quia ipse divinus Spiritus hac appellatione cavisse videtur, ne quis Christum ob tantam, quam habet, potestatem, Deo subordinatum non esse putaret. Nam qui sacerdos est, Deus ille summus esse non potest. Sacerdotis enim est, [a] sacrarii ministrum esse: unde & ipsum sacerdotii officium [b] ministerium dicitur: ejusdem est, [c] caussam hominum agere apud Deum, [d] pro illis Deo offerre, & [e] interpellare, eaque ratione remissionem peccatorum iis a Deo quodammodo impetrare; ac porrò [f] coram Dei vultu comparere. Quæ omnia tum ex re ipsa, tum ex Epistola ad Hebræos satis luculenter patent,

vid. c. 2 17. 4.14: 5.5. & d.6 ult. vid. & cap. 7. & 8. & 9.

a Heb. 8.1.
b ib. ℣ 6.
c cap. 2. 17. & 5. 1.
d eod. c. 5. 1: 7. 27: 8 3: vid. & c. 9. & 10.
e cap 7. 25.
f cap. 9. 24.

18. Arg. Christus est Sacerdos.

in qua ea partim de ſacerdotibus, & quidem ſummis, in genere enunciantur, partim de ipſo Chriſto nominatim affirmantur. Atqui nihil iſtorum in Deum ſummum cadit. Is enim eſt, qui ſacerdotes ſummos infimosque habet, ſacerdos eſt nullius: ipſi miniſtratur & offertur: apud eum pro aliis interpellatur: coram vultu ejus comparetur, ut peccata hominibus condonet: ipſe nemini miniſtrat, nemini offert, apud neminem interpellat, coram vultu alterius non apparet, ut is peccata cuipiam condonet: ſiquidem ipſe pro ſuo jure ac poteſtate peccata omnibus condonat. Etſi autem iſta figuratè de Chriſto dicantur, ut alibi oſtenditur: illud tamen certum eſt, iſtos loquendi modos de Chriſto nullo modo uſurpari poſſe, ſi is eſſet prima ſupremaque remiſſionis peccatorum cauſſa, & ex ſeipſo, non aliunde accepta poteſtate, ea hominibus condonaret, h. e. ſi ipſemet Deus ille ſummus eſſet.

DEFENSIO ARGUMENTI.

Diſtinctio naturarum non magis hic locum aut robur ullum habet, quàm vel alibi ſuperiùs, vel in præcedenti capite, ubi de mediatoris officio agitur; præſertim quia adverſarii mediatoris officium, quod Chriſto competat, in ſacerdotio potiſſimùm collocant. Quare ne cætera repetamus, illud tan-

lud tantùm dicimus: si Christus præter humanam naturam etiam divinam haberet, necesse fuisse, ut non minùs, quàm Pater, sacerdotem summum, & quidem seipsum haberet: cùm nec ulla excogitari possit caussa, nec fieri ullo pacto queat, ut Pater sacerdotem habeat aliquem, Christus non habeat, si is non minùs, quàm Pater, atque adeò idem numero cum illo Deus sit: quemadmodum ex iis constare potest, quæ de mediatoris voce antea diximus. At ubi vel minimum apparet in sac. literis indicium, ex quo constare queat, Christum non minùs, quàm Patrem, summum aliquem sacerdotem habere? quis non videt, absurdissimũ esse statuere, Christi personam sibi ipsi offerre? Nullo ergo pacto sacerdotiũ Christi cum divina, quæ in ipso statuitur, natura cõsistere potest.

29. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus.

Cap. XXIX.

Argumentum undetrigesimũ, quòd Christus a Patre fuerit resuscitatus.

Sextum hujus generis argumentum duci ex iis potest locis, in quibus Christus ab alio, nempe Patre suo, resuscitatus dicitur. Quæ ratio tantò magis urgenda est, quia ejus contrarium ab adversariis urgetur. Ajunt enim, Christum seipsum resuscitasse, & hac ratione se Dei Filium, ex essentia nempe Dei

19. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus.

pe Dei genitum, atq; adeò Deum summum esse, luculenter demonstrâsse. Sed id argumentum partim per seipsum concidit, cùm falsa nitatur hypothesi, ut mox a nobis demonstrabitur; partim alio eorundem adversariorum errore labefactatur. Volunt enim illi, animam seu spiritum Christi, (quod etiam de aliorum hominum spiritibus statuunt) eo mortuo, nihilominus actiones, quæ non nisi substantiis actu ipso viventibus & per se intelligentibus competunt, exercuisse; nonnulli in infernum, aut purgatorium descendisse, Patrum animas, nescio e quo limbo, eduxisse ajunt. At si hujusmodi actiones anima Christi, etiam durante morte, exercuit; quid prohibet, quominus eadem anima corpus suum, domiciliumque pristinum ingressa, illud sibi denuò junxerit, & divina virtute resuscitârit? Num enim minùs possit anima Christi divina virtute instructa, quàm tota ejus humanitas, cùm viveret, eadem divina virtute præstare potuit? Num minùs illa possit, quàm Apostolorum v. g. aliquis, quibus potestatem aliquando dedit Christus, a mortuos resuscitandi, & b quorum aliquos legimus, mortuos quosdam resuscitâsse? quod idem c de Elia & d Elisæo scriptum legimus. Quare nos argumen-

a Mat 10.8.
b Act.9.40, 41.& c.20 9. & d.
c 3.Reg.17. 17,& d.
d 4.Reg.4. 18,& d.

argumentum adversariorum longè rectiùs invertemus, & telum, quod in nos vibrare conantur, in illos retorquebimus. Etenim si Christus Deus ille summus esset, ejus resuscitatio ipsimet tanquam vero ac præcipuo auctori adscribenda esset. Atqui non ipsi, sed Patri, tanquam vero ac præcipuo ejus auctori tribuitur; imò ipsum Christum, propriè loquendo, seipsum non resuscitâsse, satis apertè significatur. Quare is Deus ille summus non est. Majoris, quam vocant, veritas satis est manifesta. Nemo enim dubitat, si Christus summus ille Deus sit, eum omnino seipsum resuscitâsse, ac, ut resuscitaret, maximè convenisse. Nam cum ex ea sententia sequatur, humanam naturam, secundùm quam mortuus fuerit Christus, personaliter fuisse junctam divinæ; fieri nequaquam potuit, ut humana natura in morte perpetuò maneret, & sic, cum unio illa nunquam dissolvi ex eorum sentētia possit, divinæ naturæ corpus mortuũ indissolubili æternoq; nexu unitum esset. Porrò autem, si resuscitanda fuit humana natura, a quonam potiùs resuscitanda erat, quàm a natura ejusdem Christi divina, quæ id & præstare per seipsam facillimè posset, & propter arctissimam illam unionem, hoc naturæ sibi jun-

29. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus

29. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus.

bi junctæ beneficium, ad suam gloriam & honorem inprimis necessarium, deberet? Itaque sive facultatem spectes id præstandi, divina Christi natura prima ejus operis caussa fuisset; sive officium, ipsi id præcipuè incubuisset. Quomodo ergo Christus resuscitationis suæ verus ac præcipuus auctor non fuisset? Quod ad minorem attinet, tot sunt, tamque clara sacrarum literarum testimonia, quæ resuscitationis Christi verum ac præcipuum auctorem constituunt Patrem, non Christum, imò Christo ipsi sat apertè opus hoc adimunt, (quanquam & res ipsa, nempe mors ipsius, satis adimit) ut mirum sit, quemquam ea de re dubitare posse. Nã primùm in quibusdam locis apertè dicitur, Patrem resuscitâsse Christum; aut Deum resuscitâsse Filium suum. Quis autem est ille Deus, cujus Filius est Christus, nisi Pater? Et illud quidem Paulus scribit ad Galatas ab ipso Epistolæ initio, dum ita ait: *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitavit eũ a mortuis.* Hoc verò affirmat Petrus Act: 3. v. ult: *Vobis primùm Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis.* & Paulus cap: 13. 33. idem reipsa asserit, dum ait: *Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est: quoniam hanc*

Deus ad-

Deus adimplevit filiis nostris (Græcè *ipsorum nobis*) *resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quòd autem suscitavit eum a mortuis, ampliùs non reversurum in corruptionem, ita dixit &c.* Ex quibus verbis apparet, eum, qui ad Christum dixit, *Filius meus es tu, ego hodie genui te,* qui quidem nullus est alius, quàm Pater, ipsum resuscitâsse a mortuis. Idem Apostolus 1 Thess. 1, 9, 10: *Conversi estis,* inquit, *ad Deum a simulachris, servire Deo vivo & vero: & expectare Filium ejus de cœlis (quem suscitavit ex mortuis) Iesum, qui eripuit* (Gr. *eripit*) *nos ab ira ventura.* Vbi itidem Deus Filium suum ex mortuis suscitâsse dicitur.

29. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus.

Accedunt his locis plurimi alii, in quibus simpliciter scriptum est, Deum resuscitâsse Christum; e quorum numero unum tantùm atque alterum, verbis ipsis adductis, hîc adscribemus, reliquos indicâsse contenti. Ita ergo ait in Actis Petrus cap. 2. 24: *quem* (Iesum Nazarenum) *Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod* (seu *eò quòd*) *impossibile erat teneri illum ab eo. David enim dicit in eum: Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam a dextris est mihi, ne commovear: propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingva mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non dereliques animam meam in inferno,*

Christus a Patre fuit resuscitatus.

inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. & paulò pòst v.32: *Hunc Iesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus.* vide etiam, quæ idem Petrus ait infrà capite 3.15. (quem versic: conf. cum 13) & cap:4.10: & cap: 5.30: & cap: 10. 40. & Paulus cap: 17. 31. & Rom. 4. 24, & cap: 8. 11: & cap: 10. 9. itemque 1. Cor. 6. 14: & cap: 15. 15. & 2. Cor. 4. 14: & cap: 13. 4. Insignis autem inter alia locus extat apud eundem Apostolum Eph. 1. 19, 20. ubi iis inter alia optat, ut sciant, *quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus* (nempe illius, quem Deum Domini nostri Iesu Christi, Patrem gloriæ, v. 17. appellaverat,) *in nos, qui credimus secundùm operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, & constituens ad dextram suam in cœlestibus:* & quæ seqvuntur. Iunge etiam ea, quæ leguntur cap: seq: v. 5. & his gemina Col: 2. 12, 13. adde & illa D. Auctoris ad Hebr: 13. 20. & ista Petri 1. Eph. 1. 21.

Non commemoramus illa testimonia, quæ sanè sunt non pauca, in quibus simpliciter affirmatur, Christum resuscitatum esse; quod toties repetitum omnino significat, eum ab alio resuscitatum esse; quod etiam nonnullorum locorum circumstantiæ

aperte indicant. vide inter alia 1. Cor: 15. 4, 12. & d. ubi septies illa loquendi ratio usurpatur; & postea v. 15. apertè Deum id fecisse asseritur; Christiq; resuscitatio nostræ resuscitationis exemplum constituitur, quod etiam alibi contingit.

29. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus.

VBERIOR CONFIRMATIO ET defensio argumenti.

Dices, etiamsi Christus ab alio resuscitatus dicatur, non sequi tamen, eum a seipso resuscitatum non esse: cum eadem actio possit a pluribus caussis, & quidem inter se paribus, proficisci: quin etiam iis in locis, in quibus asseratur, Deum resuscitasse Christum, Dei *nomine intelligi posse totam Trinitatem, aut divinam Christi naturam; præsertim cum alibi Christo ipsi resuscitatio sui ipsius adscribi videatur. Sed prius tres potissimùm ob caußas admittendum non est. Prima est, quia illud saltem ex locis a nobis adductis sequitur, Christum non esse principalem suæ resuscitationis caußam. Cur enim toties támque apertè alii personæ, nempe Patri, resuscitatio ipsius adscriberetur, & non ipsi potiùs Christo? Atqui vel hoc solum nobis hîc posset sufficere, ad ostendendum, Christum non esse Deum illum summum. Ostendimus enim antea, eum, si Deus ille summus esset, omnino principalem resuscitationis suæ auctorem fore.*

Altera

29. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus.

Altera caußa est, quia sacra scriptura ita Deo Patri resuscitationem Christi adscribit, ut non obscurè, imò satis apertè indicet, eandem illam actionem ipsi Christo revera non competere. Primùm, quia si Christus seipsum, & quidem vi naturali, ac sibi planè propria, a mortuis resuscitasset, id in aliquibus saltem testimoniorum a nobis citatorum omnino commemorandum fuißet. Ac ne alia nunc afferam, fieri hoc inprimis debuißet. Act: 2, 24. & seqq. & Rom: 10. 9. & 2. Cor: 13. 4. Nam quod ad primum locum attinet; cùm asseruißet Petrus, Christum resuscitatum eße a mortuis, eò quòd impoßibile fuerit, eum teneri a morte; an non maxima fuißet caußa dicendi, ideo impoßibile id fuiße, quia ipse fuerit Deus ille summus, qui proinde non potuerit animam suam in inferno relinquere, & permittere, ut corpus suum corruptionem videret? Hæc enim propria, atque adeò unica ejus rei caußa fuißet. At ille Davidis verbis adductis atque ad Christum accommodatis, longè aliam caußam affert, nempe quòd Christus Dominum providerit in conspectu suo semper, quia is a dextris ipsius semper fuerit, ne commoveretur; inde eum lætitiam, inde spem concepiße, fore ut Dominus non derelinqueret animam ipsius in inferno, nec daret sanctum suum videre corruptionem: quò & sequentia pertinent, ubi Christus in Davidis persona profitetur, Deum sibi notas feciße vias vitæ; & se repleturum jucundita-

29. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus.

cunditate. Quæ caussa nihil cum illa, quæ afferenda fuisset, commune habet; imò eam subvertit.

Quod ad secundum locum attinet; ideo ibi potiùs dicendum fuisset, Christum seipsum a mortuis re- Rom. 10. 9.
suscitâsse, (si modò quis a mortuis seipsum resuscitare potest) quàm Deum id fecisse; quia id ibi explicatur, quod de Christi dignitate præcipuè est a nobis & corde credendum, & ore confitendum, & quod si credamus ac confiteamur, salutem sumus consequuturi. At si Christus seipsum a mortuis resuscitâsset, id nobis etiam omnino credendum confitendumque esset, ipsis adversariis fatentibus, imò urgentibus; ac porrò hoc loco ab Apostolo minimè fuisset prætermittendum. prætermisisset enim id, quod & majorem Christi dignitatem in se contineret, & non minùs nobis creditu esset necessarium, quàm id, quod expressit. Quod ad tertium 2. Cor. 13. 4.
testimonium attinet; ideo loco ejus, quod istic dicitur, Christum vivere ex potentia Dei, dicendum potiùs fuisset, eum vivere ex potentia sua, quia istic de ipsius Christi potentia agitur, eumque in Corinthiis potentem esse demonstratur, suspicione infirmitatis, quæ ex morte ejus truculenta capi poterat, discussâ. quam ad rem nil fuisset aptius, quàm si dictum fuisset, eum propria virtute revixisse, & mortis vim eluctatum esse. Deinde ex Act: 13. 33. & Rom: 1. 4. Col. 1. 18. Apoc. 1. 5. patet, resuscitationem Christi talem actionem fuisse, ut per eam Christus a Deo generatus fuerit, ejusque fi-

29. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus.

lius evaserit qua de re[a] infrà plura. Atqui Christus seipsum non genuit, nec sui ipsius est filius.

Tertiò, in quibusdam locis a nobis adductis, Deus, seu Pater Christi, nomine nō expreßo ita describitur: Is qui suscitavit Iesum Christum a mortuis, & ea descriptione ab ipso Christo distingvitur. vide Rom: 4. 24. & cap. 8. 11. & 2. Cor. 4. 14. Vnde apparet, hanc actionem non eße Christo cum Patre communem, sed huic propriam. Alioquin hæc descriptio non minùs Christo, ne dicam magis, competeret, quàm Patri; neque adeò a Christo is, qui ipsum a mortuis resuscitâßet, distingvi poßet. Communia enim, ut alibi monuimus, non distingvunt, sed propria. Quò accedit locus Epist: Hebr: cap: 5. 7. quem suprà expendimus, de precibus a Christo ad Patrem fusis dißerentes. Ex eo enim duplici ratione evincitur, Christum seipsum a mortuis resuscitare non potuiße, atque adeò nec resuscitâße: partim quia, ut Pater id faceret, tantis precibus, tanto clamore, lachrymis etiam fusis, contendit; partim quia is, cui supplicavit, ita describitur, & a Christo distingvitur, quòd possit vel potuerit illum salvum facere a morte: qua utraque de re vide, quæ suprà diximus. Accedit denique locus Eph. 1. 19, 20, a nobis adductus, ubi ostenditur, quantam potentiam, quantum robur in eo exseruerit Deus Pater, cùm Christum a mortuis resuscitavit, & ad dextram suam in cœlis collocavit. At quid opus tantâ

[a] hac sect. cap. 31.

cap. 17. hujus section.

potentiâ

potentiâ fuisset, aut quî ea omnino fuisset a Deo Patre adhibita, si Christus seipsum, virtute sibi planè propriâ ac naturali, a mortuis resuscitâsset? Quòd si dicas, eandem illam virtutem ipsius quoq; Christi fuisse, utpote Patri & Filio communem; nulla caussa afferri potest, cur ea magis a Patre, quàm a Christo, exserta fuisse dicatur; cum contrà potiùs faciendum fuisse, jam antea docuerimus.

29. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus.

Tertia caussa, ob quam prior illa exceptio nullius ponderis censeri debet, est, quòd ea sententia argumentum Paulinum, quo ex Christi resurrectione nostræ resurrectionis veritatem adstruit, (id quod 1. Cor: 15. 11, & d. potissimùm præstat) vehementer labefactat, & sic validissimum spei nostræ fulcrum convellit. Paulus enim inde ostendit, nos resurrecturos, quia Christus resurrexerit. At si Christus seipsum virtute sibi insita ac prorsus naturali a mortuis resuscitavit, & non potuit non resuscitare; consecutio infirma est. Quomodo enim sequitur, si Christus propria ac planè naturali virtute seipsum resuscitavit, & non potuit non resuscitare; nos quoque, qui ea virtute prorsus caremus, & quos natura nostra ab æterna morte nequaquam vindicat, omnino resurrecturos?

Vix nunc quicquam opus est de posteriori exceptione dicere, quæ est, posse Dei *nomine, qui Christum resuscitâsse dicatur, vel totam Trinitatem,*

Christus a Patre fuit resuscitatus.

in qua & Christus contineatur, vel eßentiam divinam, quæ non minùs in Christo, quàm in Patre fuerit, intelligi. Allata enim a nobis sunt argumenta etiam ex iis locis, ubi exceptionem illam ne ipsi quidem adversarii adhibere ausint, quibus docetur, Christum seipsum a mortuis non resuscitâße; cujus contrarium exceptio illa postulat. Sed præterea quis non intelligit, cùm Deus a Christo distingvitur, aut is, qui Iesum resuscitavit a mortuis, personam aliquam intelligi a Christo distinctam, id quod nobis hîc sufficit? Personam intelligi, & Dei *nomen indicat, quod personæ eße suprà docuimus; & actio resuscitandi, quæ non nisi personæ propria est. Vnam autem personam intelligi, ipsa* Dei *vox, ut & descriptio illa,* Is qui suscitavit Iesum Christum a mortuis, *singulari numero elata, docet.* Neque *enim vox* Dei *collectiva est, nec enunciatio illa, in qua mentio fit ejus, qui Christum suscitavit, generalis aut communis est, sed propria ac singularis. Distinctio autem inter Christum, & eum, qui ipsum resuscitavit a mortuis, ex locis ipsis manifesta est.* Nec *Nestorianismi, ut alibi monuimus, notam effugeret ille, qui* Dei *voce Christum ipsum nominatim intelligens, diceret, eum resuscitâße Christum, aut quippiam simile circa ipsum fecisse. Perinde enim eßet, ac si quis diceret, Dei Filius Christum resuscitavit. Sed quid opus est pluribus? cum ipsa scriptura seipsam explicet, dum, quod alibi* Deo *simpliciter*

cap. 1. hujus sect.

cap. 18. hujus sect.

29. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus.

pliciter nominato tribuit, alibi Patri apertè tribuit, vel ipso Patris nomine expresso, vel eo, quem Deus resuscitârit, Filii ipsius appellatione descripto. Quòd si ergo aliquid obscuritatis aut ambiguitatis esset in illis locis, in quibus Deo *simpliciter tribuitur Christi resuscitatio, nullâ aliâ notâ appositâ, quæ de Patre sermonem esse indicet; cætera tamen loca docerent, ea de Patre intelligēda esse Obscuriora enim per clariora, confusa & ambigua per distincta explicanda sunt. Sed nihil est in ipsa* Dei *voce ambiguitatis, nihil obscuritatis. cum nullus proferri possit scripturæ locus, in quo* Dei *nomen subjectivè positum, & a Christo præterea distinctum, quod utrumque in illis testimoniis accidit, de alio, quàm de Patre, accipiatur.*

Quòd verò quædam scripturæ testimonia proferuntur, in quibus Christo resuscitatio suipsius tribui videtur; ut quòd ipsemet dixerit, se templum, nempe corporis sui, tribus diebus excitaturum esse, Ioh: 2. 20, 21. séque potestatem habere & ponendi animam, & eandem sumendi vel accipiendi, (est enim in Græco λαβεῖν, *quod utroque illo modo verti potest) Ioh: 10. 18. ea nihil evincunt aliud, quàm Christum resuscitationis suæ caussam fuisse, eámque in illius, ut ita dicam, manu fuisse positam, adeò ut ipsi eripi atq; interverti a nemine posset. quo pacto idem Christus apud Lucam ait,* eum, qui perdiderit animam suã, eam sal- Luc. 17. 33.

 vam fa-

29. Arg. Christus a Patre fuit resuscitatus.

vam facturum, *cap: 9. 24. seu* eam vivificaturum *cap: 17. 35. & Iohannes de iis, qui in Christum credunt, & sic ex Deo generati sunt, pronunciat, Sermonem, h. e. Christum,* dedisse iis potestatem, ut filii Dei, *h.e. immortales,* fiant, *Ioh. 1. 13. Nam alioqui tam pauca testimonia, quorum prius etiam planè figuratum eße omnes cernunt, nequaquam opponi debent tot támque perspicuis testimoniis ac rationibus inde depromtis; quibus evincitur, non Christo, sed Patri, hanc actionem propriè attribuendam eße. Plura quidem de locis istis duobus, quæ in contrarium afferuntur, dici poßent; sed non id nunc agimus, ut adversariorum argumenta refellamus, verùm ut nostram sententiam argumentis allatis adstruamus. Quare ista attigiße nunc sufficiat.*

Exceptionem de duabus in Christo naturis hic non attingimus. Facilè enim cordatus lector, si & argumentum, vel potiùs argumenta nostra consideraverit, & ea præterea expenderit, quæ in superioribus capitibus de ista distinctione diximus, intelliget, eam hîc locum habere non poße.

Cap. XXX.

Argumentum trigesimum, quòd Christus imago Dei invisibilis dicitur.

Vltimum hujus generis argumentum faciemus

ciemus illud, quòd Chriſtus dicitur *imago Dei inviſibilis* Col. 1. 15. quod ex parte aliqua dicitur etiam 2. Cor: 4. 4. ubi Chriſtus itidem *imago Dei* eſſe affirmatur: & Hebr: 1. 3. ubi *figura ſubſtantiæ*, ſeu *character perſonæ Dei* eſſe dicitur. Non utemur autem hîc ea ratione, qua jam alibi ſumus uſi, nempe, Chriſtum a Deo, nempe ſummo, hoc pacto apertè diſtingvi, ſed alia, & quidem duplici, quarum prior omnibus locis citatis communis eſt; poſterior loco ad Coloſ. 1. magis propria. Nam primùm imago nulla ejusdem numero eſſentiæ eſt cum eo, cuius eſt imago: alioqui ſuipſius imago foret. Quare, cum Chriſtus imago Dei ſit, ejusdem numero ſubſtantiæ cum Deo eſſe non poteſt, ac porrò nec Deus, nempe ille ſummus. Eadem vis eſt, cùm figura ſubſtantiæ Dei, aut perſonæ ipſius character eſſe dicitur. Deinde, ſi Chriſtus *inviſibilis Dei imago* eſt; ipſum inviſibilem non eſſe, ac porrò nec Deum illum ſummum eſſe oportet. Is enim inviſibilis eſt, 1. Tim. 1. 17. utpote, quem nemo hominum vidit unquam, nec videre potuit, Ioh: 1. 18: 1. Tim. 6. 16. Satis namque apparet, ideo Chriſtum *Dei inviſibilis* imaginem dici, quia cùm ipſum Deum, utpote inviſibilem, per ſeipſum cognoſcere non poſſimus,

30. Arg. Chriſtꝰ eſt imago Dei.

ſup. h. ſect. cap. 1.

30. Arg. Christ⁹ est imago Dei.

mus, Christus nobis datus sit, in quo, tanquam imagine oculis quodammodo exposita, Deum illum contemplari atq; agnoscere possimus, ut alii quoque viri docti observârunt ac scriptum reliquerunt. Quòd si Christus non minùs, quàm Deus ille, cujus imago dicitur, invisibilis fuisset, imago illius esse non potuisset, sed aliâ potiùs imagine, per quam ad ejus notitiam perveniremus, opus fuisset.

Defensio Argumenti.

Hic quia plærique Christum non secundùm humanam naturam, sed secundùm divinam, Dei imaginem ab omni æternitate fuiße contendunt; ideò, ut prius argumentum nostrum solvant, non ad naturarum in Christo distinctionem, sed ad distinctionem diversarum in una Deitate personarum confugere solent. Secundam enim divinitatis personam primæ, h.e. Filium Patris, imaginem eße contendunt; quia Filius essentiæ ratione Patri sit simillimus, utpote ex ipsius eßentia genitus. Negant autem inde consequi, Filium imaginem fore suipsius: quia utut ejusdem sit cum Patre essentiæ, personâ tamen ab eo differat. Quod ad posteriorem rationem attinet, dicent fortè, eundem Filium, utut secundùm divinam naturam Deus sit æquè, ac Pater, invisibilis; aßumtâ tamen humanâ naturâ visibilem evaßiße, & ab hominibus

fuiße

30. Arg. Chriſtus eſt imago Dei.

fuiſſe conſpectum. Sed hæ reſponſiones difficultatem nequaquam tollunt. Nam quod ad priorem attinet, primùm fruſtra diſtingvitur perſona a ſua eſſentia: cum idem quiꝰque ſit cum ſua eſſentia. Quare, ſi Filii perſona imago eſt perſonæ Patris, etiam eſſentia Filii imago erit eſſentiæ paternæ; ac porrò vel diverſam numero utriusq; eſſentiam eſſe oportet, vel idem ſeu eadem eſſentia ſui ipſius imago erit. Adde, quòd ipſimet, ut jam monuimus, contendunt, Filium ratione eſſentiæ eſſe Patri ſimillimum, ac porrò ejus imaginem. Quare ratione eſſentiæ Filium a Patre numero diſtinctum eſſe oportet. Imago enim, quà imago eſt, numero differt ab eo, cujus eſt imago, & ſimile a ſimili. Sunt enim hæc inter ſe relata, ac porrò oppoſita. Oppoſita autem, quà talia, minimùm numero differre oportet. Neque enim eſt, quòd dicas, interdum quempiam ſui ſimilem dici. Nam in hujusmodi locutione habetur ratio diverſi temporis, cujus reſpectu idem ſecum ipſo comparatur: at nos hîc de ſimilibus loquimur, nulla habita ratione diverſi temporis, ſed ejusdem. Vt taceam, ipſos adverſarios velle, Filium a Patre realiter differre oportere, ut ille hujus imago dici queat. Nihil autem id ad rem faceret, niſi eatenus realiter differrent, quatenus alter alterius imago eſt. Quòd ſi ergo Filius ratione eſſentiæ Patris imago eſt, ratione eſſentiæ alterum ab altero differre oportet.

Christus est imago Dei.

Quod verò ad posteriorem exceptionem attinet, quæ posteriorem etiam rationem nostram petit; nihil ea efficiet, nisi Christum secundùm humanam naturam, secundùm quam visibilis sit aut fuerit, Dei imaginem esse dicas; id quod plærique nolunt. siquidem ii, ut diximus, Christum Dei imaginem eatenus eße volunt, quatenus ex substantia Patris sit genitus, & porrò eandem cum illo substantiam habeat; id quod ei secundùm humanam naturam non competit. Quare huic sententiæ eos priùs renunciare oportet, quàm ista responsione utantur. Neque enim est, quod dicant, nil eße neceße, ut Christus eatenus, quatenus imago est, visibilis sit: satis enim eße, eum quacunque ratione visibilem eße aut fuiße. Nam si ita se res haberet, planè otiosa eßet vox invisibilis, *nomini* Dei, *cujus imago sit Christus, adjecta. Quocunque enim animum vertas, nullam aliam invenies rationem, cur eo modo Deum hic descripserit Apostolus, quàm ut ostenderet, ideo opus fuiße, ut, si Deum cognoscere & veluti spectare vellemus, imago ejus quædam, nempe Christus, nobis proponeretur, & oculis hominum objiceretur: siquidem Deus sit invisibilis, atque a nemine nostrum per seipsum cognosci, præsertim plenè perfectéque possit. quod & Iohannes significavit, inquiens:* Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. *At si Christus, quà imago est Dei, non minùs quàm*

Ioh. 1. 18.

ipse De-

 30. Arg: Christus est imago Dei.
ipse Deus, esset invisibilis; nihilo magis per ipsum possemus cognoscere Deum, quàm Deum ipsum per seipsum. Quare Christus imago Dei esse non posset. Apparet nempe, tum ex hac Dei descriptione, tum ex eo, quod altero loco a nobis citato, 2. Cor. 4. 4. dicitur, Christum Dei imaginem nostri respectu dici, quia nimirum nobis Dei voluntatem, bonitatem, potentiam, sapientiam in se ipso repræsentârit, & spectandam quodammodo exhibuerit. Unde Christus ipse: Nemo novit Patrem nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. & alibi: Si cognovissetis me, & Patrem meum cognovissetis; & a modò cognoscitis eum. & paulò post: Qui videt me, videt Patrem. Sed deinde, etsi Christus secundùm humanam naturam visibilis fuerit, non debuisset tamen a Deo invisibili simpliciter distingui, & ei hac in parte opponi, si ipse nihilominus Deus ille summus atque invisibilis fuisset. Etenim si Christo nomen Dei, nempe summi, absolutè attribui potest ac debet, ut illi volunt; etiam illa ei absolutè tribui possunt ac debent, quæ de Deo absolutè dicuntur, quæq; ei ratione essentiæ conveniunt. Quòd si Christus absolutè invisibilis ob naturam divinam dici potest ac debet; non debet a Deo invisibili absolutè distingui.

Math. 11. 27.

Ioh. 14. 7. 9. vide & c. 18. 19.

Dicet fortasse alius quispiam, Christum secundùm humanam naturam Dei imaginem esse: id quod non videtur ab eorum abhorrere sententia, qui unà

30. Arg. Christus est imago Dei.

qui unà nobiscum fatentur, Christum nostri respectu Dei imaginem appellari, quia nimirum Deum invisibilem nobis in se veluti contemplandum exhibuerit. Sed primùm, non satis sibi constant, dum id, quod cum imagine Dei *idem est, aut saltem eandem in nostro argumento vim habet, ad divinam naturam referunt, nempe quòd Christus* character substantiæ Dei *dicitur.* Neq; *enim character, eandem habet substantiam cum re, cujus est character. Deinde hoc pacto non minùs suæ ipsius personæ aut naturæ divinæ imago fuißet Christus, quàm paternæ; nec ulla fuißet caußa, cur alterius potiùs, quàm sui ipsius imago diceretur. Atqui non hoc, sed illud tantùm dictum reperimus. Cùm enim Dei imago appellatur Christus, omnes, quod sciam, adversarii Patrem intelligi statuūt; & distinctio Dei illius a Christo, ac deniq; collatio hujus loquendi modi cum aliis similibus scripturæ dictis, idem satis ostendit. Taceo, quòd eatenus nobis Christus Deum invisibilem in se veluti contemplandum exhibuit, quatenus ejus voluntatē doctrinâ, potentiam operibus admirandis expreßit; utriusq; fidem ac veritatem luculenter demonstravit. Hæc verò personæ tantùm, quà talis est, conveniunt, ut adversarii illi, vel divinā ipsius personam, quà talis est, imaginem Patris eße, vel naturam humanam, si huic soli id tribuere velint, personam cogantur statuere. quorum illud ipsorum responsionem, hoc per se ipsorum sententiam con-*

tiam convellit. Et hæc quidem de iis argumentis dicta sufficiant, quæ ita Christum Deum summum non esse ostendunt, ut simul Patri aliquam præ ipso prærogativam tribuant. 31. Arg. ex caussis, ob quas Christ⁹ Dei Fili⁹ dicitur.

Cap. XXXI.

Argumentum trigesimum primum ex caussis illis præcipuè ductum, ob quas Christus Dei Filius in sac. literis dicitur.

Transeundum nunc est ad ea argumenta, quæ absolutè ostendunt, Christum non esse Deum illum summum, nulla ejus rei habita ratione, quòd Patri simul aliqua prærogativa præ ipso tribuatur. Etsi autem hoc loco omnia humanitatis Christi attributa afferre possemus, ut quòd conceptus, & e Maria virgine natus fuerit, quòd ederit, biberit, creverit, quòd fatigatus aliquando, lachrymatus, conturbatus, passus denique cruciatus acerbissimos, ac mortuus fuerit, & quæ his sunt similia. quin illud ipsum, quòd homo sit ac fuerit: siquidem eorum nihil de Deo summo dici potest, ut de Christo, & quidem absolutè dicuntur: tamen nos ea tantùm hîc afferemus, quæ aliud aliquod sententiæ nostræ argumentum contineant, præter id, quod omnibus illis attributis commune est.

Primum autem faciemus illud, quòd si Iesus Deus ille summus esset, non alia ratione es-

XI. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Fili9 dicitur.

one esset, quàm quia Dei Filius est. Nam nec quicquam de Iesu Christo majus dici potest, quàm quòd Dei Filius sit; & ipsi adversarii volunt, eum essentiam illam divinam per generationem ex Patre, quæ sanè eum Dei Filium constituit, accepisse. Vnde autem quispiam divinam illam essentiam habet, inde etiam habet, ut Deus sit. Atqui Iesus ea ratione Deus summus non est, quia Dei Filius est. Quare nec simpliciter Deus ille summus est.

Assumtionem autem nostram non ea ratione hîc probabimus, quòd Iesus, dum Filius Dei dicitur, eo ipso a Deo, nempe summo illo atque unico, distingvitur; neque e- etiam eo, quòd hoc ipso nomine Patre inferior statuitur, utpote qui totus, quantus quantus sit, ab ipso dependeat; cum Pater a nullo alio pendeat. His enim rationibus jam suprà sumus usi. Sed alio, & quidem duplici argumento idem probabimus; quamquam & alia, dum in priori comprobando versabimur, inserentur, quæ etiam ad ipsam quæstionem seu thesin principalem demonstrandam apta forent. Prius est, quòd cum aliquot caussæ in sacris literis exprimantur, ob quas Iesus Dei Filius sit; nulla earum sit talis, ut eum Deum illum summum constituat; ut

cap. 1. & 2. hujus sect.

tuat; utpote quæ omnes Iesu Christo homini, seu, ut cum adversariis loquamur, Christo secundùm humanam naturam conveniant, & certo demum tempore cœperint. Imò tantum abest, ut eæ Christum Deum illum summum constituant, aut esse demonstrent, ut potiùs non esse ostendant: ita ut singulæ pro singulis sententiæ nostræ argumentis haberi jure possint. Atqui fieri nullo pacto potest, ut si Iesus ea ratione Dei sit Filius, quæ eum Deum summum constituat, ea in sacris literis non sit uspiam apertè expressa: partim quidem, quia alias rationes expressas videmus, quę haud paulò minoris essent momenti, quàm illa; partim verò, quia ratio illa, ut quidem adversarii contendunt, omnino esset ad salutem scitu ac creditu necessaria, & tantò clariùs a sacris scriptoribus explicanda, tantoque diligentiùs ac crebriùs inculcanda, quantò esset a sensibus captuque nostro remotior, ac porrò cognitu ac creditu difficilior. Nam cùm sacra scriptura nostræ de Christo fidei ac confessionis summam in eo collocet, ut credamus ac profiteamur, Iesum esse Filium Dei, nempe perfectissima ratione sic dictum; necesse est etiam de vera ac genuina ratione constare, ob quam is talis Dei Filius dicatur.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

Ioh. 20. 31. 1. Ioh. 4. 15. 5. 5. adde Matth. 16. 16. Ioh. 6. 69. Act. 8. 37. 9: 20.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Fili9 dicitur.

dicatur. Neque enim ſatis eſt verba tenere ac pronūciare; ſed rem ipſam, quatenus ſub captum noſtrū cadit, tenere animoq; complecti neceſſe eſt. alioqui nec verè rem credes, nec ex animo profiteberis. Res autem, quæ iſtis verbis ſignificatur, conſiſtit in genuina ratione, ob quam Ieſus Dei Filius κατ' ἐξοχὴν dicatur: quæ quidem ex ſententia adverſariorum ea eſt, quòd is ex eſſentia Patris ab æterno ſit genitus. Neque ſanè, ſi ea cæteroquin aut ſecum ipſa, aut cum ſacris literis conſentiret, ulla alia verior eſſet aut magis genuina. Quòd ſi ergo hanc in ſacris literis expreſſam non eſſe videmus, ſed alias ab hac longè diverſas; illam iſtius rei rationem non eſſe ſtatuendum eſt. Poſterius argumentum, quo aſſumtio noſtra confirmatur, inferiùs hoc capite videbimus.

Plenior Confirmatio et defenſio hujus argumenti.

Vt autem appareat, nullam ejuſmodi rationem, ob quam Chriſtus Dei Filius ſit, in ſacris literis expreßam eße, quæ eum Deum ſummum conſtituat; ſed tales tantùm, quæ humanæ Chriſti naturæ, ſeu, ut rectiùs loquamur, homini Ieſu Chriſto conveniant; loca illa recenſebimus, in quibus caußæ exponuntur, ob quas Ieſus Dei Filius fuerit appellatus. quorum teſtimoniorum nonnulla ſal-

la saltem ita sunt comparata, ut, si potiore aliqua ratione Iesus Dei Filius jam tum fuißet, ac nominatim ideò, quòd ex eßentia Patris fuißet ab omni æternitate generatus, eam omitti nequaquam convenißet. Caußæ verò illæ, ob quas Iesus Dei Filius dicitur, ordinem quendam inter se habent, & posterior semper aliquid priori addit, ac Iesum Christum perfectiori, quàm antea, ratione Dei Filium constituit. 31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

Prima caußa exponitur ab angelo apud Lucam, ita inter alia Mariam alloquente: Spiritus sanctus superveniet in te (*Græcè* super te,) & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideóq; & (*Græcè simpliciter* ideo & *vel* etiam) quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. I. caussa, cur Christus Dei Filius dicatur. cap. I. 35.

Vbi non poßumus non adscribere ea, quæ doctißimus Pontificiorum interpres in hunc locum inter alia annotat. Sensum enim verborum rectè & vidit, & explicuit. Et primùm quidem de ultimis hujus loci verbis notat, Vocare *idem hîc significare quod* Esse, *ex Hebræorum idiomate, consequens seu effectum pro antecedente caußa sumentium, de quo & versu 32. dixerat.* Nam *istic quoque de nasciturо virginis filio ait Angelus,* Et Filius altissimi vocabitur, *h. e. erit. Exempla verò ejus Hebraismi protulerat interpres ille ex Esa. 1. 26: 4. 3. cui adjicitur etiam locus Gen: 21. 12. conferendus cum Rom: 9. 7. Addi poterant & ista, Matth. 5. 9, 19: 21. 13, ex Esa: 56. 7: & hoc ipso* Ioh. Maldonatus.

T *cap: 1.*

31. Arg. ex caussis, ob quas Christ⁹ Dei Fili⁹ dicitur.

cap: 1. Luc: v. 76. Rom. 9. 26, ex Oseæ cap: 1. 10. Itaque idem ille interpres inferiùs meritò reprehendit Calvinum, qui, ut Serveti argumentum ex his Angeli verbis ductum effugeret, interpretatus est, vocabitur, id est, declarabitur Filius Dei. Quo enim, *inquit*, modo cum hac interpretatione ratio Angeli cohærere potest, Ideo, quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei? Non debemus literis sacris abutentes hæreticos refutare. *Sed deinde rationem illam explicans, ob quam Angelus Christum Dei Filium vocatum iri, h. e. futurum dixerit, ait:* Alii omnes, quos viderim, interpretantur, quasi de Christo, ut Deo, aut certè ut homine, in unam cum Deo personam assumpto loquatur Angelus: utraque enim ratione Christum verum naturalémque Dei Filium esse. *sed paulò tamen pòst in hunc modum scribit:* Quamquam ego quidem alium arbitror esse sensum, ut non de Christo, quà Deus, neque quà homo personæ conjunctus divinæ, sed de sola conceptione, humanaq; generatione hoc intelligatur, quasi dicat Angelus, *vocabitur,* id est, erit *filius Dei,* quia non a viro, sed a Deo, virtute Spiritus sancti generabitur. Neque enim de Christi natura, sed de modo generationis Angelus agebat. Et caussa, quam reddit, quam ob

rem Fi-

31. Arg. ex cauſſis, ob quas Chriſtus Dei Fili⁹ dicitur.

rem Filius Dei futurus ſit, quòd Spiritus ſanctus ſuperventurus eſſet in virginem, eamque obumbratura virtus altiſſimi, non erat apta ad probandum eo ſenſu, Chriſtum Dei Filium futurum fuiſſe, quatenus Deus, aut quatenus homo in eandem cum Deo perſonam aſſumptus erat; quia potuit etiam purus homo Spiritu ſancto ſuperveniente, & virtute Altiſſimi obumbrante, concipi, qui neutro illo modo Filius eſſet Dei; cùm neque Deus eſſet, neque divinæ conjunctus perſonæ. Ad probandum autem, id, quod naſciturum erat ex virgine, Dei Filium futurum fuiſſe, eo ſenſu, quo expoſui, aptiſſima ratio fuit Angeli, quia non ex viro, ſed ex ſolo Deo concipiendus erat. Itaque etiamſi Chriſtus Deus non fuiſſet, illo tamen modo genitus, quo genitus fuit, meritò Dei Filius vocatus fuiſſet; non ſolùm ut cæteri viri ſancti, de quibus dictum eſt: *Ego dixi, dii eſtis, & filii Excelſi omnes*: ſed ſingulari quadam & propria ratione, quòd non alium, quàm Deum haberet Patrem, non ab alio, quàm ab eo generatus. *Quid, quæſo, dici potuit aptius & loco convenientius? Ideo ipſius potiùs verbis, quàm meis, rem totam explicare volui, ut ſimul hominis Pontificii teſtimonio conſtaret, quàm evidens ſit ea, quam nos defendimus, ſententia de ratione in his Angeli verbis expreſſa,*

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

ob quam Iesus Dei Filius dicatur. Quid enim aliud, quàm rei evidentia hominem Pontificium, istius præsertim, cui ille fuit addictus, disciplinæ, adigere potuit, ut contra cæterorum omnium, quos viderit, interpretum consensum, eam, quam nos volumus, sententiam sequeretur? præsertim cùm sciret, eos, quos hæreticos judicabat, hunc locum pro sua de Christo sententia urgere. Quamquam videmus, quosdam etiam ex iis, qui Evangelici vocantur, & illi, & nobis hac in parte adstipulari. Prima ergo hæc caussa est, ob quam Iesus Dei Filius extitit, quòd non ex viro, sed ex Deo, virtute atque efficacia ipsius interveniente, conceptus ac generatus fuit; & sic nullum alium, præter Deum, habuit patrem. Non est autem credibile, si alia longè potior fuisset caussa, ob quam filius ille ex Maria nasciturus, a primo statim ortu Dei Filius esset futurus, angelum id nō fuisse indicaturū, itaq; a verba sua concepturum, ut intelligeret Maria, aliam adhuc potiorem hujus rei caussam subesse. Atqui potior fuisset ejus rei caussa, illa nimirum, quam plærosque interpretes afferre vidimus, quòd homo ex virgine nasciturus, seu mavis humana illa natura, esset assumenda in unitatem personæ Filii Dei, ex essentia Patris ab omni æternitate generati. Cur ergo hujus rei ne minimum quidem in Angeli verbis extat indicium? Cur non ita est locutus, ut appareret, eandem illam personam jam antea quidem ab omni æternitate Filium Dei fuisse; nunc

vide Gvalter. in hunc locū: Hier. Zanch. l. 2. de Trib. Eloh. cap. 6. par. 6.

iſſe; nunc autem alia adhuc nova ratione extitu-rum eſſe? Neque enim eſt, quod cum quibusdam in-terpretibus dicas, Angelum id aliquo modo indi-câſſe voculâ &, dum non ſimpliciter ait, Ideò quod naſcetur ex te ſanctum, *ſed*, Ideo & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Fi-lius Dei. *Senſum enim eſſe, non ſolùm eam per-ſonam, quæ jam antea extiterit, Dei Filium eſſe, ſed etiam ſanctam illam virginis prolem, ob ad-mirabilem conceptionem, vocatum iri Filium Dei. Nam hæc ſententia omnino duos Dei Filios, du-ásq; adeò perſonas in uno Chriſto conſtituit, unum ante virginem, alterum e virgine natum. Quare niſi particulas* δἰὸ καὶ *ſimpliciter velis vertere* i-deoque, *ut illud* καὶ & *vel* que *tantùm conne-ctendis ſententiis ſerviat; animadvertendum eſt id, quod non ignobilis Evangelicorum interpres hoc loco annotavit.* Conjunctio, *inquit*, καὶ, id eſt, Etiam, eſt hîc nota paris, & notat pa-rem veritatem conſequentis cum antece-dente Enthymematis. Quaſi dicatur: Quàm verum eſt, te concepturam ex ſingulari o-peratione Spiritus ſancti, ac proinde virgi-nem: tam etiam verum eſt, filium illum, quem ſic conceptura ac paritura es, fore Fi-lium Dei. *Idem paulò pòſt negat, talem hîc in-ſtitui inter humanam & divinam Chriſti natu-ram antitheſin aut collationem, qualem inter-*

31. Arg. ex cauſſis, ob quas Chriſtus Dei Filius dicitur.

Ioh. Piſcator.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

pretes illi constituunt, & ex particula &, *quæ in verbis angeli extat, exsculpunt.*

II. caussa, cur Christus Dei Filius dicatur.

Sed jam tempus est, ut ad alias rationes, ob quas Christus Dei Filius dicatur, progrediamur. Altera igitur ejus rei caußa exprimitur ab ipso Christo Ioh: 10. 34, 35, 36. Cùm enim Iudæi blasphemiæ crimen ipsi objecißent, quòd homo cum eßet, Deum seipsum faceret: nempe quia Deum appellârat Patrem suum, seq; cum eo unum eße dixerat; ita eis respondet: Nónne scriptum est in Lege vestra: quia *(hæc vocula abest a Græco)* Ego dixi, dii estis? Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi scriptura: quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis: Quia (*seu quòd*) blasphemas: quia dixi, Filius Dei sum? *Ubi apparet, hanc Christum afferre rationem, ob quam longè majori jure Filium Dei sese appellârit, quàm judices illi olim dii fuerint appellati, quòd a Patre sanctificatus, & in mundum missus fuerit. Hæc verò ratio, an Christum Deum illum summum constituit? An enim missio, ut de hac priùs loquamur, Deum summum constituit? an illa cum generatione ex eßentia Patris quicquam habet conjunctum? Sanctificatio autem a Patre profecta, num in divinam Christi naturam cadit, & non potiùs in humanam? Hoc certè & multi ex adversariis fatentur, & res ipsa loquitur. Quod enim a Deo sanctificatur, sanctitatem aliquam, quacun-*

quacunque tandem in re illa consistat, acquirit. Hoc verò in divinam naturam ab omni æternitate existentem non cadit; in humanam cadit. Neque enim est, quod quis dicat, nos etiam Deum, ejusq; nomen sanctificare, cui tamen sanctitatem nullam conciliemus. Quandoquidem manifestum est alia ratione Deum a nobis, aliâ nos a Deo sanctificari. Deus a nobis sanctificatur, dum sanctitatem majestatemq; ejus agnoscimus, veneramur, prædicamus; nos a Deo, dum sanctitatem aliquam, quâ cæteroqui destitueremur, ex ejus benignitate obtinemus. Quòd si modus, quo Deus Christum sanctificavit, ejusdem esset generis cum eo, quo nos Deum sanctificamus, & non potiùs cum eo, quo Deus nos sanctificat, licèt specie ac perfectione differens; quid sanctificatio illa faceret ad ostendendum, Christum Dei Filium summo jure dici? Num enim sanctificatio, quæ a nobis proficiscitur, Deum, in quem tendit, nostrum constituit Filium? & non potiùs ea, quæ a Deo in nos proficiscitur, nos ejus constituit filios; imperfectiore quidem ratione, quàm Christum; quia & sanctificatio nostra est imperfectior: sed tamen verè. Qualis autem illa Christi sanctificatio sit, haud difficulter ex missione, quæ ei adjungitur, colligi potest. Missio enim illa in eo consistit, quòd legationis munus Christo sit ad homines a Deo commissum. Sanctificare autem in sacris literis significat, quempiam ab aliis segregare, & ad munus singulare deligere, vel

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

Esa. 8. 13.
1. Pet. 3. 15.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

re, vel ad usum quendam diviniorem veluti præparare. Quare vel ita hoc loco sumitur, ut apud Ieremiam, quem ita aliquando allocutus est Deus: Priusquam te formarem in utero, novi te: & antequam exires de vulva, sanctificavi te, & Prophetam in Gentibus (*Hebr. abest* in) dedi te; *quemadmodum & illic, & in hoc Iohannis loco viri docti annotarunt: vel idem est, quod donis singularissimis, qualis est potentia, sapientiáque divina, ad munus augustissimum in terris obeundum implere, & hoc pacto ab aliis hominibus segregatum, ad munus illud insigniter præparare. Missio ergo in mundum, ipsum illud munus in se complectitur: sanctificatio autem designatio aut præparatio ad id munus est. Hæc verò quid ad summam Deitatem Christo aßerendam, aut ad stabiliendam generationem Christi ex essentia Patris ab æterno factam, habent momenti? Imò verò tantum abest, ut ad supremam Deitatem Christo aßerendam quicquam habeant roboris, ut potiùs demonstrent, Christum Deum supremum non eße. De missione suprà id docuimus. Idem autem & de sanctificatione statuendum est, quæ ad id munus designatio est aut præparatio. Nam si ipsum munus in Deum summum non cadit; nec designatio aut præparatio ad id munus in eum cadere potest. Quamquam & ex illis idem doceri potest, quæ diximus de locis, in quibus Christo aliquid a Deo datum eße affirmatur. Qui enim*

Jerem. 1. 5.

vide Iohan. Maldon. in Jere. & Ioh. & Wolfg. Muscul. in Johannem.

cap. 15 huius sect.

a Deo

a Deo sanctificatur, ei hoc ipso Deus quippiam largitur. Deo autem summo nemo quicquam largitur, qui omnibus donat omnia. Sed præterea, si Christus Deus ille summus fuißet, si fuißet ex essentia Patris ab æterno genitus, & eam ob caussam Dei Filius; qui fieri potuißet, ut id hoc loco reticeret? Nam si ullus erat locus, ubi id eßet exprimendum, hic locus erat. Aßeruerat Christus, se cum Patre unum eße; id quod ratione divinæ naturæ dictum eße adversarii volunt. Ideo enim affirmatum ab eo fuiße ajunt, Deum eße suum Patrem, quia ex ejus eßentia sit genitus; ideo se cum eo unum eße, quia eandem numero cum ipso habeat essentiam. Iudæi porrò blasphemiam eo nomine ipsi objecerant, quòd cum homo eßet, Deum sese faceret. ubi quidem Dei nomen eo modo accipiunt, quo id in hominem non cadit; & adversarii nostri contendunt, eos de Deo summo omnino loqui; nempe quia animadverterint, Christum ea ratione Deum se eße non obscurè affirmare. At si ita se res habet, omnino neceßarium fuißet, Christum eam rationem afferre, ob quam Dei Filius sit, quæ eum ex eßentia Patris genitum, eandemq; cum ipso eßentiam habere ostenderet. Quomodo enim aliàs dictum illud suum, quod a Iudæis blasphemiæ accusabatur, defendißet? quomodo ostendißet, jure se ea, quam adversarii volunt, ratione Dei Filium sese appellâße? Objicitur Christo a Iudæis, ex adversariorum nostrorum sententia. Bla-

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

91. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

tia: Blasphemus es, quia te Filium Dei ex essentia ipsius genitum asseris; quia te Deum summum facis. Respondet Christus: Iure id de me assero, nec in eo sum blasphemus: quia me Pater sanctificavit, & in mundum misit. Quid hoc ad generationem ex essentia Dei æternam? quid ad summam illam atque independentem deitatem, quam sibi asseruisse Christus creditur? Dices, satis Christum indicâsse, se esse ex essentia Patris genitum, atque adeò ipsum Deum summum, quia dixerit, se in mundum a Patre esse missum. Id enim docere, eum, antequam nasceretur e virgine, in cœlis apud Deum perpetuò fuisse; inde postea in virginis uterum descendisse, ac hominem esse factum; id quod non nisi in Deum summum cadat. Sed quàm frivola illa sint, facilè animadverterent homines, si paullùm seponere præjudicatam opinionem vellent. Nam primùm & in mundum mitti, & venire potest, qui in cælo nunquam fuit. Aperta sunt ipsius Christi de Apostolis verba apud eundem Iohannem, ubi eos etiam secum ipso hac in parte comparat, infrà cap: 17. 18: Sicut tu (*Pater*) me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum. *De falsis autem Prophetis ait Iohannes 1. Epist: 4. 1:* multos pseudoprophetas egressos esse in mundum. *At nec hi, nec illi vel in cœlo, vel in alio extra hunc mundum loco fuerant, unde postea in hunc mundum ingrederentur: sed illi quidem Christi ad homines legati erant constituti, atque*

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

ti, atque ad Evangelium iis annunciandum designati: hi verò sponte sua ad homines venerant, & non secùs, ac si a Deo essent ad eos ablegati, novam quandam inter eos doctrinam promulgare ausi fuerant. Itaque mitti in mundum a Deo aut Christo, est legatum ipsius ad homines constitui; legatus autem Dei ad homines esse potest, qui in cœlo nunquam fuerit. Deinde etiamsi necesse omnino esset, eum, quem Deus in mundum miserit, in cœlo priùs fuisse, atque inde in terras descendisse; id quod nos aliàs de Christo libenter fatemur; quid tamen prohibet, eum, qui naturâ suâ non nisi homo sit, a Deo in cœlum assumi, & mandatis istic instructum, ad homines deinde in terras mitti? Et ita quidem omnino necesse est statuere, si Christum mitti in mundum non potuisse, vel saltem non aliter missum esse statuas, quàm ut e cœlis in terras propriè loquendo descenderet. siquidem ex dictis nostris satis constat, missionem hanc Christo non nisi secundùm humanam naturam competere, quæ sanè non in cœlis, sed in terris fuit genita; ac porrò, si in cœlis fuit, uti & nos agnoscimus, eò illam ascendisse oportet. & id quidem ipse Christus indicat, dum apud hunc eundem scriptorem ait cap: 3. 13: Nemo ascendit *(præteriti hoc verbum est temporis: est enim in Græco ἀναβέβηκεν: & res ipsa præteritum exigit)* in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius ho-

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

lius hominis, qui est (*vel potiùs* erat) in cœlo. *Vnde infrà capite 6. 63. ait:* Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat priùs. *Vtrobique de filio hominis loquitur, & hîc non ait, eum illo ipso tempore in cœlis esse, sed fuisse priùs, ac postmodum eò ascensurum. Ex quo facilè apparet, eum non de divina natura loqui, quæ nec filius hominis est, nec cœlum unquam deserere potuit, nec eò unquam ascendit. Sed præterea an non angelus aliquis, qui perpetuò in cœlis fuerit, inde in terras, atque ad ipsos homines mitti potest? Quare id, quod Christus hîc de se asserit, nullum supremæ divinitatis continet indicium. Vt taceam, etiamsi contineret, non tamen protinus secuturum, eum Dei Filium, non verò Spiritum sanctum esse, si Spiritus sanctus etiam est, ut illi volunt, summus ille Deus. Nam & ille e cœlis mittitur; & nil prohibet, si Filius naturam humanam assumere potuit, illum quoque eam assumere: imò ita necesse fuit fieri, si is assumsit, qui ejusdem est cum ipso essentiæ; qua de re alibi.*

Nunc ad alias caussas progrediendum est, ob quas Christus Dei Filius dicatur; iis tamen omissis, quæ etiam ipsius fidelibus, licèt adhuc mortalem hanc vitam agentibus, si summam earum rerum perfectionem demas, communes sunt; nempe quòd & sanctitate Deo fuerit simillimus, & ob amorem ejus erga se plus quàm paternum, ipsi conjunctissimus; de quibus dictum est a nostris[a] *alibi satis.*

a vid. Socin. contra Wujek. cap. 5. Respons. ad Class. 3. Arg. 1.

Tertia

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Fili⁹ dicitur.

Tertia igitur caußa, ob quam Christus Dei Filius dicitur, est ipsius a mortuis resuscitatio, resuscitatio, inquam, ad immortalem vitam. Ob hanc enim primogenitus ex mortuis a Paulo appellatur, Col. 1. 18. Apoc. 1. 5. cujúsnam verò primogenit⁹, nisi Dei? Quanquam resuscitationis vox tam latè potest extendi, ut etiam quartā ac præcipuam in se complectatur caußam, ob quam Christus Dei Filius dicatur, nempe Christi exaltationem seu evectionem ad imperium ac summū sacerdotium, ut infrà clariùs docebimus. Locus autem, qui ob resuscitationem laxiùs sumtam, in qua nimirum etiam consequens exaltatio comprehendatur, Christum Dei Filium eße doceat, illustris extat Act. 13. 32, 33, ubi ita Paulus loquitur: Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est: quoniam hanc Deus adimplevit filiis ipsorum nobis *(ita enim e Græco legendum suprà monuimus)* resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. *Cui non absimilis extat Rom. 1. 4. ubi cùm Apostolus Christum Dei Filium appellâßet, ut id uberiùs declararet, addit:* qui factus est ei (ei *non habetur in Græco*) ex semine David secundùm carnem, qui prædestinatus est *(Græcè* ὁρισθέντος, qui definitus *seu* constitutus est) Filius Dei in virtute secundùm spiritum sanctifica-

III. Caussa, cur Christ⁹ Dei Filius dicatur.

IV. Caussa.

51. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

ctificationis ex resurrectione mortuorum. *In priori loco caußa, cur Iesus Filius Dei sit, hæc affertur, quòd is sit a mortuis resuscitatus. Hanc autem rationem nihil cum generatione ex Dei essentia, nihil cum suprema illa Deitate, quæ Christo competat, commune habere, res ipsa satis ostendit: cum resuscitatio res sit certi temporis, non ab æterno facta, & Christo non nisi secundùm humanam naturam, ut adversarii loqvuntur, competat; & denique non Christo, tanquam vero auctori, sed Deo Patri adscribatur; tantúmque absit, ut ea Christum Deum illum summum eße arguat, ut potiùs non eße demonstret, quemadmodum suprà suo loco docuimus.* (1. sect. c. 29.) *In posteriori autem loco, etsi verba illa* ex resurrectione mortuorum, *de tempore tantùm accipi poßint, quo Christus fuerit Dei Filius constitutus; ea tamen satis apertè docent, Christum eam ob caußam illic Dei Filium constitutum dici, quæ locum in ipso ante resurrectionem, præsertim tam perfectè, locum non habuerit: id quod minimè quadrat in æternam illam Filii ex Patris eßentia generationem, nec in ullam caußam, ob quam Christus supremus ille Deus dici debeat.*

Vt autem res tantò clariùs appareat, videamus, quid ad hæc loca adversarii respondeant. Ad utrumque igitur locum responderi solet, nihil aliud sibi velle Apostolum, quàm resurrectione Christi declaratum fuiße, eum eße Filium Dei naturalem, h. e. ex ipsa

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

ex ipsa Dei essentia genitum; idq; sibi velle verbum ὁριϑέντος, definiti, quod in posteriori loco extet. Addunt præterea nonnulli, in priori loco verbum ἀνιςάναι non significare resuscitationem Christi ex mortuis, sed ipsius in carne exhibitionem: quia in sequenti demum versic. nempe 34. incipiat Apostolus resuscitationem ipsius confirmare. Alii resuscitationem Christi a mortuis verbo illo significari agnoscunt; sed ajunt, in Græco esse participium aoristi temporis, quod præteriti significationem habeat, & perinde esse, ac si dixisset Apostolus, resuscitato Iesu, seu postquam resuscitasset Iesum. Quare Apostolum non affirmare dictum illud Psalmi, in quo de Christi ex Deo generatione agitur, in ipsa ejus resuscitatione impletum esse, sed post eam, cùm nimirum fuit exaltatus, & rex a Deo constitutus. Verùm responsio illa, quæ affertur, nempe de declaratione tantùm ejus, quòd Christus Dei sit Filius, nullius est momenti. Etenim quod ad priorem locum attinet, ex quo etiam de posteriori judicium fieri & potest, & debet; non potest verbum Genui, de declaratione generationis ex essentia Dei ab æterno jam factæ accipi. Nam ut taceam, hoc pacto concidere illud, quod plærique adversariorum de particula Hodie philosophantur, eâ nimirum Dei æternitatem significari, in qua nihil sit præteritum aut futurum, sed præsens tantùm: quan-

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

tùm: quandoquidem dici non potest, Deum ab omni æternitate declarâsse, Christum esse ex essentia sua genitum: ut, inquam, hoc taceam; alia sunt, quæ illam interpretationem evertunt. Primùm enim, quid hoc ad impletionem promissionis Patribus factæ, quam Deus eorum filiis reipsa præstiterit? Fatentur illi, cum quibus disputamus, & res ipsa ostendit, promissionem hîc intelligi de Messia dando. Quid verò huc pertinet, quòd a Deo patefactum sit, Christum esse talem ipsius Filium, qui ab æterno ex essentia ipsius sit genitus? Etenim & multis aliis modis, quàm Iesum regem dando aut constituendo, Deus id declarare poterat, (si modò id alioqui verum fuisset) ut sanè declarâsse, isti, cum quibus disputamus, asserunt; & isto modo declarare non poterat. Tantum enim abest, ut id, quòd Deus Iesum regem constituit, arguat, eum ex essentia Dei ab æterno fuisse genitum, atque adeò Deum summum esse; ut potiùs contrarium inde evincatur, quemadmodum a nobis suprà ostensum est. Nam si dicas, eum seipsum Regem constituisse: primùm id Paulus hoc loco non urget, qui manifestè non ipsi Christo, sed Patri & suscitationem ipsius, & porrò declarationem, ut illi volunt, generationis ex essentia sua, tribuit. At illud, non hoc fuisset Apostolo urgendum, si indicare voluisset, ea re declaratum fuisse, Christum esse Dei Filium ex ejus essentia genitum, quòd seipsum suscitârit. Deinde etiamsi Christus seipsum

cap. 18. hujus sect.

suscitas-

suscitasset, tamen ex ipsa suscitatione, sive illam de nativitate Christi, sive de ejus a mortuis resurrectione intelligas, id minimè apparuisset: apparere autem debuisset, si suscitatio Christi eatenus declarare debuit, Iesum esse ex essentia Dei genitum, quia seipsum suscitârit. Non apparuisse autem, satis liquet. Cui enim, quæso, in mentem veniret, aut eũ, qui nascatur, suæ ipsius nativitatis, aut eum, qui resurgat a mortuis, resurrectionis suæ auctorem esse? cum is, qui nascitur, antea non fuerit; qui resurgit, per mortem esse desierit, &, quod ad vires attinet, quibus resurgere queat, ei sit similis, qui nasci demum debet. Necesse ergo esset, jam aliunde constare, aliam in eo naturam fuisse, quæ & ante ejus nativitatem reipsa jam extiterit, & in morte ejus actu ipso vixerit, ac porrò sive nativitatis, sive resurrectionis ipsius caussa vera extiterit. Atqui id illud revera erat, quod suscitatione declaratum fuisse, & ex ea apparuisse adversarii volunt. Denique etiamsi apparuisset, Christum seipsum suscitâsse; quomodo inde apparuisset, eum esse naturalem illum Dei Filium, ex essentia ipsius ab æterno genitum? Nam ne repetamus id, quod suprà docuimus, ex adversariorum sententia sequi, potuisse animam Christi corpus suum divina virtute resuscitare; ut etiam taceamus, potuisse id divina virtute præstare alium aliquem spiritum, qui corpori ejus antea fuerit unitus: si Deus summus seipsum suscitare potest, quid

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

cap. 29. hujus sect.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

probibet, eum vel Patrem ipsum, vel Spiritum sanctum, quem tertiam Deitatis personam faciunt, fuisse? Esto ergo, apparuerit ex suscitatione Christi, ipsum ejus fuisse auctorem; apparuerit, eum Deum summum esse; quid est, quod arguat, eum ex essentia Dei ab æterno genitum? Quænam est hujus cum illo connexio?

Deinde, quis verbis Psalmi inspectis non animadvertit, hunc esse eorum sensum, Filius meus es tu: quandoquidem ego te hodie genui? Quis verò simul etiam non animadvertit, ad hunc sensum longè magis quadrare, ut verbum Genui *de ipsa generādi actione, quàm de generationis declaratione accipiatur? Quis est, qui, si hujusmodi verba audiat, ita illa velit accipere:* Filius meus es tu, quia hodie declaravi, me te genuisse; *& non potiùs ita:* Filius meus es tu, quia te hodie reipsa genui? *Sed quid multis opus? Nam si resurrectio Christi, & eam conseqvuta exaltatio, seu ad regnum, præsertim sacerdotale, evectio, est quædam ex Deo generatio, & ob eam jure quispiam Dei Filius dici potest, etiamsi alia sublimior generatio non præcesserit; quid est, quòd quis Generationem illam, cujus in Psalmi verbis fit mentio, malit de generationis antegressæ declaratione, quàm de ipso generandi actu, sumere? Siquidem id, quod verbo Genui exprimitur, resurrectione & exaltatione Christi perfectum est. Docuimus autem jam antè, resurrectionem Christi,*

quandam

quandam fuisse ex Deo generationem, & paulò inferiùs pluribus idem docebimus. De evectione autem ad regnum is dubitare non potest, qui expenderit, reges, principes, ac judices, ab ipso Deo, tum Deos, *tum* Filios Dei *sive* Excelsi *appellari Psal: 82. 6. quem locum Christus citat Ioh. 10. 34. ut doceat, se haudquaquam blasphemare, quòd se Filium Dei esse dixerit. In illo autē loco, nō nisi potestatis illius atq; imperii, ad quod a Deo sint evecti, habetur ratio. siquidem illis generatim omnibus Deorum ac Filiorum Dei nomen tribuitur, quatenus ab hominibus inferioris ordinis distingvuntur. Et vide, quæso, quàm pulchrè hæc & reliquis Psalmi secundi verbis, & Apostoli, testimonium inde petentis, scopo conveniant. Ex utrisque enim apparet, in verbis illis,* Filius meus es tu, ego hodie genui te, *de Christo rege constituendo agi. Cùm enim dixisset Deus,* Ego constitui regem super Sion montem sanctum meum; *subjicit David:* Narrabo decretum. *quódnam verò decretum, nisi ea de re factum, de qua loqui cœperat, nempe quòd ipsum Deus constituerit regem super Sion montem suum sanctum? Quæ verò sunt decreti verba?* Dominus, *inquit,* dixit ad me, Filius meus es tu, Ego hodie genui te. *Quid ergo effugia, quid ambages quærimus? Cur non rectà & simpliciter hæc de generatione Christi, quæ in eo ad regnum per resurrectionem evehendo consistat, accipere malumus,*

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

Psal. 82. 6.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

quàm de declaratione generationis ex eßentia Dei ab omni æternitate perfectæ, cujus hic nec vola nec vestigium apparet ullum? Hoc pacto ad Davidem etiam Christi typum hæc verba eleganter, quamquam longè humiliori sensu, accommodare poßumus, ad quem ea accommodanda eße, & verba ipsa Psalmi præ se ferunt, & alii ante nos animadverterunt. Nam cùm Deus olim Davidem, ex variis calamitatibus, & ipsis propè mortis faucibus ereptum, constituißet regem super populum suum; eum quodammodo genuit, ac Filium suum constituit, & quidem talem, qui respectu aliorum terrenorum regum, primogenitus eßet potentia & dignitate evasurus. Vnde de eodem ita loquitur Deus Psal: 89. 28: Ego primogenitum ponam illum, excelsum præ regibus terræ. *Quod autem Davidi illo sensu competit, id longè augustiori convenit Christo, qui* resuscitatus a mortuis, collocatus fuit ad dextram Dei in cœlestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro, & omnia subjecta fuêre sub pedibus ipsius; & ipse datus caput super omnia Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius omnia in omnibus implentis. (Eph. 1. 19, & d.) *An non tunc a Deo genitus, an non Filius ipsius evasiße meritò dici poteſt? siquidem non tantùm ad immortalem vitam per resurrectionem*

fuit re-

fuit regenitus, sed etiam Deo potestate atq; imperio, ob quod Deus ipse appellatur Deus, simillimus ex ipsius benignitate evasit. Ob similitudinem autem cum Deo, & angeli & homines filii Dei appellantur; quæ quantò major est, tantò majori jure illis hoc nomen convenit. Nulla autem perfectior excogitari potest eâ, quam Christo competere modò docuimus: quâ quidem ita & angelos omnes, & homines superat, ut ii respectu Christi servi potiùs, quàm filii, dicendi sint.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

Ex his jam apparet, quid etiam de loco altero Rom. 1. 4. sentiendum sit. quamquam is seipsum quoq; satis, absque alieno præsidio, adversùs vulgarem interpretationem munit. Nam nec scopus Apostoli, nec verba, nec res ipsa fert, ut intelligamus, Christum per resurrectionem a mortuis esse declaratum Filiū Dei, ex essentia ipsius genitum. Quandoquidem scopus Apostoli est, explicare, non quomodo Iesus Christus declaratus sit Dei Filius, sed quomodo sit. Nam cùm Christum nomine Filii Dei descripsisset; declarat porrò, quomodo id sit intelligendum. Et ne quis fortè putet, inde secuturum, eum filium Davidis, quod tamen scriptura testetur, non esse; ostendit, quomodo utrumq; simul consistere possit. & primùm docet, quomodo is Davidis sit filius; deinde quomodo Dei. Ait igitur: qui factus est ex semine Davidis secundùm carnem: qui definitus (*seu* constitutus) est Filius Dei secundùm spiritum sancti-

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

ficationis ex resurrectione a mortuis. *An non ipsa oppositio ostendit, quemadmodum illic docetur, quomodo Christus reipsa sit Davidis filius; ita hîc ostendi, quomodo reipsa Dei sit Filius? Nam nec declaratio rectè opponeretur verbo* factus est; *nec sibi invicem respectus illi diversi, nempe* secundùm carnem, & secundùm spiritum sanctificationis, *h. e. secundùm spiritum, quo sanctificatus fuit Christus. Etenim illud,* secundùm carnem, *subjecti rationem denotaret; istud verò,* secundùm spiritum sanctificationis, *caußam tantùm efficientem mediam. Deinde vox ὁρίζειν nuspiam in sacris literis, imò nuspiam prorsus sumitur pro declarare: nisi vocem* declarandi *ita accipias, ut tunc sumitur, cùm quis dicitur rex aut consul declarari, dum constituitur, eiq́; officium hoc decernitur.* Nam ὁρίζειν *propriè quidem significat* definire, determinare: *in sacris autem literis non nisi* constituere, decernere, designare; *id quod egregiè quadrat in Christum, quatenus interveniente resuscitatione rex constitutus fuit. Quòd si cum interprete veteri* prædestinare *velis reddere: quamquam nec verbum simplex ὁρίζειν eam versionem postulat, nec res patitur: satis tamen liquebit, Christum ab æterno Filium Dei reipsa non fuiße. Neq; enim prædestinatur id, quod est, sed quod nondum est; & hîc de nulla alia re, quàm de filiatione, ut ita dicam,*

vid. Luc. 22. 22. Act. 2. 23: 10. 42: 11. 29: 17. 26, 31.

ita dicam, Christi ex Deo agitur. imò sequetur, in resurrectione demum eum, ut Filius Dei reipsa fieret, plenè destinatum esse. Denique in superiori loco Act: 13. ostendimus, resurrectionem Christi haudquaquam declarâsse, Christum ex essentia Dei genitum, & hoc pacto Dei Filium esse, sed potiùs contrarium.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

Iam quod ad illorum sententiam attinet, qui verbum ἀνιςάναι in loco Act. 13. non ad resurrectionē Christi a mortuis, sed ad ejus nativitatem, & primam exhibitionem referendum esse cōtendunt; etsi id salvo argumēto nostro principali concedere, imò urgere etiam possemus; ostendemus tamen, istam interpretationem sustineri nō posse. primò, quia istic, ut suprà jam monuimus, agitur de ejusmodi Dei facto quo impleverit promissum suum de rege Israëliticæ genti præficiendo: quod etiam ex ipsis Psalmi secundi verbis docuimus. Atqui Christus non tunc, cùm natus fuit, sed cùm resuscitatus, & ad dextram Dei collocatus, Dominus ac Christus, seu cœlestis populi divini rex evasit. Deinde & præcedentia Apostoli verba, & sequentia, quæ illi adversus nos urgent, de resuscitatione ex mortuis sermonem esse ostendunt. Nam cùm dixisset, Deum suscitâsse eum *(Christum)* tertia die; *addit:* qui visus est per dies multos his, qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Ierusalem; qui usque nunc sunt testes

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Fili⁹ dicitur.

ej⁹ ad plebem. *Cujus verò rei testes? nonne ejus, quam modò commemorârat, & oculis quodammodo usurpatam ab iis fuiße dixerat, nempe resurrectionis Christi, & quæ eam fuit consequuta, exaltationis? Hujus enim rei propriè erant constituti testes. vide suprà cap: 1. 22: 2. 32: 3. 15: 4. 33: 5. 32, confer cum præced. & cap: 10. 40, 41, 42. Cùm ergo subjicit Apostolus:* Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est, quoniam (*vel* quòd) hanc Deus adimplevit filiis ipsorum nobis, suscitans Iesum; *& ipsummet de resuscitatione Christi e mortuis loqui neceße est. Idem enim se Iudæis Antiochenis nunc annunciare aßerit, quod cæteri Apostoli apud plebem in ipsa Iudæa testentur. Quòd si ergo illos de resurrectione, ac consecuta exaltatione apud plebem testari dixit; se quoque de ea nunc loqui significat. Quod verò ad sequentia verba attinet, quæ illi adversus nos urgent; non probatur istic demum, Christum resurrexiße a mortuis; sed eo posito, tanquam satis jam probato, tantùm ostenditur, ita Christum resurrexiße a mortuis, ut non ampliùs revertatur in corruptionem. Potuißet enim alicui hic suboriri scrupulus, resuscitatum quidem eße Christum, nec tamen impletam eße promißionem Patribus factam: quandoquidem fieri potuerit, ut ita resuscitaretur Christus, ut denuò in corruptionem reverteretur. at Meßiam patribus olim promißum ejusq; imperium*

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

perium durare debere in seculum seculi, ut Prophetica scripta docent. vide 2. Sam: 7. 13, 14. & confer cum loco Heb: 1. 5: & Psal: 45. 7. (confer Heb: 1. 8:) 110. 1, 4. & Dan: 7. 14. adde & Ioh: 12. 34. Hunc ergo scrupulum auditoribus eximit Apostolus, dum addit: Quòd autem suscitavit eum a mortuis, ampliùs jam non reversurum in corruptionem, ita dixit: Dabo vobis sancta (*Hebr.* misericordias, *h. e. promissa ex gratia & misericordia profecta*) David fidelia; *& quæ seqvuntur. Ex quibus intelligitur, eum in proximè præcedentibus de resurrectione ipsa jam loqvutum esse, eamq́; satis probâsse; nunc aliquid ampliùs, ut scrupulum omnibus penitùs eximat, de ea docere velle. Quamquam & illud absonum est, Paulum, cùm modò dixisset, Christum esse primò exhibitum, & vel natum, vel in mundum missum, statim subjicere, quòd Deus eum ita resuscitarit a mortuis, ut non revertatur ampliùs in corruptionem. Quis enim nexus? An non patet, hæc posteriora verba requirere, ut de resurrectione ipsius proximè loqvutus fuerit Apostolus?*

Quod verò ad illos attinet, qui ajunt, promissionem illam de Christo, & porrò etiam illud Psalmi secundi dictum, non implevisse Deum resuscitando Christum, sed eo resuscitato; cum iis non admodum pugnabimus. Nam *ipsimet ultrò fatemur, si resuscitatio Christi strictè sumatur, tantùm pro ejus in vitam reditu, seclusâ exaltatione*

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

consequuta; promissionem illam divinam, Psalmique dictum, in ea nondum verè impletum esse. Sed animadvertendum tamen est, primùm, resuscitationis aut resurrectionis Christi nomen, interdum per quandam synecdochen cum metonymia conjunctam, complecti universa Christi gloriam, h. e. immortalitatem ac supremam potestatem, quam per resurrectionem est consecutus. Atque in hunc sensum omnino accipienda esse videtur hæc vox Act. 2. 32, 33: & 4. 33: (confer cum 5. 32: & 10. 40, & d.) & Rom. 4. 25. & 10. 9: & Phil. 3. 10: 1. Pet. 1. 3: & 3. 21. Deinde & illud animadvertendum, aoristos participiorum, verbis præteriti temporis adjunctos, eam sæpè vim habere, quam haberent participia præsentis temporis, iisdem verbis adjuncta. cujus rei exempla habes inter alia Heb. 1. 4: 7. 27: 11. 9: 2. Pet. 2. 6, 15. ut omittam illud apud Evangelistas passim obvium ἀποκριθεὶς εἶπε, respondens dixit. Quare jurè statui potest, perinde esse accipienda Apostoli verba, ac si dixisset: Promissionem illam Patribus factam Deus implevit, resuscitans (ut vetus in- interpres habet) vel resuscitando Iesum: præsertim quia ad Christi ex Deo generationem facit etiam ipsa illius in vitam restitutio: cum eo pacto veluti denuò genitus fuerit. sed multò plus facit immortalitas, quam resurrectione interveniente, Christus adeptus est. siquidem hoc pacto Deo

Matth. 19. 28.

naturâ

naturâ similis evasit. Unde nostra quoque resurrectio regeneratio dicitur; & Christus affirmat, eos, qui digni habebuntur seculo illo, & resurrectione ex mortuis, filios Dei esse: cum sint filii resurrectionis, *Luc. 20. 36. & Paulus aßerit,* nos expectare adoptionem filiorum Dei, *nempe* corporum nostrorum redemtionem, *Rom. 8. 23. In immortalitate enim maximè consistit* consortium *seu* participatio divinæ naturæ, *quam commemorat Petrus 2. Epist. 1. 4. Sed maximè omnium huc facit divinum Christi imperium ac potestas, ob quam perfectissima ratione Dei Filius est. Itaq; si omnino participium* ἀναστήσας *interpretari velis,* resuscitato *Iesu, seu* postquam resuscitâsset *Iesum; intelligendnm erit, tunc verè ac perfectè impletam fuiße promissionem illam Patribus factam, de Messia seu Rege singulari Israëlitis dando, ac porrò & illud Psalmi dictum,* Filius meus es tu, ego hodie genui te, *cùm Iesus a Deo resuscitatus ad dextram ipsius in cœlestibus fuit collocatus, & sic Christus, seu Rex ac Dominus, Dei virtute ac beneficio evasit. Hinc enim, ut suprà vidimus, D. Auctpr Epist. Heb. cap. 5. 5. illa Psalmi verba de glorificatione Christi, seu Pontificatus honore in ipsum collato, accipit; qui quidem regiam ipsius potestatem in se complectitur: cùm regnum ipsius sit sacerdotale, & sacerdotium regium. Hinc & alibi in sacris literis* a

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

cap. 28. hujus sect.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

teris [a] *pro eodem sumuntur,* *Iesum esse* Dei Filium, *&* *esse* Christum, *h. e. Regem populi divini, a Deo unctum, aut* Dominum, *nempe illum unicum, per quem Deus Ecclesiam, & omnia ad eam spectantia administret ac gubernet. Hanc enim ob caussam summa doctrinæ de suprema Christi dignitate, nostræq; de ipso fidei ac confessionis, in eo promiscuè* [b] *collocatur, quòd* Iesus sit Christus *aut* Dominus, *vel quòd* Iesus sit Dei Filius. *Hinc etiam factum, ut quoties illa duo, nempe* Christum *esse, & esse* Dei Filium, *simul de Iesu Nazareno dicuntur, nunquam tanquam diversa per particulam copulativam* & *connectantur; (quamquam & particula ista sæpe explicãdi tantùm vim habet) sed sine ea ubiq; per appositionem jungantur; ut appareat, non res diversas inter se connecti, sed eandem rem diversis modis describi. vide Matth. 16. 16: 26. 63: Ioh. 6. 69: 11. 27: 20. 31. Estq; inprimis observandum, insignem illam Petri de Christo ejúsq; summa dignitate confessionem, cæterorum quoq; discipulorum nomine editam, a Matthæo l. d. cap. 16. 16, his verbis describi:* tu es Christus, Filius Dei vivi: *a Marco autẽ cap. 8. 29, his tantùm verbis:* Tu es Christus; *a Luca cap. 9. 20,* Christus Dei. *qui duo posteriores Evangelicæ historiæ scriptores, unam, & quidem potissimam confessionis illius partem omisissent, si aliud esset,* esse Filium Dei vivi, *aliud,* esse Christum. *At si utrumque reipsa idem est, nihil*

a cõfer inter se Matt. 16. 16. Marc. 8. 29. Luc. 9. 20: Ioh. 1. 50: Act. 8. 37: 9. 20, 22: Rom. 10. 9. 1. Cor. 12. 3. Phil. 2. 11. 1. Ioh. 4. 15: 5. 1, & 5. add. c. 2. 22: 4. 2: 3: 2. Ioh. 4. confer & illa Matt. 27. 41, 42, 43. & Luc. 23. 35. quin & cap. 22. 67. 69, 70.

b vide eadem loca.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christ. Dei Filius dicitur.

revera omiserunt, sed breviùs eandem rem expreßerunt. Iam verò Christum eße, seu unctum esse a Deo, Deum illum summum nequaquam constituit, nec esse arguit; imò contrarium. cùm Deus summus ungi a nemine, a nemine rex constitui possit.

Et ne quis fortè dicat, aliam adhuc, eámq; sublimiorem supereße caußam, ob quam Iesus Dei Filius dicatur; id partim ipsius scripturæ silentio, quæ tantam rem tacere non potuißet, partim ex iis, quæ hucusque attulimus, testimoniis scripturæ refutatur. Nam ne cætera nunc repetamus; si alia sublimior fuißet caußa, ob quam Iesus Dei Filius diceretur, ea nequaquam omitti potuißet loco a nobis superiùs examinato Rom: 1. 4. Ibi enim, ut vidimus, propositum fuit Apostolo, ostendere, qua ratione Christus Dei Filius dicatur. Neque verò in alia significatione, quàm quæ maximè insignis est, Filii Dei *nomen istic accipit, dum nomine Iesu Christi proprio nondum expreßo,* Filii Dei *appellatione eum describit. Quare maximè insignem, seu mavis, veram ac genuinam ejus appellationis rationem expressiße censendus est. Num verò illam ejus rei caußam exprimit, quòd Christus sit ex eßentia Dei ab æterno genitus, ac porrò Deus ille summus? Haudquaquam: sed eam potiùs, quæ cum illa ratione pugnat, nec patitur, ut Christus Deus ille summus statuatur; cùm eum* constitutum *dicat* Dei Filium, *& quidem* secundùm spiritum

31. Arg. ex caussis, ob quas Christ⁹ Dei Fili⁹ dicitur.

spiritum sanctificationis, *h. e. secundùm spiritum, quo sanctificatus fuit, idq́;* ex resurrectione mortuorum. *Nam quòd quidam per* spiritum sanctificationis *divinam eßentiam intelligunt, id & sine omni exemplo, & sine ratione fit, & cum verbo* definitus *seu* constitutus, *& denique cum resurrectione mortuorum, ex qua, vel per quam id factum fuerit, pugnat. Patet ergo, nullam aliam sublimiorem caußam extare, ob quam Iesus Dei Filius dicatur, eâ, quòd a mortuis resuscitatus, Dominus ac Christus, seu Rex populi divini cœlestis atque æternus, factus a Deo fuerit. Idem insuper ex illo Psalmi 2. loco a nobis superiùs explicato patet. Omnes enim, quod sciam, fatentur, cùm Deus Christum ita alloquitur,* Filius meus es tu, *Filii Dei nomen omnium excellentissima ratione accipi. Atqui caußam, cur istic Dei Filius dicatur, hanc eße vidimus, quòd a mortuis resuscitatus, non immortalis tantùm, sed & Rex populi divini, ac porrò Pontifex, salutisque nostræ princeps factus fuerit, ut partim ex ipso Psalmo, partim ex loco Act. 13. & Heb. 5. docuimus; cum quibus jungi poteſt locus Heb. 1. 4, 5. Cùm enim ibi dixißet D. Auctor, Christum, purgatione peccatorum nostrorum per semetipsum facta, consedisse ad dextram Dei in excelsis, addit:* tantò melior (*vel potiùs* præstantior) Angelis effectus, quantò differentius(*h. e.* præstantius *seu* excellentius) præ illis hæreditavit nomen. Cui

enim

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in Filium. *Ex quo loco intelligitur, Filii Dei nomen Christo eßentiale non eße, cùm id hæreditâße dicatur: nec id nomen eße summi Dei; cum per exaltationem demùm suam, dignitatem ac præstantiam ei nomini ac titulo parem adeptus fuiße dicatur, quod in Deum summum non cadit. Adde, quòd res ipsa indicet, de Christo secundùm humanam naturam, ut loquuntur, sermonem hîc eße; ac porrò nomen hoc ejusmodi eße, quod Christo secundùm naturam illam conveniat. Quò accedit & sequens locus,* Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in Filium, *in quo eadem sententia exprimitur. Ea enim verba itidem arguunt, nō eße sermonem de re ejusmodi, quæ Dei summi sit propria, quæq; ab omni æternitate extiterit. Nam & in futurum verba manifestè respiciunt; & primo seu literali, vt vocant, sensu, apertißimè de Salomone, Christi ea in re typo, fuerunt prolata, ut alii quoq; fatentur. Confer inter se loca, 2. Sam. 7. 14, unà cum præcedentibus & sequentibus, & 1. Par. 22. 10: & 28. 6. confer etiam 3. Reg. 5. 5: & 8. 19. Neceße ergo est, ut inter rationem, quâ Salomo Dei filius extitit, & inter eam, quâ Christus Dei Filius est, similitudo intercedat atque analogia talis, ut illa hujus imago quædam sit. At quomodo ea ratio, quâ Salomo Dei filius extitit, imago*

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filiꝰ dicitur.

imago quædam ejus fuit rationis, quâ Iesus Dei Filius est, si Iesus ideo Dei Filius est, quia ex essentia Patris ab æterno fuerit genitus, idémque cum Patre sit Deus? Quòd si ratione summæ charitatis, & inde promanantium beneficiorum, quibus Deus Iesum est prosecutus, inter quæ principem locum tenet regnum atq; imperium cœleste ipsi concessum, Iesus Dei Filius est; rectè Salomon Christi typus constituitur, & verba de illo sẽsu literali prolata, ad hunc mystico longéque augustiori sensu, jurè atq; eleganter referuntur. Patet ergo, nec in verbis Psalmi 2. ibidem citatis, quicquam de æterna Christi ex essentia Patris generatione contineri. Denique quis dubitet, cùm Petrus Iesum Dei Filium esse confessus est, aut nos idem de illo credere ac confiteri jubemur, si pro Christianis haberi, & salvi esse velimus, nomen Filii Dei in perfectissima, quâ id Christo convenit, significatione sumi? Atqui id tunc nihil aliud reipsa significare vidimus, quàm Iesum esse Christum, seu regem a Deo constitutum, ejúsque populo præpositum, ut eum æternùm tueatur ac servet. Quare hanc potissimam esse rationem statuendum est, ob quam is Dei Filius dicatur, nec potiorem reperiri aliam. Illa verò cùm Christum Deum illum summum non constituat, sed potiùs Deum summum non esse ostendat; sequitur, nullam ejus filiationis, ut loquuntur, caussam extare, quæ Christum Deum illum summum constituat.

Aliquan-

Aliquantò plura diximus de prima ratione, quâ ostenditur, Christum non esse Deum illum summum, ideo quòd Dei sit Filius: partim quia, si rectè animadvertas, plura sententiæ nostræ argumenta in ea continentur; partim verò, quia id, quòd Christus Dei Filius sit, firmissimum adversæ sententiæ argumentum continere vulgò creditur. Quare paulò pluribus, quantopere hic vulgò erretur, ostendendum erat, & vera sententia de ratione, quâ Christus Dei sit Filius, comprobanda.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filius dicitur.

Sequitur nunc altera assumtionis argumenti principalis probatio, quam brevioribus expediemus. ea verò est, quòd ex sacris literis liquidò apparet, Christum secundùm eam naturam, secundùm quam Dei Filius, & quidem unigenitus ac proprius est, pro nobis esse mortuum. At si eatenus esset Dei Filius, quatenus esset ex essentia Dei genitus, & sic ipse Deus summus, secundùm eam naturam mori non potuisset, secundùm quam Dei Filius est. Neq; enim Deus summus, quà talis, mori potest; imò nulla prorsus ratione potest. Iam verò id, quod de Christo diximus, inde patet, quòd summus Dei erga nos amor in sac: literis ex eo ostenditur, quòd is *Filium suum unigenitum*, aut *Filium proprium* pro nobis in mortem tradiderit. vide. Ioh: 3. 16, & confer cum v. 14: & Rom 8. 32: 1. Ioh: 4. 10, confer cum præced:

II. Assumtionis argumenti principalis probatio.

31. Arg. ex caussis, ob quas Christus Dei Filiꝰ dicitur.

9. adde etiam Rom: 5.10, & confer cum v.8. At si Christꝰ nō secūdùm eā naturam, secūdū quam Dei Filiꝰ fuit, sed secūdùm aliam, quæ Filii Dei unigeniti personæ accesserit, mortuus fuisset; nec simpliciter de Filio Dei unigenito ac proprio dici posset, eum esse mortuum, aut pro nobis datum; nec summus ille Dei erga nos amor inde posset colligi. Quid enim adeò mirum, aliquam unigeniti Filii Dei accessionem, seu naturam ei adjunctam, pro nobis fuisse impensam, si interim ipse Dei Filius unigenitus, qui ab æterno extiterit, planè salvus atq; integer mansit, nec ullum vel minimum inde dolorem sensit? Cur ergo tantopere id urgetur, quòd Deus Filium suum, eumq; unigenitum ac proprium, pro nobis tradiderit, isve pro nobis mortuus fuerit, ut charitatis divinæ magnitudo inde intelligatur? Quòd si illum ipsum hominem Iesum Christum, divina virtute e virgine genitum, a Deo sanctificatum ac in mundum missum, supremo rerum omnium dominio atque imperio jam ante jacta mundi fundamenta destinatum, qui sanctitate, qui sapientiâ, qui potentiâ Deo simillimus, &, ut Paulus loquitur, in Dei forma, Deóque æqualis fuit, quémque adeò Deo unicè charum fuisse constat; si hunc, inquam, ipsum Dei Filium unigenitum ac propri-

Phil. 2. 6.

proprium esse credas; tum demum ipsum Dei Filium unigenitum, non accessionem ejus aliquam, pro nobis mortuam esse intelliges, indeque & Dei, & ipsius Filii unigeniti, qui semetipsum in mortem tam diram nostrâ caussâ conjecerit, charitatem æstimare disces. Hæc de primo hujus ordinis argumento.

32. Arg. Incarnatione Dei summi tacent s. literæ.

Cap. XXXII.

Argumentum trigesimũ secundum, quòd de Incarnatione Dei summi taceant sacræ literæ.

Secundum argumentum facere possum⁹, quòd, si Christ⁹ De⁹ ille summus esset, qui, ut illa sententia postulat, e cœlo in virginis uterum descenderit, & istic incarnatus fuerit, omnino necesse esset, istam incarnationem ab Evangelicæ historiæ scriptoribus, aliisque divinis viris atque Apostolis, clarissimè, nõ uno, sed plurimis in locis, fuisse expressam. Etenim ut nonnulla hîc ex iis repetamus, quæ sunt alibi fusiùs a nostris explicata; videmus in sacris literis clarissimè creberrimeque esse exposita ea, quæ aliquatenus sunt ad credendum difficilia, simul tamen creditu omnino necessaria; ut creatio cœli & terræ, Dei de rebus humanis

32. Arg. Incarnatione Dei summi tacent s. literæ.

cura, & cogitationum nostrarum cognitio, resurrectio mortuorum, & vita sempiterna hominibus danda. Nec tantùm ea, quæ sunt creditu omnino necessaria; sed & alia illis, quæ diximus, haud paullò per se minora, disertissimè videmus in sacris literis expressa: ut quòd Christus sit ex semine Davidis ortus. Iam verò Incarnatio illa Dei summi, & omninò necessaria creditu foret, si revera extitisset; & tamen creditu difficillima: quorum illud urgent adversarii, qui nos propterea atrocissimæ hæreseos maximæque impietatis accusant, quòd eam negemus; hoc autem ultrò fatentur, & fateri coguntur. Quis enim non videt, rem eam esse a rationis judicio vehementer abhorrentem, & talem saltem, quam impossibilem ratio sibi relicta judicet? Quare necesse esset illam & clarissimè fuisse in sac. literis descriptam, & creberrimè a divinis viris, saluti nostræ optimè consulere volentibus, repetitam atque inculcatam, ita quidem, ut nemo dubitare posset, eam ab illis asseri atque urgeri. Atqui id non fieri, partim inde patet, quòd quæcunque loca afferunt adversarii ad dogma illud probandum, ea ita sunt comparata, ut consequentiis sit opus, quò hanc sententiam eliciant, Deum illum altissimum esse incarnatum, seu hominem factum; partim quia

tim quia iis in locis Incarnatio iſta expreſſa non eſt, in quibus, ſi vera eſſet, omninò fuiſſet expreſſa. Etenim cum Matthæus & Lucas hiſtoriam nativitatis Chriſti deſcribant, & quædam commemorent, quæ haud paulò minora ſunt, quàm illa ſummi Dei incarnatio; ut quòd Chriſtus ex ea virgine ſit natus, quæ viro fuerit deſponſata; quòd ex ſpiritu ſancto conceptus; quòd Bethlehemi in lucem editus; ne alia repetam, a Luca diligentiſſimè expoſita, a Matthæo omiſſa: quî fieri poteſt, ut id omiſerint, quod in tota illa re omnium fuiſſet maximum, ac ſcitu creditúque maximè neceſſarium, nempe quòd Deus ille altiſſimus in virginis uterum deſcenderit, & carnem ibi aſſumſerit, ac porrò natus fuerit? Præſepe, in quo Chriſtus recèns natus fuerit poſitus, non præteriit Lucas; & incarnationem Dei ſummi, unionem hypoſtaticam naturæ divinæ & humanæ omiſſurus fuiſſet? cùm nunc adverſarii noſtri de nativitate Chriſti ſine ejus rei mentione diſſerere non poſſint. Quî fieri etiam potuiſſet, ut Marcus totam nativitatis Chriſti, in qua incarnatio contineretur, hiſtoriam præteriret; Iohannes autem, quem Incarnationem deſcripſiſſe volunt, tam breviter, tam obſcurè eam attingeret ac delibaret? Quî fieri poteſt, ut Apoſtoli, cùm

32. Arg. Incarnatiōnē Dei ſummi tacent ſ. literæ. Matth. 1. 18. & cap. 2. Luc. c. 1. 26, & d. & c. 2. 7, & d.

Incarnatio- ne Dei summi tacent s. literæ.

homines ad Christum adducerent, &, ut in eum crederent, hortarentur, majestatémq; ejus illum in finem explicarent, nullam re tam necessariæ mentionem facerent? Legatur [a] prima Petri post acceptum spiritum sanctum concio ad populum, ad quam tria hominum millia in Christum crediderunt, & in ipsius nomen baptizati fuerunt; itémque [b] altera ad eundem populum: nulla ibi incarnationis fit mentio. similiter nec in sermonibus ejusdem Apostoli, vel [c] ad principes ac seniores populi, vel [d] ad Cornelium atq; alios, de Iesu Christo habitis. Nulla ejus mentio extat in oratione Pauli, [e] quam Antiochiæ in synagoga, nulla in ea, [f] quam Athenis in Areopago, nulla in ea, [g] quam coram Agrippa rege, Festo præside, aliisque compluribus, habuit Cæsareæ. Et Athenis quidem illustrem ad eam rem explicandam occasionem habuit, cùm de ignoto Deo loqueretur. At nihil in omnibus illis Apostolorum orationibus de Christo legas sublimius, quàm eum a Deo fuisse a mortuis excitatum, in cœlum receptum, Dominum ac Christum factum, dextra Dei exaltatum Principem ac Servatorem, ad dandam pœnitentiam & remissionem peccatorum, constitutum judicem vivorum ac mortuorum. Præterea quoties Apostoli summam

a Act. 2. v. 14. & seqq.
b cap. 3. 13, & d.
c cap. 4. 8, & d. & c. 5. 30, & d.
d cap. 10. 36, & d.
e cap. 13. 17, & d.
f cap. 17. 22, & d.
g cap. 26. 2, & d.

12. Arg. Incarnatione Dei summi tacent s. literæ.

summam Dei erga humanum genus charitatem ac benignitatem in Iesu Christo exhibitam commendant? At quod illustrius fuisset ejus charitatis argumentum, quàm quòd Deus ille summus hominum caussâ homo fieri voluerit? Cur ergo iis in locis tantum ea de re silentium? Nempe quia nec facta fuit, nec ulla (ut hoc quoque breviter addam) fuit caussa, quæ postularet, ut Deus ille summus, creator cœli & terræ, carnem assumeret. Quandoquidem homo Iesus Christus divina virtute adjutus, omnia, quæ ad salutem nostram pertinuerunt, tum docendo, tum miracula edendo, tum deniq; Patri suo in omnibus obtemperando, olim in terris præstare potuit, & reipsa præstitit; & quæcunque etiamnum ad salutem nostram perficiendam requiruntur, eâdem divina virtute perficere potest, atque adeò reipsa perficit. Quis verò dicere ausit, Deum sine maxima caussa, vel potiùs necessitate, rem a sua majestate tantopere abhorrentem suscipere voluisse, etiamsi tandem naturâ suâ possibilis esset? Sed hac in re prolixi esse nolumus; quia hinc inde in argumentis nostris ea attingũtur, quæ huc pertinent. Quòd si quis hoc quoque pleniùs explicatum videre cupit, alibi apud nostros legere poterit.

vide inter alia Rom. 5. 5: & d. 8. 31, & d. 2. Cor. 5. 14, & d. adde & ℣ 14, & d. Eph. 1. 3, & d. c. 2. toto. Coloss. 1 12, & d. 1. Tim. 2. 3, & d. 2. Tim. 1. 9, & d. Tit. 2. 11, & d. 3. 4, & d. 1. Pet. 1. 3, & d. 2. Pet. 1. 3, & d. 1. Ioh. 3. 1. & d. & c. 4. 8, & d.

vide Socin. in fragmentis pag. 18. & d.

33. Arg. Christo Spirit⁹ sanctus fuit datus.

Cap. XXXIII.

Argumentum trigesimum tertium, quòd Christo spiritus sanctus datus fuerit.

Tertium argumentum faciemus, quòd Christo spiritus sanctus a Deo datus fuerit: qua de re non uno scripturæ sacræ loco legitur. Nam & in veteri Testamento, præsertim apud Esaiam, aliquot ea de re extant testimonia, & in Novo, in quo nonnulla etiam e veteri citantur. Ita enim loquitur Esaias initio cap: 11: *Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice ejus ascendet. Et acquiescet super eum spiritus Domini: spiritus sapientiæ & intellectûs, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis*, vel, ut est in Hebræo, *timoris Domini.* Vbi deChristo sermonem esse, omnes & vident, & fatētur. Sic initio cap: 42. de eodem Christo ait De⁹: *Ecce servus meus, suscipiam eum*, (Hebr. *innitar ei*,) *electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum.* quæ verba de Christo citantur Matth: 12. 17. & cap: 61. 1, Propheta hoc pacto Christum loquentem introducit: *Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit Dominus me.* quæ verba ipse Christus in se impleta testatur Luc: 4. 18, & seqq. In ipsa ve-

ipsa verò Evangelica historia legimus, quomodo spiritus sanctus super Christum a Iohanne baptizatum descenderit, ac super eo manserit, Matth: 3. 16: *Luc.* 3. 22. & Ioh: 1. 32, 33: unde Lucas cap: 4. initio ait, *Iesum plenum spiritu sancto regressum esse a Iordane.* & Petrus apud eundem scriptorem testatur. Act: 10. 38. *quòd unxerit eum Deus spiritu sancto & virtute.* Vnde Christus se *in spiritu* seu *per spiritum Dei*, dæmonia ejicere asserit, (quod & Petrus d. l. Act. 10. non obscurè innuit) & Pharisęos blasphemiæ in spiritum sanctum accusat, quòd ausi essent, hujusmodi miracula, utpote spiritûs sancti vi perfecta, Beelzebuli dæmoniorum principi adscribere, Matth: 12. 28, 31. Mar: 3. confer v. 30. cum præced: Lucas autem Act: 1. 2. ait, Christum ea die, quâ assumtus est, *præcepisse Apostolis per spiritum sanctum,* h. e. impulsu spiritus sancti. Neque enim spiritu sancto usus est ministro, cujus opera interveniente discipulis mandata daret. Quanquam alii voces, *per spiritum sanctum,* cum sequentibus, *quos elegerat*, per trajectionem connectunt: de quo nihil est necesse hîc disputare. Eadem enim loci, quod ad nostrum institutum attinet, vis erit, nempe Christum, impulsore spiritu sancto, Apostolos elegisse. Nec mirum, cùm esset *spiritus sapientiæ &*

33. Arg. Christo Spirit⁹ sanctus fuit datus.

53. Arg. Christo Spirit⁹ sanctus fuit datus.

entiæ & intellectûs, spiritus consilii, spiritus scientiæ, h. e. qui sapientiam, intellectum, consilium, scientiam efficiebat, & Christo impertiebatur, ut ex loco Esaiæ 11. a nobis citato apparet.

Vt autem hinc demonstremus, Christum non esse illum summum Deum, non ea nunc utemur ratione, quòd hoc pacto ei quippiam a Deo Patre datum sit, quod argumentum alibi explicuimus: sed eâ, quòd spiritu sancto nihil ei planè futurum fuisset opus, si is Deus ille summus esset: præsertim sententiâ illâ adversariorum positâ, quòd Spiritus sanctus persona sit a Patre & Filio distincta.. Quid enim, quæso, opis afferre possit Deo summo spiritus sanctus? quid est, quod Deus summus ex semetipso præstare nequeat? Neque enim est, quod dicant, humanam Christi naturam ope spiritus sancti eguisse. Nam ne illud nunc urgeam, ista simpliciter de Christo dici, non dicenda, si is Deus summus esset, utpote de quo illa simpliciter sint neganda; quid opus erat humanæ naturæ auxilio spiritus sancti, tertiæ, ut illis placet, Deitatis personæ, si ipsamet secundæ personæ Deitatis personaliter juncta erat; si tota plenitudo essentiæ divinæ (sic illi locum Col. 2. 9. interpretantur) in ea

b. sect. c. 18.

corpora-

corporaliter habitabat; si, ut iidem volunt, divina illa natura humanæ omnia, quæ in illam caderent, dona supernaturalia largiebatur; si vel omnes suas proprietates, vel saltem plenam omniũ rerum scientiam ei communicàrat, quemadmodum major adversariorum pars statuit? Num quicquam ad hunc cumulum adjicere spiritus sanctus poterat? Cur, quæso, Christus per spiritum sanctum potiùs, quàm per suam naturam divinam, vel dæmonia ejecisse, vel aliquid præcepisse, vel sapientiâ, intellectu, consilio, fortitudine, scientiâ, timore Domini præditus fuisse scribitur? 33. Arg. Christo Spiritus sanctus fuit datus.

DEFENSIO ARGUMENTI.

Dicet fortè quispiam, ideò hæc spiritui sancto potiùs, quàm divinæ Christi naturæ aut personæ tribui, quia illa ad sanctificationem Christi pertineant: sanctificationem autem, licèt toti Trinitati communem, propriè spiritui sancto adscribi. Sed hæc non modò sine ratione, sed etiam contra rationem dicuntur. Non commemorabimus nunc illud, non posse spiritui sancto magis tribui sanctificationem Christi, quàm Patri, cui ea ita adscribitur, ut pro caußa afferatur, cur Christus ipsius sit Filius. Hinc enim consequuturum esset, si spiritui sancto magis ea competeret, quàm Patri; spiritum sanctum potiùs Patrem fore Christi, quàm Ioh. 10. 36.

33. Arg. Christo Spirit⁹ sanct⁹ datus fuit.

sti, quàm Deum illum, qui Christi Pater & est, & passim in N. Testamento dicitur. Illud hîc dicemus, quod hujus loci proprium est: si ulla excogitari potest ratio, cur id, quod omnibus illis personis commune est, uni tamen magis adscribendum sit, quàm alteri; caußam hîc fore magnam, cur hæc actio Filio potiùs, quàm alii alicui personæ sit adscribenda, & caußam quidem duplicem. Vna est, arctissima illa, quæ Filio cum humana sua natura intercedit, ut adversariorum fert sententia, conjunctio. altera, quòd iidem adversarii volunt, Filium eße sapientiam ac virtutem Dei naturalem, per quam omnia Deus efficiat, & huc illa, quæ Proverb:8 de sapientia generatim atque abstractè dicuntur, & illa, quæ 1. Cor. 1. 24. de Christo leguntur, trahunt. At cuinam personæ divinæ magis conveniret, humanæ Christi naturæ sapientiam, intellectum, consilium, scientiam impertiri, quàm ei, quæ & naturæ illi sit conjunctissima, & ipsius Dei sapientia sit naturalis? cuinam potiùs, quàm naturali Dei virtuti ac potentiæ competeret, omnia stupenda opera per humanam naturam patrare? Christi ergo naturæ divinæ potiùs, quàm spiritui sancto, ea omnia tribuenda eßent.

Præterea ex iis quærimus, qui istiusmodi exceptione uti velint, num statuant, spiritum sanctum plus ad hæc dona humanæ naturæ concedenda, quàm divinam ipsius Christi personam contulisse,

an utram-

an utramque personam tantundem. Si illud, suam sententiam evertent: si hoc, scripturam. Nam si illud velint; vel non tantum virium fuit in divina illa Christi persona ad id præstandum, quantum in spiritu sancto; vel non tantum voluntatis. Neutrum de ea dici potest, si Christus summus ille Deus fuit, & quidem ejusdem cum spiritu sancto essentiæ. Si hoc velint; nulla planè erit caussa, cur spiritui sancto expressè tribuatur, quòd homini Christo dona illa impertiverit, divinæ ipsius Christi naturæ aut personæ nuspiam. Quare hæc exceptio locum hîc habet nullum; & porrò nec distinctio humanæ & divinæ in Christo naturæ. Hoc ipsum enim quærimus, cur humanæ naturæ spiritus sanctus fuerit datus, si ea divinæ naturæ personaliter fuit unita.

34. Arg. Christus a Diabolo tẽtatus fuit.

Cap. XXXIV.

Argumentum trigesimumquartum quòd Christus a diabolo tentatus fuerit.

Quartum hujus generis argumentum est, quòd Christus, ut Evangelica narrat historia, a diabolo tentatus, & ad adorationem etiam ipsius sollicitatus fuerit, quódque in hunc ipsum finem, ut tentaretur, a spiritu divino in desertum fuerit actus. Id enim haudquaquam contigisset, si is Deus summus es-

Matth. 4. 1, & d. Luc. 4. 1. & d.

34. Arg. Christus a Diabolo tẽtatus fuit.

mus esset. Nam primùm, quid indignius Deo, quàm impio ac nefario hosti, quem ob contemtum majestatis suæ, clarissimè olim cõspectæ, cœlo extrusisset, sese tentandum, & ad ipsiúsmet adorationem sollicitandum exponere, atque ad illudendum majestati suæ ultrò se offerre? Deinde quorsum id factum esset? an ut constaret, Deum summum posse tentationes diaboli sustinere ac vincere? Num quispiam ea de re dubitare poterat, ut experimento esset opus? Præterea, qui ausus esset diabolus rem tantam aggredi? Non commemorabo nunc illud, quòd & dæmones ad divinæ majestatis conspectum contremiscunt, qui etiam ad ipsius memoriam, cœlo ab eo dejecti, & in tartara detrusi, horrent. Finge enim nunc in spiritu malefico, & iræ, & virium Dei insuperabilium optimè conscio, ac vinculorum suorum, quibus ab eo constrictus tenetur, probè memori, tantam impudentiam & audaciam, quantam libet: astutiam tamen illi summam esse simul fatebere. Atque utinam ea fatenda non esset! At quo pacto fieri potest, ut spiritus astutissimus Deum supremum tentet, eúmque seducere conetur, & denique ad rem indignissimam ac detestabilissimam, adorationem nempe sui, sollicitare in animum inducat? Num enim fieri potest, ut

Iacob. 2. 19.

34. Arg. Christus a Diabolo tentatus fuit.

test, ut vel rem, quam impossibilem esse probè nôrit, aggrediatur; vel rem hanc impossibilem esse, planissimè nō cernat? Neutrum in eum cadit, qui vel micam ingenii habet, nedum ut in spiritum subtilissimum atque astutissimum cadat. Adde, quòd, cùm dicit, *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant*; & iterum, *Si Filius Dei es, mitte te deorsum*; satis ostendit, id se agere, ut Christus aliqua ratione ambigere incipiat, utrùm revera Dei sit Filius, quem se esse cœlitùs paulò antè audiverat; & porrò tanquam rei aliquo modo dubiæ uberiora quærat argumenta. Atquî potuit ullo pacto sperare, id se apud illum Dei Filium, qui ex essentia divina sit genitus, efficere posse? Num fortè putamus, hostem in hoc pugnandi genere exercitatissimum, quem mille fallaciarum architectum vulgò etiam appellant, eo tentandi genere hîc usum, quod esset ad decipiendum omnium ineptissimum, atque adeo ad fortissimum sapientissimúmque ducem oppugnandum, arma expediisse tam futilia, támque ridicula? Quid proficeret Satan, si apud hominem etiam vulgarem, cui modò mens sana sit, rationibus aliquibus efficere conaretur, ut dubitaret de se, an homo esset, & non potiùs substantia homine inferi-

vide Matth. 3. 17.

34. Arg. Christus a Diabolo tẽtatus fuit.

inferior? An non hic lusus potiùs esset, quàm tentatio? At multò magis risu dignum fuisset, persvadere velle rationibus Filio Dei, ex essentia divina genito, ut dubitet, utrùm sit Dei filius, nec ne.

Longè verò aliter se rem habere intelliges, si animadvertas, Christum tali ratione Dei Filium fuisse pronunciatum a Deo, quæ ad essentiam ipsius non pertineret, quæque charitate divina revera niteretur, & in eo maximè consisteret, quòd designatione jam esset Messias, seu Rex populi divini cœlestis atque æternus, qui postea demùm reipsa evasit. Facilè enim intelliges, non tam ineptè pugnasse vaferrimum hostem, cùm id in dubium vocavit, & fidei scuto, ad ipsius tela excipienda fuisse opus. Taceo nunc alia, quæ in illa tentationis Christi historia occurrunt, ut quòd ei Satan in montem altissimum perducto, omnia hujus mundi regna, eorumque splendorem, tanquam non satis cognitum, aut non satis oculis ejus observantem, ostenderit, ut eum ad se adorandum tantò faciliùs alliceret: quodque coram ipso, eundem in finem, ausus fuerit dicere, *Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum. quia mihi tradita sunt: & cui volo, do ea.* Apparet enim, satis intellexisse

Luc. 4. 6.

Satanam,

34. Arg. Christus a Diabolo tẽtatus fuit.

Satanam, sibi non cum Deo summo rem esse, sed cum eo, qui homo substantiæ ratione esset, ex singulari autem Dei charitate ipsius Filius. quem quia Deus tentandum sibi ultrò obtulisset, ut virtutis ac pietatis suæ daret documentum; eum suis artibus à Deo abstrahere, non putavit penitus impossibile. Sed & hæc, & alia quædam lector ingeniosus per se animadvertet.

DEFENSIO ARGUMENTI.

Non est autem, quod quis dicat, ista, quæ ex historia illa deduximus, propterea non consequi, quòd secundùm humanam tantùm naturam tentatus fuerit Christus, non secundùm divinam. Etenim ne alia nunc repetam, superiùs non semel dicta; eadem nihilominus absurda sequuntur, etiamsi statuas, Satanam naturam tantùm humanam, sed summo tamen Deo personaliter unitam, & indißolubili nexu copulatam, tentaße, &, ut ea tentaretur, Deum voluiße. Etenim indignum fuißet Deo summo, in natura sibi personaliter unita, impio ac teterrimo hosti sese ludibrio habendum, & ad ipsius adorationem sollicitandum offerre. Siquidem humana natura nihil facere poterat, nisi divina consentiente. Quare Satanas, naturam Christi humanam ad sui adorationem sollicitans, simul divinam naturam, ut in tam horrendum scelus consentiret, idq́ humana

34. Arg. Christus a Diabolo tẽtatus fuit.

humanæ naturæ permitteret, sollicitaßet. Supervacaneum etiam fuißet, ostendere, naturam Deo summo personaliter unitam, poße tentationes Satanæ sustinere ac vincere. Quis enim ea de re dubitare poterat? Vnde etiam patet, non potuiße Satanam vel minimam de ea vincenda spem concipere. Quid enim? num credere potuit Satanas, fieri poße, ut eò usque divina natura desereret humanam, sibi personaliter unitam, ut ipsi succumberet, ut atrocissimum facinus susciperet, & porrò etiam æternæ damnationi obnoxia fieret? Non vidit Satan, sibi non cum sola humana, sed simul etiã cũ divina natura rem fore; & hanc seducendam eße, ac scelus ei persvadẽdum, si illa vinci debeat? Quid ergo restat aliud, quàm ut dicas, Satanæ nihil de unione illa humanæ naturæ cum divina constitiße? Sed quid? an Satanas, qui hoc ipsum oppugnandum sibi sumsit, quòd Iesus eßet Filius Dei, non intellexit, quid verba illa significarent? At, si adversariorum sententia vera est, significant, hominem illum Iesum unam eße personam cum Filio illo Dei, ab æterno ex Dei substantia generato. Quis credat, si, ut adversarii volunt, incarnatio illa Filii, ex Dei eßentia ab æterno generati, fuit in sacris literis prædicta, virgini Mariæ annunciata, & postmodum reipsa perfecta, ac tum ab ipsa Maria, tum ab aliis agnita, inq; Christi baptismo cœlesti voce declarata, Satanæ hac de re nihil constitiße? præsertim si

olim in

34. Arg. Christus à Diabolo tẽtatus fuit.

olim in cœlo Deum, & in ipso omnia ipsius decreta (hæc enim adversariis idem reipsa sunt cum Deo ejúsve essentia) vidit; ac porrò intellexit, fore, ut secunda Trinitatis persona illis temporibus incarnaretur. Sed in re clara pluribus opus non est. Illud tantùm addimus, cùm Satanas Christum eò adducere voluerit, ut dubitaret, utrùm esset Dei Filius, ille nimirum, quem se esse, divina paulò ante voce pronunciari audiverat; non esse consentaneum, eum in tentando illam naturam præteriisse, secundùm quam ille Dei Filius esset. Hanc autem divinam esse volunt adversarii. Quare vel huic sententiæ, vel limitationi, quâ tentationem istam ad humanam naturam restringunt, illis est renunciandum.

Non arbitramur autem, quemquam cordatorum hominum dicturum, hoc argumentum ex diaboli, qui mendax sit spiritus, testimonio esse ductum. Etenim nos contrà, quàm diaboli verba volunt, urgemus, illum ipsum hominem, quem diabolus tentabat, fuisse atque esse Dei Filium, cœlesti voce non multò antè in baptismo commendatum. Non ergo ex testimonio diaboli argumentum ducitur, quasi is id ipsum dixerit, quod nos volumus; sed partim ex facto Dei, Christum tentari, & Satanæ insidiis objici volentis; partim ex sensu, dictis, factisq́ Satanæ, tanquam effectis, quæ existere non potuissent, nisi sententia nostra vera esset.

35. Arg. Christus est primogenitus omnis creaturæ.

Cap. XXXV.

Argumētum trigesimum quintum, quòd Christus primogenitus sit omnis creaturæ.

Quintum argumentum inde duci potest, quòd Christus dicatur *Primogenitus omnis creaturæ*, Col. 1. 15. atque ipse se eodem sensu *principium creaturæ Dei* vocet, Apoc. 3. 14. Illud autem prius adversarii de eo secundùm divinam naturam dictum esse, & istius naturæ non exiguum argumentum continere volunt: cum tamen primogenitum semper in eorum numero contineri necesse sit, quorū, præter parētes, primogenit⁹ dicitur, ac porrò Christū numero creaturarum cōprehendi, quarum primogenitus dicitur; id quod in Deum summum non cadit.

Defēsio argumenti.

Nam quòd vulgò ita locum exponunt ac si dictum esset, Christum esse genitum ante omnem creaturam; id, si ad eum modum accipiatur, ut Christus ex numero omnis creaturæ penitus eximatur, sine ullo exemplo fit, & contra receptam tum in sac: literis, tum in vulgari sermone, loquendi consvetudinem. Id quod & doctissimi quidam inter adversarios viri satis animadverterunt. Iohannes enim Piscator, etsi illam expositionem ut orthodoxam probet; considerandum tamen

tamen proponit, an non diversa, quam affert, expositio genuina sit; nempe ut intelligamus, Christum dici primogenitum omnis rei creatæ, eò quòd sit princeps hæres omnium. & paulò pòst addit: Nam quò minùs hoc nomen πρωτότοκος de divina Filii Dei ex substantia Patris generatione accipiendum videatur, facit nativa ejus significatio. Propriè enim eum significat, qui primo partu in lucem est editus: τίκτειν enim parere significat, non gignere: & matri convenit, non patri. Deinde vix reperias exemplum, ubi nomen ex πρῶτος & præterito medio cõpositũ genitivũ ita regat, quasi sit participiũ cõstans ex præpositione πρὸ. Ita enim hic exponitur, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, quasi sit, προτεχθεὶς πάσης κτίσεως, id est, τεχθεὶς πρὸ πάσης κτίσεως.

36. Arg. Christus est æqualis Deo

Cap. XXXVI.

Argumentum trigesimum sextum, quòd Christus sit æqualis Deo.

Locus ad Phil: 2. 6, & seqq. qui adversus nos urgeri solet, non unum sententiæ nostræ continet argumentum. Nam præter ea, quæ superiùs ursimus, quòd Christus a Deo simpliciter posito aliquoties ibi distingvatur; quòd Deo obediens factus; quòd ab eo

 exalta-

35. Arg. Christus est æqualis Deo.

exaltatus fuerit, quódque ei a Deo nomen super omne nomen donatum; quòd dignitas ac honor illi datus, in gloriam Dei Patris, tanquam ultimum scopum, tendere affirmetur; præter hæc, inquam, & illud arguit, Christum Deum illum summum non esse, quòd Deo æqualis fuisse dicitur. id quod adversarii plærique de eo secundùm divinam naturam dictum, & apertum illius naturæ documentum esse contendunt. Atqui æquale semper aliam habet essentiam ab eo, cui æquale est. Aliàs idem sibi ipsi æquale esset: cum tamen æqualia relata, ac porrò opposita sint. Si ergo æqualis est Christus Deo, & quidem, ut illi putant, ratione essentiæ & proprietatum essentialium; aliam essentiam Dei, aliam Christi esse necesse est. Quare vel duæ divinæ essentiæ independentes, seu duo dii summi statuendi erunt; vel Christus summus ille Deus non erit.

Plura argumenta afferri poßent: sed his contenti nunc erimus: præsertim quia eorum nonnulla infrà attingentur, cùm ex principiis, quæ ipsa ratio suppeditat, sententiam nostram probabimus. Neque enim ita ex ratione argumentabimur, ut ad sacra testimonia subinde non simus adversarios revocaturi.

Sectio

SECTIO TERTIA.

In qua oſtenditur, Spiritum ſanctum Deum ſummum non eſſe, ut pateat, ſolum Patrem Deum ſummum eſſe.

Sequitur nunc, ut oſtendamus id, quod tertio loco demonſtrandum nobis ſumſimus, Spiritum nempe ſanctum non eſſe Deum illum ſummum. Quamquam res ex iis, quæ de Chriſto diſputavimus, facilè decidi poteſt. Etſi enim illa quoque ſacrarum literarum teſtimonia, quæ oſtendunt, ſolum Patrem eſſe ſummum illum Deum, ſimul validè demonſtrant, Spiritum ſanctum Deum ſummum non eſſe; cùm conſtet, Spiritum ſanctum non eſſe Patrem: tamen iis hoc loco non utemur. quandoquidem hoc loco non ex eo, quòd Pater ſolus ſit Deus ſummus, demonſtramus, Spiritum ſanctum Deum ſummum non eſſe: ſed contrà ex eo, quòd Filius & Spiritus ſanctus Deus ille ſummus non ſit, oſtendimus, ſolum Patrem Deum ſummum eſſe. Verùm illis teſtimoniis, quibus oſtendimus, Chriſtum non eſſe Deum illum ſummum, demonſtrare hìc etiam poſſumus, Spiritum ſanctum non eſſe Deum ſummum. Neque enim fieri poteſt, ſi Chriſtus Deus ſummus non eſt, ut Spiritus ſanctus Deus ſummus ſit. Vnde nec ullus unquam, quod ſciam, extitit, qui, cùm Chriſtum pro Deo ſummo non ha-

non haberet, Spiritum ſanctum tamen pro Deo ſummo agnoſceret. Et ratio ejus rei eſt manifeſta, ſive rem ipſam, ſive adverſariorum ſententiam ſpectes. Nam quod ad rem ipſam attinet; quo pacto fieri poſſet, ut Chriſtus Spiritum ſanctum mitteret, hominibusq́ daret, ſi Spiritus ſanctus Deus ſummus eſſet, Chriſtus non eſſet? Num enim Deum ſummum mittere ac dare poſſet, qui eo foret inferior? Quod verò ad adverſariorum ſententiam attinet; ſtatuunt illi, Spiritum ſanctum ut a Patre, ita & a Filio eſſentiam ſuam habere. At quomodo Deus ille ſummus eſſentiam ſuam ab eo habere poteſt, qui Deus ſummus non ſit? quomodo creator a creatura? is, qui ab omni æternitate fuerit, ab eo, qui certo demum tempore extitit? Quare cum demonſtraverimus, Chriſtum Deum ſummum non eſſe; poſſemus hîc ſubſiſtere, nec alia afferre argumenta, quibus doceremus, Spiritum ſanctum Deum ſummum non eſſe. Veruntamen, ut res tantò fiat manifeſtior, aliis adhuc argumentis idem demonſtrabimus. Et primò quidem inde ducemus argumenta, quòd in ſacris literis non pauca de Spiritu ſancto ſunt omiſſa, nequaquam omittenda, ſi is Deus ſummus eſſet. deinde ex illis argumenta petemus, quæ de ſpiritu ſancto expreſſè in iisdem ſacris literis traduntur.

1. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam Deus dicitur.

Cap. I.

Argumentum primum, quòd Spiritus sanctus nuspiam apertè Deus in sacris literis appelletur.

Quod ergo ad prius argumentorum genus attinet; primùm ab ipso Dei nomine incipiemus. Etenim nullus proferri potest scripturæ locus, in quo Spiritus sanctus apertè Deus appelletur. At si Spiritus sanctus Deus ille summus est, quî fieri potest, ut ne unus quidem in tam prolixo sacrarum literarum codice extet locus, in quo is apertè ac perspicuè Deus appelletur? De Patre tot, tamque aperta extant loca, ut nemo negare possit, eum esse Deum, nisi idem solem in meridie lucere audeat negare. De Christo itidem, licèt Deus summus non sit, aliquot tamen sunt aperta sacrarum literarum loca, quæ illum Deum esse ostendant, omnibus vulgò nota. De Spiritu sancto nullus omnino extabit, etiamsi æquè ac Pater, Deus ille altissimus sit, & Christo non modò non minor, sed etiam, cùm hic naturâ homo sit, major? Accedit, quòd ex adversariorum sententia, omninò ad salutem creditu est necessarium, Spiritum sanctum esse Deum, & quidem summum. & sanè si

1. Arg. Spiritꝰ sanctꝰ nuspiam Deus dicitur.

Deus summus esset, scitu id videretur omnino necessarium. Cui enim fidelium liceret Deum suum supremum ignorare, eúmque non colere? Eadem autem res simul talis foret, ut, nisi divinitus nobis revelaretur, de ea nobis nihil constare, præsertim certò, posset: cum sensibus nostris non sit subjecta. Quomodo ergo res tanta, tam necessaria scitu, tam abstrusa, non fuisset a viris divinis, ipso divino spiritu impellente, clarè exposita, atq; ex professo tradita? quomodo non subinde repetita atque inculcata, ut a nemine, nisi in media luce cœcutire vellet, posset ignorari? At quem locum illi proferent, ubi ex professo traditum atque apertè scriptum sit, Spiritum sanctum esse Deum? Nullum certè tot adversariorum myriades, tot viri docti, & in sacrarum literarum lectione assiduè versantes, per tot secula, quibus ista de Spiritu sancto sententia viguit, invenire potuerunt. Quod facilè apparebit, si præcipuos, quos in medium adferunt, locos examinaverimus, quibus ostendere conantur, Dei nomen Spiritui sancto tributum esse.

Confirmatio ac defésio hujꝰ argumenti.

Mittemus autem hîc illum locum, quo nonnulli usi, vel potiùs abusi sunt, Spiritus [*est*] Deus *Ioh: 4. 24. utpote in quo a plærisque adversariis animadversum atque ostensum fuit,* spiritus *nomen, Spi-*

1. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam Deus dicitur.

men Spiritum sanctum non denotare, sed spiritualem substantiam. Ibi enim de Patre revera est sermo, ut antecedentia verba manifestè demonstrant: nec vox spiritûs *subjecti locum habet. (unde & articulo destituitur, qui tamē voci* θεὸς *præfixus est) sed prædicati. Sensus enim est,* Deus est spiritus *h. e. spiritualis essentia seu substantia. Hæc igitur, quia apud adversarios hodie vel omnes, vel plærosque in confeßo sunt, nunc mittamus.*

Verùm plærorumq;, cùm de hoc argumento disputatur, Achilles is est locus, qui extat Act: 5. 3, 4. ubi cùm Petrus, ut quidem in vulgata versione legitur, dixißet Ananiæ: cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? *addit paulò post:* Non es mentitus hominibus, sed Deo. *Multum etiam a nonnullis tribuitur illis Pauli, 1. Cor. 6. 19, 20. ubi cùm dixißet:* membra vestra templum sunt spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, *&c. addit:* Glorificate & portate *(ita habet editio vulgata)* Deum in corpore vestro. *& illis in eadem Epist: cap: 12. 4, 5, 6:* Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus: & divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus: & divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. *præsertim, quia infrà v. 11. dicitur:*

Hæc au-

3. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam Deus dicitur.

Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis, prout vult. *Afferri etiam solent ex veteri Testamento illa Davidis verba, 2. Sam. 2. 3:* Spiritus Domini loqvutus est per me, & sermo ejus per lingvam meam. Dixit Deus Israël mihi, locutus est fortis Israël. *Addunt præterea ea loca, in quibus Spiritum sanctum Iehovam putant appellari. Primùm ajunt, Deut: 32. 12. dici;* Dominus *seu* Iehova solus dux ejus *(nempe populi Israëlitici in deserto)* fuit: & non erat cum eo Deus alienus. *At de spiritu sancto idem affirmari, nempe quòd deduxerit Israëlem, Esa. 63. 14: ubi legitur:* spiritus Domini *(Iehovæ)* ductor ejus fuit. *Deinde ajunt, Iehovam Exod: 4. 12. Num: 12. 6. & alibi, professum esse, se locuturum per prophetas. At Act: 1. 16. idem Spiritui sancto tribui; uti & loco paulò antè citato, 2. Sam: 23. 2. Tertiò ajunt, Iehovam sæpiùs fuisse irritatum ab Israëlitis. At hoc ad spiritum sanctum referri Esa: 63. 10. Heb: 3. 8, 9. Act. 7. 51. Denique verba illa Iehovæ Esa: 6. 9, & d. spiritui sancto tribui Act: ult: v. 25, 26. Hæc, quantum hucusq; animadvertere potui, præcipua sunt testimonia, quibus probare adversarii conantur, Spiritum sanctum Deum, vel, quod majorem aliquo modo vim habet, Iehovam esse appellatum.*

Sed primùm in nullo istorum locorum apertè scriptum est, aut ex professo traditum, Spiritum

sanctum esse Deum: cum ubique per consequentiam aliquam id sit concludendum; & illa quidem, ex quibus concluditur, spiritum sanctum Iehovam esse appellatum, ferè diversissimis in locis sint scripta. Itaque ne millesimus quidem inter rudiores, nisi ab alio admoneatur, alia cum aliis esset collaturus, præsertim ita, ut hujusmodi conclusionem, qualem adversarii volunt, inde eliceret. Etsi verò nos legitimas consecutiones minimè repudiamus: ostendimus tamen, necesse hîc esse, ut tales extent in sac. literis loci, in quibus apertè scriptum sit, spiritum sanctum esse Deum. quia fieri non possit, si is Deus ille summus sit, quin id apertissimè ac creberrimè sit scriptum, atque ex professo explicatum. Itaque, si talia loca proferri non possunt; concludi jure potest, consequentias, quæ ad eam rem probandam nectuntur, legitimas non esse. Id autem, si eas examinaveris, quas proferri ab adversariis vidimus, haud difficulter deprehendes. Etenim argumenta, quæ ex istis locis petuntur, pleraque eâ potissimùm ratione nituntur, quòd quæ in uno loco Deo aut Iehovæ tribuuntur, ea vel alibi, vel eodem in loco Spiritui sancto tribuantur. Quæ ratio quàm fallax sit, ex eo potest intelligi, quòd hoc pacto non tantùm concludi posset, spiritum sanctum esse Deum aut Iehovam, sed etiam spiritum sanctum esse Patrem, aut Filium; itemq; Filium esse Patrem, & contrà. quia ipsi adversarii contendunt, opera Trinitatis ad extrà esse indi-

1. Arg. Spirit9 sanct9 nuspiam Deus dicitur.

Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam Deus dicitur.

se indivisa, seu omnibus personis communia; & loca non pauca proferunt, ubi vel iisdem in verbis, vel in diversis, eadem res tribuatur, vel omnibus illis personis, vel earum duabus. Et ratio satis est manifesta, cur ejusmodi consequentia illegitima sit. quia res similes a diversis caußis proficisci, aut circa diversa objecta versari, aut diversis subjectis ineße poßunt: imò eâdem prorsus operâ a diversis caußis vel coordinatis, ut loqvuntur, seu inter se unitis, vel subordinatis, quarum nimirum altera pendeat ab altera, eive subserviat, proficisci poßunt. Si quid præterea videtur eße roboris in illis locis, id singulis excussis, nullum eße facilè deprehendetur.

Vt igitur singulos, quantùm opus erit, examinemus; primus ex Act: 5. citatus, nequaquam id, quod adversarii volunt, probat. Primùm, quia, ut ab aliis quoque animadversum est, aliter in Græco, quàm in vulgata versione legitur. Neque enim istic scriptum est, Mentiri te Spiritui sancto, *quod Græcè eßet* ψεύσασθαί σε τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ: *sed* mentiri te spiritum sanctum, *vel (ut doctissimus quidam inter adversarios interpres reddidit)* ut falleres spiritum sanctū, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. *quam versionem & alii quidam attigerunt: sed præjudicata illis opinio obstitit, ne penitus approbarent. Comprobat autem hanc versionem id, quod infrà legitur v. 9. ubi idem*

Vide Erasmi annotat: & Bezam.

Iohan: Piscator.

Beza.

bi idem *Ananiæ & Sapphiræ crimen his verbis explicat Petrus:* Quid utique convenit vobis, (*seu* quid est, cur convenerit inter vos) tentare Spiritum Domini? *Idem nempe est,* Tentare Spiritum sanctum, & Spiritum sanctum ψεύσασθαι. *Tentârant autem illi Spiritum sanctum, quia perinde egerant, ac si explorare vellent, num Spiritus sanctus in Apostolis habitans, seu ipsi Apostoli, Spiritus sancti in sese habitantis vi, fraudem animadversuri essent, nec ne. Vnde idem, quem superiùs laudavimus, interpres, qui ita reddiderat verba versic: 5,* Vt falleres spiritum sanctum; *ad eum modum illa postmodum explicat:* ut fallere conareris spiritum sanctum, id est, nos Apostolos, in quibus agit spiritus, & quibus revelat, quæ opus est ad ædificationem Ecclesiæ. Metonymia adjuncti. *Non commemoro nunc illam eorum verborum explicationem, quam Erasmus tradidit, & alii quoque viri docti sunt seqvuti, quòd,* mentiri spiritum sanctum, *sit simulare spiritum sanctum. Ex his autem facilè apparet, haudquaquam ex eo loco concludi posse, spiritum sanctum esse Deum. cum alio modo de spiritu sancto loquatur Petrus, alio de Deo. Illic dicit,* mentiri *seu* fallere *ac ludificari* spiritum sanctum: *hîc,* mentiri Deo. *Illud simpliciter objectum, circa quod fraus ac ludificatio versetur, denotat: hoc verò scopum*

1. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam Deus dicitur.

Spirit⁹ san-ct⁹ nuspiam Deus dicitur.

scopum ultimum, in quem injuria ac contumelia ista redundet. Ideo enim Petrus, postquam dixisset, Ananiam fallere voluiße spiritum sanctum, eumq́ mendacio suo ludificari; addidit, eum non hominibus mentitum, sed Deo; ut is peccati sui gravitatem tantò magis cerneret. q. d. non debes putare, hanc injuriam ad nos tantùm spectare, & in nobis terminari. tendit enim illa in contumeliam ipsius Dei. Id verò addere nequaquam fuißet opus, si dixißet, Ananiam mentitum eße Spiritui sancto, eiq́ ex doctrina Apostolica jam constitisset, Spiritum sanctum eße Deum ipsum. Non absimilis est huic locus 1.Theß: 4. 8. ubi cùm dixißet Apostolus, quæ præcepta illis dederit per Dominum Iesum, & qua conditione illos vocârit Deus, addit: Itaque qui hæc spernit, (*Gr. simpliciter*, qui spernit,) non hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis (*Gr.* in nos.) *q. d. utpote qui Spiritum suum sanctum nobis dedit, quo nos regi, & cujus impulsu nos loqui apparet. Vnde patet, eam injuriam, ac nostri præceptorumq́ a nobis traditorum contemtum, in ipsum Deum vergere. Sed deinde, etiamsi diceretur, Ananiam mentitum fuiße Spiritui sancto, & simul mentitum Deo; inde tamen non sequeretur, Spiritum sanctum eße Deum. Nam uno eodémque actu potest quis duobus mentiri; & uni quidem per alterum; seu uni immediatè, ut hîc Spiritui sancto in Apostolis habitan-*

5. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam Deus dicitur.

bitati; alteri mediatè, ut Deo. Sic qui fideles persequitur, persequitur Christū ipsū: qui Apostolos audit ac recipit, vel contrà spernit, audit ac recipit, vel spernit Christū: qui Christū, ipsum etiam Deum, qui eum misit, Matth. 10 40: Luc: 10. 16. Num verò inde quicquam concluserit, vel fideles, vel Apostolos esse Christum; vel Christum esse eum, qui ipsum misit, nempe Patrem? Atqui si ita licet argumentari: Ananias mentitus est Deo: Ananias mentitus est (eodem nimirum tempore & actu) Spiritui sancto: Ergo Spiritus sanctus est Deus; ita etiam licebit argumentari: Paulus persecutus est Christum: Paulus persecutus est (eodem nimirum tempore & actu) fideles: Ergo fideles sunt Christus. vel, Qui Apostolos audit, audit Christum: atqui idem audit eum, qui misit Christum: Ergo is, qui misit Christum est Christus. Quid verò ad has argumentationes respondebunt adversarii? proculdubiò, plus esse in conclusione, quàm in præmissis. Idem ergo sibi responsum putent. Ita enim concludendum erat: Ergo aliquis, qui mentitus est Spiritui sancto, mentitus est Deo. uti & in illis, quæ nos attulimus: Ergo aliquis, qui persecutus est fideles, persecutus est Christum: aliquis, qui audit eum, qui Christum misit, audit ipsum Christum. Plura de hoc loco diximus, quia plus in eo roboris ponitur: nec tamen omnia, quæ dici adhuc possent. Cætera aliquantò breviùs percurremus.

Act. 9. 4, 5: 22. 7, 8: 26. 14. 15.

Quod ergo ad secundum locum attinet, qui extat 1. Cor.

1 Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam Deus dicitur.

tat 1. Cor: 6.19,20; non habetur in Græco, & por-tate *Deum in corpore vestro , nec* Dei *nomine Spiritus sanctus intelligitur, sed ab eo apertè distingvitur. Ita enim totus locus in Græco legitur:* An nescitis, quòd corpus vestrum templum ejus, qui in vobis est, Spiritus sancti sit, quem habetis a Deo; & non sitis vestri? Emti enim estis pretio. Glorificate igitur Deum in corpore vestro, & in spiritu vestro, quæ sunt Dei. *Nónne hîc Spiritus sanctus a Deo manifestè distingvitur, dum dicitur,* quem *(scil. spiritum sanctum)* habetis a Deo? *de eodem autem Deo loquitur etiam in sequentibus,* Glorificate igitur Deum in corpore vestro, *&c. De spiritu sancto in iis Apostolum non loqui, vel illud est argumento, quòd de eo loquitur, cui nos tanquam mancipia emti pretio sumus. Quis autem uspiam legit, nos spiritui sancto emtos esse? Patri nos esse a Christo emtos ac mancipatos, tum res ipsa loquitur, tum facilè constare potest ex illis Apocalypseos verbis, quæ extant cap: 5.9, 10: & cap: 14.4. Quòd si dicant, inde probari, spiritum sanctum esse Deum, quia nos ejus templum simus; templum enim non esse nisi ipsius Dei: primùm non sequetur, Spiritum sanctum hîc appellatum esse Deum, & quidem apertè, qua de re nunc est quæstio. Multa enim loca iidem adversarii solent proferre, ex quibus evincere conantur, vel Spiritum sanctum, vel Christum esse Deum, nempe summum, ubi ta-*

1. Arg. Spiritᵘˢ ſanctᵘˢ nuſpiam Deus dicitur.

ubi tamen Chriſto, aut Spiritui ſancto, Dei nomen attributum non eſſe, tum ipſi fatentur, tum omnes cernunt. Deinde templum poteſt eſſe non tantùm ſummi Dei, ſed etiam ejus, qui illi ſit in imperio cultuq; divino, non hominum tantùm opinione, ſed revera ſubordinatus. Poſtremò eatenus tantùm concedi poteſt, templum non eſſe niſi ipſius Dei, quatenus templum non alterius alicujus perſonæ honori revera dicatum eſt, nec ab alia perſona, diviniori quodam jure poſſidetur, ac principaliter incolitur, quàm a Deo. Cæteroquin & ab angelis aliqua ratione, tanquam Dei miniſtris incolitur, & in eo virtus atque efficacia Dei quodammodo habitat, ita ut & ipſius virtutis divinæ templum eſſe jure dici queat. quandoquidem Deus efficaciâ ac virtute ſua incolit templum ſuum. illud præſertim, de quo in illo ad Corinthios loco agitur. Quare ſi quis ex eo, quòd corpus noſtrum ſpiritus ſancti templum ſit, concludere velit, eum eſſe Deum; illi demonſtrandum eſt, ita corpus noſtrum ſpiritus ſancti templum dici, ut intelligatur, eum eſſe perſonam, cujus honori corpus noſtrum ſit dicatum, & a qua corpus noſtrum eo jure, quod divini numinis proprium eſt, poſſideatur, ac principaliter incolatur. At id demonſtrare impoſſibile eſt; & falſum eſſe vel ex eo apparet, quòd in loco huic noſtro ſimillimo, qui extat ſuprà in eadem ad Corinthios epiſtola cap. 3. 16. inde non obſcurè probat Apoſtolus, nos eſſe

3. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam Deus dicitur.

Dei templum, quia ipsius spiritus in nobis habitet. quemadmodum & Iohannes probat, Deum in nobis manere, quia de spiritu suo nobis dederit, 1. Ioh. 3. 24: 4. 13. Nam si spiritus sanctus talis esset persona, qualem diximus, atque adeo ipse Deus supremus; quid opus esset inde concludere, Deum in nobis manere, aut nos templum ipsius esse, quia ipsius spiritus in nobis sit; & non potiùs ex eo, quia ipse ille spiritus, qui in nobis habitet, Deus sit? Quid, inquam, opus est ostendere, nos esse templum Dei, qui a spiritu sancto distinctus sit, & eo interveniente in nobis habitet; & non potiùs Dei, qui sit spiritus ille ipse in nobis habitans, & non per aliam, ut adversariis nostris placet, personam, sed per seipsum, nos tanquam templum suum incolens? Verùm enim verò nôrant Apostoli, supremi numinis non esse, personâ ac substantiâ suâ templum qualecunque in terris incolere, & in hominum pectoribus habitare, sed virtute atque efficaciâ suâ. ideo non ex eo, quòd ipsemet spiritus sanctus, qui in nobis habitat, Deus supremus sit, concludunt, nos Dei templum esse, aut Deum in nobis manere; sed ex eo, quòd Dei illius spiritus in nobis habitet, & ab eo nobis datus fuerit. Cujus enim numinis spiritus, seu vis atque efficacia, alicubi habitat, illud ipsum numen ibi habitare dicitur, & ejus templum illud est, in quo virtus ipsius veluti sedem fixit.

Tertius locus, qui extat 1. Cor: 12. 5, 6. itidem

contrari-

contrarium apertè probat. Manifestè enim illic spiritus unus seu idem, distingvitur & ab uno eodémve Deo, & ab uno eodémve Domino; qua de re superiùs actum. Quòd si ex unitate operationis, quæ ex collatione v. 6, & 11. apparet, velint colligere, eundem eße Deum illum unum, & unum spiritum; primùm aliud est, spiritum sanctum eße illum unum Deum; aliud, eum unum illum Deum appellari, qua de re hîc agitur. Deinde concludendum erit, etiam Deum illum, qui per spiritum suum ista omnia operatur, eundem eße cum spiritu illo suo: quia eædem operationes utrique conveniant, h. e. Patrem eße spiritum sanctum, & contrà: imò tres, quæ statuuntur, personas eße unam, ac de se invicem prædicari; quia eædem sint earum operationes ad extra, de quibus hîc sermo. Sed hac de re superiùs etiam dictum.

1. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam De⁹ dicitur.

sect. 1, c. 4.

Similiter nec quartus locus, qui extat 2. Sam. 23. 2, 3. probat, Spiritum sanctum eße Deum, sed potiùs non eße; nedum ut Deus aut Iehova apertè ibi appelletur. Nam apertè illic a Domino seu Iehova, qui Deus ille unus est, distingvitur, dum spiritus Domini seu Iehovæ dicitur, qua de re in sequentibus plura. Quòd autem illi ita argumentantur: Deus loqvutus est per Davidem: Spiritus sanctus loqvutus est per Davidem: Ergo Spiritus sanctus est Deus; quivis facilè cernit, quàm fallax sit hæc argumentatio: cum constet ex puris affirmativis

inf. cap. 9.

I. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam De⁹ dicitur.

mativis in secunda figura, ut in scholis loqvuntur. Quòd si argumentum ejusmodi admittendum est, ita quoque concludere poterimus: Deus Pater loqvutus est per Davidem: spiritus sanctus loqvutus est per Davidem: Ergo spiritus sanctus est Deus Pater. Major enim tum propter communionem illam operationum, quam inter personas Trinitatis statuunt, ab adversariis est concedenda, tum propter ipsa sacræ scripturæ dicta. Nam ut unum tantùm nunc producam locum; Act: 4. 25. ajunt de Deo Patre Apostoli, quòd per os David pueri, seu servi sui loqvutus fuerit, nempe Spiritu sancto, ut habet interpretatio vulgata. Deum autem Patrem istic intelligi, patet ex v. 27. ubi Iesus appellatur puer seu filius illius, quem Apostoli alloqvuntur, Dei. Et sanè loquebatur Deus per spiritum suum, seu spiritu suo interveniente, per Davidem, quatenus ei spiritu atque efficaciâ suâ, & patefaciebat ea, quæ dicere debebat, & ad ea proferenda illum impellebat. Sic in Apocalypsi cap: 2. & 3. sub finem singularum Epistolarum ad Angelos Ecclesiarum Asiaticarum leguntur illa verba: Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis. Atqui in illis Epistolis perpetuò loquitur Christus Dei Filius. Quare si adversarios argumentantes sequi deberemus, concludendum foret, spiritum illum, nempe sanctum, esse Christum Dei Filium. Loquebatur nimirum illic Christus, sed per spiritum suum, cui propterea etiam

etiam loquendi actio ibidem tribuitur. Quòd si invertere majorem suam velint adversarii, & hoc modo argumentari: Quicunque per Davidem loqvutus est, is est Deus Israëlis; ea propositio nec continebitur in loco citato, ex quo argumentum ducitur; nec erit admittenda, nisi ita sumatur: Quæcunque persona principaliter loqvuta est per Davidem, ea est Deus ille Israëlis. Iam si subsumas: spiritus sanctus est persona, quæ principaliter loqvuta est per Davidem; ea itidem nec in loco citato continebitur, nec ullo pacto erit concedenda. Sed deinde alio modo de Deo ibi loquitur David, alio de spiritu sancto. De hoc dicit: spiritus Domini locutus est per me; *de ipso autem Deo: Dixit Deus Israël* mihi; *nec eadem de re utrobique est sermo. In priori enim verborum parte significatur, quòd Deus per spiritum suum ad prophetias edendas Davidem impulerit: in posteriori, quòd ipsimet Davidi aliquid dixerit, seu annunciari curârit, nempe de regia dignitate, quam ei* [a] *per Samuelem primùm detulit, postea per* [b] *Nathanem, etiam quoad posteros, confirmavit. Hac igitur in re Deus non per Davidem est loqvutus, sed per alios Davidi. Quòd verò id nihilominus per spiritum Dei factum est, id, quod ad vim illorum verborum attinet, planè per accidens est. Perinde enim fuisset, si Deus coràm, sine ullo Propheta, qui divino afflatu duceretur, Davidem fuisset alloqvutus.*

1. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam Deus dicitur.

a 1. Sam. 16. 13.
b 2. Sam. 7. 12, & d. confer d. 1. 2. Sam. 7. ℣ 28. 3. Reg. 5. 5: & 8. 19, & d. 1. Par. 22. 8, & d. & Psal. 88. 4, 20, & d.

2. Arg. Spirit. sanct. nuspiam Deus dicitur.

Facilè jam est ad illa quoque loca respondere, quibus probare alii conantur, spiritum sanctum Iehovam appellari. In nullo eorum apertè scribi, spiritum sanctum esse Iehovam aut Deum, id quod ad argumentum nostrum evertendum requirebatur, quivis cernit. Sed nec illud probant, spiritum sanctum esse Iehovam. Cum enim dicitur Deut: 32. 12: Dominum solum fuisse ducem *populi Israëlitici; voculâ* solus *non nisi eatenus excluduntur eæ, sive res, sive personæ, quæ sunt Domino hac in parte subordinatæ, quatenus supremi duces ejus populi esse negantur. Quòd si ab actione educendi populum ex Ægypto eâ particulâ penitus excluderentur; concludendum esset, vel Mosen non duxisse illum populum, quod tamen historia ipsa apertissimè docet; vel eum etiam esse ipsum Iehovam. Quod idem de Angelo illo dicendum esset, quem Deus ait præcessurum coram populo, & custoditurum ipsum in via, & introducturum in locum, quem præparârit, in quo Angelo nomen suum futurum asserit,* Exod: 23. 20, 21. *Sed benè est, quòd ipsa loci verba docent, voculam* solus, Diis alienis, *personisq; Deo minimè subordinatis revera opponi; in quarum numero nequaquam est spiritus sanctus, qui in Mose inprimis habitans, populum ducebat, ut ex illo Esaiæ, quod citatum est, capite 63. 11. intelligi potest. Non esse autem Spiritum hunc ipsum Iehovam, qui solus dicitur populum illum duxisse, inde apparet, quòd in hu i-*

in his ipsis Esaiæ verbis, quæ cum illo Deuterono-mii loco conferuntur, a Domino seu Iehova di-stingvitur, dum Domini spiritus appellatur: & mox ad ipsum illum Iehovam sermonem conver-tens Propheta: sic, *inquit,* deduxisti populum tuum.

1. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam Deus dicitur.

Ad alteram rationem: Iehova dixit, se locutu-rum per Prophetas: Atqui spiritus sanctus loqvu-tus est per Prophetas: Quare spiritus sanctus est Ie-hova: responsio jam patet ex iis, quæ de loco 2. Sa-muel. 23. 2. dicta sunt. Syllogismus enim est ex meris affirmativis in secunda figura. Quòd si hæc ratio firma est, sequetur, Angelos quoq; ipsum Ie-hovam esse. Nam in loco citato Num: 12. 6. dicit Iehova, se in visione apparíturum Prophetis, vel per somnium ad illos loqvuturum. At hoc etiam fecerunt angeli, ut liquet tum aliis ex locis, tum inprimis ex prophetia Ezechielis, Danielis, & Za-chariæ, atque ex Iohannis Apocalypsi. quin & in Evangelica historia, & in Apostolorum Actis ejus rei exempla habemus. Ac ne longiùs abeamus a locis, quos adversarii producunt; ille ipse, qui verba ista ad Mosen habuit Exod: 4. 12. Angelus fuit, Dei personam sustinens, ut [a] *alibi docuimus; & etiamsi quis id fateri nolit, tamen cùm* [b] *per Angelos Lex disposita ac tradita dicatur in ma-nu mediatoris; necesse est, ut fateatur, in Lege fe-renda angelos Mosen, de quo verba illa Exod: 4. agunt, allocutos esse.*

vid. Dan. 8. 16, 17 & 9. 21, & d. & 10. 5, & d. Zach. 1. 8, 9, 14, 19. & 2. 1, 3, & d. & 4. 1. & d. & alibi sæpiùs. Apoc. 1. 1. 17. 1, & d. & 19. 9, 10: & 21. 9, & d. & cap. 22. 8. & d. & ℣ 16.

a vid. lib. de Deo & ejus attrib. c. 15.

b Gal. 3. 19.

1. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam De⁹ dicitur.

Idem vitium est in tertia ratione, nempe, ut in secunda figura ex puris affirmativis ducatur conclusio: Israëlitæ irritârunt Iehovam: Israëlitæ irritârunt spiritum sanctum: Ergo spiritus sanctus est Iehova. Id quod illo ipso, qui citatur, Esaiæ loco refutatur, dum is spiritus Iehovæ esse dicitur. Ait enim: Ipsi autem ad iracundiam provocaverũt, & afflixerunt spiritum sancti (*Heb.* sanctitatis) ejus, *i. e. Domini seu Iehovæ. de eo enim sermo est. vid. v. 7, & d. Similis autem argumentatio foret: Israëlitæ inobedientes fuerunt Iehovæ, eumq; exasperârunt: Israëlitæ fuerunt inobedientes voci Iehovæ & exasperârunt os ejus: Ergo vox Iehovæ, aut os ejus sunt ipse Iehova. Vel Israëlitæ afflixerunt spiritum sanctum, eiq; restiterunt: Israëlitæ afflixerunt Mosen, eiq; restiterunt, ut historia non uno loco testatur. imò eatenus illi potissimùm afflixerunt spiritum sanctum, eiq; restiterunt in deserto, quatenus Mosen, in quo habitabat, afflixerunt, eiq; restiterunt. Vnde sequetur, si adversarii rectè argumentantur, Mosen esse ipsum spiritum sanctum. Animadvertendum autem est, verba Heb: 3. 8, 9. non ita tribui spiritui sancto, quasi ea ex ipsius, ut illi censent, persona essent prolata: sed quia spiritus sancti impulsu fuerint pronunciata. Aliàs sequeretur, spiritum sanctum ipsum Davidem esse. quandoquidem spiritus sanctus hoc loco dicitur etiam illa verba pronunciasse,* Hodie si vocem ejus, *nempe Dei,*

Psal. 95.

pe Dei, audieritis, & *quæ sequuntur. Atqui certum est, tum ista verba, tum cætera, quæ ab initio Psalmi leguntur, ex Davidis persona pronunciari. Sic suprà vidimus, spiritui tribui, quòd ea dixerit, quæ ex Christi persona apertissimè pronunciantur. Ita ergo illa dixit spiritus sanctus in Davide, quemadmodum & clamare in cordibus nostris dicitur Abba Pater, Gal. 4. 6. nempe quia nos in ipso, h. e. illius impulsu, ita clamemus, Rom. 8. 15. & quemadmodum pro nobis dicitur gemitibus inenarrabilibus intercedere, ibid. v. 26. quia facit, ut nos rogemus ac suspiremus ad Deum.*

1. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ nuspiam Deus dicitur.

Apoc c. 2. & 3.

Quod ad ultimam probationem attinet; ideò spiritui sancto tribuuntur Dei ipsius apud Esaiam verba, quia ea Esaias spiritus sancti impulsu pronunciaverit. Quemadmodum autem non sequitur, quia Esaias quoque ea verba pronunciaverit, ideo ea ex ipsius persona dicta esse, & sic Esaiam esse Iehovam: ita nec de spiritu sancto, cujus impulsu ea pronunciavit, concludendum est. Est autem & hîc animadvertendum, quod in loco 2. Sam: 23. notavimus, non dici de spiritu sancto, eum ad Esaiam *verba illa dixisse, sed tantùm* per Esaiam. *At Iehova non tantùm per Esaiam illa dixit, sed etiam, ut ex ipsa prophetia apparet, ad Esaiam; quia eum tanquam persona personam est coràm allocutus; id quod spiritui sancto nec hîc, nec alibi uspiam tribuitur. Quòd si enim spiritus sanctus alicui quippiam dixisse legitur, id non aliter fa-*

2. Arg. De spiritus s. cultu tacent s. literæ.

liter factum esse deprehenditur, quàm quòd prophetæ alicujus interventu quippiam fuit alicui a Deo annunciatum. Quia enim divino afflatu Prophetæ loqvuti sunt; ideo spiritus divinus per eos loqvutus dicitur. At cùm coràm Deus quempiam alloquitur, aut angelus personam ejus sustinens; spiritus sanctus eundem alloqvutus esse non dicitur. Et de primo quidem argumento nostro hactenus.

Cap. II.

Argumentum secundum, quòd nuspiam in sacris literis præcipiatur, ut spiritum sanctum adoremus, aut invocemus, & ne exemplum quidem ejus rei extet.

Alterum argumētum illud esto, quòd nuspiam in s. literis aut præcipitur, aut aliqua ratione monetur, ut spiritū sanctū adoremus, aut invocemus. imò tantum abest, ut ullum hac de re præceptum aut monitum extet, ut ne exemplum quidem ullius hominis ibi occurrat, qui id fecerit. Quamquam autem in Spiritum sanctum in Symbolo, quod Apostolicum vocant, credendum esse dicitur; quo pacto & in Ecclesiam Catholicam, & in cætera, quæ ibi recensentur, credendum esse multi veterum dixerunt; in

sacris ta-

 2. Arg.
sac. tamen literis nuspiam expressè dicitur, De spiritus s. cultu tacent s. literæ.
in spiritum sanctum esse credendum, aut
quemquam in ipsum credidisse. At quî fieri
posset, ut, si spiritus sanctus Deus ille summus
esset, ea omnia apertissimè non præcipe rentur, & quàm plurima earum rerum invenirentur in viris piis exempla? Primùm quidem ideò, quia illa omnibus essent ad salutem scitu factúque necessaria, si Spiritus sanctus Deus supremus esset. deinde verò quia non modò de Patre toties illa sunt apertissimè scripta; sed de Filio etiam, partim præcepta, partim monita extant, & exempla quàm plurima, etiamsi hunc Deum illum summum nō esse ostenderimus. Quantò ergo plura de spiritu sancto extarent, si is Deus summus esset?

Defensio Argumenti.

*Conantur quidem adversarii interdum consequentiis quibusdam evincere, ista aliquo modo in sacris literis contineri; verùm hic non consequentiis agendum est, sed apertis, ut docuimus, præceptis, quæ cuilibet, etiam simplici homini, pateant. De invocatione putant nonnulli se exemplum habere, tum apud Paulum, qui com*munication em spiritus sancti *optet Corinthiis; tum apud Iohannem, qui* gratiam & pacem 2. Cor 13. ultimo. Apoc. 1. 4.
a septem spiritibus, qui in conspectu throni Dei

De spiritus s. cultu tacent s. literæ.

ni Dei sint, *septem Ecclesiis Asiaticis precetur. Verùm non parùm falluntur.* Nam *quod ad Pauli votum attinet; aliud longè est, optare, ut communicatio spiritus sancti sit cum aliquibus; aliud ipsum spiritum sanctum invocare. Illud enim nil est aliud, quàm optare, ut spiritus sanctus cum hominibus communicetur, aut jam communicatus apud eos persistat.* Ne*que enim communicationem spiritus sancti activè sumit Apostolus, quasi nimirum optet, ut spiritus sanctus aliquid communicet; alioquin addidißet nomen rei alicujus, quam communicari a spiritu sancto* Corinthiis *velit; sed, ut explicuimus, passivè. quo pacto sumitur communicatio sangvinis* Christi, *& participatio corporis* Christi, *1. Cor. 10. 16. ubi eadem in* Græco *vox est, quam in loco 2. Cor. 13. ult.* communicationem *vetus interpres vertit. Explicat nempe Apostolus, dum communicationem spiritus sancti Corinthiis precatur, qua inprimis ratione* De*um ac Christum suam erga eos gratiam ac dilectionem testari cupiat, eâ nimirum, ut spiritum sanctum illis largiatur, aut jam datum in illis porrò foveat atque augeat. Mirum autem eßet, si Paulus a spiritu sancto, ut a persona divina aliquid hic precaretur, ejus mentionem alibi in similibus votis ab eodem toties fuiße prætermissam. qua de re in sequentibus.*

Quod ad Iohannis *votum attinet; ipse spirituum illorum numerus satis indicat, eum locum ad*

invoca-

2. Arg. De spiritus s. cultu tacent s. literæ.

invocationem spiritus sancti, quem illi tertiam divinitatis personam esse volunt, nihil facere. Septem enim personæ loco unius forent constituendæ, ita ut loco trium divinitatis personarum habituri essemus novem. Quod cum viderent alii, dixerunt per septem illos spiritus intelligendam esse variam Dei virtutem, seu, ut illi loqvuntur, varia spiritus sancti dona. Itaque perinde esse, ac si ab ipso spiritu sancto gratiam & pacem precaretur Iohannes. Sed præterquam quòd adversarii inter se ea de re non consentiunt, (alii enim septem præcipuos Dei angelos, alii multiplicem Dei ac Christi providentiam eo nomine intelligunt) quid est, quod doceat, eam Dei virtutem a spiritu sancto, quæ tertia sit Deitatis persona, proficisci? & hunc invocari, cùm a septem illis Dei spiritibus gratiam & pacem Iohannes precatur? Nullū est vel minimum ejus rei in Apocalypsi, ubi eorum spirituum aliquoties fit mentio, indicium. Vide præter hūc ipsum capitis 1. locum, cap 3. 1. & 4. 5. & 5. 6. quæ duo loca confer cum Zach: 4. 2, 10. unde illa quodammodo sunt desumta. His in locis eos spiritus videbis appellari Dei spiritus. Coram ejus throno ii dicuntur consistere. Eosdem dicitur habere Christus, & quidem tanquam oculos & cornua. Oculorum enim instar illi sunt, quia per eos inspiciat ac curet suos, iisq; provideat; cornuum autem instar, quia per eos hostes feriat, & a suis arceat ac propulset. Quódnam hîc spiritus sancti, tertiæ

De spiritûs s. cultu tacent s. literæ.

tertiæ nimirum divinitatis personæ indicium? An non res ipsa monet, si multiplex Dei virtus atque efficacia, quam Christo communicavit, intelligenda est, Iohannem, dum ab illis spiritibus gratiam & pacem precatur. eos quidem ita commemorare, ac si personæ quædam forent a Deo & Christo distinctæ; interim tamen revera medium tantùm modúmque exprimere, quo gratiam & pacem a Deo proficisci in Ecclesias velit; atque ita tacitè Dei ipsius, quem primùm nominaverat, invocationem repetere, utpote cujus illi primò sint spiritus, & cui quodammodo ministrent: quam ob caussam etiam Deo illos statim subjunxit. Veruntamen quia & Christus eos Dei spiritus habet, iisq; utitur; ideo mentione illorum facta, Christum etiam commemoravit, & ab eo gratiam ac pacem illam Ecclesiis precatus est. Quare votum hoc, & in eo comprehensa opis divinæ imploratio, propriè ad Deum & Christum refertur, impropriè ad spiritus illos. quæ caußa est, cur ab aliis divinis viris eorum mentio in similibus alioqui salutationibus & votis omittatur. Qui angelos intelligi volunt, ii dicent, ad eos tantùm secundariò, tanquam ad ministros referri invocationem illam, non tanquam ad dominos, verósque gratiæ ac pacis illius largitores. atque ideò alibi eorum mentionem prætermitti. Christo autem eos propterea præponi, partim quia Dei, cui proximè subjiciuntur, primò sint, (quam ob causam etiam infrà cap. 3.

nomen

nomen Hierosolymæ novæ inter Dei & Christi nomen interjicitur) partim, quia de Christo plura dicturus erat Iohannes. Ideo enim ejus mentionem ad finem reservâsse, ut orationis serie minimè turbata, liberiùs in ejus laudes excurrere posset. Nam si spirituum mentionem ad finem reservare voluisset, longiori hyperbato ei fuisset utendum, vel nova oratio ordienda. Apparet ergo, nihil in his locis esse, quod ad invocationem spiritus sancti stabiliendam pertineat. Atq; hîc illud commemorare operæ pretium est, quod viri docti annotârunt, Hilarium in duodecim de Trinitate libris, Spiritum sanctū nuspiam appellâsse Deum, nuspiam dixisse adorandum, sed tantùm promerendum: quod idem in aliis, tum illius, tum superiorum temporum scriptoribus observant. Quin tantam habuit verior de Spiritu sancto sententia vim, ut etiam post ea tempora, quibus spiritus sanctus pro Deo summo haberi cœpit, Ecclesiasticæ preces propè omnes ad Deum Patrem & Christum dirigerentur, non ad spiritum sanctum. extantq; adhuc diversi Pontificiorum libri, superiori seculo editi, in quibus sacrorum ac ceremoniarum apud eos usitatarum ratio describitur, ubi expressis verbis monetur, observandum esse, quòd omnis oratio dirigatur ad Patrem, aut ad Filium, nulla ad spiritum sanctum: quia donum non petatur a dono, sed a largitore doni. Non ignoramus quidem usitatum inter illos hymnum, quo

2. Arg. De spiritûs s. cultu tacent s. literæ.

Erasm. præfat. in Hilarium.

Missale Cracoviense: Rationale divinor. officiorum.

2. Arg. De spiritûs s. cultu tacent s. literæ.

orant, ut spiritus sanctus veniat, & corda suorū fidelium repleat: sed caussa tamē, quæ affertur, quòd donum non petatur a dono, sed a largitore doni, universalis est, ejúsque rationem in precibus Ecclesiasticis ferè omnibus habitam, in omnibus prorsus habendam fuisse, patet. Est autē illa precandi consvetudo sat apertum verioris, quæ olim in Ecclesia viguit, sententiæ vestigium. Nam si spiritus sanctus est Deus summus, Patri, & Filio, quem illi etiam Deum summum esse volunt, per omnia æqualis; cur non æquali honore dignus fuit judicatus? Cur preces vel omnes, vel saltem plæræque, non æquè fuerunt ad ipsum directæ, atque ad Patrem aut Filium? Id nempe obstitit, quòd primis illis temporibus extra controversiam fuit positum, quodque sacræ literæ satis apertè testantur, & hodie non pauci, sibi in eo parùm consentientes, fatentur, ipsum spiritum sanctum donum esse. Qua de caussa Hilarius, antè laudatus, suam de Trinitate sententiam dicto illo Christi Matth: 28. 19. illustrans ac confirmans, ita verba illa, Baptizantes in nomine (*Gr*: in nomen) Patris & Filii & Spiritus sancti, *explicat lib: 2. de Trinitate, sub ipsum initium:* in confessione auctoris, & unigeniti, & doni. *quod pluribus ibidem verbis persequitur. Quare cum ita de spiritu sancto sentirent, non ad ipsum, sed ad Patrem & Filium, ejus doni largitorem, preces direxerunt: scientes, non a dono peti donum, sed a largitore*

largitore doni. quam conſvetudinem ne contrarius quidem error per tot ſecula penitus mutare potuit.

3. Arg. Spirit⁹ ſanctus Deo & Christo ſæpe nō adjūgitur.

Cap. III.

Argumentum tertium, quòd Spiritus ſancti mentio plurimis in locis omiſſa fuerit, nequaquam omittenda, ſi is Deus ille ſummus eſſet.

Tertium argumentum inde duci poteſt, quòd in plurimis ſcripturæ locis, ubi Patris & Filii, nonnunquam & Angelorum, aliarúmve rerum ac perſonarum, fit mentio, nulla fiat Spiritus ſancti: cùm tamen ejus mentio fieri debuiſſet nō minùs, quàm Patris & Filii; magis autem quàm angelorum, aliarúmve rerum ac perſonarum, ſi is Deus ille ſummus foret, Patri ac Filio, ut illi loquuntur, per omnia æqualis. Quod ut planum fiat, primùm ea producemus loca, in quibus Patris & Christi tantùm fit mentio; deinde illa, ubi mentio fit aliarum ſive perſonarum, ac præcipuè angelorum, ſive rerum, quæ multò minùs, quàm Spiritus ſanctus, commemorari debuiſſent, ſi is ſumm⁹ ille Deus eſſet. Quia verò prioris generis loca pænè ſunt innumera; nos ea tãtùm hic

3. Arg. Spirit⁹ sanctus Deo & Christo sæpe nõ adjũgitur.

recensebimus, quæ aliquantò sunt illustriora, atque ea præcipuè, quæ eodem orationis complexu idem de Deo & Christo enunciant; cætera lectoris diligentiæ reservantes.

Incipiemus autem a Iohanne; in cujus historia evangelica primum illustribus illis Christi verbis dabimus locum, quæ extant cap. 17. 3: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te* (Pater) *solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Nõ urgemus nunc illud, quòd Pater solus dicatur Deus verus: id enim fecimus in ipso operis hujus initio: sed quòd Patris tantùm & Filii fiat mentio, & in horum tantùm duorum cognitione vita æterna, seu ejus adipiscendæ ratio collocetur: cùm tamen, si spiritus sanctus non minùs, quàm Pater, ille verus Deus esset, non minùs in illius, quàm in hujus cognitione vitam æternam constitutam esse necesse foret; ac porrò non minùs illius, quàm hujus, facienda fuisset mentio; nedum ut legatus divinus potiùs fuisset commemorandus. Neque est quòd dicant, in Patris & Christi cognitione cognitionem spirit⁹ sancti contineri. Id enim licèt alioqui verissimum sit, ad argumentum tamen nostrum labefactãdum nihil facit. Continetur enim Spiritus sancti cognitio in cognitione Dei & Christi; sed

sect. 1. c. 1.

sti; sed nõ tanquam personæ alicujus a Deo Patre & Christo distinctæ, verùm ut rei divinissimæ a Patre per Filiũ hominibꝰ communicandæ. Nam alioquin in Dei quoque cognitione Christi cognitio non semel includitur; & contrà, in Christi cognitione Dei cognitio: nempe quia qui Christum novit ac videt, Patrem novit ac videt, Ioh. 8. 19: & 14. 7, 9. & contrà nemo novit Patrem, nec ad eum venit, nisi per Filium, Matth. 11. 27. & Ioh. 14. 6. ita ut necesse sit Filium etiam nosse, qui salutarem Patris cognitionem vult adipisci. Et tamen Christus in loco illo nostro non satis habuit, vel solius Patris, vel sui tantùm unius facere mentionem, sed utriusque cognitionem conjunxit: nempe quia personas illas divinas exprimere voluit, in quarum cognitione vita æterna consistat. Quòd si ergo spiritus sanctus persona esset divina a Patre & Filio distincta; non minùs illius, quàm harum duarum personarum mẽtionem fecisset: siquidem in illiꝰ cognitione nõ minùs, quàm in illarum, vitæ æternæ cognitio cõsisteret.

3. Arg. Spiritꝰ sanctus Deo & Christo sæpe nõ adjũgitur.

2. Cor. 10. 5. Eph. 1. 17. Col. 1. 10. 2. Pet. 1. 3, 8: & 2. 20. & 3. 18: 1. Ioh. 2. 3, 4, 13. & c. 3. 6.

Sed jam ad alia pergamus, & quia a Iohanne cœpimꝰ, cætera, quæ apud eundem, partim in Evangelica ejus historia, partim in Epistolis, partim denique in Apocalypsi extant, addamus. Et in Evangelica quidem hi-

8. Arg. Spirit⁹ sanctus Deo & Christo sæpe nō adjūgitur.

a sect. 2: cap. 20.

storia ita inter alia ait Christus, cap. 8. 16, & seqq. quem locum [a]suprà alia occasione excussimus: *Si judico ego, judicium meum verum est: quia solus non sum, sed ego, & qui misit me, Pater: & in Lege vestra scriptum est, quia* (vel *quòd*) *duorum hominum testimonium verum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso: & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater.* Cur, quæso, non similiter & Spiritus sancti fecit mentionem, si is Deus summus est, perinde ut Pater? An ille minùs ad veritatem judicii Christi conferebat, quàm Pater, licèt unus cum illo De⁹ esset? an minùs testimonium de Christo perhibebat? Cur ergo ejus testimonium nō commemoravit; cum pluralitas testium fide dignissimorum, majus testimonio pondus addat; & hîc Christus numerum, simul & dignitatem testium urgeat? Certè in illo 1. Ioh. 5. 7. qui hodiè vulgò legitur, loco, quamquam nec in veteribus codicibus Græcis, nec in Syriaca interpretatione, nec in plærisque veteribus Latinæ editionis codicibus, extante, & a non paucis Græcis interpretib⁹ seu Patribus, quos vocant, imò & nōnullis Latinis omisso, & a recentioribus quibusdam repudiato, ac denique cum reliquo contextu malè cohærente, & ob varietatem lectionis suspecto; in illo, inquam, loco testimonii Spi-

vid. Annotat. Erasmi & versionē Lutheri ipso vivente editam. & Iohannem Buchenhagiū Pomeranum, in Iona Propheta exposito, & edito Wittebergæ, anno 1550. p. d. 8. & seqq.

3. Arg. Spirit⁹ sanctus Deo & Christo sæpe nō adjūgitur.

nii Spiritus sancti peculiariter fit mentio. Et potest sanè peculiariter ej⁹ testimonium commemorari, etiamsi persona divina a Patre ac Filio distincta non sit: nempe quia testimonium, quod Deus per eum de Christo edidit, aliquid habuit a cæteris peculiare, ita ut seorsim propemodum ab utroque testari visus fuerit: sed caussa afferri non potest, cur omissum fuerit ejus testimonium, si is persona est divina a Patre & Filio distincta. Quòd si is virtus & efficacia Dei Patris est, ejus testimonium in Patris testimonio rectè comprehenditur; ut quidem fit in eodem illo primæ Iohannis Epistolæ capite, ubi locus modò dictus vulgò nunc legitur, v. 9, 10, quos confer cum duobus versiculis præcedentibus. Addi his potest & ille cap. 5. Evangelicæ historiæ locus v. 13: *Pater meus usque modò operatur, & ego operor*; imò & omnia, quæ sequuntur, ubi de admirandis Christi operibus, & jam tum perfectis, & postea perficiendis sermo est, ubi nulla fit mentio Spiritus sancti, qui tamen omnino æquales in istorū operum effectione partes unà cum Patre & Filio habuisset, si un⁹ esset cum utroque Deus. Sed, ut antea indicavimus, ejusmodi loca omnia recésere nimis longum foret. Inspiciantur & illa cap. 14. 22. & 15. 24: & 16. 3.

3. Arg. Spirit⁹ sanctus Deo & Christo sæpe nō adjūgitur.

Iam ut ad Epistolas ejusdem Apostoli veniamus; quid illud est, quod legitur 1. Epistola cap. 1. 3: *societas nostra sit* (vel potius *est*) *cum Patre, & cum Filio ejus Iesu Christo?* Cur non additur etiam *cum spiritu sancto,* si is est persona ab utroque distincta, & utrique tamen per omnia æqualis, imò unus cum utroque Deus? Quid item illud cap. 2. 14: *Si in vobis permanserit, quod audistis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis?* Cur non & in Spiritu sancto? Quid illud 2. Epist. v. 3: *Sit vobiscum gratia, misericordia, pax a Deo Patre, & a Christo Iesu Filio Patris?* cur non & a Spiritu sancto? qua de re postea plura, ubi de salutationibus Paulinis. Adde his verba v. 9. ejusdem Epistolæ: *Qui permanet in doctrina* (nempe Christi,) *hic & Patrem & Filium habet.* cur enim non & Spiritum sanctum?

Ad Apocalypsin quod attinet; ut omittam nunc ea loca, in quibus cum Deo & Christo aliæ res aut personæ junguntur, postea a nobis recensenda; quàm illustris est ille locus cap. 5. 13. ubi omnes, quæ uspiam sunt, creaturæ dixisse leguntur: *Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in secula seculorum?* Cur non, ut hodie omnia adversariorū templa personant: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto? cur tantùm Sedenti in throno & Agno? Seden-

tem au-

tem autem in throno eundem cum Patre eſſe, qui ex toto illo cap. 5. aliisque in eodem libro ſcriptis non intelligit, ne illum parùm intelligere oportet. Huc pertinent & illa cap. 11. 15: *Factum eſt regnum* (Græcè *facta ſunt regna*) *hujus mundi, Domini noſtri, & Chriſti ejus.* & cap. 12. 10: *Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus:* cur non & Spiritus ſancti? Neque enim eſt, quod quis dicat, *Dei noſtri* nomine Spiritum ſanctum includi. Nam nec uspiam, ut ſuprà vidimus, Spiritus ſanctus in ſcripturis appellatur Deus; & is hic Deus noſter appellatur, cujus Chriſtus ſeu unctus eſt Ieſus. dicitur enim, *& poteſtas Chriſti ejus, h.e.* Dei noſtri. Atqui Chriſtus non eſt Spiritus ſancti Chriſtus, nec ita uspiam appellatur; ſed Dei Patris, ut ſatis apertum eſt ex Pſal. 2. Neque enim a ſpiritu ſancto, ſed Spiritu ſancto a Deo, nempe Patre, eſt unctus, Act: 10. 38. adde Eſa. 42. 1. Matth. 12. 17. Eſa. 61. 1: Luc. 4. 18. Pertinent huc & illa cap. 14. 4: *Hi emti ſunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno.* cur enim non & Spiritui ſancto? Similia ſunt, quæ leguntur de illis, qui partem habent in reſurrectione prima, cap. 20. 6: *Erunt,* inquit, *ſacerdotes Dei & Chriſti.* cur non & Spiritus ſancti? Sic & cap. 22. 22: *Dominus Deus omnipotẽs templum illius* (Hieroſolymæ novæ) eſt, &

3. Arg. Spirit⁹ ſanctus Deo & Chriſto ſæpe nõ adjũgitur.

vide ſect. 1. cap. 8.

cap. 1. hujus ſect.

3. Arg. Spirit⁹ sanctus Deo & Christo sæpe nō adjūgitur.

est, & Agnus. & v. sequ. *Claritas Dei illuminat eam, & lucerna ejus est Agnus.* & cap. 22. v. 1: *Ostendit mihi fluvium aquæ vitæ, splendidum tāquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni.* & v. 3: *Sedes Dei & Agni in illa* (novâ Hierosolymâ) *erit.* Quibus locis nulla est caussa, cur Spiritus sanctus omitti debuerit, si is persona divina est a Patre & Filio distincta, utrique tamen æqualis.

Iam ut ad alios scriptores sacros veniamus; quid clarius est illis Pauli Apostoli salutationibus, quæ in omnium ipsius Epistolarū initiis extant, *Gratia & pax a Deo Patre,* vel *Patre nostro, & Domino nostro Iesu Christo?* Non multùm etiam dissimilis clausula extat in Epistola ad Eph: cap: 6. 23. ubi Paulus *pacem fratribus, & charitatem cum fide* precatur *a Deo Patre & Domino Iesu Christo.* Salutationem autem Paulinis illis similem vidimus in secunda Iohannis Epistola v. 3. Cur verò ne semel quidem Paulus a spiritu sancto gratiam & pacem fidelibus est precatus? An minùs ejus gratia fidelibus erat necessaria, licèt Deus ille summus esset? an minùs erat pacis seu felicitatis, quam fidelibus optabat, auctor? aut minùs dignus erat, cui invocationis honorem expressè tribueret, quàm Deus Pater, & Christus? Certè vel hoc solum quemvis monere deberet, ne

ret, ne de tertia aliqua divinitatis persona cogitaret. Quòd verò idem Paulus alicubi communionem spiritus sancti precatur, id nihil ad invocationem spiritus sancti facere, cap. præcedente vidimus. Responsum etiam est ad illa Apocalypseos verba, ubi Iohannes a septem spiritibus, qui sint coram Dei throno, gratiam & pacem Ecclesiis precatur. Accedant illa ejusdem Apostoli vota pro Thessalonicensibus suscepta: *Ipse autem Deus & Pater noster, & Dominus noster Iesus Christus, dirigat viam nostram ad vos.* 1. Thess. 3. 11. & 2. Thess: 2. 15: *Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos &c. exhortetur* (vel potiùs *consoletur*) *corda vestra.* Adde & illa cap: 1. v. ult. *& vos in illo* (nempe Domino nostro Iesu Christo glorificemini) *secundùm gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.* Extant apud eundem Apostolum & alia loca, ubi nulla spiritus sancti fit mentio, Deo Patre & Christo commemorato. Sic Col. 2. 2. commemorat *mysterium Patris, & Christi.* 2. Thess. 1. 1. scribit *Ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.* sic in Epist: 1. ad Timoth: cap: 1. 1. ait, se esse *Apostolum Iesu Christi secundùm imperium Dei Salvatoris nostri, & Christi Iesu spei nostræ.* Neque enim est, quod quis putet, eandem hic personam

3. Arg. Spirit' sanctus Deo & Christo sæpe nō adjūgitur.

3. Arg. Spirit⁹ sanctus Deo & Christo sæpe non adjungitur.

personam describi. Nam & præter ipsam orationis formam, consvetudo Apostoli, Deum a Christo passim distingventis, & collatio aliorum locorum, eandem sententiam continentium, Deum Patrem nomine *Dei Salvatoris* describi ostendit. vide initia duarum ad Corinthios Epistolarum, itemque illarum, quæ ad Galatas, Eph, Coloss: extant; quin & initium posterioris ad eundem Timoth: & ad Tit: in quo postremo loco eodem modo, quo hîc, Deum describit, dum eum *Salvatorem nostrum* appellat. Neque enim ea vox Christi solius est propria. Dei primùm est servare; propter illum etiam aliorum, & maximè Christi, quem ille Salvatorem excitavit ac misit, & postmodum dextrâ suâ exaltavit. vide Act. 5.31: 13. 23. 1. Ioh. 4. 14. conf. cum v. 9. 10. Hinc Deus Salvator appellatur in eadem ad Tim: Epist: cap: 2. 3. ubi quidem a Christo satis manifestè distingvitur vers. duobus seqq: adde cap: 4. 10. Tit. 2. 10: 3. 4. ubi Deum Salvatorem itidem a Christo apertè distingvit vers. duob. seqq. quod fit etiam Iudæ v. ult: ubi dicitur: *Soli Deo Salvatori nostro, per Iesum Christum Dominum nostrum gloria,* &c. Quare ut ad locum nostrum ex Epistola 1. ad Tim: adductum redeamus; duæ diversæ personæ, Pater nempe & Filius,

nulla

nulla mentione facta spiritus sancti, conne- ctuntur. Idem fit in eadem Epistola alibi. Nam ut locum cap: 5. 21. qui ad secundum ordinem a nobis suprà constitutum pertinet, nunc prætereamus; ita cap: 6. 13. loquitur Paulus: *Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem, ut serves mandatum* &c. & in 2. ad eundem Tim. Epist: cap: 4. 1: *Testificor coram Deo, & Iesu Christo, qui judicaturus est vivos & mortuos, per* (Gr. *secundùm*) *adventum ipsius* (vel *suum*) *& regnum ejus* (vel *suum*;) *prædica verbum* &c. Similia sunt & illa apud eundem Apostolum Eph. 5. 5. ubi negat, ullum fornicatorem, aut immundum, aut avarum, *habere hæreditatem in regno Christi & Dei*. & Tit. 2. 13, ubi commemorat *adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Iesu Christi*. Nam quod adversarii nonnulli, ob unitatem articuli, Dei & Christi nomini præfixi, eandem personam utroque illo nomine designari contendunt; in eo vehementer falluntur. Articuli enim unitas non semper unitatem subjecti, sed subjectorum diversorum conjunctionem quandam sæpe notat, ut docuimus in loco simili apud D. Iudam, vers: 4. ubi de hominibus quibusdam impiis ait, quòd *solum dominatorem*, vel, ut est in Græco, *solum herum*

3. Arg. Spirit⁹ sanctus Deo & Christo sæpe nō adjūgitur.

sect. 1. c. 7.

Spirit' sanct' Deo & Christo sæpe nõ adjũgitur.

herum Deum, & Dominum nostrũ Iesũ Christum negent; ubi unus & hero illi Deo, & Domino Iesu Christo articulus est præfixus, & tamen diversæ personæ, De' nempe Pater, & Christus, inter se junguntur. Diversas autem personas nomine Dei & Christi in locis citatis intelligi, ex eo patet, quòd Paulus, uti & alii sacri scriptores, Deum subjectivè positum, ut in utroque fit loco, perpetuò a Christo distingvunt. Adde, quòd in loco Eph: 5. si eandem personam designare voluisset Apostolus, nomen *Dei* præposuisset, tanquam generalius, ac minùs distinctè personam illam, quam intelligebat, denotans; nomen autem *Christi*, tanquam distinctius, illius explicãdi caussâ subjecisset: cum nunc contrà faciat. Neque enim est, quòd fortè putes, incrementi caussâ id fecisse Apostolum, qui ab humiliori titulo ad altiorem ascendere voluerit. Siquidem id tum locum habuisset aliquem, si vox *Dei* epitheti seu prædicati instar de aliquo subjecto fuisset elata, non verò ad ipsum subjectum designandum adhibita, quod si unum est, ejusmodi gradatio observari non solet, sed potiùs specialiora ejus nomina generalibus, distinctiora confusis subjici solent. Meritò ergo & hæc loca, uti & ille Iudæ a nobis hac occasione adductus, cæteris exemplis addi debent,

debent, quibus ostendimus, Deum & Christum commemorari solere, nulla facta mentione spiritus sancti, qui tamen non minùs foret commemorandus, si persona esset divina, ab utroque distincta, utrique tamen æqualis. Hujusmodi autem loca etiam apud Petrum extant, qui initio posterioris Epistolæ idem bis facit, quod Iohannem & Paulum inprimis facere docuimus. Ita enim ait v. 1: *Iis qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem, in justitia Dei nostri, & Salvatoris Iesu Christi.* & rursus v. 2: *Gratia vobis & pax adimpleatur* (vel *multiplicetur*) *in cognitione Dei, & Christi Iesu Domini nostri.* Non multùm differunt a locis hucusque citatis, imò eandem, quod ad institutum nostrum attinet, vim habent illa, in quibus vel de iis agitur, qui divinum in nos imperium habent, vel de nostro erga illos officio, Dei tantùm ac Christi mentione facta, licèt aliquantò diversa ratione. Ex quibus nonnulla adducemus, ut alia etiam similia lector a nobis monitus observet. Pertinet huc locus ille celebris, 1. Cor. 8. 6. ubi de iis agitur, qui divinum in nos imperium habent, & divino a nobis cultu sunt afficiendi: *Nobis unus est Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus, Iesus Christus, per quem omnia, & nos per illum.* Cur enim non additur, *& unus spiritus*

3. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ Deo & Christo sæpe nō adjūgitur.

Spirit⁹ sanct⁹ Deo & Christo sæpe nō adjūgitur.

spiritus sanctus, ut quidam, errori suo velificantes, contra omnium antiquorum codicum fidem addere sunt ausi? Additur is quidem, imò præfigitur uni Domino, & uni Deo, in eadem Epistola cap: 12. 4. quia ibi de spiritu sancto, seu efficacia divina, ejúsque in hominibus Christianis effectibus, præcipuè erat sermo. sed hic omitti non debebat, si æquè ac Pater & Christus, divinum in nos imperium habet, & cultum divinum meretur. Caussa, inquam, afferri justa potest, cur commemoratus fuerit, etiamsi persona a Deo ac Christo distincta non sit; siquidem res personis, & quidem divinis, non semel in sacris literis adjunguntur, ut & alibi a nostris, & a nobis ipsis paulò pòst nonnullis exemplis ostendetur. Sed nulla caussa justa afferri potest, cur in hujusmodi locis omissus fuerit spiritus sanctus, si est persona divina, Patri & Filio per omnia æqualis. Spectant huc illa ejusdem Apostoli verba, quæ extant in Actis cap: 20. 21. ubi summam & suæ prædicationis, & nostri officii explicat, & *se testificatum*, ait, *Iudæis atque Gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.* & illa ejusdem 1. Thess. 1. 9, 10: *Conversi estis ad Deum vivum a simulachris, servire Deo vivo & vero; & expectare Filium ejus de cœlis (quem suscitavit ex mortuis)*

Iesum

Iesum, qui eripuit (Gr. *eripit) nos ab ira ventura.* & 2. Thess. 3. 5: *Dominus autem dirigat corda vestra in charitate* (Gr. *charitatem) Dei, & patientia* (Gr. *patientiam*, seu *patientem expectationem) Christi.* Atque ut alia etiam misceamus, licèt de alia re agentia; ita ait Iudas v. 1: *his qui sunt in Deo Patre dilecti, & Christo Iesu conservati.* & Iohannes in Apocalypsi ita homines pœnam divinitùs sibi infligendam metuentes, loquentes introducit: *Cadite super nos* (montes nimirum & petræ) *a facie sedentis super thronum, & ab ira Agni.* & cap: 12. 17: *qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Iesu Christi.* & cap: 14: *Hic patientia sanctorum, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Iesu.* & cap: 20: *animæ decollatorum propter testimonium Iesu, & propter verbum Dei.* Alia, quæ prolixiùs, aut aliâ orationis formâ, cùm de rebus divinis loquantur, Dei tantùm & Christi faciunt mentionem, passim observare licet.

3. Arg. Spirit⁹ sanctus Deo & Christo sæpe nō adjūgitur.

Iam ut ad alterum ordinem locorum a nobis constitutum transeamus; angelorum fit mentio, spiritu sancto prætermisso, primùm in illis Christi verbis, quæ extant apud Lucam cap: 9. 26: *Qui me erubuerit, & meos sermones; hunc & Filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate* (vel *gloria) sua, & Pa-*

5. Arg. Spirit⁹ sanctus Deo & Christo sæpe nō adjūgitur.

tris, & sanctorum angelorum. quibus similia sunt, quanquam in re contraria, illa ejusdem Christi, quæ leguntur Apocalyps: 3. 5: *Qui vicerit* &c, *confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram angelis ejus*. & illa Pauli 1. Tim: 5. 21: *Testor coram Deo, & Christo Iesu, & electis angelis, ut hæc custodias sine præjudicio*. Quis credat, potuisse omitti spiritum sanctum, & angelos potiùs ejus loco commemorari, si is persona divina esset, a Patre & Filio distincta, & utrique æqualis? An majus pondus accedebat dictis, si omisso Deo summo, ejus servi, omisso creatore, creaturæ commemorarentur? Dices, ex illa omissione id, quod volumus, concludi non posse; quia aliàs idem de Patre foret concludendum. Eum enim in loco duobus illis, quos ex Luc: 9. & Apocal: 3. citavimus simili, omitti, solis angelis commemoratis, nempe Luc: 12. 8: ubi ait Christus: *Omnis quicunque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei: qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram angelis Dei*. Respondeo, ideo hic angelorum tantùm fieri mentionem, quia ii soli ex personis cœlestibus reipsa præsentes caderunt in judicio, cùm Christus nomina illorum, de quibus sermo

est, aut

eſt, aut confitebitur, aut negabit. At in locis a nobis antea productis, quia Patris quoque fit mentio, apparet, Christum ac Paulum voluiſſe omnes cœleſtes perſonas, quarum conſpectum revereri debeamus, & coram quibꝰ laudari honorificentiſſimum, reprehendi ac repudiari ignominioſiſſimum ſit, commemorare, atque ita ne eas quidem præterire, quæ numine tantùm ſuo præſentes ſint, aut olim ſint futuræ. Vnde conſequitur, ſpiritum ſanctum, in iſtiusmodi locis, ſi divina perſona foret, omitti nequaquam potuiſſe; ſed vel angelorum loco fuiſſe nominandum, vel, ſi hos etiam commemorare placuiſſet, iis præponendum.

3. Arg. Spiritꝰ ſanctus Deo & Chriſt. ſæpe nõ adjũgitur.

Iã verò, ut res alias Deo & Chriſto, omiſſo ſpiritꝰ ſancti nomine, adjungi doceamꝰ; locum habemus inſignem in Apocalypſi, ex qua multa antea produximus teſtimonia, cap: 3. 12, ubi Chriſtus præmium vincenti his inter alia verbis proponit: *Scribam*, inquit, *ſuper eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, novæ Ieruſalem, quæ deſcendit de cœlo a Deo meo, & nomen meum novum.* Vbi vides inter Deum & Chriſtum, ſeu utriusque nomen, interjici, Hieroſolymam novam, ejusque nomen. Cur non etiam dicebat, ſe ſcripturum ſuper eum ſpiritus ſancti

 nomen,

5. Arg. Spiritus sanctus Deo & Christo sæpe non adjungitur.

nomen? cur Hierosolymæ potiùs, quàm spiritus sancti, si hic Deus ille summus est? Claudat tandem agmen illustris item locus, qui extat Heb: 12. 22, 23, 24. ubi non tantùm cum Deo & Christo junguntur angeli, sed & homines pii, partim vivi, partim mortui, eorúmve spiritus, & res quædam aliæ sacræ, ad quas Christianis hominibus per Christum patefactus est aditus, nulla mentione spiritus sancti facta. Ita enim ibi loquitur divinus scriptor: *Accessistis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Ierusalem cœlestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitivorum* (Gr. *myriadas angelorum, panegyrin* seu *conventum universalem & Ecclesiam primogenitorum) qui conscripti sunt in cœlis, & iudicem omnium Deum, & spiritus justorum perfectorum; & testamenti novi mediatorem Iesum, & sangvinis aspersionem meliùs loquentem quàm Abel.* Quis credat in tam prolixa personarum, quas ob præstantiã summam divinas apellare licet, potuisse omitti spiritum sanctum, si is ejusmodi persona divina esset, qualis Pater aut Christus?

Neque verò est, quod quis dicat, Dei iudicis omnium *nomine spiritum sanctum comprehendi. Id enim tum tolerabile aliquo modo esset, si vel unus proferri posset manifestus scripturæ locus, in*

tus, in quo spiritus sanctus Deus appelletur. Sed deinde quis vel ex locis, & suprà, & paulò ante non exiguo numero prolatis, non perspicit, Dei nomen subjectivè positum Patrem denotare, & ea ratione tum a cæteris omnibus personis, tum ab ipso Christo distingvi? Et sanè nemini verisimile esse potest, Patrem hîc omissum esse, quem in locis similibus nuspiam vidimus omissum. Nuspiam autem commemoratus fuit, præterquam ibi, ubi Deus iudex omnium *commemoratur. Neque verò est, quod quis dicat, Patrem quidem intelligi, sed non solum, verùm & spiritum sanctum. Nam si plures personæ intelligerentur, deberet persona Christi non minùs, quàm spiritus sancti, eo nomine includi, ut quidem adversariorum de personis divinitatis fert opinio. Atqui Christi mediatoris persona apertè a Deo illo distingvitur, dum separatim postea commemoratur. & præterea nullo modo concedendum est, plures Dei personas, nec simul tamen plures Deos ac judices esse. Hîc autem non* iudices omnium Dii, *sed* iudex omnium Deus *commemoratur. Sed objiciet fortè aliquis, si ratio ex illo loco ducta vim aliquam haberet, non tantùm secuturum, spiritum sanctum personam non esse, sed ne rem quidem sacram aut divinam, quales hîc recenseri videmus; vel saltem res hîc commemoratas diviniores Spiritu sancto esse; quod ne nos quidem concesserimus. Respondemus autem, hanc objectionem ro-*

3. Arg. Spirit' sanctus Deo & Christo sæpe nō adjūgitur.

Spiritus sanctus Deo & Christo sæpe nō adjungitur.

nem robur aliquod habituram, si res omnes, saltem divinissimæ, fuißent enumeratæ, ut personas divinissimas ac sanctissimas omnes videmus eße enumeratas; &, si eadem hic ratio rerum divinissimarum omnium, quæ personarum eßet. At aliter se res habet. Ipsorum enim bonorum nobis a Deo per Christum promißorum, nempe immortalitatis, & remissionis peccatorum, nulla expreßa fit mentio; sed illius tantùm locus figuratè commemoratur, nempe Sion mons & cælestis Ierusalem; hujus verò caußa efficiens media, nempe Christus novi Fæderis mediator, & aspersio sangvinis, meliora loqvens præ Abele; & utriusque caußa efficiens prima Deus. Eodem modo nec spiritus sanctus, qui inter bona nobis promißa continetur, commemoratus fuit. Nempe quia personas quidem omnes recensere voluit, cum quibus conjunctionem aliquam ac communionem, vi religionis Christianæ habeamus, ita ut ad eas accessiße rectè dici poßimus: res autem sacras ac divinas eas tantùm voluit commemorare divinus Auctor, quæ extra nos aliqua ratione consistunt, & illis, ad quæ populus Israëliticus olim accessit, cum ei Lex e monte Sina per Mosen mediatorem promulgaretur, eleganter respondent, & aliqua ratione opponuntur. Hoc autem in numero non est efficacia seu virtus divina, quæ in nos a Deo manat, atque in corda nostra mittitur; uti nec ipsa peccatorum remissio, & immortalitas. At si spiritus

sanctus

 4 Arg. ex Matth. 11. 27.
sanctus esset persona, ad illum non minus, quàm ad Patrem, accessissemus, & cum eo communionem ac societatem haberemus summam; nec in tam prolixa & accurata personarum, cum quibus conjunctio nobis intercedat, enumeratione omitti ulla ratione potuisset. Sed non mirum est, eum hic omitti: cum & Iohannes, ut suprà vidimus, communionem nostram cum personis divinis, quæ κατ᾽ ἐξοχὴν *ita dici merentur, describens dicat,* societatem nostram esse cum Patre, & Filio ejus Iesu Christo: *intra has personas eam consistere indicans. Spiritus sancti quidem communio est nobiscum; quia ejus participes reddimur: sed nos cum illo societatem non dicimur habere: quia societas nostra non est cum dono, sed vel cum eo, qui nobis largitur donum, vel cum eo, qui idem unà nobiscum habet, ejusdemve aliqua ratione conditionis est.* 1. Ioh. 1. 3.

Cap. IV.

Argumentum quartum ex Matth 11. 27: *Nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius*, &c.

Satis multa hucusque protulimus testimonia, in quibus spiritus sancti mentio omittitur, non omittenda, si persona divina esset. Vnum nunc subjiciemus locum, qui

4. Arg. ex Matth. 11, 27. paulò est a superioribus testimoniis diversus, & similior illis, in quibus aliquid expressè de spiritu sancto negatur. Quia licet spiritus sancti expressam mentionem non faciat, generalibus tamen verbis quippiam de eo negat, quod negari non posset, si is persona divina esset, a Patre & Filio distincta. Is verò locus extat Matth: 11, 27: ubi ita Christus ait: *Nemo novit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Hoc autem quomodo verum esset, si spiritus sanctus esset persona divina, a Patre & Filio distincta, & utrique per omnia æqualis? Nam & Filium nosset quispiam præter Patrem, & Patrem præter Filium, nempe spiritus sanctus; & nosset quidem sine ulla alterius revelatione.

Defensio hujus argumenti. *Neque verò dici hîc potest, vocem* Nemo *tantùm ad creaturas excludendas poni. Cur enim aliàs additur,* nisi Pater? *cur is excipitur? Num fortè & ille inter creaturas est, ut propterea expressè excipiendus fuerit? Excipitur enim id tantùm, quod alioquin sub nomine generali comprehenditur, & quod, nisi exceptum fuisset, generali oratione comprehensum censeri posset, & sic idem de eo vel affirmatum vel negatum, quod de cæteris ejus generis rebus affirmatur aut negatur. Eadem difficultas est de Filio, si adversariorum senten-*

4. Arg. ex Matth. 11. 27.

sententiam spectes. Neque enim eum, quà Filius Dei est, creaturam esse volunt. At hîc, quà Filius est, spectatur. Non est etiam, quod quis dicat, spiritum sanctum tacitè includi in Patre & Filio. Nam si spiritus sanctus est persona ab utroque distincta, quo jure id asseritur? Deinde, an magis includitur spiritus sanctus in Patre & Filio, quàm vel Filius in Patre, vel contrà Pater in Filio? certè non magis. Quare si ideo nulla spiritus sancti facta est mentio, quia is in utroque includitur; non debuit expressè vel Filii, vel Patris fieri mentio; quia alter in altero includatur. Et sanè Patris mentio apertiùs includit Filium, aut Filii mentio Patrem, quàm utriusque mentio spiritum sanctum, si hic est persona ab utroque distincta. imò hunc includi, ne suspicio quidem est. At istic ipsa nomina apertam habent ad se mutuò relationem. Quare spiritus sancti potiùs facienda fuisset mentio, quàm vel Patris, cùm de cognitione Filii agitur; vel Filii, cùm de cognitione Patris. Non est denique, quòd quis dicat, spiritum sanctum inter eos comprehendi, quibus Filius Patrem, aut seipsum velit revelare; quia ut essentiam, ita & cognitionem Patris ei largiatur. Etenim ut taceam, non revelari quippiam cuipiam, nisi jam existenti; de ea revelatione hîc sermo est, quæ certo demum tempore fiat, & a Filii voluntate pendeat, non verò a naturæ necessitate. Atqui illa, si dici debet, revelatio, quæ fiat per pro-

5. Arg. Spiritus s. a Deo sæpe distingvitur.

cessionem spiritus sancti ex Filii essentia, & ab æterno facta esse, & non a voluntate Filii, sed a naturæ necessitate pependisse creditur. An non *res ipsa indicat, homines hîc intelligi, quibus Christus per Evangelii doctrinam Patris notitiam tradere velit? Quamquam præterea hoc ipsum, quod in hac exceptione asseritur, spiritum sanctum Deum summum non esse, demonstrat.* Neque enim *Deus summus est, qui essentiam suam, & quicquid habet, ab alio aliisve habet, sed qui a seipso, ut de* Sect. 2. c. 2. *Christo disputantes docuimus.*

Cap. V.

Argumentum quintum, quòd Spiritus sanctus a Deo sæpissimè distingvatur.

Postquam satis de iis dixisse videmur, quæ de spiritu sancto in sacris literis non habentur, minimè prætermittenda, si is Deus ille summus esset; sequitur, ut ea quoque videamus, quæ de eo in sacris literis expressè traduntur, súntque ejusmodi, ut spiritum sanctum Deum summum non esse doceant. Ea *verò duplicis sunt generis. Quædam enim ejusmodi sunt, ut propriè sumta non magis personis, quàm cæteris rebus conveniant, aut etiam personis nullo modo competant, sed rerum tantùm propria: quædam verò ejusmodi, ut propriè quidem sumta personis solis conveniant, verùm*

spiritui

spiritui sancto per tropum quendam tribuantur; quibus adjungemus etiam quaedam, quae primò ac per se suppositis conveniunt, rebus autem caeteris non nisi consequenter. Nos a prioribus incipientes, non tantùm spiritum sanctum Deum summum non esse docebimus, sed ne personam quidem: quanquam hoc posterius non omnibus, quae afferemus, argumentis; sed tamen non paucis.

5. Arg. Spiritus S. a Deo saepe distingvitur.

Primum ergo argumentum ex iis rebus ductum, quae non magis personis, quàm rebus, conveniunt, illud esto, quòd spiritus sanctus a Deo, seu Iehova, saepissimè apertissimeque distingvitur. Saepissimè autem spiritum sanctum atque apertissimè a Deo seu Iehova distingvi, vel illa ostendunt loca, in quibus Dei aut Iehovae spiritus appellatur, aut Deus seu Iehova eum spiritum suum vocat; qualia sanè extant in sacris literis non pauca, ex quibus suprà vidimus unum atque alterum ab adversariis productum, ut ostenderent, spiritum sanctum Deum aut Iehovam dici, ejúsve nomine intelligi; illa nempe 2 Sam: 23 3: Esa: 63 10: adde ex multis hinc inde in sacra scriptura extantibus, haec pauca Esa: 11. 2: 42. 1: 59. 21: 61. 1: Ioel 1. 28: Matth: 5. 16: 12 28: Rom: 15. 19: 1 Cor: 2. 11, 12, 14: 3: 16: 6. 11. Vidimus etiam suprà ex eadem Epistola alios locos, ubi

5. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ a Deo sæpe distingvitur.

cos, ubi alia ratione ſpiritus ſanctus a Deo diſtingvitur, cap: 6. 19: & cap: 12. 4, 5, 6: quin & 2 Cor: ult: v. ult: qui loci ab adverſariis produci ſolent, ut ſpiritum ſanctum perſonam divinam eſſe doceant. Sed in re manifeſta non opus eſt pluribus. Commemoravimus autem ea potiſſimùm ſcripturæ loca, in quibus adverſarii de ipſa ſpiritus ſancti perſona ſermonem eſſe vel fatentur, vel etiam urgent, ne quis de dono tantùm ab illa profecto verba fieri, & illud tantùm, non verò ſpiritum ſanctum propriè ſic dictum, Dei ſpiritum appellari contendat, de qua diſtinctione in ſequenti argumento agetur.

Defēſio argumenti.

Verùm ajunt, cùm ſpiritus ſanctus a Deo aut Iehova diſtingvitur, Dei aut Iehovæ nomine Patrem intelligi, vel etiam Filium, qui itidem ſit Iehova. Ideo enim utriusque ſpiritum dici, quia ab utroque procedat. Similem exceptionem vidimus de Chriſto, qui itidem a Deo creberrimè diſtingvitur. Eadem autem, quæ ad illam exceptionem iſtic diximus, iisve ſimilia, hîc quoque dici poßunt. Quare cùm inde ea peti poßint, nil eſt neceße ea hîc repetere.

vide sect. 2. cap. 1.

Cap. VI.

Argumentum ſextum, quòd Spiritus ſanctus ſit Dei virtus.

Secun-

6. Arg. Spirit9 s. est Dei virtus.

Secundum hujus ordinis, sed sectionis hujus sextum argumentum esto, quòd spiritus sanctus Dei sit virtus seu efficacia, ea nimirum, (ut rem obiter explicemus) quæ a Deo procedit, atque in homines manans, eos sanctificat ac consecrat, & varios atque admirabiles in iis effectus parit, quam afflatum divinum appellare solent. Iam verò Dei virtus seu efficacia, Deus summus personave supremæ Deitatis esse non potest: ut in defensione hujus argumenti meliùs intelligetur.

Spiritum autem sanctum virtutem Dei esse, seu efficaciam, ipsos adversarios nostros in sacris literis paulò exercitatiores haud fugit. Est enim inter alios manifestus admodum locus Luc: 24. 49. ubi ait Christus: Et ego mitto promissum Patris mei in (*Gr.* super) vos. Vos autem sedete in civitate (*Gr. additur* Hierusalem,) quoadusque induamini virtute ex alto. *ubi ab omnibus, quod sciam, interpretibus animadversum est, nomine virtutis illius, quâ ex alto indui debebant Apostoli, spiritum sanctum intelligi. & hoc erat illud promissum Patris à Christo super illos mittendum. vide inter alia Act. 1. 4, 5, 8: 2. 4, 33. Itaque hic locus etiam ad alios, in quibus spiritus sanctus* virtutis *divinæ nomine significetur, illustrandos fuit adhibitus. Adscribere hîc libet duo-*

Spiritus est Dei virtus

bet duorum doctissimorum sac. scripturæ interpretum, alterius Pontificii, alterius Evangelici, verba ad locum Luc. 1. 35. annotata, ubi ita ait Angelus ad Mariam virginem: Spiritus sanctus superveniet in (*Gr.* super) te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. *Prior enim ille interpres, postquam dixisset, Gregorium, Chrysostomum, Victorem, Damascenum, Bedam, Theophylactum, virtutem Altissimi interpretari Christum, seu Dei Filium, subjicit:* Alii quem antè vocaverat spiritum sanctum, nunc virtutem Altissimi vocari putant, ut Euthymius, quem minorem licèt, & solum auctorem, verisimiliora tamen dicentem, quàm plures, majoresque illos, sequi malo. Est enim ejusdem sententiæ repetitio, quâ Hebræi, præsertim in Canticis, frequenter utuntur, versum unum una concludente sententia, quæ priore parte versus aliis, posteriore aliis repetatur verbis, ut, *Qui habitat in cœlis, irridebit eos, & Dominus subsannabit eos.* Eodem enim modo videmus, Angelum paulò antè dixisse, *Ave gratia plena, Dominus tecum,* eandem sententiam verbis diversis variantem. Idem enim est, ut illic docuimus, *Gratia plena, Dominus tecum.* Et solet spiritus sanctus, sicut *digitus*, sic etiam *virtus Dei* eadem similitudine vocari, ut infrà cap. 24, 49: *Vos autem se-*

Joh. Maldonatus.

Psal. 2. 4.

tem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Itaque virtus, & spiritus, frequentissimè solent in sacris literis copulari, ut infrà cap: 4, 14: & in Actis cap: 10, 38: Rom: 1, 4: & 15, 13: 1 Cor: 2. 4. Eph: 3. 16. 1. Thes. 1.5. *Posterior verò ita scribit:* Et virtus Altissimi, δύναμις ὑψίςȣ. Id est, idem ille spiritus sanctus, qui est virtus procedens ex Altissimo, hoc est, Deo Patre. Periphrasis. Repetitur enim κατ᾽ ἐπεξήγησιν eadem sententia aliis verbis. Sic infrà 24, 49, spiritus sanctus nominatur virtus ex alto, δύναμις ἐξ ὕψȣς. *His & alii quidam viri doctissimi adstipulantur. Nam quòd Veterum plærique per virtutem Altissimi Filium Dei intellexerunt, id, ne rationem a doctissimo Pontificiorum interprete allatam nunc repetam, aliis quoque argumentis refutatur. primùm, quòd Matth. 1.20, ubi Angelus Iosepho eandem rem explicat, solum spiritum sanctum commemorat, non omißurus Filium Dei, si eum Gabriel hoc loco nominatim cum spiritu sancto conjunxißet, & suæ conceptionis auctorem constituißet: cùm non major hîc illius commemorandi eßet caußa, quàm illic. Deinde quia hoc pacto Christus sui ipsius Filius statueretur. quandoquidem superiori sectione ostendimus, Christum ob tam admirabilem conceptionem ac generationem Dei Filium appellari.*

6. Arg. Spiritus est Dei virtus

Iohan. Piscator.

vid. Iohan. Calvinum.

cap. 32.

Dicet

6. Arg. Spirit⁹ s. est Dei virtus.

Dicet fortè quispiam alius, virtutem Altissimi, nec Filium hoc loco significare, nec spiritum sanctum; sed efficaciam a spiritu sancto manantem. Duas enim hîc caussas efficientes conceptionis Christi commemorari: alteram spiritus sancti personam, alteram ipsius virtutem. Sed primùm ea ratio obstat, quam de Filio modò attulimus. quia hac ratione spiritus sanctus Pater Christi constitueretur; qua de re infrà separatim agemus. cap. seq. *Deinde si ulla hîc persona præter Christi Patrem fuisset nominanda, talis præsertim, quæ in virginem superventura, conceptionem Christi efficere deberet; Filius ille fuisset nominandus, quem adversarii censent e cœlo in virginis uterum descendisse, & istic carnem humanam assumsisse. Atqui jam docuimus, & in hac exceptione, quam nunc refutamus, ponitur, Filium in verbis angeli, tanquam suæ conceptionis auctorem non fuisse nominatum. Denique istiusmodi sententia postularet, ut virtus illa, cujus in verbis angeli fit mentio, spiritus sancti virtus appellaretur, aut Altissimi nomine, cujus virtus esse dicitur, spiritus sanctus intelligeretur. Prius autem factum non esse, quivis cernit. Posterius inde refellitur, quòd tum ex verbis sequentibus, tum ex collatione cum v. 32. satis apparet,* Altissimi *voce Patrem Iesu Christi designari. Quare hic alter est locus, ex quo probatur, spiritum sanctum virtutem seu efficaciam divinam esse.*

Tertius locus extat apud Paulum 1. Cor. 2. 4, 5. ubi ait: Et sermo meus & prædicatio mea non in persvasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritûs & virtutis: ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Vbi vides, Apostolum pro eo, quod antea duabus vocibus spiritûs & virtutis expreßerat, postea tantùm reponere virtutem Dei. Quibus addi debent & illa Petri verba in Actis de Christo: Quomodo unxit eum Deus spiritu sancto & virtute. & illa Angeli apud Lucam de Iohanne Baptista: Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ. Idem enim revera spiritûs aut spiritus sancti, & virtutis nomine designatur. Neque verò refert, quòd alicubi commemoretur virtus spiritus sancti. Etenim & virtutis seu efficaciæ iterum poteſt eße virtus seu efficacia alia, a priori illa pendens: & præterea observandum est, genitivum spiritus sancti jure optimo haberi poße pro genitivo speciei: quo pacto & donum spiritus sancti sumitur pro dono, quod est spiritus sanctus, Act. 2. 38. 10. 45: conf. cap. 11. 15, 16, 17. & arrhabo spiritûs pro arrhabone, qui est spiritus sanctus, 2. Cor. 1. 22: & 5. 5. ut tum per se facilè intelligitur, tum ex collatione cum verbis Eph. 1. 14. perspicitur. sic & promissio spiritus sancti Act. 2. 33. accipitur pro re promißa, quæ est spiritus sanctus. Sed

6. Arg. Spirit⁹ s. est Dei virtus.

Act. 10. 38.

Luc. 1. 17.

Spirit⁹ S. est Dei virtus.

nihil opus est pluribus exemplis: cum satis frequenter genitivus alteri nomini subjectus, ejus speciem certam significet, uti a viris doctis observatum est.

Adjici locis hucusque allatis possunt verba Eph. 3. 7, 20. in quibus si virtutis divinæ loco reposueris spiritum sanctum, nullum revera sententiæ, discrimen videbis induci: quemadmodum etiam contrà, ubi spiritus sancti fit mentio, si reposueris virtutem seu efficaciam divinam, divinúmve afflatum, nulla sententiæ diversitas emerget; licèt ibi, ubi virtutis nomen, tanquam genus, ei est præpositum, loquendi ratio aliquantùm sit mutanda; aut ubi id explicandi caussa est adjectum, postea non sit ampliùs repetendum. Addi etiam possunt illa Christi apud Lucam verba cap: 11. 20. in quibus asserit, se *in digito Dei* ejicere dæmonia. ubi facilè videre est, *digiti* nomine virtutem & efficaciam Dei intelligi, uti & alibi in sacris

vid. Psal. 8. 4. conf. Exod 8. 19.

literis contingit: quo pacto etiam *manus Dei* sumitur. Ideo enim id per quod Deus opera sua perficit, h. e. ejus virtus, seu efficacia, manus aut digitus dicitur, quia nos manibus & digitis opera nostra efficere solemus, quemadmodum alii jamdudum animadverterunt. Atqui apud Matthæum eandem rem exprimens Christus, ait, se *in spiritu Dei* ejicere dæ-

Matth. 12. 28.

cere dæ-

6. Arg. Spirit' s. est Dei virtus.

cere dæmonia; ut idem sit Dei digitus, seu virtus & efficacia, quod Dei spiritus:

Denique spiritum sanctum Dei virtutem seu efficaciam esse inde apparet, quòd & prophetiæ, & alia admirabilia dona atque opera, quæ ex virtute atq; efficacia illa, quam afflatum divinum appellare solemus, proficiscuntur, omnia spiritui sancto, tanquam caussæ proximæ, atque interiùs in hominibus operanti, adscribuntur; idque non quia divinitus patefactum sit, spiritum sanctum ea efficere; sed quia id ex re ipsa satis pateat, si modò constet, divina virtute ista perfici. vide Luc. 1. 41, 67: 2. 26, 27. Act: 4. 8, 31: 6. 10, 55: 9. 31: 10. 44. 45, 47: 11. 15, 16, 24, 28: 13. 2, 4, 9, 52: 15. 8, 28: 16. 6, 7: 20 23, 28: 21. 4, 11: & (ut alia quàm plurima sacræ scripturæ loca prætercam) 1. Cor 12. 4, 7, & d. 2. Pet: 1. 3. ult. Vnde etiam cùm aliquem divinitus afflatum fuisse, ac cœlesti virtute completum, significare volunt divini scriptores, eum spiritu sancto repletum esse dicunt, vel simili aliquo loquendi modo usi, eum spiritu divino præditum esse affirmant. At si spiritus sanctus non esset ipsa Dei virtus atque efficacia, sed persona a Patre & Filio distincta, nulla foret caussa, cur ea omnia spiritui sancto, tanquam caussæ pro-

Spir.t⁹ſ eſt Dei virtus. ximæ, atque interiùs in hominibus operanti adſcriberentur. quandoquidem fieri poſſet, ut Pater & Filius ſuâ efficaciâ ea omnia efficerent, non interveniente ſpiritus ſancti perſonâ, tanquam cauſſâ mediâ. Certè etiamſi conſtaret, prophetiam, aut aliud aliquod donum divinitùs proficiſci; non poſſet tamen ſine peculiari revelatione divina conſtare, ſpiritum ſanctum tanquam mediam proximamque cauſſam ad eam rem perficiendam interveniſſe. At ſacræ literæ ita ea de re loqvuntur, ut ſatis apertè indicent, ex re ipſa, ſine alia peculiari revelatione, de eo conſtare. Neque verò Paulus, cùm ad

1. Cor. 2.1. Corinthios ſcribens dixit, verba ſua fuiſſe in oſtenſione ſpiritus, nempe divini; aut inter alia commendâſſe ſeipſum, tanquam

2. Cor. 6.4. Dei ſervum, *in ſpiritu ſancto*; ex ſuis demum verbis intelligi voluit, ſe ſpiritu ſancto fuiſſe præditum, & ab eo ſua dicta factáve profecta; ſed ex re ipſa. Quòd ſi dicas, ideo omnia illa ſpiritui ſancto adſcribi, eaque de re fidelibus omnibus conſtitiſſe, quia ſpiritus ſanctus ſit ipſe Deus, a quo omnia illa proficiſci nemo neſciat; is pręterquamquòd rem ſumet hic controverſam, & iis hominibus, quibus Paulus v. g. potiſſimùm demonſtrare volebat, ſe ſpiritu divino loqui,

incognitam; nodum etiam minimè solvet. Neq; enim spiritui sancto opera illa adscribuntur eo modo, quo Patri, qui omnium confessione Deus summus est; neque eâ, quâ Filio; sed, ut ipsi quoque adversarii ex parte fatentur, ratione quadam propria ac peculiari, h. e. ut caussæ proximæ, atque in hominibus interiùs operanti. & hoc est, quod sacræ literæ locis suprà adductis, aliisque infinitis sibi volunt. Atqui hac de re nihil constaret ex ipsis operibus divina virtute perfectis, si spiritus sanctus esset Deus ille summus, a Patre tamen ac Filio personâ distinctus. imò si spiritus sanctus esset Deus summus, concludendum potiùs foret, spiritum sanctum non esse talem operum istorum caussam. Dei enim summi non est, ut personaliter in hominibus habitans, opera aliqua in iis, aut per eos perficiat; sed ut virtutem atque efficaciam illis suam inspiret, & eo pacto opera admiranda in iis aut per eos patret.

6. Arg. Spirit⁹ s. est Dei virtus.

Defensio Argumenti plenior.

Satis, ut videmur, argumentum nostrum hucusq; confirmavimus. Verumtamen cum duæ ad id responsiones afferri vel soleant, vel posse videantur;

Spirit.° est Dei virtus.

antur; eæ nobis sunt refellendæ. Prior majorem argumenti propositionem petit, quam instantiâ conantur infringere adversarii. Ajunt enim, Christum quoq; Dei virtutem seu potentiam appellari 1 Cor. 1. 24; & tamen eum non modò personā esse, sed etiam ipsum Deum summum. Verùm hoc posterius nos suprà refutavimus; & hoc ipso quoq; satis refellitur, quòd is Dei, nempe summi, sit virtus, eáq; ratione a Deo summo manifestè distingvatur. Sed deinde nos virtutis & efficatiæ nomen in argumento nostro propriè sumimus. Vnde autem illi probabunt, Christum esse Dei virtutem, sive potentiam, propriè sic dictam? Nam sive potentiæ nomen de ea accipiant virtute, quæ naturaliter in Deo habitet, sive de ea, quæ ex ipso tanquam fonte suo emanet, & creaturis etiam aliqua ratione communicetur; neutra persona est, sed qualitas quædam; & illa quidem proprietas Dei essentialis, tribus, ut illi volunt, personis communis. Christum autem personam esse, omnes & nôrunt & urgent. Idem intelligi potest etiam ex altero elogio, quod eodem in loco 1. Cor. 1. 24, Christo tribuitur, nempe, quòd Dei sapientia dicitur. Dei enim sapientia, propriè loquendo, attributum seu proprietas ejus est naturalis, per quam Deus & intelligit omnia, & aptissimè consilia operaq; sua disponit. Hæc verò persona nequaquam est, sed itidem attributum ejus est, seu proprietas naturalis, tribus, ut adversariorum sert

orum fert sententia, personis communis. Certè cum Christus persona sit a Patre distincta, Pater autem in seipso suâve personâ sapientiam omnem, quâ omnia intelligit ac disponit, habeat, nec quicquam per aliam personam intelligat, sed per seipsum sibiq; insitam sapientiam; non potest Christus, propriè loquēdo Dei sapientia esse. Similiter igitur nec Dei potentia. Eadem enim utriusque rei est ratio. Intelligendum igitur est quemadmodum sermo crucis eodem ad Corinthios loco, Dei virtus seu potentia dicitur; similiter & Evangelium; quia nimirum in eo singularis Dei virtus seu potentia exseratur, omnibusq; credentibus manifeste appareat: ita & Christum Dei virtutem, seu potentiam, itemq sapientiam dici, quia in eo summa potentia Dei ac sapientia exserta fuerit, & in eo clarissimè ab omnibus credentibus perspiciatur. Inspiciatur ipse locus, & conferantur inter se v. 18. & 24, atque ita rem se habere facilè unusquisque animadvertet. Ex his autem apparet, instantiam hanc ad argumentum nostrum convellendum nihil habere momenti. siquidem nos de efficacia Dei propriè sic dicta loquimur, & spiritum sanctum ipsam Dei virtutem seu efficaciam ab eo procedentem atque manantem esse ostendimus. Certè vel ex ipsorum adversariorum sententia, aliter Christum, aliter spiritum sanctum Dei virtutem esse necesse est. Nam si Christus est virtus Dei substantialis, personam su-

6. Arg. Spiritus s. est Dei virtus.

1 Cor. 1. 18.

Rom. 1. 16.

Spirit⁹ sanct⁹ est Dei virtus. *am propriam habens; & spiritus etiam sanctus talis Dei virtus est; duæ in Deo erunt virtutes seu potentiæ substantiales personalitatem suam habentes; & duæ illæ personæ, quà tales, sibi prorsus erunt similes: quorum neutrum fieri potest. illud, quia alterutra efficacia frustra foret; cùm una ad omnia perficienda penitus sufficiat. in eo autem, qui nihil ipse frustra facit, nihil etiam prorsus est frustra, nihilve supervacaneum. quin & impossibile id est: quia duæ ejusdem planè rationis formæ in eodem subjecto consistere non poßunt, nisi fortè secundùm diversas partes; id quod in Deo locum non habet. Nam alioqui res in infinitum abiret.* lib. 2. cap. sect. 3. c. 5. *qua de re alibi dicemus explicatiùs. Hoc verò posterius ideo cōsistere non potest, quia personas illas divinas, quaten⁹ ab eßētia distinctæ sint, dissimiles eße & volunt, & velle coguntur. Quare ne absurda illa, quæ diximus, eveniant, neceße est statuere, spiritum sanctum eße virtutem ejusmodi, quæ persona non sit. Et hæc de priori ad argumentum nostrum responsione.*

Posterior in distinctione sita est, quâ cæteroqui crebrò utuntur adversarii, cùm de spiritu sancto sermo est. Ajunt enim, duplici modo spiritus sancti vocem sumi; nunc pro tertia divinitatis persona; nunc pro ejus effectu, seu dono ab eo manante: & illam quidem propriè spiritum sanctum appellari; hoc verò metonymicè. Caußam enim pro effectu poni. Non memini quidem legere, eam responsionem ad

onem ad hoc ipsum argumentum nostrum accommodari: sed quia tamen accommodari posset, operæ pretium est eam hîc excutere; præsertim quia nihil speciosius dici posse videatur. Nam cum nos per virtutem seu efficaciam Dei intelligamus vim quandam, a Deo ejúsq; naturali potentia in homines manantem; dicere quis posset, esse quidem spiritum sanctum hujusmodi Dei virtutem, sed metonymicè acceptum. Illam enim Dei efficaciam, effectum seu donum spiritus sancti esse propriè sic dicti. Hoc autem loco de spiritu sancto non metonymicè, sed propriè accepto, non de ipsius dono, sed de ipso disputari. Argumētum igitur nostrum inefficax esse, & ad rem nihil facere. Aliquantò autem aliter nos in hac responsione donum spiritus sancti sumimus, vel saltem latiùs id extendimus, quàm adversarii vulgò solent. Quantum enim hucusq; deprehendere potui, solent illi per spiritus sancti donum intelligere facultates illas admirabiles, hominibus divina virtute insertas, ut facultatem prophetandi, lingvis loquendi, & alia, sive visibilia, uti vocantur, sive invisibilia, seu mavis occultiora, spiritus sancti in hominibus effecta. At illa Dei virtus, de qua loci sacrarum literarum a nobis adducti loqvuntur, istiusmodi facultas, vel facultates potiùs, non est, sed earum effectrix, utut ipsa iterum a potentia in Deo naturaliter residente fluat. Quare, si tam strictè spiritus sancti donum acciperetur, non posset hæc re-

6. Arg. Spirit. s. est Dei virtus

 sponsio

Spiritus est Dei virtus

sponsio ad argumentum nostrum, aut loca, quibus id confirmavimus, accommodari; nisi quis fortè dicere velit, in omnibus illis locis, in quibus spiritus sanctus & virtus Dei, tanquam ἰσοδυναμοῦντα sive æquipollentia ponuntur, vel alterum alterius loco collocatur, spiritus sancti, aut divinæ virtutis nomen, pro ejusmodi facultate homini divinitus ingenerata usurpari; nuspiam vero de efficacia divina facultatum ejusmodi in hominibus effectrice. id quod nec adversarii facilè dixerint, nec consistere ullo modo potest, ut partim ipsi loci paulò diligentiùs inspecti unumquemque docebunt, partim ex sequentibus intelligetur. Quare ut ista distinctio ad argumentum nostrum aliquid videatur facere, ponemus, adversarios eam quoque divinam efficaciam, a naturali Dei potentia manantem, mirandorum in hominibus effectuum caußam, spiritus sancti donum constituere, & sic non propriè, sed metonymicè tantùm spiritus sancti nomine intelligi; quia nimirum a persona divinitatis tertia, quæ spiritus sanctus propriè appelletur, manet.

Vt igitur exceptionem istam jam refellamus; dicimus, nequaquam eße concedendum, illam Dei virtutem atque efficaciam, quæ hoc loco intelligitur, metonymicè tantùm spiritum sanctum dici, & non potiùs propriè, quatenus quidem proprietas locum hic habet. Nam si metonymicè tantùm Dei

spiritus

spiritus aut spiritus sanctus appellaretur, nempe quia a spiritu sancto propriè sic dicto proficiscatur; nulla foret caussa, cur ea non similiter Pater aut Filius appellaretur. siquidem non minùs a Patre, ac Filio, quàm a spiritu sancto proficisceretur, etiam ex adversariorum sententia: cum sit effectus quidam potentiæ Dei naturalis, quæ ex ipsorum sententia tribus divinitatis personis communis est, & Patri quidem primò inest, tanquam divinitatis fonti; per eum deinde, ut ipsi volunt, Filio & spiritui sancto, qui ab eo suam habeant essentiam. Neque est, quòd dicas, ideo potiùs spiritum sanctum appellari afflatum illum, quàm Patrem aut Filium; quia a spiritu sancto immediatè proficiscatur, a Patre autem & Filio non nisi mediatè. Etenim quid prohibet, Patrem aut Filium, cum eandem in se habeant potentiam, ad omnia efficacem, quam spiritus sancti persona; eam etiam per se, perinde ut spiritus sancti persona exserere? ut sanè exseruisse ex sacris literis videmus. imò quî fieri potest, in hac essentiæ, omniumq́; ad eam pertinentium unitate, ut non æquè immediatè Pater ac Filius virtutem suam exserat, quàm spiritus sanctus? Ita enim Pater & Filius virtutem ac potentiam suam, unde efficacia seu afflatus ille divinus immediatè proficiscitur, spiritui sancto communicasse censetur, ut eadem tamen numero in Patre ac Filio remanserit, & eodem planè actu a tribus illis personis exseratur. Vnde ergo illud discrimen.

8. Arg. Spir. t. 9. est Dei virtus.

6. Arg. Spirit⁹ s. est Dei virtus

crimen, quòd spiritus sanctus immediatè, Pater & Filius mediatè eam exserant? Quòd si autem æque immediatè Pater & Filius vim atque efficaciam illam exserunt; nulla est caussa, cur vis illa magis spiritus sanctus, quàm Pater aut Filius dicatur, si ea non sit ipse spiritus sanctus, sed ideo tantùm ita appelletur, quia ab eo proficiscatur. Non repetimus id, quod antea diximus, etiamsi Pater & Filius non nisi mediatè, spiritus sanctus immediatè eam exsereret, id tamen ex re ipsa, sine peculiari revelatione divina constare non posse; cum tamen videamus, simul ac aliquid divina virtute atq; afflatu factum esse cōstiterit, id protinus spiritui sancto, tanquam caussæ proximæ adscribi. Sed deinde responsione illa adversarii in quibusdam locis a nobis adductis uti non possunt, nisi simul evertant unum ex præcipuis argumentis, quibus probare conantur, spiritum sanctum suppositum personámq; esse; illud nempe, quod ducitur ex actionibus personarum, aut saltem suppositorum propriis. Nam in loco primo ex Luc. 1.34. a nobis adducto, ubi spiritus sanctus dicitur superventurus super Mariam, ipsi adversarii personam spiritus sancti videntur intelligere, præsertim cum actio superveniendi propriè non nisi personæ, vel saltem supposito conveniat. Taceo, & in loco Ephes. 3. 20. a nobis citato, virtutem seu potentiam divinam dici operari in Apostolis. Novam præterea ra-

terea rationem, quâ responsio ista evertatur, sequenti capite videbimus.

7. Arg. Spirit⁹ sanctus foret Christi Pater.

Cap. VII.

Argumentũ septimum, quòd Christus spiritus sancti filius foret, si is Deus summus esset.

Tertium huj⁹ ordinis argumentum, quod ad proximè quoque præcedentis defensionem spectat, constituere possumus, quòd si spiritus sanctus Deus foret, aut persona saltem aliqua; Christus etiam spiritus sancti foret filius; imò rectiùs hujus, quàm Patris filius diceretur, id quod seipsum evertit. Vidimus enim suprà, Christum ideo primùm appellatum fuisse Dei Filium, quòd spiritus sanctus super Mariam matrem ejus supervenerit, & virtus altissimi eam adumbrarit, atque adeò Christus spiritus sancti vi conceptus ac generatus fuerit. Quòd si spiritus sãctus persona est, quæ immediatè eam vim in virginis utero exseruit, & Christum produxit; spiritus sanctus Christi Pater est magis, quàm Deus Pater, qui non nisi mediata, seu alia persona interveniente, id præstiterit. Præterea illa sanctificatio Ioh: 10. 34, 35, quam ipse Christus pro caussa affert, cur Filium Dei seipsum jurè dixerit, spiritui sancto eti-

sect. 2. c. 32.

cto eti-

9. Arg. Spirit⁹ sanctus foret Christi Pater.

cto etiam competet, præsertim ex adversariorum disciplina. Ii enim, licèt omnia opera ad extrà, ut loqvuntur, toti Trinitati communia esse velint, creationem tamen Patri, redemtionem Filio, sanctificationem spiritui sancto magis propriè convenire asserunt. Denique & Paulus, ut itidem suprà

Rom. 1. 4.

vidimus, ait: Christum esse *constitutum Dei Filium in potentia, secundùm spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum*; propriam ac proximam illius filiationis caussam constituens spiritum sanctificationis: Quòd si is vel persona est, vel a persona spiritus sancti proficiscitur; spiritus sanctus Pater Christi erit. a qua absurditate longè abest nostra sententia, quæ spiritum sanctum non personam aliquam statuit, sed Dei virtutem & efficaciam; quæ utut ad generationem Filii concurrerit, non concurrit tamen tanquam Pater, sed tanquam id, per quod Pater generavit. Quòd si spiritus sanctus persona non est, nec Deus ille summus est, utpote qui necessariò persona est. & sanè de eo ipso inter nos & adversarios hic est quæstio, utrùm spiritus sanctus persona sit divina, a Patre nimirum distincta. Hoc ergo tertium sit hujus ordinis argumentum.

Caput

8. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

Cap. VIII.

Argumentum octavum, quòd Spiritus sanctus hominibus a Deo donetur.

Quartum argumentum ex iis rebus ductum, quæ de spiritu sancto in sacris literis apertè traduntur, esto illud, quòd spiritus sanctus hominibus a Deo detur, quodque eum homines precibus a Deo impetrent, accipiant, habeant; quemadmodum propè innumera sacrarum literarum loca docent; e quibus sufficit inspexisse vel hæc pauca: Luc: 11. 13: Ioh: 7. 39: 14. 16, 17: Act: 5. 32: 15. 8: Rom. 5. 5. 1. Cor: 6. 19. Vnde & donum appellatur spiritus sanctus, Actor. 11. 17. quem confer cum præced: imò omnibus iis in locis, ubi fit mentio *doni spiritus sancti*. Docuimus enim suprà, genitivum istic non esse caussæ efficientis, sed speciei: aliàs & dona potiùs, quàm donum spiritus sancti, fuissent commemoranda; & eo ipso non fuisset significatum, homines vel accepisse, vel accepturos spiritum sanctum, quod tamen sacræ literæ ea loquendi ratione utentes indicare omnino voluerunt; sed tantùm ejus aliquod effectum. Ex his autem evincitur, spiritum sanctum non esse Deum summum. Hic

cap. 6. hujus sect.

8. Arg. Spiritus sanctus hominibus donatur.

mum. Hic enim a nemine cuiquam datur aut donatur, a nemine precibus impetratur. Nam primùm omne donum, & quicquid precibus impetratur, est in potestate donantis. Deus autem summus in alterius potestate non est; alioquin hoc ipso quempiam seipso superiorem habiturus, ac porrò summus non futurus. Quid, quòd donum fit etiam illius, cui donatur, ita ut ab eo possideatur. Num verò Deus supremus ita hominis mortalis esse potest, ut ab eo possideatur? Præterea, quorsum tantum homini daretur donum? quis illius fructus? nullus certè excogitari potest alius, quàm ut illi in homine existant effectus, quos a spiritu sancto produci sacræ literæ testantur. Quid verò? num ut hujusmodi effectis ac donis aliquem compleat Deus, opus est, ut ipsemet homini donetur? An cùm Pater aliquem hujusmodi donis implet, necesse est, ut ipsemet ei donetur? Cur autem spiritus sanctus idem non possit, quod Pater, si itidem summus est, atque adeò idem cum Patre Deus? Denique quid causæ est, cur a Patre aut Filio nobis sit impetrandus spiritus sanctus, si ipsemet est summus ille Deus? cur a semetipso non datur, si modò dari potest?

Defen-

8. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

Defensio ac Confirmatio hujus argumenti uberior.

AD hæc non video, quid respondere illi possint, qui aßerere non dubitant, (neque verò aliter, ut postea patebit, poßunt) ipsam spiritus sancti personam hominibus, unà cum suis effectis dari. Itaque alii ita declinare conantur ictum, ut aßerant, non ipsum spiritum sanctum propriè sic dictum hominibus a Deo dari: sed ejus effectum, vel potiùs effecta varia, qualia sunt illa, quæ 1. Cor: 12. sat fusè recensentur, aliáve fidelibus omnibus communia. Hæc enim spiritus sancti nomine per metonymiam significari, cùm is hominibus dari, & sic ab illis accipi atque haberi dicitur. Caußam enim efficientem poni pro effectu. Quamquam nonnulli, qui metalepsin in phrasi eße ajunt, paulò aliter rem videntur accipere. Neque enim videntur ipsum spiritus sancti nomen pro ejus effectis sive donis accipere, sed pro ipsa illa, quam statuunt, divina persona. interim tamen ei dationem paßivè acceptam, impropriè tantùm tribui significant; quia id, quod effectis propriè conveniat, ipsi quoque caußæ efficienti impropriè tribuatur. Siquidem effecta spiritus sancti propriè dentur, non ipse. Et hi quidem utrique cautiùs sibi videntur agere, quàm ii, qui ipsum spiritum sanctum dari simpliciter fatentur. Interim tamen non cernunt, v. 8. & d.

 & hanc

8. Arg. Spiritus sanctus hominibus donatur.

& hanc rimam, per quam elabi conantur, obstructam esse; & etiamsi nos illis eam aliquantùm laxemus, eos nihilominus constrictos teneri. Nam primùm falsum est, effecta tantùm spiritus sancti, non ipsum spiritum sanctum, hominibus dari; ac porrò cùm dari dicitur, aut a nobis accipi, aut haberi, id non nisi per metonymiam vel metalepsin dici. Deinde etiamsi id daretur, nihilominus fatendum esset, spiritum sanctum Deum summum non esse.

Quod ad prius attinet; id primùm generali quadam ratione, & omnibus illis, de quibus agimus, locis communi demonstrabimus; deinde aliis specialioribus, & certorum locorum magis propriis; & denique ex quibusdam adversariorum hypothesibus.

Ad generalem rationem quod attinet; si spiritus sancti nomine in iis, de quibus agimus, locis, intelligitur divinus ac sanctus quidam afflatus, seu vis quædam a Deo manans, quæ hominibus veluti inspiretur; spiritus sanctus propriè datur; h. e. non metonymicè tantùm, aut per metalepsin hominibus dari, ab iis accipi, & haberi dicitur. Ita se rem habere postea intelligetur. Priùs enim ostendemus, ejusmodi afflatum spiritus sancti nomine intelligi, cùm is nobis dari, a nobis accipi, & haberi dicitur: quamquam per seipsum cuivis facilè sit verisimile. Indicavit id, & externo quodam

Ioh. 20. 22. afflatu repræsentavit ipse Christus, cùm post resurrectio-

ſurrectionem diſcipulis apparens, diceret: Accipite ſpiritum ſanctum. Refert enim Iohannes, eum, verba illa prolaturum, inſufflâſſe, ſeu afflâſſe diſcipulos. Quid enim ea actione aliud indicare voluit, quàm ſe illos diviniori & occultiori quadam ratione afflaturum, & vim quandam cœleſtem iis inſpiraturum? quæ qualis eſſet, verbis expreſſis ſtatim docuit, dum ſubjecit, Accipite ſpiritum ſanctum. Sed præterea idem inde patet, quòd ſpiritus ſanctus in locis ſuprà a nobis annotatis, eorumq́ʒ ſimilibus, eo ſenſu accipitur, quo tum temporis vulgò inter Iudæos accipiebatur. Num enim putamus, Iohannem Baptiſtam, cùm ad populum verba faciens, diceret, Chriſtum eſſe baptizaturum ſpiritu ſancto, id nomen in ſignificatione populo ignota uſurpâſſe? aut populum, eo nomine audito, non intellexiſſe, quid Iohannes diceret? Atqui hic ille eſt ſpiritus, quem Chriſtus petentibus promittit, quiq́ʒ poſtea Apoſtolis ac cæteris diſcipulis datus eſt, ut tum ex reipſa intelligitur, tum ex loco Act: 1.4,5. manifeſtum eſt. Quid verò cùm Petrus ad populum de Spiritu ſancto recèns effuſo diſſereret, & auditoribus, ſi reſipiſcerent, & in nomen Ieſu Chriſti baptizarentur, eundem promitteret; num illum arbitramur, Spiritus ſancti vocem ignota illis ſignificatione uſurpâſſe, h. e. ab iis intelligi noluiſſe, vel ſaltem intellectum non fuiſſe? ſimiliter, cùm infrà cap: 5. in ſenatu Iudæorum dixit, Nos ſumus teſtes ho-

8. Arg. Spirit⁹ ſanctꝰ hominibꝰ donatur.

Act. 2. 17, 18. 33.

ꝟ 38.

8. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

rum, & spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus (*vox* omnibus *abest a Græco*) obedientibus sibi; *num censemus, illum vocem spiritus sancti aliter usurpâsse, quàm seniores illi Iudæorum eam accipere solerent? an non ideo ista commemoravit, ut adversarii, probè intelligentes, quid spiritus sancti vox significet, & quantum spiritus illius testimonio sit tribuendum, fidem dictis suis & cæterorum Apostolorum adhiberent? Idem statuendum est de ejusdem Petri verbis in domo Cornelii habitis, in quibus Christum spiritu sancto unctum fuisse affirmat, ut divinam ei auctoritatem hoc pacto asserat. Quid? quòd & Iohannes, & apud ipsum Christus, voces, quibus spiritus sanctus obscuriùs designatus fuerat, vel simplici* spiritûs, *vel* spiritus sancti *voce posita declarârunt: ut apparet ex locis a nobis suprà adductis Ioh: 7. 39: & cap: 14. 16, 17, quibus adde ejusdem cap: v. 26: & cap: seq. v. 26. Hoc autem satis indicat, ejus vocis significationem vulgò jam notam fuisse. Quid autem Iudæi tum temporis spiritus sancti nomine vulgò intellexerunt? Num personam fortè divinam? Quî ergo fit, ut ne vestigium quidem illius opinionis inter Iudæos post id tempus remanserit, nec in illis appareat, qui illis temporibus fuêre proximi? Num, ut Christianis ægrè facerent, sua illi dogmata ab omnibus vulgò recepta ejurârunt? Nulli certè cordato homini id unquam persvaseris. Quid ergo illos spiritus sancti nomi-*

ρti nomine intellexiße credemus, quàm afflatum divinum; id nempe, quod & Hebrææ vocis, quâ spiritus denotatur, & Grææ, & Latinæ origo indicat, quodq; inter Gentes etiam, utut in re ipsa cæteroquin errantes, spiritus divivni nomine intelligebatur. Nam & Hebræum Ruach ventum aut flatum propriè significat, & Græcum πνεῦμα, quod a πνέειν est, ut Latinum spiritus à spirando. Itaque eo nihil accommodatius est ad significandum divinum illum afflatum, seu vim cœlitùs hominum pectoribus inspiratam. quæ significatio, ut diximus, ne gentibus quidem extraneis ignota fuit, licèt interim in re gravissimè errarent, falsum afflatum pro vero, diabolicum pro divino habentes. sed hoc ad ipsius vocis vim & significationem per se non pertinet. Iam verò si spiritus sancti nomen in iis, de quibus agimus locis, de divino illo afflatu, seu vi quadam divinitus in homines manante accipitur; cur spiritus sanctus non nisi per metonymiam aut metalepsin nobis dari, & porrò a nobis accipi aut haberi dicitur? Cur non ipse spiritus sanctus propriè sic dictus, (quatenus quidem propriè vox ista in hac materia sumi potest) nobis dari agnoscitur? Nam si propriè non datur, vel ideo id fit, quia afflatus hic sanctus non nisi impropriè, nempe per metonymiam caußæ efficientis, spiritus sanctus dicatur; vel quia non propriè, sed per metalepsin tantùm dicatur dari, 8 Arg. Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

 h. e. tan-

Spiritus sanctus hominibus donatur.

h.e. tantummodo ratione donorum atque effectuum ab eo manantium. At utrumque falsum est. Nam quod ad prius attinet, quæ non nisi per metonymiam caußæ efficientis aliquo nomine appellantur, illa ipsa per se nomen istud non merentur, sed ideo tantùm sic appellantur, quia a caußa efficiente proficiscantur, cui hoc nomen per se ac primò competat. Atqui vis illa, quæ hominibus a Deo inspiratur, per se spiritus sanctus appellari meretur, atque adeò appellatur, nulla habita ratione ejus, quòd ab ejusmodi caußa proficiscatur, quæ spiritus sanctus propriè appelletur. Quòd ea per se sancta sit, ac dicatur, nemo dubitat. quòd autem per se spiritûs quoque nomen mereatur, itidem ex dictis patet; quia nimirum a Deo hominibus inspiretur, eâq; homines afflentur. Neque refert, quòd metaphoricè, seu ob similitudinem, dicatur spiritus. Hoc enim loco non eatenus spectatur vocis proprietas, quatenus metaphoræ opponitur, sed quatenus metonymiæ. siquidem de hac nunc est quæstio. Quòd si propterea dicere velis, afflatum hunc impropriè spiritum sanctum dici, quia metaphoricè spiritus dicatur; vide, quo pacto defensurus sis, tertiam illam divinitatis personam, propriè spiritum sanctum dici. Nam & illam spiritum ideo dici censent, quia a cæteris duabus spiretur; non verò ideo, quia substantia sit spiritualis. aliàs appellatio illa non magis tertiæ illi personæ, quàm cæteris duabus conveniret. Quid

8. Arg. Spirit⁹ ſenct⁹ hominib⁹ donatur.

verò? num illa propriè ſpiratur atque efflatur? Certè longè minùs illi competit ſpirari, quàm huic, de quo nos agimus, divino afflatui: cùm illa extra Deum non prodeat; hic a Deo procedat, & hominibus inſpiretur. Patet ergo afflatum illum divinum, propriè ſpiritum ſanctum, non metonymicè tantùm dici. Quod ad poſterius attinet; vix crediderim, adverſarios negaturos, ipſum illum afflatum propriè dari. Quomodo enim id, quod hominum pectoribus, in ſummam eorum utilitatem inſpiratur atque inſeritur, illis propriè non datur? Nulla ergo hîc metalepſis eſt quærenda, quâ fiat, ut id, quod effectui tantùm propriè competit, impropriè tribuatur cauſſæ efficienti. Cùm hîc ipſa cauſſa efficiens effectuum illorum, qui intelliguntur, h. e. ipſe afflatus divinus hominibus per ſe detur. Et hæc de generali ratione, & omnibus, de quibus agimus, locis communi dicta ſufficiant.

Quod ad ſpeciales attinet, ac certorum locorum magis proprias; primùm poni merentur illa Chriſti verba, quæ ex Iohanne ſuprà citavimus: Ioh. 14. 16, 17. Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere: quia non videt eum, nec ſcit eum. Vos autem cognoſcetis (*Gr.* cognoſcitis) eum: quia apud vos manebit (*Gr.*

 manet.

Spirit⁹ sancti⁹ hominib⁹ donatur.

manet, *quatenus nimirum in Christo habitans, inter discipulos veluti versabatur)* & in vobis erit, *h. e. & porrò non tantùm apud vos, seu inter vos, uti nunc, sed & in vobis ipsis erit, vobis a Patre donatus. Quid clariùs dici poßet ad ostendendum, spiritum sanctum propriè sic dictum a Deo dari, eumq́; donum eße, quod precibus a Patre fidelibus impetretur? Quid enim? num Paracletus ille spiritus sanctus propriè dictus non est? aut non nisi per metalepsin, discipulis a Patre dandus dicitur? Prius dicere adversarii non poßunt, nisi tertiam illam divinitatis personam spiritum sanctum propriè dictum eße negare velint; quod tamen maximè volunt. Etenim hanc per Paracletum illum intelligi omninò contendunt, urgentq́; tum ipsum Paracleti seu Consolatoris nomen, tum vocem* alius *ei appositam, tum actiones personarum proprias in hoc Christi sermone ei tributas, de quibus infrà nonnihil agemus. Illud jure dici potest, si istic de spiritu sancto propriè sic dicto sermo non sit, nuspiam de eo sermonem eße. Restat ergo, ut dicant, eße quidem hîc sermonem de tertia divinitatis persona, & hanc per Paracletum intelligi: verùm non nisi per metalepsin dici, eam Apostolis eße a Patre dandam: quia nimirum ejus effectus seu dona varia illis sint danda. Verùm nec istud effugium locum hîc habet. Etenim ex collatione istius loci, cum verbis versic. 26. ejusdem capitis, itemq́; cum verbis v. 26. cap: seq. facilè cuivis apparet,*

8. Arg. Spiritus sanctus hominibus donatur.

apparet, eatenus Christum asserere, Patrem a se rogatum discipulis esse daturum spiritum sanctum, quatenus eum esset in nomine Christi, aut Christus ipse a Patre discipulis missurus. Ita enim priori illo loco ait: Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, *&c. in posteriori verò:* cùm autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, spiritum *(vel potiùs* spiritus) veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. *Et sanè quid aliud vel Pater, vel Filius, ad dationem illam pertinens facere poterat, quàm ut spiritum sanctum discipulis eo fine mitteret, ut in illis perpetuò maneret, & divina illa, quæ in illis postmodum apparuerunt, effecta produceret? Atqui missio illa, &, qui eam consequitur, spiritus sancti adventus, non primò effectis spiritus sancti, huic autem tantùm consequenter, convenit; quod fieret, si non nisi per metalepsin ei tribueretur; sed cõtrà. Vnde adversarii ex illa missione spiritus sãcti personam probare solent; quod facere nõ possent, si eam primò ac per se donis spiritus sancti competere judicarent. quandoquidem hujusmodi missio, cùm personæ neutiquam sit propria, eam etiam probare non potest. Quòd si ergo missio illa spiritui sancto primò ac per se competit, non ejus effectis; eadem & dationis erit ratio, quam in*

 missione

Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

missione illa consistere vidimus. Nascitur autem *hinc & altera ejusdem rei ratio. Etenim quod spiritus sanctus docere debuerit discipulos omnia, & dicta Christi omnia in memoriam illis revocare, ponitur tanquam missionis spiritus sancti, ac porrò etiam dationis illius consequens, cap: 14. 26. At si eatenus tantùm daretur spiritus sanctus, quatenus dona ejus dantur; ea res in ipsa datione spiritus sancti contineretur, non verò illius consequens foret. Impertitio enim illa scientiæ rerum divinarum, vel inprimis pertinet ad effectionem donorum, a spiritu sancto in Apostolos profectorum.*

Satis hic locus monere poterat adversarios, ne auderent negare, spiritum sanctum propriè sic dictum unà cum suis effectis nobis dari. Sed non desunt & alii, qui idem præstent. Animadversus enim fuit a cæteris adversariis, qui istiusmodi responsione propterea non utuntur, locus Pauli Rom. 5. 5. ubi ait: charitatem Dei *(h. e. charitatis divinæ sensum)* diffusam esse in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus sit nobis. *Vbi quidem de eo spiritu, qui charitatis divinæ sensum in cordibus nostris diffundat, & sic spiritualis doni auctor sit, dicitur, eum esse nobis datum. Cui loco potest addi ille ejusdem Epist: cap: 8. 15, ubi ait Apostolus:* accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo *(h. e. per quem, seu cujus vi atque impulsu)* clamamus Abba (Pater.) I-

ter.) Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filii Dei. *de quo & in Epistola ad Gal: 4. 6. ait:* misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra clamantem Abba, (Pater.) *Sic & 2.Tim: 1. 7. dicitur.* Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris: sed virtutis (*seu* potentiæ,) & dilectionis & sobrietatis, (*vel* prudentiæ.) *Quid enim id aliud est, quàm non dedisse nobis Deum spiritum ejusmodi, qui timorem atque ignaviam in nobis efficiat, sed talem, qui robur ac fortitudinem, qui charitatem, ac prudentiam, aut sobrietatem, nobis ingeneret? Neminem autem hucusque audire ac legere memini, qui spiritum divinum horum donorum efficientem caußam spiritum sanctum propriè dictum eße negare auderet. Neque verò in his locis metalepsis ab aliis excogitata locum habet Etenim èffecta quoque spiritus sancti in iisdem locis commemorantur, tanquam res quædam a spiritu sancto dato diversæ, atque adeò tanquam effecta rei datæ. At si per metalepsin illam spiritus sanctus datus diceretur, nempe ratione effectuum, effectus illi in re data continerentur, nec tanquam ab ea distincti commemorarentur. Et hæc quidem ex sacris literis, adversùs metonymiam & metalepsin in his loquendi modis excogitatam, dicta sunto.*

8. Arg. Spiritus sanctus hominibus donatus.

Quod ad adversariorum hypotheses attinet; quamquam illis jam aliqua ex parte usi sumus; illud ta-

8. Arg. Spirit⁹ ſan-ct⁹ homini-b⁹ donatur.

lud tamen adhuc addendum eſt, quòd iſtiusmodi ad argumentum noſtrum reſponſione vehementer ipſorum convellitur ratio, quam ad ſpiritus ſancti immenſitatem, ac ſupremam porrò Deitatem probandam afferre ſolent; nempe quòd ſpiritus ſanctus in fidelibus per totum orbem diſperſis habitet. Duplici enim ratione hoc argumentum labefactant, primùm, quia, ſi ipſe ſpiritus ſanctus propriè ſic dictus non datur fidelibus, ſed ejus tantùm effectus; probari non poterit, ipſum ſpiritum ſanctum, ejúsve eſſentiam, in ſingulis fidelibus reipſa eſſe, id quod ad rationem ipſorum concludendam eſt neceſſarium. deinde quia nec ejusmodi immenſitas, qualem illi intelligunt, inde probari poterit, niſi ſimul effectum etiam ſpiritus ſancti, vel ſaltem omnia ejus effecta, per fidelium pectora toto terrarum orbe diſperſa, inter ſe juncta, immenſa eſſe, & Deum ſummum conſtituere velint. Non poſſunt ergo adverſarii negare, ipſum ſpiritum ſanctum, propriè nimirum ſic dictum, fidelibus a Deo dari. quin ſimul & ſacrarum literarum teſtimonia, & ſuas ipſorum aſſertiones tollant.

Sed nunc laxemus aliquantùm hæc vincula, quibus eos conſtrictos teneri docuimus, & largiamur iis ita poſtulantibus, non ſpiritum ſanctum propriè dictum dari fidelibus, ſed illius tantùm effectum. Non elabentur tamen. Nihilominus enim hinc oſtendemus, ſpiritum ſanctum Deum ſummum non eſſe. Nam primùm ſi ſpiritus ſanctus

8. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

Deus summus eßet, ne per metonymiam quidem aut metalepsin de eo diceretur, eum ab altero hominibus dari, aut donari, aut homines eum accipere. Quis enim hujusmodi loquendi rationem, tanquam absurdam ac Deo supremo indignam non respuat? Magis sobriè de Deo summo loquuntur sacræ literæ, quàm ut in ejus nominibus hujusmodi tropos fingant. Quòd si tamen quispiam contendat, non eße hujusmodi locutionem Deo indignam aut absurdam; exemplum similis loqvutionis, sive in Dei summi, sive in Patris nomine, aut alio, quod tantundem valeat, ostendat. Deinde, si ita se res haberet, non intelligeretur, certum illud donum, seu mavis donorum genus dari, quod omnes tamen dari intelligunt, cùm spiritus sanctus dari dicitur. Etenim Dei summi dona atque effecta latißimè patent. Quicquid enim est boni, id ab eo proficiscitur. Itaque si Deum summum dari audires, quia nimirum dona ejus dentur; vel omnia bona simul dari intelligeres, vel, si certum tantummodo donorum genus dari intelligeres, id dari crederes, quod omnium est excellentißimum, sive solum, sive cum aliis conjunctum. Idem ergo cogitandum eßet de spiritu sancto, si is Deus summus eßet, & non nisi ratione donorum atque effectuum dari diceretur. Atqui nec omnia bona dari intelliguntur, cùm spiritum sanctum dari audimus; nec id, quod omnium maximum est, nempe vita immortalis, aut perfecta justificatio: sed statim

Spirit⁹ sanct⁹ homini-b⁹ donatur.

sed statim mens nostra fertur ad divinum afflatum seu inspirationem, vel ejus in hominibus effecta; nempe quia spiritus divinus propriè sic dictus, afflatus divinus est, seu vis a Deo in homines manans, eorum pectoribus cœlitus inspirata. Hæc, in-*quam, caussa vera est, cur mens nostra, spiritum sanctum dari audiens, ad certum illud doni, aut donorũ genus feratur. Sed excipient adversarii, aliam hac in parte esse rationem nominis* Dei, aut *Patris, aut etiam Filii; aliam nominis spiritus sancti, utut is Deus sit summus. Etenim ita disputant, ut suprà quoque indicavimus: etiamsi omnia opera ad extrà toti Trinitati sint communia, Patri tamen peculiari quadam ratione tribui creationem, Filio redemtionem, spiritui sancto sanctificationem. Iam verò, inquient, illud doni seu donorum genus, quod intelligimus, simul ac spiritum sanctum dari audimus, ad sanctificationem pertinere. Ideo non Dei nomine, tribus personis communi, non Patris, non Filii, sed spiritus sancti nomine designari. Vides, per quas ambages mens ab adversariis eò deducatur, quò illa rectà statim fertur? Estne verò credibile, illos sive Iudæos, sive Ethnicos, qui de spiritu sancto hominibus dando, sive a Christo, sive ab aliis divinis viris primùm audierunt, vel ista jam scivisse, vel iis ignoratis non intellexisse, quid spiritus sancti nomine significaretur, & tum sibi, tum aliis promitteretur? Num auditores illi Iohannis Baptistæ aut Petri,*

quos su-

8. Arg. Spiritus S. hominibus donatur.

quos suprà memoravimus, adeò rerum istarum ignari fuerint, ut cogitarent primùm, cùm de spiritu sancto in se effundendo audirent, sibi datum iri aliquem effectum, non primæ aut secundæ divinitatis personæ peculiarem, sed tertiæ, cujus proprium sit sanctificare. effectum igitur illum ad sanctificationem pertinere, ac porrò afflatum divinū esse? An nō longè pronius illis fuit cogitare id, quod vox ipsa indicabat, afflatum sibi divinum, aut ejus effecta promitti? Sed deinde, unde constat adversariis, ita tres divinitatis personas inter se munera ista tria partitas? Num illarum fortè concilio interfuerunt, ut tam audacter ista affirment? Dicent, ex sacris literis ea de re sibi constare, utpote quæ Patri creationem inprimis adscribant, redemtionem Filio, sanctificationem spiritui sancto. De creatione & redemtione non est nunc disputandi locus. Illud tamen obiter dici potest, creationem, seu primam illam rerum omnium productionem Patri, non inprimis tantùm, sed soli adscribi; cùm solus illius fuerit auctor. Redemtionem adscribi Filio, nec soli simpliciter, nec tanquam primo auctori; sed tanquam caußæ mediæ præcipuæ, quæ Patris nomine ac jußu totum redemtionis ac salutis nostræ opus peregerit, atque adhuc peragat. Quod ad sanctificationem attinet; nec crebriùs ea adscribitur spiritui sancto, quàm Patri aut Filio, præsertim apertè; nec tanquam personæ alicui tribuitur, sed tanquam rei, per quam

Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

per quam sanctificatio peragatur. Patet id primùm ex eo, quòd cùm de Patre expreßè legatur, eum sanctificare, uti & de Christo; de spiritu sancto nuspiam, quod sciam, dicatur, eum sanctificare; sed tantùm, in eo, seu per eum, homines sanctificari; aut simili aliqua ratione, quæ personarum non sit propria, sanctificatio ei adscribatur. De Patre habes loca aperta Ioh: 10. 36: 17. 17. quibus adde 1. Theß. 5. 23, ubi facilè apparet, de Patre sermonem eße: siquidem hunc solum nomine Dei *subjectivè posito, præsertim cùm a Christo distingvitur, intelligunt sacræ literæ. nec facilè crediderim, adversarios eum locum de spiritu sancto solo accepturos. In veteri etiam testamento occurrunt loca complura, in quibus Deus aßerit, se eum eße, qui populum Israëliticum sanctificet: quæ vel de Patre solo, ut nos censemus, loqvuntur, vel saltem etiam de Patre, non de spiritu sancto solo. De Christo testimonia habes Eph. 5. 26: Heb. 2. 11: 13, 12. Prætereo enim illa loca, in quibus alio quodam modo, vel Patri, vel Filio sanctificatio adscribitur. At si spiritus sanctus divina persona eßet, Patri per omnia æqualis, eiq́; præcipua quadam ratione sanctificandi actio conveniret; quî fieri poßet, ut de eo ne semel quidem diceretur, eum sanctificare; de Patre autem & Filio id apertè diceretur? Poßet quidem spiritui sancto directè sanctificandi actio tribui, etiamsi persona non sit: cum videamus multis aliis rebus*

ac inpri-

ac inprimis qualitatibus quas activas vocant, actiones directè in ſac: literis tribui; & ipſum quoque ſanctificandi actum. Sed id fieri non poteſt, ut ſpiritus ſanctus perſona ſit, & ei peculiari ratione præ Patre & Filio ſanctificandi actus competat, nec tamen ei directè uſpiam tribuatur. Attigimus ſuprà & alias rationes, aliud agentes. Etenim in argumento proximè præcedenti oſtendimus, ex iſta adverſariorum hypotheſi ſeqvuturum, ſpiritum ſanctum Chriſti eſſe Patrem, magis quàm Deus, qui Pater illius ubique dicitur. Vidimus etiam ſuprà, in Epiſtola D. Iudæ Patri ſanctificationem peculiariter adſcribi, Chriſto noſtri conſervationem, ſpiritu ſancto ne commemorato quidem. Ita enim Græcus habet textus: Iudas Ieſu Chriſti ſervus, frater autem Iacobi, in Deo Patre ſanctificatis, & Ieſu Chriſto conſervatis, vocatis, *ſeu, ut recentiores nonnulli interpretes, perſpicuitati ſententiæ aliquomodo ſtudentes verterunt*, vocatis, a Deo Patre (*vel* per Deum Patrem) ſanctificatis, & Ieſu Chriſto ſervatis. *Eſtne credibile, ſi ſpiritus ſanctus divina perſona eſſet, cui ſanctificandi actio aliqua ratione magis, quàm Patri & Filio, conveniret, Patri hanc actionem, omiſſa penitus ſpiritus ſancti mentione, tanquam propriam fuiſſe attributam? Vidimus etiam a Paulo aſſeri, omnia ad ſalutem noſtram quoquo modo pertinentia, ex Deo Patre eſſe, tanquam cauſſâ primâ; omnia itidem per Filium, tan-*

8. Arg. Spirit⁹ ſanct⁹ homini-b⁹ donatur. Matth. 23, 17, 19. Heb. 9. 13.

h. ſect: c. 2.

1 Cor: 8. 6.

 um, tan-

Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

um, tanquam caußam mediam; nulla mentione facta spiritus sancti. At si spiritus sanctus persona divina eßet, cui tam insignis actio, ad salutem nostram tantoperè pertinens, eximiâ quâdam præ duabus illis personis ratione competeret; non modò omitti illius mentio non potuißet, sed nec rectè affirmari, omnia esse ex Patre, *aut,* omnia esse per Christum. *Siquidem persona illa spiritus sancti, vel ut prima supremaq; caußa, in re tanta aliquid haberet præ Patre, vel ut media, præ Filio: cùm tamen Patri, tanquam primæ caußæ, Filio autem tanquam mediæ, proximum tamen a prima locum tenenti, non aliqua, sed* omnia *in solidum tribuantur. Denique non fert vulgaris de Trinitate sententia istiusmodi actionum ac munerum partitionem. Etenim si unus idemq; numero personis illis est intellectus, voluntas, potentia, nec quicquam istorum uni magis, quàm cæteris inest; neceße est, & unam numero omnium illarum eße operationem, ut etiam fatentur adversarii, nec unam personam magis quippiam agere, quàm alteram. Ista enim actionū diversitas aut inæqualitas, non nisi inde oriri poßet, quàm quòd una persona de hac re, altera de illa, tertia de alia, vel magis cogitaret, vel eam magis exercere vellet, vel denique magis præstare poßet. At istiusmodi discrimen in illa unitate statui non poteßt. quia cùm personæ illæ eodem planè intellectu, non alio atque alio cogitent, similiter & voluntate*

luntate velint, & potentiâ eâdem numero exteriùs operentur: tantum cogitat, vult, & operatur una, quantum altera; non una magis, quàm altera. Patet ergò, ſanctificationem, & quicquid ad eam pertinet, nullo modo magis competiturum ſpiritui ſancto, quàm Patri & Filio, ſi is unus eßet cum utroque Deus,

8. Arg. Spirit⁹ ſanct⁹ homini-b⁹ donatur.

Atque hinc tertia emergit ratio, quâ demonſtratur, ne per metonymiam quidem de ſpiritu ſancto dici poße, eum dari, aut ab hominibus accipi, ſi is Deus ille unus cum Patre & Filio ſtatuatur. Sequetur enim, non magis ſpiritum ſanctum, quàm Patrem & Filium nobis dari, atque a nobis accipi. Siquidem illa dona atque effecta, quorum reſpectu ſpiritus ſanctus dari diceretur, non magis a ſpiritu ſancto, quàm a Patre & Filio proficiſcerentur; nec alia ratione ab his, aliâ ab illo, ſed eâdem prorſus. At quis unquam fando audivit, quis legit, Patrem cuipiam dari, aut, ut nobis detur, peti, cùm ſpiritus ſancti dona petuntur? quis Filium ſibi dari hodiè poſtulat, eadem illa effecta petiturus? Quis illum ferat, qui Chriſtum roget, ut ſibi det Patrem; aut ſpiritus ſancti perſonam oret, ut Patrem & Filium, & ſe quoque ipſum nobis largiatur? Atqui ſi vim ſententiæ adverſariorum ſpectes, ad eum modum orare optimo jure licebit. Et certè fideles, cùm dona ſpiritualia petunt, non id ſpectant, ut ea dentur, quæ a tertia divinitatis perſona nominatim proficiſcantur,

 quaſi illis

Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

quasi illis perinde non sit, sive a Patre ipso, sive a Filio eadem immediatè proficiscantur. Quid enim illi tunc aliud quærunt, quàm ut divina virtute imbuti, aut uberiore mysteriorum divinorum cognitione, aut cœlesti quodam gaudio, aut singulari pietatis ardore, aut aliis cœlestibus donis compleantur? quæ omnia tam a Patre & Filio immediatè proficisci posse, quàm ab illa, quæ ponitur, spiritus sancti persona, facilè omnes intelligunt. Quare, si spiritus sanctus Deus summus est; nulla est caussa, cur ea dona magis spiritus sanctus, quàm Pater aut Filius appellentur; aut cùm ea a Deo petuntur, ac dantur, magis spiritus sanctus, quàm Pater & Filius, peti ac dari dicatur.

Denique si spiritus sanctus Deus summus esset, non ab alia persona daretur, aut peti juberetur; sed ab ipsomet potiùs, tanquam primo simul ac proprio fonte, dona illa peti, saltem alicubi juberentur. At id nuspiam fit. Duplex quodammodo in hoc uno argumento latet ratio; altera, quòd ab ipso nuspiam peti jubeantur dona ab eo manantia, uti nec quicquam aliud: qua de re suprà nonnihil dictum est; ut non sit necesse hîc immorari. Altera, quòd ab alio, nempe Patre, peti spiritus sanctus jubeatur, & dari dicatur. Ex hoc enim sequitur, spiritum sanctum non posse non distribuere dona sua, cùm Pater ita vult; nec contrà distribuere, cùm Pater non vult. Si enim pos-

cap 2. hujus sect.

8. Arg. Spirit⁹ ſanct⁹ hominib⁹ donatur.

ſet ea diſtribuere, Patre etiam nolente, aut eo licèt volente, non diſtribuere; ſatius eßet, ipſum ſpiritum ſanctum rogare, ut ea nobis largiretur, quàm Patrem. præterquam quòd inde ſeqvuturum eßet, Patrem non eße ſummum illum Deum; ut qui non omnia dona abſolutè in ſua poteſtate habeat, &, utut quædam munera largiri hominibus velit, non poßit tamen, niſi ex alieno conſenſu. Iam verò ſi ſpiritus ſanctus non poteſt non diſtribuere dona ſua, cùm Pater vult; nec diſtribuere, cùm Pater non vult; & ſic neceßariò ad alienum ſe componit arbitrium; Deus ſummus non eſt. Deus enim ſummus ſui prorſus eſt arbitrii, ſui juris; nec ad alienum ſe arbitrium unquam componit, præſertim neceßariò. In aliena enim foret poteſtate, & ſic ſuperiorem alium agnoſceret, quo ipſo Deus ſupremus eße deſineret. Quòd ſi dicas, non poße quidem ſpiritum ſanctum aliter agere, quàm Pater velit; ſed id non eam ob caußam fieri, quòd in Patris ſit poteſtate, ſed quia ejusdem numero ſit cum eo eßentiæ ac voluntatis, ita ut ne poßit quidem aliter vel velle, vel agere, quàm Pater velit, aut agat; vide, in quas te difficultates, in quos laqueos conjicias. Si enim ob iſtam unitatem neceßariò idem volunt atque agunt Pater & ſpiritus ſanctus; ut ſanè aliter fieri non poßet, ſi unius forent eßentiæ; cùm Pater voluit mittere, atq; adeò miſit ſpiritum ſanctum, ſpiritus ſanctus etiam ſeipſum voluit mittere, ac porrò reipſa miſit.

 & con-

8. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

& contrà, cùm spiritus sanctus mitti voluit, Pater quoque ipse mitti voluit; cùm in forma corporea super Christum descendere voluit, ac porrò descendit spiritus sanctus, voluit & ipse Pater in eadem descendere, ac porrò descendit. Et quis tandem *absurdorum finis? Sed in eas salebras, imò præcipitia se conjicere neceße est, qui a plana ac simplici veritate, tam clarè in sacris literis expreßâ, ultrò deflectunt. quod ii faciunt, qui non ipsum spiritum sanctum, sed ejus tantùm effectum nobis dari contendunt. Nos rectum illud iter sequentes, postquam ostendimus, ex eo, quòd spiritus sanctus hominibus detur, consequi, eum non eße Deum summum; nunc etiam ostendemus, eum personam non eße.*

Id autem hinc facilè patet, quòd nulla persona eodem tempore pluribus, nedum infinitis, ita dari possit, ut in singulis reipsa sit atque habitet. At hoc modo spiritum sanctum fidelibus per totum orbem dispersis dari jam vidimus. Non posse autem personam illo, quo dictum est, modo dari, inde patet, quòd persona illa vel infinita est, vel finita. Si infinita est, nil est necesse eam hominibus dari, ut in illis existat atque habitet; imò ne potest quidem dari; siquidem semper in illis fuit, & ob infinitatem suam non potuit non esse; ut alias difficultates

nunc o-

 8. Arg.

nunc omittam. Si finita est; ut taceam, eam ab adversariis pro Deo summo agnosci minimè posse; non potest ea pluribus, atque adeò innumeris hominibus simul ita dari, ut in singulis reipsa existat. Aliàs eam discerpi in partes oporteret; quod ipsum personam illam perimeret.

Spiritus sanctus hominibus donatur.

Facile jam est animadvertere, nullam vim habere illam adversariorum instantiam a Christi datione petitam. Ajunt enim, etiam Christum nobis datum, Esa. 9. 6. Addunt nonnulli & illud Pauli Rom. 8. 32: Deum nobis omnia cum Christo danaturum. *Atqui Christum & personam esse, inquiunt, & summum praeterea Deum. Deum summum non esse, nos jam antea docuimus; & vel ex iis ipsis locis, qui adducuntur, evinci potest. Deus enim summus nec parvulus est, nec nascitur, nec est* Dei *filius; non potest ille pro nobis tradi, ne a seipso quidem, nedum ab alio; non ejusmodi est, ut vel parci ei possit, vel non parci. Sed praeterea, ut id agamus, quod hujus loci est proprium; cùm ab Esaia dicitur, filium nobis esse datum, non significatur, eum ita datum, ut reipsa in nobis sit, aut a nobis aliqua ratione possideatur quo sensu spiritus sanctus nobis dari dicitur; sed eum esse datum in nostram utilitatem, seu summo nostro bono ac commodo. quod facilè apparet ex praecedenti commate, ubi eodem sensu dicitur parvulus esse* nobis na-

Spirit. sanct. hominib. donatur

bis natus. *Neque enim Christus* nobis natus *dicitur, ut in nobis existat, aut a nobis possideatur, sed ut nostræ utilitati per eum consulatur. Dativus nimirum personæ sæpe finem* cui, *ut loqvuntur, non poßeßorem significat, ut a viris doctis est animadversum. Atque hinc illa appellatio finis* cui *nata est. Quòd si quis dicat, etiamsi ex isto* Esaiæ *loco evinci nequeat, ita Christum nobis datum, ut in nobis habitet; id tamen aliunde constare. Apostolum enim Ephesiis optare, ut habitet Christus per fidem in ipsorum cordibus : animadvertendum est primùm, non vi dationis illius, de qua apud* Esaiam *sermo est, tanquam causæ proximæ, Christum habitare in cordibus fidelium: quemadmodum spiritus sanctus, simul ac fidelibus datur, in iis habitat. siquidem datio ista Christi contigit hominibus, etiam nondum credentibus, &, simul ac natus fuit, perfecta fuit. at Christus in cordibus hominum non habitat nisi per fidem, ut ipse locus ostendit. Deinde & illud animadvertendum est, Christum istic metonymicè sumi pro religione aut doctrina ab eo tradita, ut fit etiam infrà in eadem Epistola cap. 4. 20, 21. sic & Moses pro Lege per eum tradita sumitur, Act: 15. 21: 2. Cor: 3. 15. Sensus ergo verborum Apostoli est: Det vobis Deus, ut constanter in cordibus vestris credatis atque adhærescatis doctrinæ Christi, eáque sit animis vestris per fidem penitus infixa. Et etiamsi tandem de persona Christi sermo eßet; non*

Eph. 3. 17.

sequere-

8. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ homini-b⁹ donatur.

sequeretur tamen, Paulum optare, ut is reipsa ac propriè in fidelium cordibus habitet, sed ut gratiâ, ope, ac spiritu suo id faciat. quod satis indicat & votum Apostoli, & modus seu caussa media illius habitationis ab eo expressa, nempe per fidem. *Nam si essentiâ suâ Christus in iis habitaret, in omnibus prorsus hominibus, sive credentibus, sive non credentibus, habitaret. Id enim fieret ob immensitatem ejus naturalem, quæ nullo prorsus loco excluderetur, qualiscunque tandem sit; nec in ea re vel fidei, vel incredulitatis posset haberi ratio. Necessarium enim est, ut quod essentiâ immensum est, omnia loca, omniaq́ omnium pectora compleat. Nihil ergo vel ille Esaiæ, vel hic ad Ephesios locus ad rem facit. Locus verò ille Epistolæ ad Rom. ne id quidem dicit, quod ille Esaiæ. Nam* omnia nobis cum Christo donatum iri, *ita interpretari possumus, & rectiùs quidem, Deum nobis omnia, (nempe quæ nobis promisit) perinde ut Christo, donaturum, seu, ut suprà eodem cap: dixerat Apostolus, nos Christi cohæredes fore, & cum ipso conglorificandos esse, v. 17. Conformes enim debemus fieri imagini Filii Dei, ut sit ipse primogenitus inter multos fratres, v. 29. ad quem versiculum oculum hîc intendere videtur Apostolus. Neminem autem offendere debet loquendi ratio, quasi* cum ipso *non possit significare,* perinde ut ipsi. *siquidem jam vidimus, nos conglorificandos esse, nempe cum Christo, hoc est, ita ut*

Spirit' sancti' hominib' donatur. *Christus glorificatus fuit. Sic in eadem Epistola* a *dicitur*, nos cum ipso consepultos, *h. e. perinde ut ille, sepultos; &* veterem nostrum hominem cum ipso crucifixum esse; nos cum illo mortuos; cum ipso, *h e. non secùs ac ipse:* victuros. *vide etiam 2. Tim: 2. 11, 12.*

a Rom. 6. 4, 6, 8.

Appendix argumenti præcedentis, in qua urgentur loca, in quibus spiritus sanctus arrhabo appellatur, eóque homines dicuntur obsignari, itémque eo perfundi, baptizari, potionari.

Testimoniis de datione & acceptione spiritus S. loquentibus, adjungamus alia, quæ licèt per se quoque adversus sententiam de spiritu sancto vulgarem urgeri poßent; tamen quia non multùm sunt prioribus dissimilia, ideo ea prioris argumenti mantißam eße volumus. Primùm autem huc pertinent ea scripturæ testimonia, in quibus spiritus sanctus pignus, vel potiùs, ut Græcus habet textus, arrhabo, sive simpliciter, sive hæreditatis nostræ dicitur. Est autem arrhabo pars rei promissæ in antecessum data, quæ de reliquo etiam eum, cui quippiam promissum est, certum reddat. Itaque quia Deus hæreditatem promissam nondum reipsa nobis exhibet, spiritum sanctum

2. Cor. 1. 22. & 5. 5. & Eph. 1. 14

8. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

ctum velut in antecessum nobis dat, qui de futura hæreditate, donec in eam nos reipsa mittat, certos nos ac securos reddat. Hinc autem satis apparet, spiritum sanctum non esse Deum summum. Hic enim promissor ipse est, non arrha aut pignus rei promissæ. Quis seipsum oppignorat, aut arrhæ loco dat? aut quo pacto Deus ab homine arrhæ pignorisve loco accipi potest? Arrha enim possidetur aliquo modo ab eo, cui datur. Quo autem pacto Deus summus possideri ab homine potest? Præterea an credibile est, Deum nobis jam nunc plus dedisse, quàm se olim daturum promiserit? Id sanè nec arrhæ ratio fert, nec illud patitur, quòd omnium confessione olim longè feliciores ac dignitate præstantiores, imò tunc demum verè felices ac gloriosi evademus. At plus nobis nunc dedisset, si spiritus sanctus Deus summus esset, quam est ipsa hæreditas nobis promissa. Quis enim hæreditatem nostram, licèt tempore infinitam, cum Deo comparare audeat?

Admonent autem nos loca citata etiam alterius loquendi modi de spiritu sancto usurpati, qui docet, eum personam divinam non esse. Est autem ille, quòd spiritu sancto credentes dicantur obsignati. Sic enim apertè

8. Arg. Spirit' sanct' hominib' donatur.

pertè scribitur Eph. 1. 13. cui similis est locus cap: 4. 30. Quamquam enim in posteriori loco dicitur, Ephesios esse obsignatos *in spiritu sancto*, quod nõnulli interpretantur, *per spiritum sanctũ*: docebimus tamen paulò inferiùs, etiam aliis locis, & quidem ubi de spiritu sancto sermo est, particulam *in* redundare ex Hebraismo: idque hoc loco fieri satis apparet, tum ex collatione verborum cap: 1. 13. ubi particula illa omittitur, tum ex re ipsa. Neque enim hîc ostendere voluit Apostolus, quis obsignârit, sed quàm præstanti signo fuerimus notati, & a Deo veluti communiti, quod intuentes, de futura nostra redemtione dubitare minimè possimus; & porrò, quantum nobis datum sit, considerantes, diligenter caveamus, ne tanto nos bono, sermonum forte vanitate, privemus, & characterem notamque nobis a Deo impressam deleamus atque obliteremus. Id verò non expressisset Apostolus, si tantùm dixisset, nos per spiritum sanctum esse obsignatos; nisi fortè quis hujusmodi verba sumere velit in eam sententiam, in quam nos ea dicta esse volumus; nempe ut intelligatur, nos ipso divino spiritu fuisse obsignatos, seu spiritum sanctum esse instar signi, notæ, ac characteris nobis impressi,

quo nos

quo nos Deus, tanquam peculium ſuum, notârit, nos ſacros & inviolabiles, & ab omni interitûs periculo, modò officium noſtrum faciamus, tutos reddiderit. Idem indicavit Apoſtolus 2. Cor. 1. 22. præſertim ſi quis eum locum conferat cum duobus iſtis, quos ex Epiſtola ad Eph. citavimus, & maximè cum priori. Nam & res utrobique eadem explicatur, nec verba multùm diſcrepant. Etenim illic quidem, cùm dixiſſet Apoſtolus v. 21. *qui autem confirmat nos vobiscum in Chriſto* (Græcè *in Chriſtum,*) *& qui unxit nos, Deus* (ſcil: *eſt:*) addit v. 22: *qui &* (vel *etiam*) *ſignavit nos, & dedit pignus* (Gr. *arrhabonem*) *ſpiritûs in cordibus noſtris.* Hic verò ait: *In quo*(h. e. per quem, ſc. Chriſtum) *& credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto,* (h. e. ſpiritu ſancto promiſſo) *qui eſt pignus* (vel *arrhabo*) *hæreditatis noſtræ, in diem redemtionis,* &c. poſterius nimirum ad explicationem prioris additur, & quod arrha hæreditatis noſtræ eſt, idem etiam eſt ſigillum, quo ſumus notati. Hinc autem iterùm apparet, nec Deum ſummum, nec perſonam eſſe ſpiritum ſanctum. Neque enim perſonâ quippiam obſignatur, ſed re aliqua: nec quicquam eſt abſurdius, quàm dicere, Deum ſummum, cujus nos peculium ſumus, & qui nos ob-

8. Arg. Spirit⁹ ſanct⁹ hominib⁹ donatur.

Spirit⁹ sancti⁹ homini-
b⁹ donatur.
nos obsignavit in diem redemtionis, ipsum esse sigillum, quo nos obsignemur.

Ex his etiam illud apparet, frustra esse adversarios, qui ex verbis Eph. 4. 30. personam spiritus sancti exsculpere conantur, quia a nobis contristari ac molestiâ affici dicatur. quasi verò & similia charitati non tribuantur, quæ dicitur gaude-
1. Cor. 13. 6. re veritate, *& contrà,* non gaudere *(quod perinde est ac tristari)* injustitiâ; *& non sit faciliùs prosopopœiam hîc invenire, quàm ostendere, personæ alicui, & ipsi quidem Deo summo, convenire, ut sit sigillum hominibus impreßum. Certè*
Rom. 8. 26. *qui alibi spiritui sancto gemitus impropriè tribui volentes nolentes agnoscere coguntur; nullam caußam habent, cur, figuratè eidem contristationem adscribi nolint; præsertim cùm nec ipsi contristationem ei propriè adscribere poßint. siquidem ea in Deum propriè non cadit.*

Defensio. *Quòd si dicant, etiam illud de spiritu sancto impropriè ac per metaphoram dici, quòd eo obsignemur: respondemus, etiamsi res metaphorico illo loquendi modo expreßa, propriis verbis concipiatur, nihilominus tamen eandem argumenti nostri vim futuram eße. Significatur enim, ut dictum est, spiritum sanctum rem quandam eße a Deo nobis datam, quâ de futura nostra redemtione ac felicitate nobis promißa certi reddamur. Deinde etiamsi metaphorica sit illa loquendi ratio non*

8. Arg. Spirit⁹ san. &⁹ hominib⁹ donatur.

tio, non tamen ejusmodi est, ut personæ sit accommodata. Neque enim quævis metaphora cuivis rei accommodata est. Proferatur vel unus aliquis sive ex profano, sive ex sacro scriptore locus, ubi quis personâ aliquâ dicatur obsignari. Quare, si spiritus sanctus persona esset, ejusmodi usus esset Paulus metaphorâ, quæ personæ esset accommodata, & non minùs rem, de qua hic agebatur, expressisset, quàm vox obsignationis. Dixisset nimirum, spiritum sanctum esse sponsorem, aut vadem, aut obsidem, vel arrhabonis, aut pignoris nomine fuisset contentus, quod posterius interdum per metaphoram personis accommodatur. At personam aliquam, quæ alicui data, eum de salute atque incolumitate certum reddat, signo comparari, ei personæ, cui cavetur, impresso, seu eâ quempiam obsignatum dici, id prorsus inauditum est. Neque verò in locis adductis quicquam præcedit, quod ad tam audax, imò absurdum metaphoræ genus, potiùs quàm ad aliud, instituto æquè, personæ autem magis accommodatum, occasionem Apostolo dederit. Inusitatæ autem metaphoræ ac figuræ, a viris cordatis ac gravibus usurpari non solent, nisi occasio peculiaris eos invitet, atque eò ducat; nedum ut præter omnem necessitatem ita absurdè loquantur. Idem dictum volumus etiam iis, qui per metonymiam aut metalepsin hæc de spiritu sancto pronunciari asserunt, nempe ratione donorum ab eo profectorum. Sunt enim & metalepses aliæ

personis

8. Arg. Spiritus S. hominibus donatur.

personis aliqua ratione accommodatæ, vel saltem usu magis receptæ. Inusitatæ autem viris cordatis affingendæ non sunt, nisi eos certa quadam occasione ad eas deductos esse appareat. Quamquam iidem adversarii etiam metaphoram excusare tenentur, quæ nihilominus cum metalepsi concurreret.

Tertio loco commemorari merentur illi scripturæ sacræ loci, in quibus *spiritus sanctus in homines effundi* dicitur, quales sunt isti: Esa. 44. 3. Ioel. 2. 28, 29. (qui locus citatur a Petro Act: 2. 18, 19.) Zach: 12. 10: Tit: 3. 6. quibus & illi sunt adjungendi, in quibus homines dicuntur *in eo*, seu *eo baptizari*, ejúsque baptismus aquæ baptismo a Iohanne usurpato opponitur, ut fit Matth: 3. 11. & locis apud cæteros Evangelistas ei respondentibus, itemque Ioh: 1. 33: Act: 1. 5: 11. 16: adde 1. Cor. 12. 13, licet ibi *in uno spiritu baptizari*, a quibusdam acceptum sit, pro, per unum spiritum baptizari, quo nimirum pacto dicere possemus, nos per Christum baptizari, per quem Deus spiritum sanctum in nos ubertim effudit, Tit. 2. 6. cùm tamen aliàs, ubicunque phrasis illa, *in spiritu baptizari*, extat, omnibus fatentibus, nil aliud significet, quàm *spiritu baptizari*, redundante apud Græcos particula *in*, quæ ex Hebraismo manavit. Quia

vit. Quia enim id, quod Græci simplici dativo, Latini ablativo efferunt, Hebræi sine particula præfixa, quæ ferè est *Be*, h. e. *in*, efferre non possunt; ideo ea a scriptoribus Græcis hebraizantibus sæpe retinetur, & dativo, qui solus eam vim habere poterat, præfigitur. Ita autem verba illa *in spiritu sancto* alibi intelligenda esse, facilè apparet ex membro opposito. Nam in plærisque locis, in quibus dicitur, Iohannem aquâ baptizasse, Græcè est *in aqua*; in loco tantùm Luc. 3 16 Act: 11. 16. omittitur particula *in*, & simpliciter ac sine Hebraismo dicitur, *aquâ* eum baptizâsse. Quare idem de loco 1. Cor: 12. statuendum est; præsertim cùm ex re ipsa satis pateat, Apostolum unitatem fidelium ex eo demonstrare velle, quòd omnes eodem spiritu sint imbuti ac repleti. quod ut tantò significantiùs exprimeret, etiam potationis facit mentionem. quia enim liquoris tum quispiam plenè fit particeps, cùm eo & tingitur exteriùs, sive immergitur, & eo potatur, seu mavis, potionatur, ut interiùs etiam eo repleatur: ideo Paulus, ut significaret, Christianos usquequaque repletos fuisse spiritu sancto, eos ita potionatos fuisse ait, ut unum spiritum haurirent, eoque penitus imbuerentur. quod convenit cum

8. Arg. Spirit⁹ sanct⁹ hominib⁹ donatur.

8. Arg. Spiritus S. hominibus donatur.

nit cum illo Christi, qui homines ad tam præstantis doni participationem apud Iohannem invitans, ita ait: *si quis sitit, veniat ad me, & bibat*, intellige de illa *aqua vivente*, quem spiritum sanctum esse ex sequentibus constat. Addantur his illa quoque loca, in quibus spiritu sancto, vel Christus ipse unctus esse dicitur, vel alii uncti esse significantur. Ex his enim omnibus intelligitur, spiritum sanctum personam non esse, nedum ut ipse Deus supremus sit. Quis dixerit, personam aliquam, nedum Deum summum, in homines effundi, eâ homines baptizari, potionari, ungi? Virtute divina aliquem ungi posse id ipsum satis docet, quòd Christus eo loco, ubi spiritu sancto unctus dicitur, etiam virtute, nempe divina, unctus dicitur. *Metonymiam, quæ in his loquendi modis fingitur, ea refutant, quæ suprà diximus. Quanquam etiam admissa indicaret, spiritum sanctum Deum summum non esse. Quis enim credat, sacros scriptores in Dei supremi nomine toties ejusmodi usurpare metonymias, & loquendi formulas, quæ non modò per se a supremæ divinitatis ratione vehementer abhorreant, sed quarum similes ne in aliarum quidem personarum nominibus, vel in vulgari sermone, vel in sacris literis temerè occurrant?*

Ioh. 7. 37.

Esa 61. 1. Luc. 4. 18. Act. 10. 38. adde Heb. 1. 9. ex Psal. 45. 8. 2. Cor. 1. 21. 1. Ioh. 2. 20, 27.

1. Act. 10. 38.

Caput

9. Arg. De spiritu sãcto datur.

Cap. IX.

Argumentum nonum ex iis locis ductum, quæ partitionem quandam spiritus sancti arguunt.

Verùm nondum penitus a datione spiritus sancti nobis est discedendum. Aliud enim adhuc argumentum suppeditat nobis dationis illius modus, seu voces quædam, quæ aliquibus in locis, ubi donationis illius fit mentio, adjiciuntur. Nam 1. Ioh. 4. 13. legimus, Deum *de spiritu suo nobis dedisse*; id quod significat, Deum non universum suum spiritum, sed ejus partem quandam dedisse. id quod in personam, præsertim divinam, summúmque adeò Deum, non cadit. Divina enim persona in partes distribui nequit; &, si cuipiam daretur, non nisi tota daretur. Dicet fortè quispiam, in Græco legi, Deum *ex spiritu suo* nobis dedisse, quod significare possit, Deum non quidem ipsum spiritum suum, aut ejus partem aliquã dedisse, sed aliquid a spiritu isto manans. Hũc enim vim voculæ *Ex* sæpè esse, ut significet caussam efficientem. quo pacto omnia dicuntur *esse ex Deo*, Rom: 11. ult: 1. Cor: 8. 6. & sanctus Mariæ conceptus esse *ex spiritu sancto*, Matth: 1. 20. Verùm istam interpretationem hoc loco haudqua-

9. Arg. de Spiritu, qui datur.

quam esse admittendam, primùm simillimus apud eundem Iohannem locus, ubi idem planè agit Apostolus, demonstrat. Is verò extat sub finem cap: 3. ubi cùm dixisset, charitatem inprimis commendaturus, eum, qui servet mandata Dei, in ipso manere, & ipsum in eo, addit: *& in hoc scimus, quoniam* (vel *quòd*) *manet in nobis, ex spiritu, quem dedit nobis*. Vides, eum dicere, Deum dedisse nobis spiritum, nempe suum, & ex eo cognosci, eum in nobis manere? Cur ergo non idem dicat in loco nostro cap: 4. ubi cùm asseruisset, si diligamus nos invicem, Deum in nobis manere, & charitatem ejus in nobis perfectam esse, addit: *In hoc cognoscimus, quoniam* (vel *quòd*) *in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam*(vel *quòd*)*ex spiritu suo dedit nobis*. Similitudo ipsa locorum evincit, Iohannem, quemadmodum illic dixit, Deum nobis spiritum suum dedisse, ita & hic idem dicere; nisi quòd hic paulò distinctiùs loquens, indicat, Deum non totum suum spiritum, sed de illo, seu partem illius nobis dedisse. Deinde res ipsa id postulat. Voluit enim ac debuit exprimere Iohannes, quid nobis dederit Deus, ex quo certò cognoscere possimus, Deum in nobis habitare. Id verò non expressisset, si tantùm dixisset,

Deum

Deum dedisse ex spiritu suo, tanquam caussa efficiente. quid enim illud esset, tantùm cogitandum nobis reliquisset; & manca esset sententia. perinde ac si quis diceret, Deus nobis dedit ex se, tanquam caussa efficiente. quæ oratio non satis digna foret viro cordato, nedum Apostolo. At illa, quam expressimus, sententia, & perfecta est, & rem datam apertè exprimit, & talem quidem, quæ clarissimè demonstret, Deum singularissima ac divinissima quadam ratione in nobis habitare, & nos in ipso, arctissimumq; inter nos & ipsum amoris ac conjunctionis esse vinculum. Quomodo enim arctiùs cum ipso jungi possemus, aut ille nobiscum, quàm cùm de spiritu sancto nobis impertivit? Idem, quod illis Iohannis verbis, indicatur etiam isto loquēdi modo, quo utitur cum Græcis Vet: Testamenti interpretibus Lucas, Petri orationem Græcè describens, in qua Ioëlis locus citatur, Act. 2. v. 18, 19. Nam loco ejus, quod apud Ioëlem Deus dicit, *Effundam spiritum meum*, in Petri verbis dicitur, *Effundam de spiritu meo:* eodem quidem manente sensu, sed ita tamen expresso, ut significetur, Deum non totum spiritum suum effusurum super omnem carnem, superque servos & ancillas suas, sed illius ve-

9. Arg. De spiritu sacto datur.

 lius ve-

De spiritu sãcto datur. lius veluti partem quandam. Est enim immensa illius apud Deum copia, quæ in ipso tanquam fonte suo residet, ab ipso autem, quando & quatenus vult, procedit ac manat, non secùs ac lumen a sole; aut ut vis illa, quam influentiam vocant, ab astris; aut ut calor ab igne in res ei admotas. Liceat enim rem divinissimam similitudinibus illustrare, quarum non absimiles habes de sapientia a Deo manante apud Auctorem libri Sap: cap: 7. 26, 27. Quemadmodum igitur res a nobis memoratæ vim suam diffundũt, ac in plura subjecta, idque sæpè inæqualiter, distribuunt: ita & Deus vim virtutemque suam pluribus communicat, nec omnibus eâdem mensurâ, eodémque gradu. unde quædam ejus virtutis oritur partitio. ne quis miretur, nos scripturam secutos, aliquam spiritus sancti partitionem urgere. Quanquam quid opus est id defendere, aut excusare, quod tam apertè sacræ literæ asserunt? Quid enim est, quod Auctor Epist: ad Heb: ait, Deum testimonio suo confirmasse doctrinam Evangelicam de salute sempiterna, tum signis ac portentis, variisq; virtutibus, tum μεριςμοῖς seu *partitionibus* aut *distributionibus spiritus sancti*, h. e. spiritum sanctum distribuendo in fideles, iisque va-

Heb. 2. 4.

ria men-

9. Arg.
De spiritu sancto datur.

riâ mensura, prout placuit, impertiendo? Quid item illud est, quod olim ad Mosen dixit Deus: *Auferam de spiritu tuo, tradamq; eis*, nempe septuaginta senioribus; quod etiam postea reipsa factum esse cernimus. Ita enim infrà legimus: *Auferens* (Dominus) *de spiritu, qui erat in Mose, & dans septuaginta viris. Cúmque requievisset in eis spiritus, prophetârunt*, &c. Quid porrò illud, quod de Elisæo legimus, qui voluit sibi dari *duplicem spiritum* Eliæ, vel, ut est in Hebræo, *os duorum in spiritu* Eliæ, h. e. partem ejus spiritus duplicem, seu duobus sufficientem, ut a viris doctis explicatur, ex collatione hujus loci cum illo Deut: 21 17. ubi eadem phrasis, quanquam in re alia, occurrit. Iubetur enim ibi pater dare *duplicia*, Hebr: *os duorum*, seu duplicem bonorum partem, primogenito suo filio, ex uxore licèt odiosa suscepto. Neque verò frustrà illud petiit Elisæus, ut ex sequentibus ejus loci verbis intelligitur. Quid, quòd & primitiarum spiritûs mentionem facit Paulus. Quid autem aliud sunt primitiæ alicujus rei, quàm primæ selectæque ejus partes? Denique cùm Iohannes ait, *Deum non ad mensuram dare spiritum*, Ioh. 3.34. quid aliud vult, quàm Deum copiosissimè dare spiritum? Id verò dici non potest

Num. 11, 17.
ibid. ℣ 25.
4. Reg. 2. 9.
Rom. 8. 23.

9. Arg. De spiritu sãcto datur.

de re, quæ augeri aut minui, quæque dividi in partes quasdam nullo modo queat. & sanè tacitè indicat Iohannes, Deum certâ quâdam mensurâ dedisse aut dare spiritum: Christo autem soli immensam quandam illius copiam esse impertitum. Non est autem nobis hoc loco necesse omnia dicere, quæ ad pleniorem istorum locorum explicationem pertinent. fiet id, si Deus voluerit, aliàs. Satis enim nunc habemus ostendisse, partitionem quandam in spiritum sanctum cadere, quæ in personam divinam nequaquam cadit; imò in nullam prorsus, nisi cum quadam ejus corruptione. Spiritui autem sancto corruptionem nullam affert ejus distributio.

Defensio ac confirmatio argumenti. cap. 8. hujus sect.

Illi autem effugio locum in præcedentibus jam præclusimus, quòd hæc de spiritus sancti, qui persona divina sit, dono seu effectu intelligenda sint. præterquam quòd ex quibusdam locis a nobis adductis, eorúmq; similibus, appareat, aliud esse spiritum illum, de quo ista dicuntur, aliud donum ab adversariis intellectum, nempe qualitatem aut motum a spiritu divino hominibus impreßum. vide Num: 11. 25, & d. confer inter se Ioël 2. 28, 29: Zach: 12. 10: & Esai: 11. 2. Ioh: 3. 34. ne commemorem nunc ipsam historiam effusionis spiritus sancti Act: 2. descriptam, ex qua patet, aliud esse spi-

esse spiritum sanctum in Apostolos effusum ac distributum, aliud donum inde profectum. vid. v. 3, 4. De illo autem spiritu etiam cætera sunt intelligenda. 9. Arg. De Spiritu sãcto datur.

Facilè ex locis a nobis hucusque adductis plura posses constituere argumenta. Nam singuli loquendi modi, in testimoniis partitionem aliquam spiritus sancti, vel apertiùs, vel tectiùs significantibus usurpati, singulas possent suppeditare rationes. Adeò enim a suprema Deitate abhorrent, ut nemo eos ausit de ea usurpare. Nihil sanè tale vel de Patre, vel de Filio, vel leviter in sacris literis indicatum est. Quis vel audivit, vel dicere ausit, de Patre, vel de Christo auferri, de ipso dari aut effundi, eum distribui, eum duplicari, eum vel ad mensuram, vel citra eam dari, quempiam ipsius primitias, seu primas ac potiores ipsius partes habere? Quæ autem hujus rei est alia caussa, quàm quia personæ sunt, & quidem divinæ; licèt hic non ex seipso, sed ex Dei gratiâ & dono. Eadem ergo ratio esset & spiritus sancti, si is summus cum utroque Deus esset.

Cap. X.

Argumentum decimum, quòd Spiritum extingvere vetamur, quodq;

10. Arg. ex 1. Thess. 5. 19. Ioh. 7. 39. Act. 19. 3.

Spiritum ſanctum aliquando non fuiſſe, & an eſſet, a diſcipulis quibusdam ignoratum fuiſſe, legimus.

Sextum in hoc ordine locum illa merentur Apoſtoli verba, 1. Theſſ: 5. 19. ubi monet, *ne ſpiritum extingvamus*, de ſpiritu divino loquens. Vnde itidem intelligitur, ſpiritum ſanctum Deum ſummum non eſſe. Ea enim indicant, ſpiritum illum extingvi poſſe. At quis id auſit de Deo ſummo ullo modo dicere? quis ferat ita monentem, cave, ne Deum Patrem extingvas? Nonne ipſæ aures ejusmodi loquendi modos penitus reſpuunt? Eadem autem eſt ratio ſpiritus ſancti, quæ Patris, ſi ſpiritus ſanctus Deus ſummus eſt. Ideo enim illud de Deo Patre dici nequit, quia Deus ſummus eſt. Quòd ſi illud per tropum aliquem, quem cæteroqui verbis ſubeſſe non negamus, excuſare velis; cogitandũ eſt, idquod paulò antè monuim⁹, etiam tropos ſobrios eſſe debere; maximè cùm Dei ſupremi nomen uſurpatur, de quo ita loquendum eſt, loqvuntúrque Apoſtoli, ut majeſtate ipſius eſt dignum. Iam verò monuimus, ejusmodi loquendi modum Deo minimè eſſe convenientem, & tanquam ab-

 10. Arg. ex
quam absurdum ab auribus statim respui. 1. Thess. 5.
Sublimiori, ac magis figurato, quàm Apo- 19. Ioh. 7. 39. Act. 19. 2.
stoli, stylo utuntur Prophetæ nonnulli, qui vel in Psalmis ac canticis inprimis cernitur. Carminis enim quoddam genus continent, & ad poëtarum stylum, quemadmodum a viris doctis observatum est, propiùs accedunt, quàm ad prosam orationem. At nihil tale istic de Deo leges; nedum ut Apostolus, qui supra vulgi sermonem vix exsurgit, in præceptis tradendis tam audaci atque inusitata figura usus fuisse censeri debeat. At si spiritum sanctum propriè afflatum divinum, seu vim quandam a Deo in homines manantem esse agnoscas; eam loquendi rationem minimè absurdam esse facilè intelliges. Nihil enim prohibet, afflatum divinum, in hoc præsertim aut illo homine, cessare atque extingvi.

Hinc etiam intelligi potest ille loquendi modus de spiritu sancto usurpatus a Iohanne: *Nondum erat spiritus sanctus*, (sic constanter legunt Græca exemplaria) *quia Iesus non-* Ioh. 7. 39.
dum erat glorificatus. quod cum nonnulli ex adversariis suæ de spiritu sancto sententiæ minimè consentaneum esse cernerent, ita latinè legendum putârunt: Nondum erat spiritus *datus*. quam lectionem admittendam non vid. Bezam.

1. Thess. 5. 19. Ioh. 7. 39. Act. 19. 3.
dam non esse, alii ex adversariis indicârunt, atque ostenderunt. Non longè ab hac loquendi ratione abit illa, qua usi sunt disci-
Act. 19. 3.
puli illi Ephesi a Paulo reperti. Cùm enim ex iis quæsiisset Paulus, an spiritum sanctum, fidem amplexi, accepissent; responderunt, *Se neque, an spiritus sanctus sit, audivisse*. Fingant hîc, quos velint, tropos adversarii; non persvadebunt tamen homini cordato, &, quo pacto de re quaque loqui soleamus, consideranti, de spiritu sancto ita vel Iohannem, vel discipulos illos loqui potuisse, si spiritus sanctus Deus esset. Num tu dices, Deum nondum esse, nondum esse Patrem, nondum esse Filium, quia nondum certus ejus inter homines extet effectus? quo auctore? quo exemplo fretus? Num quispiam dixerit, se nescire an Deus summus sit, quia non audiverit, certa ejus dona hominibus contingere? At si spiritum sanctum afflatum divinum esse cogitâris, seu vim quãdam a Deo in homines manantem, eos loquendi modos non miraberis. Quia enim Christo nondum glorificato, afflatus ille hominibus, licèt credentibus, non solebat contingere, & postea etiam id fieri Ephesii illi discipuli ignorabant; ideo Iohannes quidem dixit, Nondum fuisse spiritum

 11. Arg. ex
ritum sanctum, Christo nondum glorificato; discipuli verò illi, se ne audiisse quidem, an spiritus sanctus sit. Ioh. 15. 26.

Cap. XI.

Argumentum undecimum ex Ioh. 15. 26. ubi spiritus sanctus a Patre procedere dicitur.

Postquam argumenta ex illis duximus scripturæ locis, in quibus ea de spiritu sancto dicuntur, quæ non magis personis, quàm rebus conveniunt; reliqvum est, ut ex illis etiam spiritus sancti attributis rationes petamus, quæ propriè quidem sumta personis, vel saltem suppositis tantùm competunt, spiritui autem sancto figuratè tribuuntur; vel primò ac per se suppositis conveniunt, cæteris rebus tantùm consequenter.

Eorum primum esto, quòd spiritus sanctus dicatur a Patre procedere. Metaphora quidem est aliqua in *procedendi* verbo, quam Ioh. 15, 26. & adversarii coguntur agnoscere: (procedere enim propriè non nisi hominibus aut animalibus seipsa loco moventibus competit) sed ea non impedit, quominus argumentum hinc ducamus. Constat enim inter nos & adversarios, id verbum ad Spiritum sanctum relatum, ejus a Patre productionem designare, per quam nimirum

spiritus

Ioh. 15. 26. spiritus sanctus reipsa est id, quod est. Vnde adversarii eam processionem ab æterno factam esse volunt; & quemadmodum Filius per generationem a Patre suam acceperit essentiam, ita spiritum sanctum per processionem, eandem accepisse ajunt. de qua re nihil nunc opus est explicatiùs dicere. fiet
lib. 2. sect. 2. cap. 1. & d & sect. 3. id, Domino opem ferente, infrà. Nunc satis est id monuisse, quod diximus. Etenim ex eo, quòd spiritus sanctus a Patre procedere, essentiamque suam accipere dicatur, patet, eum non esse summum illum Deum, ob
Sect. 2. c. 2. easdem rationes, ob quas suprà diximus, Filium Dei non esse Deum summum, quia a Patre generatus fuerit, ab eoque essentiam suam acceperit. Eadem enim hac in parte processionis, quæ generationis est ratio. imò, ut suo loco ostendemus, processio illa ab adversariis excogitata generatio est, non minùs, quàm illa Filii. Quapropter, quæ de generatione Filii Dei diximus, huc quoque transferenda sunt. Adde illis hanc quoque rationem, quòd Christus significet, processionem illam etiamnum durare. Non enim dicit, spiritum sanctum a Patre *processiße*, sed *procedere*. Neque verò negant id adversarii doctiores, qui ejusmodi processionis modum excogitârunt, qui ab omni æternitate du-

 II. Arg: ex
tate duret, atque in omnem æternitatem sit Ioh. 15. 26.
duraturus. Itaque ex eorum sententia, etiámnum essentiam suam a Patre, & simul a Filio, accipit spiritus sanctus, & in omnem ævorum perennitatem accepturus est. Atqui Deum summum ab omni æternitate essentiam suam jam plenè habuisse necesse est, ita ut eam accipere jam porrò non potuerit possitve; utut ponatur id, quod impossibile est, eum essentiam suam ab alio accipere aliquando potuisse. Deinde ii, qui spiritus sancti processionem, de qua Christus apud Iohannem loquitur, (neque enim alibi illius expressa fit mentio) ab omni æternitate durasse, & in omnem æternitatem duraturam contendunt, non considerarunt, de ea spiritus sancti processione loqui Christum, quá futurum sit, ut spiritus sanctus ab ipso discipulis mittatur, ac porrò ad eos veniat. Nam si cætera in eodem loco dicta consideres, nullam aliam caussam reperies, cur Christus dixerit, spiritum sanctum a Patre procedere, quàm ut declaret illud, quod dixerat, *quem* (scil: *paracletum) ego mittam vobis a Patre:* neque id adversarii negare videntur. Quid verò processio illa ab æterno in æternum durans, commune habet cum spiritus sancti ad discipulos missione

atque ad-

11. Arg. ex Joh. 15.26. atque adventu? imò illa potiùs hanc impediret, si per illam spiritus sanctus summus Deus extitisset, ut volunt adversarii. Taceo, eos, Græcis tantùm exceptis, velle, spiritum sanctum non minùs a Filio, quàm a Patre æternùm procedere. At Christus de re loquitur, quæ Patri sit propria. Sibi enim ipsi hac in parte Patrem quodammodo opponit, ostensurus, cur non a se, sed *a Patre* spiritum sanctum missurum se esse dixerit. Quantò verò simplicius est, ac planius statuere, eatenus spiritum sanctum a Deo procedere, quatenus virtus sit atque efficacia ab eo in homines manans, quàm Deum summum, qui non nisi unicus est, ab altero, qui itidem Deus summus sit, procedere; eum, qui a nulla caussa proficiscitur, ab altero esse suum accipere; qui essentiam suam ab æterno plenissimè habuerit, eam tamen adhuc accipere, & in omnem æternitatem accepturum?

Idem autem, quod ex Christi verbis á Johanne descriptis docuimus, doceri etiam illis Pauli verbis potest, quibus affirmat, spiritum sanctum *ex Deo eße*, 1. Cor: 2. 12. Ait enim: *nos autem non spiritum hujus mundi accepimus; sed spiritum, qui est ex Deo.* Quicquid autem ex Deo est, Dei effectus est, ab eoq; pendet.

12. Arg. Spirit9 sanct9 mittitur.

pendet. Deum autem nullius rei effectum esse, omnes, ut diximus, nôrunt. Quamquam vix opus est effectûs facere mentionem. satis est dicere, Deum summum ex nemine esse.

Cap. XII.

Argumentum duodecimum, quòd spiritus sanctus a Patre & Filio mittatur.

Secundum eorum attributorum, quæ propriè non nisi personis aut suppositis conveniunt, spiritui autem sancto per tropum aliquem accommodantur, esto id, quod in eodem, quem proximo cap: citavimus, Iohannis loco, & alibi apud eundem scriptorem habetur, nempe quòd spiritus sanctus a Patre & Filio mittatur. Id enim in Deum summum non cadit. Etsi autem missio illa nihil aliud est, quàm datio spiritus sancti: unde pro eodem ponuntur, spiritum sanctum a Patre discipulis dari, & mitti, ut patet ex verborum cap: 14. 16, cum locis modò citatis collatione; tamen, quia missionem illam adversarii ejusmodi esse volunt, ut non nisi in personam cadere queat, præsertim quia Christus spiritum sanctum in eodem sermone, tanquam legatum quen-

cap. 15. 26. & 14. 26, & 16. 7.

13 Arg. ex Ioh. 16. 13. dam suum ad discipulos mittendum introducit, maximè cap: 16. 7, 8. 13; ideo eodem ferè modo hinc demonstrari potest, spiritum sanctum non esse summum illum Deum, quo idem de Christo ex ejus missione sect. 2. c. 15. suprà demonstravimus. ut nil sit necesse plura hoc loco addere.

Cap. XIII.

Argumentum decimum tertium, ex verbis Ioh: 16. 13: *Non loquctur* (spiritus ille veritatis) *a semetipso: sed quæcũque audiet, loquetur.* &c.

Quia sub finem cap: præcedentis delapsi sumus in mentionem loci Ioh: 16. 13, ubi sermo est de re missioni spiritus sancti conjuncta; ideo eum quoque hîc examinabimus. quandoquidem istic non tantùm id de spiritu sancto affirmatur, quod de eo affirmari non posset, si Deus ille summus esset, sed etiam negatur id, quod de Deo summo negari nequaquam potest. Ita enim ait Christus: *Cùm autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a semet ipso: sed quæcunque audiet, loquetur, & quæ ventura sunt, annunciabit vobis. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Omnia, quæcunque habet Pater, mea sunt.*

 13. Arg. ex

ſunt. Propterea dixi: quia (ſeu *quòd*) *de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Negatur hîc ſpiritum ſanctum loqvuturum a ſemet ipſo: contrà affirmatur, eum, quæ audierit, loqvuturum, & de eo, quod Chriſti ſit, accepturum. Et prius quidem ideo potiſſimùm negatur, ut oſtendatur, eum rectè ſpiritum veritatis, h. e. veraciſſimum fuiſſe appellatum: hoc verò poſterius ideo de eo affirmatur, ut oſtendatur, eum clarificaturum eſſe Chriſtum. At Deus ille ſummus, quicquid loquitur, a ſemetipſo loquitur; & ob id ipſum verax eſt, quia a ſemetipſo loquitur. Non audit etiam ille, quid loqui debeat, nec legati inſtar ab alio inſtruitur. Nil accipit ille a quoquam; imò de ſuo omnibus largitur. Non glorificavit is Chriſtum, aliquid ab eo accipiendo, ſed ei dando. Quomodo ergo ſpiritus ſanctus Deus ille ſummus eſt? Adſcribere hîc juvat verba doctiſſimi Pontificiorum interpretis, qui difficultatem hanc ex parte explicuit, ita inquiens: *Reddit autem* (Chriſtus) *rationem, ut Rupertus ait, quamobrem ſpiritum veritatis eum appellaverit,* quia non loquetur, *inquit,* a ſemetipſo, *quaſi ſi a ſemetipſo loqueretur, non veritatem, ſed mendacium locuturus eſſet. Quod quomodo verum ſit, non ſatis apparet, cùm potiùs ideo veritatem dicat, & falſum dicere non poſſit, quia a ſemetipſo*

Ioh. 16. 13.

Ioh. Maldonatus.

loquitur. Cùm enim a ſemetipſo loquitur, ut Deus loquitur: cum nihil aliud, quàm Deus ſit. Cùm autem ut Deus loquitur, mentiri non poteſt, quod ſi poßet facere, tunc nimirum poßet, quando non a ſemetipſo, id eſt, non tanquam Deus loqueretur. Quæritur igitur ab Auguſtino & Beda, quomodo intelligendum ſit, non loqui a ſemetipſo. Si enim in ſpiritu ſancto, ſicut in Chriſto, duplex natura eßet, altera divina, altera humana, aut aliqua alia, poßemus fortaße dicere, tunc ex ſeipſo non loqui, cùm ut homo loqueretur, quemadmodum interpretamur, quod de ſeipſo dicit Chriſtus, Verba, quæ ego loquor vobis, a me ipſo non loquor, *& quod dixit ſuprà,* mea doctrina non eſt mea, ſed ejus, qui miſit me. *Cùm autem ſpiritus ſanctus unica, eáque divina natura ſit, ut D. Auguſtinus diſputat, id dicere non poßumus.* Hæc ille. Optandum nempe fuerat adverſariis hoc loco, duplicem poſſe in ſpiritu etiam ſancto confingi naturam, ut in Chriſto factum eſt, ut nodum hunc expedirent. Quâ ergò rimâ, cùm illa non pateat, elabi conantur? Duplicem affert interpres ille reſponſionem; alteram Auguſtini ac Bedæ, alteram ſuam. Illa eſt: *ideo dici ſpiritum ſanctum a ſemetipſo non loqui, quia nec ſit a ſemetipſo: quemadmodum ergo,* inquit, *non eſt a ſemetipſo, ſed a Patre Filióq; procedit, ita non loquetur, niſi quæ a Patre, & Filio accepit, ab illis procedendo: quemad-*

Ioh. 14. ℣ 4. cap. 7. 16.

quemadmodum paulò post dicit: Ille me clarifi- cabit, quia de meo accipiet. Sed cùm ad ea verba pervenisset interpres ille, hanc loci hujus explicationem satis clarè confutat. *Recepta,* inquit, *vulgò recentiorum interpretum sententia est*, quia de meo accipiet, *id est, ex me procedit. qua de re multas hic apud quosdam, nescio quàm solidas, nescio quàm ad rem accommodatas subtilitates invenio, quas ne recitare quidem velim.* Tantùm *dico, mihi persvasum omninò esse, eum non esse sensum. Cur enim non dixit clariùs,* de me, *aut* a me *accipiet? cur, non* accepit *potiùs, quàm* accipiet, *cum processio spiritus sancti a Patre & Filio, non futura, sed jam præterita esset? Nam etsi ad hæc a quibusdam respondere scio, malim equidem nil dicere, quàm id dicere,* [a] *quod dicunt. Præterea, quomodo cum ea interpretatione hærere potest, omnia, quæ habet Pater, mea sunt; propterea dixi, quia de meo accipiet? Denique agebatur hic de testimonio, quod spiritus sanctus de Christo perhibiturus erat, quóque eum erat glorificaturus, quod oportebat esse conspicuum, atque manifestum; alioqui quomodo propter illud Christum clarificare poterat? Processio autem illa essentialis non erat conspicua: non ergo tanquam argumentum afferri poterat, unde discipuli colligerent, spiritus sancti opera in Christi gloriam redundare, hoc enim erat eum clarificare.* Nil est opus, ut pluribus interpre-

13. Arg. ex Ioh. 16.13.

[a] Quid verò id aliud est, quàm Spiritũ sanctũm in omnem æternitatẽ a Patre & Filio processurum?

13. Arg. ex Ioh. 16. 13. tatio ea refutetur, quæ tantopere homini Pontificio, & Ecclesiæ suæ sententiis addictissimo displicuit, quamque defendi non posse vidit, nisi ea dicantur, quæ indigna judicavit, quæ vel memoraret. Quanquam etiam admissa illa interpretatione, nihilominus evinci potest, spiritum sanctum Deum summum non esse: cum Deus summus, ut paulò superiùs vidimus, a nemine procedere, a nemine essentiam suam accipere possit. Subjicit paulò post interpres ille suam ea de re sententiam: *Vera igitur*, inquit, *interpretatio*, quia de meo accipiet, *id est, quia meo nomine veniet, quia non aliam, quàm meam vobis tanquam legatus meus doctrinam tradet. propterea enim operum, atque doctrinæ illius gloria in gloriam meam redundabit, quod est clarificare me, quia meo nomine, & non alia, quàm mea mysteria vobis tradet, non alia, quàm mea faciet opera. Cum hoc enim sensu, quod sequitur, aptè convenit,* Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet, *ut statim explicabimus. Propterea per futurum dixit,* accipiet, *quia accipere ab eo, est ejus mitti nomine, & quasi mandatis ab eo acceptis, & nondum missus erat. Propterea dixit,* de meo *non* de me, *quia significare voluit, acceptuturum de doctrina & operibus suis, quicquid inter homines docturus, quicquid facturus*

Cap. 11. hujus sect.

 13. Arg. ex Ioh. 16. 15.
facturus erat.

Quid ergo ipse ille interpres respōdet? aut quo Defēsio argumenti.
pacto de spiritu sācto dici posse cēset illa, De meo
accipiet, *si is ipse Deus summus est?* Non, *inquit,*
quòd eadem ipse antè nō haberet, sed quia,
ut ait Cyrillus, accommodatè ad humanum
loquitur sensum. Solent enim legati, cùm a
principe discedūt, accipere mandata, quæq;
dicturi, quæque facturi sint. *Ad verba autem*
v. 13, Non loquetur a semetipso, ait: Simpliciùs
(intellige, quàm Augustinus & Beda respōderant)
dicere possumus, nihil aliud esse, non loqui a
semet ipso, quàm nō loqui cōtraria iis, quæ
ipse locutus esset ex voluntate Patris. *in*
quam sententiam citat aliquot auctores veteres, Iob. 7. 16.
& addit, Eodem enim modo exposuimus, 14. 10.
quod de se dixit, *Mea doctrina non est mea,* &
Verba, quæ loquor vobis, a meipso non loquor. Sic
& illa, quæcunque audiet loquetur, *ita accipienda esse significat, quo modo illud Christi acceperat,* Ego sicut audio judico, *& illud,* Ego cap. 5. 30.
quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo,
nempe quòd Christus nihil vel judicet, vel aliquando fuerit loqvutus, nisi quod sciret aut sciat consentaneum esse Patris judicio ac voluntati. sic ergo nec spiritum sanctum quicquam a seipso loqvuturum, quia nil sit loqvuturus, nisi quod sciat consentaneum esse judicio ac voluntati Christi.

Verùm istiusmodi verborum Christi interpre-

 tatio

13. Arg. ex Joh. 16. 13. *tatio nec usque quaque est admittenda, nec difficultatem prorsus tollit. Nam quod ad prius attinet; non possunt priora illa verba,* Non loquetur a semetipso, *& quæ his veluti opponuntur,* sed quæcunque audiet, loquetur, *de nudo tantùm cum Christi dictis consensu accipi: sed omnino significant, eum, de quo illa dicuntur, non esse dictorum suorum primum auctorem, sed quempiam alium eorum auctorem esse. Nam alioqui dici posset, ne Patrem quidem loqvutum esse a seipso, quia nihil fuerit loqvutus, nisi quod approbaverit* Filius; *nec Filium, etiam respectu spiritus sancti: quia, ut fert sententia adversariorum, nil Filius dixit, nisi consentiente spiritus sancti persona. Atqui hæc omnes absurda esse vident. Adde, quòd idem ille interpres non modò fatetur, sed & urget, spiritum sanctum hîc spectari tanquam* Christi *legatum, id quod ipse verborum contextus satis ostendit. Ad hujus legationis proprietatem nil deesse potest, si spiritus sanctus persona est. Quare verba illa,* Non a semetipso loquetur, &, quæcunque audiet, loquetur, *itemq́;* de meo accipiet, & annunciabit vobis, *ita accipienda sunt, prout legato conveniunt. At legato ita conveniunt, ut non ipse primus sit dictorum suorum auctor, sed alterius tantùm dicta ac mandata per eum patefiant iis, ad quos mittitur: & propriè quidem dicti legati, qualis foret spiritus sanctus, si persona esset, est propriè mandatis in-*

datis instrui ab altero, & perceptam ejus voluntatem ac sententiam ad alios deferre, iisq; exponere. Est enim legatus, quà talis, minister alterius, & alienæ voluntatis interpres. Quòd verò ait, illa, quæ v. 15. & 18. dicuntur, de meo accipiet *accommodatè ad humanum dici sensum; si id vult, eum nihil revera accepturum a Christo; quia omnia semper habuerit; sed ita hominibus visum iri; quid aliud facit, quàm ut Christi verba eludat? quasi verò Christus de eo loquatur, quid homines, utut falsò, ea de re opinaturi sint, & non potiùs quid verè futurum sit, licet aliqua verbis figura subsit. Num putamus, Christum dicturum fuiße, spiritum sanctum sese glorificaturum; quia homines falsò sint existimaturi, spiritum sanctum de eo, quod Christi sit, accipere? An gloriam vana hominum opinione nixam, & præterea ad imminutionem quandam dignitatis spiritus sancti, h. e. summi, ut illis placet, Dei pertinentem, pro gloria sua agniturum fuiße arbitramur? Quòd si illud vult, verè quidem accepturum aliquid spiritum sanctum de eo, quod Christi sit, sed tamen figuram seu tropum* accipiendi *verbo subeße ex rebus humanis petitum; torqueat sese, ut velit, in omnes se partes vertat, nullo exemplo ostendet, dici poße, eum accepturum ab alio, non a seipso, sed ab alio audita loqvuturum, qui primus sit dictorum suorum auctor, & cui ea certo demum tempore ab alio tradita, aut quocunque modo* 13. Arg. ex Ioh. 16.13.

inserta impreßaq; non sint. Quanquam præterea si spiritus sanctus non minùs propriè legatus fuit Filii, quàm Filius olim Patris; nulla hîc sermonis improprietas, vel in audiendi, vel in accipiendi verbo admittenda est, quæ ullum in eo, de quo hîc disputatur, momentum habere possit. Significabitur enim omnino, ea, quæ dixit spiritus sanctus, ei fuiße a Christo patefacta ac commißa. Id enim est legati ejusmodi, qualis Christus fuit, & qualem illi spiritum sanctum eße volunt.

Ex quibus jam intelligitur, difficultatem hujusmodi responsione non tolli, nec argumentum nostrum solvi. Quia, quicquid excogites, verba hæc constare non poßunt, nisi agnoscatur, spiritum sanctum non eße primum eorum, quæ discipulis Christi patefecit, auctorem, sed alterius, nempe Christi, atque adeò ipsius Dei Patris voluntate factum eße, ut is ea, quæ discipulis dictavit, revelaret. Hoc autem in Deum summum non cadit. Is enim primus eorum, quæ vel hominibus revelat, vel cæteroqui facit, auctor est; nec alterius voluntate fit, ut is quippiam hominibus revelet. qua de re vide, quæ suprà diximus, de Christo disputantes, cùm illa ejus verba expenderemus, Non potest Filius a se facere quicquam; *& ista,* Mea doctrina non est mea; *& alia his similia.*

sect. 2. cap. 3. 4.
Ioh. 5. 19.
cap. 7. 16.

Sed urgebit quempiam hic fortaßè scrupulus, quî fieri possit, ut spiritus sanctus dicatur audire, & de alieno accipere, quæ aliis annunciet, si is

divinus tantùm sit afflatus, seu virtus atque efficacia? Respondeo, cùm adversarii quoque fateantur, & res ipsa indicet, ista de spiritu sancto accipi propriè non posse; nihil esse necesse, ut nos de afflatu divino illa propriè accipi posse doceamus. Quòd si figura in verbis admittenda est; non est difficilè docere, ista rectè atque eleganter de afflatu divino, seu virtute cœlitus Apostolis inspirata, dici posse. Patebit ex sequentibus, de spiritu sancto, uti & de aliis rebus, per prosopopœiam non pauca in sacris literis dicta inveniri. hanc figuram a loco Iohannis, de quo agimus, non abhorrere, paulò pòst docebitur. Vident omnes, de spiritu sancto hîc sermonem esse tanquam de legato, qui a Christo sit ad discipulos mittendus. Legati, ut antè diximus, est, non a seipso loqui, sed mandata ab eo, a quo mittitur, audita acceptaq́ue aliis annunciare. Hæc ergo & ad virtutem divinam Apostolis olim inspiratam accommodantur; & jure. Est enim aliquid in afflatu illo divino, quod auditioni & acceptioni de alieno, & annunciationi, egregiè respondet, quódque adeò metaphoræ, ex qua prosopopœia illa nata est, locum fecit. Etenim non afflatus divinus, sed is, unde afflatus ille proficiscitur, verus est eorum auctor, quæ per eum hominibus revelantur; nec quicquam aliud virtus illa divina hominum animis ac mentibus inserere potest, quàm velit is, a quo ea hominibus inspiratur; qui quidem hîc est Christus. Iaque legato cuidam si-

13. Arg. ex Ioh. 16. 13.

13. Arg. ex Ioh. 16, 13. *dam similis est, qui non nisi a Principe ac Domino suo audita atque accepta exponat iis, ad quos mittitur. Cur autē hîc per prosopopœiam de spiritu sancto loquatur Christus, caußa hæc potissimùm est, quia eum secum quodammodo comparat, & quasi in suum locum ad discipulos, abitu ipsius instante contristatos, submittendum considerat. Christus enim hucusque illorum fuerat veluti consolator. Itaque iis, abitu ipsius audito contristatis, alium paracletum, seu consolatorem, qui vices ipsius hac in parte abundè expleat, se rogante, Patrem daturum eße, vel se a Patre illis mißurum dixit. Comparationes autem rerum cum personis, facilè pariunt prosopopœias. Hinc ut exemplis rem illustremus, David, cum principibus sermones ac consilia adversus se ineuntibus, testimonia Dei contendens, & illis ea opponens,* consiliarios su*os, seu, ut est in* Hebræo, viros consilii sui *vocat. Psal: 119. 24. Hinc etiam orta est prosopopœia illa celebris apud Salomonem, qui sapientiam & contrariam ei stultitiam, instar fœminarum quarundam, homines ad se invitantium introducit, ob comparationem cum muliere extranea, & aliena, quemadmodum viri doctissimi annotârunt.* vide Cornel. Iansen. cap. 8. in Proverb. *Legatur totus locus, initio facto a cap: 7. Prov: v. 5. ubi comparatio illa incipit, ac per reliqvum caput totum, & duo sequentia extenditur. confer etiam cum eo loco cap: 24. Ecclesi: Plura ea de re dici poßent, sed non est nunc ei rei locus: & nonnulla*

 13. Arg. ex Ioh. 16.13.
nonnulla etiam in ſequentibus adhuc dicentur, ex quibus apparebit, neminem mirari debere, de ſpiritu ſancto ejusmodi proſopopœiã uſurpari. Quanquam vel id ſolum admirationem cuivis demere poſset, quod fatetur ipſe Chriſtus, ſe in iſto ſermone ſuo, in quo ſpiritum ſanctum aliquoties inſtar perſonæ cujusdam introducit, in parœmiis, ſeu figuris e medio petitis, loqvutum diſcipulis; aliquando autem palàm atque apertè iis de Patre, ſeu rebus ad Patrem pertinentibus, annunciaturum, cap. 16. 25. inter illas autem res vel inprimis eſt ſpiritus ſanctus, de quo toties in iſto ſermone, nunc quidem apertiùs, nunc tectiùs fit mentio. Sat profectò clarè poſtea rem explicuit Chriſtus, cùm in diſcipulos ſpiritum ſanctum effudit, per quem in omnem eos veritatem introduxit. Is enim non ut vera aliqua perſona iis quicquam annunciavit, ſed ut afflatus quidam divinus eorum animis inſpiratus, pleniſſimam iis doctrinæ Chriſti notitiam inſeruit atque impreſſit. Quare cum eventus ipſe ſermonem illum ſatis explicuerit; quid aliam interpretationem quærimus?

Cap. XIV.

Argumenta tria ex 1. Cor. 2. 10, & d. *Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei,* & quæ ſeqvuntur.

Quartum in hoc ordine locum dabimus illis Pau-

14. Arg. ex 1. Cor. 2. 10. & seq. illis Pauli verbis, 1. Cor: 2. quibus adversarii uti solent ad divinam spiritus sancti personam probandam. Ita enim ibi loquitur Apostolus: *Nobis autem revelavit Deus* (ea nempe, quæ Deus præparavit iis, qui diligunt ipsum) *per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi spiritus Dei. Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est*, &c. Aliquot nobis hic locus argumenta suppeditat, sed quorum nonnulla superiùs sunt a nobis proposita. primùm, quòd a Deo distingvatur spiritus sanctus, dum *Deus per illum nobis* res salutares revelare dicitur, dum is *Dei spiritus* appellatur, dum asseritur, eum *profunda Dei scrutari*, & *quæ Dei sunt cognovisse*, dum denique *ex Deo esse* perhibetur. deinde, quòd homines eum dicuntur accepisse. postremò, quòd cùm *ex Deo esse* dicitur, Dei effectus constituitur; nihil autem horum in Deum summum cadere docuimus. Sed præter hæc tria, totidem alia ex iisdem verbis argumenta peti possunt. Primum est, quòd *Deus per spiritum suum* nobis aliquid revelâsse dicitur. Inde enim patet, eum non primam, sed mediam illius revelationis causam esse, id quod in Deum summum non

[Margin: vid. cap. 5. hujus sect. — sup. cap. 8. — cap. 11.]

mum non cadit. Vide, quæ suprà diximus 15. Arg. ex 1. Cor. 2. 10.
de iis locis, in quibus Deus per Christum
vel omnia, vel res certas fecisse dicitur. sect. 2. c. 19.

Alterum est, quòd dicatur *scrutari etiam profunda Dei.* Neq; enim quisquam dicitur scrutari ea, quorum clarissima & perfectissima notitia ipsi primò inest, & quæ ab ipsomet primò sunt constituta atque decreta. Atqui si spiritus sanctus Deus ille summus est; in ipso primò profunda illa Dei, h. e. abdita illius consilia, eorumque clarissima ac perfectissima cognitio residet, ab eóq; omnia illa primò sunt constituta atque decreta. Quomodo ergo illa scrutari diceretur? Dicitur quidem Deus ac Christus scrutari corda nostra; quia in alieni pectoris secreta penetrat: at sua consilia, sua profunda nuspiam scrutari dicitur. Ne homines quidem sua consilia scrutari dicuntur; nisi fortè, cùm ea aut memoriâ aliquo modo exciderũt, aut eorum rationem ipsi nõdum satis habent exploratam. At quid Deo summo ad exploratissimam profundorum suorum notitiam deesse potest? Apostolus hoc loco, spiritûs humani exemplo declaraturus id, quod de Dei spiritu dixerat, non asserit, illum scrutari ea, quæ sunt hominis, sed *scire.* licèt modus loquendi, quo de spiritu Dei usus fuerat, eò illum duceret, ut affirmaret, spiritum

15. Arg. ex 1. Cor. 2. 10. spiritum etiam hominis scrutari ea, quæ sunt hominis. Sed noluit id de spiritu hominis affirmare, quia in ipso primò resident ea, quæ sunt hominis, h. e. ejus consilia ac decreta; & ab ipso sunt constituta. Eadem ergo ratio foret spiritus sancti, si is Deus summus esset. Scimus quidem, per metalepsin, quæ etiam prosopopœiam quandam parit, dici, spiritum Dei omnia scrutari; nempe quia in caussa sit, ut homines, quibus inest, omnia, etiam profunda reconditaque Dei consilia investigent. quo pacto idem spiritus dicitur pro nobis interpellare gemitibus inenarrabilibus, & clamare Abba Pater; quia in caussa est, ut nos ista faciamus. Sed ea responsione uti adversarii non possunt, qui ex eo, quòd spiritus sanctus omnia, etiam ea, quæ Dei sunt, scire dicitur, spiritus sancti personam exsculpere conantur; quod facere non possent, si ea per metalepsin de spiritu sancto dici agnoscerent. Non magis enim inde sequeretur, spiritum sanctum esse personam, quàm charitatem personam esse, quia illi tot actiones personarum propriæ per metalepsin infrà in eadem

1. Cor. 13. Epistola tribuantur. Deinde planè insolens censenda foret ejusmodi metalepsis, si spiritus sanctus summus ille Deus foret. Quis diceret, Patrem scrutari Dei consilia, quia faciat,

faciat, ut alius ſcrutetur? Cur ergo ſpiritus ſanctus Dei profunda ſcrutari diceretur, ſi ipſemet Deus ſummus eſſet, cujus iſta ſunt profunda? Idem dicimus de illis Pauli verbis, quæ paulò antè attigimus: *ipſe ſpiritus poſtulat* (ſeu *interpellat*) *pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Is autem, qui ſcrutatur corda, ſcit, quid deſiderat ſpiritus: quia ſecundùm Deum poſtulet pro ſanctis.* quomodo enim hæc vel per metalepſin de ſpiritu ſancto dicerentur, ſi is eſſet ipſe Deus ſummus, apud quem interpellatur, quique ſcrutatur corda, & ſecundùm quem, ſeu ſecundùm cujus voluntatem, interpellant ſancti? Neque enim convenit, ut Deo ſummo non modò humana tribuatur actio, ſed ſua etiam illi perſona ſimul detrahatur.

15. Arg. ex 1. Cor. 2. 10.

Rom. 8. 27.

Tertium argumentum, quod ex illo ad Corinth: loco duci poteſt, eſt, quòd ſi ſpiritus ſanctus perſona eſſet a Patre & Filio diſtincta, quæ, propriè loquendo, ſcire diceretur, non rectè affirmaretur, neminem præter ipſum ea ſcire, quæ Dei ſunt. Scirent enim præter ipſum etiam Pater & Filius, idque primò. Quòd ſi dicant, particulam *nemo* hîc opponi tantùm creaturis, vel potiùs creaturas tantùm, hominésve complecti, quaſi dictum eſſet, *Nemo hominum ea ſcit*; id noſtra quidem ſententia admittere poteſt,

16. Arg. ex 1. Cor. 2. 11. at non adversariorum. Nos enim in illis verbis, *nisi spiritus Dei*, metonymiam adjuncti, quæ simul metalepsin quandam parit, agnoscimus. q. d. Apostolus: Nemo hominum Dei mysteria abditaq; consilia scit, præter eos, qui spiritu ipsius sunt præditi, cujus solius vi illa a nobis investigari possunt. Sed adversarii, qui scientiam illam ipsi spiritui sancto hoc loco propriè tribui volunt, id dicere non possunt, & fateri coguntur, spiritum sanctum ideo expressè fuisse exceptum, quia alioquin omnino voce illa generali *Nemo* comprehensus fuerit. Quàm ridicula, quæso, atque Apostolo indigna ejusmodi fuisset oratio: Nemo hominum aut creaturarum ea scit, quæ sunt Dei, nisi Deus Pater: aut nullus angelus ea scit, quæ sunt Dei, nisi Christus aut spiritus sanctus. Quid enim? num Pater in hominum aut creaturarum est numero? num Christus aut spiritus sanctus in numero angelorum? Neque enim quicquam a generali oratione excipi solet, nisi quod alioqui ex eodem rerum sit genere, de quo sermo est; quodque proinde, nisi fuisset exceptum, omnino generali oratione fuisset comprehensum, idemque de illo, quod de cæteris, vel affirmatum, vel negatum. Quare si hic ipsi spiritui sancto, ut adversarii volunt, scientia rerum

rerum divinarum propriè adſcribitur, non verò in ejus voce metonymia illa, quam explicuimus, agnoſcenda eſt; vox *Nemo* ad ſolos homines aut creaturas reſtringi non poterit, ſed ipſas quoq; divinas perſonas complectetur, e quarum numero illi ſpiritum ſanctum eſſe volunt. Vnde ſequitur, cùm ſpiritus ſanctus ex ipſorum ſententia ſit perſona a Patre & Filio realiter diſtincta; Patrem & Filium rerum divinarum ſcientiâ hac Pauli oratione excludi; cujus rei nullum eſt in ſententia noſtra periculum. Eodem modo, ſi ſpiritus hominis eſſet perſona quædam ab ipſo homine, cujus ſpiritus dicitur, diſtincta; dum negatur, quemquam hominum ea ſcire, quæ ſunt hominis, præter ipſius ſpiritum; ipſe homo, cujus ſpiritus eſt, fuiſſet excluſus: & præterea inepta futura fuiſſet illa exceptio, *quis hominum ſcit* ea, quæ ſunt hominis, *niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt?* Num enim ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt, homo eſt? At ſi ita accipias verba Apoſtoli, ac ſi dixiſſet: Nemo hominum ſcit abdita hominis conſilia ac cogitata, præter eum ipſum, qui ſpiritu ac mente ſua ea concipit atque intelligit; ceſſabit abſurditas. Animadvertendum enim eſt id, quod Philoſophia docet, non ipſum hominis ſpiritum, quem animam vocant, propriè intelli-

16. Arg. ex 1. Cor. 2. 11.

17. Arg. ex Matth. 3. 16. intelligere, sed eo, seu ejus vi, hominem intelligere.

Cap. XV.

Argumentum decimum septimum, quòd Spiritus sanctus super Christum aliquando descenderit.

Vltimo loco adjungere libet illud, cui plærique adversarii plurimùm tribuunt, cùm ostendere volunt, spiritum sanctum non esse virtutem divinam, sed suppositum a Patre ac Filio distinctum. Id verò est, quòd in Christum a Iohanne baptizatum *spiritus sanctus descenderit in corporali specie, sicut columba*, ut scribit Lucas, cui consentiunt & cæteri Evangelicæ historiæ scriptores. Vetus illud est, quod hodieque inter adversarios vulgò jactatur, Abi, Ariane, ad Iordanem, & videbis Trinitatem. Sanè, si Trinitas est Pater, Filius, & spiritus sanctus; Pater quidem, qui tanquam Deus summus in cœlo habitans, & ab hominum oculis semotus, pro summa sua auctoritate iis imperat, & Filio auctoritatem de sua majestate conciliat; Filius autem verus homo, in Iordane a Iohanne baptizatus, & postea spiritu sancto cœlitus perfusus ac repletus; spiritus denique sanctus, res quædam cœlitus in Christum de-

Luc. 3. 22. Matt. 3. 16. Marc. 1. 10. Ioh. 1. 32, 33.

stum de-

ſtum demiſſa, quâ Chriſtus fuit completus; ſi, inquam, id eſt Trinitas, jurè is, qui Trinitatem non agnoſcat, ad Iordanem ire jubetur. Nos quidem, qui interdum eódem abire jubemur, jamdudum iſtic, per Dei gratiam fuimus, & Trinitatem illam vidimus, eámque libenti animo & agnoſcimus, & profitemur. Si verò Trinitas illis eſt, trium perſonarum, realiter inter ſe diſtinctarum, in una individuaque eſſentia conjunctio; illa tantum abeſt, ut apud Iordanem videri poſſit, ut potiùs ipſis quodammodo oculis cerni poſſit, eam non eſſe. Quæ enim iſtic unius ejusdémque numero eſſentiæ, quæ Patri, Filio, & ſpiritui ſancto ſit communis, vel ſpecies eſt, vel umbra? Eadémne numero ſubſtantia eſt Dei, qui e cœlo loquitur, inde minimè deſcendens; & ejus, qui in Iordane baptizatur, veri hominis; & denique ejus rei, quæ de cœlo in eum deſcendit? Taceo alia, quæ partim ſuprà dicta ſunt, partim paulò pòſt dicentur. Illi igitur qui hujusmodi Trinitatem confinxerunt, aut ab aliis confictam defendunt, ad Iordanem adhuc relegandi ſunt, ut Trinitatem veram, velut e propinquo ſpectent, & rectiùs diſcant agnoſcere. Arianos quidem eódem ablegare nos jure poſſumus; utpote qui Dei Filium ſpiritum quendam inviſibilem ante mundi

17. Arg. ex Matt. 3. 16.

17. Arg. ex Matt. 3. 16.

creationem a Deo productum statuunt: sed adversarii nostri, qui homousion defendunt, tantum abest, ut id jurè facere possint, ut Ariani potiùs eos illò possint ablegare. Minùs enim Arianorum dogma isti historiæ adversatur, quàm Homousianorum. Verùm nos hoc loco non omnia, quæ dici possent, urgebimus; sed id tantùm, quod de spiritu sancto scribitur; ut telum, quo in nos adversarii pugnant, iis non tantùm extorqueamus, sed etiam in illos retorqueamus. Vrgent illi, spiritum sanctum & descendisse, & in forma corporea, nempe columbina, apparuisse. Inde enim sequi, spiritum sanctum substantiam quandam esse, non qualitatem. substantiarum enim, & quidem primarum tantùm esse descendere, & formas speciésve assumere ac sustinere. simul autem apparere ajunt, spiritum sanctum esse substantiam ejusmodi, quæ a Patre & Filio realiter sit distincta. Neque enim Patrem & Filium de cœlo descendisse, aut formam illam corpoream assumsisse. Suppositum ergo esse spiritum sanctum, ac porrò, quia intelligens etiam sit, (eum enim dici scrutari omnia, etiam profunda Dei, & scire ea, quæ sunt Dei, aliaque similia intelligentium propria de eo pronunciari) etiam personam esse. Suppositum enim

intelli-

intelligens omne perſonam eſſe: cùm ea ſit perſonæ definitio. Tanto apparatu opus eſt, ut ſpiritus ſancti perſona hinc extruatur, quam nos unà cum duabus cęteris apud Jordanem viſuros eſſe pollicebantur. Neque enim Trinitas adverſariorum cerni poteſt, niſi tres perſonæ cernantur, & quidem ita, ut perſonas eſſe appareat. Quid ad illorum hanc argumentationem reſpondendum ſit, paulò pòſt indicabitur. Nunc id, quod propoſuimus, agamus, ut aſſumtis iis, quæ partim in ſacra illa hiſtoria leguntur, partim ab adverſariis aſſeruntur, ſpiritum ſanctum Deum ſummum non eſſe demonſtremus. Aſſerunt illi, ſi ſpiritus ſanctus Deus ille ſummus ſit, eum ejusdem cum Patre eſſentiæ eſſe omnino debere; quin etiam cum Filio. Alioqui vel duos pluréſve Deos ſummos fore; vel Patrem, aut Filium, quem ii pro ſummo Deo habent, Deum ſummum non fore. Atqui ex hac ſpiritus ſancti apparitione patet, aliam ſpiritus ſancti, aliam Patris & Filii eſſentiam eſſe. Etenim eſſentia Patris & Filii de cœlo tunc, cùm Chriſtus fuiſſet baptizatus, non deſcendit, nec formam illam corpoream aſſumſit. Eſſentia ſpiritus ſancti, ut ex ipſorum adverſariorum ſententia liquet, utrumque fecit. Quare eſſentia ſpiritus ſancti non eſt eſſentia Patris

17. Arg. ex Matt. 3. 16.

17. Arg. ex Matt. 3. 16.

aut Filii, sed aliam hanc, aliam illam esse necesse est. Neque verò est, quòd dicant, non essentiam, sed personam spiritus sancti utrumque illud fecisse. Nam primùm, omnis persona substantia est; substantia autem essentia est per se subsistens. Quare cujus persona descendit, & formam aliquam assumit, ejus etiam essentia id facit. Deinde an non ipsi, ut vidimus, urgent, id, quod descendit, ac formam sustinet, necessariò substantiam esse? Substantia autem spiritus sancti nihil aliud est, quàm ipsius essentia: & apud adversarios perinde est dicere, eandem esse personarum divinarum essentiam, & eandem substantiam; nempe, quia omnis substantia essentia est. Essentiam ergo spiritus sancti descendisse oportet. Et etiamsi tandem persona in divinis non esset ipsa substantia aut essentia, sed aliquid in essentia, quod tamen impossibile est, (naturæ enim suppositi, ac porrò etiam personæ repugnat, inesse in altero) non posset tamen ea, aut descendere, aut formam assumere, quin idem faceret ipsius substantia, in qua ultimò omnia accidentia insunt, & veluti conquiescunt.

Deinde, alia etiam breviori via ex eo, quòd spiritus sanctus e cœlo super Christum descenderit, idque in forma seu specie

corpo-

corporea, ostendere possumus, eum Deum illum summum non esse. Etenim Deus ille summus loco non movetur, ac porrò nec e cœlo descendit. In Deum etiam summum, ex adversariorum sententia, nullum cadit accidens. Accidens autem fuit species illa corporea, in qua spiritus sanctus descendit, uti & ipse ille descensus.

17. Arg. ex Matt. 3. 61.

Hoc animadvertentes adversarii nonnulli, ita rem explicant, ut satis appareat, eos nec descensum propriè dictum spiritui sancto tribuere; nec velle, eum speciem illam corpoream in se recepisse; sed vel corpus quoddam verum specie columbina e cœlo descendisse, vel speciem tantùm columbæ descendentis videntium oculis fuisse objectam, quæ symbolum esset præsentiæ & operationis spiritus sancti, replentis Christum donis, ad fungendum munere prophetico necessariis. Hoc verò si ita est, quomodo hinc ostendetur, spiritum sanctum esse rem per se subsistentem, ac porrò suppositum, personámque a Patre & Filio realiter distinctam? siquidem nec propriè descendit in Christum, nec formam illam sustinuit, sed vel objecta tantùm fuit videntium oculis species corporis, cùm revera corpus nullum esset; vel, ut doctissimorum quorundam adversariorum fert sententia, verum corpus, quod descendit, speciem illam sustinuit. Atqui & res, quæ non modò personæ non sunt, sed ne substantiæ quidem, descendere de cœlo impropriè di-

Defensio argumenti.

vide Maldonatum & Augustinū ab eo citatum.

ex Matt. 3. 16. *ci poßunt; & inter alios Iacobus ait:* Omne da-
Iac. 1. 17. tum optimum, & omne donum perfectum desursum (*h. e. ex cœlo*) est, descendens a Patre luminum. *Eædem autem externa quadam specie adumbrari, & hominum oculis objici poßunt, quemadmodum præter alia docet id, quod in Actis de prima illa spiritus sancti in Christi di-*
Act. 2. 3. *scipulos effusione legimus. Lingvæ enim illæ divisæ nónne lingvarum diversarum facultatem, discipulis Christi per spiritum sanctum dandam expreßerunt? Nihil autem prohibet, quominus eædem moveri viderentur. Quot rerum hujusmodi species, nunc externis, nunc internis prophetarum sensibus videmus objectas? Nihil ergo hinc, si ita res explicetur, excerpi poterit, quod ad suppositum spiritus sancti, nedum ad personam ejus probandam pertineat. Deinde etiamsi illa omnia figuratè de spiritu sancto velint accipi; nihilominus tamen iis statuendum est, hîc adumbratam fuiße singularem quandam operationem spiritus sancti, non Patris, aut Filii; saltem non æquè. Cur enim aliàs non diceretur Pater & Filius etiam descendiße in forma corporea? At si spiritus sancti eadem foret eßentia, quæ Patris & Filii; non minùs horum, quàm illius operatio, specie ac descensu illo fuißet expreßa; & sic non minùs Pater & Filius, quàm spiritus sanctus, in specie corporea descendiße dicendus eßet. Etenim ejusmodi operatio ipsius substantiæ est singularis, vim omnem operandi in*

randi in se habentis. Hæc ergo cum ponatur in tribus illis personis eadem; eadem quoque omnibus illis personis peræquè tribuenda operatio. Hoc cùm non fiat, sequitur, aliam esse spiritus sancti, aliam Patris & Filii essentiam; ac porrò, nisi aut plures Deos introducere, aut Patrem summum Deum negare velint adversarii, spiritum sanctum Deum summum non esse, agnoscere coguntur.

17. Arg. ex Matt. 3. 16.

Sed quomodo tamen, inquies, spiritui sancto conveniunt, in specie corporea e cœlo descendere, si virtus tantùm & efficacia divina est, non suppositum, aut persona? Hoc quanquam ad id, quod nunc agimus, propriè non pertinet; tamen, ne quis scrupulus restet, breviter explicabimus. Primùm jam vidimus, quosdam ex adversariis, vi sententiæ suæ coactos statuere, illa de spiritu sancto propriè non dici; sed speciem illam corpoream, ejusq; e cœlo descensum, symbolum tantùm fuisse externum spiritus sancti, Christum donis suis complentis: quod idem cur de divina efficacia dici non possit, caussa est nulla. Deinde si omnino velimus, illa de spiritu sancto propriè dici; intelligendum est, quod ad descensum motumq; illum attinet, qualitates unà cum suis subjectis, atque adeò in illis moveri. Quare & efficacia divina, si in homine existere, & in eo, seu unà cum eo moveri potest; etiam in re alia, quam Deus ad eam deferendam adhibere velit, e cœlo potest descendere. Neque verò Deo conveniens deest ac dignum istâ

efficaciâ,

17. Br.g ex Matt. 3. 16.

efficaciâ, ut ita dicam, vehiculum. Quòd verò ad ſpeciem attinet; ſi ſubjectum efficaciæ illius, ſpeciem quandam habeat, præſertim talem, quæ efficaciæ latentis ſit indicium ac ſymbolum; nihil planè prohibet, quominus dicatur, virtutem illam in ſpecie, aut cum ſpecie iſta deſcendere. Sed de his, ſi Deus voluerit, aliàs pluribus agemus. Illud hîc obſervari adhuc volumus; etiamſi ſcribatur, ſpiritum ſanctum in forma corporea tunc ſuper Chriſtum deſcendiſſe, & facilè intelligi queat, id quod vulgò omnes ſentire videntur, eundem in forma quadam corporea die Pentecoſtes apparuiſſe; eum tamen nec hîc, nec alibi uſpiam dici in ſpecie ac forma perſonæ alicujus apparuiſſe; quemadmodum de Patre ac Chriſto, cùm in certa forma apparuerunt, itemq́ de angelis, legimus. Quòd ſi ſpiritus ſanctus perſona eſſet, cur non & ipſe in perſonæ ſpecie apparuiſſet? Nam ſive columbæ illam ſpeciem fuiſſe velis, in qua ſuper Chriſtum deſcendit, ut vulgò omnes contendunt, ſive aliquam aliam; id certum eſt, perſonæ eam formam non fuiſſe. Neque enim vel ignis, vel columba perſona eſt: cùm perſona non ſit, niſi intellectu prædita ſubſtantia. Quòd verò ſpiritum ſanctum intellectu præditum eſſe, ex illis Apoſtoli verbis evincere conantur, quibus aſſeritur, eum ſcrutari aut ſcire, id præcedenti capite refutatum eſt.

Caput

Deum Trinum sacræ literæ non docent.

Cap. XVI.

Conclusio libri primi,

In qua ostenditur, adversariorum de Trinitate sententiam ipso sacrarum literarum silentio refutari; nec quicquam prohibere, quominus ea argumentis a ratione petitis oppugnetur.

Satis adhuc ex sacris literis ostendimus, non Christum, non spiritum sanctum, sed solum Patrem Deum illum supremum esse; Deumque summum, ut essentiâ, ita & personâ unum esse, non, ut vulgò creditur, personarum ratione trinum. quod dogma, etiamsi tot aliæ, quas produximus, rationes abessent, solo sacrarum literarum silentio refelleretur. Estne enim credibile, Christum & Apostolos, ut Prophetas nunc præteream, rem, quemadmodum vulgò creditur, & dogmatis illius ratio fert, scitu tam necessariam, creditu tam difficilem, & omnem humani ingenii captum longissimè superantem, tacituros fuisse? Nonne res ipsa docet, eos, quantò esset dogma illud, & scitu magis necessarium, & perceptu difficilius, tantò id clariùs fuisse propositiuros, & tantò

Deum Trinum sacræ literæ non docent.

& tantò crebriùs, tantoque diligentiùs inculcaturos? Cogit id credere eorum in cæteris rebus, haud paulò minoribus, & perceptu facilioribus, diligentia; cogit eorumdem erga salutem generis humani studium, vel potiùs ardor; cogit deniq; id, quod susceperunt ac sustinuerunt, officium. Num Christo Servatori nostro, num Apostolis, aliisque divinis viris, minùs putabimus curæ fuisse salutem hominum, quàm iis, qui aut olim tanto conatu dogma illud, tanquam proram ac puppim salutis nostræ defenderunt, aut hodie tuentur? Num illis aut intelligentia istius, quod vulgò adorant, mysterii minor fuit, aut verba, quibus id describerent, defuerunt? Clariùs id exprimere potuit Athanasius in symbolo suo, quàm Christus, quàm Apostoli? *Quicunque* inquit, *vult salvus eße, ante omnia opus est, ut teneat catholicam fidem, quam nisi quis integram inviolatamq; servaverit, absq; dubio in æternum peribit. Fides autem catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate; & Trinitatem in unitate veneremur: neque confundentes personas, neque substantiam separantes. Alia enim est persona Patris, alia Filii, alia spiritus sancti. Sed Patris & Filii & spiritus sancti una est divinitas, æqualis gloria, coæterna majestas.* &c. Quid, quæso, iis in universo sacrarum literarum codice simile?

mile? Non refutabimus nunc eorum errorem, qui in ſacris literis non omnia ad ſalutem neceſſaria contineri credunt. quod præſtitum eſt a noſtris alibi. Id tantùm dicimus, utut aliqua, etiam ad ſalutem neceſſaria dogmata, in ſacris literis non continerentur; hoc tamen, quod aliorum caput, ac veluti fundamentum ab iis conſtituitur, perſpicuè non contineri, prorſus incredibile cenſendum eſſe. Verùm his nunc miſſis, cum illis agamus, qui omnia, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, ſacrorum voluminum ambitu comprehendi agnoſcunt & urgent. Quam illi rationem afferent, cur id dogma apertè in ſacris literis non contineatur? Ajunt non pauci, licèt id expreſſè in illis non comprehendatur, legitimâ tamen conſequentiâ deduci ex iis poſſe. Atqui, ut alia nunc mittam, in re tam difficili, a captu noſtro tam remota, tam neceſſaria, non ſolas conſequentias, ſed claram ac dilucidam explicationem, eamque non ſemel repetitam, omnino oſtendendam eſſe, paulò antè docuimus; præſertim quia homines ſimplices, quibus æquè Deus ſalutis viam patere voluit, ne dicam magis, quàm doctis & ingenioſis, conſequentias illas non intelligunt; ac præterea non in conſequentiæ tantùm ratione, ſed etiam in ipſius ſententiæ vi percipienda illis laboran-

Deum Trinum ſacræ literæ non docent.

vide Ioh. Volkelium lib. 5. de vera Relig. cap. 7.

Deum Trinum sacræ literæ non docent.

laborandum eſt, quæ vix a doctis percipitur: ſi modò id percipi poteſt, quod ſecum ipſo pugnat. Quin, ſi vera illi loqvuntur, qui Trinitatis dogma ad fidem catholicam, ſine qua nemo ſalvus eſſe queat, vel inprimis pertinere dictitant, hominibus rudioribus de ſalute deſperandum eſt. Etenim ſi credere eſt, non verba tantùm ore proferre, ſed animo ſententiam complecti, ac firmiter tenere; quotusquisque eſt ſimpliciorum, qui dogmati illi credat? Etenim ſi ſententiam ejus dogmatis animo quispiam complecti velit, neceſſe eſt, ut inter eſſentiam & perſonam divinam diſtingvat. Nam niſi diſtingvat, vel unam tantùm perſonam divinam reipſa credet, ut unàm eſſentiam; vel tres eſſentias, & ſic tres Deos, non minùs, quàm tres perſonas divinas, ſtatuet. quorum utrumque ex adverſariorum ſententia ſalute hominem privat. At quotusquisque eſt, qui perſonam divinam ab eſſentia nôrit diſtingvere, & tres perſonas ita concipiat, ut tres ſubſtantias per ſe ſubſiſtentes ſibi ſimul non imaginetur? Subtilem ſanè eſſe oportet, & miram de perſona ſententiam tenere, qui aliter faciat. Quid ergo rudioribus fiet, pro quibus æquè mortuus eſt Chriſtus? Sed demus, id dogma a rudioribus percipi poſſe; an non clara, crebra ac di-

ligenti

ligenti ejus rei explicatione illis est opus? Vbi autem rei tam abstrusæ explicationem potissimùm quæremus? Nónne in sacris literis? Itaque si perspicua hujus rei explicatio, ne semel quidem in illis continetur; concludendum est, dogma illud falsum esse, & ne consequentiâ quidem legitimâ ex sacris literis extrui posse. Non repudiamus ergo consecutiones legitimas, quibus & ipsi libenter utimur: sed in hujusmodi dogmate, quale id est, de quo disputamus, nisi perspicua simul & aperta ejus explicatio proferri possit, consequentias legitimas nullas esse, jurè statuimus.

Deum Trinum sacræ literæ non docent.

Ajunt alii, non tantùm legitimis consecutionibus id dogma ex sacris literis elici posse, sed reipsa etiam in iis contineri. Vtut enim Trinitatis vox in illis non extet, extare tamen ejus sententiam. Neque verò nos requirimus, ut ipsum Trinitatis nomen ostendant: sed rem ac sententiam, quam eo nomine vulgò comprehendunt, clarè ac perspicuè expressam. Illud, inquam, requirimus, ut ostendant, ubi scriptum sit, Deum esse unum essentiâ, trinum personis. Patrem esse Deum, Filium esse Deum, nempe summum, spiritum sanctum esse Deum, nec tamen tres esse Deos, sed illos tres u-

Deum Trinum sacræ literæ non docent. num esse Deum. sic, Patrem esse æternum, similiter Filium, & spiritum sanctum; nec tamen tres esse æternos, sed unum ęternum. Hæc aut similia, quorum sententia omnibus statim pateat, requirimus; qualia sunt illa Athanasiana, quibus omnia hodie templa personant. At cùm talia proferunt loca, in quibus consequentiâ est opus, ut pateat, hanc illorum esse sententiam, quam illi volunt; nihilo plus perficiunt, quàm illi, qui solis consecutionibus rem tantam ex sacris literis elici volunt. Vide illorum A-

Mat. 28. 19. chilles duos. *Baptizate in nomen Patris, & Filii, & spiritus sancti.* quantum distant hæc ab illis: Tres sunt personæ in una Dei essentia? Tria videmus; tres personas non videmus: nec magis unam eorum trium essentiam; imò potiùs diversas cernimus, & inter se inæquales. Hîc certè consequentiis opus est.

1. Ioh. 5. 7. Sic: *Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & spiritus sanctus: & hi tres unum*

cap. 3. hujus sect. *sunt.* Non repeto nunc illud, quod suprà indicavimus, quàm suspectus sit locus. Demus, esse indubitatum. Vnde patet, hîc unitatem essentiæ intelligi? Vnum sunt: ergo unum essentiâ? Non modò sententia ipsa non extat, sed ne consequentiâ quidem legitimâ id evinci potest. Generale est Vnum

esse, &

esse, & plures sub se continet species: unum essentiâ, unum consensu, sive animi, sive testimonii, sive alterius alicujus rei. Posito autem genere ponitur quidem species aliqua, sed non protinus certa, ut hoc loco unum essentiâ. Et sanè facilius est ex loco illo ostendere, diversas esse trium illorum essentias, quàm unam. imò hoc ostendere impossibile est. Præterea quibus verbis dicitur, spiritum sanctum esse personam? Ad consequentias confugere est necesse.

Deum Trinum sacræ literæ non docent.

Ex dictis autem apparet, quàm iniquè agant ii, qui, cùm ex ratione argumenta adversus istud dogma afferuntur, clamant, mysterium hoc esse, quod credendum sit, non scrutandum; rationem ista non capere; in sacris literis simpliciter esse acquiescendum. Cedendum esset iis hominibus, si perspicuis sacrarum literarum testimoniis dogma istud probarent, & non potiùs contra aperta ac clara earum testimonia assererent. At nunc, cum ejusmodi loca proferre non possint; frustra nos ipso mysterii nomine, ne ratione hîc utamur, terrent, ac veluti Gorgone objecta, in saxa vertere conantur. Quanquam ne tum quidem rationis examen esset subterfugiendum, si id mysterium divinitus revelatum esse constaret. Quod enim my-

Deum Trinum sacræ literæ non docent.

nim mysterium nobis ex sacris literis proferent, quod cum ratione pugnet? Superant quidem rationem mysteria, sed non evertunt; non extingvunt illa hujus lumen, sed perficiunt. imò ratio mysteria, quæ per se invenire non poterat, sibi revelata, & percipit sola, & amplectitur, & defendit. Ratione utitur Paulus, dum resurrectionem probat; quod mysterium vel maximè rationem aliàs superat. Quid, quòd ipsi adversarii id malè faciunt, quod nos rectè facere prohibent? Non commemorabo nunc illud, quòd sine rationis ope de essentiæ & personæ discrimine disserere non possint. Vbi enim ista in sacris literis scripta sunt? & ut scripta essent, sine ratione nec percipi, nec explicari possent. Illud nunc urgeo, quòd omnes consequentiis utuntur, cùm de hoc dogmate, quod mysterium illi vocant, disputatur. Quid verò? num ratione non utitur, qui consequentiis utitur? Num fortè & argumentationes illæ in sacris literis sunt perscriptæ? Dices, ipsas argumentorum propositiones esse scriptas. Primùm esto ita. At ipsa argumentationis forma ibi non traditur; nec ostenditur, hanc, quâ tu uteris, legitimam, quâ adversarius, illegitimam esse. Quid ergo id docet? ratio. Sed deinde, resolve argu-

1 Cor: 15. 12, & d.

ve argumentationes tuas, & tuorum, quos maximè suspicis ac probas; quàm paucas reperies, quæ ex solis sacris literis constent? Quid usitatius est istiusmodi argumentationibus: Cui conveniunt proprietates unius illius Dei, is est unus ille Deus: Christo autem, vel spiritui sancto eæ conveniunt. item, Cui conveniunt actiones personarum propriæ, is est persona: At spiritui sancto conveniunt. Vbi autem istæ propositiones, quas majores vocant, (ne de assumtionibus quicquam nunc dicam) scriptæ sunt? Vnde, nisi ex ratione, depromuntur? Quòd si argumentatio, etiam cùm de mysteriis agitur, potest cõstare ex altera propositione, quam ratio tantùm suppeditet; cur non possit etiam ex duabus; si tam approbet utramque ratio, quàm unam? Præterea, si vel ex ipsorum adversariorum sententiis, vel ex confessis apud omnes axiomatibus ac principiis argumentemur; quis id, nisi iniquissimè, reprehendere poterit? præsertim si ostendamus, dogma illud contradictionem, ut loqvuntur, implicare, seque ipsum evertere. Fatentur enim omnes saniores, dogma nullum verum esse posse, quod contradictionem implicet, seu cujus vis ea sit, ut idem necesse sit simul esse, & non esse, eodem nimirum

Deum Trinum sacræ literæ non docent.

Deum Trinum sacræ literæ non docent.

mirum respectu, parte, tempore. Hoc enim principio sublato, omnis tollitur scientia; &, utut tu millies demonstrares, Deum esse in personis trinum, liceret tamen alteri æquè verè dicere, eum trinum non esse, & sic in cæteris omnibus. Atqui ostendere haud difficulter possumus, dogma illud vulgare, de Trinitate personarum in una numero essentia, contradictionem implicare. Quid ergo restat, quin id falsum ab omnibus agnoscatur? Ita autem rem sese habere, ut diximus, sequenti libro, divina ope adjuti, demonstrabimus.

De Vno

De Uno Deo Patre

LIBER SECUNDUS.

Postquam ex sacris literis docuimus, Deum illum summum nullum esse alium, quàm Patrem Domini nostri Iesu Christi; nunc idem aliis potissimùm argumentis confirmabimus: & quidem ita, ut contrarium huic sententiæ dogma, partim ex ipsa illius natura, & receptis apud adversarios sententiis, partim ex aliis, quarum veritas certa ratione demonstrari potest, refellamus. Totam autem hanc tractationem in tres iterum sectiones dividemus. In prima, de tribus illis, quæ statuuntur, supremæ divinitatis personis generatim disseremus, & id dogma tum secum ipso, tum cum aliis adversariorum hypothesibus pugnare docebimus. In secunda, de secunda Trinitatis illius persona, quam Filium Dei esse volunt; in tertia, de tertia persona, quam spiritum sanctum faciunt, loquemur. Quibus absolutis, totum opus ita concludemus, ut usum disputationis hujus multiplicem ostendamus.

1. Arg. Tres Dii forent,

SECTIO PRIMA.

In qua de tribus, quæ vulgò statuuntur, supremæ Deitatis personis generatim agitur.

CAP. I.

Argumentum primum, quo ostenditur, vulgare de Trinitate dogma seipsum evertere: quia simul unus & tres Dii forent.

VT ergo id, quod primo loco proposuimus, exsequamur; primùm inde patet, vulgare illud dogma, de tribus in uno Deo personis, contradictionem involvere, atq; adeò seipsum evertere, quòd simul & unus Deus & tres Dii, nempe summi, statuuntur: unus quidem Deus expressè; tres verò, si vim sententiæ spectes. Ajunt enim, tres esse personas reipsa inter se distinctas, quarum quælibet sit Deus. siquidem ita dicere solent, & vi sententiæ suæ dicere coguntur: Pater est Deus; Filius est Deus; spiritus sanctus est Deus. de Deo autem summo semper loqvuntur. Iam verò ubi tres sunt personæ realiter inter se distinctæ quarum quælibet sit Deus summus, ibi tres Dii summi sunt. Percense modò perso-

dò personas illas, & tres Deos summos habebis. Primus enim Pater erit, secundus Filius, tertius spiritus sanctus. Res disputatione non eget apud eum, qui ob præconceptam de Deo opinionem, ubi ad eum ventum est, tria numerare non dedidicit. 1. Arg. Tres Dii forent.

Defensio et Confirmatio argumenti uberior.

Sed pertendunt illi tamen, hos tres unum esse Deum. Si ita hos tres unum dicerent esse Deum, ut tres pluresve senatores unum senatum dicimus, cùm de singulis id dici nequeat; ignosci illis hactenus posset. sed cùm de qualibet persona distinctè sumta Dei summi nomen pronuncient, & pronunciare vi sententiæ suæ omninò cogantur, dicere id non possunt. Omnino enim ex hac opinione sequitur, vel Patrem esse Filium & Spiritum sanctum, ac vicissim; vel alium numero Deum esse Patrem, alium Filium, alium Spiritum sanctum: quorum illud realem personarum distinctionem tollit; hoc Dei unitatem subvertit, & tres numero Deos manifestè constituit. Nam quod ad prius attinet, ita argumentabor: Vnus ille Deus est Pater, *testantibus s. literis, & fatentibus adversariis.* At Filius, *ex adversariorum sententia,* est unus ille Deus, ille idem nimirum numero, qui Pater modò dictus fuerat. Ergo Filius est Pater. *Eadem autem argumentatio etiam*

5. Arg. Tres Dii forent.

inverti, conversis ac transpositis præmissis, poterit; & de spiritu sancto, respectu Patris & Filii, similiter constitui. Nec potest aliter dißolvi, nisi dicas, alium numero Deum eße Filium, alium Patrem, alium similiter spiritum sanctum; & sic tres eße numero Deos. Itaque quocunque se vertant adversarii, & suum dogma, & sacrarum literarum sententiam, ipso illo dogmate evertunt. Deinde, num rectè ita argumentor, Pater est persona divina, Filius est persona divina, Spiritus sanctus est persona divina; Ergo tres sunt personæ divinæ, non una? Omnino ita aßerent adversarii. Cur ergo similiter non rectè argumentor: Pater est Deus summus, Filius est Deus summus, Spiritus sanctus est Deus summus: Ergo tres sunt Dii summi, non unus? Si urgeremus exempla a rebus creatis petita: Petrus est homo, Paulus est homo, Iohannes est homo: Ergo tres sunt homines, non unus: vel, Michaël est angelus, Gabriel est angelus, Raphaël est angelus: Ergo tres sunt angeli, non unus: si, inquam, hæc urgeremus exempla, exclamarent adversarii, aliter se rem habere in creaturis, aliter in Deo. At nunc, cùm divinarum personarum exemplo utimur, quid sunt dicturi? In personis divinis aliter se rem habere, aliter in Deo? Itáne? Sed quid si demonstremus, eum ipsum, de quo agitur, Deum personam divinam eße, uti & contrà? An adhuc negabunt, id valere in Deo, quod in persona divina? Atqui id partim ex sacris lite-

 1. Arg. Tres Dii forent.

cris literis, partim ex ipsorum adversariorum sententia demonstrare facile est. Ajunt illi, quamlibet personam divinam esse Deum illum unum. & quidni dicant? siquidem earum quamlibet, totam unius Dei essentiam habere volunt; nec aliter dicere possunt, nisi illo Trinitatis dogmate everso. Sacrae autem literae de Patre aperte affirmant, eum esse Deum illum unum. Atqui id falsum erit, si Deus ille unus persona divina non est. Ita enim argumentari licebit: Deus ille unus non est persona divina. Pater est persona divina: Ergo Pater non est Deus ille unus. Eadem de Filio & Spiritu sancto instituetur, ex adversariorum sententia, argumentatio.

Potuissent haec, quae ad confirmandum primum argumentum dicta a nobis sunt, etiam per se afferri ad sententiam adversariorum refellendam. Sed nostra nil interest, sive pro peculiaribus argumentis habeantur, sive pro fulcris primi. Quanquam hoc etiam alia generali ratione confirmari potest. Nam ubicunque reipsa multiplicantur subjecta, multiplicantur etiam illa, quae de singulis distinctè dicuntur; & multiplicantur quidem pro numero suorum subjectorum. *Rem jam declaravimus exemplis & divinis, & angelicis, atque humanis: nec ullo prorsus exemplo refelli potest. Percurre omnia rerum genera, & ita se rem habere deprehendes. Quot sunt homines, tot sunt animalia, corpora, substan-*

1. Arg. Tres Dii forent.

substantiæ: quot angeli, tot spiritus; quot lineæ, tot longitudines ac quantitates; quot virtutes, tot habitus, tot qualitates; quot patres, tot relata: & sic in cæteris. Nempe *quia omnia ista prædicata ad numerum suorum subjectorum multiplicantur. Quare etiam quot personæ divinæ sunt, tot erunt Dii, & Dii quidem summi: siquidem Deus summus de qualibet persona divina distinctè prædicatur. Unde apparet, symbolum Athanasianum sibi planè contradicere, dum ita pronunciat: Pater est Deus, Filius est Deus, Spiritus sanctus est Deus; & tamen non sunt tres Dii, sed unus Deus. sic etiam: Pater est æternus, omnipotens, immensus; eodem modo & Filius, & spiritus sanctus: & tamen non sunt tres æterni, omnipotentes, immensi; sed unus æternus, omnipotens, immensus.*

Dixerit fortè aliquis: aliter accipi vocem Deus, *cùm de singulis personis prædicatur: aliter cùm absolutè ponitur: illic hypostaticè sumi, seu personaliter, hîc essentialiter.* Equidem *non crediderim, acutiores ex adversariis ita responsuros. siquidem ii Deum, uti & nonnulli Patrem, essentialiter sumtum, volunt etiam de singulis personis prædicari. Adde, quòd necesse esset eandem ambiguitatẽ in voce* æterni, omnipotentis, immẽsi, *statuere, ut alius diceretur essentialiter æternus, omnipotens, immensus, non personaliter; alius contrà personaliter. Aliàs iterum laborandum esset,*

quomodo

1. Arg. Tres forent Dii.

quomodo contradictio illa sit concilianda, quæ in illis verbis esse videatur, quòd cùm & Pater sit æternus, & omnipotens, & immensus, & similiter Filius, ac spiritus sanctus; non sint tamen tres æterni, omnipotentes, immensi, sed unus tantùm. Atqui non memini legere, vel audire, adversarios in voce æterni, omnipotentis, immensi, *eandem ambiguitatem fingere. Quare non facilè crediderim, ut dixi, adversarios acutiores ita responsuros. Veruntamen si quis ita responderit, quid aliud dicet, quàm symbolum Athanasianum sophisticè ludere, & homines rudes ac simplices vocis ambiguitate decipere? Quis enim illorum cogitasset, aliter atque aliter* Dei *vocem istic accipi? Nam quorsum, quæso, verba illa adduntur,* Et tamen non sunt tres Dii, sed unus Deus? *nónne eam ob caussam, ne quis, ex rudioribus præsertim, audiens, Patrem esse Deum, Filium esse Deum, Spiritum sanctum esse Deum, inde colligat, tres esse Deos? At in qua significatione? in ea nimirum, in qua audierat, Patrem esse Deum, similiter & Filium, & Spiritum sanctum. Hic enim scrupulus primò oritur; nec in mentem venit homini rudi alia statim vocis significatio. Hæc ergo sententia verbis illis refutatur; ac porrò vox* Deus *eodem modo utrobique accipitur, non aliter tunc, cùm de singulis personis dicitur, aliter verò, cùm absolutè ponitur, & Deus esse unus dicitur. Deinde ex hujusmodi exceptione sequitur nihilominus,*

Tres forent Dii.

hilominus, rectè dici poſſe, tres eſſe Deos, ſi hypoſtaticè Dei vox ſumatur, ut quidem in ſacris literis ſæpe ſumi fatentur adverſarii. Et mirum ſanè eſſet, eos non expreſſè dicere, tres eſſe Deos, niſi viderent, id nimis apertè ſacris literis adverſari: cum audeant dicere, tres eſſe Elohim; & libri a diverſis adverſariis extent de tribus Elohim ſcripti. Quid enim Elohim aliud ſignificat, quàm Dii? Itaque tres Elohim, tres ſunt Dii. Hebraica nempe, ac minùs nota voce, abſurditatem aliquantulùm tegere, ſed ridiculè, conantur. Reprehenditur quidem hujusmodi loquendi modus ab acutioribus quibusdam adverſariis, e quorum tamen numero non deſunt, qui Elohim hebraicum, cùm de Deo ſummo effertur, non minùs ſignificatione, quàm formâ Grammaticâ plurale eſſe cenſent. At ſi ſignificatione etiam plurale eſt, Deos ſignificat, non minùs quàm Græcum θεοὶ, aut alia in aliis lingvis ei reſpondentia. Plures ergo ſunt Dii. Sed præterea vana eſt prorſus diſtinctio inter Deum hypoſtaticè ſeu perſonaliter, & eſſentialiter acceptum, præſertim cùm de ſummo Deo ſermo eſt. Etenim & ipſa Dei vox, perſonæ nomen eſt, cùm nomen ſit ejus inprimis, qui imperium in alios habeat; & ſummus Deus ſupremum rerum omnium rectorem ac monarcham ſignificet. Imperare autem ac regere non niſi perſonarum eſt. Adde, quòd ſuperiùs hoc ipſo capite oſtendimus,

stendimus, Deum illum unum præter quem nullus est alius, personam esse. uti contrà, non potest quispiam hypostaticè seu personaliter Deus esse, Deus, inquam, summus, quin simul sit essentialiter. Annon enim essentialiter Deus est, qui essentiam divinam habet? At quisquis est hypostaticè Deus summus, essentiam divinam habet. Quòd si Deum essentialiter acceptum dixeris significare ipsam essentiam, quæ nec sit Pater, nec Filius, nec Spiritus sanctus, aut contrà; sed aliquid in tribus istis subsistens: primùm non facilè crediderim, adversarios, qui accuratiùs loqvuntur, id admissuros. siquidem essentia, ita præsertim accepta, ut de singulis personis divinis prædicari nequeat, aliquid abstractum significat: Deus *autem concretu, quale quidem in substantiis datur, est, & essentiam unà cum existentia aut subsistentia denotat. Sed deinde quicquid tandem adversarii statuere hac de re velint, illud jam nos docuimus, Dei nomen personæ nomen esse: & cùm certum sit, Dei unius nomen ita in sacris literis usurpari, ut de Patre directè prædicetur; adversarii autem velint, etiam de Filio & spiritu sancto dici; necesse erit ostendere, ubinam vox* Dei, *cum de uno illo Deo sermo est, tale quippiam denotet, quod nec sit Pater, nec Filius, nec spiritus sanctus. Denique nihil ejusmodi significatio ad rem faciet. Siquidem nos de eo disputamus Deo, de quo adversarii ipsi loqvuntur, cùm ajunt, Patrem esse Deum, Filium esse*

I. Arg. Tres forent Dii.

2. Arg. Quælibet persona divina trina foret.

lium eße Deum, spiritum sanctum eße Deum: non verò de eo, qui de personis divinis prædicari ad istum modum nequeat. Et hæc quidem de primo argumento dicta sunto.

Cap. II.

Argumentum secundum: quia quælibet persona divina trina in personis foret.

Altera ratio, quâ ostenditur, vulgare Trinitatis dogma seipsum evertere, est, quòd inde sequatur, quamlibet divinitatis personam trinam in personis esse, & sic unam simul esse, & non unam. Etenim sic dicunt adversarii: Deum illum unum trinum esse in personis. Iidem rursus, ut diximus, asserunt, quamlibet personam divinam esse Deum illum unum. Vnde consequitur, quamlibet personam divinam esse trinam in personis.

Defensio argumenti.

Neque verò est, quod majorem particularem eße dicas. Singularis enim est, quæ universali hic respondet: cum nihil subsumatur in minori, quod sub illo singulari, quod majoris subjectum est, & medius argumenti terminus, non contineatur, seu de quo singulare illud dici nequeat. Conclusio autem falsißima est, & seipsam, ut vidimus, evertit. Quòd si quis distinctione hîc uti velit, & dicere, majorem loqui de Deo

eßentia-

essentialiter sumto, minorem de Deo personaliter sumto; is nihil proficiet. Siquidem nos distinctionem illam praecedenti cap: refutavimus, ostendentes, quamlibet personam divinam esse Deum essentialiter sumtum: quia totam Dei essentiam habeat. Itaque utrovis modo vocem Dei sumas, vera tamen minor erit; quemadmodum etiam adversarios doctiores omnes dicturos crediderim. Sed praeterea fingamus, essentiam, quae neque sit Pater, nec Filius, nec spiritus sanctus, rectè dici posse Deum, & eam in personis trinam esse, quam locutionem legere apud adversarios non memini: tamen si tota illa essentia in qualibet persona est, cuilibet personae trinitas inerit, & sic non minùs, quàm essentia illa, trina in personis erit. Cui enim inest essentia, ei inest totum id, quicquid in illa essentia est, & de eo in concreto praedicatur. praesertim si res illa per se essentiae inest, & non per accidens: ut hîc omnino volunt adversarii, quibus non modò personae divinae non possunt esse accidentia divinae essentiae, sed nullum prorsus est in Deo accidens.

2. Arg. Quælibet persona divina trina foret.

Cap. III.

Tertium argumentum: quia personæ divinæ realiter eædem & diversæ forent.

Tertium argumentum est, quòd statuunt

Personæ divinæ re eædem forent.

adversarii, essentiam cum personis realiter idem esse, personas autem inter se realiter differre. Hinc enim sequitur, idem simul & unam rem esse & plures, realiter a se differre, & non differre. Etenim quæ sunt eadem realiter uni alicui rei, etiam inter se realiter sunt eadem. Atqui tres illæ personæ divinæ realiter inter se distinctæ, realiter sunt idem uni cuipiam rei, nempe essentiæ divinæ. Ergo personæ illæ tres realiter inter se distinctæ, inter se realiter sunt eædem. Conclusio sibi manifestè contradicit. Major, quam vocant, propositio, omnibus noto nititur principio, quod vulgò ita efferunt: Quæ sunt eadem uni tertio, (hoc est rei alicui, cum qua conferuntur) etiam inter se sunt eadem. Eadem autem vis manet axiomatis, si addas & in prædicato & in subjecto istius enunciationis, vocem *realiter*. Nam quæ eadem sunt realiter uni tertio, illa sunt res eadem cum illo tertio. Quid enim est aliud, eadem esse realiter, quàm eandem rem esse? At quæ sunt res eadem cum uno tertio, inter se quoque rem eandem esse necesse est: aliàs tertium illud, cum quo illa sunt res eadem, simul esset & una res, & plures. Sic nonnulli ex ipsis adversariis probare solent, attributa divina

non di-

non distingvi realiter inter se. Attributa, inquiunt, divina sunt realiter idem cum essentia divina. Ergo sunt realiter idem inter se. Quia quæ sunt realiter idem uni tertio, sunt etiam realiter idem inter se. *Sed alii, qui vident, suam de Trinitate sententiam hoc pacto convelli, ajunt, hanc rationem firmam non esse; & tritum illud axioma,* Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, *debere sic intelligi:* Quæ sunt eadem uni terrio incommunicabili, sunt eadem inter se. *Constare autem, essentiam divinam non esse incommunicabilem; cum sit eadem numero in tribus personis realiter inter se distinctis. Neque verò possunt ullam aliam instantiam afferre adversarii, quâ axioma illud convellant, præter id, de quo hîc controvertitur, & hac ipsa ratione refellitur. At nullam patitur instantiam sive exceptionem major illa, & a nobis, & ab aliis proposita: quia ejus ratio prorsus est universalis. Nisi enim admittatur, contradictio aperta sequitur, ut vidimus; nempe unum idémque simul esse eandem rem, & plures. Quare si res aliqua fingatur communicabilis, quæ eadem sit realiter cum tribus realiter inter se distinctis; ut hîc essentia divina, quæ res una est, cum tribus personis; illa simul erit res una, & plures. Itaque tale communicabile non est admittendum; & si pro instantia ad convellen-*

3. Arg. Personæ divinæ reeædem forent.

vid. Becan. in Tractat. de Deo c. 1. sect. 1. partic. 8.

3. Arg. Personæ divinæ re eædem forent.

vellendum axioma illud in nostra hac controversia afferatur, mera hæc erit petitio ejus, quod in principio. cum illud communicabile hac ipsa ratione refellatur. Facilè autem cuivis apparet, hujusmodi communicabile contradictionem involvere, si, quid eo nomine hîc intelligatur, consideres. Communicabile enim hîc illud appellant, quod cum unum sit numero, pluribus tamen numero sit commune. Ita enim essentiam divinam communicabilem esse volunt. siquidem eam unam esse numero, unà nobiscum agnoscunt, sed tribus numero personis cõmunem esse volunt, ita ut in cõcreto de singulis distinctè prædicetur, hoc nimirũ pacto: Pater est Deus, Filius est Deus, Spiritus sanctus est Deus; & tamen illos tres volunt esse unum Deum. Quid enim hoc aliud est, quàm unum numero esse simul plura numero; singulare esse, & non singulare? Singulare enim est, quia unum numero. non singulare, quia in plura ejusdem nominis ita dividi potest, ut totum tamen sit in singulis; id quod rationi singularis seu individui prorsus repugnat. Firma ergo est ea, quam proposuimus, ratio, quam, si placet, etiam ita possis proponere, ut concludatur, Essentiam divinam simul fore & unam tantùm rem, & plures. Nam unam quidem esse omnes fatentur. Plures autem esse ex ipsorum dogmate consequitur: quia statuunt, eam esse idem realiter cum tribus personis realiter inter se distinctis. Etenim si personæ illæ tres re-

tres realiter inter ſe diſtinctæ ſunt; neceſſe eſt eas eſſe tres res diſtinctas. idem enim realiter eſt, quod una res eſt: diſtincta realiter, quæ plures res ſunt. id quod & res ipſa loquitur, & præcipui ex adverſariis fatentur; & qui id negant, quid dicant, neſciunt. Eandem enim rem realiter a ſe differre, ſtatuere neceſſe habent; id quod ſeipſum evertit. Iam ſi eſſentia eſt realiter idem cum tribus perſonis realiter inter ſe diſtinctis; neceſſe eſt eam eſſe rem eandem cum tribus rebus diſtinctis. Quod verò idem eſt cum tribus rebus diſtinctis, id tres eſſe res neceſſe eſt. Quare eſſentia divina ſimul & una res erit, & tres res; id quod, ut diximus, ſecum ipſo pugnat.

3. Arg. Perſonæ divinæ ie eædem forent.

Addamus huic argumento corollarium: divinas perſonas ſimul fore unum per ſe, & unum tantùm per accidens: & ſic unum per ſe, & non per ſe; per accidens, & non per accidens. Etenim quæ unum ſunt ratione eſſentiæ, & quidem ejusdem numero, maximè ſunt per ſe unum. Vnitas major inter ea, quæ diverſorum inſtar concipiuntur, ne fingi quidem poteſt. Atqui eo modo divinæ perſonæ unum eſſe ſtatuũtur. Rurſus autem, quæ duo aut plura ſunt actu, ultimaque perfectione, ea non ſunt unum per ſe, ſed unum tantùm per accidens. Quæ enim unum per ſe ſunt, ita ſunt comparata, atque inter

4. Arg. Tres Dei substantiæ forent.

se apta, ut vel eorum unum ad alterum habeat se, ut potentia ad suum actum, seu ut res perficienda ad ulteriorem quandam perfectionem; vel utrumque simul ab alio aliquo actu perficiatur, utpote nondum ultimam suam perfectionem in se habens. Actus enim est, qui & conjungit, & separat. Conjungit, si unus: disjungit, si plures. Atqui personæ divinæ nec ad se mutuò, nec ad aliam aliquam rem ita referuntur, ut potentia ad actum, ulterioremq; perfectionem, ultimam suam perfectionem jam adeptæ. Essentia actus ejusmodi esse non potest. Personæ enim potiùs addunt essentiæ aliquid perfectionis, nempe subsistentiam ac proprietatem personalem, quàm contrà. & subsistentia illa essentiam præsupponit, non contrà.

Cap. IV.

Argumentum quartum: quia simul una & tres supremæ deitatis substantiæ forent.

Quartò hac quoque ratione contradictio in illo dogmate ostendi potest, quia simul & unam, & plures Dei substantias introducit. Vnam esse Dei unius substantiam omnes statuunt. Plures autem pluralitas persona-

4. Arg. Tres Dei substantiæ forent.

personarum necessariò postulat. Etenim si persona nihil aliud est, quàm substantia prima intelligens; ubi sunt plures personæ, ibi plures substantias primas intelligentes esse necesse est. Multiplicato enim definito, quod hic persona est, multiplicatur etiam tota definitio, seu totum id, quod in definitione exprimitur. Eadem enim reipsa sunt definitum, & definitio, seu id, quod in definitione exprimitur: modo tantùm explicandi differunt. Posses eandem rationem etiam ita breviùs proponere: Si quælibet persona est substantia, ubi plures sunt personæ, plures etiam sunt substantiæ. Multiplicatis enim individuis, multiplicatur in iisdem id, quod generis locum obtinet, uti & id, quod speciei. Quia nihil sunt individua aliud, quàm id, quod speciei ac generis nomine effertur, per differentias, quas individuantes vocant, contractum. Itaque nisi id, quod speciei aut generis locum habet, ita, ut diximus, contractum multiplicetur, non multiplicantur individua. Individua autem sunt personæ, quarum genus est substantia. Personam verò quamvis esse substantiam, & hanc de persona, ut superius de suo inferiori prædicari; primùm inductione patet. Nam & persona humana, & ange-

4. Arg. Tres Dei ſubſtantiæ forent.

lica, & divina, ſubſtantia eſt. Præter has autem nulla alia eſt perſona, ſi angelorum nomine etiam malos angelos ſeu dæmones comprehendas. Quis dubitat, Petrum, aut Paulum, alióſve homines eſſe ſubſtantias? Quis Gabrielem, Michaelem, alióſve angelos? Quis item dæmones? Homines enim petulantis ingenii non moramur, qui dæmones neſcio quid aliud faciunt, contra tot aperta ſacrarum literarum teſtimonia; qui iidem nec perſonas illos eſſe dicent, aut dicere poterunt. Num fortè negabis, Patrem & Filium eſſe ſubſtantias? Sunt enim homines quidam ſuperſtitioſi, qui *Subſtantiæ* vocem de Deo uſurpare non audent: quia ſubſtantiæ ſit ſubſtare accidentibus: accidentia autem in Deum cadere piaculum illis eſt dicere. Et tamen iidem non reprehendunt ſuos, qui dicunt, Dei unam eſſe ſubſtantiam: & quod a multis ſeculis in templis canitur, *Pater, Filius, Sanctus ſpiritus, tria ſunt nomina, omnia eadem ſubſtantia.* Sed eximamus illis hunc metum. Subſtare accidentibus, id ipſum ſubſtantiæ eſt accidens. Per ſe ſubſiſtere, hoc eſt ſubſtantiam eſſe. Num verò Pater & Filius per ſe non ſubſiſtunt? Si illi per ſe non ſubſiſtunt, nihil per ſe ſubſiſtet. Num fortè, qui Deo accidens ullum adſcribe-

adscribere formidas, ipsum Deum facies accidens? At quicquid substantia non est, accidens est. Taceo neminem negare posse, Filium esse substantiam, nisi qui idem hominem eum esse audeat negare. De spiritu autem sancto idem adversarios dicere est necesse, quod de Patre, & Filio. *Et quia nonnulli, licèt cæteroqui Deum substantiam esse dicant, tamen personas divinas substantias esse negant, ut postea clariùs apparebit; idem alia quoque ratione probemus, sumto eo, quod apud adversarios generatim omnes extra controversiam est positum. Statuunt illi omnes, a Scholasticis edocti, Personam nihil esse aliud, quàm suppositum intelligens:* Suppositum *esse personæ genus,* intelligens *differentiam specificam, quæ generi illi addita, totam personæ rationem absolvat. Estque ea* Suppositi *vox, licèt in hoc significatu barbara, in scholis, cùm de personis divinis sermo est, admodum usitata. Ajunt enim, tria esse in Deo supposita. Iam verò suppositum, ut ab ipsis Scholasticis, ejus vocis ita usurpatæ auctoribus, explicatur, est substãtia prima completa: addere solent, ut sit incommunicabilis; quanquam præter necessitatem, ut mox audiemus. Substantiam esse dicunt, ut accidentia, primam, ut universalia, genera nimirum & species, excludant. Prima enim substantia dicitur, quæ una est numero, seu singularis. completam ac perfectam ajunt esse, ut*

4. Arg. Tres Dei substantiæ forent.

Defésio argumenti.

 partes

4. Arg. Tres Dei substantiæ forent.

partes substantiarum, sive integrantes, sive essentiales excludant, & quicquid instar formæ de quopiam prædicatur, aut cuipiam inest, ut humanitas, seu humana essentia. Incommunicabilem denique dicunt, ne sit pluribus suppositis communis, neve cum alio supposito conjungatur. quam conditionem propter essentiam divinam, vel etiam humanam Christi naturam addiderunt, cui cæteræ omnes conditiones suppositi conveniunt. Itaque nisi hanc conditionem adderent, viderunt seqvuturum, divinam essentiam suppositum esse, &, cum sit intellectu prædita, etiam personam. In uno autem supposito tria supposita, in una persona tres personæ locum non habent. Quare Trinitatis suæ metuentes ruinam, fulcrum hoc ei infirmum apposuerunt. Atqui ea conditio jam continetur in primæ *seu* singularis *substantiæ nomine. Singularis enim non esset, si pluribus singularibus esset communis, & de iis in concreto, (quatenus quidem concreta in substantiis reperiuntur, ut Deus, homo,) prædicaretur. qua de re suprà. Hoc loco ea re nobis non est opus.* Neque enim in eo vis hujus, quod nunc urgemus, argumenti sita est. *Illud adhuc addendum videtur, ad rationem hujus descriptionis rectiùs percipiendam: ideò Scholasticos, ejusmodi, qualem descripsimus, substantiam suppositum appellasse: quia suppositum id demum dici mereatur, quod omnibus aliis prædicationibus, seu rebus, quæ de altero prædicari*

vide cap 3. hujus sect.

prædicari

4. Arg. Trbs Dei substantiæ forent.

prædicari queant, veluti supponatur, ac subjicia-tur. breviter, quod sit ultimum subjectum, de quo cætera prædicentur, ipsum de nullo alio. Hoc verò nullum est aliud, præter substantiam primam ac singularem. Hæc enim de nullo alio dicitur: quia nec aliquid habet se inferius; nec subjectum, cui insit, sive inhæreat, instar accidentis: sed ipsa subjectum est ultimum, de quo & substantiæ secundæ, nempe genera & species, & accidentia dicuntur. qua de re videantur Categoriæ, quæ Aristoteli inscribuntur. De his loquitur vulgare etiam axioma: Actiones esse suppositorum; quia substantiis primis, & quidem perfectis, maximè propriè actiones conveniunt. Si ergo quælibet persona est suppositum; suppositum autem omne substantia; etiam personam quamlibet substantiam esse oportet: & porrò ubi plures personæ, ibi plures etiam esse substantias necesse est.

Viderunt vim hujus argumenti non pauci ex adversariis. Ideo ut eam effugerent, definitionem personæ veram, ac vulgò etiam in scholis, si rem ipsam spectes, receptam perverterunt. Ajunt enim, personam non esse substantiam, *seu rem per se subsistentem, sed* subsistentiam *naturæ intelligentis incommunicabilem. Hanc accuratam esse personæ definitionem: illam autem, quâ persona fuerat in scholis definita, nempe quòd sit substantia*

4. A.gr Tres Dei substantiæ forent.

stantia intelligens, incommunicabilis, non sustentata ab alio; minùs accuratam esse. Personæ enim in concreto, non in abstracto sumtæ competere: non esse autem definitiones accuratas concretorum, sed abstractorum. Porrò autem subsistentiam ajunt esse modum quẽdam entis, non ens ipsum. Per se enim atque abstractè consideratum, entitatem non habere. Itaque Pater, Filius, & Spiritus sanctus, per se & abstractè considerati, seu ab essentia distincti, illis sunt non Entia. Et in eo quidem illis assentior, quòd personæ ejusmodi, quales ab iis concipiuntur, sint non entia. Revera enim ipsorum sunt commenta. Sed Patrem, & Filium, vel etiam spiritum sanctum, esse non Entia, aut modos tantùm Entis, id verò falsissimum est. Res certè & per se Deo indigna est, &, ut videbimus, sua vi omne imperium Patri, & Filio, omnémque honorem eripit, atque ad atheismum quendam gradum hominibus struit. Non urgebo autem nunc illum tantùm loquẽdi modum, qui suam absurditatem prima statim facie prodit, Patrem, Filium, & Spirium sanctum per se esse non entia; a quo tamen non abhorrent viri magni inter suos nominis, etiam Theologicis scriptis clari. Neque enim dubito, quin id multi etiam ex adversariis improbent. Verùm id ipsum quoque valde indignum est, Deum & Christum (ne de spiritu sancto nunc quicquam dicam) subsistentiam, aut modum entis constituere. Quid enim? qui Deus est,

Deus est, qui substantiam habet divinam, subsistentia est, & non potiùs res per se subsistens? modus entis, non ens ipsum? Quomodo ergo imperat? quomodo quicquam agit? quomodo à nobis invocatur? atque ut uno verbo omnia complectar, quomodo est Deus? Actiones enim, & quæ actionum sunt propria consequentia, non subsistentiæ sunt, sed rei subsistentis. Nam subsistentia facultates ac vires, ex quibus actio promanat, non habet, sed res subsistens. Num subsistentia actu vult, intelligit, gubernat, creat, servat? Num tu, cùm invocas Deum, modum aliquem divinæ essentiæ invocas? ut te modus aliquis juvet ac servet, rogas? Certè si id sunt personæ divinæ; nullus hominum simplicium, personas divinas credit, ipsa sua tenuitate ac subtilitate aciem mentis eorum planè fugientes. Sed quid de simplicibus tantùm loquor? Ne docti quidem plærique tales sibi, sive cùm orant, sive cùm aliquid aliud de Deo & Christo cogitant, personas fingunt; fortè nec ii ipsi, qui hæc commenti sunt, nisi tum, cùm sua quædam dogmata sibi conciliare laborant.

4. Arg. Tres Dei substantiæ forent.

Sufficere hæc possent ad refutandum istorum hominum, ut levissimè dicam, commentum. Sed tamen ut & ratio personæ tantò clariùs pateat, & pluribus satisfiat; plura paulò ea de re dicamus. Primùm ergo, dum personam subsistentiam faciunt, obliviscuntur sui, qui eandem suppositum esse dicunt. Neque verò quemquam mihi videre hucusque li-

Tres Dei substantiæ forent.

cusque licuit, qui suppositum genus personæ esse, & accuratè de eo prædicari posse negaret. Et satis nobis hîc esset, tria in Deo supposita omnes agnoscere. Iam verò suppositum ipsi dicunt esse substantiam talem, qualem antea descripsimus: & postulat illius nominis ratio, quam ejus inventores spectarunt. Neque enim subsistentia ultimum est subjectum, de quo omnia tandem dicantur, ipsum de nullo: sed substantia ipsa, seu ens subsistentia præditum. Ipsa subsistentia enti inest, &, ut non sit accidens, instar tamen accidentis prædicatur de eo, cui inest. Talia autem omnia supposita esse ab omnibus negantur. Quò accedit, quòd actiones quæ suppositorum sunt propriæ, non subsistentiæ conveniunt, sed substantiæ ipsi, seu enti subsistentiam habenti, utpote quod vires ad agendum necessarias habet: quemadmodum paulò antè monuimus. Subsistentia nil præstat aliud, quàm ut ens per eam subsistat, & porrò, si id cæteroqui vires ac facultates aliquas habeat, agat. Præterea quis dicat, hominem, aut angelum esse subsistentiam, & non potiùs substantiam, seu rem per se subsistentem? At quilibet homo persona est, similiter & angelus. Atque ut altiùs ascendamus; & Christus substantia est, non subsistentia; ens, non modus entis. Est autem persona. Persona ergo non est subsistentia. Alioquin ita ex adversariorum sententia argumentandum esset: Omnis personn

est subsi-

 4. Arg. Tres Dei substantiæ

est subsistentia: Nullus *homo, angelus, nec ipse Christus est subsistentia. Quare nec persona.*

Dicet fortaße aliquis; personas quidem creatas substantias eße, sed divinas eße subsistentias: nec eße personam genus univocum personæ creatæ & increatæ, sed analogum tantùm. Verùm ex eo quærere primùm licebit, num Christum creatam tantùm, an increatam personam eße velit, an utramque simul? Si creatam tantùm, falsa erit ejusdem sententia, qui Christum secundam Trinitatis personam eße statuit. Hæc enim persona increata est; nec potuit desinere eße increata, quin Trinitas concideret, exemtâ ex trium personarum numero unâ, nempe secundâ. Si increata tantùm; Christus erit subsistentia tantùm (si divina persona subsistentia tantùm est, non res subsistens) quod omnes falsum eße vident. Qui enim homo est, substantia certè est, non subsistentia. Si utramque simul; duæ erunt illius personæ, diversæ rationis, seu diversam definitionem habentes. Altera enim erit substantia; altera subsistentia, non substantia. At unus est Christus, una illius persona, fatentibus omnibus, & contra Nestorium urgentibus. Deinde ratio suppositi, quod divinæ etiam personæ seu increatæ competit, non permittit, ut vidimus, divinam personam subsistentiam tantùm eße; non, inquam, magis, quàm creatam. Denique illud ipsum, quod rationis loco affertur, eam sententiam convellit. Nam

si persona

4. Arg. Tres Dei substantiæ forent.

si persona genus est analogum personæ increatæ & creatæ, personam divinam non subsistentiam, sed substantiam esse oportet. Neque *enim analoga sunt, subsistentia Dei & res subsistens creata: sed substantia creata increatæ, subsistentia subsistentiæ, modus modo, analogus est; & contrà. Quare si persona creata substantia est, non subsistentia, aut modus aliquis; etiam increata substantia erit, non subsistentia: res, inquam, subsistens, non modus rei.*

Quòd verò ajunt, cùm persona dicitur esse substantia prima intelligens, definitionem hanc esse personæ in concreto sumtæ, non in abstracto: quærere ex iis libet, quid personæ in concreto sumtæ, quid item abstractæ nomine intelligant? Si concretum ita sumunt, quo pacto substantiæ a nonnullis dicuntur concretæ, ut homo, animal, quorum abstracta statuuntur humanitas, animalitas; talium concretorum accuratissimæ traduntur definitiones; & hoc modo definienda omnino hoc loco est persona, ubi quæritur, an Pater, Filius, & Spiritus sanctus sint tres personæ in una divina essentia. Neque *enim Pater, Filius, & Spiritus sanctus personalitates sunt, sed personæ: nisi similiter dicere velis, hominem esse humanitatem, animal animalitatem, Patrem paternitatem, & sic in cæteris: quo pacto concreta erunt abstracta, & contrà; & sic frustra inter se ab adversariis distingventur. Deinde quocunque tandem modo concre-*

5. Arg. Subsistētia unius una.

do concretum hîc accipias, nihil id nostra refert, modò nostra personæ definitio, quatenus concreta definiri possunt, sit bona, aut genus saltem rectè constitutum. Siquidem de personis in concreto sumtis, non de personalitatibus sermo est. & necesse est, ubi tria aut plura sunt concreta ejusdem alioqui rationis, ut tres boni, tres sapientes, tres reges, patres, filii, ibi plura esse subjecta, seu plures substantias, quibus adjunctum illud, quod in concreto effertur, insit. Eadem est ratio etiam eorum concretorum, quæ modum aliquem entis, aut substantiæ, in concreto exprimunt, quales ab accidentibus vulgò distingvunt. Nam singuli illi modi, singula entia aut substantias postulant: nec concreta, ejusdem alioqui rationis, sunt plura, nisi simul subjecta sint plura, seu plura entia aut substantiæ. Denique etiamsi tandem daremus, personas divinas esse subsistentias, non substantias; nihilominus tamen contradictio in vulgari Trinitatis dogmate lateret. Nam & hoc contradictionem involvit, unam numero substantiam tres simul subsistentias habere, quemadmodum sequenti capite docebimus.

Cap. V.

Argumentum quintum: quia tres unius ejusdemq; rei subsistentiæ esse non possunt.

Quintum hujus generis argumentum est,

5. Arg. Subsistentia unius una.

quòd si plures sunt in una Dei substantia personæ, necesse est etiam plures in eadem subsistentias esse: quemadmodum adversarii non modò fatentur, sed etiam urgent. quandoquidem subsistentia suppositi forma est. Non potest autem res eadem multiplicari, nisi & forma multiplicetur. Quare nec supposita aut personæ multiplicari possunt, nisi & subsistentiæ multiplicentur. Idem apertiùs etiam ex eorum sequitur sententia, qui suppositum ac personam volunt esse ipsam subsistentiam. Atqui impossibile est, unius numero substantiæ plures esse subsistentias. Primùm quia unius rei non possunt plures esse formæ ejusdem rationis, sive substantiales sint, sive accidentales, sive quocunque eas nomine appelles, ne modos rerum exclusos putes. non possunt, inquam, unius esse plures existentiæ, inhærentiæ; non plures rationalitates, non plures longitudines, aut albedines, nisi fortè secũdùm diversas partes; non plures paternitates ejusdem rationis, nisi respectu diversorum, aut diverso tempore, & sic in cæteris. Et ratio hæc est: quia non potest eadem res bis aut pluries esse id, quod est, sed semel tantùm, intellige eodem tempore, eodem respectu, (qui in relatis tantùm est observandus,) &

dus,) & secundùm easdem partes. Alioqui progressus daretur in infinitum. Quis enim terminum hîc ponet? Quæ caussa est, cur non infinities res aliqua sit id, quod est, si bis aut ter esse potest? Progressus autem in infinitum est impossibilis, etiam subsistentiarum aut suppositorum in Deo. Quare etiam illud est impossibile, unde hujusmodi progressus in infinitum sequitur. Id autem est, quòd una eadémque res pluries possit esse id, quod est. hoc verò inde iterùm nascitur, quòd eadem res possit habere plures ejusdem rationis formas, eodem nimirum tempore, respectu, parte. Est enim forma id, per quod res est, quod est. Quare ubi plures sunt ejusdem rationis formæ, pluries res est id, quod est. Adde, quòd, si forma est, per quam res est id, quod est; eâ detractâ res non ampliùs manet id, quod fuerat. At si duæ possunt esse ejusdem rei formæ tales, quales diximus; alterâ etiam detractâ, nihilominus res manebit id, quod est. Id verò est impossibile, & cum ipsius formæ ratione pugnat. Subsistentia autem illa, de qua agimus, forma est suppositi, & per eam substantia, cui inest, suppositum fit. *Nam, ut hoc quoque obiter explicemus, duplici modo, apud adversarios sumitur subsistentia, laxiùs &*

5. Arg. Subsistentia unius una.

Subſiſtētia unius una.

ſtrictiùs. Laxiùs ſumta, communis eſt omnibus ſubſtantiis, primis, ſecundis; perfectis, imperfectis; totis, partibus. et ſic opponitur inhærentiæ tantùm, quæ accidentium eſt propria. Itaque ſubſiſtentia illa eſt forma ſubſtantiæ cujusvis, ſeu id, per quod ſubſtantia eſt ſubſtantia: inhærentia forma accidentis, hoc eſt, id, per quod accidens eſt accidens. De hac ſubſiſtentia hoc loco propriè ſermo non eſt: licèt ea in hac, de qua agimus, ſubſiſtentia quodammodo includatur, vel ab ea præſupponatur; & de ea quoque verum ſit, eandem numero ſubſtantiam plures ſubſiſtentias habere non poſſe. Strictiùs autem ſumta, non niſi ſuppoſitis convenit, ſeu ſubſtantiis primis, hoc eſt, ſingularibus, & quidem cumpletis ſive perfectis: eſtq; hujusmodi ſubſtantiarum, quà tales ſunt, forma quædam. Non poteſt ergo una eademq; ſubſtantia plures ejusmodi ſubſiſtentias habere. Atque ut rem propiùs ſpectes; num cenſes Dei ſubſtantiam, quæ numero una eſt, & completa, pluries vel ſubſtantiam eſſe, hoc eſt, rem, quæ non inhæreat alteri, ſed per ſe ſubſiſtat; vel pluries completam? Si pluries, etiam infinities erit. Status enim non datur. Præterea, ſi plures in eadem ſubſtantia dantur ſubſiſtentiæ, neceſſe eſt, ut inter illas aliqua ſit diſtinctio. ſi enim diſtinctio nulla eſt, una erit ſubſiſtentia, non plures. At nulla diſtinctio inter illas eſt. Etenim

formæ

5. Arg. Substantia unius una.

formæ sive substantiarum, sive accidentium, sive modi sint, sive res, si sunt ejusdem speciei specialissimæ, non possunt distingvi, nisi diversis subjectis aut materiis insint, vel saltem diversis ejusdem subjecti aut materiæ partibus; aut tempore, aut respectu diverso, a se invicem distingvantur. Hic autem (ut ad rem nostram id transferamus) nec diversa sunt subjecta, sed substantia divina eadem numero; tempus idem; nec diversæ partes; cum & subsistentia non nisi toti substantiæ competat, & divina essentia ex partibus non sit conflata. Respectus etiam diversi locum hic non habent: cùm subsistentia non sit relatum. Nulla ergo reperietur inter subsistentias illas, & sic inter personas divinas, distinctio. At distinctas, & quidem realiter, volunt adversarii, & res ipsa postularet. Restat igitur, ut non sint ejusdem rationis ac definitionis, & sic aliquid habeant, in quo conveniant: quia omnes subsistentiæ sint in divina essentia existentes; & aliquid, in quo discrepent, ac specie distingvantur. At nec compositionem ejusmodi ex genere & differentia specifica in divinis admittunt adversarii; & impossibile est, quarum una numero est essentia, ea specie ac definitione discrepare. Quæ enim

Subsistẽtia unius una.

specie ac definitione discrepant, ea hoc ipso essentiâ etiam discrepant: siquidem species ad essentiam pertinet, & definitio rei essentiam explicat, quæ ubi una est prorsus, una etiam est reipsa definitio. Denique subsistentia ea, de qua hic sermo est, protinus substantiam, cui inest, reddit incommunicabilem pluribus suppositis. Vnâ ergo positâ statim excluduntur cęteræ. Si enim plures essent subsistentiæ, plura forent supposita. Quanquam hîc nobis ostendisse sufficit, plura supposita in eadem substantia non esse. Subsistentiam autem illam reddere substantiam, cui inest, incommunicabilem, patet ex eo, quòd propter eam suppositum est incommunicabile pluribꝰ suppositis. Quòd si suppositum, etiam substãtia, quæ ob subsistentiam illam suppositum fit ac constituitur. Etenim forma quævis, quod largitur toti, largitur etiam materiæ, cui inest, vel ei, quod materiæ respondet; & nisi largiretur, ne toti quidem, quod ex ea constituitur, largiretur. Eatenus enim totum reddit tale, quatenus materiam totius, quæ potentiâ talis erat, actu talem reddit. Eadem ratio eorum est, quæ his per analogiam respondent. Hîc verò forma est subsistentia: materiæ respondet essentia seu substantia, cui sub-

6. Arg. Personæ divinæ forent communicabiles.

cui subsistentia inest, & cum qua suppositum constituit, vel potiùs, quæ propterea, quòd subsistentiam illam habet, suppositum ipsa est. Quòd si corpus, quamdiu animam in se habet, animatum est & dicitur, quamdiu sentiendi vim, sensitivum; licèt hæ formæ aliquid reale corpori addant: multò magis essentia divina subsistentiam illam atque incommunicabilitatem in se habens, ipsa & per se subsistere, & incommunicabilis dici potest ac debet: cum hæ formæ nihil ei realiter, ut ipsi adversarii contendunt, addant. Hæc autem etsi pro nova ratione haberi jurè queant, tamen cum priori computabimus.

Cap. VI.

Argumentum sextum: quòd personæ divinæ simul forent commmunicabiles, & incommunicabiles.

Sexto loco illud afferri potest, quòd ex vulgari Trinitatis dogmate sequatur, personas divnas & incommunicabiles esse, & communicabiles; & sic supposita simul, & non supposita; personas, & non personas. Constat enim inter omnes, suppositum omne, ac porrò omnem quoq; personam, debere esse incommunibilem alteri supposito

Personæ divinæ forēt communicabiles.

aut personæ, sive uni, sive pluribus. Vnde etiam in definitione personæ incommunicabilitatem vulgò exprimunt. At si essentia divina eadem numero communis, seu, ut illi loqvuntur, communicabilis est pluribus suppositis seu personis divinis, ipsa quoque supposita personæque illæ communicabiles erunt pluribus suppositis personisq;. Quorum enim essentia, & quidem tota, communicabilis est pluribus suppositis, illa ipsa sunt communicabilia pluribus suppositis. Nihil enim magis communicari potest alteri, (si modò id alterum est, & non potiùs idem) quàm cujus essentia tota, eadem numero communicatur alteri. atque in universum, nihil magis cuiquam competere potest, quàm quod ratione essentiæ, & quidem totius, ei competit. Quòd si ergo personarum divinarum essentia tota est communicabilis pluribus suppositis; illæ ipsæ personæ erunt communicabiles pluribus suppositis. Quare & communicabiles erunt simul, & incommuuicabiles; & sic supposita simul, & non supposita; personæ, & non personæ.

Cap. VII.

Argumentum septimum, ex analogia cum

gia cum rebus creatis ductum: ubi ostenditur, nisi una Dei persona statuatur, infinitas esse statuendas.

7. Arg. ex analogia cum rebus creatis.

Vltimum hujus generis argumentum faciemus id, quod etiam rudissimis facilè patet, & ab adversariis facilè creditur eludi posse: nempe quòd videmus, in rebus creatis unius substantiæ intelligentis unam tantùm esse personam, non plures, &, ut latiùs rem hanc extendamus, non posse esse plura supposita, nisi simul etiam plures sint numero substãtiæ atq; essentiæ. Cur ergo non idem de Deo statuamus? Rationem consequentiæ mox videbimus, ubi examinaverimus exceptionem adversariorum, qua hoc argumentum convellere nituntur. Ajunt enim, aliam hic esse rationem substantiæ creatæ & increatæ. Illam enim finitam esse, hanc infinitam. Itaque illam quidem, si una sit numero, in pluribus suppositis aut personis subsistere non posse: hanc autem posse. Verùm hæc differentia nullum in eo, de quo agimus, habet momentum. Tum enim demum momenti aliquid habitura esset, si persona increata non æquè infinita foret, atque essentia seu substantia, in qua subsistere creditur, aut pars rei alicujus sup-

 positum

7. Arg. ex analogia cum rebus creatis.

positum ac persona esse posset. Nunc cùm aliter se res habeat, eadem hîc ratio est finitæ & infinitæ personæ. Cur enim finita substantia nonnisi unam personam constituere potest? nempe quia persona aut suppositum totam in se substantiam, non partem ejus aliquam complectitur, nec potest eadem substantia eodem tempore, secundùm idem bis esse idem; ac porrò nec bis esse suppositum, bis persona. At eadem ratio est etiam in substantia divina. Siquidem persona quælibet divina totam divinam substantiam amplectitur, nec partem aliquam sibi tantùm decerpit, aut decerpere potest, nisi persona ac suppositum esse desinat. Quare non magis substantia infinita, potest plura in se habere supposita aut personas, quàm finita. Quò accedit, quòd, si propter discrimen finiti & infiniti, discrimen etiam foret in numero suppositorum; sequeretur, discrimen hoc ratione numeri, infinitum fore. Hoc enim postulat infinita illa distantia, quæ est inter finitam & infinitam substantiam, quæque discrimen illud numeri personarum parere censetur. Itaque personæ in infinita Dei substantia, numero etiam infinitæ statuendæ essent, non numero finitæ, & quidem tres tantùm. Etenim inter tria & unum non modò

modò finitum; sed etiam valdè exiguum est discrimen.

7. Arg. ex analogia cum rebus creatis.

Dices, hanc rationem non evincere, infinitas in Deo personas esse, sed esse posse, seu nil repugnare, quominus sint; quia infinitas essentiæ ejus permittat. Sed præterquam quòd adversarii dicant, idem esse in Deo Posse & Esse; illud certum est, quæcunque in Deo esse naturaliter possunt, nec ex libera illius voluntate pendent, omnino etiam ac necessariò in eo esse. Necesse enim est, ut perfectionem quandam, & quidem naturalem in se contineant. Nulla autem naturalis perfectio, quæ in Deum cadere potest, ab eo potest abesse. siquidem non potest esse naturæ imperfectæ, seu talis, cui aliquid adhuc perfectionis possit addi. Quædam ad hanc exceptionem pertinentia dicentur in sectionibus sequentibus, ubi examinabitur modus generationis Filii Dei, & processionis spiritus sancti, ab adversariis excogitatus.

1. Arg. Filius Dei sui ipsi⁹ Filius foret.

SECTIO SECVNDA.

In qua de secunda, quæ statuitur, supremæ Deitatis persona disseritur.

Postquam Trinitatis dogma ex iis refutavimus, quæ ad tres, quæ in Deo statuuntur, personas generatim pertinent; restat ut idem dogma ex illis refellamus, quæ de certis personis nominatim asseruntur. Ea verò illa sunt, quæ ad secundam & tertiam Trinitatis personam propriè pertinent, vel etiam ad primam, respectu istarum duarum. Et in hac quidem sectione, de secunda persona, ut ab initio hujus libri diximus, agemus. Quo loco duo inprimis dogmata occurrunt examinanda: alterum est, de ipsius ex essentia Patris ab omni æternitate facta generatione: alterum, de ipsius incarnatione. Vtrovis enim sublato, concidit sententia illa, de secunda Trinitatis persona, vulgò recepta.

Cap. I.

Argumentum primum, quo refellitur dogma de æterna Filii Dei ex essentia Patris generatione: quia Filius foret sui ipsius Filius.

Vt ergo ad prius illud dogma accedamus; statuunt

statuunt adversarii, &, ni statuerent, Trinitatis dogma tueri non possent, Filium ab æterno ita ex essentia Patris esse genitum, ut nihilominus eandem numero cum Patre essentiam habeat. Atqui dogma illud pluribus contradictionibus & absurdis fœcundum est. Nam primùm inde sequitur, Filiũ esse sui ipsius filium, ac patrem. Etenim ex cujus essentia quispiam generatur, ejus est Filius. At, si illa adversariorum de Filio Dei sententia vera est, sequitur, Filium ex sua ipsius essentia esse genitum. Quare Filius sui ipsius filius, ac porrò & sui ipsius pater erit: id quod manifestam involvit contradictionem. Propositionem argumenti, quam majorem vocant, nil est opus demonstrare: cùm res sit satis manifesta, etiam apud adversarios. Assumtio verò seu minor inde patet. Quia si eadem numero est essentia Patris & Filii; certè si Filius ex essentia Patris est genitus, ex sua ipsius essentia est genitus. Neque verò dicere possunt, nondum illam essentiam fuisse Filii essentiam. quia nullum tempus fuisse volunt, quo Filius non extiterit, & divinam essentiam non habuerit. alioqui Deus ille summus non foret. Posses idem argumentum etiam hoc modo proponere: Nemo ex seipso generatur. Esset enim

1. Arg. Filius Dei sui ipsiꝰ foret Filius.

Filius Dei sui ipsi⁹ foret Filius.

set enim, antequam esset. esset, quia esset principium ac caussa suæ generationis: non esset, quia generaretur. Relata sunt, id, ex quo aliquid generatur, & id, quod ex eo generatur. non possunt autem relata eidem, respectu eodem, eodemque tempore inesse. Sunt enim opposita. Oppositorum autem natura est, ut se invicem in eodem subjecto, eodem tempore ac respectu, secundùm idem eandémve partem, perimant. Iam verò si Filius ex essentia Patris est genitus, & Patris ac Filii eadem numero est essentia; ex seipso Filius est genitus. quia etiam ex sua essentia est genitus. Non potest autem quisquam magis propriè ex aliquo gigni, quàm cum ex essentia ejus gignitur.

Eadem absurditas patet etiam ex modo, quo veteres Patres, vulgaris de Trinitate sententiæ partim architecti, partim patroni, Filium Dei ab æterno generatum esse statuerũt, quem & hodie plærique agnoscunt: cum nec alium excogitare suæ sententiæ aliqua ratione consentaneum possint. Ajunt enim: Patrem genuisse Filium, seipsum intelligendo: quemadmodum rursus volunt, Patrem & Filium simul produxisse & spirâsse Spiritum sanctum, volendo atque amando. *Quæ res ita ex adversariorum mente explicari*

1. Arg. Filius Dei sui ipsi⁹ foret Filius.

explicari potest. Duo tantùm sunt in Deo principia ἐνεργητικὰ, seu aliquam operādi vim habentia, quorum operationes & immanentes sint, (hoc est, in ipso Deo maneant, non verò in aliquod aliud subjectum transeant) & circa ipsum Deum occupentur: intellectus nimirum, & voluntas. Deus enim seipsum & intelligit, &, ut summum bonum, vult atque amat. Omnipotentia quidem Dei, etiam est principium ἐνεργητικὸν: sed ej⁹ operationes circa alias tantùm res, nō circa ipsum Deum, occupantur, & in alia transeunt. Ex his verò secundam ac tertiam divinitatis personam hoc pacto eliciunt adversarii. Intellectum, inquiunt, non intelligere nisi per imaginem rei illius, quam intelligit. Quare cùm Deus ab omni æternitate seipsum intellexerit; necesse esse, ut imaginem suiipsius ab omni etiam æternitate conceperit. Hanc verò necessariò esse Deum ipsum. Nam & quicquid in Deo sit, id Deum esse ajunt, ob summam ipsius simplicitatem; & imaginem istam Dei infiniti, infinitam esse oportere. Nihil verò esse infinitum, præter Deum. Necesse autem simul esse dicunt, ut illa imago personâ sit distincta ab eo, qui ipsam produxerit. aliàs seipsum produxisset Deus. Vnde tandem concludunt, eam esse Dei Filium: quia & producta sit, & producenti, utpote ejus imago, similis, & substantiâ cum illo eadem. Porrò autem, quia Deus seipsum cognitum, suamque illam, quam

1. Arg. Filius Dei suipsi⁹ foret Filius.

lam, quam intelligendo produxerit, imaginem amet, & ab ea vicissim ametur; hunc ipsum voluntatis actum tertiam divinitatis personam constituere. Siquidem & in Deo sit ille amor, & infinitus; ac porrò non minùs, quàm imago illa ab intellectu producta, Deus. personâ autem necessariò esse distinctum ab iis, a quibus sit productus. Hæc nobis illi pandunt de duarum personarum divinarum productione mysteria, mirum quàm alto sacrarum literarum silentio suppressa, quámque aliena ab iis, quæ de Filii ex Deo generatione eædem sacræ literæ apertissimis verbis tradunt, suo loco a nobis producta. Hîc illi, qui rationem in divinis cæcam esse clamitant, qui ex ea adversus Trinitatem disputari nolunt, qui illud crebrò in ore habent, Scrutator majestatis opprimetur gloria, *quemadmodum a Salamone scriptum arbitrantur: hîc, inquam, exclamare debebant, rationem cæcam esse: hos scrutari velle majestatem: nefas esse ineffabilia mysteria velle eloqui. Sed nisi ejusmodi commenta fuissent, Trinitatem illi hodie suam non haberent. Mirum autem est, quàm præposterè hic se gerant adversarii. Nā dum simplicitatem ita urgēt, ut quicquid in Deo est, Deum esse velint, interim autem plures in eum personas invehunt, &, si vim sententiæ spectes, infinitas, ea ipsa ratione simplicitatem penitus convellunt. sed gravius illud est, quòd dum simplicitatis tantam rationem habere velle videntur, de qua tamen sa-*

lib. 1. sect. 2. cap. 31.

men sa-

men sacræ literæ tacent, utpote ad salutem cognitu non necessaria, & simplicioribus planè incognita; unitatem tollunt, quam sacræ literæ toties támque apertè inculcant. Sed & hæc, & non pauca alia, quæ in hac sententia continentur, absurda, quorum nonnulla superiùs ostensa sunt, nonnulla inferiùs ostendentur, nunc mittamus, & illud demonstremus, quod paulò antè proposuimus, nempe hinc sequi, Filium Dei esse sui ipsius filium. Id verò ostendere haud est difficile. Nam si eadem numero est Patris & Filii essentia, ac porrò etiam intellectus; eadem quoque numero est intellectûs operatio; præsertim quia acutiores adversarii, ob summam Dei simplicitatem, idem esse volūt intellectum ipsius & intellectionem. Itaq; si intellectûs operatione Pater genuit Filium, Filius quoque, cujus eadem fuit operatio, seipsum genuit. Quin etiam spiritus sanctus genuit Filium illum Dei ab æterno existentem: & sic Pater est Filii, & sui principii principium. Eâdem enim intellectione, unà cum Patre & Filio, seipsum essentiámque suam, & simul etiam ipsum Patrem ac Filium ab omni æternitate intellexit ac contemplatus est. et sic, quia eodem voluntatis actu, spiritus sanctus unà cum Patre & Filio voluit atque amavit, quicquid illi volunt atque amant; si voluntatis quidam actus est spiritus

1. Arg. Filius Dei suiipsi⁹ foret Filius.

1. Arg. Filius Dei suipsius foret Filius.

sanctus, seu quippiam a Patre & Filio per voluntatis operationem productum, seipsum quoque produxit spiritus sanctus.

Præterea hoc pacto non tantùm eædem personæ seipsas, sed & alias infinitas produxisse statuendum est. Etenim cùm persona quævis & seipsam & cæteras intelligat, easdémque cupiat atque amet: necesse est, ut quævis iterum plures & filios & spiritus sanctos producat, si illa sunt vera, quæ de divina intellectione & amore illi nobis dictitant. Etenim diversam atque adeo dissimilem esse oportet imaginem Patris, quà Pater est, & Filii, quà Filius est, & Spiritus sancti, quà talis. Sunt enim inter se oppositi Pater & Filius, quà tales: similiter & Spiritus sanctus, quà est ab utroque productus. Relata enim sunt: relata omnia, ut suprà diximus, opposita. Oppositorum autem oppositas esse imagines oportet. Quicquid sit; illarum rerum, quæ reipsa differunt, diversas esse imagines esse oportet, quæ illas exactè exprimant, & non tantùm, quomodo eæ inter se conveniant, sed etiam quomodo differant, ostendant. Pro imaginum autem illarum diversitate ac multitudine, orietur etiam multitudo actuum voluntatis, & amoris, quo personæ singulæ complectuntur

illas i-

illas imagines, & vicissim imagines illæ personas, a quibus productæ sunt, seque etiam ipsas singulæ, & denique se invicem prosequuntur. Quare si & imagines illæ per intellectum productæ, & illi voluntatis actus in Deo personæ sunt, vel saltem personarum diversarum principia; personæ in infinitum multiplicabũtur. Quanquam si quicquid est in Deo, Deus est; aliunde quoq; divinæ nascentur personæ. Etenim in Deo imagines rerum singularum sunt, quas intelligit, (siquidem intellectio in Deo non nisi per imaginem fiat:) similiter & decreta de rebus infinitis, & amor erga res creatas, variique voluntatis actus. Hæc ergo omnia Deus erunt: personis tamen different ab illo, vel illis, a quibus sunt producta. Itaq; vel hinc infinitas in Deo personas habebimus.

2. Arg. Filii infiniti forent.

Cap. II.

Argumentum secundum: quia infiniti forent Filii, uti & Spiritus sancti.

Ne quis fortè putet, illis tantùm infinitã divinarum personarũ multitudinem metuendam esse, qui illum, quem pręcedenti capite explicuimus, generationis Filii Dei, & processionis spiritus sancti modum excogitârunt,

2. Arg. Filii infiniti forent.

runt; docebimus, eandem aliis etiam esse statuendam, qui Filium Dei ab æterno ex essentia Patris generatum esse volunt: & porrò, cùm infinitam divinarum personarum multitudinem absurdissimam esse videant, illud etiam dogma, unde ea fluit, a veritate alienissimum esse, eosdem agnoscere debere. Etenim si Deus ex essentia sua generavit Filium, & rursus unà cum Filio produxit Spiritum sanctum, & hi idem sunt cum illo Deus; nulla est caussa, cur non & Filius alium iterum genuerit Filium: similiter & Spiritus sanctus alium; & hic præterea alium, atque ita in infinitum. Quid enim? an quod Pater potuit, Filius non potest ac Spiritus sanctus? Non ergo idem sunt cum illo Deus. cum non eandem habeant facultatem ac potentiam, sed inæqualem. Num dices, eos noluisse? At res ejusmodi, quæ ad intrà, ut loquuntur, spectant, in Deo prorsus sunt necessariæ; non verò liberæ voluntati subjacent. Quòd si voluntati liberæ subjacent, fieri poterit, ut intra tempus aliquod plures divinæ personæ accrescant, ubi nimirum personæ illæ, quæ hucusque generare aut spirare personas alias noluerunt, voluerint.

Ajunt nonnulli, ideo fieri non posse, ut Filius aut Spiri-

aut Spiritus sanctus alium Filium aut Spiritum sanctum producat, non quia aliqua sit in Filio aut Spiritu sancto impotentia, sed quia quicquid in divinis generari aut procedere potuit, id jam generatum ac productum fuerit; id autem, quod jam generatum aut productum est, produci ampliùs non possit. eßet enim simul & non eßet. quo pacto nec mundus hic, quia jam existit, creari ampliùs a Deo potest: non propter aliquam in Deo impotentiam, sed propter ipsius rei, ut ita dicam, impotentiam. Verùm quidem est, mundum, qui jam est, creari ampliùs non poße. Sed an non credunt adversarii, alium præter hunc mundum creari a Deo poße? credunt omnino, ut arbitror. Transferamus hoc ad rem nostram. Filius is, qui jam generatus est, generari ampliùs non potest; nec Spiritus sanctus, qui jam productus est, ampliùs produci. Sed quid prohibet, alium Filium, aliúmve Spiritum sanctum, a Filio ac Spiritu sancto produci, & ab his iterum alios? siquidem ex adversariorum hypothesibus suprà ostendimus consequi, divinam naturam infinitarum numero personarum capacem eße. Quare suis hypothesibus consentanea non dicunt, dum ajunt, quicquid in Deo generari aut produci potuit, id totum jam in Filio, quem prima divinitatis persona generarit, & in Spiritu sancto, quem prima & secunda produxerit, contineri: ac proinde alium Filium, aliúmq; Spiritum sanctum a Filio & Spiritu sancto

2. Arg. Filii infiniti forent.

sect. 1. hujus lib. c. 7.

3. Arg. Filius ab æterno fuisset & non fuisset.

produci non potuiße. siquidem ibi infinitu adhuc personis locus fuit. Et hoc alterum sit argumentum adversùs æternam illam Filii ex eßentia Patris generationem.

Cap. III.

Argumentum tertium: quia Filius Dei ab æterno & fuisset, & non fuisset.

Tertium, quo idem dogma refellitur, argumentum esto, quòd inde sequatur, Christum ab omni æternitate extitisse, & non extitisse; semper fuisse, & aliquando non fuisse. Ab omni æternitate fuisse oportet: quia & ab omni æternitate generatus apertè dicitur, &, si certo demum tempore extitisset, Deus summus non foret. Deus enim summus ab omni æternitate extitit. Non fuisse autem ab omni æternitate, ex eo ipso patet, quòd generatus est, & quidem ratione substantiæ, proprieq; dicta generatione.

Exclamabis hîc statim, & te facilè intelligere dices, quid velim: nempe generationē propriè dictam eße mutationem ex non ente in ens. Itaq; si Filius Dei propriè generatus fuit, eum aliquando fuiße non ens, seu aliquando reipsa non extitiße. Hoc ipsum, inquam, volo. Verùm, inquies, de naturali

3. Arg. Filius ab æterno fuisset & non fuisset.

turali tantùm generatione definitionem illam accipiendam esse, non de supernaturali. Hanc autem Filii Dei ex essentia Patris generationem supernaturalem esse, non naturalem. Hæc cùm dicunt adversarii, primùm vehementer in illis desideramus constantiam. Etenim si Filii Dei generatio supernaturalis est, & a naturali adeo diversa; cur ipsimet tantopere hac ipsa in re urgent humanæ generationis exemplum, dum toties inculcant, eum, qui Filius Dei sit proprius, unigenitus, naturalis, necessariò ejusdem esse cum Patre essentiæ? Vnde enim hujusmodi propositionem extruunt, nisi ex rebus humanis ac planè naturalibus? & sanè expressè etiam exempla filiorum ab hominibus genitorum proferunt, ut eam enunciationem stabiliant; nec alia proferre possunt. Quid enim? num forte alii aliqui extant filii cujuspiam unigeniti, proprii, naturales, sed supernaturaliter geniti, quos in exemplum adducant & ex quibus hujusmodi enunciationem extruant? Dicent, in eo convenire Filii Dei generationem cum generatione humana ac naturali, quòd Filius per eam evaserit substantiâ Patri similis; non in eo, quòd aliquando non extiterit. Itáne verò tibi licebit, ubi libet, generationis naturalis rationem ac similitudinem urgere; ubi iterùm libebit, repudiare? Ita nimirum non semel faciunt adversarii, ut proprietatem vocum, cùm illorum caussæ servit, obtendant; cùm obstat, rejiciant; recepta

8. Arg. Filius ab æterno fuisset & non fuisset.

in scholis axiomata ac definitiones mutent, amplient, restringant, & Lesbiæ regulæ instar ad sententiam suam inflectant. Nusquam plura sibi permisit humani ingenii audacia fingere, quàm de Deo, utpote re a sensibus nostris remota, in qua commenta sua non ita facilè deprehendi posse credidit. Sed, ut ad rem nostram redeamus, si proprietatem vocis urges, cùm Christus a Deo generatus esse dicitur, & inde concludis, eum omnino ex substantia ejus generatum esse: quia illos, qui propriè ex aliquo sunt generati, ex substantia ejus generatos esse oporteat; cur non etiam vides, Christum ex non ente factum esse ens, & sic aliquando non extitisse; cùm hoc non minùs, quàm illud, ad proprietatem pertineat generationis illorum, ex quibus prius illud colligis. Est enim hoc essentiale, ut tu fateris, generationis naturalis, ut sit mutatio ex non ente in ens. Cur deinde non agnoscis, aliam esse substantiam generantis, aliam generati? cùm hęc per generationẽ demùm producatur, illa jam antè extiterit: altera sit caussa, altera effectus. Cur denique non agnoscis etiam, Filium tempore posteriorem esse Patre? Quòd si hæc agnoscere in Filii Dei generatione non vis, nec sententia tua permittit; ne vocis proprietatem urgeas, aut eam ex rebus naturalibus ipsemet æstimes.

Quòd si

Quòd si a proprietate discesseris, & simili-tudine eximia ac singulari, quæ inter generationem humanam & divinam illam intercedat, contentus fueris; rem tibi facilè absque illa ex essentia Dei generatione expeditam dabimus, ut & libro 1. ostendimus, de Filio Dei agentes, & alibi a nostris ostenditur. Debebas autem id tantò magis facere, quòd supernaturalem hanc esse generationem, & rectè, contendis. Circumspice enim generationes supernaturales ac divinas omnes; nullam invenies, in qua ex essentia sua aliquid Deus generârit. Nec est, quod exempla desideres: tot sunt, quot angeli, qui omnes Dei dicuntur Filii: quot homines extant pii, & Christo fideles; quot olim evadent immortales. Hi enim omnes ex Deo aut generati, aut adhuc generandi sunt, ut ex sacris literis patet. Nec est, quod verearis, ne in hujusmodi generatione nullum invenias modum specialem, qui Christo sit vel prorsus peculiaris, vel ita eximius, ut eum a cæterorum censu eximat, & unigenitum Dei Filium constituat. Eximent hunc tibi metum ea, quæ & a nobis loco dicto, & ab aliis alibi disputantur.

3. Arg. Filius ab æterno fuisset & non fuisset.

sect. 2. c. 31.

Sed deinde, ut mittam, generationem ex essentia generantis, qualem Christi esse volunt ad-

3. Arg. Filius ab æterno fuisset & non fuisset.

lunt adversarii, vel inprimis esse naturalem, non supernaturalem; omnis omnino generatio propriè sic dicta, sive tu illam naturalem, sive supernaturalem esse velis, est mutatio a non ente in ens, ita nimirum ut necesse sit, id, quod generatur, non extitisse aliquando, & postea per generationem existere cæpisse. Quid enim? an non omnis generatio propriè sic dicta, essentię productio est & acquisitio, acquisitio, inquam, respectio generati? At quomodo essentia ejus produci potest, quod jam est, semperque reipsa fuit? quomodo acquirere essentiam potest id, quod eam perpetuò habuit? Num fortè generatio supernaturalis, licèt substantialis ac propriè sic dicta, productio & acquisitio essentiæ sive substantiæ non est? Si non est, ne nomen quidem generationis, cùm de supernaturalibus effertur, ampliùs intelligimus; & tu ignotâ nobiscum loqueris linguâ, qui talem nobis generationem narras. Sed quicquid tu tandem sentias; illud certum est, sacras literas, cùm generationem Filii Dei commemorant, populari nobiscum loqui lingva, & ideò loqui, ut vim ac sententiam vocum percipiamus, utut totam rei rationem non penitus intelligamus. Sed age; si non est necesse, ut id, quod generatur,

ratur, antea non extiterit; poterit id generari, quod jam reipsa existit: ac porrò nihil prohibebit, eum, qui hodie reipsa est, nec esse desinit, cras aut perendie propriè generari. Hoc pacto prius ille fuit in viæ termino, ad quem tenderet, quàm viam esset vel ingressus, vel emensus. generatio enim est via ad esse: reipsa esse, seu essentiam habere, terminus illius viæ est. Quis ergo id absurdum esse non videt, & contra omnem generationis rationem? Conservari id quidem potest, quod jam est; sed non generari. Quòd si generatio potest esse rei jam existentis, quà existit, generatio erit conservatio rei. Atqui generatio est conservationis antecedens. illa producit rem; hæc productam tuetur. Si ergo cum natura generationis pugnat, id, quod jam reipsa est, generari; necesse est, ut id, quod propriè generatur, aliquando non ens fuerit, seu aliquando reipsa non extiterit.

3. Arg. Fili⁹ ab æterno fuisset & non fuisset.

Dicent fortè, ad generationem illam, quæ fiat per emanationem, ut vocant, non requiri, ut res generata aliquando non extiterit; satis enim esse, quòd essentiam suam non a seipsa habeat, sed ab alio, nempe ab eo, unde manat. Sic lucem aut radios perpetuò a Sole emanare ac generari, non ideo, quia antea non extiterint, sed quia suam

essentiam

8. Arg. Fili⁹ ab æterno fuisset & non fuisset.

essentiam non ex seipsis, verùm a Sole habeant. Finge enim, inquiunt, Solem ab æterno extitisse: ab æterno eum lucem ac radios generasse necesse erit: & sic radios, licèt generatos, ab æterno tamen extitisse. Iam verò Dei Filium per emanationem a Patre genitum esse ajunt. Genitum enim a Patre, dum is seipsum intelligit, & sui ipsius concipit imaginem; quæ actio perpetuò duret. Similiter etiam, jugi voluntatis actione produci spiritum sanctum, qua de re suprà vidimus. Verùm nihil isto commento proficiunt. Nam ut alia prætercam suprà cap. 1. hujus sectionis commemorata; exemplum radiorum solarium, quod illi suæ sententiæ maximè putant accommodatum, ad rem non facit. Quandoquidem de generatione propriè dicta hîc unà cum adversariis loquimur. At lucis ac radiorum propriè dicta generatio non est: cùm hæc sint accidentia. Accidentium autem propriè dicta generatio non est, sed substantiarum tantùm, ut notum est. Quòd si emanatio radiorum a Sole propriè dicta generatio foret; nihil fuisset necesse, adversarios tam sollicitè inter generationem naturalem & supernaturalem distingvere, cùm nos urgemus, quicquid propriè generatur, id necessariò aliquando non extitisse. quandoquidem emanatio radiorum a Sole naturalis est; &, si generatio propriè dicta est, jam habebunt exemplum generationis naturalis, in qua id, quod generatur, jam antea tamen, ut ipsi hîc urgent, ex-

gent, ex-

3. Arg. Filius ab æterno fuisset & non fuisset.

gent, extiterit, semperq́ existere potuerit. Deinde, quæ per emanationem quodammodo generantur, non habent eßentiam perfectam ac consistentem, sed eorum eße, ut loqvuntur, est in fieri, h. e. eo ipso tantùm sunt, quòd fiant, ac transeant, perinde ut actiones ac motus. At Filius Dei substantiam habet perfectam ac consistentem, non transeuntem. Quare per emanationem genitus non est. Denique & in illis, quæ jugiter emanant, & ea ratione veluti generantur, id generatur, quod antea non extiterat. Habent enim illa partes successivas, quarum una præcedit, altera subsequitur; & illa, quæ semel fuerat generata, quia suum eße jam accepit, non generatur ampliùs, sed alia, quæ nondum extiterat. Quare si lux perpetuò a Sole generatur, alia subinde atque alia pars successiva generatur. Aliàs si tota secundùm omnes partes unquam extituras semel producta esset, non generaretur jugiter, sed tantùm semel producta conservaretur. Ex his autem & illud apparet, non poße Filium Dei per emanationem jugem generari; aut si per emanationem generari velint, eum Deum supremum non fore. Nam Deus supremus partes non habet, per quas successivè generetur. ut taceam, quicquid per emanationem sive perpetuam, sive non perpetuam generatur, ejus eßentiam ab eo pendere, a quo emanat. Dei autem supremi eßentia a nullo pendet.

4. Arg. Filius Dei perpetuò generaretur.

Cap. IV.

Argumentum quartum: quia Filius Dei adhuc generaretur, & in omnem æternitatem generandus esset.

Quartum argumentum ex eo duci potest, quòd si Deus ex essentia sua ab æterno generavit Filium, adhuc etiam eundem generat, & in æternum generabit. id quod etiam fatentur ex adversariis plurimi, ii præsertim, qui Filium per intellectionem a Deo generatum ajunt. Illa enim intellectio perpetuò durat, & in omne ævum durabit. Verùm non tantùm illi id fateri coguntur, qui istum generationis Filii Dei modum agnoscunt, sed & cæteri omnes, nisi alia sua dogmata velint subvertere. Etenim si Deus ab æterno genuit Filium, nunc autem non ampliùs gignit; factus est ex generante non generans: quæ mutatio cùm non ad creaturas spectet, sed intra ipsum Deum consistat, in Deum non cadit, nec cadere ab adversariis agnoscitur. Adde, quòd vel Filius supremus Deus non est, vel ex naturæ necessitate fuit a Patre genitus. Si enim eum Pater non ex naturæ necessitate genuisset, liberè ac contingenter genuisset. Deus autem summus non est,

non est, qui contingenter, non necessariò existit. Quòd si ex necessitate naturæ genuit Deus Filium, perpetuò gignit: cùm natura ejus semper sit prorsus eadem. Præterea apud Deum, si adversariis credimus, nulla est distinctio temporis, sed æternitas tota apud eum simul collecta, & ad punctum quoddam contracta est. quicquid ergo facit, necesse est, ut tota æternitate faciat, ac porrò perpetuò. Adde, quòd non pauci illud Psalmi urgent, *Hodie genui te.* Ajunt enim, vocem præteriti temporis *Genui* significare, generationem illam jam esse perfectam; vocem autem *Hodie* significare, eam adhuc esse præsentem: quia *Hodie* præsens tempus denotet. Frivolũ quidẽ id est, quod urgent: sed suo adversarium gladio jugulare, etiam plumbeo, potes. quasi verò Hodie non habeat latitudinem, & non amplectatur etiam aliquid prę̨teritum, ut & futurum. Omniáne, quæ Hodie facta sunt, adhuc durant; aut quæ futura sunt, jam sunt? An quæ tu hodie loqvutus es, omnia adhuc loqueris, aut quæ loqvuturus es hodie, jam loqueris omnia? Quæ ego hodie scripsi, adhuc scribo? In hominibus aut creaturis, inquies, ita se res habet, non in Deo. Sed unde tu scis, *Hodie* præsens denotare apud Deum?

4. Arg. Filius Dei perpetuò generaretur.

Psal. 2. 7.

Nónne

4. Arg. Filius Dei perpetuò generaretur.

Nonne ex eo, quòd de præsenti aliàs semper sumitur? Num fortè ex eo, quòd de Deo illa vox usurpetur, apud Deum autem nonnisi præsens sit, colligis, Hodie præsens denotare? Non arbitror. Atqui illo modo etiam constat, Hodie latitudinem habere, & non in indivisibili momento consistere, sed certum quendam temporis tractum complecti: quia aliàs semper ita usurpatur. Sed ne tergiversandi sit locus; dico, vocem *Hodie*, de ipso Deo usurpatam, certum ac definitum tempus denotare, & actiones, quas Hodie fecisse aut facturus esse dicitur, certo tempore circumscriptas esse, non æternas. & id quidem perpetuum est: cùm nuspiam aliter de Deo vox illa usurpetur. Nam ut

Gen. 4. 14. præteream illa Caini ad Deum verba: *Ejicis*

Exo: 14. 13. *me hodie a facie terræ;* ita ait de eo Moses: *Videte magnalia Dei, quæ facturus est hodie.* Num fortè jam tum, cùm ita loqueretur Moses, ea faciebat, imò ab omni æternitate iam fecerat Deus, aut in æternum erat facturus?

ibid. c. 34. 11. Quin & ipse Deus de se ait: *Observa cuncta,*

Levit. 9. 4. *quæ hodie mando tibi.* & iterùm Moses: *Hodie enim Dominus apparebit vobis.* vide etiam Deut. 2. 25: 26. 16, 18: 29. 12: Iosi. 3. 7: 5. 9: 1. Sam: 4. 3. & 11. 13. & 15. 28. & 26. 8, 23. & 28. 18. ut alia non pauca mittam, quæ quisque per se

poterit

poterit sacras literas legendo observare. Iam verò vel ex hoc ipso apparet, Deum jam non ampliùs gignere, nec in omnem æternitatém geniturum Filium: quandoquidem dixit, se *hodie eum genuiße*, id quod certum temporis spatium seu articulum, quo actio illa perfecta fuerit, significare, ex tot exemplis similium locutionum a nobis adductis patet: prælertim cum dissimile exemplum proferri nequeat; & ipsi adversarii fateantur, vocem *Genui* significare, generationem illam jam perfectam esse, seu Filium per eam generationem perfectè jam esse productum. Id autem non significaret, nisi præteriti vim haberet. Sed quid multis opus? Res ipsa ostendit, eum, qui jam olim reipsa ac perfectè extat, ut quidem Filium Dei extare constat, gigni ampliùs non posse: quod & ratione nos antea comprobavimus, & omnes ii agnoscunt, quorum mentes pseudophilosophia non pervertit. Et solent sanè plærique hoc mysterium suum apud homines suæ istius philosophiæ ignaros celare, nisi cùm id aliquo modo aperire coguntur; quia vident, se fidem apud eos non facilè inventuros; & absurdum cuivis sano visum iri, Filium Dei, quem a tot retrò seculis reipsa extitisse sciat, nunc generari, & generatum perpetuò iri.

4. Arg. Filius Dei perpetuò generaretur.

Nn Addi

5.[1] Arg. tota Trinitas fuisset incarnata.

Addi potest allatis adhuc argumentis & illud: quòd cùm persona nil sit aliud, quàm substantia prima intelligens, ut superiori sectione ostensũ est; si persona Deitatis secũda ex substantia primæ generata est; duas fore in Deo substantias, unam primæ personæ, ex qua fuerit generatus Filius; alteram, quæ sit ipse Filius. quod etiam ex eo consequitur, quòd generatio propriè dicta, qualem illi volunt esse generationem Filii Dei, non sit nisi substantiæ: substantia autem non nisi ex substantia nasci potest Rursus tamen, si substantia Filii nata est, & eadem numero substantia est Filii & Patris; sequitur & Patris substantiam esse natam, & quidem ex seipsa. Itaque & Pater sui ipsius est Filius. Quomodo enim is non gignitur, cujus substantia genita est? quomodo non ejus est Filius, ex cujus substantia est genitus? Afferri possent & alia argumenta, sed his contenti nunc erimus.

Cap. V.

Argumentum primum, quo dogma de Incarnatione Filii Dei refellitur: quia Pater etiam & Spiritus sanctus fuisset incarnatus.

Transeundũ est ad incarnationem, quam omnes

omnes illi agnoscere coguntur, qui Christum supremum esse Deum statuunt. Cùm enim eum natura hominem esse, & certo tempore ex virgine natum, ex sacris literis sit manifestissimum; necesse fuit, ut statuerent, eum, seu naturam ejus divinam, ita assumsisse humanam, ut unitate personæ manente, Deus simul esset & homo. Nam si Deus & homo diversæ essent personæ; nec Filius Dei homo, nec homo Filius Dei fuisset, non magis, quàm Pater est Filius ille, quem secundam Trinitatis personam statuunt, aut spiritus sanctus, vel cõtrà; imò minùs: cùm illarum personarum natura, non genere tantùm aut specie, sed numero eadem statuatur: Dei autem supremi & hominis natura etiam genere longissimè a se invicem distet. Atqui in illa, quam diximus, sententia de Incarnatione Filii Dei, ex essentia Patris ab æterno geniti, multa continentur absurda. Nos hîc quædam tantùm, & ad rem nostram magis pertinentia, afferemus. Primùm enim inde sequitur, non tantùm Filium, sed & Patrem, & spiritum sanctum, assumsisse humanam naturam. Etenim is assumsit humanam naturam, cujus propria natura sive substantia eam assumsit, cumq; ea est personaliter unita. Atqui si Christi divina natura assumsit humanam naturam, e-

5.[1.] Arg. Tota Trinitas fuisset incarnata.

Tota Trinitas fuisset incarnata.

tiam Patris & ſpiritus ſancti natura propria eandem aſſumſit. Siquidem eadem numero in tribus illis perſonis eſt. Et ſanè diuturnitas erroris effecit, ut nonnulli ex adverſariis non ſint veriti dicere, totam trinitatem eſſe incarnatam. & nuper non nemo ex præcipua quadam adverſariorum ſecta extitit, vir celeberrimi inter ipſos nominis, & Romæ quidem Theologiam nunc docens, qui librum ſuum dedicavit Trinitati increatæ, & in Ieſu Chriſto creatæ. Quod ſi verum eſt, & Pater & ſpiritus ſanctus ex virgine natus eſt, & paſſus, & mortuus, & ſepultus, & reſuſcitatus, & quicquid Chriſtum unquam feciſſe, aut eo factum eſſe legimus, id Patri & ſpiritui ſancto quoque conveniet. Ita redibit veterum illorum ſive Sabellianorum, ſive Patripaſſianorum hæreſis ab ipſis adverſariis damnata. Et ſanè, ſi rem rectè conſideres, nihil eſt aliud ſententia vulgaris de Trinitate, quàm Sabellianiſmus ſubtiliùs aliquantò propoſitus, & novis quibusdam coloribus incruſtatus, noviſq; nominibus palliatus. Idem enim numero Deus, cum hoc modo, ſeu ſubſiſtentiâ, conſideratus, Pater eſt; cum alio modo, ſive ſubſiſtentiâ, Filius; cum alio iterùm ſpiritus ſanctus. Quod quid eſt aliud reipſa, quàm quod Sabellius voluit? Idem enim numero

Cornelius Cornel. a Lapide Ieſuita, commentar. in Prophetas minores.

Deus, ca-

Deus, eadémve ſubſtantia, eadem etiam re- vera perſona eſt, tres diverſos modos ſeu ſubſiſtentias habens.

5. [.] Arg. tota Trinitas fuiſſet incarnata.

Sed, ut ad id revertamur, quod agere cœperamus; dicent, naturam quidem ſeu ſubſtantiam divinam aſumſiße humanam, verùm non in quavis ſubſiſtentia, ſed tantùm in ſubſiſtentia Filii: ad hanc tantùm terminari unionem ſeu conjunctionem illam humanæ ac divinæ naturæ. Diceres, hos homines oculis ipſis illam incarnationem vidiße, qui tam accuratè explicare nôrint, in qua ſubſiſtentia terminata fuerit illa unio, licèt ſubſiſtentiæ tres in eadem natura ſint, realiter, ut loqvuntur, ab illa non differentes. Vt autem commenti hujus vanitas oſtendatur; explicemus aliquantulùm, quid ſibi velint; ſi modò intelligi res poteſt. Vnio vera ac realis, qualis illa foret ab adverſariis excogitata, inter res minimùm duas verſatur, quarum altera alteri terminos ſuos, ſive propriè, ſive impropriè dictos, jungat, atque applicet. Res eſt clara in rebus corporeis, quas oculis cernimus, & a quibus terminorum vox, quâ ipſi in hac re utuntur, deſumta eſt. Nam tabula tabulæ, lapis lapidi jungitur, dum ſuperficies unius jungitur ſuperficiei alterius. eſt autem ſuperficies extremum, ſeu terminus quidam corporis. Quia autem ſuperficies totius alicujus corporis per omnia ejus latera extenditur, & alia ejus pars eſt anterior, verbi gratiâ, alia poſterior; ideo fieri poteſt, ut unio

ut unio

tota Trinitas fuisset incarnata.

ut unio ac conjunctio duorum corporum non terminetur ad quamvis superficiei aut corporis partem. Sic lapides duo quadrati, secundùm superficiem unius tantùm lateris se tangunt: nisi fortè unus includat alterum: & tum exterior continentis lapidis superficies, non tanget contenti superficiem ulla ex parte. quare ad exteriorem illam continentis lapidis superficiem non terminabitur illa unio, seu conjunctio, sed ad interiorem tantùm. Iam in rebus incorporeis nulli propriè sunt termini, nulla partium ejusmodi diversitas. Vnde necesse fuit, si humana natura juncta fuit divinæ, quam omnes incorpoream esse statuunt, eam toti jungi. Sed tamen apud adversarios terminorum diversorum instar sunt subsistentiæ ac modi naturæ divinæ diversi, quorum unus Patrem, alter Filium, tertius spiritum sanctum constituit. Iam dicunt, unionem hanc personalem terminari ad subsistentiam Filii, seu eatenus naturam humanam junctam esse divinæ, quatenus hæc in Filio, non verò quatenus in Patre aut spiritu sancto subsistit. Itaque Filii subsistentiam, non Patris aut spiritus sancti, humanæ naturæ communicatam; illâ hanc subsistere; ac porrò unam cum Filio Dei, non cum Patre aut spiritu sancto, personam constituere. Adversarii rem ferè obscurissimè explicant. Sed aut hoc est, quod volunt, aut, quid velint, ne intelligi quidem potest. Verùm nihil agunt. Nam si natura divina tota humanæ juncta est, &

est, & tres sunt in illa tota natura subsistentiæ, quarum una non magis ab essentia differt, quàm altera, aut penitiùs illi infixa; non magis etiam uni subsistentiæ juncta est humana natura, quàm alteri; & sic non magis ad unam, quàm ad alteram terminatur illa unio; humanaq́ natura non magis unius, quàm alterius personæ subsistentiâ subsistit. imò si esse potest aliquod inter eas subsistentias discrimen; magis Patris, quàm Filii & spiritus sancti subsistentiâ subsistet, utpote quæ in natura divina prima est, & quâ duæ reliquæ veluti nituntur. Quod ut tantò clarius fiat, id repetendum est memoriâ, quod antea indicavimus; realem quandam inter naturas duas unionem statui; ac porrò naturam naturæ primò ac per se junctam esse; ea, quæ in natura sunt, tantùm consequenter. Neque enim quicquam realiter jungi & uniri potest cum modo rei, sed cum reipsa. Cernimus id in conjunctione corporis & animæ, quod illi exemplum inter cætera omnia unioni illi hypostaticæ simillimum judicant. Corpus enim primò & per se jungitur animæ: consequenter iis, quæ sunt in anima, ejúsve modis, ut existentiæ, aut si quod aliud est, quod modum appellare placeat. Quòd si secundariò tantùm corpus jungitur iis, quæ sunt in anima; non potest uni eorum magis uniri, quàm alteri; nisi fortè unum magis, aut priùs insit animæ, quàm cætera. At hoc modo subsistentiam Filii non inesse divinæ essentiæ

5 [1.] Arg. Filius desiisset esse persona.

Filius desiisset esse persona.

jam ostensum est. Sed deinde etiamsi aliqua ratione magis juncta esset humana natura subsistentiæ Filii; sufficeret tamen ad incarnationem totius Trinitatis, totam Trinitatis essentiam cum ea unitam esse. Quomodo enim id totum non est incarnatum, cujus tota essentia incarnata est? Adde, quòd, cum subsistentiæ illæ extra essentiam non existant, imò cum ea reipsa idem sint; necesse est etiam subsistentias illas unà cum illa incarnatas esse. Trinitas ergo tota incarnata est, passa est, satisfecit Patri pro peccatis. ô egregiam Theologiam, quæ hujusmodi fructus parit! Sed pergamus ejus dogmatis absurditatem ostendere.

Cap. VI.

Argumentum secundũ: quia secunda divinitatis persona desiisset esse persona.

Secundò ex eodem dogmate sequitur, alteram divinitatis personam desiisse esse personam. Nam evasit pars Christi, ex humana & divina natura constituti. Est autem de essentia suppositi, ac porrò etiam personæ, ne sit pars alterius, ut apud omnes in confesso est.

Confirmatio & defẽsio argumẽti.

Fatentur adversarii, & res nimis manifesta est, Christum esse totum quoddam ex humana & divina natura constans. Quanquam ajunt, non esse totum

6. [2.] Arg. Filius desiisset esse persona.

esse totum essentiale, sed personale. id quod nostram argumentationem minimè infringit, sed stabilit potiùs. Quid enim? non æquè repugnat personæ esse partem totius personalis, hoc est, personæ ac suppositi, atque esse partem totius essentialis? Imò verò maximè. quia sic duæ forent personæ in una persona, altera pars, altera totum. Quare nihil est, quod quis fortè putet, illam, quam cæteroquin adhibent, inter totum essentiale & personale distinctionem, quicquam ad rationem nostram convellendam pertinere. Quanquam & aliàs frustrà fingitur totum personale, quod simul essentiale non sit. Sed nil est nunc necesse istud demonstrare. Quid ergo? num fortè dicent, humanam naturam Christi, ejus partem non esse? Eò nonnulli ex adversariis inclinare videntur: quanquam illis plærique non minùs contradicunt, quàm illi receptissimæ a tot retrò seculis, apud unionis illius hypostaticæ defensores, sententiæ. Quid enim apud illos usitatius, quàm totum Christum alterutri naturæ seorsim sumtæ opponere? quorsum spectat illa distinctio inter totum Christum, *&* totum Christi? *Deinde si humana natura pars personæ Christi non est, accidens istius personæ erit, accidens, inquam, tale, quod Physicum seu prædicabile nonnulli appellant. Facilè enim tum ratione, tum auctoritate Philosophi ostend potest, id esse accidens, quod inest, non ut pars, & potest ab eo, in quo inest, abesse. Iam si humana na-*

 tura Chri-

Filius desiisset esse persona.

tura Christi, pars Christi nō est; totum id, quod diximus, ei competit. Inest enim in persona Christi, in eaq; subsistit, uti adversarii volunt. Iam verò pars non erit. Abeße deniq; poterit ab eo, in quo inest, nempe divina Christi persona aut natura. An enim divina natura aut persona interiret, si humana ab ea separaretur? Non dico, separatum iri; quod illi futurum negant: sed, si separaretur, non destructum iri personam divinam, id quod hoc loco satis est. Sunt enim & accidentia inseparabilia, uti & in scholis appellantur, quæ licèt nūquam a subjecto separentur: tamen ab eo abeße poße ideo dicuntur, quia, etiamsi poneretur, illa ab eo, in quo insunt, separari, rem tamen ipsam interire non eßet neceße. Quòd si humana natura est accidens personæ Christi, quomodo Christi persona, aut Dei Filius est homo? Humanus quidem dici fortè poterit Christus, sed non homo. Neque enim id, quod alteri accidit, de eo συνωνύμως seu univocè prædicatur, sed παρωνύμως. Sic poculum, cui aurum tanquam accidens adhæret, auratum vel inauratum dicitur, non aurum: ferrum, cui ignis inest, ignitum, non ignis: & sic in cæteris.

Sed præterea, quomodo id non est totum, quod unum est, & ex duobus naturâ suâ separabilibus constat? Tale autem est Christus. Est enim unum quippiam, ex divina & humana natura constans,

quarum

quarum utraque naturâ suâ separabilis; utut hæc, ex illorum sententia, non sit separanda. Quomodo ergo humana natura pars Christi non est? Si est; jam altera pars erit divina natura suam subsistentiam habens, hoc est, persona divina, quæ humanam aßumsit. At persona, ut vidimus, pars alterius, & quidem suppositi, aut personæ, eße non potest.

6. [2.] Arg. Filius desiisset esse persona.

Dicet fortaße aliquis, ferrum ignitum eße quippiam ex ferro & igni unitum; nec tamen ferrum ipsum suppositi rationem amittere, sed tantùm ignem in illo subsistentem. Quare etiamsi Christus sit quippiam ex persona divina, & humana natura cõstans; non tamen illam, sed hanc, personæ rationem amittere: quia hæc in illa subsistat. Eandem enim hac in parte personæ & suppositi rationem eße: quia id, de quo disputamus, an in personam cadat, ideo in eam cadat vel non cadat, quia in suppositum cadat vel non cadat. Sed si in ferro illo ignis substantialis est, isq́ suppositum illud, quod ferrum ignitum dicitur, constituit tanquam pars aliqua; certè ferrum per se, absque igne illo sumtum, suppositum ampliùs non erit. Eßet enim suppositum pars suppositi. Nec quicquam refert, quòd nihilominus ferrum illud diceremus suppositum. Non enim ferrum illud ab igne sejunctum, suppositum appellaremus, sed cum eo conjunctum; licèt a ferro, tanquam potiori, fieret denominatio. Quòd si ignis ille substantialis

unà cum

Deus summus & homo disparata sunt.

unà cum ferro unum suppositum non constituit, seu pars ejus non est; non video primùm, quî dici queat, illum suppositi rationem amisisse. Erit enim in ferro ita, quemadmodum aër per ferri poros sparsus. Hic verò in ferro tantùm ut in loco quodam continetur, nec interea suppositum esse desinit; uti nec aqua laxiorum corporum spatiis sese insinuans, per easq; diffusa. Deinde hoc exemplum ad rem non faciet: quia nos demonstravimus, humanā naturam, Christi partem esse. Eligant jam, utrum velint, adversarii, ex illis, quæ de igne diximus, (nihil enim necesse est, ut nos controversiam illam decidam9) & animadvertent, ἔνστασιν illam, seu exemplum ferri igniti, quo in hac re sæpius utuntur, nihil ad convellendam rationem nostram facere.

Cap. VII.

Argumentum tertium: quia Deus summus & homo disparata sunt.

Tertia ratio est, quòd ex ipsorum sententia necesse est Christum simul & Deum, nempe summum, & hominem esse; & Deum esse hominem, hominem esse Deum. Atqui Deus ille summus & homo disparata sunt. Vnum autem idemque subjectum duo disparata simul esse non potest,

nec u-

nec unū disparatorum potest esse alterum, seu, ut in scholis loqvuntur, non possunt disparata de eodem subjecto univocè, seu in quid, prædicari, & quidem singula seorsim absque ulla limitatione vel adjectione. Non possunt etiam de sese mutuò univocè, seu in quid dici, nisi fortè per metaphoram ac similitudinem: ut si dicam, hominem esse leonem, vel vulpem, hoc est, leoni, aut vulpi similem. Sed figuræ hîc locum non habent. Propriè enim id fieri volunt adversarii, & velle coguntur; partim ob sua de Christo dogmata; partim ob aperta sacrarum literarum dicta. Qua de re postea nonnihil dicetur. Cur verò disparata isto, quem diximus, modo de uno eodémque subjecto dici nequeant, nedum de se invicem, ratio hæc est: quia disparata sunt opposita, quanquam laxiori oppositi significatione, quàm Aristoteles id nomen accepit. Atque id non diffitentur adversarii. Vident enim, disparata tacitam in se contradictionem continere, quæ oppositio est maxima & irreconciliabilis. Etenim per differētias essentiales, quibus sibi invicem opponuntur, se mutuò excludunt, & alterum negatur esse alterum. Sic homo v. g. & eqvus differunt, ut homo, & non homo; rationale, & non rationale; eqvus, & non eqvus. Homo & planta differunt,

7. [3.] Arg. Deus summus & homo disparata sunt.

Deus summus & homo disparata.

differunt, non tantùm ut homo, & non homo; sed etiam ut animal, & non animal; seu ut sensitivum, & nō sensitivum. & quantò longiùs alterum ab altero distat, tantò plures reperiuntur inter illa differentiæ essentiales, quas genericas vocant, tantoque plures emergunt inter illa contradictiones. Iam verò, si quicquam in substantiæ genere ab homine distat, is Deus est; si modò Deum ad substantiæ genus referre per adversarios licet: id quod hic statuere nihil est necesse. imò si eum a substantiæ genere excludas, tantò longiùs ab homine distabit, tantoq; plures inter illum & hominem orientur differentiæ, atque contradictiones, quæ efficiunt, ut ii inter se opponantur. Differunt enim homo & Deus, ut homo, & non homo; animal, & non animal; corpus naturale, & non corpus naturale; & si quæ adhuc aliæ reperiuntur differentiæ, quibus Deus ab hominis generibus dispescitur. Non possūt ergo Deus & homo de eodem subjecto, quale est Christus, simpliciter atq; absolutè, & quidem univocè, seu in quid, prædicari.

Neque verò est, quod putes, illa synecdochicè de Christo dici, partium nominibus pro toto positis. Nam primùm utrumque vocabulum, ut aliàs, ita & de Christo usurpatum, non nisi personam ipsius de-

7. [3] Arg. Deus summus & homo disparata.

psius denotat. Persona autem totum est, non pars. Deinde si illa synecdochicè tantùm de Christo prædicarentur; rectissimè dicerem, Christus non est Deus, Christus non est homo: imò sic tantùm propriè & accuratè loquendum esset: quemadmodum verissimè dico, Homo non est anima, homo non est caro, a spiritu nimirum distinctè sumta. Hæc enim locutio est propria & accurata: illa impropria & figurata, Homo est anima, homo est caro. At quis ferat dicentem, Christum non esse Deum, non esse hominem? Adde, quòd, utut partes de toto synecdochicè dici soleant, non soleant tamen de seipsis mutuò prædicari. Neque enim dico, carnem esse animam seu spiritum; vel contrà animam esse carnem. At hîc etiam de se invicem prædicantur Deus & homo. De Metaphora, quâ interdum disparata de eodem aut de se invicem prædicātur, ut si dicam, hominem aliquem esse leonē, aut vulpē, h.e. leoni aut vulpi similē, nil est necesse dicere. Nam Christus nec ex adversariorum, nec ex nostra sententia, metaphoricè vel Deus, vel homo dicitur, sed utrumque propriè; & secundùm illos utrumque essentialiter; secundùm nos, hoc quidem essentialiter, illud verò prius eo modo, quo & rex dicitur: id quod essentiam non attingit.

Viderunt non pauci ex adversariis hunc nodum, quem cùm dissolvere non possent, vellent tamen, dixerunt, hunc inusitatum esse prædicandi modum. & certè inusitatus est: quia id dicit, quod naturâ

Deus summus & homo disparata.

naturâ suâ impossibile est: siquidem ut docuimus, contradictionem involvit, nempe eundem simul simpliciter esse hominem, & non esse; Deum esse, & non esse. Neque verò *est, quod quis dicat, disparata illa, quæ contradictionem tacitam in se contineant, non secundùm eandem partem de Christo prædicari, sed secundùm diversas: alterum quidem secundùm divinam naturam; alterum secundùm humanam. Posse autem idem de eodem secundùm diversas partes & affirmari & negari. Etenim quemadmodum idem de eodem toto non simpliciter, seu absque limitatione vel adjectione aliqua, & affirmatur, & negatur, etiamsi id secundùm unam partem ei insit, secundùm alteram*

sect. 2. cap. 3.

non insit, ut libro primo docuimus: ita nec illa de eodem subjecto simpliciter dicuntur, quæ tacitam ejusmodi contradictionem continent, utut secundùm diversas partes eidem insint. Nam *id nihilominus perinde esset, ac si idem de eodem toto simpliciter & affirmaretur & negaretur.* Talia *verò ostendimus esse duo disparata, univocè de eodem subjecto ac propriè prædicata.* Deinde *species, sub qua individuum unumquodque continetur, nunquam respectu unius tantùm partis integralis, aut integrali similis, de toto prædicatur, sed de toto, quà totum est.* Homo *autem species est, sub qua* Christus *continetur: & si non foret, negandum esset,* Christum *propriè esse hominem. Quare* Homo *non respectu unius tantùm partis de*

Christo prædicatur, sed de toto, quà totum est. Cur autem non & Deus *totius, quà tale, attributum foret? Atqui non poßunt de eodem toto, quà totum est, disparata prædicari. contradictoria enim de eodem toto, quà tale est, simul prædicarentur.*

8. [4] Arg. Duæ Christi personæ forent.

Cap. VIII.

Argumentum quartum: quia duæ in Christo forent personæ.

Vltimum argumentum faciemus: si humana Christi natura (utimur appellatione adversariis consvetà) persona est, Christus divina persona eo, quo adversarii volunt, modo esse non potest. Essent enim duæ in uno Christo personæ, divina, & humana: id quod seipsum evertit. Iam verò humanam Christi naturam personam esse, primùm ex definitione personæ probatur. Omnis enim substantia prima intelligens, persona est. *Nam quod nonnulli dicunt, hanc eße definitionem personæ in concreto sumtæ, id nihil hîc momenti habet. Etenim nec quicquam nos aliud probare volumus, quàm humanam Christi naturam personam eße in concreto sumtam, qualis est Petrus, Paulus, alii; & præterea omnis persona concretum quoddam est. Respondebunt igitur, hanc definitionem definito suo laxiorem eße. Non enim*

Duæ Christi personæ forent.

omnem substantiam primam (hoc est, singularem atque unicam) intelligentem, esse personam, ut ut personæ vox in concreto sumatur. Sed nullo id jure respondetur. primùm, quia aliàs sequeretur, aliquod suppositum intelligens personam non esse: id quod nemo non falsissimum esse agnoscit. Omnis enim substantia prima intelligens, suppositum simul est; vel ob id ipsum, quia intelligendi actio ei propriè competit: actiones autem non sunt nisi suppositorum. Deinde quam instantiam, quod exemplum in contrarium afferent? Percurre substantias humanas omnes; percurre angelicas, ac dæmonum malorum naturas; omnes personæ sunt. De divina substantia idem nos suprà docuimus. Et sit sanè, quod volunt adversarii, eam tribus subsistentiis subsistere, & sic in personis trinam esse: satis est, eam personam, sive unam, sive plures esse. Nunc enim, cùm humanæ Christi naturæ personalitatem suam asserimus, non de numero personarum, sed de re ipsa disputamus. Per nos eam hic vel trinam in personis fingas licet. Quænam autem restant aliæ substantiæ primæ intelligentes, quæ personæ non sint? Hominum, inquies, animæ a corporibus separatæ. Eas enim substantias esse primas, seu singulares, & intelligentes. Nam a corporibus separatas intelligere posse, atq; adeo reipsa intelligere. Sed si ita se res habet; cur eæ personæ non sunt? Num enim non erunt supposita intelligentia? Dices, supposita non esse: quia partes sint

8 [4] Arg. Duæ Christi personæ forent.

tes sint hominum naturales, seu naturâ ad id institutæ, ut totum aliquod constituant. Quid? an partes substantiarum naturales, a se invicem disjunctæ, supposita non sunt? Certè ut vulgaris, ita & verissima scholarum sententia est, supposita tum temporis esse. Nihil enim refert, quòd partes aliorum naturaliter vel fuerint, vel esse possint: modò nunc reipsa non sint, sed tota quædam per se absolvant. Actiones suppositorum propriæ iis competunt, & singulis singulæ. Animabus sanè humanis, si vera est adversariorum sententia, non actiones tantùm conveniunt, sed omnium etiam præstantissimæ, ac personarum maximè propriæ, nempe intelligere, & velle, & si quæ sunt cum his conjunctæ. Quomodo igitur supposita, quomodo personæ non erunt? Quòd si personæ non sunt; ne illis adscribantur actiones personarum propriæ. id quod fiet, si dixeris, animas illas quamdiu separatæ subsistunt, actu intelligere non posse. Anima enim non est intelligens, ut Quod, (cum Scholasticis loquimur) sed ut Quo: hoc est, non ipsa per se intelligit, sed est id, cujus vi homo intelligit. Itaq; quamdiu homo ipse non est, anima ejus per se intelligere non potest. Cùm autem persona definitur Substantia prima intelligens, vel suppositum intelligens; id dicitur intelligens, quod per seipsum intelligere actu queat, seu intelligens ut Quod, non ut Quo. Quâ ergo instantiâ nostram infringent definitionem? num exemplo ejus ipsius natu-

Duæ Christi personæ forent.

ræ, de qua disputamus? At id sine petitione ejus, quod in principio, fieri non potest. Num dices, naturam Christi humanam non eße intelligens ut Quod, sed ut Quo? non erit ergo substantia intellectu prædita, uti nos sumus, & sic nec humana natura. Omnis enim substantia intellectu prædita, est intelligens ut Quod, hoc est, ipsamet intelligere actu ipso potest. qua de re infrà plura dicemus.

Secunda ratio, quâ probatur, humanam Christi naturam personam esse, hæc est, quòd ea sit homo, homo, inquam, singularis, ac filius hominis. At qui homo est, aut filius hominis, is persona est. Sunt enim hęc personarum nomina. Vnde adversarii quidam acutiores nolunt naturam in Christo humanam, hominem appellare; & hanc phrasin Nestorianismum resipere non malè ajunt, si quis dicat, Deus assumsit hominem. Dicēdum enim esse, Deum aut divinam naturam assumsisse humanitatem vel humanam naturam. Deinde si humana Christi natura homo revera est & filius hominis; nemo dubitare potest, ea, quæ de homine Iesu Christo, seu filio hominis, ut se Christus appellat, in sacris literis dicuntur, de ea intelligenda esse. Neque enim duo homines in uno Christo fuerunt. Atqui Filius ille hominis, dicitur Filiꝰ Dei; aut contrà, Filius Dei dicitur filiꝰ hominis, homo dicitur Christus mediator

Mat:16. cōf: ℣ 13, 15, 16. Ioh:3 conf. ℣ 14, 16: & 5. 26, 27. 1 Tim: 2, 5.

mediator; & alia illi tribuuntur, quæ omni um confessione non nisi personæ competunt. Certè si homo ille persona non est, ita licebit argumentari: Filius ille hominis non est persona: Filius Dei est Filius ille hominis: Ergo Filius ille Dei non est persona. Humanam autem Christi naturam, quam illi hominem dicere verentur, hominem revera ac propriè esse, ex hominis definitione patet. Cui enim definitio competit, ei etiam definitum. Siquidem definitum & definitio, seu res definitione comprehensa, non nisi explicandi modo differunt. cæteroquin idem prorsus sunt. Iam verò an humanæ Christi naturæ definitio hominis non convenit? non fuit illa, ut cæteri homines omnes, animal rationale? De rationali dubium non est, natura enim humana non fuisset, si rationalis non fuisset. De animali dubium etiam illi esse non debet, qui scit, animal, cùm hominis genus constituitur, nil esse aliud, quàm corpus anima sensitivâ præditum. quid? num tale corpus humana in Christo natura non fuit? num corpus, hoc est, corporea substantia non fuit? num animâ sensitivâ non fuit prædita? omnem sensum & rationem exuit, qui id negare audeat. Humana ergo Christi natura homo est. De singularitate autem ejus, quis dubitat? Quod

8. [4] Arg. Duæ Christi personæ forent.

Duæ Christi personæ forent.

tat? Quòd si homo est; filius etiam hominis est: tum quòd sacræ literæ Filium hominis & Hominem promiscuè ponunt, ut vulgò etiam notum est; tum quia is, qui homo ex homine natus est, non potest non esse propriè loquendo filius hominis.

Dicet fortaße aliquis, humanam Christi naturam non eße propriè & accuratè loquendo vel hominem, vel animal, vel corpus, sed Christum humanâ naturâ præditum, eße & hominem, & animal, & corpus. quia homo & animal concreta sint; & similiter corpus, cùm pro genere hominis ponitur: humanam autem Christi naturam abstractum eße. At nos contrà: si humana Christi natura corporea substantia propriè & accuràtè loquendo est, quod negare nemo potest, nisi qui sensui non ampliùs credit; eadem etiam animal est: cùm anima sensitiva sit prædita: & porrò homo; cùm etiam anima rationali sit prædita. Quare quòd illi abstractum quoddam eße dicunt, & humanitatem seu naturam humanam, non hominem appellant, id nuda eorum opinione nititur. Sed deinde quid illis est humanitas, animalitas, corporeitas abstracta? Non dicent eße universalia a singularibus mente veluti sejuncta, qualia abstracta in substantiarum genere libenter admittimus. Id enim hîc nihil ad rem facit. siquidem Christi humana natura singularis est atque unica numero, Non dicent etiam, eam eße formam hominis, a-

minis, a-

minis, animalis, corporis. Nam & hoc nihil ad rem facit: cùm natura Christi humana non forma sit hominis, sed aliquid formâ præditum; non pars essentiæ humanæ, sed tota essentia. Quid ergo illis sunt abstracta illa? num singularis natura hominis, animalis, corporis alicujus, ab omnibus, quæ ad eam constituendam non requiruntur, abstracta, & per se nudè considerata? Primùm quid cogit ita humanam Christi naturam considerare? siquidem in illa fuerunt multa ad ipsam humanitatis essentiam constituendam non pertinentia, uti & in aliis hominibus. Et ut illa propiùs attingam, quæ in hujusmodi concretis spectari vulgò solent; fuit in eo existentia singularium propria, cujus, in definitione speciei ac generis, ratio non habetur; fuerunt differentiæ, quas vocant, individuantes: certo ea loco, certo tempore extitit. ens, inquam, fuit revera existens, &, ut cæteræ substantiæ, subsistens. Talia autem abstracta appellari non solent. Deinde cernere non possum, cur essentia tota, atque omnibus numeris absoluta, quæ reipsa existat, utut mente abstrahatur ab illis, quæ ei insunt, speciei aut generis sui nomen propriè non mereatur; cur, inquam, hæc humana natura, quæ reipsa existat, (de hac enim loquimur) homo dici non debeat, aut hæc animalis natura integra, animal. Frustra videntur hîc distinctionem quæsiisse recentiores Philosophi, veteribus ignoratam, & ob vocum discrimen, (quanquam

8 [4] Arg. Duæ Christi personæ forent.

Duæ Christi personæ forent.

quam & abstracta illa substantiarum vocabula simplicia, ut humanitatis, pro humana natura sumtæ, animalitatis, corporeitatis, fingere necesse fuit) rei ac significationis ipsius discrimen quoddam induxisse. Sed dicent fortè, humanam Christi naturam per se ipsam non subsistere, sed subsistere in persona Filii Dei, cujus subsistentiâ propriâ sustentetur. Itaq; vel hominem non debere dici, vel, si homo dicatur, personam tamen non esse. Verùm ut alia nunc mittamus paulò post dicenda; subsistentia illa, quâ humanam Christi naturam carere dicunt, vel ad naturam hominis constituendam pertinet, vel non pertinet. Si pertinet, natura Christi humana sine ea non erit integra; & sic Christus non erit homo perfectus, contra s. literarum, & ipsorum adversariorum sententiam. Si nō pertinet; nil prohibebit ejus absentia, quominus humana Christi natura homo propriè dicatur.

Tertiò ex eo probatur, humanam Christi naturam personam esse, quia ea propriè loquendo agit, & officia certa sustinet. At actiones, ut sæpiùs de communi scholarum sententia monuimus, propriè non sunt nisi suppositorum, quæ si intellectu sint prædita, omnium confessione sunt personæ. Similiter & officia personarum sunt propria, quemadmodum & adversarii fatentur. Iam verò humanam Christi naturam propriè agere, eo probatur, quòd & reipsa subsistat, &

stat, & vires quoque ac facultates ad agendum sufficientes in seipsa habeat. Non enim minores habet, quàm quisquam hominum, imò tantò majores, quantò majoribus donis majorique potentiâ est a Deo donata. Quid verò ad id, ut aliquid propriè loquendo agat, requiritur, quàm ut reipsa subsistat, ac vires ad agendum sufficientes in seipso habeat? Certè nos ipsos propriè agere negandum esset, si id de humana Christi natura negandum esset, quæ, ut diximus, in iis, quæ ad actionem propriè sic dictam requiruntur, non modò nos æquat, sed & multis modis superat. Atque ut specialiùs rem istam declaremus; num illa propriè loquendo, ac per seipsam non intelligit, non ratiocinatur? Non est ergo substantia intelligens, & animâ rationali prædita, ac porrò nec humana. Intelligens enim substantia est illa, quæ reipsa intelligere ac ratiocinari, propriè sanè, non impropriè, potest, accedente præsertim usu aliquo & exercitatione. Atqui intellectio vel sola ad probandam personam ipsius sufficeret. est enim personarum, ut suprà etiam monuimus, propria. Sume jam porrò alias actiones, sive hominum, sive animalium proprias, ut velle, desiderare, loqui, edere, bibere, loco sese movere, & membra ad agendum ciere? Si facultates

8. [4] Arg. Duæ Christi personæ forent.

§. [4] Arg. Duæ Christi personæ forent.

cultates ad has actiones exercendas non habuit humana natura, vel humana prorsus non fuit; vel manca fuit, aut corporis, aut animæ ratione. Neutrum veritas, aut adversariorum sententia admittit. Damnavit antiquitas Monotheletas, qui unam tantùm in Christo voluntatem statuerunt. Quòd si duplex in ipso voluntas fuit, altera in divina natura, altera in humana; quemadmodum divina natura propriâ sua voluntate voluit ac vult; ita & humanitas suâ. quorsum enim illi aliàs inesset? Facultates sunt propter actiones. Et sanè abunde se exseruit humana ejus voluntas, dum petiit a Patre, ut calicem a se transferret. Quanquam hîc satis nobis esset, potuisse eam naturam propriè velle. Nam id non cadit nisi in supposita.

Dicent fortaße, humanam naturam per se non subßtitiße, sed subßtitiße in persona Filii Dei; ac proinde per se etiam nihil potuiße agere. Quod enim per se non subsistat, per se quoque nihil agere. Quare actiones omnes propriè ac directè non humanæ naturæ, per quam sint perfectæ, adscribendas eße, sed toti Christo, licèt secundam humanam naturam. In toto enim Christo, ejúsve persona, illas terminari ac fundari. Quòd si actiones illas velis ipsi naturæ humanæ directè adscribere, locutionem fore impropriam: quemadmodum cùm

dum cùm dico, animam intelligere, velle, sentire: cum tamen non anima propriè intelligat, velit, sentiat; sed homo animâ, seu per animam, aut secundùm animam. sic nec corpus edere, bibere; sed ipsum hominem corpore. sic denique nec brachium sese movere, licèt ita nonnunquam loquamur, sed hominem. Quæ cujus sint momenti, consideremus: & primùm illud, cur negent, humanam Christi naturam per se subsistere. Potest autem triplex esse ejus locutionis sententia, quæ hîc in mentem alicui venire possit. Primùm enim id per se dici potest subsistere, quod non indiget ullo subjecto, cui inhæreat, & a quo, si removeatur, in nihilum sit abiturum. Hoc modo per se subsistunt omnes substantiæ; non subsistunt accidentia, ea nimirum, quæ in novem categorias seu prædicamenta vulgò distribui solent. Hoc modo humana natura, fatentibus adversariis, per se subsistit. Est enim substantia, non accidens. alioqui natura humana non esset. Deinde per se subsistit, quod nullo prorsus externo indiget adminiculo ut subsistere queat, & integrum atque incolume conservari. Hoc modo nulla res creata, & ab altero dependens, per se subsistit. Sed id non impedit, quominus res, hac per se subsistendi ratione destitutæ, propriè agant, ut cuivis manifestum est. Res enim corruptibiles, atque inprimis homines, & multis caussis, ut primùm existant, & multis adminiculis, ut conserventur, indigent; & tamen propriè agunt.

8. [4] Arg. Duæ Christi personæ forent.

Duæ Christi personæ forent.

agunt. Quare nec humanæ naturæ id obstabit, quominus propriè loquendo agat. Tertiò id per se subsistit, quod non est pars alterius, sed per se totum quippiam suisq; numeris absolutum constituit. Hoc modo partes rei alicujus, sive integrantes, sive essentiales, per se non subsistere dicuntur; ac porrò nec per se agere, sed totum per illas. Atque huc pertinent exempla illa omnia paulò antè adducta. Hoc fortè modo dicent adversarii, humanam Christi naturam per se non subsistere: quia sit pars suppositi alterius, nempe totius Christi, seu personæ ipsius. At si ita se res habet, nec persona illa divinitatis secunda, cum qua humana dicitur unita, quæq; proinde altera ejusdem suppositi pars est, ampliùs quicquam propriè aget. Ita ex persona divina, hoc est, ex ipso Deo summo, qui propriè loquendo egit, factum est id, quod propriè loquendo agere non possit, quo nihil cogitari potest absurdius. Nam certè, si humana natura pars est; erit & alia aliqua ejusdem totius pars. Quænam verò ea, præter personam, a qua est assumta, & cum qua dicitur unita? Quare & hæc pars erit, ac porrò per se non magis subsistet, (ea nimirum subsistendi ratione, de qua nunc agimus) quàm humana natura. Sed deinde, si humana natura Christi est plena ac perfecta, corpore humano, & anima rationali, utroque suis numeris absoluto constans; nonne est per se integrum aliquod, facultates ad agendum sufficientes habens? certè si quid horum ne-

gaveris, vel integritatem humanæ naturæ negabis, vel nos quoque ipsos talia integra esse negabis. Concedunt adversarii, ipsa rei veritate coacti, humanam Christi naturam per se esse totum essentiale. non audent etiam dicere, eam esse partem Christi integrantem: quia partes integrantes eas tantùm esse docent, quæ quantitatem habent. Quare si Christus ex humana natura & divina, ut partibus integrantibus constaret; etiam divina natura, altera hujus suppositi pars, quantitatem haberet. Itaque nonnulli dicunt, divinam & humanam naturam esse quasi partes essentiales, seu instar partium essentialium: & humanam naturam habere se instar materiæ, reique perficiendæ: divinam instar formæ, ac rei perficientis. Sed dum hoc dicunt, eo ipso fatentur, eas naturas impropriè partes dici, propriè autem tota; vel saltem, si divina natura totum dici nequeat, quia partibus careat; humanam naturam per seipsam totum quoddam esse, essentialibus atq; integrantibus partibus omnibus constans. Atqui hoc ipsum est per se subsistere, cùm in tertia, quam constituimus, significatione locutio illa accipitur. Quare frustra sunt adversarii, cùm dicunt, posse divinâ potentiâ a substantia integra ac perfecta, qualis est humana in Christo natu-

8 [4] Arg. Duæ Christi personæ forent.

Duæ Christi personæ forent.

sto natura, subsistentiam illam, de qua loquimur, separari. Et credo quidem separari posse, si integra ac perfecta simul esse desinat, & vel pars alicujus rei essentialis, vel integralis, cum corpore alio coalescens, evadat. Sed ut ea perfecta manens, & totum essentiale atque integrale per se absolvens, per se non subsistat, id contradictionem involvit. Id enim foret eam per se totum absolvere, & non absolvere; integram ac perfectam per seipsam esse, & non esse. Et hæc quidem ratio non tantùm ostendit, actiones propriè humanæ naturæ competere, unde porrò concluditur, eam suppositum ac personam esse; verùm etiam immediatè id ostendit. Si enim humana natura est substantia per se subsistens, strictiore nimirum illo per se subsistendi modo, quem tertio loco exposuimus; suppositum omnino est. Siquidem hæc subsistentia suppositi forma est, per quam suppositum est suppositum, ut ipsi docent adversarii: qui nullam etiam aliam caussam afferunt, nec afferre ex sua sententia possunt, cur humana Christi natura suppositum, ac porrò persona non sit, quàm quia subsistentiâ illâ careat.

Sed ut ad actiones revertamur; inde quoq; patet, eas humanæ naturæ propriè convenire, quòd alioqui necesse sit statuere, o-

omnes

mnes Christi actiones, qualescunque tandem fuerint, divino ipsius supposito, quà suppositum est, propriè tribuendas esse, seu divinum illud suppositum eas actiones propriè perfecisse. Atqui inde ea emergunt absurda, quæ vel cogitare horret animus. Omnes enim actiones naturales, imperfectionis humanæ & mortalitatis nostræ propriæ, quæ homini cum brutis communes sunt, nonnullæ etiam, utut necessariæ, ἀσχήμονες tamen, non humanæ naturæ, sed ipsi divino supposito, hoc est, ipsi Deo, quà suppositum est, propriè convenient. Qui hæc absurda de Deo cogitare non veretur, is nondum tremendam illam ac gloriosissimam illius majestatem satis revereri didicit, & maximam sanctissimæ Christi religioni facit injuriam, quam hoc pacto apud extraneos ludibrio exponit. In illos certè id cadere non debebat, qui tantopere horrent accidens aliquod Deo adscribere, aut genus aliquod, & similia; quæ utut tandem erronea essent, salva tamen ipsius majestate cogitari ac dici possent. *Sed ita ferè fit, ut qui culicem colant, elephantem deglutiant, & qui in iis, quæ ad philosophicam tantùm subtilitatem pertinent, ad superstitionem usque cauti esse volunt, in iis, quæ ipsam numinis reverentiam petunt, plusquàm incuriosi sint.*

8 [4] Arg. Duæ Christi personæ forent.

8 [4] Arg. Duæ Christi personæ forent.

Vt igitur ad institutum redeamus; cùm satis ostensum sit, actiones propriè humanæ naturæ competere; facilè etiam est ostendere, eidem officia quoque competere. Nam primùm posse humanam Christi naturam officium aliquod sustinere, id quod nobis hic sufficeret, proclive est demonstrare. Qui enim actiones intelligentium proprias, easque valde eximias, obire potest, potest etiam officium aliquod sustinere. Quid enim aliud ad officium in genere requiritur? Deinde in specie idem haud difficulter ostenditur. Tria Christi ab omnibus constituuntur munera: Propheticum, Sacerdotale, & Regium. primi est divinam voluntatem hominibus exponere & confirmare: secundi Deo offerre, & pro peccatoribus interpellare: tertii, Dei populum gubernare, tueri ac servare. quanquam servare etiam ad Sacerdotale pertinet, de quo nunc non est dicendi locus. An verò hæc munera humanæ Christi naturæ non conveniunt? Prophetæ est, non suo nomine, sed alieno, nempe Dei, loqui, (neque enim cùm Deus ex sua persona loquitur, Prophetico munere fungitur) & sermones doctrinamve ab illo acceptam aliis proponere. Et Christus nominatim de se dicit, se a Patre ea, quæ dixerit, audiisse; ab eo se edoctum; ab eo mandatum se accepisse.

vide lib. 1. sect. 2. cap. 8.

pisse, quid loqui debeat: doctrinam suam non esse suam, sed ejus, qui se miserit. quæ omnia secundùm humanam naturam de Christo dicta esse volunt adversarii: nec aliter possunt. Divina enim natura aut persona, quà talis, discere aut mandata accipere non potest: omnia illius sunt, quæ habet, aut tradit, non aliena. At si humana natura propriè non agit, ea, quæ secundùm illam facta dicuntur, ipsam divinam personam propriè fecisse dicendum est. Illa ergo propriè audivit a Patre, illa propriè didicit, mandata accepit: & porrò ex mandato alieno loqvuta est; alienam, non suam doctrinam promulgavit: illa propriè Propheticum munus obivit: similiter & pietatem, temperantiam, castitatem, aliásque virtutes exercuit; miracula virtute divina edidit; morte sua doctrinam suam confirmavit: id quod Prophetici muneris complementum fuit.

8. [4] Arg. Duæ Christi personæ forent.

Iam ut ad sacerdotale munus veniamus: interpellare pro altero apud Deum, non est ipsius Dei, nec divinæ personæ, quà talis, ut cernunt ipsi adversarii, similiter nec offerre Deo: præsertim quia ipsa oblatione expiatoria apud Deum interceditur pro altero. Itaque necesse est, ut secundùm humanam naturam ista Christum fecisse dicatur. Vnde porrò

Duæ Christi personæ forent.

de porrò, ob rationem paulò antè dictam, consequitur, humanam naturam illa fecisse aut facere, & sic sacerdotis munere fungi.

Denique cum videamus, Christum regem a Deo constitutum atque unctum dici, eiq; omnem in cœlo & in terra potestatem datam: cùm illa secundùm humanam naturam de Christo necesse sit intelligere; consequitur, humanam naturam potestatem illam habere, ac porrò etiam exercere: id quod Regis est. Hæc plana sunt, sine salebris, sine spinis. Nihil hìc communicatione idiomatum est opus: nihil opus est subtiliter inter loqvutiones abstractas ac concretas distingvere; personam a natura, naturam rursus unam ab altera discernere; quærere, quomodo Deo summo humana, homini Dei summi propria possis tribuere; quomodo eadem persona nunc ut Deus summus, nunc ut mediator gubernet, & sic persona eadem a seipsa quodammodo distingvatur.

Ex dictis autem illud quoque intelligi potest, nihil opus fuisse illa duarum naturarum unione. Nam si opus fuisset, ideo fuisset, ut officia illa Christus sustinere atque obire posset. Atqui illa obire poterat Christus, etiamsi essentiâ non nisi homo esset: imò si Deus fuisset, obire priora duo non

potuis-

 8.[4] Arg.
potuisset, postremum non potuisset accipere, nec obire propterea, quòd regium illud munus non sit imperium supremi Dei, quà talis est, sed, ut loqvuntur adversarii, regnum ejusmodi, quod Christus, quà mediator, administret. Et tale quidem requirebat nostræ fidei ac spei confirmatio, ac Dei supremi gloria. Quòd si quis dicat, vires humanis majores ad illa officia obeunda fuisse requisitas; id aliquid haberet momenti, si necesse fuisset, eum vires illas a seipso habere, nec eas potuisset ab ipso Deo accipere. At nunc cùm & potuerit eas a Deo accipere, & sacræ literæ toties testentur, eum a Deo accepisse: quid opus erat, ut is Deus summus esset? Deus & natura nihil faciunt frustra, rectè ajunt vulgò: quanquam Deus ea quoque facit, quæ natura facit. Quòd si Deus non facit supervacanea; multò minùs ea, quæ impediunt, & aliàs majestate ipsius sunt indigna. Ostendimus autem, unionem illam impedituram fuisse munerum istorum administrationem. Ostendimus etiam, eam Deo non pauca tribuere absurda, & majestate ipsius indigna, atque ad venerationem ejus, quam sancire per Christum voluit, ex animis hominum vel tollendam, vel saltem in iis minuendam, aptissima.

Duæ Christi personæ forent.

Spiritus S. Dei Filius foret.

SECTIO TERTIA.

In qua de tertia, quæ vulgò ſtatuitur, ſupremæ Deitatis perſona diſſeritur, & Spiritum ſanctum Dei Filium fore oſtenditur, ſi ſententia de eo vulgaris vera eſſet.

Satis jam de ſecunda, quæ ſtatuitur, Trinitatis perſona diximus; reſtat, ut nonnulla addamus etiam de tertia. Vt multa de ea dicamus, neceſſe non eſt; quia quæ de generatione Filii ex eſſentia Patris dicta ſunt, ea ad proceſſionem illam ſpiritus ſancti, quam adverſarii excogitarunt, transferri leviter immutata poſſunt. Vnde nos quoque ſuprà interdum ſpiritum ſanctum cum Filio apertè conjunximus, & ſic ea, quæ hîc afferri poterant, dicere occupavimus. Nec id absque ratione. Etenim ſi rectè attendas, & generatio Filii ex eſſentia Patris, proceſſio quædam eſt; & contrà proceſſio ejusmodi, qualem adverſarii ſpiritui ſancto tribuunt, generatio illi ſimilis, qualem Filio Dei tribuunt adverſarii. Prius fatentur doctiores ex adverſariis, qui de generatione Filii ac proceſſione ſpiritus ſancti agentes, duas ajunt eſſe in Deo proceſſiones Cur autem *proceſſionis* nomen ſpiritui ſancto peculiariter accommodetur, & ſic a generatione Filii diſtingvatur, hanc ajunt eſſe rati-

Spiritus S. Dei Filius foret.

eſſe rationem: quia ſpeciale nomen deſit, quo proprius ac peculiaris ille modus deſignetur, quo ſpiritus ſanctus a Patre & Filio proceſſerit. Itaque ut in aliis rebus ſæpe fit, generale nomen uni ſpeciei tanquam proprium tribui, & ſic ab altera ſpecie diſtingvi. Quòd verò proceſſio quoque illa ſpiritus ſancti generatio ſit, ſi modò generatio illa Filii Dei, quam adverſarii ſtatuunt, generatio revera eſt; id quoque demonſtrare non eſt difficile. Etenim quid aliud ad generationem propriè dictam requiritur, quàm ut quis eſſentiam ab alio accipiat, vel ſpecie, vel (ut adverſariorum de Deo fert ſententia) numero eandem cum eſſentia ejus, a quo illam accipit? Breviter generatio propriè dicta eſt ſubſtantiæ communicatio cum altero. An verò proceſsio illa ſpiritus ſancti ab adverſariis excogitata, talis communicatio non eſt? Num per proceſſionem illam ſpiritus ſanctus eſſentiam non accepit eandem numero cum eſſentia illorum, a quibus proceſſit? Ita ſanè ſentiunt atque contendunt adverſarii. Quòd ſi proceſſio ſpiritus ſancti, generatio propriè dicta eſt; duos habemus in Trinitate Filios, unum primæ perſonæ ſolius, alterum primæ & ſecundæ: & duos etiam Patres, unum primam perſonam, quæ duplici nomine Pater erit, nempe quia

Spiritus S. Dei Filius foret.

& secundam & tertiam Deitatis personam generârit: alterum secundam, quæ unà cum Patre spiritum sanctum generârit. Atqui & ex sacris literis, & ab adversariis didicimus, unum tantùm esse Patrem, & unum tantùm Filium, nempe κατ' ἐξοχὴν sic dictum.

Viderunt acutiores ex adversariis hunc sententiæ suæ scopulum, eúmque vitare conati sunt. Limitandam ergo illam censuerunt, quam cæteroquin ipsi tradunt, generationis definitionem, & dixerunt, non omnem communicationem substantiæ cum altero eße generationem, sed eam demùm, quam sequatur relatio talis, qualis est inter Patrem & Filium, quæ barbarè appellatur paternitas & filiatio. In quo quidem ridiculi sunt. Quasi enim fieri poßit, ut persona personæ substantiam suam reipsa communicet, nec tamen statim sequatur istiusmodi relatio; & illa persona, quæ substantiam suam communicat alteri, eo ipso non protinus existat Pater, aut (ubi sexus distinctio est, quæ in Deo nulla) mater: & vicissim is, cui substantia communicatur, filius, vel (ubi sexus distinctus) filia. Fatentur ipsi adversarii, patris, filii, generationis, proceßionis vocabula, uti & alia similia, per analogiam de Deo & creaturis dici, eßeq; ab his ad Deum ob similitudinem translata. At in rebus creatis, simul ac substantia producta est, generata res propriè dicitur, nec

quicquam

 Spiritus S. Dei Filius fortè.

quicquam ampliùs ad proprietatem vocis requiritur. quòd si persona personam produxerit, statim illa pater, vel, ut diximus, mater, appellatur; hæc filius aut filia. Quod ergo generationi illi analogum est in Deo, etiam generatio dici meretur. Id verò est productio alterius personæ, seu communicatio substantiæ cum altera persona. Hujus porrò consequens necessarium est paternitas & filiatio, ei, quæ in humanis cernitur, analoga. Siquidem ea generatio inter personas versatur.

Sed ajunt nonnulli, ideo productionem secundæ personæ generationem appellari, quia per eam producta sit persona, non essentiâ tantùm, sed aliâ etiam peculiari ratione producenti similis. Esse enim secundam illam personam, quà talis est, primæ imaginem, utpote quam illa seipsam intelligendo produxerit; imaginem autem ei, cujus est imago, similem esse. Aliam rationem esse ajunt processionis spiritus sancti. Hunc enim a Patre & Filio esse productum volendo. Voluntatis autem non esse, producere quippiam simile ei rei, quam vult ac desiderat. Itaque spiritum sanctum, utut Patri ac Filio per processionem evaserit essentiâ similis, vel potiùs idem; habita tamen ratione personæ suæ, quâ a Patre & Filio distingvitur, neutri esse similem. Generationem autem illam demùm processionem rectè appellari, quâ persona producta producenti prorsus evaserit similis: eam verò rectè a generatione distingvi, cujus diversa sit ea

Spiritus S. Dei Filius foret.

sa sit ea in parte ratio. Sed nihil subtilibus illis commentis proficiunt. Nam *præterquam quòd jam* sect. 2. c. 1. *suprà commentum illud de productione personarum, quæ intelligendo aut volendo fiat, refutavimus: duo adhuc sunt, quæ vanitatem hujus exceptionis ostendunt. Prius est, quòd ad proprietatem generationis ex altero, nequaquam requiritur, ut generatum generanti per omnia sit simile: sed satis est, id essentiâ seu substantiâ illi esse simile. ex qua similitudine, proprietatum etiam naturalium, & toti generi aut speciei communium, similitudo sequitur. quanquam non in hac, sed in illa per se generationis proprietas cernitur; &, si fieri posset, substantiam generati, substantiæ generantis esse similem, proprietates autem utriusq; diversas, nihilominus generationis proprietas constaret, utut fortasse agnosci non ita facilè posset: quia nos ex propriis ac consequentibus rerum indiciis, res ipsas cognoscere ferè solemus. Quare si spiritus sanctus, vi processionis suæ, substantiâ evasit Patri & Filio similis, imò idem, (identitas enim apud adversarios, nec processionem, nec generationem in divinis tollit) spiritus sanctus processione illa generatus à Patre ac Filio fuit, ipsaq; adeo processio ejus generatio est. Quàm multis in rebus, si essentiam, & proprietates eam protinùs consequentes excipias, filii solent esse patribus dissimiles? nec tamen propterea minùs propriè ex illis generati, eorúmve filii esse dicuntur. Hic autem es-*

tem eßentia ac proprietates naturales sunt eædem prorsus. Quid igitur ad generationis proprietatem spiritui sancto deest? ut taceam, ne proprietate quidem seu charactere illo, quem hypostaticum vocant, spiritum sanctum Patri & Filio dissimilem eße poße, si alia eorundem adversariorum de proprietatibus illis personalibus sententia vera est. Statuunt enim illi, eas cum eßentia tribus personis communi, re idem eße, & non nisi intellectione ab ea discretas. Vnde neceßariò consequitur, qui eßentiam illam in se habet, (habet autem quælibet istarum trium personarum) etiam proprietates illas omnes in se habere, eásque non minùs, quàm eßentiam, tribus personis communes eße. Quanquam ea sententia seipsam evertit. simul enim communes erunt, & propriæ, respectu earundem personarum; & personas illas dissimiles, & non dissimiles, diversas, & non diversas facient.

Spiritus S. Dei Filius foret.

Posterius, cur illa adversariorum ratio sive exceptio locum non habeat, est: quia si eorum sententiam de attributis divinis sequamur, non potest quicquam a voluntate procedere, quin simul procedat ab intellectu, & contrà. Siquidem apud illos omnia attributa divina, atque adeo intellectus quoque ac voluntas, si rem ipsam spectes, planè idem sunt. sunt enim ipsa Dei eßentia, in quam ne minima quædam compositio aut diversitas vera cadat Et Scholastici quidem plærique, ut suam

sententiam exprimant, dicunt, intellectum ac voluntatem in Deo, uti & cætera ejus attributa, non tantùm realiter, sed etiam formaliter idem eße, hoc est, non tantùm ita inter se juncta eße, ut divelli a se invicem nunquam queant, sed ne propriis quidem formis, vel eßentiis ac definitionibus, a se invicem discerni. Aristoteles diceret, & re, & ratione idem eße. Eadem enim Aristoteli ratione sunt, quæ eandem formam, eandémque definitionem habent; quæ diversam, ratione differre dicit. Si autem hoc modo idem in Deo sunt intellectus & voluntas, atq; adeo intellectus est ipsa voluntas, & contrà; quicquid ex intellectu procedit aut generatur, procedit etiam ac generatur ex voluntate, & contrà. Non ergo productio ab intellectu magis est generatio, quàm illa, quæ a voluntate proficisci dicitur; non illa magis producit personam producenti similem, quàm hæc; nec magis Filius est Filius, quàm spiritus sanctus: nec minùs idem Filius est spiritus sanctus, quàm tertia Trinitatis persona. Non minùs enim Filius a voluntate processit, quàm spiritus sanctus; nec minùs spiritus sanctus ab intellectu, quàm Filius. Hi nimirum sunt fructus subtilitatum, quibus Theologia scholastica scatet. Et tamen eas & sectari, & admirari videmus eos, qui sacras literas pro unica fidei norma agnoverunt.

Sed inquient, his difficultatibus eosdem Scholasticos jam occurriße. Divina enim attributa ex

illorum

Spiritus S. Dei Filius fores.

illorum disciplina, utut actu non distingvantur ex rei natura, seu extra mentis nostræ consideratio- nem, ullo modo, nec realiter, nec formaliter, di- stingvi tamen eminenter, hoc est, virtute ac poten- tiâ. Hoc autem discrimen esse fundamentum di- versitatis inter processiones duarum personarum, de quibus nunc agimus; itémque inter effectus va- rios a Deo manantes; & denique inter conceptus ac cogitationes animi nostri de divinis attributis. Nos enim ob imperfectionem intellectus nostri at- tributa divina inadæquatè concipere, ac proinde tanquam diversa considerare, quæ reipsa idem planè sint; & hanc Rationis distinctionem vocant Scholastici, quâ creberrimè utuntur. Nam cùm di- versa inter se consuderunt; quia tamen rerum di- versitas animis contemplantium ultrò sese offert, & ipsi de iis, tanquam de diversis loqui & dispu- tare coguntur; ad hoc irrationale rationis discri- men, tanquam ad sacram anchoram confugiunt. Quãquam autem hunc errorem etiam in obscuri- tate verborum, tanquam latibulo suo delitescen- tem, configere possimus: placet tamen eum priùs inde extrahere, ut ab iis, qui in scholarum umbris nunquam sunt versati, cerni res clariùs possit. Eminenter distingvi, & distingvi actu, apud Scho- lasticos inter se opponuntur. Potentiam enim ac virtutem actui apud Philosophos opponi, notum est. cùm verò Scholastici dicunt, aliquid eminen- ter distingvi; perinde id illis est, ac si dicerent, vir-

tute ac

Spiritus S. Dei Filius foret.

tute ac potentiâ distingvi. Distingvuntur ergo illis eminenter ea, quæ, utut actu ipso prorsus sint eadem, possint tamen distingvi, quia vim quodammodo habeant plurium, sive quia diversæ operationes atque effectus ab illis possint manare; sive quia cum rebus diversis comparata, singularum formis aliquo modo respondeant, aut diversos ad illas respectus habeant. Sed quicquid illi comminiscãtur, vel actu ipso in re, de qua agitur, discrimen est, vel distinctio nulla est. Etenim actu ipso distincta sunt, de quorum uno aliquid rectè affirmatur, quod de altero eodem tempore rectè negatur. Quòd si enim illa nihilominus actu prorsus sunt idem; contradictoria eidem simul inerunt, seu idem de eodem simul & affirmabitur, & negabitur, id quod est impossibile. Quòd si adeo obstinatus adversus clarissimam veritatem esse velis, ut dicas, nihil prohibere, quominus cõtradictoria eidem conveniant, modò id virtute seu potentiâ sit plura; nihil prohibebit, omnia, quæ uspiam extant, unum actu esse, diversa autem virtute seu potentiâ: &, si quis id aßerere velit, nulla poterit ratione refutari. Nam si contradictoria non evincunt, illa, de quibus dicuntur, actu ipso esse diversa; nihil id evincere poterit. Quicquid enim unum ab altero discernit, contradictionis vi discernit: & omnis oppositio, omnis differentia, eam in se tacitè includit; & nisi includeret, nihil esset, quod prohiberet, opposita eidem convenire. Rectè dixit Philosophus, &

phus, & dixit quidem ex communi omnium consensu: si duo eadem dicantur, quicquid de eorum uno dicitur, dici etiam de altero. Quòd si ergo de uno quippiam verè dicatur, quod de altero negandum sit; illa actu eadem simpliciter eße non possunt: sed neceße est vel re, vel ratione, hoc est, formâ atq; eßentiâ propriâ, distingvi. Id verò necessariò evenit in intellectu ac voluntate divina, si vera sunt illa, quæ suprà ex veterum Patrum, & Scholasticorum sententia disseruimus, de diversitate inter generationem Filii, & processionem Spiritus sancti. Etenim generatio dicitur facta per operationem intellectûs; processio Spiritus sancti non item. hæc rursus per operationem voluntatis; illa non item. intellectûs eße dicitur, producere quippiam prorsus simile rei intellectæ; voluntatis id eße negatur. intellectu solus Pater dicitur produxiße Filium; voluntate non solus Pater, sed unà cum Filio, Spiritum sanctum. Quod si ista vera sunt, & actu ipso ante omnem mentis nostræ considerationem extiterunt; actu etiam, citra omnem mentis nostræ operationem, intellectum ac voluntatem divinam distinctam fuiße neceße est. Quare vel desinant negare, actu ipso eße aliquod inter divina attributa discrimen; vel discrimen inter generationem Filii & Spiritus sancti tollant, & Filium Spiritum sanctum eße dicant, Spiritum sanctum vicissim Filium: quo ipso Trinitatis dogma convellent. Etenim sic præter Patrem una tan-

Spiritus S. Dei Filius foret.

Lib. 7. Top. cap. 1.

Spiritus S. De Filius foret.

una tantùm persona erit, sublato inter Filium & Spiritum sanctum discrimine.

Illud adhuc, antequam huic disputationi finem imponamus, addere placet, quando in hunc de distinctione virtuali, ut loquuntur, sermonem incidimus; vanissimum esse eorundem Scholasticorum commentum, dum dicunt, personas Trinitatis ab essentia nec realiter, nec formaliter distingvi, sed eminenter tantùm, ac porrò ratione, quæ ibi etiam distinctionem concipiat, ubi actu nulla est. Etenim si, ut illi volunt, essentia divina actu ipso est communicabilis pluribus personis, & communicabilis fuit ante omnem operationem intellectus nostri; contrà autem persona est incommunicabilis pluribus personis; actu etiam ipso inter essentiam & personam discrimen esse oportet. Aliàs si actu planè sunt idem; contradictoria eidem simul actu inerunt; quemadmodum suprà dictum est. Neque verò in eo solo, quod jam expressimus, contradictio implicabitur, sed in omnibus illis, in quibus persona ab essentia distingvitur: ut quòd illa suppositum sit ac persona, hæc non sit; illa realiter distingvatur ab aliis personis, hæc non distingvatur; illa propriè genuerit, aut genita fuerit, vel a Patre Filioq; processerit, hæc non item Sed quid multis opus? planè irrationale, ut diximus, est illud rationis discrimen, quod ibi fingitur, ubi reipsa nullum est. Similes nimirum sunt ii, qui hoc rationis discrimen rebus applicant, illis, qui

Spiritus S. Dei Filius foret.

illis, qui unum hominem cùm videant, duos sibi cernere videntur. Hi oculis, illi mente falluntur. Vera enim esse non potest mentis nostræ sententia, si aliter rem concipiat, quàm est. siquidem veritas est adæquatio, ut loqvuntur, seu convenientia intellectus nostri, ac porro etiam sermonis, cum re-ipsa. Quòd si verè homines concipiunt ut distinctum, quod distinctum reipsa non est: conceptus ejusdem rei sibi invicem contrarii, veri erunt, Dei nimirum & hominum mortalium. Deus enim & beati angeli atque homines, qui Deum, uti est, cernunt, nullum, si istorum de divinis attributis sententia vera est, in Deo discrimen mente concipiunt: quia nullum in ipso est: homines concipiunt. At verum vero contrarium esse non potest, non magis, imò minùs, quàm ovum ovo, lac lacti. Nec est, quod ab Aristotele tam absurdæ distinctionis patrocinium petant, qui, ut suprà monuimus, alia dicit re, alia ratione distincta esse. Ratione enim illi distincta sunt, quæ Scholastici formaliter distingvi ajunt, hoc est, quæ, utut inter se unita sint, & nexu quodam indissolubili, vel utrimque, vel ex una parte juncta, formis tamen atque essentiis propriis differunt: ut docilitas, & facultas admirandi in eodem homine: generatio & corruptio. Omnis enim generatio naturalis ac propriè dicta, est corruptio alterius, & contrà. Differunt nihilominus hæc, imò opposita sunt, & porrò oppositas etiam habent essentias, quæ eidem

materiæ

Spiritus S. Dei Filius foret.

materiæ respectu diversorum insunt. Aliud enim corrumpitur, aliud generatur. Sic & fundamenta a relationibus, quæ illis innituntur, distinguuntur. Differunt autem illa toto etiam genere, seu prædicamento. Sic & ejusdem rei cum diversis comparationes ac relationes, formas atque essentias habent diversas, vel genere, vel specie, vel numero: uti & termini ac correlata differunt. Has ergo distinctiones in rebus non fingit ratio, sed in iis reipsa invenit: & ipsi Scholastici ea, quæ, nobis etiam non cogitantibus, formis distincta sunt, actu ipso distincta dicunt, utut simul existant. Quòd si tale inter personas divinas & essentiam discrimen agnoscere velint, vulgare Trinitatis dogma, nec secum, nec cum aliis suis dogmatis conciliare patroni ejus poterunt. non secum: quia hoc pacto quælibet persona propriã suam habebit formam atque essentiam; & sic personæ illæ unius simul essentiæ erunt, & non erunt. non cum aliis: quia summa Dei simplicitas cadet. Quòd si non agnoscant distinctionem illam, iterum Trinitas concidet, sublato omni vero inter essentiam & personas, & porrò etiam personarum inter se discrimine. Quare quocunque se vertant adversarii, Trinitatem illam suam, personarúmve in unica Dei essentia pluralitatem, defendere non possunt: ac porrò nihil restat aliud, quàm ut unà nobiscum fateantur, unam Dei personam non minùs, quàm substantiam esse.

Conclusio

Vsus hujus disputationis.

CONCLVSIO OPERIS,

In qua usus hujus de Vno Deo Patre disputationis explicatur.

Postquam ergo demonstravimus, Deum illum summum, non minùs personâ, quàm essentiâ, unum esse, nullumq́ esse alium, quàm Patrem Domini nostri Iesu Christi; reliquum est, ut usum hujus rei ostendamus. Is autem tantò major est, quantò adversum dogma magis est noxium; tantoq́ latiùs se diffundit, quantò latiùs contrariæ sententiæ patent incommoda. Nam primùm quàm necessarium sit intelligere ac credere, unum tantùm esse Deum supremum, & sacræ literæ docent, quæ id tam crebrò inculcant, & omnes facilè intelligunt. Iam verò, nisi statuas, unam tantùm esse supremæ Deitatis personam, nec satis intelligere, nec constanter credere ac tueri unitatem supremi numinis potes. Quandoquidem a nobis satis est ostensum, plures personas supremam divinitatem habentes, plures esse Deos summos. Etiamsi verò error hic aliquatenus infringatur ac minuatur alio errore, dum istarum personarum una numero essentia statuitur: tamen nec penitus tollitur, & id ipsum, quod de unitate essentiæ divinæ dicitur, satis intelligere, ac constanter credere non patitur. Vtut enim maximè connitaris, unam eandemq́ trium re ipsa distinctarum personarum essentiam animo concipe-

Vsus hujus disputationis.

concipere non potes; præsertim si ea de illis cogitare velis, quæ vel sacræ literæ, vel ipsi adversarii de Patre, Filio, & Spiritu sancto aßerunt, ad eorum discrimen spectantia. Quisquis enim vel ipsa illa nomina audit, & Filium a Patre verè generatum eße, Spiritum sanctum ab utroque processiße cogitat, protinus tres eßentias numero diversas, utut cæteroqui simillimas, aut certa quadam ratione inter se copulatas, cogitare neceße habet. Similiter, qui cogitat, Patrem misiße Filium, & utrumq; rursus Spiritum sanctum; Filium de cœlo descendiße, &, ut illi volunt, carnem aßumsiße, illorum neutro descendente, aut carnem aßumente; spiritum sanctum rursus in corporea forma descendisse, Patre & Filio non descendente; quî non simul distinctas eßentias animo concipere cogitur? Quòd si singulis supremam Deitatem tribuet; tres numero Deos, utut inter se simillimos, ac certa ratione unitos, cogitabit. Cùm ergo hactenus multitudo Deorum istâ sententiâ inducatur; neceße est illam eatenus quoque in absurda incidere, quæ multitudinem Deorum consequuntur. Qui plures Deos summos statuit, is gloriam atque honorem uni debitum in plures dividit, & quantum cæteris tribuit, tantum illi uni adimit. Cùm enim illi inter se statuantur æquales, nec alius alii subordinatus agnoscatur, (quamquam & falsa subordinationis opinio pro nulla habetur) quod uni tribuitur, ad alterum non pervenit. Quare qui plures perso-

res personas supremam divinitatem habentes agnoscit ac colit, quod uni debebatur, ad plures transfert, & quod cæteris tribuit, illi uni detrahit. Atque ut propiùs rem spectes; si solus Pater, uti demonstravimus, supremus est Deus; quis ea absurda ex contraria de Trinitate sententia consequi non cernit? Primùm enim Patris honor minuitur, dum id, quod longè omnium augustissimum habet, & quo cætera omnia superat, cum aliis ex æquo communicatur, suprema nimirum Deitas, & porrò, quæcunque hujus solius sunt propria, sive ipsius sint opera, sive nostra, ad gloriam & honorem ipsius spectantia. Etenim statim necesse est, & creationem cœli & terræ, &, ut alia innumera opera præteream, resuscitationem & exaltationem Christi, quam soli Patri imputandam esse clarissimis scripturæ testimoniis docuimus, toti Trinitati communem existimare; ut quidem existimant adversarii. Sic nec amor hominum, qui ad Patrem solum ultimò pertingere, & in eo uno conquiescere debebat, ad eum solum ultimò pervenit, sed in plures personas, quæ ipsi prorsus æquales statuuntur, spargitur: similiter & honor, & fiducia, & invocatio, & omnia laudum genera, in plures ultimò dividuntur, quæ tota tandem ad unam personam pervenire debebant.

Vsus hujus disputationis.

lib. 1. sect. 2. cap. 18, 28.

Et hæc quidem absurda nascuntur æquè ex sententia de suprema Filii Deitate, atque ex dogmate de su-

Vsus hujus disputationis.

te de suprema Deitate Spiritus sancti. Istud autem sententiæ de spiritu sancto magis est proprium, quòd ei divinum imperium ac gubernatio, quæ illi prorsus non convenit, tribuitur; ac porrò Deus esse statuitur, per se adorandus, invocandus, &, ut dator omnium planè bonorum, celebrandus: cum nec quicquam horum, ut vidimus, ei in sacris literis tribuatur, nec tribui, cùm persona non sit, possit. Itaque licèt aliàs spiritus sanctus Deo supremo sit subordinatus, tanquam media actionum divinissimarum caussa: non est tamen ei ita subordinatus, ut persona esse solet, cui ab altero imperium, rerúmque administratio, &, quæ illam consequi solent ac debent, honoris ac cultus partes, sint concessæ: quo pacto Christum Deo subordinatum esse cernimus, qui & Deus expressè nominatur, & in solio Dei collocatus, rebus omnibus imperare scribitur. Vnde etiam, ut ab omnibus adoretur, útque omnes in eo fiduciam collocent, atque adeo ejus opem implorare audeant, præcipitur; nec ulla honoris divini pars est, quæ ei non legatur tributa, quanquam ita, ut ad Patrem ultimò tendat. Nihil horum de spiritu sancto legitur. Quare non in eo tantùm adversarii peccant, quòd spiritum sanctum supremum Deum faciunt; sed & in eo simpliciter, quòd Deum statuunt, seu divino imperio præditum, humanásque res gubernantem; eumq; porrò non minùs, quàm Christum, invocandum, adorandum, & cætera ei tribuenda dicunt,

lib. 1. sect. 3. cap. 1, & 3.

dicunt, quæ divino cœleſtiq́ regi ac domino propriè debentur: immemores apertiſſimorum Apoſtoli verborum, aßerentis, Nobis unum eſſe Deum, Patrem, ex quo omnia, & nos in illum: & unum dominum, Ieſum Chriſtum, per quem omnia, & nos per illum.

Vſus hujus diſputationis.

1. Cor. 8.6.

Quanquam autem hæc abſurditas, quam poſteriori loco explicuimus, magis in vulgari de ſpiritu ſancto, quàm de Filio Dei, ſententia cernitur; cernitur tamen etiam in iſta: &, niſi alius error, nempe incarnationis Filii Dei, alterum illum quodammodo correxißet, fieret adhuc gravior. Nam dum ante ac præter Ieſum Chriſtum ex virgine natum, eum, inquam, hominem, quem illi humanam tantùm naturam appellant, Filius Dei unigenitus fingitur, qui ab omni æternitate extiterit, qui divino in omnia imperio unà cum Patre ſemper fuerit præditus; Deitas ei tribuitur rei, quæ non modò Deo ſupremo non fuit ſubordinata, aut imperio tam ſublimi ab eo donata, ſed ne extitit quidem unquam. Atque hac poſteriori in parte gravior per ſe eſt hic error, quàm is, qui circa ſpiritus ſancti Deitatem committitur. Spiritus enim ſanctus non modò extitit, & adhuc exiſtit, ſed etiam res eſt, ut diximus, diviniſſima, & Deo ſummo in præſtantiſſimis operibus verè unita ac ſubordinata.

Audimus nonnullos interdum dicentes, vel propterea ipſorum de Chriſto ſententiam eße præferendam

Vsus hujus disputationis.

rendam nostræ, quòd illa cum majori ipsius gloria sit conjuncta. Ipsam autem erga Christum Servatorem nostrum charitatem postulare, ut ei potiùs aliquid honoris addamus, quàm detrahamus. Qui quidem homines primùm ita agunt, ac si ex nostro res penderet arbitrio, & non ex sacrarum literarum, hoc est, ipsius Dei sententia, manifestiùsque rei argumentis, penitùs æstimanda esset. Cùm ergo certas ipsæ sacræ literæ nobis hac in parte posuerint metas, quas transgredi fas non est; ut nihil nobis de honore Christi demere licet, ita nec quicquam addere. Neque verò amor erga Christum verus, quantuscunque sit, postulat, ut quicquam ei præter veritatem tribuas, & falsis eum titulis ac laudibus ornes. Nam nec falso delectatur honore, cui veri honoris abundè est: nec quicquam laudi sibi ducit, quod Patris gloriam, unde omnis in ipsum honor, omnis divinitas est profecta, minuit. Minuit autem, ut vidimus, illa adversariorum de suprema Christi divinitate opinio. Itaque etiamsi tandem liceret ex nostro affectu aliquid ad honorem Christi adjicere; non liceret tamen id, quod cum injuria Patris conjunctum est. Nefas est, quicquam de honore Christi demere. Sed nec fas, quicquam de honore Patris decerpere. Nefas est, quicquam de amore erga Filiū detrahere, sed nec fas, quicquam de amore Patris: cùm & prius illud propterea non liceat, quia dum honor Christo debitus negatur, Patri simul honor debitus denegatur; & dum minùs amatur Filius, quàm par est, minùs

Vsus hujus disputationis.

amatur Pater. Qui *enim* non honorat Filium, *inquit ipse Christus*, non honorat Patrem, qui Ioh. 5. 23. misit eum. *&*, qui odit me, odit & Patrem cap. 15. 23. meum. *siquidem, ut Iohannes ait*, qui diligit e- 1. Ioh. 5. 1. um, qui genuit, diligit etiam eum, qui ex ipso genitus est. *Habenda ergo est ratio summa honoris Filii; sed non minor Patris, propter quem ille honoratur amaturq́. Neque verò nos ii sumus, qui ullam Filio honoris partem detrahamus, aut detractam cupiamus, pro cujus gloria, ipsius auxilio freti, ne atrocissimam quidem mortem recusamus. Honorem illi falsò, & cum imminutione gloriæ divinæ affictum, ab ipsomet edocti, refellimus. Quod ipsemet recusat, facere nolumus. Atque ut videas, Christo nos honorem relinquere illibatum, & pro virili conari præstare; quid amplius requirit a nobis ipse Christus, quàm ut ipsum honorificemus, sicut honorificamus Patrem?* Num *quis major illi honor convenit? neminem, nisi insanum, id arbitror dicturum. At quam ob caussam illum sibi honorem vindicat Christus?* Num *ideo, quia supremus sit, atque ab omni æternitate existens Deus?* Non *sanè: sed quia omne illi Pater judicium dedit. Ita enim ait:* Pater non judicat quenquam: sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. *qua de re plura suo loco* vid. appendicem c. 18. sect. 2. lib. 1. *diximus. Cùm ergo eum ob judicium omne a Patre datum, honoremus; cùm ob tam sublime im-* Phil. 2. 9. & d.

Vſus hujus disputationis.

perium eum adoremus, ob nomen ſuper omne nomen ei donatum, genua illi flectamus, & eum divinum noſtrum Dominum, ad Patris dextram in cœleſtibus collocatum, profiteamur, eum tanquam omnium factorum, dictorum, conſiliorum noſtrorum, intimorumq; animi receßuum judicem ac vindicem revereamur, non ſecùs ac Patrem; num ullam ei honoris debiti partem detrahimus? Vtinam verò plærique, qui, ut ſuum erga Dei filium teſtentur amorem, laudibus etiam falſis eum afficiunt, in eo, in quo Chriſtus verum erga ſe amorem collocat, majorem præſtarent ardorem; & qui in ipſum de alieno liberales eße volunt, in ſuo non adeò eßent reſtricti! Id verò eſt, ut præcepta Ioh. 14. 21. *Chriſti obſervent. Ita enim ait Chriſtus:* Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt qui diligit me. *Hîc, hîc nobis omnibus elaborandum eſt; hîc ſumma erga Chriſtum oſtendenda charitas; quam ſi præſtiterimus, nullum ei convenientem denegabimus honorem. Sed nimirum facilius eſt laudes & honorum titulos in immenſum augere, quàm jußa exequi: ut in humanis facilius eße videmus adulari, ac laudibus etiam nimiis alterum ornare, quàm veri amici aut ſervi fidelis officium præſtare. Nihil nobis hîc ſumimus, tenuitatis noſtræ probè nobis conſcii; nec aliis omnibus pietatis laudem detrahimus, dum in plærisque deſideramus majorem; nec de alieno magis, quàm de noſtro officio ſumus ſolliciti. Sed cuperemus tamen, mi-*

men, minùs illi in Christum amori tribui, qui in sola opinione & verbis speciosis consistit; & eum illis ipsis, qui sibi nimiùm in eo placent, aliquando fieri, ut jurè debebat, suspectum.

Vsus hujus disputationis.

Præterea (ut ad alia simul incommoda atq; absurda transeamus, quæ ex adversariorum sententia de pluribus in Deo summo personis manant) illi ipsi, qui falsum Christo honorem tribuunt, verum illi interim vel adimunt, vel vehementer minuunt atque obscurant. Itaque quod nobis injuriâ objiciunt, faciunt ipsi, &, dum altiùs Christum evehere conantur, de suo eum solio ac fastigio imprudentes detrudunt. Etenim sententia illa de secunda Trinitatis persona, seu de Filio Dei unigenito, qui ab omni æternitate ex Patris eßentia genitus fuerit, non tantùm Patris, sed & ipsius Iesu Christi ex virgine nati divinitatem veram ita obscurat, ut propè extingvat. Nam primùm ea non permittit, ut ipse Iesus Christus, ille ipse, inquam, homo, qui ex virgine demùm est natus, pro Filio Dei unigenito, & κατ' ἐξοχὴν in sacris literis sic dicto, agnoscatur, sed pro ejus accessione quadam, seu natura ab ipso aßumta. Etsi enim hominem Iesum Christum Dei filium unigenitum appellant adversarii: id tamen non nisi per communicationem idiomatum ab illis fit, quâ ea, quæ secundùm unam naturam Christo conveniunt, ei tribuuntur ab altera natura descripto. At illa ipsa substantia

Vsus hujus disputationis.

humana, ex corpore & anima rationali constans, quam illi hominem appellare verentur, illis per se Filius Dei unigenitus nequaquam est, sed natura ab eo assumta. Vnde & vesti comparare solent, quam ille induerit. Non magis ergo substantia illa humana, hoc est, si ex vero rem æstimes, ipse homo Iesus Christus, unicus ille Dei Filius erit, quàm corpus nostrum anima est, quia hæc illo sit induta, & cum illo tam arcto vinculo nexa. At ex iis, quæ nos suprà ex sacris literis de ratione diximus, quâ Iesus sit Filius Dei, manifestè constat, illum ipsum hominem ex virgine natum, nec quenquam alium, vel ante, vel præter eum, unigenitum esse Dei Filium. Quomodo ergo illa adversariorum opinio veram ejus gloriam non minuit, vel potiùs tollit? Quò accedit, quòd eadem sententia Christum hominem de regio illo, in quo est a Deo collocatus, solio deturbat, nec Dominum ac Christum a Deo factum esse, bona fide agnoscere permittit. Hæc enim non nisi in personam cadunt Deo supremo minorem: qualis illis nec Christus homo, seu humana, ut illi vocant, natura est, nec divina ipsius persona. Hæc, quia ipsamet Deus supremus est, ac porrò eo nequaquam minor: illa, quia iis persona non est, nec esse potest, si in alia persona subsistit. Et quorsum illa humanæ naturæ potestas, si eam per seipsam exercere non potest? Nihil enim per seipsam, si suppositum non est, agere potest; sed Deus ipse tantummodo secundùm eam agit. Quorsum

lib. 1. sect. 2. cap. 31.

duplex

duplex in eadem persona imperium, quod non nisi semel ab ea potest exerceri? Si quis Lunam cum Sole indissolubili nexu jungere vellet, illius lumen redderet supervacaneum atque otiosum. Neque enim Luna suum nobis lumen impertiretur, Sole omnia radiis suis illustrante, atque ipsam Lunam veluti obscurante. At eadem a Sole disjuncta tantam terris lucem, utut a Sole acceptam, impertit, ut magnum cum illo luminare in sacro codice appelletur. Ita & homo Christus, si illum in unam cum Deo personam conjungas, augustum illud imperii ac majestatis suæ jubar amittit, a supremæ divinitatis gloriâ ac splendore obscuratum, atque otiosum redditum. Omnia enim suprema divinitas, potestatis, sapientiæ, ac bonitatis suæ radiis satis per seipsam illustraret. At si is est a Deo supremo, ut naturâ, ita & personâ distinctus, ejus veluti radiis illustratus, terris maximè salutare lumen impertit, facitq; ut, qui ad supremæ divinitatis splendorem oculos attollere, eúmque per se intueri non poterant, in Christo blandiùs quodammodo refulgentem contemplari queant; & qui ob tantam naturæ distantiam ad Deum supremum animos erigere non poterant, per Christum, naturæ vicinitate ac similitudine sibi conjunctum, elevare audeant.

Vsus hujus disputationis.

Quod ut tantò meliùs intelligatur, plura adhuc ejus sententiæ, quæ Christum supremum Deum facit, recensebimus incommoda, ut intelligatur, nos

Vſus hujus disputationis.

haud temerè, ſed graviſſimas ob cauſas a recepta per tot ſecula ſententia diceſſiſſe. Nam ſententia illa finem eum magna ex parte tollit, ob quem Deus per hominem totam ſalutis noſtræ rationem adminiſtrari voluit; & porrò etiam, cur ita Deus voluerit, intelligere nos non patitur. Duo enim ea in re ſpectavit Deus, nempe æternam nominis ſui, ob quam omnia facit, gloriam, & incomparabilem generis humani fructum. Illam Deo eripiunt, qui talem faciunt Chriſtum, ut nihil a Patre ſuo accipere, omniáque ſuis ipſius viribus præſtare, ſine aliena ope potuerit. id quod illi faciunt, qui eum Deum ſupremum conſtituunt. In eo enim inprimis tanta Dei, quam ſpectavit, gloria ſita eſt, quòd per hominem, cui tantæ vires cæteroqui minimè inſunt, tam ardua præſtiterit, eúmque a mortuis excitatum, ad tam ſublime imperii faſtigium in cœlis extulerit. Fructum autem tantæ rei nobis iidem eripiunt, quia ſpei ac fiduciæ noſtræ nobis ſubducunt fulcra atque adminicula, quibus per tam arduum iter in cœlum nitimur. Nam primùm exemplum, quod a Chriſto capere debebamus, tùm pietatis adeò laborioſæ, tum felicitatis per eum nobis propoſitæ, enervant. Voluit enim Deus, ut in Chriſto non tantùm cerneremus, quid vel præſtare, vel conſequi deberemus; ſed etiam quid poſſemus. Poterat nobis ipſe Deus exemplo eſſe & ſanctitatis, & felicitatis, ad quam aſpirare debeamus, uti ſanè nobis utraque in re ſpectandus

ctandus

ctandus proponitur. Nam [a] & sancti esse jubemur, ut Deus sanctus est; [b] in luce ambulare, ut ipse est in luce: ut alia omittam, quibus [c] ad certas quasdam, & valde eximias virtutes Dei exemplo incitamur; & nos [d] Deo similes aliquando fore, [e] divinæq; naturæ participes, promittitur. Sed propius homines & imbecillitati suæ accommodatius desiderabant exemplum. Nam ipsius Dei exemplo discere quidem poterant, quid illud sit, quod vel facere, vel sperare deberent, (quanquam ne illud quidem satis exactè; cum utrobique multum ad pleniorem similitudinem desit:) sed illud scire inde non poterant, quid etiam possent. Id verò ex Christi exemplo abundè discimus. Eo enim nos docuit Deus, suis ea nos præstare ac consequi posse viribus, quæ nostris nequeamus. Nam quod ad prius attinet, & Christus carne circundatus erat, carni nostræ, hoc est, carni, ut Paulus loquitur, peccati, seu peccatrici, simili, quam omnes etiam, quæ nos ad peccandum inducunt, occasiones invitare atque irritare per se poterant. non minùs illa a morte tam acerba, quæ ei proposita erat, quàm nostra, abhorrebat. sed quod illa per se non poterat, Deus ope sua in ea effecit. Ad exactissimam enim sanctitatem, omniq; labe carentem, Christum perduxit; ut inde ad nos manaret exemplum, quo vetaremur dubitare, eam nos, divina ope suffultos, pietatem præstare posse, quam Deus a nobis exigit non parem quidem Christi sanctita-

Vsus hujus disputationis.

a 1. Pet. 1. 15. 16.
b 1. Ioh. 1. 7.
c vid. inter alia Matt. 5. vlt. Luc. 6. 35, 36. Eph. 4. ult. 5. 1.
d 1. Ioh. 3. 2.
e 2. Pet. 1. 4.

Vſus hujus disputationis. *ſanctitati, ſed tamen ſimilem. Atque huc inter alia reſpicit Paulus, dum ad Romanos ita ſcribit, præſertim ſi Græca ejus verba inſpicias:* quud impoſſibile erat Legi, quatenus infirmabatur per carnem, Deus filio ſuo miſſo in ſimilitudine carnis peccati, & (*vel* idque) pro peccato, condemnavit peccatum in carne: ut juſtificatio Legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm carnem ambulamus, ſed ſecundùm ſpiritum. *Impoſſibile erat Legi Moſaicæ nos ab imperio ac poteſtate peccati, ac porrò etiam mortis ſempiternæ, liberare. Conabatur quidem id præſtare, ſed caro noſtra ad peccandum adeò prona, ejus conatui obſtabat, & vim illius minuebat, ita ut id, quod volebat, conſequi non poſſet. Quod igitur Lex efficere in nobis non poterat, id Deus poſtea per Filium ſuum Ieſum Chriſtum effecit. Hunc enim miſit ad nos carne circundatum, noſtræ, quæ ad peccandum adeò proclivis eſt, ſimili, & iiſdem, quibus peccatores premi ſolent, malis obnoxiâ: utq; peccatum in nobis aboleret, ejus vim in Chriſti carne primùm ſuſtulit ac delevit; ut ita nobis quoque, ad exemplum Chriſti, non ex carnis cupiditatibus, ſed ex ſpiritus ductu viventibus, juſtificatio contingeret, quam Lex promittebat quidem, ſed præſtare ob carnem noſtram, ut dictum eſt, non poterat. Ex quibus facilè apparet, Deum in Chriſto tale nobis proponere voluiſſe pietatis exemplum, ex quo diſceremus,*

Rom. 8.2,3,4.

non tan-

non tantùm quid facere debeamus, sed etiam quid ope ejus adjuti possimus. Vsus hujus disputationis.

Quod ad posterius attinet; itidem Christi exemplo docemur, non tantùm quid illud sit, quod consequi debeamus; sed etiam quòd id consequi possimus, utut viribus nostris planè non possimus. Etenim & Christus, qui mortalis olim fuit, & naturâ nobis planè similis, evasit immortalis, & eâ quidem viâ, quæ omnes naturæ limites excedit, hoc est, per resurrectionem. Vnde, ut libro primo demonstravimus, Paulus luculenter ostendit, nos quoq; resurgere posse, atq; adeò resurrecturos, si Christus ex mortuis resurrexit. sect. 2. cap. 29.

Iam verò utriusq; rei, hoc est, & pietatis & felicitatis, exemplum labefactant, & maximam ejus vim tollunt, quicunq; Christum Deum illum supremum faciunt. Nam quod ad priorem attinet; quid mirum, Deum illum supremum sanctè vixisse? Num ab eo, quid possimus, discere possumus? Estné talis inter nos & illum, virium ad sanctitatem pertinentium proportio, qualis inter nos & Christum ratione ipsius sanctitatis esse debet? Quòd si dicas, humanam nihilominus Christi naturam nostræ fuisse similem, quæ divina ope, tanta fuerit sanctitate prædita; ex illa exemplum ejusmodi capere nos posse; multùm falleris. Nam si humana natura suppositum non fuit; ipsa etiam nihil propriè loquendo egit, sed divina persona, seu Deus ipse secundùm illam. Multùm autem, imò infini-

Vſus hujus disputationis.

mò infinitum intereſt, ſi vires agendi ſpectes, utrùm Deus ſupremus agat, an homo. Deinde nihilominus in humana illa natura, infinita ſupremæ Deitatis vis perſonaliter habitavit, & a peccato omni ita eam cohibuit, ut prorſus impoſſibile fuerit eam peccare. Quid in nobis ſimile? Taceo, quæ illi de diſſimilitudine dictitant inter nos & Chriſtum, ratione peccati originalis, & ingentis ejusdem corruptionis naturæ noſtræ, quæ in Chriſto nulla; in nobis autem tanta exiſtimatur, ut nobis relicti nil propè niſi peccare poſſimus.

Quod verò ad poſteriorem, nempe felicitatem noſtram, ejusq́; adipiſcendæ rationem attinet; quid mirum eſt, Deum ſupremum a mortuis (eum enim hominem factum mori potuiſſe, credere nos volunt) reſurrexiſſe, & porrò immortalem evaſiſſe? Num ullæ vel minimæ reſtant in nobis poſt mortem vires, quibus nos ab ejus vinculis expedire, atque in vitam revocare poſſimus? Num ergo ex Chriſti exemplo diſcemus, poſſe nos, quod ille potuit?

Sed alia præterea ratione, ſpei ac fiduciæ noſtræ fulcra, quæ ei firmandæ Deus admovit, ſubvertit adverſariorū de Chriſto opinio. Deus enim non per ſeipſum, ſeu immediatè, ut loquuntur, totam ſalutis noſtræ rationem gubernare, atque ad exitum perducere voluit, ſed eam in Ieſu Chriſti manu poſuit, nobis & naturâ conjuncti, & omnia, quæ nobis ipſi ſervientibus eveniunt, mala perpeſſi,

ut ita in

Vsus hujus disputationis.

ut ita in optimam spem nos erigeret, fore, ut is vilitatem nostram non despiciat, & nobis vexatis atque afflictis tantò promtiùs succurrat. Id quod aliquot locis indicavit D. Auctor Epistolæ ad Hebræos; & primò quidem omniū circa finem cap. 2. Dixerat enim, Christum nuspiam angelos apprehēdere, sed semen Abrahæ apprehendere, *h.e. , nuspiam in scriptura dici, Christū Angelis suscipiendis ac sublevandis (id enim hîc est* ἐπιλαμβάνεσθαι) *destinatum a Deo, aut in eo occupatum esse; sed has ejus esse partes, ut Abrahæ posteros ac filios curâ suâ complectatur, eos sublevet, æternúmque servet: illos nimirum, qui non tantùm secundùm carnem ex Abrahamo fuerint prognati, sed qui etiam fidem illius imitentur. Hoc ergo cùm dixisset, subjicit:* Vnde debuit per omnia fratribus *(veris nimirum Abrahæ filiis, carne & sangvine tamen præditis, & omni acerbitatum generi subjectis)* similis fieri, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, *(seu* in iis, quæ ad Deum spectant,) ut repropitiaret *(seu* expiaret) delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus, *(seu* cùm tentaretur,) potens est & eis, qui tentantur, auxiliari. *quam eandem rem aliquo modo repetit sub finem cap. 4. & fusiùs declarat cap. 5. Docet nimirum divinus Auctor, Christum, quia eadem mala sit expertus, tantò*

confer inter se ℣ 2, 3, & 7. 8. cap. 5.

Vſus hujus disputatio-nis.

proniorem eſſe ad nos, in ſimili afflictione conſtitutos, juvandos, & ope ſua ſublevandos. At quo pacto hac conſolatione ſincerè nobis frui licet, ſi Chriſtus eſt ipſe Deus immortalis, & ab omni afflictionis etiam umbra ſemotus? Nec enim refert, quòd humana natura paſſa mortuaq́; fuerit, ſi modò hæc in id cadunt, quod ſuppoſitum non eſt. Nam ſi natura illa ſuppoſitum non eſt, ac porrò nec per ſe quicquam agit, ſed quicquid agit, divina perſona, hoc eſt, ipſe Deus ſupremus ſecundùm illam agit; quid refert, illam paſſam eſſe, & mala noſtra expertam? Siquidem ipſa divina perſona, quæ verè agere cenſenda erit, quicquid Chriſtus agit, nihilominus ea mala non ſenſit, nec eam ob cauſſam ad nos juvandos fieri potuit pronior. Et licèt natura humana ad actionem illam, quâ nobis auxilium a Chriſto fertur, concurrere ſtatuatur: non concurret tamen tanquam ſuo arbitrio relicta, ſed ut ea, quæ divinitatis arbitrio ac impulſui neceſſariò pareat, ſine quo nec agere, nec ceſſare ab agendo poſſit. Perinde ergo hac in parte erit, ac ſi ipſe Deus immediatè totam ſalutis noſtræ rationem gubernaret. Itaque ut in Dei gloriam, & verum Ieſu Chriſti honorem, ita & in ſeipſos valde ſunt injurii, qui ſupremam Chriſto divinitatem affingunt. Nos verò ſimul Deo ac Chriſto ſuum aſſerimus honorem, qui hominem Ieſum Chriſtum, ob mortem crucis in ſummam ſublimitatem potenti Patris dexterâ evectum, &

principem ac servatorem nostrum cõstitutum, adoramus, eúmque Dominum ad Dei Patris gloriam ex Pauli doctrinâ profitemur; simul & vim resurrectionis, ac glorificationis ejus fructum sentimus, & verissimè illud a Petro dictum esse experimur, nos per ipsum credere in Deum, qui suscitavit eum a mortuis, & dedit ei gloriam, ut fides nostra & spes esset in Deo; *in quo ipso summam Dei erga nos bonitatem agnoscimus, & grato animo exosculamur.*

Vsus hujus disputationis.

Phil. 2. 11.

1. Pet. 1. 21.

Magna sunt illa & gravia, quæ hucusque attulimus, sententiæ adversariorum incommoda; quæ vel sola ad ejus absurditatem ostendendam abundè sufficerent. sed nondum est finis. Vno enim dato absurdo, seqvuntur multa; & facilè catena errorum nectitur. Nam præterquam quòd plurima sacrarum literarum loca, cum opinione illa pugnantia, sive minùs consona, adversarios pervertere, & in alienam sententiam torquere necesse est; dogmata quædam alia, saluti humanæ valdè noxia, illi superstruuntur, quæ, eâ convulsâ, corruere necesse est. Posses hîc jure collocare crassissimum illum multorum de ubiquitate, ut vocant, seu omnipræsentia corporis Christi errorem, quo nimirum ipsa corporis Christi substantia, unà cum divinitate ejus, quovis in loco, minimo, maximo, tota adesse fingitur; qui error, quicquid illius patroni dicant, Christum de loco in locum moveri non magis, quàm ipsam divinam naturam, pati-

Vſus hujus disputationis. *tur; & quæcunque in ſacris literis leguntur, (leguntur autem innumera) quæ oſtendunt, eum certo locorum ambitu comprehenſum, & e loco in locum progreſſum fuiſſe, ſua vi tollit; atque inter cætera ejus in virginis utero conceptionem; niſi quis ipſam virginem non tantùm veſte, aut ædibus ſuis, ſed omnibus cœlis latiùs patuiſſe dicat; ſimiliter & aſcenſum ejus in cœlum, & ex eo reditum, tam neceſſarios Chriſtianæ religionis ac fidei, ut vocant, articulos: quos dum illi defendunt, qui & ubiquitatem corporis Chriſti, ſibi contradicunt, & neutrum plenè ac conſtanter aſſerunt. Gravis hic error eſt, tum per ſe, tum quia, ſi animum attendas, omnis ſcientiæ, fideiq́; Chriſtianæ fundamenta ſubvertit. Senſibus enim fidem negat, & nec oculis, nec manibus ampliùs vult credi, quibus*

Luc. 24. 39, & d. Ioh. 20. 27, 28. *Chriſtus, ut aliorum diſcipulorum, ita & pertinaciſſimam Thomæ incredulitatem olim expugnavit. Credi namque poſtulat, in quem locum Chriſtus veniſſe oculis eſt viſus, in eo jam reipſa fuiſſe, antequam veniret: & e quo loco diſceſſiſſe viſus eſt, in eo nihilominus ipſo corpore manſiſſe; & nunc ea etiam loca corpore Chriſti, carne, ſangvine, & oſſibus conſtante, plena eſſe, quæ eo vacua, aliisve corporibus repleta eſſe, non oculi tan-*

Ioh. 3. 11, 32. Act. 10. 40, 41. 1. Cor. 15. 5, & d. *tùm, ſed & manus teſtantur. Quòd ſi his teſtibus fides neganda eſt; nulla erit cauſſa, quin fides derogetur Chriſto, ea, quæ vidit, teſtanti: nihil erit, cur Apoſtolis credamus, Chriſti miracula, mortem,*

reſurre-

resurrectionem, quæ sensibus externis deprehenderunt, aßerentibus; & iis scriptoribus sacris, qui oculatorum testium fide sese niti affirmant. Frustra scripsit Iohannes: quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ, *si & oculi & manus falli in re tam manifesta poßunt; quin etiam dubitandum nobis erit, an illa, quæ legimus in sacris literis, legamus. Sed de hoc errore plura hîc dicere non libet, utpote non omnibus adversariis communi. Quanquam interim & illorum pars major similia de præsentia substantiæ corporis & sangvinis Christi in Eucharistia, contra ipsorum sensuum fidem aßerit; & nemo denique illorum Vbiquitatis illius patronis penitus potest satisfacere, quamdiu humanam Christi naturam cum divina, quæ eßentiâ suâ omnibus in locis tota subsistat, individuo nexu junctam statuunt. Nisi enim iisdem planè in locis humana natura sit, in quibus divina; eodem tempore humana natura toti divinitati erit juncta loco, & non juncta.*

Sed alius est error tum in summam Dei erga nos benignitatem valdè injurius, tum pietati, ac porrò etiam saluti humanæ valdè noxius, qui eo dogmate nititur, estq́; omnibus vulgò adversariis communis. Etenim si Christus est Deus supremus, qui e cœlis in virginis uterum se demiserit, qui infans in cunis vagierit, qui ederit, biberit, lachrymatus

Vsus hujus disputationis.

Luc. 1. 2.

1. Ioh. 1. 1.

Vsus hujus disputationis.

matus fuerit, aliáque humanæ fragilitatis propria, mortem denique truculentam in se susceperit; quærendus est aliquis rei tam absurdæ conveniens, hoc est, æquè absurdus finis, qui huc necessitatis Deum supremum, nos servare volentem, adegerit. Is verò vulgò statuitur, ut Deus infinitus, partim infinito obedientiæ suæ, quam activam vocant, merito, infinitorum hominum inobedientiam plenè compensaret, partim etiam infinito mortis suæ pretio Patri nobis irato, pro peccatis nostris omnibus, & præteritis, & præsentibus, & futuris, plenissimè satisfaceret, omniáque penitus debita nostra illi persolveret; imò si vera sunt, quæ dicunt, longè plus etiam solveret, quàm nos deberemus. siquidem vel unam sangvinis Christi, utpote Dei infiniti, guttam pro omnibus totius mundi peccatis satisfacturam fuiße dictitant. Hujusmodi satisfactio quia a nulla creatura præstari potuerit, fuerit autem ad placandam Dei iram neceßaria; ideò ajunt, Deum incarnari oportuiße. Reperti quidem sunt nonnulli, qui priorem satisfactionis illius partem, quæ in activa, ut vocant, Christi obedientia consistit, sustulerunt. Viderunt enim, si obedientiâ suâ Christus inobedientiam nostram plenè compensârit, nulla restitura peccata, pro quibus morte sua satisfaceret, omnibus obedientiâ illâ jam abundè compensatis atque extinctis. Sed ill & pauci sunt, & posteriorem nihilominus satisfactionem, in obedientia passiva,

passiva, seu passione ac morte constitutam, vehementer urgent. Reperti sunt plures, qui etiam alteram sententiæ illius partem aliquantùm mitigare sunt conati: vel quòd ejus necessitatem sustulerunt, vel quòd asseruerunt, eam satisfactionem sua vi debita nostra non extingvere, nisi Dei accedat benignitas. Sed præterquam, quòd vulgarior sit illa, quam nos antea explicuimus, sententia; necessarium atque inevitabile illud fuisse necesse est, quod Deum supremum ad eam rem, quâ nihil potest ipsa indignius cogitari, impulerit; & plærique eorum, qui necessitatem satisfactionis illius sustulerunt, ex Dei decreto non pendentem, nihilominus pretium illud, quod pro nobis solutum fuerit, dignitate suâ infinitum, ac par debitis nostris fuisse statuunt. Atqui hæc sententia, præterquam quòd veram mortis Christi vim, in pariendа nobis peccatorum remissione ac salute sempiterna, agnoscere non permittit; ipsum quoque Deum summæ, quam nobis peccatoribus præstitit, benignitatis laude privat: imò & jus illi adimit pietatem porrò a nobis exigendi; quo ipso & in nobis studium pietatis perimit, & cum pietate salutem eripit. Etenim nec remisit seu condonavit nobis Deus peccata, si totum id, quod ipsi debebatur, nostro loco ac nomine ab altero ei fuit persolutum; nec filium, redemptionis nostræ pretium pro nobis ipse impendit, si ipsi est Filii morte solutum. Vbi ergo illud, quod tantopere prædicat A-

Vsus hujus disputationis.

 postolus,

Vsus hujus disputationis.

postolus[a], nos in Christo habere redemtionem per sangvinem ejus, remissionem peccatorum, secundùm divitias gratiæ divinæ? Plenus est sacer, Novi potissimùm Testamenti, codex laudibus tantæ Dei erga nos benignitatis & immensæ charitatis. Quo verò jure Deus a nobis ampliùs exigere poterit pietatis officium, si Christus omnia abundè præstitit ac compensavit, tum Legi pro nobis parendo, tum (quâre jam ampliùs opus non erat) morte pœnas peccatorum nostrorum omnes cumulatè persolvendo? Cui licet ab ipso debitore adhuc aliquid exigere, ei ab alio, debitoris nomine ac loco, nondum est penitus satisfactum. Is qui pro debitore solvit, jus habet suum ab eo recipiendi, nisi id se ipsi donaturum promiserit. Sed id jus Christus non habebit, si idem est cum Patre Deus. Si enim ita se res habet, ipsi Christo non minùs, quàm Patri, erat satisfaciendum; & dum illi satisfecit, sibi quoque satisfecit: si modò quisquam sibi satisfacere potest. Si ideo, quòd de suo solvit, non de alieno, ipsius manemus debitores; tantum debemus illi, quantum antea Patri. Versura facta est, æquè nobis, nisi benigniorem Patre Filium facias, gravis. Infinitum enim restat, ut antea, debitum, non nisi æterna morte persolvendum: nec saluti nostræ cõsultum est magis, quàm antea. Sed nemo id facilè cogitat; omnes solutum esse libẽter credunt: nemo se tantundem debere censet, quantum antea debuerat. Ius ergo Deo & Christo periit nobis

a Eph. 1. 7. vide inter alia Ioh. 3. 16: Rom. 3. 5. 6, & d. 8. 32: 2. Cor. 5. 18, & d. Eph. 2. 4, & d. 1. Ioh. 4. 9, & d.

Vsus hujus disputationis

iit nobis pietatem imperandi, &, si eam præstare nolimus, nos puniendi. Hoc quanquam per se impium est cogitare; id quoque secum statim affert, ut necessitatem piè vivendi tollat. Quòd si autem nobis piè vivere necesse non est; periit pietas. Quis est, qui rem, quâ nulla est difficilior, sine necessitate suscipere velit? Si quis enim est, qui pietatem ad salutem non esse necessariam dicat, piè interim vivat; seipsum non satis intelligit, ac meliùs sentit, quàm loquitur. Necessitatem enim piè vivendi revera agnoscit, &, si animi sui tacitos sensus meliùs aut scrutaretur, aut exprimere vellet, etiam profiteretur. Sed notum (proh dolor!) nimis est, quàm periculosa, quàm inimica pietati dogmata, quæ hic recensere longum foret, super hoc uno, de quo modò locuti sumus, extruantur. Subduc illis fundamentum malè positum, opinionem de suprema Christi Deitate, omnia mox collabi senties.

Obest autem illa de suprema Christi Deitate opinio non tantùm iis ipsis, qui eam tuentur, sed etiam aliis. Etenim eos, qui a Christiana religione adhuc sunt alieni, ab ea amplectenda arcet, & porrò salutis iter ingredi non sinit. Cum enim putent, hæc esse ipsius Christianæ religionis capita, & quidem præcipua, quæ esse a Christianis vulgò creduntur, de Deo Trino, de Dei supremi incarnatione, & cætera, quæ ex his aliquomodo pendent; interim tamen partim ratione duce, partim ex

Vſus hujus disputationis.

ſacris literis veteris fœderis, manifeſtam eorum falſitatem videant; non poſſunt non univerſam Chriſtianam religionem, tanquam falſam, atque a Deo minimè profectam averſari. Quî enim vera poſſet eſſe ea religio, quî divinitùs profecta, cujus dogma aliquod ad eam conſtituendam omnino pertinens, manifeſtè falſum eſſe deprehendatur, & iis ſcriptis, quæ divinitùs ſint profecta, contrarium? Quare neminem adeo & ſuæ, & alienæ ſalutis incurioſum, ne dicam ei inimicum eſſe decet, ut quid hac in parte ſtatuat, ac profiteatur, minimè curet: nec cuiquam mirum videri debet, nos non dubitaſſe ſententiam vulgò à tot ſeculis receptam deſerere, utut infeſtis omnium odiis, atque inſectationibus, ac perpetuis fortunarum, & ipſius denique vitæ periculis propterea ſimus expoſiti. Fructum enim illum, quem inde ad Dei gloriam, ad verum Chriſti honorem, ad noſtram denique & alienam ſalutem redundare docuimus, longè majorem eſſe judicamus, quàm ut vita fortunæq; noſtræ, & quicquid habemus in rebus humanis carum, in comparationem cum eo venire queat. Vnde etiam cenſemus, eos, qui vitam ob profeſſionem hujus veritatis profundere recuſent, & eam agnitam turpiter deſerant ac prodant, inter illos eſſe numerandos, quos filii hominis, & ſermonum ejus pudeat, & qui nec Dei Chriſtiq; gloriam, nec ſuam ſalutem, uti par eſt, ament, omnibúſque aliis rebus anteponant. Quibus quid

Luc. 9. 26.

bus quid expectandum sit, facilè æstimare quivis potest. Quin & illud facilè hinc intelligitur, quid de iis sentiendum sit, qui, cùm adjumenta habeant omnia, & occasionem minimè vulgarem, veram, quam tuemur, sententiam agnoscendi, eam tamen contemnunt, imò etiam ei contumaciter reluctantur. eos nimirum, unà cum cæteris divinæ veritatis contemtoribus, & gloriæ divinæ pietatisq; inimicis, pœnas, nisi resipiscant, daturos. Nostrum interim non est, damnare eos, qui ob meram ignorantiam, adversæ sententiæ adhærent, aut fortè ob longam erroris consvetudinem, aliaq; similia, quæ ei veritatis speciem conciliant, eam deponere admodum difficulter poßunt, modò alioqui pietatis sint studiosi, nec dißentientes odio prosequantur. Charitas enim in æquiorem nos partem flectit, ubi manifesta supremi legislatoris ac judicis sententia in severiorem nos non cogit. Periculosa est sententia adversariorum, & in Deum ac Christum, inq; pietatem per se injuria: sed cogitamus, veniam poße dari a benignissimo judice, hinc quidem errori atque ignorantiæ, si abfuerit contumacia & contemtus; illinc pietati, ejus sententiæ absurditatem partim minuenti, partim tegenti; & tantò quidem faciliùs, quantò minùs iidem illi alios ob contrariam veriorémq; sententiam damnârint. At quæ spes illis, quibus adjumenta ad veritatem cognoscendam non defuerunt; quorum manifesta in re tanta apparuit, vel negligen-

Vsus hujus disputationis.

negligentia, vel pertinacia; quos nil nisi hominum metus, & crucis Christi fuga, & quæ sunt his similia, a vera sententia arcuerunt. quid illi errori suo, cùm ad tremendi judicii tribunal sistentur, prætexent? quid autem illi, qui alios ob hanc sententiam tam rigidè, tam superbè, ut fit a plurimis, damnant, & non modò conviciis insectantur, sed vel extremo supplicio afficiendos, vel saltem in exilium pellendos censent? quod errori Ioh. 15. 22. *suo velum prætendent?* Si non venissem, *inquit Christus*, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent peccati sui. *Idem sibi dictum putent, ad quorum manus scripta ea perveniunt, unde sententiam veriorem discere possint. Simul autem illud omnes norint, quantò sententia nostra pietati est magis consentanea, tantò magis illis, qui eam fuerint amplexi, dandam esse operam, ut vitæ sanctitatem cum ea conjungant, certi, veritatis cognitionem sine pietate plus ipsis obfuturam, quàm profuturam.*

Deus ille pacis faxit, ut omnes eodem animo inter se mutuò affecti sint secundùm Christum Iesum: ut concorditer uno ore glorificent Patrem Domini nostri Iesu Christi; cui ipsi quoque sit honor in secula. Amen.

INDEX

INDEX RERUM PRÆCIPUARUM, quæ in hoc libro continentur.

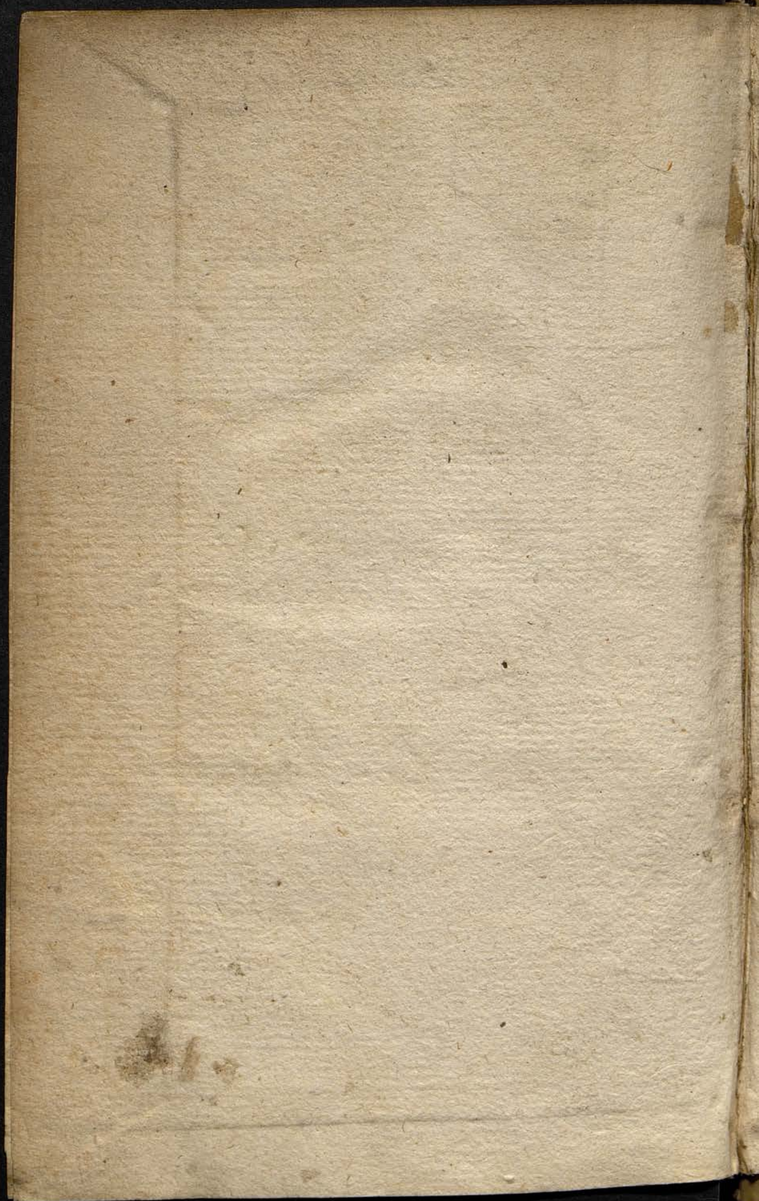
Essentia

Errata graviora ſic corrige.

Pag. 18. 6. ſumtam, 49. 4. *Chriſti, ſub* 53. 1. in marg. *Epheſ.* 4. 6. *p.* 68. 4. *inter* 7. *proprias* 78. pen. *facta* 113. 16. *Iudæorum l.* 17, 18 add. in marg. a. v. 11. b. *Gal.* 3. 7. c. v. 7, 8. item 22. d. v. 5. 122. 8 *ſunt* 125. 1. *Ioh.* 5. 126. 9, 10 *adverſariis* 129. 15. *Chriſto* 162. 3. in marg. *Matth.* 26. *p.* 163. 7. Chriſtus 164. *ult. clarificavit,* 173 pen. *dici* 199 1. *Deóve* 24 pro *tu* lege *ut* 201. 4. in marg. *Muſculus* 208. 9. *mittitur* 223. 24. in marg. add. *Ioh.* 3. 2: *p.* 230. 11. *ſacerdotem* 245. 21. benefactorem. *lin. ult.* refer id, quod eſt in marg. ad lin. 2. pag. ſeq. & pro *c.* 13. ſcrib. 3: *p.* 246. 22. *cap. XXIV. p.* 250. pen. in in marg. *ſectione* 259. 20. 1. *Tim.* 2. 5: *p.* 270. 22. Epiſt. 302. 20. del. *locum* 314. 22. del. *in-* 334. pen. & ult. *ſollicitare* 348. 4. 2 *Sam.* 23. 2, 3. *p.* 367. 20. *præter* 386. *pen.* aderunt 406. 10. *efficaciæ* 408. 12. *partes* 421. 5. *divini* 439. 13. donaturum 447. 17. *id* 450. 6. *in marg. Luc.* 4. *p.* 475. ult. *Itaque* 482. 22. *Neque enim* 500. 17, 18. conſequentiis 523. 1. in marg. *Tres* 526. ult. *perſona* 533. pen. quorum 536. 23. *incommunicabiles* 544. 23. *præpoſterè* 554. 10, 11. reſpectu 569. 27. *oſtendi* 590. 26. ſubſiſtentiâ 622. 2. *ſcribit.*

Biblioteka Jagiellońska
stdr0026769